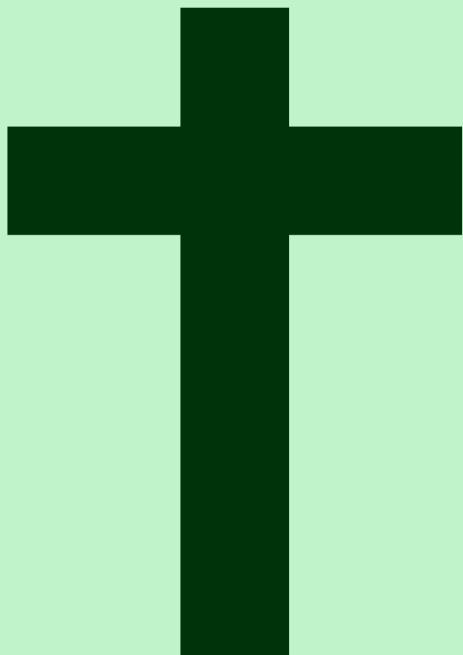


KILƏ-MİNDİ Kİ SİĞI



New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

**KILƏ-MIENDI KI SIGI
New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

 You must give Attribution to the work.

 You do not sell this work for a profit.

 You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

 You include the above copyright and source information.

 You do not sell this work for a profit.

 You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823

Contents

Matîye	1
Marki	40
Lukî	66
Ja	108
Kilə lə NJé kaw kilə je	139
Rom je	177
1 Korēti je	195
2 Korēti je	212
Galatî je	223
Epəji je	230
Pilīpi je	237
Kolosî je	242
1 Təsalonîki je	247
2 Təsalonîki je	251
1 Timote	254
2 Timote	260
Tîti	264
Piləmoq	267
Ebirə je	269
Jakî	284
1 Pīyar	289
2 Pīyar	294
1 Ja	298
2 Ja	303
3 Ja	304
Judi	305
Nę ki t̄ee ki dœ	307

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Matiye ndangi

Ta ki də Poy ta ti ki Maji lə Jəju ki Matiye
ndangi

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Matiye ndangi e
ki kare dan Poy Ta je ti ki Maji ki so, adi e
Matiye, Marki, Luki ki Ja. NGa ningə, ta je
ngay ki Matiye al, toi me Poy Ta ti ki Maji lə
Jəju ki Marki ndangi noq to. J-a j-ingə:

MBə lə Jə Batisi ki ilə (3.1-12);

Batəm lə Jəju ki na ki su na-e (3.13-4.11);
Kilə je ki Jəju ra-de dənangı Galile ti, adi
e kilə mbə Poy Ta ki Maji, ndo kosi dije
ne, ki kajı njé moy je (4.12-18.35);

Kosi də rəbi ti mba kaw ki Jorijaləm (19-
20);

Jorijaləm ti, Jəju ra ndə ngay al, ra ndə ki
ası dıması kare be par, ningə təl ta ndə
je ləne ki ta ki gangı ki dije gangı dəe ti,
təli-e-n, 6a go ti, i taa lo koy, təe adi dije
ooi-e ki lo lo (21-28).

Ne kare ki to ta dangı, Matiye ilə ngirə
makitibi lene ki kör gin ka lə Jəju nim, koji
Jəju nim, taa dəkagilo ki Jəju e-n ngon bəy
nim tə. Ta ki ilə-n ngirə makitibi lene kin al
adi goe ngal (1-2), ningə mee ti noq, təjı dəw
ki e Jəju ki n-aw tə n-ndangi Poy Ta ki Maji
lie kin kadi dije gəri-e təki e a e NGar ki nje
kajı dije ki Luwə a nə n-a n-ilə sie, e tə a e
Emanuwel ki kör mee nə Luwə e səje, taa e
tə a Luwə a un-e kadi təl-n ta kəjı ra ləne ki
un mindine də ti kəte nu kin tə.

Ne kare ki to ta dangı bəy tə me makitibi
ti lə Matiye, e kosi ki əsi də ne ndo je lə Jəju
ngay naa ti, ası gin mi, adi e:

Ne ndo ki də mbal ti (5-7) ki el ta ki də pa
njiyə ti ki dana ki Luwə isi nginə tae ki
rə dije ti lie ki e ngar dəde ti.

NDu je ki e ki kadi dije ki so bi kadi a iləi
mbə ki kəbe ki e basi (10).

Kəbe lə Luwə ki e ki kəl tae me kuji ta ti ası
gin siri, e kəbe ki to lo bəyə ti basine, nə
ndə ree a to ki taga pay (13).

Go rəbi kisi naa ti lə ngakonaa je me bekə
ti ki sigi kin (18).

Go rəbi kisi də nja ti nginə-n rə ki təti ki
dəbəy ti ki kəbe ki sigi kin a re-n (24-25).

Makitibi lə Matiye təjı Jəju tə Babə ki a re
kadi adi ndune də bekə ti ləne ki sigi, təe-n
tae. Bəy tə adi dije ki a uri me ti ne ndo ki
awi ki ndooe kadi mai naji lie ki rə ndəgi dije
ti tə.

*Gin ka lə Jəju
(Lk 3.23-38)*

1 Gin ka lə Jəju Kirisi ki ngon ka *Dabidi,
ki ngon ka *Abirakam e to kin:

2 Abirakam oji *Isaki, Isaki oji *Jakobi,
Jakobi oji Juda ki ngakoe je.

3 Juda ei ki Tamar oji Parəsi ei ki Jara,
Parəsi oji Əsərom, Əsərom oji Aram,

4 Aram oji Aminadabi, Aminadabi oji
Nasə, Nasə oji Salmo,

5 Salmo ei ki Rakabi oji Bowaji, Bowaji ei
ki Ruti oji Obədi, Obədi oji Jəse,

6 Jəse oji ngar Dabidi.

Dabidi taa ne Uri oji-n Salomo,

7 *Salomo oji Robowam, Robowam oji
Abiya, Abiya oji Aja,

8 Aja oji Jojapa, Jojapa oji Joram, Joram oji
Ojiyasi,

9 Ojiyasi oji Jowatam, Jowatam oji Akajı,
Akajı oji Ejəkiyasi,

10 Ejəkiyasi Oji Manasi, Manasi oji Amo,
Amo oji Jojiyasi,

11 Jojiyasi oji Jəkoniyasi ki ngakoe je.
Dəkagiloe ti kin e uwəi dije ki Jorijaləm awi
səde bəə *Babilon ti¹⁸.

12 Loki awi səde Babilon ti, Jəkoniyasi oji
Salatiyəl, Salatiyəl oji Jorobabəl,

13 Jorobabəl oji Abiyudi, Abiyudi oji
Eliyakim, Eliyakim oji Ajər,

14 Ajər oji Sadoki, Sadoki oji Akim, Akim
oji Eliyudi,

15 Eliyudi oji Eliyajar, Eliyajar oji Mata,
Mata oji Jakobi,

16 Jakobi oji Jisəpi ki ngaw mari. Ningə
Mari oji Jəju ki bari-e Kırisi ki e dəw ki Luwə
mbətə.

17 Flə ngire də Abirakam ti biti də Dabidi
ti, gin koji e dəgi gide so, a i də Dabidi ti biti
kaw bəə Babilon e gin koji dəgi gide so, taa i
də kaw bəə Babilon ti biti koji Kırisi ti, e gin
koji dəgi gide so tə.

¹⁸ 1:11 2 NGar je 24.12-16

Koji Jaju (Lk 2.1-7)

18 Go rəb̄i koji Jəju Kirisi e to kin. Koe Mari e nje nongi lə Jisəpi kī uwə dəe. Ningə, loki īngəi-naa dəne kī dingəm al bəy ə, Mari i səm kī təgi lə NDil Luwə.

19 Lo kin ti noq̄ be, Jisəpi kī nje nongi lə Mari, kī e dəw kī dana, ndiḡi kadi n-əl ta kin kī taga n-ilə-n rəsəl də Mari ti al, adi əj̄i mene ti kadi n-iyəi-naa kī Mari gidi ngəy par.

20 Lok̄i oj̄i ta kin be mene ti ningə, malayka lə Babə təe həy me ni ti əl-e ə nə: «Jisəpi, ngon ka *Dabidi, išəl al kadi itaa Mari nei ti, tədə ngon kī to mee ti kin, e ngon kī re kī go rəb̄i lə NDil Luwə.

21 Mari a oj̄i ngon kī dingəm, ningə a ində təe nə Jəju, tədə e ə e dəw kī a aji dije lene me majal je ti ləde.»

22 Nə je kin pəti a rai nə be mba kadi ta kī Babə əl kī ta nje kəl ta kī tae ti kəte nu kin təl tane:

23 Babə əl ta kī ta nje kəl ta kī tae ti ə nə: «Oi ngon kī mandi kī gər dingəm al bəy a j̄ səm, A oj̄i ngon kī dingəm, Ningə a bari-e nə Emanuwəl, Ki kər gine nə: “Luwə e səje”[☆].»

24 Lok̄i Jisəpi ndəl də 6i ti, ra təki malayka əl-e-n, adi taa Mari nene ti, re sie kəy.

25 Nə gər-e kī dəne kī dingəm ti al, biti kadi Mari oj̄i-n ngon Oj̄i ngon kī dingəm, adi Jisəpi ində təe nə Jəju.

2

Ta kī də njé nə gər je kī də mee je ti kī koji Jəju

1 Oji Jəju Bətiləhəm[☆], dənangi kī Jude ti, dəkagilo kəbe ti lə ngar Erodi. Go koje ti, njé nə gər je kī də mee je ti, ijj lo kibə kadi ti rəi Jorijaləm,

2 ningə dəj̄i əi nə: «NGar lə *Jip̄i je kī oj̄i-e kin e ra be ə? J-o mee lie təe lo kibə kadi ti ə j̄i re kadi j-əsi məkəsije nangi nōe ti.»

3 Lok̄i NGar *Erodi oo ta kin, mee gangi man, naa ti kī dije kī Jorijaləm ti ba pəti.

4 Be ə, ngar kaw kī bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je, kī njé ndo ndu-kun je lə Luwə, dəj̄i-de se lo kī ra be ə a oj̄i Kirisi kī e *Dəw kī Luwə mbətə titi wa?

5 Ə əli-e əi nə: «A oj̄i-e Bətiləhəm, dənangi kī Jude ti, tədə ta kī nje kəl ta kī ta Luwə ti əl e to kin:

6 “Səi dije kī Bətiləhəm kī dənangi ti kī Jude, Kadi igəri təki rəjeti, Be ləsi e kī ndae goto al jagi dan 6e bo je ti kī dənangi kī Jude ti, kī ndade to ti, Tədə ngar kī nje kər nō dije ləm, je a təe dansi ti.”[☆]

7 Lo kin ti, Erodi 6a njé nə gər je kī də mee je ti gidi ngəy, dəj̄i-de se dəkagilo kī ra wa bangi ə mee təe-n wa?

8 Ba go ti, ilə-de Bətiləhəm ti ə nə: «Awı idəji ta kī rəjeti də ngon ti kin. Lo kī īngəi-e 6a, irəi əli-mi adi mi ka m-aw m-əsi məkəsəm nangi noe ti tə.»

9 Go ta ti lə ngar kin 6a, njé nə gər je osi də rəb̄i ti əsi awi. Ə lok̄i əsi awi ningə yə ooi mee ka kī ooi-e lo kibə kadi ti ka kin ə a njiyə node ti. NJiyə re təe də kəy ti kī ngon to ti 6a, a lo ka ti.

10 Lok̄i ooi mee kin, rəde nəl-de ngay.

11 Ə uri me kəy ti ningə, ooi ngon əi kī koe Mari, 6a əsi məkəsəide nangi, piti-e. Go ti, təei ta bəl je ləde, adi-e ər, kī nduji kagi kī əti maji, kī nom kagi.

12 Go ne je ti kin, Luwə əl-de me ni ti kadi təli gogi kī rəb̄i kī də Erodi ti al. Be ə, təli awi 6e ləde kī rəb̄i kī rangi.

Ayi-naa kī Jaju awi sie Ejip̄i ti

13 Lok̄i njé nə gər je awi ningə, malayka lə Babə təe me ni ti əl Jisəpi ə nə: «I taa un ngon əi kī koe, a qay aw səde Ejip̄i ti. Aw əsi ti noq̄ biti kadi mi wa m-adi ndum bəy taa itəl irə səde, tədə *Erodi a sangi kadi n-təl ngon kin.»

14 Jisəpi i taa kondə noq̄, un ngon əi kī koe, 6a qay aw səde Ejip̄i ti.

15 Əsi ti noq̄ biti koy Erodi, adi ta kī Babə əl kī ndu nje kəl ta kī tae ti ə nə: «M-bar ngonm kadi təe me 6e ti kī Ejip̄i kə»[☆] kin təl tane.

Erodi təl ngan je kī kasi me 6e ti kī Bətiləhəm

16 Lok̄i *Erodi oo kadi njé nə gər je ədi-e, wongi ra-e ngay. Wongi ra-e adi un ndune kadi təli ngan je kī kasi kī j̄ də 6al kī joo ti təl kī nangi ne pəti me 6e ti kī Bətiləhəm, kī ngan 6e je kī gidi ti. Bal kin e kī go dəkagilo ti kī njé nə gər je əji-e-n.

[☆] 1:23 Ejay 7.14 [☆] 2:1 1 Samiyəl 16.1 [☆] 2:6 Mise 5.1

[☆] 2:15 Oje 11.1

17 Be a, ta lə nje kəl ta ki ta Luwə tı Jərəmi, ki əl təl-n tane. Jərəmi ə nə:

18 «NDu dəw 6a me 6e tı ki Rama, Nə je, ki ndingə rɔ ki əti bəl ngay je. Adi e Rasəl ə nə ngane je, NDigə kadi dəw səl mene al, Tadə gotoi.»²¹⁸

Jisəpi tal Ejipi ti aw Najarəti

19 Lokı *Erodı oy ngata 6a, go koye tı, malayka lə Babə tə̄ē ki rɔ Jisəpi tı, Ejipi tı me ni tı, əl-e ə nə:

20 «I taa, un ngon ki koe, ə itəli awi dənangi Isirayəl tı gogi, tadə dije ki isi sangi kadi n-təli ngon ka oyi ngata.»

21 Jisəpi i taa, un ngon ki koe, ə təli awi dənangi *Isirayəl tı gogi.

22 Nə lokı oo kadi Arkəlosı 6e də Jude tı to bawne Erodı tı, bəl ra-e kadi aw Jude tı. Be a, Luwə əl-e me ni tı ade aw Galile tı yo.

23 Aw isi me 6e bo tı ki bari-e nə Najarəti. Be kadi ta ki njé kəl ta je ki ta Luwə tı əli əi nə: «A bari-e dəw ki Najarəti tı kin təl-n tane.»

3

Ja ki nje ra dije batəm

(Mk 1.2-6; Lk 3.1-6; Ja 1.19-23)

1 Bal je də go tı, Jə Batısı tə̄ē, ilə mbə dılə lo tı ki Jude ə nə:

2 «İyəi go rəbi njiyəsi je ki majal kə, tadə kəbe lə Luwə e bası.»

3 Jə Batısı a, e dəw ki nje kəl ta ki ta Luwə tı Ejay əl ta dəe tı ə nə: «NDu dəw madı 6a dılə lo tı ə nə:

“İrai go rəbi lə Babə!

İrai go rəbi lie adi a njururu²¹⁹!”

4 Jə ilə kibə ki ra ki bi jambal rəne tı, ningə də mene ki nda tə. Nə kuso e gəbiri je ki təjı je.

5 Dije ki 6e bo Jorijaləm tı, ki dənangi Jude tı pəti, ki dənangi ki kadi ba Jurdə tı pəti, rəi rɔ Jə tı,

6 rəi təri ndude də majal je tı ləde, adi Jə ra-de batəm me ba Jurdə tı.

7 Lokı Jə oo adi *Parisi je, ki *Sadusi je ngay rəi kadi ra-de batəm 6a, əl-de ə nə: «Səi njé man majal tə li je be kam, nə a əl səsi kadi ayi-naa wongi lə Luwə ki a re a?»

8 Majı kadi kılə rasi təjı kadi səi dije ki iyəi pa njiyəsi je ki majal kə.

9 Ningə, kadi iyəi ta kəjı mesi tı kə nə: “Je ngan ka *Abirakam.” MBata, Luwə ası kadi a təl gajı mbal je kam ngan ka Abirakam tı kare.

10 Ki ne kin, kinqə e bası kadi tigə ngirə kagi je gangi ngata. Kagi ki ra ki andı majı al a, a tigəi-e kadi iləi-e me por tı kə.

11 Mi, m-ra səsi batəm me man tı, mba kadi təjı təki iyəi pa njiyəsi je ki majal kə, nə dəw ki a re gom tı, e nje təgi ki əti bəl, ki itə-m say. M-ası kadi sa ki njae tı ka m-ər al. E a ra səi batəm, me NDil Luwə tı, ki me por tı.

12 Uwə kee to nə jine tı kadi to-n kə ko ki majı, əy me dam tı, 6a ilə tise por. E por ki a oy al ratata.»

Jəju ra batəm

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Ja 1.29-34)

13 Lo kin tı nəq, Jəju i Galile tı, re ta ba Jurdə tı rɔ Jə tı, kadi Jə ra-e batəm.

14 Nə Jə ge kədi al, adi əl Jəju ə nə: «E mi ə kadi i, ira-m batəm, ningə i taa itəl ire rəm tı kadi m-ra-i batəm bəy tə a?»

15 Nə Jəju əl-e ə nə: «Ki basine kin, ira be, tadə e ki goe kin ə j-a ji təl-n ta ndigı lə Luwə.» Be a, Jə ndigı də tı, ra-e-n batəm.

16 Lokı Jəju ra batəm taa par, ə tə̄ē me man tı ningə, loe tı nəq, ta dərə tə̄ē, adi oo NDil Luwə risi tə də dum be re isi dəe tı.

17 Ningə, ndu ta madı tə̄ē dərə tı, ə nə: «E kam e NGonm, nje ndigı ləm, ki rəm nəl-m dəe tı ngay.»²²⁰

4

Su na Jəju

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

1 Go tı, NDil Luwə ər no Jəju aw sie dılə lo tı, mba kadi su na-e.

2 Jəju əgi rəne kuso nə, kondə ki kada, ndə kutı sə, ə go tı 6o ra-e.

3 Lo kin tı, su, nje na dije ətə re rəe tı, əl-e ə nə: «Re i NGon lə Luwə a, adi mbal je kin təli mapa adi m-o.»

4 Ə Jəju ilə tı ə nə: «NDangi me makitibi tı lə Luwə əi nə: “Dəw a isi ki dəne taa ki takul nə kuso par al, nə ki takul ta je pəti ki tə̄ē ta Luwə tı tə.»»²²¹

* 2:18 Jərəmi 31.15 * 3:3 Ejay 40.3 * 3:17 Pa je 2.7; Ejay 42.1 * 4:4 Dətərənom 8.3

⁵ Go ti, su aw ki Jəju me be ti ki Jorijaləm, ki e be bo lə Luwə, aw sie jam də kəy ti lə Luwə taa,

⁶ ba əl-e ə nə: «Re i NGon lə Luwə ə, iyə jii taa osi adi m-o, tado ndangi me makitib i lə Luwə əi nə: "Luwə a adi ndune malayka je ləne kadi a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tigə mbal al."»

⁷ Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitib i lə Luwə tə əi nə: A na Babə Luwə ləi al.»[☆]

⁸ Su təl aw ki Jəju də mbal ti ki ngal taa ngay bəy, əje kəbe je ki dənang i ti ne pəti, ki ne kingə je ki me ti,

⁹ ningə əl-e ə nə: «M-a m-adi ne je kin pəti, lok i re əsi məkəsi nangi nom ti, ə ilə təj i dəm.»

¹⁰ Jəju təl əl-e ə nə: «I *Satə, əti kə say. Tado ndangi me makitib i lə Luwə əi nə: "A əsi məkəsi nangi no Babə Luwə ti ləi, ningə e ki karne ba par ə a re noe ti kadi igose."»[☆]

¹¹ Be ə, su iyə Jəju ə əti aw. Ba malayka je rəi rə Jəju ti, rəi rai sie.

Jəju ilə mbə Poy Ta ki Maji Galile ti (Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Dəkagilo madi uwəi Jə dangay ti, ə Jəju oo tae 6a, təl ər rəne aw Galile ti.

¹³ Nə ke ə, iyə be bo ki Najarəti, ə aw əsi Kapərnayim ti yo. Kapərnayim ki e be bo ki a kadi ba ti ki Galile, dənang i ti lə Jabilo je, ki Nəpitali je.

¹⁴ Be kadi təl ta ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay əl ə nə:

¹⁵ «Səi dije ki Dənang i Jabilo ti ki dənang i Nəpitali ti,

Ki əsi basi kadi ba ti,
Gidi ba Jurde ti,
Səi dije ki dənang i Galile ti,
Ki səi dije ki səi Jipi je al!
Uri mbisi oi:

¹⁶ Dije ki kəte əsi lo ki ndul ti,
OOi kunji ki bo,
Ningə dije ki kəte əsi be lə yo,
Ki e lo ki ndul kururu,
Lo kunji təq dəde ti.»[☆]

¹⁷ Də gangi loe ti kin, Jəju ilə ngirə kılə mbə ə nə: «İyəi go rəbi njiyəsi je ki majal ko, tado kəbe lə Luwə e basi rəsi ti.»

Njé ndo je ki dəsay ki Jəju bar-de (Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ NDə kare, Jəju a njiyə kadi ba bo ti ki Galile, ningə oo ngakonaa je joo, adi e Simo ki bari-e Piyər əi ki ngokone Andire ki əi njé ndo kanji je, a iləi bandi me man ti.

¹⁹ Jəju əl-de ə nə: «İrəi gom ti adi m-ndo səsi, kadi səi njé ndo dije kadi ingəi kaj i.»

²⁰ Kalang i ba, iyəi bandi je ləde, ə awi uni go Jəju tə njé ndo je lie.

²¹ Jəju əti ki kəte say ndəy ningə, oo ngakonaa je ki rangi joo: Jak i ki Jə ki əi ngan lə Jəbəde, əsi me to ti ki bawde, əsi rai go bandi je ləde, ba bar-de.

²² Loki Jəju bar-de ningə, kalang i ba, iyəi bawde Jəbəde ki to, ə awi uni go Jəju.

²³ Jəju njiyə dənang i Galile ti ba pəti, ndo ne dije me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je, ilə mbə Poy Ta ki Maji ki əji də kəbe lə Luwə, taa aji njé moy je ki njé rə to je ki dan dije ti tə.

²⁴ Təba lie sane dənang i ti ki Siri ba pəti, adi rəi ki dije pəti ki rəde ra-de, njé rə to je ki dangi dangi, njé ki ndil je ki majal rai-de je, njé damsil je, ki njé rə koy je, adi aji-de.

²⁵ Kosi dije ngay rəi go Jəju ti. NJé ki dənang i Galile ti je, dənang i Be bo je ti ki Dəgi je, be bo Jorijaləm je, ki dənang i Jude ti je, ki dənang i ki gidi ba Jurde ti je.

5

Jəju ndo ne njé ndo je ləne də mbal ti

¹ Loki Jəju oo kosi dije kin 6a, əti aw də mbal ti, əsi nangi, ningə njé ndo je lie rəi rəe ti.

² Lo kin ti, Jəju ilə rəne ndo ne dije ə nə:

Maji ki rəjeti (Lk 6.20-26)

³ «Maji-kur e lə njé ki ooi rəde kadi n-asi al ta kəm Luwə ti, tado kəbe lə Luwə e yəde.

⁴ Maji-kur e lə njé ki əsi noi 6one, tado lo ti ə Luwə a səl mede.

⁵ Maji-kur e lə njé ki soli ləm ləm, tado Luwə a adi-de dənang i kadi-kare ti.

⁶ Maji-kur e lə njé ki 6o ra ne ki go ndu Luwə ti e mede ti, tado lo ti ə a ingəi təgi.

⁷ Maji-kur e lə njé ki əsi ooi kəm-to-ndoo lə dije, tado Luwə a ra səde maji.

⁸ Maji-kur e lə njé ki mede e kare də Luwə ti, tado a ooi Luwə ki kəmde.

☆ 4:6 Pa je 91.11-12 ☆ 4:7 Dətərənom 6.16 ☆ 4:10 Dətərənom 6.13 ☆ 4:16 Ejay 8.23; 9.1

⁹ Maji-kur e lə njé ki isi sangi rabi lapiya, tado a bari-de ngan lə Luwə.

¹⁰ Maji-kur e lə njé ki dije isi adi-de kō mbata nē ra ki dana, tado kofe lə Luwə e yade.

¹¹ Maji-kur e ləsi lokí dije isi taji səsi je, isi adi səsi kō je, isi təti ta dəsi ti je mbata ləm.

¹² Ifrai rənəl, itiləi kole, tado nē kigə go jisi e ngay dərət. *Njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki rai kılə kete nosi ti, ingəi kō kin be tə.

NJe kun go Kirisi e katı ki kunji ki dənangi ti

¹³ «Səi e səi katı ki dənangi ti. Ningə kin e mbə katı goto a, dəw a ra ban e kadi a təl ade mbə gogə bəy a? Maje goto ngata; a buki-e kō gidi lo ti kadi dije njiyəi də ti par ngata.

¹⁴ «Səi e səi kunji ki dənangi ti. Ningə bə bo ki indəi-e də mbaal ti taa, asi kadi a bəyə rəne al.

¹⁵ Dəw a re ki lambi kəy e dəbi ngo də ti al. A ində də nə ti taa mba kadi dije ki me kəy ti pəti ooi lo.

¹⁶ Be tə a, səbi kadi adi dije pəti ooi kunjisi me nē ra ki maji ti. Lokı ooi nē rasi ki maji ningə, a iləi təj i də Bawsi Luwə ti ki isi dərət.

Nə ndo ki də ndu-kun ti lə Luwə

¹⁷ «Səbi kadi igai təki m-re kadi m-bujı ndu-kun je lə *Mojı a se ta lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti al. M-re mba buji-de al, nə m-re mba təl tade yo.

¹⁸ Təki rəjeti, m-əl səsi, kete nō kadi dərət a i ki dənangi kin a gotoi kə, ngon ku ta ki ndəy be, a se ngon ndajı madi ki me ndu-kun ti lə Luwə ki ndangi ki dəw a or kə goto. A to be bittı kadi nē je pəti ki ndangi me ti rai nē.

¹⁹ Dəw ki al də ngon ndu-kun ki ndəy be dan made je ti, a ndo dije kadi rai təki e ra-n be tə ba, a e ki du ngay me bekə ti ki dərət ti tə. Nə dəw ki təl rəne go ti, a ndo dije, a e ki bo me bekə ti ki dərət ti.

²⁰ Adi m-əl səsi: kin e nē ra ki dana ləsi itə ya njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je al a, a uri me bekə ti ki dərət ti al.

Nə ndo ki də wongi ti

* 5:21 Təş ki taga 20.13; Dətərənom 5.17 * 5:27 Təş ki taga 20.14; Dətərənom 5.18 * 5:31 Dətərənom 24.1 * 5:33 Ləbətikı 19.12; Kər Isirayəl je 30.3

²¹ «Səi, igəri maji təki ndu ta el kaje je a nə: “A itəl dəw al, ²¹ dəw ki təl madine 6a, səbi kadi awi sie nō njé gangi ta je ti.”»

²² Nə mi m-əl səsi: «Dəw ki ra wongi ki ngokone, səbi kadi awi sie lo gangi ta ti; dəw ki tajı ngokone “mbə”, səbi kadi awi sie lo gangi ta ti ki bo lə Jipə je, a dəw ki 6a ngokone “ma”, səbi kadi iləi-e me por ti lə su.

²³ Kin e aw ki kadi-kare ləi dingiri lo kılə kadi-kare ti kadi Luwə, a mei ole də ti kadi ngokoi aw səi ki ta madi 6a,

²⁴ maji kadi iyə kadi-kare kin noq, a ire aw ilə nojı naa ti sie bəy taa itəl ire un kadi-kare ləi adi Luwə.

²⁵ «Kin e isi awi lo gangi ta ti ki nje ta lə 6a, lokı səi də rəbi ti bəy kin a, isangi rəbi kadi ndusi osi go-naa ti sie kalangi, nə tə aw səi iləi ji nje gangi ta ti, adi nje gangi ta uni iləi ji asigar je ti, adi asigar je awi səi iləi-ni dangay ti.

²⁶ Təki rəjeti, adi m-əli, a itəqə lo kin ti al bittı kadi ugə dəbəy sisi bəy taa a iyəi-ni taa.

Nə ndo ki də kuwə marim ti

²⁷ «Igəri ndu ki el a nə: “A uwə marim al, ²⁷” kin maji.

²⁸ Nə mi m-əl səsi: “Dəw ki go dəne ki kəmnda 6a, uwə sie marim mene ti ngata.”

²⁹ Kin e kəmi ki də ji kō ti rai adi osi me majal ti a, or-e ilə kə. Tədə e sotı kadi ngon rəi kare goto, itə kadi iləi darəi ba pu me por ti lə su.

³⁰ Kin e ji koi rai adi osi me majal ti a, igange ilə kə. Tədə, e sotı kadi ngon rəi kare goto, itə kadi iləi rəi ba pu me por ti lə su.

Ta ki də gangi-naa ti lə dəne ki dingəm

³¹ «Igəri kadi ndu-kun el bəy tə a nə: “Re dəw tuwə nene 6a, kadi ade makitibə gangi-naa.”

³² Nə mi m-əl səsi: “Dəw ki ra ki tuwə nene mbata nē ki rangi, bi e ta lə kaya ki ra, al a, dəwe kin sur-e ta kuwə marim ti. A re dəw taa dəne ki ngawə tuwe 6a, dəwe kin təl nje kuwə marim tə.”

Ta ki də kibə rə ti

³³ «NDu ta el kaje je kete bəy tə a nə: “Re ibi rəi də nē madi ti a, a də ti, kadi ira nē ki ibi rəi də ti nō Babə ti.”

³⁴ Nə mi m-əl səsi təki a iibi rəi al tə kibə al. A iibi rəi kə dərə al, tədə dərə e kimber kisi Luwə;

³⁵ a iibi rəi kə dənangi al, tədə dənangi e kimber kində njae; a iibi rəi kə Jorijaləm al, tədə Jorijaləm e 6e bo lə NGar kə bo;

³⁶ a iibi rəi kə jam dəi al, tədə jə ası kadi itəl bəj dəi kare be kə nda tə e se kə ndul tə al.

³⁷ Re ta ləsi e oyo 6a, ai də oyo tə, re ta ləsi e jagi 6a, ai də jagi tə par tə. NDəgi ta je kə a re go tə kin jə rə su tə.

Ta kə də dal bə tə

³⁸ «İgəri kadi ndu ta əl ə nə: “Re dəw tə kəm madine 6a, to kadi e kə tə kəme tə, a re dəw tətə ngangı madine 6a, to kadi e tətə ngange tə.”[☆]

³⁹ Nə mi m-əl səsi kadi itəl rə nje me ndul al. Re dəw ində dam mbəi kə kə ə, iyətə dame kə gəl ade ində bəy.

⁴⁰ Re dəw aw səi nə nje gangı ta tə kadi taa kibə kə gəjə ləi ə, ade e kə ngal də tə.

⁴¹ Re dəw ində gu dəi tə kadi injiyə njai dəbi ə, injiyə sie njay dəbi joo.

⁴² Dəw kə ra kə dəji nə ə ade, ningə re dəw ndiməi nə ə oge al tə.

Ta kə də ndigi njé bə je tə

⁴³ «İgəri təki ndu ta əl ə nə: “A indigi dəw madi, nə a əsi ta nje bə ləi”.[☆]

⁴⁴ Nə mi, m-əl səsi kadi indigi njé bə je ləsi, ə eli ta kə Luwə mbata lə njé kə isi adi səsi kə.

⁴⁵ İrai be ningə, a səi ngan lə Luwə kə e Bawsı kə isi dərə tə. Tədə adi kadi əsi də njé me maji tə kə njé me majal. Adi ndi ədi də njé ra nə tə kə dana, kə njé ra nə tə kə dana al.

⁴⁶ Kən ə indigi njé kə ndigi səsi tə par ə, nə kigə go ji ri ə Luwə a adi səsi ə? *Njé taa lambə je ka rai be tə.

⁴⁷ Kən ə irai ləpiya ngakəsi je par ə, ri kə to ta dangi ə irai ə? Tədə njé gər Luwə al ka rai be tə.

⁴⁸ Ningə səi, səbi kadi indigi dije adi osi taga pəy təki Bawsı Luwə kə isi dərə tə ndigi n dije adi osi taga pəy kin be tə.”

6

Ta kə də ra kə njé ndoo je tə

¹ «Kadi oi maji, kən ə re isi rai nə kə ndu Luwə ndigi kadi irai 6a, kadi irai ta kəm dije

tə kə kadi dije ooi səsi al. Re irai be 6a, Bawsı kə isi dərə tə, a adi səsi nə kigə go ji ləsi al.

² Kən ə irai kə nje ndoo ə, kadi ində gəngi də tə kadi dije ooi, al. İrai təki nje kədi kəm dije isi rai gin kəy kaw-naa tə lə *Jipə je, kə go rəbi tə je kin al. Rai be mba kadi dije piti-de. Nə kə rəjeti, adi m-əl səsi, ingəi nə kigə go ji ləde ngata.

³ Nə j, lokı irai maji kə njé ndoo je, maji kadi ji gəli gər nə kə ji kəi adi al.

⁴ Be ningə, nə ləi kə adi kin to lo bəyə tə, 6a Luwə kə oo nə je kə to lo bəyə tə, a igəi kire.”

Ta kə də kəl ta tə kə Luwə

⁵ «Lokı isi eli ta kə Luwə 6a, kadi irai təki njé kədi kəm dije isi rai kin be al. Njé kədi kəm dije ki nəl-de ngay kadi ai taa me kəy tə lə *Jipə je, kə sil rəbi je, taa eli ta kə Luwə kin. Əti je rai be mba kadi dije ooi-de. Nə kə rəjeti, adi m-əl səsi, ingəi nə kigə go ji ləde ngata.

⁶ Nə j, lokı ige kəl ta kə Luwə 6a, maji kadi ur kəy toi tə, uti ta kəy dəi tə, 6a eli ta kə Luwə lo bəyə rə tə kin, ningə Bawi Luwə kə isi lo kə bəyə tə, a oo, ə a adi nə kə idə-je.

⁷ «Lokı isi eli ta kə Luwə 6a, eli ta kə də-naa tə, də-naa tə tə dije kə njé gər Luwə al be, al. Əti je ooi ə nə me ta tə kə kəl ngay kin ə Luwə a oo-n də ndude.

⁸ Maji kadi irai təki əi je isi rai kin be al, tədə Bawsı Luwə gər nə je kə awi kə ndooe, kəte bəy taa kadi eli sie ta də tə.

Kujı kəl ta kə Luwə

⁹ «Səi 6a, kadi eli ta kə Luwə eli əi nə: “Bawje kə isi me dərə tə taa,

Kadi dəw kə ra gər tə təki jə Luwə,

¹⁰ Kadi kəbe ləi re.

Kadi dije rai ndigi ləi dənangi tə ne,
Təki njé kə dərə tə isi rai kin be tə.

¹¹ Adi-je nə kusoje kə ası taje me ndə tə kə bone.

¹² İyə go majal je ləje kə,
Təki je wa ka j-iyə-n go majal je lə dije kə rai
səje majal kə kin be tə.

¹³ İyə-je adi j-osı me nə na tə al,
Nə kadi ər-je ji nje majal tə kə.

[MBata jə, kəbe, kə təgi, kə təba e ləi biti kə no
tə.]”

¹⁴ Kən ə re iyi go majal je lə dije kə 6a,
Bawsı kə isi dərə tə a iyi go majal je ləsi kə
tə.

[☆] 5:38 Təkə taga 21.24; Ləbətiki 24.20; Dətərənom 19.21

[☆] 5:43 Ləbətiki 19.18

¹⁵ A kin e re iyəi go majal je ki dije rai səsi kə al 6a, Bawsi a iyə go majal je ləsi kə al tə.

Kəgi rə ne kuso

¹⁶ «Loki əgi rəsi nə kuso 6a, maji kadi isikiti kəmsi siki tə yə njé kədi kəm dije be al. Əi, siki tə kəmde mba kadi dije ooi-de təki n-əgi rəde nə kuso. Nə ki rəjeti, adi m-əl səsi, ingəi nə kigə go ji ləde ngata.

¹⁷ Ningə i, lok əgi rəi nə kuso 6a, maji kadi itogi ta kəmi suki, ə indu dəi.

¹⁸ MBa kadi dije gəri, təki əgi rəi nə kuso, al. Ningə, Bawi ki isi lo ki bəyə tə par ə oo, e ki gər nə ki to lo bəyə tə a adi səsi nə ki idəji-e.

Nə kingə ki dərə tə

(Lk 12.33-34)

¹⁹ «İmbəi nə kingə je mbata ləsi dənangi tə ne al. Dənangi ki e lo ki nə ki titi a ndusi je, yo je a əi je, taa njé bogi je a mbuti bole bər kadi bogii je.

²⁰ Nə kadi imboi nə kingə je ləsi dərə tə taa, ki e lo ki nə ki titi a ndusi al nəm, yo je a əi al nəm, taa njé bogi je a mbuti bole bər 6a a bogii al nəm tə.

²¹ Tadə lo ki nə kingə ləi e titi ə mei a e titi tə.»

Kəm e lambi lə darə

(Lk 11.34-36)

²² «Kəm dəw ə e lambi lə darəe. Kin e re kəmi oo lo maji 6a, darəi pəti e me kunji tə.

²³ A kin e re kəmi oo lo maji al tə 6a, darəi pəti e me til tə tə. A kin e re kunji ki to rəi tə kin təl til ningə, a e til ki dum kəl tae.

Me ka sururu

(Lk 16.13; 12.22-31)

²⁴ «Dəw ki a ra kılə bəə lə ngar je joo goto: re əsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki ki nungi tə. A asi kadi irai bəə lə Luwə nəm, bəə lə la nəm al.

²⁵ «E mbata kin ə, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu də nə kusosi tə, ki man kəysi tə, ki kadi isi ki dəsi taa al, taa də kib kəsi tə al nəm tə. Tadə kisi ki də taa itə nə kuso, taa darə dəw itə kib kə tə.

²⁶ Igoi yəl je ki a nali dan nəl tə kin oi, dibi ko al nəm, təti ko al nəm, taa kawi nə me dam tə al nəm tə, nə Bawsi ki isi dərə tə taa, adi-de nə usoi maji. Ə se, səi je, itəi yəl je kin gidi bay bay al wa?

²⁷ Nə dansi tə ə asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be də ndone tə ki takul me ka sururu ləne ə?

²⁸ Asi al, nga ra ban be ə mesi a sururu də kib kəsi tə ə? Igoi puti kam je ki ai me wale tə kin oi. Rai kılə madi al nəm, oji kib kəndole al nəm tə,

²⁹ nə ngar *Salomo ki tə 6a ngay me nə kingə tə kin ka ə kib kəndole asi naa səde al.²⁹

³⁰ Ə kin e Luwə ilə kib rə ngan kagi je tə ki wale, ki j-o-de 6one, ə lo ti par ə a əi por kin be ningə, səi dije taa a ilə kib rəsi tə al a? Səi tə je me kadi-me tə.

³¹ Adi mesi a sururu kadi eli ə nə: “Ri ə j-a j-uso wa? Ri ə j-a j-əy wa? J-a j-ingə kib ra ə j-a j-ə wa?” al.

³² Nə je kin pəti, e dije ki gəri Luwə al, ə isi sangi ki nə kəmde tə. Ningə Bawsi ki isi me dərə tə gər maji kadi awi ki ndooe tə.

³³ Isangi kofe lə Luwə ki ndigi lie kəte, ningə a adi səsi ndəgi nə je kin pəti də tə.

³⁴ Adi mesi a sururu də ndə ki lo ti tə al. Tadə ndə ki lo ti tə aw ki me ka sururu ləne. NDə je pəti awi ki nə to rə ki sobi dəde, 6i awi ki made də tə al.»

7

Gangi ta də-naa tə

(Lk 6.37-38, 41-42)

¹ İgangi ta də dəw tə al, kadi Luwə gangi ta dəsi tə al tə.

² Tadə Luwə a gangi ta dəsi tə təki ıgangi də madisi je tə be tə. Ningə kadi ıgəri təki go rəbi ki ıgangi tə də dije kin e Luwə a gangi-n ta dəsi tə tə.

³ Ra ban be ə, oo burim wale ki to kəm ngokoi tə yo, ə oo kagi ki boy ki to yəi tə kin al ə?

⁴ Kagi ki boy e to kəmi tə ne tə kin, nga ki go rəbi ki ban ə a əl ngokoi ə nə: «Adi m-un burim wale ki to kəmi tə kin,» ə?

⁵ İnje kədi kəm dije, un kagi ki boy ki kəmi tə kin ningə tə, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi tə.

⁶ «Oti kadi iləi nə ki ay njay adi bisi je, nə tə a ii təli ki dəsi tə tətoi səsi. Taa ibuki mədi-kəsi je ləsi nə kəsongi je tə al, nə tə a ii njiyəi də tə, tibəi ki njade.»

Dəjəi ne Luwə

(Lk 11.9-13)

⁷ «Idəji, e a adi səsi, isangi e a ingəi, indəi ta kəy e a təgi adi səsi.

⁸ Tadə dəw ki dəjə e a adi-e, dəw ki sangi e a ingə, dəw ki ində ta kəy e a təgi adi-e tə.

⁹ Nə dansi ti e ngone dəje mapa ningə a un mbal taa ade ə?

¹⁰ Ə se dəje kanji ningə a un li taa ade ə?

¹¹ A kin e səi ki səi dije ki kılə rasi majal kin mindi e igəri rəbi kadi ne ki maji ngansi je ningə, ra ban be ə, Bawsı ki isi me dərə tə taa kin taa a adi ne ki maji dije ki dəjə-e al ə?

¹² «Nə je pəti ki indigi kadi dije rai adi səsi kin e irai adi-de tə. Tadə e wa kin e ne ndo ki to me ndu-kun je ti lə *Mojı nim, me ta je ti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti ndangi nim tə.

Tərəbi je ki joo

(13.23-24)

¹³ «Uri kəy ki ta rəbi ki mbəngirə, tadə ta rəbi ki boy, tati pandangi, rəbi ki kun-e ə al, e rəbi ki nje kaw ki dije tuji ti. NGata ningə, e rəbe kin e dije ngay uni.

¹⁴ Ningə ta rəbi ki nje kaw ki dije kajı ti taa e mbəngirə ba, ibə dije. Ba rəbe kin, njé kune je əi ngay al tə.

Njé 6ar rəde njé kəl ta ki ta Luwə ti ki əi njé ngom je

(Lk 6.43-44)

¹⁵ «Indəi kəm-kədi də rəsi ti ki rə njé 6ar rəde njé kəl ta ki ta Luwə ti ki əi njé ngom je. A rəi rəsi ti, a oi gidiye taga ne əi batı je, nə mede ti kəy, əi jagim je ki njé kuwə ne kul je.

¹⁶ A e ki go kılə ra njé ngom je ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti e a igəri-de. Dəw a ijə kandı nju də kon pa ti al, taa dəw a ijə kandı mbay-kote də kon ngə ti al tə.

¹⁷ Kagi ki maji, 6a a andi kandı ki maji, e kagi ki majal, a andi kandı ki majal tə.

¹⁸ Kagi ki maji a ası kadi a andi kandı ki majal al, taa kagi ki majal a ası kadi a andi kandı ki maji al tə.

¹⁹ Kagi ki ra ki andi kandı ki majal, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti kə.

²⁰ Adi, a e ki go kılə ra njé ngom je ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti, e a igəri-de.

Njé ndo je ki rəjeti

(Lk 6.46; 13.25-27)

²¹ «E njé ki isi bari-mi “Babə, Babə!” tade ti ne par kin e a uri koße ti lə Luwə al, nə e njé ki isi rai go ndigi ti lə Bai ki isi me dərə tə taa.

²² NDə gangi ta ti ə, dije ngay a əi nə: “Babə, Babə! e me təi ti al ə j-əl-n ta ki ta Luwə ti a? E me təi ti al ə ji tuwə-n ndil je ki majal a? E me təi ti al ə ji ra-n ne kəjə je ngay ki ati bəl bəl a?”

²³ Ba lo kin ti, m-a m-əl-de ki taga wangı m-ə nə: “Awi say nu, m-gər səsi ndə kare al, səi ki səi njé ra majal je[☆]!”

Kəy je joo

(Lk 6.47-49)

²⁴ «Be ə, dəw ki ra ki oo ta je ki m-əl kin, e təl rəne go ti ningə, to tə dəw ki nje kəm-kədi, ki ra kəy ləne də dii ti be.

²⁵ Adi lokı ndi ədi ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nim taa nəl ka osı ki də ti tə, nə kəy budı nangı al, tədə ngire e də dii ti.

²⁶ Nə dəw ki ra ki oo ta je ki m-əl kin, e təl rəne go ti al ningə, to tə dəw ki mbə, ki ra kəy ləne də yangira ti be.

²⁷ Adi lokı ndi ədi ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nim taa nəl ka osı ki də ti tə, 6a kəy budı nangı mur mur, adi toe to dilə yiw.

Təgəti ne ndo lə Jəju

(Mk 1.22; Lk 4.32)

²⁸ Lokı Jəju təl ta ta ləne, ne ndo lie ati kosi je bəl to ti ki dum.

²⁹ MBata ndo ne tə dəw ki aw ki təgəti ki i rə Luwə ti, 6i ndo ne tə njé ndo-de ndu-kun je lə Luwə al.

8

Jəju ajı nje banji

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Lokı Jəju i ki də mbal ti isi risi ki nangı, kosi dije ngay əi goe ti.

² NJe banji kare təgəti re rə Jəju ti, osı məkəsine nangı noe ti, ningə el-e ə nə: «Babə, re indigi ə, a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.»

³ Jəju ilə jine, əde-n, ningə el-e ə nə: «Mndigi, e kadi banji ləi ur, adi rəi ay njay.» Ba ta naa ti noqə banji lie ur, adi rəe ay njay.

4 Go ti Jəju əl-e ə nə: «Onoi kadi əl tae dəw madi, ə aw əjì rəi nje kijə nə məsi kadi-kare, ningə adi kadi-kare kí go ndu-kun ti lə *Moji. Ira be mba kadi gəri təki banji ləi ur adi ingle rə nga.»*

Jəju aji ngon nje kilə lə nje kun də buti asigar je kí bu
(Lk 7.1-10; Ja 4.43-54)

5 Lokí Jəju isi ur kí me 6e kí Kapərnayim ti ningə, dəw kí Rom ti kare kí nje kun də buti asigar je kí bu, re rəe ti, no kí dəe ti ə nə:

6 «Babé, ngon nje kilə ləm kare to moy 6e noo, njae oy ta gine ti, adi ingle ko ngay.»

7 Ə Jəju əl-e ə nə: «M-a m-aw kadi m-aje.»

8 Nə nje kun də buti asigar je kí bu əl-e ə nə: «Babé, mi m-ası kadi ində njai ta kəy ti ləm al, ə əl ta kare par ə ngon nje kilə ləm a ingle rə nga.

9 M-əl be tadə, mi kí dəm mi gin təgi ti lə njé kí dəm ti, ningə m-aw kí asigar je kí əi gin təgi ti ləm tə. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” 6a aw; kin ə m-əl kí nungi m-ə nə: “Ire!” 6a re; kin ə m-əl ngon nje kilə ləm m-ə nə: “Ira nə kí be!” 6a ra nəe kin tə.»

10 Lokí Jəju oo ta kin tae ti, pite, ə əl njé kí ai sie ə nə: «Təki rəjeti adi m-əl səsi, ko kadi-me kí be kin, m-ingle rə dəw madi ti dənangi kí *Isirayel ti al 6əy.

11 NGa ningə, m-əl səsi 6əy tə, dije ngay kí əi *Jipi je al, a jí kí lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, kadi rəi isi ta nə kuso ti kí *Abirakam je, kí *Isaki je, kí *Jakobi je me bekə ti kí dərət.

12 Nə njé kí kate bekə kí dərət ti səbi dəde, a tuwəi-de, buki-de kó 6aga, me til ti. Lokí a noi je, a ngəi ngangide je titi.»

13 Ba, Jəju təl əl nje kun də buti asigar je kí bu ka kin ə nə: «Majì, aw! Ningə kadi ngon nje kilə ləi aji kí go kadi-me ti ləi kin.» Ningə də kade ti noo, ngon nje kilə lie ingle rə kí nga tə.

Jəju aji njé moy je ngay
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

14 Go ti, Jəju aw me kəy ti lə Piyər 6a, oo məme kí dəne to nangi, rəe o por rígí rígí.

15 Ə Jəju ədi jie, ningə, rəe kí kate tingə ngay ka kin, təl səl, adi ingle rə nga. Go ti, i taa ra nə kuso adi Jəju.

* **8:4** Kí go jibəl ra-e ti lə Jipi je, nje banji e dəw kí dije ooi-e kadi ay njay al, adi ası kadi aw lo nə ra je ti kí 6a tə Luwə al, Ləbatiki 14.2-32. **8:17** Ejay 53.4 **8:27** Pa je 65.8; 89.10; 107.23-32

16 Lokí lo səl, dije rəi kí njé moy je ngay kí ndil je kí majal rai-de, rə Jəju ti. Adi Jəju tuwə ndil je kí majal ka kin dəde ti kó kí ta kí tane ti, taa aji njé moy je pəti tə.

17 Be mba kadi ta kí nje kəl ta kí ta Luwə ti Ejay əl ka kin tol tane. Ejay ə nə:
«Oy tuji je,
Kí moy je ləje kí dəne ti.»

Kun go Jəju
(Lk 9.57-60)

18 NDə kare, Jəju oo kosı dije ngay iləi-naa gəi gide, ningə əl njé ndo je ləne kadi n-gangi ba n-awi dame ti kí kare.

19 Lo kin ti, nje ndo ndu-kun lə Luwə kare re rə Jəju ti əl-e ə nə: «NJe ndo dije, m-a m-un goi lo je pəti ki a aw ti.»

20 Ə Jəju əl-e ə nə: «NJa je ai kí 6e tode, ə yəl je ai kí kəyde tə, nə *mí NGon dəw m-aw kí lo kí kadi m-ilə dəm ti al.»

21 Dəw kare dan njé ndo je ti lə Jəju əl-e ə nə: «Babé, adi-m ta rəbi adi m-aw m-dibi bawm 6əy taa.»

22 Ə Jəju əl-e ə nə: «Un gom, ə iyə njé koy je adi dibi njé koy je ləde.»

Jəju ndangi nəl ade a lo ka ti
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Jəju al me to ti, 6a njé ndo je lie ali goe.

24 Ningə yə, nəl kí bo ngay ibə səde busi də ba ti, adi to aw tə nduy man. Lo ti kin, Jəju isi to bi.

25 NGa ə, njé ndo je lie rəi kí rəe ti, ndəli-e kí no tade ti əi nə: «Babé, aji-je, nə j-isi j-oy.»

26 Ə Jəju əl-de ə nə: «Ra ban ə ibəli be ə? Səi dije kí kadi-me ləsi e ndikiri ba.» Ningə, i taa, ndangi nəl əi kí man ba, adi lo tol to jijiji.

27 Ne kin əti dije bəl ngay, adi əli əi nə: «Dəw ə wa kam e dəw kí ban ə, nəl je kí ba je ka oi ta lie be ə?»

Jəju tuwəndilje kí majal də dingəm je tijoo
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Lokí Jəju re təgidi ba ti, dənangi ti lə dije kí Gadara, dingəm je joo, kí ndil je kí majal rai-de təgidi kí də badi je ti rəi ingle-i-e. Dije kin rai nə majal ngay, adi dəw kí kadi un rəbi kin goto.

29 Lo kin ti, iləi rəde uri kəl əi nə: «NGon lə Luwə, e ri ə ige rəje ti ə? Ire nə mba kadi adi-je kó kate no dəkagiloe ti a?»

³⁰ NGa ningə, kosi kɔsɔngi je ngay a usoi ne kadi lo ti noq̄ say nday.

³¹ Ó NDil je ki majal noq̄ dō Jəju ti eli-e ei nə: «Re ituwa-je ə, adi j-aw me kɔsɔngi je ti kam.»

³² NGa ə, Jəju el-de ə nə: «Awi!» Ba teei, awi uri me kɔsɔngi je ti, adi kosi kɔsɔngi je bingəi-naa kadi mbal ti taa, tosi me ba ti, ayi-naa man oyi.

³³ NJé ngəm kɔsɔngi je ayi-naa awi me 6e bo ti, ɔri poy ne ki ra ne, ki ne ki tee dō dingəm je ti ki joo ki ndil je ki majal rai-de ka kin, pəti adi dije ooi.

³⁴ Dije pəti ki me 6e bo ti teei awi kadi ingəi Jəju, ə loki ooi-e 6a, dəji-e kadi iyə dnangı ləde ə aw.

9

Jəju aji nje rə koy njururu (Mk 2.1-12; Lk 5.17-25)

¹ Jəju al me to ti, ində ba gangi, aw me 6e bo ti ləne.

² Dije madi oti dəw ki rəe oy njururu, me ne koti njé moy je ti, rəi sie rə Jəju ti. Loki Jəju oo kadi-me ləde ningə, el dəw ki rəe oy njururu ka kin ə nə: «NGonm, uwə təgi ba, majal je ləi e ki kiyə go kə.»

³ Lo kin ti, njé ndo ndu-kun je lə Luwə ki na je əli ta mede ti ei nə: «Dəw kam el ta ki mal də Luwə ti!»

⁴ Nə Jəju gər mər ta ləde, adi el-de ə nə: «Ra ban ə isi iməri ta je ki majal mesi ti ə?»

⁵ Kəl dəw kə nə: “Majal je ləi e ki kiyə go kə” 6a ngə ngay al, ə se kəl-e kə nə: “I taa, ə injiyə” ə ngə ngay al ə?

⁶ Re e be 6a, m-a m-ɔjì sei təki mi NGon Dəw, m-aw ki təgi dnangı ti ne, mba kadi m-iyə-n go majal je lə dije kə.» Ningə, Jəju el nje rə koy njururu ə nə: «I taa, un tuwə ləi, ə aw 6e.»

⁷ Ba dingəm i taa, ə un rəbi, aw 6e.

⁸ Loki kəm kosi je oo ne kin, ra-de bəl ki dum, adi iləi təjì də Luwə ti, ki adi dije təgi ki eti bəl be kin.

Jəju 6ar Matiye kadi un goe (Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Loki Jəju otı noq̄ isi aw ningə, lo də ti ki isi də, oo dingəm ki bari-e nə Matiye, isi me kəy taa la-mbə ti. Ó Jəju el-e ə nə: «Un gom.» Ba Matiye i taa, un go Jəju.

[☆] 9:13 Oje 6.6

¹⁰ Go ti, Jəju isi ta ne kuso ti me kəy ti lə Matiye. NGa ningə njé taa la-mbə je, ki ndəgi njé ra majal je, ngay, rəi isi naa ti ki Jəju, ki njé ndo je lie ta ne kuso ti.

¹¹ Loki *Parisi je ooi Jəju isi uso ne ki dije kin ningə, əli njé ndo je lie ei nə: «Ra ban ə NJe ndo səsi ne isi uso ne ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je ə?»

¹² Ó Jəju oo ndude, adi el-de ə nə: «E dije ki njé moy je ə a sangi dəw ki nje ra moy, b̄i e njé rə nga je ə a sangi dəw ki nje ra moy, al.

¹³ Awi isangi kadi igəri me ta ki Luwə el ə nə: “E ra maji ə m-ge, b̄i m-ge kijə məsi kadi-kare al[☆]. Tadə, m-re mba 6ar njé ka dana je al, nə m-re mba njé ra majal je yo.”

Jəju el ta də kiyə ta ne kuso (Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ *NJé ndo je lə Jə Batisi rəi ingəi Jəju eli-e ei nə: «Ra ban ə je ki *Parisi je j-iyə ta ne kuso, ə njé ndo je ləi rai al ə?»

¹⁵ Ó Jəju ilə-de ti ə nə: «Oi kadi dije ki bari-de lo ne kuso taa-naa ti, a ei ki rənəl al, dəkagilo ti ki nje taa dəne isi-n səde naa ti a? NDə je a rəi noq̄ kadi a uni-e tade ti ningə, dəkagiloe ti kin ə a iyəi ta ne kuso.

¹⁶ Dəw a un ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm kibi ki kəke al. Re e be ə, ta kibi ki sigi ka kin a i ki ki kəke raki raki, kadi bole a to wororo itə ki kəte bəy.

¹⁷ Taa, dəw a un kasi kandi nju ki i al bəy uti me mbu nda je ti ki kəke al tə. Re e be ningə, loki kasi a i 6a, mbu nda je a ndui, kadi kasi kandi nju a lo kə n̄im, taa mbu nda je ka təli ne ki tuji kə n̄im tə. Be ə, re kasi kandi nju i al bəy 6a, maji kadi mbu nda je ei ki sigi taa. Be 6a, mbu a ndu al n̄im, kasi ki me ti ka a lo kə al n̄im tə.»

Jəju aji ngon ki dəne si ki dəne ki nje moy məsi (Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Loki Jəju a el-de ta kin ningə, nje kun də *Jip̄i je kare, re ɔsi məkəsine nangı noq̄ ti, el-e ə nə: «NGonm ki dəne ki du oy taji naa ti ne bəy. Nə re ire ində jii dəe ti ə, a təl təsi ndəl.»

¹⁹ Jəju i taa, un goe ei ki njé ndo je ləne.

²⁰ Ningə, dəne kare ki moy məsi ade kə 6al dəgi gide e joo, re basi rə Jəju ti, ki rəbi ki gide ti, ədi ta kibi lie.

21 MBata əl mene t̄i ə nə: «Kin ə re ta kib̄i lie wa par mindi ə m-ɔdi ka, r̄em a nga.»

22 J̄eu ilə r̄eti oo-e, ba əl-e ə nə: «Uwə t̄ogi ba ngonm, kadi-me l̄ai aji.» Ningə d̄o kade t̄i wa kin par, d̄ane ingə r̄o nga.

23 Lok̄i J̄eu re t̄ee me k̄ey t̄i l̄e k̄i bo l̄e J̄ipi je ka kin ningə, oo njé k̄el nal je, k̄i kos̄i dije singəi sok̄ito d̄o-naa t̄i, ə əl-de ə nə:

24 «Ori r̄osi gogi, ngon oy al, n̄a to 6i kare.» Dije ib̄ai J̄eu kogii.

25 Lok̄i adi kos̄i dije t̄eei taga ningə, J̄eu ur k̄ey, uwə ji ngon, ba ngon k̄i d̄ane i taa.

26 Poy n̄e kin sane k̄i d̄onangi k̄i noq̄ ba p̄eti.

J̄eu adi njé k̄em t̄o je joo oi lo

27 Lok̄i J̄eu isi aw, njé k̄em t̄o je joo uni goe, əli ta k̄i ndude k̄i boy e i nə: «NGon ka Dabidi*, o k̄em-to-ndoo l̄aje.»

28 J̄eu re 6e ningə, njé k̄em t̄o je k̄i joo ka kin r̄ai r̄oe t̄i basi, ə J̄eu əl-de ə nə: «Oi kadi m-asi kadi m-ra n̄e kin wa kare wa?» Ə njé k̄em t̄o je il̄ei-e t̄i e i nə: «Oyo, j-o kadi asi, Babe.»

29 Lo kin ti, J̄eu ɔdi k̄emde, ə əl-de ə nə: «Maj̄i, kadi n̄e je rai n̄e k̄i go kadi-me t̄i ləsi!»

30 Ba, k̄emde oo lo. Ningə, go ti, J̄eu ndəj̄ide k̄i t̄ogine ə nə: «Oi maj̄i, kadi d̄ew mad̄i gər n̄e k̄i ra n̄e kin al.»

31 N̄e lok̄i t̄eei k̄i taga be par ə, il̄ei ngirə k̄el ta k̄i d̄oe t̄i k̄i go nanḡi k̄i noq̄ p̄eti.

J̄eu tuwə ndil k̄i majal d̄o d̄ew ti k̄i əl ta al

32 Lok̄i njé k̄em t̄o je t̄eei awi ningə, dije r̄ai k̄i dingəm kare k̄i ndil k̄i majal ra-e adi əl ta al.

33 J̄eu tuwə ndil k̄i majal 6a, dingəm k̄i kate əl ta al ka kin, t̄el əl ta. Ningə n̄e kin et̄i kos̄i dije b̄el ngay, adi əli e i nə: «J-o n̄e k̄i be kin d̄onangi *Isirayəl t̄i nja kare al b̄ay!»

34 N̄e *Parisi je əli e i nə: «E k̄i t̄oḡi l̄a ngar l̄a ndil je k̄i majal, ə isi tuwə-n ndil je k̄i majal.»

J̄eu oo k̄em-to-ndoo l̄a kos̄i je

35 J̄eu aw k̄i be bo je, k̄i ngan 6e je, ndo n̄e me k̄ey kaw-naa t̄i l̄a *J̄ipi je, il̄e mb̄e Poy Ta k̄i Maj̄i ɔji d̄o k̄obe l̄a Luwə, taa aj̄i njé moy je, k̄i njé r̄o to je p̄eti t̄o.

36 Lok̄i J̄eu oo kos̄i je, oo k̄em-to-ndoo l̄ade, tado k̄o rade, t̄ogide goto, awi t̄e bat̄i je k̄i nje kul-de goto be^{*}.

* 9:27 Igoi Mk 10.47 k̄i ta k̄i d̄o t̄i gin makitibi t̄i nanḡi.

* 9:36 K̄or Isirayəl je 27.17; 1 NGar je 22.17

37 Be ə, J̄eu əl njé ndo je l̄ene ə nə: «Ko k̄i as̄i kijə, d̄ile e ngay, n̄a njé kijə je e i ngay al.»

38 Ə əli ta k̄i Ba nje ko, adi il̄e k̄i njé ra ko je me ko ti l̄ene.»

10

Njé ndo je l̄a J̄eu k̄i d̄oḡi ḡide e joo (Mk 3.16-19; Lk 6.14-16)

1 J̄eu bar njé ndo je l̄ene k̄i d̄oḡi ḡide e joo, adi-de t̄oḡi kadi tuwəai ndil je k̄i majal je, ajii njé moy je, k̄i njé r̄o to je, p̄eti.

2 T̄o njé kaw kilə je k̄i d̄oḡi ḡide e joo ə to kin: E k̄i d̄osay e Simo, k̄i fari-e n̄a Piyər əi k̄i ngokone Andire; Jak̄i əi k̄i Ja k̄i ngan l̄a J̄ebəde;

3 Pilip̄i əi k̄i Batıləmi, Tomasi əi k̄i Matiye k̄i nje taa la-mbə; Jak̄i k̄i ngon l̄a Alpe əi k̄i Tade;

4 Simo k̄i e mbo njé r̄o mbata kingə d̄o l̄e 6e l̄ede t̄i əi k̄i Judas̄i Isikariyot̄i k̄i nje kun d̄o J̄eu.

J̄eu il̄e njé kaw kilə je l̄ene k̄i d̄oḡi ḡide joo (Mk 6.7-11; Lk 9.2-5; Lk 10.3-12)

5 J̄eu il̄e njé kaw kilə je l̄ene k̄i d̄oḡi ḡide joo k̄i ndu kin ə nə: «Awı r̄o dije t̄i k̄i əi *J̄ipi je al, al, taa awi me 6e bo je t̄i k̄i *Samari t̄i al t̄o.»

6 Awı k̄i r̄o gin koji t̄i k̄i *Isirayəl, k̄i toi t̄e bat̄i je k̄i ndəmi be kin yo.

7 D̄o r̄abi t̄i, il̄ei mb̄e t̄ek̄i k̄obe l̄a Luwə e basi.

8 Ə aji njé moy je, adi njé koy je ij̄ lo koy t̄i, adi banji ur k̄o r̄o njé banji je t̄i adi r̄ode ay, ə ituwəi ndil je k̄i majal d̄o dije t̄i t̄o. E n̄e k̄i ingəi kare, ə adi dije kare t̄o.

9 Uni ɔr al n̄im, la al n̄im, s̄ilə al n̄im, il̄ei d̄nda t̄i k̄i b̄əd̄isi t̄i al.

10 Taa, uni b̄əl kaw mba al n̄im, ɔyi kib̄i joo al n̄im, ɔyi sa al n̄im, uni kagi t̄osi al n̄im t̄o. Tado s̄əbi kadi nje ra k̄ilə ingə n̄e kusone ji dije t̄i k̄i ra k̄ilə dande t̄i.

11 Lok̄i uri me ngon 6e t̄i, ə se me 6e bo t̄i ə, idəji ta, ə re ingəi d̄ew k̄i as̄i kadi uwə s̄əsi r̄one t̄i ba, isi 6e lie noq̄ bit̄i kadi awii.

12 Lok̄i uri me k̄ey t̄i ningə, irai dije k̄i me t̄i lapiya.

13 Kin ə re uwəi s̄əsi k̄i r̄ode t̄i 6a, kadi lapiya ləsi aw k̄i d̄ode t̄i, a kin ə re uwəi s̄əsi

kí røde tì al tø 6a, kadi itèli itaai lapiya lësi gogi.

¹⁴ A kin ø re, me køy ti, ø se me 6e ti, dije mbati kuwæi sësi kí røde ti, ø se mbati koo dø ta lësi 6a, loki isi tøøi me 6e ti kin kí taga ø, indæi bu kí njasi ti kò.*

¹⁵ M-øl sësi tøki røjeti, ndø gangi ta ti ø, ta kí gangi kí dø bee ti kin a itø yø Sodom kí Gomor bøy^ø.

*Ko kí a ingø njé ndo je lø Jøju
(Mk 13.9-13; Lk 12.11-12; 21.12-19)*

¹⁶ «Kí ne kin, mi, m-ilø sësi tø batì je dan jagim je ti. Maji kadi indæi kám-kèdi dø røsi ti tø li je be, ø isëli lém lém tø dø dum je be tø.

¹⁷ Adi kamsi ødi dø røsi ti kí rø dije ti, tado a awi sësi lo gangi ta je ti, a tindæi sësi kí ndøy kabilay gin køy kaw-naa je ti.

¹⁸ A awi sësi nø njé koþe je ti, kí nø ngar je ti kí boy kí mbata lém. Lo kin ti, øi je, kí dije kí øi *Jipi je al, a e ta røbi kí kadi a ingøøi naji kí ma kí døm ti røsi ti.

¹⁹ Lokì a uwæi sësi kadi a awi sësi lo gangi ta ti, onosi kadi mesi bøl, kë nø se ta ri ø a øli-de wa, ø se a øli-de kí kuje kí ban wa. Ta kí kadi a øli-de 6a, Luwæ a indø tasì ti loe ti nøø.

²⁰ Tado e søi je wa ø a øli ta al, nø e NDil Bawsı Luwæ ø a un sësi kadi øl-n ta.

²¹ «NGakonaa je a uni dø-naa awii lo tølnaa ti, baw ngon a aw kí ngon kadi tøli-e kò, ningø ngan je, mede a majal kí njé kojì-de je, ø a uni døde awi kadi tøli-de tø.

²² Dije pøti mede a majal sësi kí mbata lém, nø døw kí uwæ røne ba bøti ta tøl tae ti, ø a ingø kajì.

²³ Lokì a adi sësi ko me 6e bo ti kí kare ø, øyì-naa awi kí nungi ti. Ningø tøki røjeti, adi m-øl sësi, ø iløi ta nja 6e bo je kí *Isirayøl ti naa ti al bøy ø mi *NGon døw m-a m-re.

²⁴ NJe ndo itø nje ndo-e nø al, taa bøø itø bane al tø.

²⁵ NJe ndo, re asì kí nje ndo-e nø be 6a, ø ngay; ø bøø, re asì kí bane 6a e ngay tø. Kin ø, 6a nje køy wa mindø ø, dije bari-e Bøljøbul kí e ngar lø ndøl je kí majal ningø, njé kí me køy ti lie yøde a to ban?

*Luwæ kí karne ba ø e døw kí søbi bøl-e
(Mk 8.38; Lk 9.26; 12.2-9)*

* ^{10:14} Kí go kuji rae ti lø Jipi je, kindø bu kí nja ti kò, toji tøki lo kí n-ijì ti, ø se 6e kí n-itøøi me ti kí taga kin, nø kare kí døø-de sie naa ti goto. ø ^{10:15} Kilø ngirø nø je 18-19 ø ^{10:36} Mise 7.6

²⁶ «Íbøli-de al, tado nø ra kí gidi ngøy ti kí gine a tøø al goto, taa nø kí to lo bøøø ti, kí døw a gør al ka goto tø.

²⁷ Nø kí m-øl sësi lo kí ndul ti, øli tae kada wangø, ø nø kí dije køti mbisi ti ngun ngun, iløi mbøø dø kagi ti taa tø.

²⁸ Íbøli dije kí a tøli darøsi par, bøø asì tøl ndølsi al kin, al. Nø kadi íbøli Luwæ kí asì kadi tuji ndølsi øi kí darøsi naa ti me por ti lø su kin.

²⁹ Diye isi gati kí ngan yøl je joo ø gusi kare adi øi ne, nø kí kare dande ti kí kadi osi nangi kí kanji kadi Bawsı Luwæ ndigø goto.

³⁰ Kí øjì døsi, bøø døsi wa kin ka Luwæ tødø kare kare gør kore.

³¹ Íbøli nø madø al, søi je, Luwæ oo ndasi itøø ngan yøl je kí ngay.

³² «Døw kí ra kí un ndune ta kám dije ti wangø, tøki n-e døw lém, mi ka m-a m-un ndum nø Bai ti, kí isi døraø ti, tøki e døw lém tø.

³³ Nø døw kí naji ta kám dije tøki, n-gør-m al, mi ka m-a m-naji ta kám Bai ti, kí isi døraø ti tøki m-gør-e al tø.»

*Jøju ø nø n-re kí rø dan dije ti
(Lk 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «Ígai mesi ti tøki m-re kí lapiya dønangi ti al; m-re kí lapiya al, nø m-re kí rø dan dije ti.

³⁵ M-re kí gangi-naa dan ngon kí dingøm ti øi kí bawne, m-re kí gangi-naa dan ngon kí døne ti øi kí kone, m-re kí gangi-naa dan ngon kí døne ti øi kí mæmne kí døne.

³⁶ Døw madø, dije kí me køy ti lie e wa, a tøli njé bøø je lie^ø.

³⁷ «Døw kí ndigø kone, ø se bawne itø-m, døwe kin asì kadi e døw lém al. Døw kí ndigø ngonne kí dingøm, ø se kí døne itø-m, døwe kin asì ta kadi e døw lém al.

³⁸ Døw kí un kagi-døsi løne døne ti, ø un gom, al, døwe kin asì ta kadi e døw lém al.

³⁹ Døw kí ge ngøm røne ne wa, a tøø tae, nø døw kí ilø røne kø kí mbata lém, ta røø a tøø al.

*Ta kí dø nø kigø go ji ti
(Mk 9.41)*

⁴⁰ «Døw kí uwæ sësi kí røne ti, e mi ø døwe uwæ-m kí røne ti. Ningø døw kí uwæ-m kí røne ti, e nje kílø-m ø uwe kí røne ti tø.

⁴¹ Dəw kí uwə nje kəl ta kí ta Luwə tí kí rōne tí, mbata ke kí e nje kəl ta kí ta Luwə tí 6a, a īngə nē kigə go ji kí así naa kí yá nje kəl ta kí ta Luwə tí wa kin be tə. Dəw kí uwə dəw kí dana kí rōne tí, mbata ke kí e dəw kí dana 6a, a īngə nē kigə go ji kí así naa kí yá dəw kí dana wa kin be tə.

⁴² M-əl səsi təki rəjeti, dəw kí adi man kí sol wa kin par me ngon kal man tí, kí kare dan njé kí du tí kí dan njé ndo je tí ləm kin, mbata ke kí e nje ndo ləm 6a, dəwe kin, təki rəjeti, adi m-əl səsi, a nal nē kigə go ji ləne al.»

11

Jə Batisi əi kí Jəju (Lk 7.18-35)

¹ Lokí Jəju adi ndu kin njé ndo je ləne kí dəgi gide e joo, gine gangi 6a, əti noq, aw ndo nē je, ilə mbə Poy Ta kí Maji je me 6e bo je tí kí dənangi tí kí noq.

² Lo kin tí, Jə Batisi kí to kəy dangay tí, oo poy nē je kí Kirisi ra, adi ilə njé ndo je ləne, kadi dəji ta Jəju əi nə:

³ «Iə i dəw kí Luwə mbətə, kí səbi kadi a re ka kin ə se, e nay noq bəy kadi tə ji ngəm tae ə?»

⁴ Ə Jəju ilə-de tí ə nə: «Awi əli Jə nē je kí oi kí mbisi je, kí kəmsi je kin:

⁵ NJé kəm tə je ooi lo, njé məti je njiyəi maji, njé banji je īngəi rə nga, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je ii taa lo koy tí, taa njé ndoo je ka, e kí kılə-de mbə Poy Ta kí Maji tə.

⁶ Maji-kur e lə dəw kí m-təl gin kosi lie, al.»

⁷ Lokí əti awi, Jəju ilə ngirə kəl kosi je ta kí də Jə tí ə nə: «E ri ə awi əsi oi dila lo tí ə? E gakıra kí nəl əsi aw sie kí yo je, kí ne je kin a?»

⁸ A re e e al ə, e ri wa bangi awi əsi oi ə? E dəw kí ə kibi kí ndole ngay 6a awi oi-e ma? NGa njé kí əi kibi je kí ndole ngay ka, əsi me kəy je tí kí ngar je əsi tí.

⁹ Ə se e ri wa ə awi oi wa? E nje kəl ta kí ta Luwə tí ə awi oi-e ma? Re e e ə, m-əl səsi m-ə nə oyo, e nje kəl ta kí ta Luwə tí kí itə njé kəl ta je kí ta Luwə tí bəy.

¹⁰ E e ə makitibí lə Luwə əl ta kí dəe tí kəte ə nə: «M-a m-ilə kí nje kaw kılə ləm kəte kadi ra go rəbi noq tí¹¹.»

¹¹ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dan dije tí pəti kí dəne je oj-de kin, dəw kí bo itə Jə Batisi

goto. Nə kí basine kin, dəw kí e kí du ngay me bekə tí kí dərə tí, bo ite.

¹² Lo kılə ngire dəkagilo tí lə Jə Batisi, biti bone, kəbe lə Luwə e gin nē ra kí kí təgi tí, ningə njé təgi je sangi kadi n-taai-e gin təgide tí.

¹³ Makitibí je lə njé kəl ta je kí ta Luwə tí pəti, kí ndu-kun je lə *Moji, əli ta kí də nē je tí kí a rai nē biti təgi də Jə Batisi tí.

¹⁴ Re indigi kadi igəri gine maji 6a, Jə e nje kəl ta kí ta Luwə tí, Eli kí kadi a təl re.

¹⁵ Ə dəw kí aw kí mbine mba koo-n də ta 6a, kadi oo ta kin maji!

¹⁶ «M-o dəw kí kadi m-un-e m-əji-n dije kí dəkagilo tí kí bone kin al. M-a m-ə nə toi tə ngan je kí du kí əsi ta mbalo je tí, 6ari-naa kí yo je kí ne je əi nə:

¹⁷ “Jí kəl nal kadi əndamii, ə imbatı ndam, j-əsi pa yo kadi inqi, ə imbatı no.”

¹⁸ E be ə, Jə re, uso nē al nəm, ay man al nəm 6a, dije əli əi nə: “Dəe majal”,

¹⁹ NGa ə, mi *NGon dəw m-re, ə m-uso nē je, m-əy man je 6a, dije əli əi nə: “Mi njé kuso nē kədi, mi njé kəy nē, mi madi njé taa la-mbə je, kí njé ra majal je,” bəy tə! Nə njé kí ndigi gosi lə Luwə, gəri kadi gosi lə Luwə e gosi kí dana kí go kılə rae tí kí to kí taga.»

Be je kí mbati kiyə rəbi nē rade je kí majal kə (Mt 10.15; Lk 10.12-15)

²⁰ Lo kin tí, Jəju ilə rōne, kəl kí dije kí me 6e bo je tí, kí əi ə əi dije kí, ra nē kəjí je ngay dande tí, nə əyəi rəbi nē rade je kí majal kə al, ə nə:

²¹ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi dije kí Koraje! Kəm-to-ndoo e ləsi səi dije kí Bətisayda! Nə kəjí je kí əti bəl, kí Luwə əjí dansi tí kin, re nē je kin rai nē me 6e bo Tır tí, kí 6e bo Sido tí be ə, re dije kí me tí a əyəi rəbi nē rade je kí majal mari nu. Re a əyəi rəbi nē rade je kí majal kə, kí go rəbi kılə kibi kuwə ndoo rə tí, kəy-n bu por kí də tí.

²² E be ə, m-əl səsi kadi igəri təki, ndə gangi ta tí ə, ta kí gangi kí də Tır tí kí Sido, yaşı a nəga ite.

²³ NGa ningə i Kapərnayim, o kadi a un dəi taa biti kadi ədi rə, nə Luwə a təl səi biti kaw səi koo. Tadə nē kəjí je kí rai nē Kapərnayim tí kin, re rai nē Sodom tí be ə,

¹¹ 11:10 Malasi 3.1

re bone kin be bo ki Sodom a a ki done taa ne bøy.

²⁴ E be ø, m-øl søsi kadi igøri tøki, ndø gangi ta ti ø, ta ki gangi ki do dije ti ki Sodom a ngø ngay te yøsi be al.»

Jøju øi ki Bawne Luwø (Lk 10.21-22)

²⁵ Do gangi loe ti kin, Jøju un ta, øl ø nø: «Bai, ki i Ba døra kí dønangi, m-ilø tøji døi ti, tøki ibøyo ne je kin njø tør je, ki njø ne gør je, ø itøø ki døe adi ngan je ki du gøri.

²⁶ Oyo, Bai, e ndigø løi kadi ne kin ra ne be.»

²⁷ Ba, Jøju øl dije ki ai nøø ø nø: «Bai, adim ne je pøti, ningø døw kare ki gør-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa døw kare ki gør Bai ka goto tø, e mi NGon ki karm ba par, ningø e dije ki mi wa ø m-ndigø kadi m-adø gøri-mi par tø.

²⁸ «Irøi ki røm ti, søi pøti ki øi røgøgo gin ne koti ti ki øy, ø m-a m-adø søsi øri køø.

²⁹ Uni jugø løm, ø itaai ne ndø løm, tado mi døw ki søl løm løm, taa mi nje kílø døm nangi nøm tø. Re irøi be ø, a ingøi lo kør køø lø ndølsi.

³⁰ Mi, jugø løm øy al, taa ne ki madø søsi kadi otø ka øle pøl pøl tø.»

12

Ta lø Jøju dø ndø taa køø ti (Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ NDø kare, Jøju indø dø me ndør gøme je ti, ndø taa køø ti lø *Jipø je. *Njø ndø je lie ki øi sie, bo ra-de adi gangi dø ko je, usoi.

² Ø loki *Parisi je ooi-de ningø, øli Jøju øi nø: «O njø ndø je løi rai ne ki kadi døw ra ndø taa køø ti al.»

³ Ø Jøju tøl øl-de ø nø: «Itidøi ne ki ngar *Dabidi ra loki bo ra-de ki dije ki goe ti kin al a?»

⁴ Dabidi ur me køy ti lø Luwø ki ra ki kibø, øi ki dije ki gone ti, usoi mapø ki dije adi Luwø kadi-kare ti. E mapø ki kuso-e søbi døe al nøm, søbi dø njø ki goe ti al nøm, nø e njø ki jø ne møsi kadi-kare par ø søbi døde kadi usoi^ø.

⁵ Ø se ta ki ndø-kun lø *Moji ndangø øl ø nø: ndø taa køø ti, njø ki jø ne møsi kadi-kare je, rai kílø ki e ne ki kadi døw ra ndø taa køø ti

al, gin køy ti lø Luwø, nø døw tødø døde ti kadi e majal al kin, itidøi al a?

⁶ NGa ningø kadi m-øl søsi, lo ki j-a ti ne kin, ne ki bo ngay itø køy lø Luwø to ti ne.

⁷ Ningø kin ø re igøri me ta ki ø nø: «E koo kæm-to-ndoo ø m-ge, bi e kílø møsi kadi-kare par al^ø» kin ø, re a igangi ta dø dije ti ki ta løde goto kin al.

⁸ Tado mi *NGon døw, m-aw ki tøgi dø ndø taa køø ti.»

Jøju adi rø nga dingøm ki jie oy njururu (Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Jøju i nøø, aw køy kaw-naa ti lø *Jipø je.

¹⁰ Ningø dingøm kare ki jie oy njururu e me køy kaw-naa ti nøø. Ba, dije sangi røbi ki kadi n-indøi ta dø Jøju, adi døji-e ta øi nø: «NDø-kun adi ta røbi kadi døw aji madine ndø taa køø ti ø se aje al ø?»

¹¹ Ø Jøju ilø-de ti ø nø: «Nø dansi ti ø, aw ki batø kare ba, ø batø ka kin osi be ti ndø taa køø ti, ø aw un-e tøø sie taga al ø?»

¹² NGa ningø re e døw ba, itø batø gødi bay bay! Øø m-øl søsi tøki ndø-kun adi ta røbi kadi døw ra majø ndø taa køø ti.»

¹³ Lo kin ti nøø, Jøju øl dingøm ka kin ø nø: «Isurø jii.» Ø dingøm surø jine ba, jie tøl to majø asi-naa ki ki nungi.

¹⁴ Ø loki *Parisi je tøø taga ba, awi øli-naa ta ki dø Jøju ti, kadi n-ooi se n-a n-rai ban ø n-a n-tøli-e wa.

Jøju e bøø kílø lø Luwø

¹⁵ Lokø Jøju oo poy ne ki gei ra sie, øti lo kin ti nøø kø. Døje ngay uni goe, ningø aji njø moy je pøti tø.

¹⁶ Ba, ndøji-de ki tøgøne, kadi rai adi døw gør-ne al.

¹⁷ Ningø ne kin ra ne be kadi ta ki Luwø øl ki ta nje køl ta ki tae ti, Ejay kin^ø, tøl tane. Luwø øl ø nø:

¹⁸ «Oi bøø kílø løm ki m-køte, Nøe ndigø løm, ki røm nøl-m ngay kadi m-ilø jim døe ti.
M-a m-indø NDølm døe ti,
Nøngø a ilø mbø ne ra ki dana rø gin be je ti ki dangø dangø^ø.

¹⁹ A koli-naa ki døw al nøm, a indø ndø al nøm.
Døw a oo ndue øl ta ta mbalo ti al^ø.

²⁰ A budø gakira ki to ki mbøne nangi al,

^ø 12:4 1 Samiyøl 21.2-7; Løbøtiki 24.9 ^ø 12:7 Oje 6.6 ^ø 12:17 Ejay 42.1-4

^ø 12:20 Ejay 42.3

^ø 12:18 Ejay 42.1 ^ø 12:19 Ejay 42.2

Taa, a təl lambi kī isi oy al nim tə.

A ra be biti kadi tə ne ra kī dana o 6e²⁴.

21 Gin 6e je kī dangi dangi a indəi mede dətə.»

*Dije a i nə Jəju e ngar lə ndil je kī majal
(Mk 3.22-30; Lk 11.14-23)*

22 Dije rəi kī dingəm kare kī ndil kī majal ra-e adi kame oo lo al nim, al ta al nim, a Jəju ade al ta je, oo lo je.

23 Ne kin eti kosi dije bəl ngay, adi dəji-naa ta eli ei nə: «Dəw kam e *NGon ka Dabidi al ma?»

24 Nə loki *Parisi je ooi ta kin ningə, eli ei nə: «E kam isi tuwə ndil je kī majal kī təgi lə Beljəbul, kī e ngar lə ndil je kī majal.»

25 Jəju gər mər ta ləde adi el-de e nə: «Kin a, dije kī me bekə tə kī kare ba, təli də-naa tə rəi-naa a, bə kəe kin a tuji. Taa, bə bo, a se me kəy kī dije kī me tə təli də-naa tə, rəi-naa, kī kadi a a taa ka goto tə.

26 Kin a re *Satə wa tuwə dije lə Satə, e wa adi dije lie təli də-naa tə rəi-naa a, lo kadi kəbe lie a aw kī kate goto.

27 Kin a re e kī təgi lə Beljəbul a m-tuwə-n ndil je kī majal a, dije kī gosi tə tuwəi-de kī təgi lə nə a? Dije kī gosi tə wa a təji kadi ta ləsi e ta kī go tə al.

28 A re e kī təgi lə NDil Luwə a m-isı m-tuwə-n ndil je kī majal tə ningə, təji kadi kəbe lə Luwə re təe rəsi tə ngata.

29 «Ningə təki rəjeti, re dəw uwə dəw kī nje təgi dəe kate al a, a ası kur me kəy tə lie, kadi ndur ne kingə lie al. Loki dəe ngata ningə, a ndur ne kī me kəy tə lie təki mene ge.

30 Ningə kadi igəri, dəw kī e səm al, e nje kosi-m ta, taa dəw kī kaw səm ne kī naa tə al, e nje tində tə al.

31 Be a, m-əl səsi təki, majal je pəti kī dije a rai-de, a se ta je kī mal pəti kī dije a eli də Luwə tə, Luwə a iyə goe kə adi-de, nə ta kī mal kī kəl də NDil Luwə tə, Luwə a iyə go kə adi-de al ratata.

32 Kin a re dəw al ta kī majal ɔsi-n tam, mi *NGon dəw a, Luwə a iyə go kə ade, nə re al ta kī mal ɔsi-n ta NDil Luwə a, Luwə a iyə go kə ade kī bone tə al nim, kī lo tə tə al nim, ratata.

*Ta kī təe ta dəw tə kī ngame dəw
(Mt 7.16-17; Lk 6.44-45)*

33 «Kin a re kagi maji 6a, kande maji tə, a re kagi majal 6a, kande majal tə. Tadə e kī kandi kagi a dəw a gər-n kagi.

34 Səi njé man majal tə li je be kam, a rai ban be a ta kī maji a təe tasi tə, səi kī səi dije kī majal a? Tadə e ne jə kī rosi me dəw kin a isi təe tae tə.

35 Dəw kī maji, kilə rae je təe me ne ra tə kī maji kī uwə mee. Ningə dəw kī majal, kilə rae je təe me ne ra tə kī majal kī uwə mee tə.

36 M-əl səsi, ngan ta je kī galala pəti kī isi təe ta dije tə kin, a eli gine ndə gangi ta tə.

37 Tadə e kī ta kī tai tə a əri ta dəi tə, a e kī ta kī tai tə tə a ta a uwəi.»

Parisi je dəji Jəju ne kəj

(Mt 16.1-4; Mk 8.11-12; Lk 11.16, 29-32)

38 NJé ndo ndu-kun je kī *Parisi je uni ta eli Jəju ei nə: «Nje ndo dije, ji ndigi kadi ira ne kəj i madi kare adi j-o.»

39 Ð Jəju ilə-de tə e nə: «Dije kī dəkagilo tə kī bone, ei dije kī majal, kī njé kuwə marim, ndigi kadi n-ooi ne kəj i, nə ne kəj i madi kī rangi kī kadi a oi ore də ne kəj i lə nje kəl ta kī ta Luwə tə Jonasi, goto ngata.

40 Tadə, tə ka kī Jonasi ra kondə mitə, kadi mitə me kanji tə kī boy ka kin a, mi *NGon dəw m-a m-ra kondə mitə, kadi mitə gin nangi tə tə²⁵.

41 NDə gangi ta tə a, dije kī Niniibi tə a i taa ta kəm dije tə kī dəkagilo tə kī bone kin kadi a ilə ta dəde tə. MBata, loki Jonasi ilə mbə Poy Ta kī Maji, dije kī Niniibi tə iyəi rəbi ne rade je kī majal kə²⁶. NGa ningə, kī basine kin, dəw kī itə Jonasi say e ne.

42 NDə gangi ta tə a, ngar kī dəne kī i gin 6e tə, a i taa ta kəm dije tə kī dəkagilo tə kī bone kin kadi a ilə ta dəde tə. MBata, i soy dənangi tə nu e ndə kī re kadi oo gosi ta lə Salomo²⁷. NGa ningə, kī basine kin, dəw kī itə Salomo say e ne.

*NDil kī majal kī təl re tone tə gogi
(Lk 11.24-26)*

43 «Loki ndil kī majal təe me dəw tə, aw ilə kī dilə lo kī tuti mba kādi n-ingə lo kisi kī rangi kadi n-ər kəə tə, nə ingə al 6a,

44 al e nə: “M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m tə kī kate m-isi tə a m-təe ka kin gogi.” Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo ka kin to kare, utəi, rai adi maji.

* 12:40 Jonas 2.1 * 12:41 Jonasi 3.5 * 12:42 1 NGar je 10.1-10

45 NGa ə, təl aw, ɔy ndil je kí majal itəi-e e wa bəy siri, ba rəi uri me dəw tı ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin kí dəe taa a majal ngay itə e ki kate bəy. Be ə, dije kí majal kí dəkagilo tı kí bone ka a toi be tə.»

*Jəju əl ta lə kone je kí ngakone je kí rəjeti
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)*

46 Jəju isi əl ta kosi je ba bəy ningə, koe je kí ngakoe je rəi ai taga, sangi kadi n-əli sie ta.

47 NGa ə dəw madi əl-e ə nə: «O koi je kí ngakoi je ai taga noq, a sangi kadi n-əli səi ta.»

48 Ə Jəju təl əl dəw ka kin ə nə: «Na je ə e i kom je, kí ngakom je ə?»

49 Ba un jine təji-n njé ndo je ləne, ə ə nə: «Oi kom je, kí ngakom je ə isi kin.»

50 Tadə dəw kí nje ra ndigi lə Bawm kí isi me dərə tı ə, e ngokom je, e konanm je, kí kom je.»

13

*Kují ta kí do nje dibi ne tı
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)*

1 NDœe tı kin, Jəju təe me kəy tı, aw isi kadi ba bo tı.

2 Kosi dije ngay kawi-naa gəi gide, adi aw al isi me to tı. Ba kosi dije pətı, ai ngangi ba tı ne.

3 Jəju əl-de ne je ngay me kují ta je tı ə nə: «Nje ndər kare aw kadi dibi ne,»

4 ningə dəkagilo tı kí a ilə ko ne, kə ko je madi tosi ngangi rəbi tı adi yel je rəi oī maki.

5 Kə ko madi je, tosi dənangı njəkirə tı, adi lo kadi ıngəi dənangı asi tam iləi ngirəde tı goto. Nə ke ə, təgi kalangi ba, tadə ngirəde taa ne.

6 Lokí kadi əsi ningə, ngan ko je ka kin ndoləi mbaw, ba go tı, tuti kurim, tadə ngirəde aw nangi boy al.

7 Kə ko je kí nungi, tosi dan kon je tı, adi kon je təgi ndəmi-de mbəl.

8 Nə kə ko je madi, tosi dənangı tı kí maji, adi andi. Kí na je andi asi 6u kare, njé kí nungi andi asi kuti mehe, taa njé kí nungi bəy andi asi kuti mitə tə.»

9 Jəju ilə də tı ə nə: «Dəw kí aw kí mbine mba koo-n də ta 6a, kadi oo də ta kin maji!»

*Gin ne kí Jəju ndo-n ne kí kují ta je
(Mk 4.10-12; Lk 10.9-10)*

10 *NJé ndo je lə Jəju rəi rəe tı dəji-e əi nə: «MBa ri ə əl-de ta kí kují ta je ə?»

11 Ə Jəju əl-de ə nə: «M-əl-de ta kí kují ta tado səi, Luwə təe kí də ne ki to lo bəyo tı ki əjí də kəbe lie adi igəri, nə əi je, Luwə təe kí dəe adi-de al.

12 Tadə dəw kí aw kí ne jine tı, a adi-e də tı bəy, kadi to mbar mbar jie tı, nə dəw kí ne lie goto, e ki ndikiri wa kí aw-n jine tı kin ka, a taai jie tı wa bəy.

13 E mbata kin ə, m-əl-n-de ta kí kují ta, tado goi lo maji ka, ooi ne al n̄im, ooi ta maji ka, gəri me al n̄im.

14 E be kadi ta kí Luwə əl kí rəjeti kəl ta kí tae tı Ejay kin təl tane. Ejay[◊] əl ə nə:

“A ooi də ta maji, nə a igəri me al n̄im,
A igoi lo maji, nə a ooi lo al n̄im,

15 Tadə me dije kin təl ngə ngororo.

Uti mbide,

NDəmi kəmde,

NDigi kadi kəmde oo lo al n̄im,

Kadi mbide oo ta al n̄im,

Taa kadi n-gəri ne madi kare al n̄im tı,

Nə təki ne n-ij n-rəi rəm tı,

Adi m-aj-i-de[◊].”

16 «Nə səi, səi njé maji-kur, tadə kəmsi oo ne je maji n̄im, mbisi oo ta maji n̄im.

17 Təki rəjeti, adi m-əl səsi, njé kəl ta je kí ta Luwə tı, ngay, kí njé ra ne je kí dana ngay, ndigi kadi kəmde oo ne ki səi je, kəmsi oo kin, nə asi koo al, ndigi kadi mbide oo də ta ki səi je, mbisi oo kin, nə asi koo al tı.

*Jəju ər me kují ta kí əjí də nje kılə ko
(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)*

18 «Səi, maji kadi gəri me kují ta lə nje kılə ko kin maji.

19 NGangı rəbi kí kə ko je tosi tı, e dəw ki oo ta kí də kəbe tı lə Luwə, nə gər me al, ə su re ər ta kí dibi mee tı ka kin kə.

20 Dənangı njəkirə kí kə ko je tosi tı, e dəw kí oo ta lə Luwə ningə, taa langısi ba kí rənəl,

21 nə ta kin, ilə ngirəne mee tı al. E dəw ki nje kuwə ki ta lə Luwə dəkagilo kí ndəy be par. Dəkagilo kí kə je, ə se kində kəm-ndoo kí mbata ta lə Luwə re 6a, iyə kadi-me ləne kə kalangi ba.

22 Kə ko je kí tosi dan kon je tı, e dəw ki oo ta lə Luwə, nə me ka sururu də ne je tı ki

[◊] 13:14 Ejay 6.9 [◊] 13:15 Ejay 6.10

dənangi ti, ki ra ta nə maji je uti də ta ki oo, adi lo kadi andi goto.

23 Ningə, dənangi ki maji ki kə ko je tosi ti, e dəw ki oo ta la Luwə, gər mee, adi andi maji. Dəe ki madi je andi bu kare je, ki nungi andi kuti mehə je, kuti mitə je.»

Kuji ta ki də jəne ti

24 Jəju ində kuji ta ki rangi node ti bəyə nə: «Kəbe lə Luwə, to tə dəw ki dibi kandi nə ki maji me ndər ti ləne,

25 e kondə, loki dije toi bi 6a, nje bə lie re dibi jəne də nə ti ki maji ki dibi ka kin, 6a əti aw.

26 Loki kandi nə ki maji ka kin ibə təgi, e kande je isi təgi 6a, jəne ka kande təgi tə.

27 Lo kin ti, njé ra kılə je awi əli bade əi nə: “Baje, e kandi nə ki maji e idib me ndər ti ləi tə, nga jəne je kin təgi ra ə?”

28 Θ bade əl-de ə nə: “E nje bə ə ra nə kin.” NGa ə njé ra kılə je dəji-e əi nə: “Indigi kadi ji rəy-de kə a?”

29 Nə ba nje ndər əl-de ə nə: “Jagi, lo rəy jəne je ti kin, a rəy ki ko ki maji ba.

30 Θ iyəi-de adi təgi naa ti biti kagi lo kijə ko ti, ningə ndə kije ti 6a, m-a m-əl njé kije je m-ə nə: İrəyj jəne je kin idəoi ki dəe dəe kadi tə iləi por bəy taa, ijəi wa ki me dam ti ləm.”

Kuji ta də ka kagi ti ki bari-e mutadi

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

31 Jəju ində kuji ta ki rangi node ti bəyə nə: «Kəbe lə Luwə to tə ka kagi madi ki bari-e nə mutadi ki dəw madi un dibi me ndər ti ləne kin be.

32 Kə mutadi e e kandi nə ki du itə ndəgi kandi nə je pəti, nə lo ki təgi 6a, təl kagi təy ki bo itə kam təy je pəti ki me ndər ti. Təl kagi ki bo, adi yəl je rəi rai kəy tode bajie je ti.»

Kuji ta də əm ti

(Lk 13.20-21)

33 Jəju əl-de kuji ta ki rangi bəyə nə: «Kəbe ki dərətə to tə təti-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nduj ki me kee joo, adi nduj ki ləy ba pəti i kin be.»

Jəju əl ta je pəti ki kuji ta

(Mk 4.33-34)

34 Ta je kin pəti, Jəju əl kosı je ki kuji ta. Ta ki kadi əl-de ki kuji ta al, goto.

35 E be kadi ta je ki Luwə əl ki ta nje kəl ta ki tae ti kin təl tane. NJe kəl ta ki ta Luwə ti əl

ə nə: «M-a m-teə tam kadi m-əl kuji ta je, m-a m-ilə mbə nə je kitoi lo bəyətə lo kılə ngirə dərətə ki dənangi ti nu kin.»³⁵

Kor gin kuji ta ki də jəne ti

36 Jəju iyə kosı je ə aw 6e. Loki rəi 6e, njé ndo je lie rəi rəe ti, dəji-e əi nə: «Or-je gin kuji ta ki də jəne ti ki a me ndər ti kin adi j-o.»

37 Θ Jəju ilə-de ti ə nə: «Dəw ki nje dibi ko nə ki maji kin, e mi NGon dəw;

38 ningə ndər, e dənangi; ə kandi ko ki maji, e njé je ki ndigi kadi Luwə o 6e dəde ti; jəne, e njé je ki uni go nje majal;

39 nje bə ki nje dibi, e su; kagi lo kijə ko e dəbəy ndər; 6a njé kijə ko je əi malayka je tə.

40 Tə ka ki, e ki rəy-n jəne buki poro, dəbəy ndər a to be tə.

41*Mi NGon dəw m-a m-ilə ki malayka je ləm kadi tuji dije pəti ki njé kosı madide je kadi osi me majal ti, ki dije ki njé ra majal.

42*Malayka je a buki-de me por ti ki dum kəl tae, ki e lo ki a noi je a ngəi ngangide je təti.

43 Lo kin ti, njé ra nə ki dana a unji tə kadi be me bəko ti lə Bawde Luwə. Dəw ki aw ki mbine kadi oo-n də ta 6a, kadi oo də ta kin maji.

Kuji ta ki də nə kingə ti ki to lo bəyə ti ki mədi-kəsi

44 «Kəbe ki dərətə to tə nə kingə ki bəyə me ndər ti, e dəw madi aw təgə də ti kin be. Dəw ka kin təl bəyə gogi, 6a rəe nəl-e ngay, adi aw gati ki nə maji je ləne pəti, e iyə lae re ndogi-n ndər ka kin.

45 Kəbe ki dərətə to tə nə je ra gati ki isi sangi mədi-kəsi ki ndole be.

46 Loki ingə e ki gate e ngay, təl aw gati ki nə kingə je ləne pəti, e iyə lae re ndogi-n mədi-kəsi ka kin.

Kuji ta ki də bandi ti

47 «Kəbe lə Luwə to tə bandi ki dəw a ilə me ba ti ə a əy də kə kanji je ki dangi dangi kam be.

48 Loki bandi ka kin rosı 6a, nje ndər re-n ngangi ba ti, isi nangi, ningə tər njé ki maji maji me sukim ti, e iyə njé ki təgi nə al buki-de kə.

49 Kae ti ka kin ə, dəbəy ndər a e be tə.

*Malayka je a rəi kadi əri kəm dije ki njé ra nə je ki dana ki njé ra nə je ki dana al, naa ti.

³⁵ 13:35 Pa je 78.2

⁵⁰ A buki dije kí njé ra né je kí majal me por tí kí dum kél tae, kí e lo kí a noí je a ngái ngangíde je tití.»

⁵¹ Lo kin tí noó, Jéju dæjí njé ndo je lène a ná: «Igári me ta je kin pæti a?» Ó ilæi-e tí eí ná: «Oyo, jí gær.»

⁵² Ningé Jéju el-de a ná: «E be a, nje ndo dije ndu-kun kí tél nje taa né ndo kí dø kóbe tí lè Luwá, to tø ba nje køy kí ingé né je kí sigí kí né je kí kóke lo ngám né tí lène kin be.»

*Dije kí Najaræti tí adi mede Jéju al
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)*

⁵³ Loki Jéju el kují ta je gíne gangí ba, øti lo kí a tí kin kó.

⁵⁴ Óti noó, aw be bo tí kí tøgi tí. Jéju ndo né dije gín køy kaw-naa tí lè *Jípi je. NDo-de né ndo kí øti-de bél, adi øli eí ná: «Gosi ta je kí né kójí je kin jj-n ra a?»

⁵⁵ Ma ngón lè nje ragí kagi dø køy tí wa ka am wa? Koe al a e Mari a? Ó Jakí je, kí Jisəpi je, kí Símo je kí Judí je tø al a eí ngakøe je a?

⁵⁶ Taa, konane je ka isi sáje ne tø al a? NGa né je kin pæti ingé ra dana?»

⁵⁷ Ta kí dæjí kin øgi-de kadi adi mede Jéju, a Jéju el-de a ná: «NJe kél ta kí ta Luwá tí ba, e me be koje tí, kí me køy tí lie a dije a kidi-e tí.»

⁵⁸ Lo kin tí, Jéju ra né kójí je ngay al mbata mbati kadi-e mede.

14

*Koy Ja Batísí
(Mk 6.14-19; Lk 9.7-9; 3.19-20)*

¹ Døkagiloe tí kin, *Erodí kí e nje kóbe dønangi tí kí Galile, oo ta tøba lè Jéju.

² Ó el njé ra kílæ je lène a ná: «Døw kin e Ja Batísí! E e øj taa dan njé koy je tí. Gíne kin a, aw-n kí tøgi mba ra-n né je kí øti bél bél.»

³ Erodí el be, tado ndø kí adi uwæi Ja, døoí-e kí sán, ilæi-e dangay tí, mbata lè Erodíyadi, kí ne ngokøe Pilipi,

⁴ kí Ja el-e ta dø tí a ná: «E go tí al kadi itaa-e nei tí[☆].»

⁵ Me ta tí kin, Erodí ndigí tøl Ja, nè bél kosi je, tado kosi je ooi Ja kadi e nje kél ta kí ta Luwá tí.

⁶ NGa a, ndø rønæl kojí Erodí tí, ngón lè Erodíyadi kí døne, tøø ndam nò dije tí kí bari-de lo né kuso tí, a nél Erodí ngay,

⁷ adi Erodí un ndune kí kíbi rø kadi n-adø né je pæti kí dæjí-ne.

⁸ Lo kin tí, koe sule, adi øl ø ná: «Adi-m, tæki j-a-n wa kin, dø Ja Batísí me supira tí.»

⁹ Me ngar tuji øjí-n dø né kí ngón kí døne døje kin, nè kí mbata kun mindí kí un, taa kí mbata dije kí bar-de lo né kuso tí kin tø ba, un ndune kadi adi-e dø Ja.

¹⁰ Be a, adi døw madí aw gangí dø Ja køy dangay tí,

¹¹ re-n me supira tí, adi ngón kí døne ka kin, adi aw-n adi kone.

¹² *NJé ndo je lè Ja ræi uni níne awi dibi, ba awi øri poye Jéju ade oo.

*Jéju adi né kuso dibi dije usoi
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Ja 6.1-15)*

¹³ Loki Jéju oo ta kin ba, un to ø aw øsi røne ngærængí kí karne ba, lo kí dije gotoi tí. Loki kosi je ooi tae ba, jj kí be bo je kí dangí dangí awi kí njade goe tí.

¹⁴ Loki Jéju ur nangi me to tí, oo kosi dije ngay. Loki oo-de, oo kæm-to-ndoo lède, adi øjí njé moy je lède.

¹⁵ Loki kadi aw tø ur ba, njé ndo je øti kí rø Jéju tø øli-e øi ná: «Lo kí j-ai tø ne kin, e lo kí dije gotoi tí, ningé kadi isi ur tø ngata, ø ituwæ kosi dije kam adi awi kí ngan be je tí, ndogi né kuso usoi.»

¹⁶ Nè Jéju el-de ø ná: «Awí kí ndoo kadi awi lo al, øai je wa adi-de né usoi.»

¹⁷ Ó øli Jéju øi ná: «Kí j-a-n ne kin, j-aw kí mapá mi ø kanjí joo tø par.»

¹⁸ Ba Jéju el-de ø ná: «Fræi adi-mi m-o.»

¹⁹ Ningé go tí, adi ndune kadi kosi dije ka kin isi nangi dø wale je tí. Ba øy mapá kí mi kí kanjí kí joo ka kin, un kæmne kí taa, øl ta kí Luwæ mba kadi njangi døe, ningé uwæ gangí naa tí, adi njé ndo je, adi adi kosi je.

²⁰ Diye pæti usoi né ndani mají, adi njé ndo je øyi gindi mapá je, kí kanjí je kí nay, kare døgi gide e joo bøy.

²¹ Diye kí usoi né kin asi dingám je dibi mi, kí kanjí tødø døne je kí ngan je.

*Jéju njiyø dø man tí
(Mk 6.45-52; Ja 6.16-21)*

²² NDøy ba go tí, Jéju øsi njé ndo je lène kadi ali me to tí, awi gidi ba tí kæte nøne tí, døkagilo tí kí e a tuwæ-n kosi je.

[☆] 14:4 Læbatíki 18.16; 20.21

²³ Lokì Jèju tuwə-de adi awi ningə, tì aw də mbal tì, ɔsi rōne ki karne, mba kəl ta ki Luwə. Lokì kadì ur, Jèju isi loe tì noq ki karne ba.

²⁴ Də gangi loe tì kin, to lə njé ndo je e dan ba tì, say ki ngangi ba ngata. Nəl ilə, sur to ki gogi gogi, adi pungi ba ra-de majal.

²⁵ Dan lo ti ba, Jèju i a njiyə də man tì, isi aw ki rə njé ndo je ti.

²⁶ Ó lokì njé ndo je ooi-e a njiyə də man tì ningə, dəde majal, adi eli ei nə: «E muwə dəw,» ba bəl təl-de, adi uri kəl.

²⁷ Nə kalangi ba, Jèju el-de e nə: «Adi mesi osi nangı nə e mi, e ibəli al!»

²⁸ Lo kin tì, Piyər ilə Jèju tì e nə: «Babé, re e i, adi-m ndui adi m-njiyə də man tì m-aw rət tì.»

²⁹ Ó Jèju el-e e nə: «Irel!» Ba Piyər i me to tì, ur də man tì, njiyə də tì isi re ki rə Jèju tì.

³⁰ Nə lokì Piyər oo nəl ki isi ilə ba, bəl ra-e adi ilə ngirə nduy man, adi no e nə: «Babé, aji-m!»

³¹ Ó kalangi ba, Jèju ilə jine uwə-n Piyər, ba el-e e nə: «I dəw ki kadi-me lai e ndikiri ba, ra ban e ibādi?»

³² Ningə lokì ali taa me to tì ba, gin nəl gangi.

³³ Ó njé ki isi me to tì ɔsi məkəside nangı noe tì, ba eli-e ei nə: «Təki rəjeti, i NGon lə Luwə wa!»

Jèju nga njé moy je dənangi Gənəjarəti tì (Mk 6.53-56)

³⁴ Lokì Jèju ei ki njé ndo je ləne indəi ba gangi ningə, təei dənangi Gənəjarəti tì.

³⁵ Dije ki loe tì gəri Jèju, adi iləi kile ki lo lo, dənangi ki Gənəjarəti tì ba pəti, e dije rəi ki njé moy je pati rəe tì.

³⁶ Dije noi də Jèju tì kadi iyə njé moy je adi ɔdi ta kibì lie par e a ingəi rə nga, ba dije pəti ki ɔdi ta kibì lie ingəi rə nga tò.

15

Jèju el ta ki də ne jibəl 6e tì (Mk 7.1-13)

¹*Parisi je ki njé ndo ndu-kun je lə Luwə ki madi je i Jorijaləm tì, rəi ingəi Jèju dəji-e ei nə:

²«MBa ri e njé ndo je ləi tali rəde go ne jibəl 6e tì lə kaje je al a? Ji dəjì be tadə togı jide al par e usoi ne.»

³ Ó Jèju ilə-de tì e nə: «NGa səi, mba ri e itəli rəsi go ndu-kun tì lə Luwə al mbata ne jibəl 6e ləsi e?»

⁴ Təki rəjeti, Luwə el e nə: «ɔsi gon bawi ki koi.» Taa el bəy e nə: «Dəw ki tajì bawne e se kone asi ta koy[✳].»

⁵ Nə səi, eli ei nə: «Dəw ki el bawne e se kone e nə: «Nə maji je ki re m-a m-ɔsi-n soli e kadi-kare ki m-ində ta dangi mbata lə Luwə ngata,» ba,

⁶ dəwe kin aw ki ndoo kadi ɔsi gon bawne al ngata. Lo kin tì, isi tuji ki ta lə Luwə mbata ne jibəl 6e ləsi.»

⁷ Səi njé kədi kəm dije, ta ki Luwə el ki ta nje kəl ta ki tane tì Ejay dəsi tì e ta ki rəjeti. Luwə el e nə:

⁸ «Gin dije kin ɔsi gonm ki nda tade kare, Nə mede e say səm.»

⁹ Təjì ki isi iləi dəm tì, ndae goto, Tadə ne ndo je ki isi ndoi dije ka, E kəm-kədi ki i rə dije tì tə[✳].»

Ne ki njé təl dəw ne ki to njé tì (Mk 7.14-23)

¹⁰ Go tì, Jèju 6ar kosı dije ki rōne tì, e el-de e nə: «Uri mbisi maji oi ta ləm, e kadi igəri mee tə.»

¹¹ Nə madi ki i taga aw ta dəw tì ki a təl-e ne ki to njé tì ta kəm Luwə tì goto. Nə ne ki tee ta dəw tì e a təl dəw ki ne ki to njé tì.»

¹² Lo kin tì, njé ndo je lə Jèju rəi rəe tì eli-e ei nə: «Ta ki el kin to me *Parisi je ngay, kin igər ma?»

¹³ Ó Jèju ilə-de tì e nə: «Kagi ki ra ki Bai mə-e al, a ɔri-e kə.»

¹⁴ Iyədi-de, ei njé kəm tə je ki isi ndəri njé kəm tə je. NGa ningə, re njé kəm tə ndər njé kəm tə ba, joo pu a osi me 6e tì.»

¹⁵ Ó Piyər un ta el-e e nə: «Or me kuji ta kin adi j-o.»

¹⁶ Ba Jèju el e nə: «Adi səi je wa ka igəri ne al tə a?»

¹⁷ Adi m-el səsi, ne je pəti ki ɔdi ta dəw, a aw təe kandae tì, ba go tì e, təe kə, aw 6e si tì.»

¹⁸ Nə ne ki təe ta dəw tì, e ne ki i ngəme dəw tì, ningə e kīn e e ne ki njé təl dəw ne ki to njé tì.»

¹⁹ NGa me dəw e e lo ki mər ta je ki majal isi təe tì, ki təl-naa, ki kuwə marim, ki kaya

[✳] 15:4 Təe ki taga 20.12; 21.17; Dəterənom 5.16; Ləbətik 20.9 [✳] 15:9 Ejay 29.13

kí ra, kí bogi, kí ma nají kí ngom, kí kél ta kí majal də-naa ti.

²⁰ Ói je kín ə ei né je kí isi tali dəw né kí to njé ti; ná kuso né, kí kanji togí ji, a tál dəw né kí to njé ti al.»

*Dane kí Kana tí adi mene Jéju
(Mk 7.24-30)*

²¹ Jéju í loe tí noq, or róne aw dənangí tí kí Tír kí Sido.

²² Ningé yé, dène kí Kana tí kare tee noq re, ba un ndune kí taa el ə ná: «Babe, *NGon ka Dabidi, o kəm-to-ndoo lém! tado ndil kí majal adi kó ngonm kí dène ngay.»

²³ Ná Jéju íle ta tí al. Ba njé ndo je lie rai røe ti, eli-e ei ná: «Ituwe kó goje tí, tado a inda ndu goje tí.»

²⁴ Ó Jéju íle tí ə ná: «E ngan *Isirayel je, kí toi tə batí je kí nayí-naa be kam par ə Luwə ílə-m kí røde tí.»

²⁵ Ná dène re əsi məkəsine nangi noe tí ə ná: «Babe, ire ira səm!»

²⁶ Ó Jéju íle tí ə ná: «E go tí al kadi dəw un ne kuso lə ngan je, ílə adi ngan bisi je.»

²⁷ Ba dène el Jéju ə ná: «E røjeti Babe, nga ke ə, ngan bisi je kí ai gin tabilə tí, a usoi yongirø né je kí tee ta bade je tí tosi nangi tó.»

²⁸ Lo kin tí, Jéju el-e ə ná: «Dène, kadi-me ləi bo ngay! Ningé kadi ingə né kí to røi kin, təki idəjí-n.» Ba ngone kí dène ka kin, ingə rø nga də kade tí wa kin noq tó.

*Jaju aji njé moy je ngay
(Mk 7.31-37)*

²⁹ Jéju əti loe tí noq, aw ta ba tí kí Galile. Al aw də mbal tí, isi nangi.

³⁰ Kosi dije ngay røi rø Jéju tí kí njé məti je, kí njé kəm tə je, kí njé kingə tuji je, kí njé mbi bøy je, taa njé moy je kí rangi ngay noq bøy. Røi kí njé moy je kín buki-de no Jéju tí, ba Jéju aji-de.

³¹ E né kí eti kosi je bəl ngay, kadi njé mbi bøy je eli ta ním, njé kingə tuji je ingəi rø nga ním, njé məti je njiyəi ním, taa njé kəm tə je ka ooi lo ním tə, adi íləi tøjí də Luwə tí lə *Isirayel je.

*Jaju adi né kuso dibi dije usoi bøy
(Mk 8.1-10; Mt 14.13-21)*

³² Jéju bar njé ndo je lène el-de ə ná: «M-o kəm-to-ndoo lə kosi dije kin, tado ndə mítə bone ə ei səm naa tí, ningə, né kí kadi usoi

goto. Ba m-ge kadi m-tuwə-de kí mede kí bo ba al, ná tə bo i taa tøgide rəba.»

³³ Ó njé ndo je lie dəji-e ei ná: «J-a j-i kí mapa ra dílə lo tí ne, ə kosi dije kí eti bəl be kin a usoi asi-de ə?»

³⁴ Ba Jéju dəji-de ə ná: «Mapa kí jisi tí e ban ə?» Ó eli-e ei ná: «Mapa e siri kí ngan kanji je nday dō tí.»

³⁵ Ó Jéju el kosi dije kadi isi nangi.

³⁶ Ba oy mapa kí siri kí ngan kanji je ka kín jine tí, ra oyo Luwə də tí, ningə gangi naa tí, adi njé ndo je lène, adi adi kosi dije usoi.

³⁷ Dije pəti usoi né ndani, adi njé ndo je kawi gindé je kí nay, kare siri.

³⁸ Dije kí usoi né, asi dingəm je dibi sə, kí kanji tida dəne je kí ngan je.

³⁹ Go tí, Jéju tuwə kosi je adi awi, ba al me to tí, aw dənangí Magadə tí.

16

*Parisi je kí Sadusi je, dəji né kɔjí Jéju
(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)*

¹*Parisi je kí *Sadusi je røi rø Jéju tí, dəji-e kadi ra né kɔjí kí j dərə tí adi-de n-ooi. Dəji-e be tə kulə kí kiyə mba kuwə-n dəw.

² Ó Jéju ílə-de tí ə ná: «Loki kadi aw tə ur ningə eli ei ná: “Lo a to maji, mbata dərə kər jo.”

³ Loki lo tí kí si batí ningə, eli ei ná: “Bone ndi a ədi, mbata dərə kər wuu.” E be ə, asi kadi igéri kəm né je kí a rai né dərə tí, ná né je kí isi rai né dəkagilo tí kí bone taa asi gər al!

⁴ Dije kí dəkagilo tí kí bone, ei dije kí majal, kí njé kuwə marim, ndigi kadi n-ooi né kɔjí, ná né kɔjí madi kí rangi kí kadi a ooi ore də né kɔjí lə Jonasi, goto ngata.» Ba iyə-de, ə əti aw.

*Əm lə Parisi je kí lə Sadusi je
(Mk 8.14-21; Lk 12.1-6)*

⁵ Loki isi awi dam ba tí kí kare, me njé ndo je oy də mapa tí kí kadi oyi.

⁶ NGa ningə Jéju el-de ə ná: «Oi maji! Indəi kəm-kədi də røsi tí, ojí-n də em lə *Parisi je, kí em lə *Sadusi je.»

⁷ Ná ei je isi məri ta kin yo dəde tí ei ná: «Embata køy kí j-oy mapa al!»

⁸ Ná Jéju gər ta kí mede tí, adi el-de ə ná: «Səi dije kí kadi-me ləsi e ndikiri ba, mba ri ə isi məri ta kí də mapa tí kí oyi al ə?»

9 Igari me n̄e je al ka b̄ay a? Mesi ole dō mapā t̄ k̄ mi k̄ dinḡem je dib̄ mi usoi kin al a? NDō k̄ oȳi nd̄ege k̄ nay kare ban e it̄ali e?

10 Taa mapā k̄ siri k̄ dinḡem je dib̄ s̄o usoi kin ka mesi ole dō t̄ al nim̄ t̄ a? NDō k̄ oȳi nd̄ege k̄ nay kare ban e it̄ali e?

11 Ta k̄ m-əl m-ə n̄: Ind̄ai k̄em-k̄ad̄i dō r̄osi t̄, oj̄i dō em̄ l̄ Parisi je, k̄ em̄ l̄ Sadus̄i je kin, e ta k̄ s̄obi dō mapā al, kin ra ban be e asi kadi igari mee al e?»

12 Lo kin t̄ ngata e gari t̄ek̄i el-de kadi n̄ind̄ai k̄em-k̄ad̄i dō r̄ode t̄, oj̄i dō em̄ ra mapā al, n̄ oj̄i dō ne ndo l̄ Parisi je k̄ Sadus̄i je.

*Piȳer əl t̄ek̄i J̄aju e d̄əw k̄i Luw̄a mb̄ate
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

13 Lok̄i J̄aju aw t̄ee S̄ejare t̄ k̄ Pilipi t̄, d̄ej̄i nj̄e ndo je l̄ene ta e n̄: «D̄ije isi əli ta k̄i d̄om t̄ t̄ek̄i mi *NGon d̄əw mi na e?»

14 Ó nj̄e ndo je əli-e əi n̄: «D̄ije mad̄i əli əi n̄a i Ja Bat̄isi; nj̄e k̄i nunḡi əi n̄a i nj̄e k̄el ta k̄i ta Luw̄a t̄ Eli; nj̄e k̄i ranḡi b̄ay əi n̄a i nj̄e k̄el ta k̄i ta Luw̄a t̄ J̄er̄ami al e k̄i kare dan nj̄e k̄el ta je t̄ k̄i ta Luw̄a t̄.»

15 Lo kin t̄, J̄aju el-de e n̄: «NGa s̄ei je wa ki d̄esi, əli əi n̄a mi na e?»

16 Ó S̄im̄o Piȳer il̄e t̄ e n̄: «I Kir̄isi, k̄i Luw̄a mb̄ate, NGon l̄ Luw̄a k̄i nj̄e k̄isi k̄em ba!»

17 Ba J̄aju el S̄im̄o e n̄: «I nj̄e maj̄i-kur, S̄im̄o k̄i ngon Jonasi, tado e d̄əw ba t̄ee k̄i dō ne k̄in adi igar̄ al, n̄ e Bai k̄i nj̄e k̄isi me d̄ora t̄ taa e t̄ee k̄i d̄oe adi.

18 NGa ninḡe m-a m-əli m-ə n̄ i Piȳer (ki k̄or mee n̄a MBal), ninḡe dō mbal t̄ kin e m-a m-nd̄e ngir̄a nj̄e kaw-naa je l̄em dō t̄. T̄ogi koy a ra sie ne mad̄i al.

19 M-a m-adi lakale k̄ob̄e k̄i d̄ora t̄. Ninḡe ne je p̄eti k̄i a d̄oo d̄onangi t̄ ne, a d̄ooi d̄ora t̄ t̄, e ne je p̄eti k̄i a tuti d̄onangi t̄ ne, a tuti d̄ora t̄ t̄.»

20 Ba nd̄ej̄i nj̄e ndo je k̄i t̄ogine t̄ek̄i ke n-e Kir̄isi k̄i Luw̄a mb̄ate kin, kadi əli tae d̄əw mad̄i al.

*J̄aju əl ta koyne k̄i k̄ine lo koy t̄
(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)*

21 I d̄ekagiloe t̄ noq̄, J̄aju il̄e ngir̄a t̄oj̄i nj̄e ndo je adi gari t̄ek̄i, s̄obi kadi n-aw Jorijaləm, n-inḡe k̄o ngay ji ngat̄oḡi je t̄ l̄ *J̄ipi je, k̄i k̄i bo je l̄ nj̄e k̄ij̄a ne m̄es̄i kadi-kare je, k̄i nj̄e

ndo ndu-kun je. A t̄oli-ne, n̄a nd̄o k̄i k̄o mit̄e l̄ nd̄o koyn̄e ba, n̄-a n̄-tee lo koy t̄.

22 N̄a dō ta t̄ k̄in, Piȳer ər J̄aju aw sie d̄əbi kare, ninḡe il̄e ngir̄a k̄ol sie e n̄: «Babe! Luw̄a a nḡem-i, ne kin a rai al!»

23 N̄a J̄aju t̄el r̄one, el Piȳer e n̄: «It̄el gogi *Sata, ər r̄oi k̄o gom t̄! I j̄iḡi k̄i nj̄e t̄iḡa-m, tado m̄er ta l̄ei e m̄er ta k̄i i r̄o Luw̄a t̄ al, n̄e m̄er ta l̄e d̄ije.»

24 Ninḡe go t̄, J̄aju el nj̄e ndo je l̄ene e n̄: «Re d̄əw mad̄i ndiḡi nj̄iȳe gom t̄ ninḡe, kadi oo r̄one t̄ ne mad̄i al, kadi e wa un kagi-d̄esi koy l̄ene, e re un gom.

25 T̄ek̄i r̄ojet̄i, d̄əw k̄i ge kaj̄i r̄one ne wa d̄onangi t̄ ne a t̄j̄i ta r̄one. N̄a d̄əw k̄i t̄i ta r̄one k̄i mbata l̄em, a isi k̄i d̄one taa gogi.

26 Kin e re d̄əw inḡe ne maj̄i je k̄i d̄onangi t̄ ne p̄eti t̄iḡa, n̄ ndile tuj̄i ə, maje to ra be e? Ne mad̄i k̄i d̄əw a adi ər-n to nd̄ilne to noq̄ a?

27 Mi *NGon d̄əw m-a m-re k̄i malayka je l̄em me t̄oba l̄ Bai Luw̄a, ninḡe m-a m-iḡe d̄əw k̄i ra go jie k̄i go k̄il̄e rae t̄.

28 T̄ek̄i r̄ojet̄i, adi m-əl s̄esi: d̄ije mad̄i dansi t̄ ne a oyi al b̄ay ə, a ooi-mi NGon d̄əw k̄i m-a m-re t̄ NGar k̄in.»

17

*J̄aju mb̄əl r̄one
(Mk 9.2-3; Lk 9.28-36)*

1 NDō mehe go t̄ ninḡe, J̄aju ər Piȳer nim̄, Jak̄i nim̄, taa Ja k̄i ngoko Jak̄i nim̄ t̄, e aw s̄ede dō mbal t̄ k̄i ngal, say k̄i nd̄ege je.

2 Loe t̄ noq̄, J̄aju mb̄əl r̄one ta k̄emde t̄. Ta k̄eme unji t̄e kadi be, taa kib̄i k̄i r̄oe t̄ ka unji t̄e kadi be t̄o[☆].

3 Ninḡe loe t̄ noq̄, *Moj̄i əi k̄i Eli t̄ee k̄i r̄ode t̄ h̄oy, a əli ta k̄i J̄aju.

4 Ó Piȳer un ta el J̄aju e n̄: «Babe, kin e j̄-isi lo kin t̄ ne be par e maj̄i ngay. Re ige ə, m-a m-ra k̄ey-lo mit̄e: kare e ya, kare e ya Moj̄i, e k̄i kare e ya Eli t̄o.»

5 Lok̄i Piȳer a el ta tane t̄ ba b̄ay ninḡe yə, k̄il ndi k̄i kunje to, i s̄obi d̄ode liti. Ba ndu ta mad̄i t̄ee me k̄il ndi t̄ e n̄: «E kam e NGonm k̄i m-nd̄ige ngay, e k̄i n̄el-m ngay kadi m-kote, e ooi ta lie.»

6 Lok̄i nj̄e ndo je ooi dō ta kin ba, osi k̄i ta k̄emde nanḡi, b̄el t̄ol-de.

⁷ Θ Jəju re rɔde t̄i, ɔdi-de ə el-de ə nə: «I taa, ə adi bəl ra səsi al.»

⁸ NGa ningə, lok̄ ei nə n-uni kəmde ki taa ba, ooi dəw madi ki rangi al, ooi Jəju ki karne ba par.

⁹ Lok̄ ijj dō mbal t̄i isi uri ki nangi, Jəju ində ndu kin node t̄i ə nə: «Əli ne ki ra ne adi oi kin dəw madi al, b̄iti kadı mi *NGon dəw m-tē dan njé koy je ti.»

¹⁰ Go t̄i, njé ndo je dəji-e ei nə: «MBari wa bangi ə, njé ndo ndu-kun je ei nə səbi kadı Eli re kəte taa ə?»

¹¹ Ə ilə-de t̄i ə nə: «E ki rɔjeti kadı Eli a re kadı ra go ne je pəti adi asi-naa gogi.»

¹² Ningə mi, adi m-əl səsi madi oi, Eli re ngata, nə dije gəri al, adi rai sie ne ki mede ge. Be t̄o ə, mi NGon dəw ka m-a m-ingə-n ko jide t̄i.

¹³ Lo kin t̄i, njé ndo je gəri kadı ta ki Jəju el-de kin səbi dō Jə Batisi.

Jəju nga ngon ki nje damsıl (Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

¹⁴ Lok̄ təli isi rəi ki rɔ kosı dije t̄i, dingəm madi kare re rɔ Jəju t̄i, ɔsi məkəsine nangi noe t̄i, əl-e ə nə:

¹⁵ «Babə, o kəm-to-ndoo lə ngonm ki dingəm, ki damsıl ra-e adi ingə ko ngay kin. Taa taa, isi tosi ki poro je, ki me man t̄i je.

¹⁶ M-re sie rɔ njé ndo je ləi, nə asi kadı adi-e ingə rɔ nga, al.»

¹⁷ Lo kin t̄i, Jəju un ta əl ə nə: «Səi dije ki dəkagilo t̄i ki bəne ki səi njé me ngə je, səi njé ra ne ki majal, kadı tə m-isi səsi dəkagilo ban bəy taa adi mesi ə? Kadı m-a m-ɔsi ginsi dəkagilo ban bəy taa ə? Irəi ki ngon rəm t̄i ne.»

¹⁸ Ba Jəju ndangı ndil ki majal ade təe rɔ ngon t̄i, par ə ta naa t̄i nqo, ngon ingə rɔ nqo.

¹⁹ Go t̄i, njé ndo je rəi rɔ Jəju t̄i, lok̄ ei sie ki karde ba, dəji-e ei nə: «MBari ə je j-ası kadı ji tuwə ndil ki majal kin al ə?»

²⁰ Ə Jəju ilə-de t̄i ə nə: «Asi al, mbata kadı-me ləsi e ndikiri ba. Ningə kadı m-əl səsi təki rɔjeti, re awi ki kadı-me ki e ndikiri ba tə kə kagi ki bari-e mutadi kin be mindi ka, a əli mbal kam əi nə: “Əti, aw a nu be” ə, a əti kadı aw a. Nə ki a dum dəsi goto. [

²¹ Taa ko ndil je ki be kin, dəw a tuwə-de ki takul kəl ta ki Luwə ki kəgi rɔ ne kuso par.]

Jəju təl əl ta ki də koyne t̄i ki kine lo koy t̄i bəy

(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

²² NDə kare njé ndo ɔsi naa t̄i pəti Galile t̄i, ə Jəju el-de ə nə: «A iləi-mi *NGon dəw ji dije t̄i,

²³ kadı a təli-mi, nə ndə ki ko mīta lə ndə koym ə, m-a m-i taa lo koy t̄i.» Ta kin ər təgi njé ndo je ə təl ər bəy.

Jəju əi ki Piyər igəi la-mbə ki me kəy t̄i lə Luwə

²⁴ Lok̄ Jəju ei ki njé ndo je rəi təe Kapərnayim t̄i, njé ki isi taai la-mbə me kəy t̄i lə Luwə rəi rɔ Piyər t̄i dəji-e ei nə: «Njé ndo səsi ne igəla-mbə ki me kəy t̄i lə Luwə al a?»

²⁵ Ə Piyər ilə-de t̄i ə nə: «Oyo, igə la-mbə.» Ningə lok̄ Piyər re təe 6e ba, Jəju un ta kəte əl-e ə nə: «Mər ta ləi e ri ə Simo? Nə je ə ei njé kigə la-mbə je ki njé kigə ne ki ngar je ki dənangi t̄i ne gangi də dije t̄i ə? E ngan njé 6e je ə se e mba je ə?»

²⁶ Ə Piyər əl-e ə nə: «E mba je.» Lok̄ ə nə: «MBA je», Jəju ə nə: «Re e be ə, ngan njé 6e je, ai kare ən.

²⁷ Nə re e be ka, kadı je ji təl jigi tigə dije kam al, ə aw baa, ilə kuy, uwə-n kanji ki dəsəy ki a re un kuy, ningə itee tae, ba a ingə silə kare mbət̄i, kadı igə-n la-mbə ləi t̄o, yam t̄o.»

18

Dəw ki e ki bo me bekə t̄i lə Luwə (Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ Də kade t̄i wa kin, njé ndo je rəi dəji Jəju ei nə: «Nə ə e ki bo me bekə t̄i lə Luwə ə?»

² Ə Jəju 6ar ngon ki du ade re a dande t̄i,

³ ningə əl-de ə nə: «Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, re itəli itoi tə ngan je ki du be al ə, a uri me kəbe t̄i lə Luwə al jagi.

⁴ Dəw ki səl dəne ləm ləm tə ngon be ə, dəwe kin a e ki bo ngay me bekə t̄i lə Luwə.

⁵ Re dəw uwə ngon ki be kin rəne t̄i, me təm t̄i ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m rəne t̄i.

Jəju ndəji dije də majal t̄i (Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁶ «Kiŋ ə təki dəw madi ra adi ki kare dan njé ki du t̄i ki adi-mi mede, osi me majal t̄i ə, e sot̄i ngay bəy mbata t̄i lie kadı dəo i mbal ki bo ngay mində t̄i, ə ɔsi-e, iləi-e 6ul ba t̄i.

⁷ Kəm-to-ndoo kí də dije tí kí dənangí tí kí njé re kí né je kí isi tigəi madide je jígi tí adi osi. Təki rəjeti, səbi kadi né je kí njé tigə dije jígi tí toi, nə kəm-to-ndoo e lə dəw kí nje ra kadi dəw osi.

⁸ Kin ə jii, ə se njai rai-ni adi osi me majal tí ə, igangi-de ilə-de kə say. Tadə, e sotí ngay kadi ingə kají kí jii kí kare, ə se kí njai kare wa, itə kadi ingəm jii je joo pu, ə se njai je joo pu wa, ə iləi-ni me por tí kí gine a gangi al kin.

⁹ Kin ə kəmi kare rai adi osi majal tí ə, or-e ilə kə say. Tadə, e sotí kadi ingə kají kí kəmi kí kare, itə kadi ingəm kə kəmi je joo pu, ə iləi-ni me dılə por tí lə su.

¹⁰ Oi maji! Kadi ikidi kí kare dan ngan je tí kin al, tadə, təki rəjeti, malayka je ləde isi kí dəkagilo je pəti, ta kəm Bai tí kí isi dərə tí taa. [

¹¹ MBata mi *NGon dəw m-re mba kají dije kí tade tij.] *

*Kují ta də batı tí kí nay
(Lk 15.3-7)*

¹² «Dəw madi aw kí batı je 6u, ə e kí kare nay ningə, iyə ndəge je kí də jikare gide jikare də wale tí, ə aw sangi e kí nay ka kin. Ə se kí go koe tí ləsi, ta ri ə a əli də lo kin tí wa?

¹³ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, re ingə batı kí nay kin ə, rəe a nəl-e ngay dəe tí itə njé kí də jikare gide jikare kí nay-naa al kin.

¹⁴ Be tə ə, Bawsı kí isi me dərə tí, ge kadi kí kare ka tae tij dan ngan je tí kin al.»

Rəbi kingə dəw kí ra majal

¹⁵ «Loki ngokoi ra majal ə, aw inge, səi sie joo ba, 6a ilə ji də majal tí lie kí ra, ade gər. Re oo ta ləi 6a, jíngə ngokoi gogi.

¹⁶ A re oo ta ləi al 6a, aw un dəw kí rangi kare, ə se dije joo wa səi, aw inge-n bəy. Fra be mba kadi “né je pəti e kí kun-ndu də tí kí go ta tí lə dije joo ə se mitə kí kadi mai naje¹⁸.»

¹⁷ Kin ə re mbati koo ta ləde ə, əl njé kaw-naa je. Ə re mbati koo ta lə njé kaw-naa je bəy tə ningə, kadi o-e tə dəw kí gər Luwə al, ə se tə nje taa la-mbə be.

¹⁸ Təki rəjeti, adi m-əl səsi: né je pəti kí a dəoi dənangí tí ne, a dəoi dərə tí tə, ə né je pəti kí a tuti dənangí tí ne, a tuti dərə tí tə.»

* **18:11** Bar ta kin goto me makitibí je tí madi kí ndangi kəte nu kí ndon ta girəki. ¹⁸ **18:16** Dətərənom 19.15

¹⁹ «Təki rəjeti, m-əl səsi m-adı igəri bəy təki re dije joo dansi tí, ındəi ndude naa tí dənangí tí ne, kadi dəji né ri kí uwə mede ə, Bai kí isi me dərə tí a adi-de.

²⁰ Tadə lo kí dije joo ə se mitə kawi-naa tí, me təm tí ə, mi dande tí noq.»

Kiyə go majal je lə naa kə

²¹ Lo kin tí, Piyər əti kí ro Jəju tí dəje ə nə: «Bəbe, kín ə ngokom ra səm majal ə, kadi m-iyə go kə nja ban m-adə ə? Kadi m-iyə go kə bítı nja siri a?»

²² Ə Jəju əl-e ə nə: «M-əl m-ə nə bítı nja siri al, nə bítı nja dəsiri nja siri.

²³ «E be ə, koğe lə Luwə to tə ta kin be. NDə kare ngar madi ge kadi njé ra kılə je ləne idəi kər né je ləne nənə tí adi n-oo.

²⁴ Ə ilə ngire, adi rəi kí e kí kadi a ade la kí dum kídə kore.

²⁵ Nə dingəm ka kin aw kí né kí kadi igə-n kırə kin al, adi 6ae un ndune kadi gati sie kí nee, kí ngane je, kí né maji je lie ba pəti to kırə tí kin.

²⁶ Ə nje ra kılə osi nangı no bane tí, no uwə njae ə nə: “İsí səm də tí, ə m-a m-igə-i kırə kin pəti.”

²⁷ NGa ə, lo kin tí, 6ae oo kəm-to-ndoo lie, adi iyə kırə kí dəe tí kin kó, ə iyə adi aw kare.

²⁸ «Loki dəw kí kırə e dəe tí ka kin ə nə n-tee kí taga 6a, ingə madi-kılə lie kare kí e, aw kí kırə ləne kí ndəy be par dəe tí, ə osi sie uwe, səngirə minde, ningə əl-e ə nə: “Igə-m kırə kí dəi tí!”

²⁹ Ə made osi nangı noe tí, no dəe tí ə nə: “İsí səm də tí, ə m-a m-igə-i kırə kin.”

³⁰ Nə mbati, adi aw sie bítı ilə dangay tí, nginə-n ta kırə kí kadi igə-ne.

³¹ Loki madi kile je ooi né kí ra kin 6a, to rəde ngay adi awi əri poy né je kin pəti 6ade adi-e oo.

³² Ə ngar 6ar-e ade re, 6a əl-e ə nə: “İ nje ra kılə kí majal, m-iyə go kırə kí doi tí pəti kó mbata no kí ino dəm tí.

³³ NGa jí, ri ə əgi kadi o kəm-to-ndoo lə madi təki mi m-o-n kəm-to-ndoo ləi kin be tə ə?

³⁴ Lo kin tí, wongı ra 6ae dəe tí ngay, adi ilə sie dangay tí, lo ra kılə tí kí kó, bítı kadi igə-n kırə kí dəne tí pəti tige.

³⁵ Ningə Jəju ilə də tı e nə: E be tə e, Bai ki iſi me dərət tı taa, a ra-n səsi, loki dəw madi dansi tı, iyə go majal kə kiyə kij ngame tı adi ngokone, al.”»

19

Ta ki də gangi-naa tı lə dəne ki dingəm
(Mk 10.1-12)

¹ Lokı Jəju təl ta ta je 6a, əti Galile tı, aw dənangi Jude tı, gidi ba Jurdə tı.

² Kosi dije ngay uni goe, adi aji-de də moy je tı lade.

³*Parisi je əti rəi rə Jəju tı, dəji-e ta tə kulə ki kiyə mba kuwə-n dəw e nə: «NDu-kun adi ta rəbi kadi dingəm tuwə-n nene, əjı də nə ki ra ki ra adi nəl-e al e se adi ta rəbi al e?»

⁴ Ə Jəju ilə-de tı e nə: «İtidəi ndu Luwə ki ndangi kin al biti a? NDu Luwə əl e nə: “Lo kılə ngirə kində nə je ti, NJe kində nə je ra dingəm e iki dəne”[☆]

⁵ Ningə el e nə: E be e, dingəm a iyə kone je ki bawne je, a a tiyəi-naa ki nene, kadi təli darə ki kare[☆].

⁶ Lo kin ti, a e joo al ngata, nə e i darə ki kare ba. Ningə nə ki Luwə dəo naa ti, maji kadi dəw gangi naa ti al.”»

⁷ Ba əli Jəju e nə: «NGa ra ban be e *Moji adi ndu e nə re dingəm tuwə nene 6a maji kadi ade makitibə gangi-naa jie tı e?[☆]»

⁸ Ə Jəju təl əl-de e nə: «E ki mbata me ngə ləsi e Moji adi-n səsi ta rəbi kadi ituwəi nesi je, nə lo kılə ngirə nə je ti, e be al.

⁹ NGa ningə, adi m-əl səsi, re dəw tuwə nene, mbata nə ki rangi, 6i e ta lə kaya ki ra, al, a taa dəne ki rangi e, dəwe kin təl nje kuwə marim..»

¹⁰ Lo kin ti, njé ndo je əli-e e nə: «Re e kin e ndu ki to də dingəm ti ki rə dəne tı e, taa dəne al e sotı.»

¹¹ Ə Jəju əl-de e nə: «Dije pəti gəri me ta kin al, nə njé ki Luwə adi-de ta rəbe par.

¹² Dije madi e noq, taai dəne al, mbata təgide sangi dəne goto, ningə e nə ki təei me kode tı nu; njé ki madi je e mbata kər ki əri-de kujı, a njé ki nungi, mbati taa dəne mbata kəbe lə Luwə tə. Dəw ki asi kadi gər me ta kin 6a kadi gər.»

Jəju njangı də ngan je ki du
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Dije rəi ki ngan je ki du rə Jəju tı kadi njangı dəde, a el ta ki Luwə ki mbata tı lade, nə njé ndo je kəli səde.

¹⁴ Ə Jəju əl e nə: «Iyəi ngan je du adi-de rəi ki rəm tı, 6i əgi-de ta rəbi al, tədə kəbe ki dərə tı e ya dije ki toi tə ngan je ki du be.»

¹⁵ Go tı, Jəju njangı dəde, 6a əti ilə dəne aw lo ki rangi tı.

Ta ki də ngon ki basa tı ki nje nə kingə
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ NDə kare, ngon ki basa kare re rə Jəju tı, ningə dəje e nə: «NJe ndo dije, e ri ki maji, a kadi m-ra, a m-a m-ingə-n kajı ki a to biti ki no tı e?»

¹⁷ Ə Jəju əl-e e nə: «MBa ri e idəji-m ta də ne ki maji tı e? Dəw ki maji e kare ba. Re ige kadi ingə kajı 6a, itəl rəi go ndu-kun je ti.»

¹⁸ Ə ngon ki basa ka kin dəji Jəju e nə: «NDu-kun je ki ra e?» Ba Jəju ilə tı e nə: «A təl dəw al, a uwə marim al, a bogi al, a ma naji ki ngom də madi tı al[☆]»

¹⁹ əsi gon bawi e ki koi, taa a ndigə dəw madi tə darəi i wa be tə[☆]»

²⁰ Ningə ngon basa e nə: «Nə je kin pəti, m-təl rəm go ti. NGa ki ne kin, e ri 6ey e nay-m kadi m-ra e?»

²¹ Ə Jəju əl-e e nə: «Re ige kadi asi-naa tapi ta kəm Luwə tı 6a, aw, igači ki nə maji je ləi pəti, adi lae njé ndoo je, 6a a aw ki nə kingə ngay me dərə tı, a ire un gom.»

²² Nə lokı ngon basa oo ta je kin 6a, əti aw ki rənəl al, tədə e dəw ki aw ki nə kingə ngay.

²³ Ə Jəju əl njé ndo je ləne e nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, a ngə ngay ki rə nje nə kingə ti kadi ur me bekə tı ki dərə tı,

²⁴ ningə m-təl m-əl səsi 6ey, e nə ki ngə ngay kadi jambal ki o-i-e kin ur bole kon ku nə tı, nə a ngə ngay itə e kin 6ey kadi nje nə kingə ur me bekə tı lə Luwə.»

²⁵ Ta kin əti njé ndo je 6əl ngay, adi əli e nə: «NGa kin e be ningə, na wa bangi e asi kadi ingə kajı e?»

²⁶ Ə Jəju ində manjide ba ningə əl-de e nə: «Ki rə dije tı 6a, dəw ki asi goto, nə Luwə 6a, asi ra nə je pəti.»

[☆] **19:4** Kılə ngirə nə je 1.27; 5.2 [☆] **19:5** Kılə ngirə nə je 2.24 [☆] **19:7** Detərenom 24.1 [☆] **19:18** Teę ki taga 20.12-16; Detərenom 5.16-20 [☆] **19:19** Ləbətiki 19.18

27 Θ Piyər un ta əl-e ə nə: «NGa o je kí, j-iyə ne je ləje pətì kə, a j-un goi kin, ri ə j-a j-ingə ə?»

28 Θ Jəju ɨle tì ə nə: «Təkí rəjeti, adi m-əl səsi: ndə ki ne je pətì a ındəi ngirəde kündə ki sigi, a mi *NGon dəw m-a m-isi də kimbər koğe tì ləm, kí dije a ɨləi təjì dəm tì kin 6a, səi ki uni gom kin, səi ka a isi də kimbər koğe tì ki dəgi gide joo kadi ığangi ta də gin ka *Isirayəl tì kí dəgi gide joo.

29 Ningə re dəw madi, iyə kəy ləne, ki ngakone je, kí konane je, kí kone, kí bawne, kí ngane je a se dənangı ləne kí mbata ləm a, a ingə ne je kí al də e kin, taa a ingə kajı ki a to biti kí noq tì tə, tə ne kí sabi dəne.

30 NGa ningə, dije ngay kí kate, a təli njé ki gogi, a njé kí gogi, a təli njé kí kate tə.»

20

Kujì ta də njé ra kılə me ndər nju tì

1 «Koğe lə Luwə to tə ba njé ndər nju, kí təq ki si ɨfati ba kadi n-oy njé ra kılə je kadi rai kılə me ndər nju tì ləne kin be.

2 NDude osi naa tì kí njé ra kılə je, kadi adi-de la kí lo ra kılə tì kí ndə kare, ba adi-de awi me ndər nju tì.

3 Lokí təq kí kadi kí jikare ningə, oo njé ra kılə je kí rangı bəy, kí rəi ai ta mbalo tì kí kanji ra kılə,

4 a əl-de ə nə: “Səi ka, awi me ndu tì ləm irai kılə, a m-a m-adi səsi ne kigə go ji kí asi go rəbe tì.”

5 Ba əti awi. Lokí təq taga kí kadi kí jam də 6e tì nım, kí kadi kí mbə 6e tì nım 6a, ra kae tì ka kin bəy.

6 Go tì, təq re kí kadi kí kadi ra biyə bilə ningə, oo njé ra kılə je kí rangı bəy, kí rəi ai noq, a əl-de ə nə: “Ra ban a əsi lo kin tì lo səl, kí kanji ra kılə ə?”

7 Θ ɨləi-e tì əi nə: “Dəw kí un-je kılə tì goto.” Θ əl-de ə nə: “Səi ka, awi me ndu tì ləm irai kılə tə.”

8 «Lokí kadi ur ningə, ba nje ndər nju əl nje ngəm ne lie kare ə nə: “İbar njé ra kılə je, a adi-de ne kigə go jide, ɨlə ngire də njé re gogi tì, itəl tae də njé re kate tì.”

9 NJé re kí kadi ra biyə bilə, nə nə ka ingə la kí lo kılə tì kí ndə kare.

10 Lo kin tì, njé re də kate rəi yəde ngata 6a, məri kadi n-a n-ingə la kí itə yə madide

je, nə əi ka, ingə la kí lo kılə tì kí ndə kare wa ka kin tə.

11 Lokí ɨsi taai la kin, 6ai ta kí nje ndər

12 əli əi nə: “NJé kí rəi gogi ne kin, rai kılə kadi-kare ba par, ningə ɨ adi-de la kí asi-naa ki yaje, je kí ji ra kılə si biti j-ilə kadi, adi kadi ndabi-je.”

13 Lo kin tì, nje ndər əl ta kí kare dande tì ə nə: “Madim, nə madi kare kí majal kí m-ra səi go. NDuje səi osi naa tì də la tì kí lo kılə tì kí ndə kare al ma?”

14 Itaa ne ləi, a aw. M-ge kadi m-adi e kí re gogi ne kin, təkí m-adi kin be tə.

15 E ta ləm mi wa kadi ne kí mem ndigi ə m-ra kí ne kingə ləm al a? Θ se e ta ləi kadi mei əi mbata maji kí m-ra a?”

16 NGa ningə Jəju ɨlə tì ə nə: E be ə, njé kí gogi a təlii njé kí kate, a njé kí kate a təlii njé kí gogi tə.»

Jəju əl ta də koyne tì kí kine lo koy tì bəy (Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 Ta kaw ki Jorijaləm tì, lokí əi də rəbi tì, Jəju ɨjə rəne kí njé ndo je kí dəgi gide e joo dəbi kare, ningə əl-de ə nə:

18 «Oi, j-isi j-awi kí Jorijaləm tì, ningə a ɨləi-mi *NGon dəw ji njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je tì kí njé ndo ndu-kun je. A gangi ta koy dəm tì,

19 ningə a ɨləi-mi ji dije tì kí əi *Jipi je al, kadi kogı dəm tì je, tindəi-mi kí ndəy kabilay je, bəi-mi kagi-dəsi tì je. Nə ndə mítə lə ndə koym 6a, m-a m-təq lo koy tì.»

Ko Jaki əi kí Ja dəjì ne Jəju (Mk 10.35-45)

20 Go tì, kó ngan lə Jəbəde rəi kí ngane je rə Jəju tì, ba kó ngan je əsi məkəsine nangı noq Jəju tì mba dəje ne kare.

21 Θ Jəju dəje ə nə: «E ri ə iğe ə?» Ningə, əl ə nə: «Un ndui kadi nganm je kí joo kam, dəw kare əsi də ji koi tì, a e kí nungı əsi də ji gəli tì tə, lokí a əsi də kimbər koğe tì ləi.»

22 Lo kin tì noq, Jəju ɨlə tì ə nə: «İgəri me ne dəjì ləsi kin al. A asi kadi ingə kó kí maw tə m-ingə kam kare mindi wa?» Ba əli əi nə: «Oyo, j-a j-asi kare.»

23 Θ Jəju əl-de ə nə: «Kó kí m-aw tə m-ingə kam a ingə kare, nə ta kí əjì də kisi də ji kom tì, kí də ji gəlm tì; e ta ləm kadi mi ə m-adi səsi al. Lo je kin to mba dije kí Bai Luwə ra goe kate nu kí mbata tì ləde.»

²⁴ NDəg̊i njé ndo je k̊i d̊ogi, loki oi ta je k̊in, r̊ode nəl-de k̊i ngan l̊a J̊ebəde k̊i joo ka k̊in al.

²⁵ Ə J̊eju bar-de pəti k̊i r̊one ti, əl-de ə nə: «İg̊eri kadi njé k̊oþe je d̊a gin dije ti k̊i dangi dangi k̊i d̊ənang̊i ti ne, isi t̊a jog̊i d̊a dije ti, adi-de ko, taa dije k̊i njé t̊əba, q̊i 6e d̊ade ti b̊ay to.»

²⁶ N̊e maj̊i kadi to be dansi ti al. Re d̊əw madi dansi ti, ndigi kadi n-e k̊i bo ningə, kadi t̊əl nje ra k̊ilə l̊esi pəti.

²⁷ Taa re d̊əw madi ndigi kadi n-e d̊əw ki d̊a k̊ete dansi ti ningə, kadi t̊əl b̊əə k̊ilə l̊esi to.

²⁸ E be t̊ə ə, mi *NGon d̊əw m-re mba kadi dije rai k̊ilə adi-mi al, n̊e kadi mi ə m-ra k̊ilə m-ad̊i-de nim, taa m-ad̊i r̊om kadi m-taa-n̊ kosi dije ngay m-ilə-de taa nim t̊o.»

J̊eju aji njé k̊em t̊o je joo (Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Loki J̊eju əi k̊i njé ndo je l̊ene isi t̊eej me 6e ti k̊i J̊eriko k̊i taga, kos̊i dije ngay njiyəi gode ti muki muki.

³⁰ Ningə njé k̊em t̊o je joo isi ngangi r̊abi ti. Loki ooi kadi e J̊eju ə isi ındə d̊ə ningə, uni ndune k̊i taa əli əi nə: «Bab̊e, NGon ka Dabidi*, o k̊em-to-ndoo l̊aje!»

³¹ Kos̊i je k̊engi-de k̊engi kadi uti tade, n̊e njé k̊em t̊o je uni ndude k̊i taa wa b̊ay əi nə: «Bab̊e, *NGon ka Dabidi, o k̊em-to-ndoo l̊aje!»

³² Lo kin ti, J̊eju a lo ka ti, bar-de, 6a d̊əj̊i-de ə nə: «E ri ə, igei kadi m-ra madi səsi ə?»

³³ Ə əli-e əi nə: «Bab̊e, ji ge kadi k̊emje t̊ee, adi j-o-n̊ lo!»

³⁴ J̊eju oo k̊em-to-ndoo l̊ade, ə ədi k̊emde, par ə ta naa ti noq̊, k̊emde oo lo, adi uni goe.

21

J̊eju ur Jorijaləm ti k̊i k̊əsi-gon (Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; J̊a 12.12-19)

¹ Loki J̊eju əi k̊i njé ndo je l̊ene r̊ai, ındəi d̊ə 6e k̊i Jorijaləm basi, gidi 6e ti k̊i Bətipaje, k̊i kadi mba kagi bini je ti, ilə njé ndo je joo,

² əl-de ə nə: «awi me ngon 6e ti k̊i a nosi ti kam. Lo kur ə wa k̊i a uri k̊i me 6e ti par ə, a ıngəi k̊o koro əi k̊i ngon koro k̊i d̊əci-de adi ai, 6a ituti-de, ir̊ai səde adi-mi.

³ A re d̊əw madi d̊əj̊i səsi ta d̊o ti ə, əli-e əi nə: “Bab̊e ə ge-de”, ə a iyə-de kalang̊i ba kadi ituti-de.

* ^{20:30} İgoi Mk 10.47 k̊i ta k̊i d̊o ti gin makitibi ti nang̊i.
◊ ^{21:13} Ejay 56.7; Jərəmi 7.11 ◊ ^{21:16} Pa je 8.3

⁴ «N̊e k̊in a ra n̊e be mba kadi ta k̊i njé kəl ta k̊i ta Luwə ti əl k̊in t̊əl tane:

⁵ “Əli dije k̊i *Siẙo ti əli əi nə:
Oi ngar l̊esi a re d̊əsi ti,
E d̊əw k̊i səl l̊əm l̊əm,
Isi d̊o k̊o koro ti əi k̊i ngon koro◊.”»

⁶ *NJé ndo je awi, rai t̊əki J̊eju əl-n-de.

⁷ Rəi k̊i k̊o koro əi k̊i ngon koro ka k̊in ningə, labi k̊ib̊i je l̊ade gidide ti, 6a J̊eju al isi d̊o ti.

⁸ Kos̊i dije ngay labi k̊ib̊i je l̊ade go r̊əbi ti. NJé k̊i n̊a je t̊əti mbi kam je ə tiləi d̊ə r̊əbi ti.

⁹ NJe njiyə no J̊eju ti, k̊i njé njiyə goe ti, uni ndude k̊i taa əli əi nə:
«Təj̊i e k̊i d̊o NGon ka Dabidi ti!
Ningə kadi Luwə njangi d̊o d̊əw k̊i re k̊i t̊o Bab̊e!

Təj̊i e k̊i d̊o NJe k̊isi d̊ərəq̊ ti taa◊!»

¹⁰ Loki J̊eju ur Jorijaləm ti, lo k̊i me 6e ti ba pəti ndigi 6ir 6ir. Adi dije d̊əj̊i r̊ade ta əi nə: «E d̊əw k̊i ban ə?»

¹¹ Ə kos̊i je iləi-de ti əi nə: «E J̊eju, n̊e kəl ta k̊i ta Luwə ti, k̊i Najarəti, d̊ənang̊i Galile ti.»

J̊eju tuwə njé ra gati je nat̊i k̊ay ti l̊a Luwə (Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; J̊a 2.13-16)

¹² Go ti, J̊eju aw ur nat̊i k̊ay ti l̊a Luwə, ningə tuwə njé labi n̊e je k̊i njé ndogi n̊e je nat̊i k̊ay ti l̊a Luwə k̊o. J̊eju sur tabilə je l̊a njé mbəl la je tilə, naa ti k̊i n̊e k̊isi l̊a njé gati d̊ə dum je.

¹³ Ningə əl-de ə nə: «NDangi me makitibi ti l̊a Luwə əi nə: “K̊ay l̊əm a bari-e k̊ay kəl ta k̊i Luwə, n̊e səi, itəli-e lo b̊ayə r̊o ti l̊a njé bog̊i je yo◊!”»

¹⁴ Lo kin ti noq̊, njé k̊em t̊o je k̊i njé məti je, r̊ai r̊oe ti nat̊i k̊ay ti l̊a Luwə, adi adi-de r̊o n̊ga.

¹⁵ Loki njé kun d̊o njé kijə n̊e məsi kadi-kare je k̊i njé ndo ndu-kun je ooi n̊e je k̊i əti 6əl k̊i J̊eju ra-de, k̊i ndu ngan je k̊i isi ba ə nə: «Təj̊i e k̊i d̊o *NGon ka Dabidi ti,» k̊in 6a, mede o-de,

¹⁶ adi əli J̊eju əi nə: «O ta k̊i ngan je a əli kam ta?» Ə J̊eju ilə-de ti ə nə: «Oyo, m-o, n̊e se itidəi ndu Luwə k̊i ndangi əi nə:
“Ira adi ngan je k̊i du, k̊i njé to ta mba ti ka, tade ilə təj̊i d̊əi ti,” kin al wa◊?»

¹⁷ Ningə lo kin ti, J̊eju iyə-de noq̊, ə t̊ee me 6e bo ti k̊o, aw Bətani ti, aw to nu.

◊ ^{21:5} Ejay 62.11; Jakari 9.9 ◊ ^{21:9} Pa je 118.25-26

Jəju man kagi mbay-kote
(Mk 11.12-14, 20-24)

18 Lo ti kí sj, Jəju təl iṣi re me ɓe bo ti, ningə
6o ra-e.

19 Ө oo kagi mbay-kote kí a kadi rəbi ti, to
kadi n-aw gin ti, nə loki re basi 6a, oo mbie
je par bi oo kande al. Ө Jəju əl mbay-kote ka
kin ə nə: «A andi gogi al biti kí no ti.» Ba loe
ti noq, mbay-kote tuti.

20 Lokí njé ndo je ooi ne kin 6a, ati-de ɓəl
ngay, adi dəjì ta e i nə: «Ra ban ə loe ti ne par
ə kagi tuti ə?»

21 Ө Jəju ilə-de ti ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl
səsi, re awi kí kadi-me, ə mesi təsi al ə, e ne
kí m-ra kí mbay-kote kin par ə a rai al, nə re
əli mbal kam e i nə: «Oti lo kin ti rangi, aw osi
me ba ti,» ka ne kin a ra ne.

22 NGa ningə, ne je pəti kí a idəjì kí kadi-
me, me kəl ta ti kí Luwə ə, a ingəi.»

Ta kí dəjì də təgi ti kí Jəju aw-n
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Jəju ur natı kəy ti lə Luwə, iṣi ndo ne dije
ningə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare
je, ki ngatogí je lə *Jípi je, rəi kí rəe ti, dəjì-e
e i nə: «E kí təgi kí i ra ə iṣi ra-n ne je kin be
ə? Ө na tə ə adi ndune ə iṣi ira-n wa əl-je adi
j-o?»

24 Ө Jəju təl əl-de ə nə: «Mi ka m-a m-dəjì
səsi ta kare ba be tə. Re ilə-mi ti ningə, m-
a m-əl səsi dəw kí adi-m ndune kadi m-ra-n
ne je kin tə.

25 Na ə ilə Já kadi ra dije batəm ə? E Luwə
ə se e dije ə?» Na tali a əli-naa ta dande ti e i
nə: «Re j-əl-e j-ə nə: «E Luwə ə ilə» ə, a dəjì-je
e na se ra ban ə j-adì Já meje al wa?

26 A kin ə re j-əl j-ə nə: «E dije ə ilə Já» ə, e
ta kí rə kosi je ti tə, tadə dije pəti ooi Já kadi
e nje kəl ta kí ta Luwə ti.»

27 Be ə, tali əli Jəju e i nə: «Jí gər al.» Ө Jəju
ka təl ilə-de ti ə nə: «Re igəri al ə, mi ka m-a
m-əl səsi təgi kí m-iṣi m-ra-n ne je kin al tə.»

Kují ta də ngakonaa je ti kí joo

28 Jəju əl ta kí rangi bəy ə nə: «Əli-mi ta ləsi
də ta ti kin adi-mi m-o. Dingəm kare aw kí
ngan dingəm je joo, ə un ta əl kí dəsəy ə nə:
«NGonm, aw ira kılə me ndər nju ti 6one.»

29 Ba ngon ka kin ilə bawne ti ə nə: «M-a
m-aw al,» ə iṣi ba biti ningə me uwe kí ta, adi
j aw.

30 Dingəm re rə ngon ti kí ko joo, əl-e ka
ta kí əl ngokoe ka kin, ningə e əl ə nə: «Oyo,
m-a m-aw bawm,» 6a aw al.

31 Ө se dan ngan je ti kí joo kin e kí ra ə ra
go ndigí ti lə bawne wa?» Ba iləi Jəju ti e i nə:
«E kí dəsəy.» Ө Jəju əl-de ə nə: «Təki rəjeti,
adi m-əl səsi, njé taa la-mbə je kí dəne je kí
njé ra kaya je a təgəi kōbe ti lə Luwə noṣi ti.

32 Tadə Já Batisi re rəsi ti, təjí səsi rəbi kí
dana, nə itaai mee al, nə njé taa la-mbə je kí
dəne je kí njé ra kaya je taai mee. Ө səi je, oi
ne kin be ka, mesi uwə səsi kí ta go gogi 6a
adi iyəi ne rasi je kí majal kó, a itaai mee al.»

*Kují ta də njé ra kılə me ndər nju ti, kí njé
me majal*

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 Go ti, Jəju əl-de ə nə: «Uri mbisi oi kují ta
kí rangi bəy. Dəw kare kí njé ndər nju e noq,
ningə ındə sɪngə gugí gide wuki. Ur 6e kadi
tə mborəi man nju ti, ningə ur ne tə ta kagi
be, kadi dije iṣi də ti ngəmi ndər ka kin. Ba
go ti, dəo i ta naa ti kí dije kí njé ra kılə nju,
kadi tə rai kile adi-e, ə kagi loe ti 6a, a kayı-
naa nee, ningə e wa əti aw mba.

34 Lokí kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə
bəə je ləne kadi awi taai kandi ne ndor ka
kin, kí yané ji njé ra kile ti adi-ne.

35 Nə loki bəə je awi ningə, njé ra kılə je
uwəi-de. Tindəi kí kare ngay, təli kí nungí,
6a kí ko mitə, tiləi-e kí mbal təli-e tə.

36 NJé ndər təl ilə kí bəə je kí rangi, ngay itə
e kí kate wa kin bəy. Nə rai səde ko ne wa kí
rai kí njé kí kate ka kin bəy.

37 Ta təl tae ti, dingəm təl ilə ngonne wa
rəde ti, ə nə: «A bəli gidi ngom.»

38 Nə njé ra kılə nju, loki ooi ngon ka kin
6a əli-naa dande ti e i nə: «Darəe ə wa kam ə
a e nje ne nduwə, irəi adi ji təli-e, ningə j-a
j-uwəi ndər nju kin yaje ti.»

39 E be ə, uwəi ngon ka kin, ndəri-e, awi
sie gidi ndər ti taga, təli-e.

40 Ө se ndə kí dingəm kí 6a nje ndər kin a
re ə, ri ə a ra kí njé ra kılə ndər je kin wa?»

41 Ningə e i je əli Jəju e i nə: «A tə kode, 6a
a adi ndər ləne njé kí rangi, kí kadi a adi-e
kande kí dəkagilo kí əji.»

42 Ningə Jəju əl-de ə nə: «Itidəi me makitibí
ti lə Luwə oi al a? «MBal kí njé ra kəy je mba-
ti-e,

E e təl mbal ki e təgi kəy.

E kin e kılə ra Bəbe.

E nə kəjı ki əti bəl e to ta kəmje ti kin[☆].»

43 Ningə adi m-əl səsi bəy tə: «A taai kəbə lə Luwə jisi ti, kadi təli adi gın dije ki rangi ki kadi a raii kılə ki majı.

44 NGa ningə, dəw ki osi də mbal ti kin ə, a təti njəki njəki, a re e a mbal kin osi dəe ti tə ningə, a rəkite rəkitə rəkitə.»

45 Lokı njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je ki *Parisi je ooi kuji ta kin ba, gəri mee kadi e ta ki dəde ti ə Jəju a əl.

46 Ə sangi rəbi kadi n-uwəi-e, nə bəli kosı je, tədə kosı je ooi Jəju tə nje kəl ta ki ta Luwə ti.

22

Kuji ta ki əji də bar dije lo nə kuso taa-naa ti
(Lk 14.15-24)

1 Jəju ilə rəne əl-de ta ki kuji ta bəy ə nə:

2 «Kəbə ki dərətə ti to ta lə ngar ki ra nə kuso ki bo mbata ngone ki aw tə taa dənə kin be.

3 NGar ilə njé kılə je ləne adi awi əli dije ki bari-de lo nə kuso ti, kadi rəi, nə dije ka kin mbati.

4 NGar təl əndə ta ta njé kılə je ti ki rangi bəy ə nə: «Ki basine kin, nə kuso oy ngata, m-təl baw mangı je, ki biyə je ki batı je ləm, ki əməi majı, nə je pəti ası-naa, ə irəi lo nə kuso taa-naa ti.»

5 Nə dije ki bari-de ka kin, rai kılə ki ta lie kin al, njé ki madı awi ki wale je ləde, njé ki na je awi ki lo gatı je ti ləde,

6 ə njé ki nungı bəy, uwəi njé kılə je adi-de ko je, təli-de je.

7 «Lo kin ti, wongı təl ngar, adi ilə ki asigar je ləne adi awi təli njé təl nə je ka kin nım, tiləi be je ləde por nım tə.

8 Ningə go ti, ngar əl njé kılə je ləne ə nə: «Nə kuso taa-naa oy ngata, nə dije ki e ki bar-de, əi dije ki ası ta təqə loe ti al.

9 Awi ki ta tə rəbi je, iñarı dije pəti ki əngəi-de, adi-de rəi lo nə kuso taa-naa ti.»

10 NJé kılə je awi ki go rəbi je, kawi dije pəti ki əngəi-de, ki majı je, ki majal je, adi dije rosi me kəy ki kadi dije usoi nə taa-naa ti.

11 Lokı ngar ə nə n-ur kəy kadi n-oo dije ki bari-de ka kin ningə, oo dingəm madı kare ki isi ki kibı kuso nə taa-naa rəne ti al.

12 Ə ngar əl-e ə nə: «Madim, ira ban ə ur kəy ne ki kanji kibı kuso nə taa-naa rəi ti ə?» Ba dingəm ka kin ilə ti al.

13 NGa ə ngar əl njé kılə je ləne ə nə: «Idəj ije je ki njae, ə iləi-e taga lo ki ndul ti, ki e lo ki a no je, a ngə nganginə je titi.»

14 Təki rəjeti, Luwə bar dije ngay, nə njé ki mbəti je əi ngay al.»

*Ta də kigə la-mbə nje kəbə ki bo Səjar ti
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)*

15 *Parisi je əngəi-naa, əli-naa ta, kadi n-iyəi kulə n-uwəi Jəju me ta ti ki n-a n-dəji-e ə a təqə tae ti.

16 Be ə, iləi njé ndo je ləde əi ki dije madı ki me buti ti lə *Erodi, adi awi əli-e əi nə: «Nə ndo dije, ji gər kadi i nje kəl ta ki rəjeti, i nje ndo dije rəbi ki rəjeti ki nəl Luwə nım, iñəl kəm dəw al nım, tədə j-o nə ra ki gidi ti taga ne kam al.

17 Ə əl-je adi j-o ta ki mei ti: e loe ti ə se e loe ti al kadi dəw iğə la-mbə nje kəbə ki bo Səjar ə?»

18 Nə Jəju, təki gər-n me majal ləde, əl-de ə nə: «Səi njé kədə kəm dije! MBa ri ə əiyəi kulə kadi uwəi-mi ə?»

19 Oji-mi silə ki kadi dəw a iğə-n la-mbə adi-mi m-o.» Ba əji-e silə kare.

20 NGa ə dəjəi-de ə nə: «Də nə ə əndəi, ə tə nə tə ə ndangi silə ti kin ə?»

21 Ə iləi-e ti əi nə: «E nje kəbə ki bo Səjar.» Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Nə lə Səjar ə adi Səjar, nə lə Luwə ə adi Luwə tə.»

22 Ta ki Jəju əl-de kin dum dəde, adi iyəi-e ə əti awi.

*Ta də ki njé koy je lo koy ti
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-38)*

23 NDəe ti noq, *Sadusı je ki əi dije ki ooi kadi njé koy je a ii taa lo koy ti al, rəi rə Jəju ti dəji-e əi nə:

24 «Nə ndo dije, *Moji əl ə nə: «Re dəw madı oy, ki kanji kiyə ngan je tone ti ba, səbi kadi ngokoe taa dənə nduwə kin, oji-n ngan je, kadi təqə to nje goto ti[☆].»

25 Ki əji də ta kin, ndə ki to danje ti noq. NGakonaa je əi siri, ki dəsəy taa dənə, ningə

oj-i-n ngon ki kadi tə or toe al bəy e oy, adi iyə dəne nduwə adi ngokone.

²⁶ Nə kin ra nə be, ij-i-n də ki kə joo ti, ki ki kə mitə ti, biti təe-n də ki kə siri ti.

²⁷ Gode ti pəti, darə dəne wa re oy tə.

²⁸ NGa e se ndə ki njé koy je a ij-i taa lo koy ti a, na dande ki siri kin e dəne kin a e nee wa? Tadə ei pəti taai-e nede ti.»

²⁹ Ə Jəju ilə-de ti e nə: «Səi dije ki ındəmi rəbi, tadə igəri makitibə lə Luwə al nım, taa igəri təgi lə Luwə al nım tə.

³⁰ NDə ki njé koy je a ij-i taa lo koy ti, dingəm je ki dəne je a taai-naa al ngata. Pəti a toi tə *Malayka je be me dərətə.

³¹ Kə əj-i də ki taa lo koy ti lə njé koy je, itidəi ta ki Luwə el səsi kin al a?

³² Luwə el e nə: “Mi Luwə lə *Abırakam, mi Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə *Jakobi.” Luwə e Luwə lə dije ki njé kisi kəm ba, 6i e Luwə lə njé koy je al.»

³³ Kosi je ki ooi ta lə Jəju, nə ndo lie əti-de bəl ngay.

NDu-kun ki itə ndəgə ndu-kun je

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Lokı *Parisi je ooi kadi Jəju dum də *Sadusi je 6a, ei je kawi-naa.

³⁵ Ə ki kare dande ti, ki e nje ndo ndu-kun je, iyə kulə me ta ti, dəji Jəju e nə:

³⁶ «NJe ndo, dan ndu-kun je ti lə Luwə pəti kin, e ki ra e e də madine je ti e?»

³⁷ Ə Jəju ile ti e nə: «A ındigi Babe Luwə lə ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, taa ki mər ta ləi ba pəti tə.»

³⁸ E kin e e ndu-kun ki dəsay ki itə ndu-kun je pəti.

³⁹ Ningə ndu-kun ki kə joo ki e ndu-kun ki ngə ngay tə e to kin: A ındigi dəw madi tə darəi i wa be tə.»

⁴⁰ *NDu-kun je lə *Moji ba pəti, ki ta je lə njé kəl ta ki ta Luwə ti, ngirəde e də ndu-kun je ti ki joo kin.»

Dəw ki Luwə mbəte tə Dabidi tə

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Lokı *Parisi je kawi-naa ka kin, Jəju dəji-de ta e nə:

⁴² «Ki go mər ta ti ləsi də Kırısı ti ki e *Dəw ki Luwə mbəte kin, oi kadi e gin kojı ti lə nə e?» Ə əli-e ei nə: «E ngon ka *Dabidi.»

⁴³ Ə Jəju el-de e nə: «Ra ban be e Dabidi ki NDil Luwə e mee ti bar-e “Bam” e?»

⁴⁴ Tadə Dabidi el e nə:

“Babe Luwə el Babe ləm e nə:

«re işi də ji kəm ti ne,

Biti kadi m-ilə njé bə je ləi gin təgi ti.»

⁴⁵ «Ə re Dabidi bar-e Bane e, ra ban taa Kırısı, ki e dəw ki Luwə mbəte a e ngon ka Dabidi e?»

⁴⁶ Lo kin ti, dəw ki ası kadi ile ta ti kare be goto. Ningə i də ndəe ti nu kin, dəw ka sangi kadi n-dəje ta al ngata.

23

Jəju gangi ta da njé ndo ndu-kun je ti ki Parisi je

(Mk 12.38-40; Lk 11.39-52; 20.45-47)

¹ Jəju el kosi je ki njé ndo je ləne e nə:

² «NJé ndo ndu-kun je ki *Parisi je, kilə ləde e kər gin ndu-kun lə *Moji.

³ NGa ningə səi, majı kadi itəli rəsi go nə je ti ki əli səsi, nə ındajı kılə rade je al, tadə rai nə ki ei je wa işi əli ki tade kin, al.

⁴ Dəoi nə ki oy ındəi də dije ti, nə mbati kun ngon jide taa ndəy be kuwə-n səde tae.

⁵ Kılə rade je pəti, rai ki kadi dije ooi gidi. NGan ndu-kun je ki ndangi iləi me ngan buwati je ti, e dije dəoi natı node ti e sə jide ti wa kin, rai yade adi boy, taa külə je ki dije əsi sil kibi je ti kin ka, rai yəde adi ngal tə.»

⁶ Əti dije ki gei lo kisi ki kəte nə dije ti, lo nə kuso ti, ki nə kisi ki kəte nə dije ti, gin kəy kaw-naa je ti.

⁷ Taa gei kadi dije rai-de lapiya ki 6uki-naa ti lo kingə-naa je ti lə kosi je nım, kadi dije bari-de “NJé ndo dije” nım tə.

⁸ Nə səi, adi dəw bar səsi “NJe ndo dije”, al, tadə pəti, səi ngakonaa je, ningə NJe ndo səsi e kare ba tə.

⁹ Əbari dəw madi dənangi ti ne “Bawsı” al, tadə Bawsı e kare ba, e işi dərətə tə taa.

¹⁰ Taa adi dəw bar səsi “Dije ki bo”, al tə, tadə Dəw ki bo ləsi e kare ba, e e Kırısı ki e dəw ki Luwə mbəte.

¹¹ Dəw ki bo dansi ti, a e nje ra kılə bəə ləsi.

¹² Dəw ki un dəne ki taa, a iləi dəe ki nangı, e dəw ki ilə dəne ki nangı, a uni dəe taa tə.

◊ 22:32 Təe ki taga 3.6, 15

◊ 22:37 Dətərənom 6.5

◊ 22:39 Ləbətiki 19.18

◊ 22:44 Pa je 110.1

◊ 23:5 Kər

İsirayəl je 15.38-41

Kəm-to-ndoo e lə Parisi je kí njé ndo ndukun je

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je, kí *Parisi je. Səi njé kədi kəm dije! Isi uti ta rəbi kí kaw koße tı ki dərə tı də dije tı. Səi je wa uri me tı al, ningə dije kí gei kur me tı ka, əgi-de nım tı.

[

¹⁴ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je kí Parisi je. Itaa nə maji je lə njé ngaw koy je pəti pəti jide tı, ningə ədi kəm dije kí kəl ta kí Luwə kí gine gangi al, kədi dije ooi səsi, təki səi dije kí maji. Go kılə ra je tı kí be kín, Luwə a gangi-n ta kí ngə ngay dəsi tı*.】

¹⁵ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je kí Parisi je, səi njé kədi kəm dije! Awi mba, əy়-naa ngədi dənangi rai je tı kí lo lo, də ba tı je mba kadi əngəi dəw kare gosi tı. Ə loki əngəi-e ningə, irai-e adi təl asi ta kaw me por tı nja joo itə səi je wa bəy tı.

¹⁶ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé kər dije ta rəbi, kí kəmsi tı! Isi əli əi nə: “Re dəw ibi rəne kí kəy lə Luwə 6a, to kare, a re ibi rəne kí lər kí kəy lə Luwə ə, səbi kadi ra nə kí ibi-n rəne.”

¹⁷ Səi mbə dije, dije kí kəmsi oo lo al! Lər e nə kí kəy lə Luwə, adi e ya Luwə. Ə se lər 6a e kí bo ngay ə se, kəy lə Luwə kí təl lər nə kí kində ta dangi tı kín wa?

¹⁸ Itəli əli bəy əi nə: “Re dəw ibi rəne kí dingiri lo kində kadi-kare 6a, to kare, a re ibi rəne kí kadi-kare ə, səbi kadi ra nə kí ibi-n rəne.”

¹⁹ Səi njé kəm tı je! E ri ə e kí bo ngay ə? E kadi-kare ə se e dingiri lo kində kadi-kare kí təl kadi-kare nə kí kində ta dangi tı kín ə?

²⁰ Dəw kí ibi rəne kí lo kində kadi-kare 6a, ibi rəne kí dingiri lo kində kadi-kare nım, kí nə je pəti kí isi də tı nim tı.

²¹ Dəw kí ibi rəne kí kəy lə Luwə 6a, ibi rəne kí kəy lə Luwə nım, kí Luwə kí isi me tı nim.

²² Dəw kí ibi rəne kí dərə 6a, ibi rəne kí kimber ngar lə Luwə nım, kí Luwə kí isi də tı nim[⊗].

²³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je, kí Parisi je, səi njé kədi kəm dije. Ori nə kare dan kí dəgi tı, me mbi kam je tı kí əti maji, kí me mbi kam ndir təy je tı, kí me

ngan nə ndir təy je tı, adi Luwə, ningə indəi njasi də nə je tı kí rəjeti me ndu-kun tı lə Luwə, tə ne ra kí dana, kí koo kəm-to-ndoo, kí ra go tı. Kí rəjeti, e kín ə e nə je kí səbi kadi re a indəi kəmsi go tı irai, kí kanjı kiyə ndəge je.

²⁴ Səi njé kər dije ta rəbi, kí kəmsi tı! Isi ələi nə ta ngoo man tı itaa man mbata ngan ku je kí du, ə isi tıwi kədi mesi tı.

²⁵ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je, kí Parisi je, səi njé kədi kəm dije! Itogi gidi ka man, kí gidi ka kuso nə adi ay, nə mee kəy rosı kí nə bogı je, kí nə kí əngəi kí go rəbi ngur nə ra kí majal.

²⁶ I Parisi kí nje kəm tı! Itogi me ka man, ningə gide a ay tı.

²⁷ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je kí Parisi je, səi njé kədi kəm dije! Itogi tə də 6adı je kí dije lati po gidi tı adi ndai kam be: re o gide taga ne 6a, ndole, nə mee kí kəy rosı kí singə dije, kí nə je kí ndum.

²⁸ E be tı ə, gidi si tı taga ne, itəji adi dije ooi təki səi njé təl rəsi go ndu Luwə tı, nə mesi tı kəy 6a, kədi kəm dije kí majal kí ra, rosı.

²⁹ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndukun je kí Parisi je, səi njé kədi kəm dije! Itogi 6adı njé kəl ta kí ta Luwə tı adi maji, irai 6adı dije kí dana adi ndole,

³⁰ ningə əli əi nə: “Re dəkagilo tı lə kaje je kín je noq ə, re ja-j-əndə rəje naa tı səde kadi ji təl-n njé kəl ta je kí ta Luwə tı, al.”

³¹ Lo kin tı, səi je wa isi təji kadi səi ngan ka njé təl njé kəl ta kí ta Luwə tı.

³² E ən ə, irai kí nosı tı, itəlii ta nə kí kasi je ələi ngire!

³³ «Səi dije kí mansi majal tə li pi je be, ra ban ə iməri kadi a əy়-naa, ta ta kí gangi tı lə por ə?

³⁴ E mbata kin ə, m-a m-ilə-n kí njé kəl ta je kí ta Luwə tı, kí njé gosi je, kí njé ndo dije ta lə Luwə, rəsi tı. A təli-de je, a bəi-de kagi-dəsi tı je, a tindəi-de kí ndəy kabilay gın kəy kaw-naa tı je, taa a ngədi-de, ij səde 6e bo tı kí kare ə igangi səde 6e bo tı kí nungı kí kate kate.

³⁵ Lo kin tı, dije kí dana kí məsidi e kí buki kó, ilə ngire də Abəl tı, təe-n də Jakari tı kí ngon lə Barasi kin, ta məsidi a e dəsi tı. E

* ^{23:14} Bar ta je kí me nə je tı kin [] goto me makitibı je tı kí njé ndange ndangi kate. ^{⊗ 23:22} Ejay 66.1 ^{⊗ 23:35} Kilə ngirə nə je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

Jakari ki ndo ki itoli-e dadan lo ti ki j key ti le Luwə re lo dingiri kadi-kare ti kin³⁸.

36 Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, ta nə təl je kin pəti a e də dije ti ki dəkagilo ti ki bōne.

*Jəju əl ta də ɓe bo Jorijaləm ti
(Lk 13.34-35)*

37 «Səi dije ki Jorijaləm ti, səi dije ki Jorijaləm ti, səi njé təl njé kal ta je ki ta Luwə ti, səi njé tilə dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal təli-de. Nja ngay, m-sangı kadi m-kaw səsi təki kō kinjə a kaw-n ngane je gin bagine ti kin be, nə ədi al.

38 Ningə ki ne kin, Luwə a iyə key kaw-naa ləsi kō jisi ti.

39 Tadə a oi-mi al ngata, biti ndo ki a əli əi nə: “Njangi də e də dəw ti ki re me tə Babə ti³⁹.”»

24

*Jəju əl təki koy lə Luwə a tuji
(Mk 13.1-4; Lk 21.5-7)*

1 Jəju tə̄ me key ti le Luwə ki taga, isi aw ningə, njé ndo je lie, rəi rəe ti, əli-e kadi oo key le Luwə ki dije ındəi adi əti bəl kin!

2 Ə Jəju un ta əl-de ə nə: «Nə je kin pəti, kəmsi oo maji, nə təki rɔjeti, adi m-əl səsi madi oi, mbal kare ki a nay kadi isi də made ti ne goto; a budi-de nangı mur mur.»

*Ne je ki a rai nə kate no dəbəy ndə ti
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)*

3 Go ti, lokı Jəju aw isi də mbal kagi bini je ti, njé ndo je lie rəi rəe ti, əli-e ta lokı əi sie ki karde ba əi nə: «Əl-je adi j-o, dəkagilo ki ra ti ə ne je kin a rai ne ə? Ə ne kɔjı ki ban ə a tɔjı kadi ji gər təki e dəkagilo ki kadi tə ire-n nim, e dəbəy ndə nim tə ə?»

4 Ə Jəju ilə-de ə nə: «Indəi kəm-kədi də rəsi ti, adi dəw ədi səsi al.

5 Tadə dije ngay a rəi ki təm, a əli əi nə: “Mi ə mi Kırısı ki e Dəw ki Luwə mbəte”, ningə a buki dije ngay wale tə.

6 A oi ka rə je ki e səsi basi, ki poy rə je ki e say, nə oi maji! Adi bəl ra səsi al. Ri ri ka ne je kin a rəi, nə e dəbəy ndə al bəy.

7 Gin 6e madi a aw rə də gin 6e madine ti, kəfə madi a aw rə də kəfə madine ti, bo a o je, dənangı a yəki je, ki lo je ki dangı dangı,

8 nə ne je kin pəti a toi tə lo kılə ngirə to ndoo ki a ra dəne kin be bəy.

9 Dije a uni dəsi, awi səsi kadi ingəi kō je, kadi təli səsi je. Dije pəti ki əi *Jipı je al, mede a majal səsi ki mbata ləm.

10 Lo kin ti, dije ngay a iyə kadi-me je ləde kə. A uni də-naa ki yo je ki ne je, a əsi-naa ta.

11 NJé kəl ta ngom kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti, a tə̄ei, ədi dije ngay buki-de wale.

12 Majal a taa dənangi taa ki kadi, dije ngay ndigi-naa ləde a tə̄l gogi.

13 Nə dəw ki uwə təgine ba biti dəbəy ti, a ingə kajı.

14 Poy Ta ki Maji ki də kəfə ti le Luwə kin, dije a iləi mbəe ki dənangi pəti, kadi dije pəti ki gəri Luwə al ooi naji ki ma ki də ti. Ningə go ti, dəbəy ndə a re.

*Ko ki bo ngay ki a re
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)*

15 «Ningə lokı a oi dəw ki nje ra ne ki kəbi, dəw ki nje tuji lo, ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Daniyəl əl ta lie kin⁴⁰, a uwə lo kisi lo ki ay njay ti kin 6a, maji kadi dəw ki nje tidi ne je kin, gər gine maji.

16 Ningə njé ki isi Jude ti a əyj-naa ki də mbal je ti.

17 Dəw ki isi də kəy ti, a ur nangı kadi aw me kəy ti un ne madi tə̄-n al.

18 Dəw ki a e me ndər ti, a ası kadi təl re 6e un kibı rəne al.

19 NDəe ti noq kin, kəm-to-ndoo ki gəe goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je.

20 Əli ta ki Luwə kadi əyj-naa ngədi kin 6ara al, taa kadi e ndə taa kəq ti al tə.

21 Tadə dəkagiloe ti kin, kō ki dije a ingəi, e ko ki dəw oo ndə kare al bəy. Lo kılə ngirə dərəq ki dənangi ti nu, biti bōne, dəw oo ko ko kin nja kare al, taa dəw a oo ko ko kin gogi al tə.

22 Re Babə uwə ta ndə je kin gangı al ə, dəw kare ki a isi ki dəne taa goto. Nə ki mbata lə dije ki e wa mbəti-de ə, a uwə-n ta ndə je kin gangı.

23 NGa ningə, re dəw əl səsi ə nə: “Kırısı ki e *Dəw ki Luwə mbəte ə e yo 6o, e ə e ne 6o” ə, onosi kadi-e mesi.

24 MBata kırısı je ki ngom, ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, a rəi noq tə rai ne kɔjı je ki əti bəl ki ne je ki dum kəl tae. A

³⁸ 23:39 Pa je 118.26 ³⁹ 24:15 Daniyəl 9.27; 11.31; 12.11

rai ra kí kadi tè njé wa kí Luwə mbəti-de kin ka, n-büki-de wale.

²⁵ E be ə, m-əl səsi nə je kin kate be kadi igəri.

*NDə re NGon dəw
(Mk 13.24-31; Lk 21.25-31)*

²⁶ «Kin ə re dəw əl səsi ə nə: “Dəw kí Luwə mbəte ə a dilə lo tì yo am” ə, awi al. Re əl səsi ə nə: “E ə bəyo rəne mbə lo tì gogı nu am” ə adi-e mesi al.

²⁷ Ningə, təki ndi təl i-n lo kibə kadi tì, awn lo kur kadi tì ka kin, kirem mi *NGon dəw ka e be tə.

²⁸ Loki nin to tì ə mal je a kawi-naa tì.

²⁹ NGay al par go kó je tì kí dəkagilo tì kin 6a, kadi a tēe kəmne al, nay a nda al, mee je a ij kí dərə tì tosi kí nangi, ningə təgi je kí dərə tì a yəki.

³⁰ Lo kin tì, nə kɔjí kí dəm tì mi NGon dəw a tēe dərə tì, ningə gin koji je pətì kí dənangi tì ne a ndigəi rəde. NGa ningə, a oi-mi NGon dəw m-a m-re me kıl ndi tì kí təgi, me kunji tì kí ati 6əl[☆].

³¹ M-a m-ilə malayka je ləm kí təbi kí 6a ər lo də kum dənangi tì kí sə kadi kawi njé kí Luwə mbəti-de kí naa tì. A kawi-de ij ngangi dənangi tì kí kare tēe e kí nungi tì.

*Nə ndo kí ɔjí də kagi mbay-kote
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)*

³² «Mají kadi igəri nə ndo kí də kagi mbay-kote tì kin mají. Loki bajie je indəi rungiru, ə mbie iti kin ningə, igəri kadi nay ba e basi ngata.

³³ Be tə ə, lokí oi nə je kin pətì rai nə ningə, mají kadi igəri təki mi *NGon dəw mi ta kəy tì basi rəsi tì.

³⁴ Ningə təki rəjeti, adi m-əl səsi, dije kí isi kí dəde taa ne kin a oyi tigə al 6əy ə nə je kin a rai nə.

³⁵ Dərə kí dənangi a gotoi ndə madi, nə ta ləm a to lo tone tì ba biti kí nə tì.

*Luwə ki karne ba ə gər ndə ki dəbəy tì
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36; 12.39-40)*

³⁶ «Dəw kare kí gər ndə əi kí də kadi kí nə je kin a rai nə tì goto. *Malayka je kí dərə tì al n̄im, mi NGon lə Luwə ə wa al n̄im. Dəw 6a e Bawje Luwə kí karne ba par ə gər.

³⁷ Ningə, nə kí ra nə dəkagilo tì lə Nuwe kin ə, née a ra nə ndə rem tì mi *NGon dəw tə.

³⁸ Kete nō kadi man kó kí bo kin re, dije usoi je, ɔy়-naa je, taai-naa je, iləi ngande je ngaw tì je, biti ndə tì kí Nuwe ur-n me bato tì[☆].

³⁹ Me dije uwə-de kí ta al, biti kadi man kí bo re ɔ-n-de[☆]. E be ə, kirem mi NGon dəw ka a to be tə.

⁴⁰ Dingəm je joo a ai me ndər tì 6a, a uni kare ə a iyəi kí nungi.

⁴¹ Dəne je joo a uri nə me bir tì kí kare, a uni kí kare ə a iyəi kí nungi.

⁴² Ə mají kadi isi dəgi tì, tədə igəri də kadi kí Babə ləsi a re-n al.

⁴³ Igəri mají kadi re 6a nje kəy gər də kadi kí nje bogi a re-n dan lo tì ə, a isi kəm ba, 6i a iyə nje bogi kadi ur kəy al.

⁴⁴ E mbata kin ə, səi ka, isi də njasi tì tə, tədə mi NGon dəw m-a m-re də kadi tì kí igəri al.

*Bəə kılə kí nje ra nə kí dana
(Lk 12.42-46)*

⁴⁵ «Bəə kılə kí dana, kí kəmə ədi, ə e dəw kí 6ae a inde də dije tì kí me kəy tì ləne kadi adi-de nə kuso kí də kadi kí kadi adi-n-de.

⁴⁶ Nje ra kılə kin a e nje mají-kur, lo kí 6ae təl ə inge ta kılə tì kin, a ra.

⁴⁷ Təki rəjeti adi m-əl səsi, a inde də nə mají je tì ləne pətì.

⁴⁸ A kin ə re e nje ra kılə kí majal ə, a əl mene tì ə nə: “Bam a re law al 6əy”,

⁴⁹ 6a a a ta tində madi-kiləne je tì, a uso je, a ɔy je kí njé kası ra je.

⁵⁰ Lo kin tì, 6a nje kəy a re kí ndə kí e ində mene də tì al, kí də kadi kí gər al.

⁵¹ Bae a tuwe kó, kadi oo nə kó kí a ra dije kí njé kədi kəm dije, lo nō tì kí lo ngə ngangi tì.»

25

Kují ta də ngan mandi je tì kí dəgi

¹ «Kóbe kí dərə tì a to tə ta lə ngan mandi je kí dəgi kí ɔyi lambi je ləde ə awi kadi tiləi kəm dəw kí aw tə taa dəne kin be.

² NJé kí mi əi mbə je ə njé kí mi əi njé kəm-kaa je tə.

³ NJé kí mbə je ɔyi lambi je ləde nə uni yibí kí rangi də made tì al,

⁴ nə njé kəm-kaa je, oyi lambi je ləde ki yibì ki rangi də made ti.

⁵ NGa ningə, lokì dəw ki aw tə taa dəne ka kin re law al, bi rade adi toi bi.

⁶ Ð dan lo ti, ndu dəw 6a e nə: "Oi nje taa dəne ka e am, iteej itiləi kəme."

⁷ Lo kin ti, ngan mandi je ka kin pəti ndəli də bi ti, indəi də lambi je ləde dana.

⁸ Ningə njé ki mbə je eli njé kəm-kaa je ei nə: "Adi-je yibì lambi ləsi ndəy, nə lambi je ləje isi oyi."

⁹ Ð njé kəm-kaa je eli-de ei nə: "Jagi, a asi kadi j-ei səsi də ti al, e awi rə njé gati ne ti indogi yaşı."

¹⁰ Ð lokì mbə je awi lo ndogi yibì lambi ti ningə, nje taa dəne re təe. NJé ki isi də njade ti, uri sie kəy taa-naa ti, adi uti ta kəy dəde ti.

¹¹ Go ti gogi bəy taa njé ki nungi ka kin ii noq rəi yəde, eli ei nə: "Babe, Babe, iteej ta kəy adi-je!"

¹² Nə nje taa dəne ilə-de ti e nə: "Təki rəjeti, adi m-əl səsi, m-gər səsi al."

¹³ Lo kin ti, Jəju ilə də ti e nə: «E be e, maji kadi isi də njasi ti, tado igəri də ndəe e se də kade al.

Kujitə do njé kilə je ti ki mitə

(Lk 19.12-27)

¹⁴ «Ta ki də Kəbe ti lə Luwə to tə ta lə dingəm ki isi aw mba e ba njé kilə je ləne adi-de ne kinə ləne kin be.

¹⁵ Adi dəw kare saki la mi, adi ki nungi saki la joo, ningə adi ki nungi bəy saki la kare tə. Adi dəw ki ra ki go təge ti, ba ati aw mba.

¹⁶ Be e, nje kilə ki ingə saki la mi, aw ra-n gati, ingə saki la mi də ti.

¹⁷ Be tə e, e ki ingə joo, ra, ingə joo də ti.

¹⁸ Nə e ki ingə saki la kare, aw ur 6e, dibi la ti ki bae ade ka kin.

¹⁹ «NGata ningə, dəkagilo ngay go ti, ba njé kilə je ka kin i noq re. Lokì re ba, dəji-de kadi ojì kandı kilə je ləde ki rai none ti kadi n-oo.

²⁰ Lo kin ti, e ki ingə saki la mi ka kin, re no gane ti ki saki la ki rangi mi də ti, ningə el-e e nə: "Bam, saki la ki mi ki adi-m ka, yə m-ra be m-ingə mi də ti kin."

²¹ Ð Bae el-e e nə: "Majì ngay, i nje kilə ki maji ki a dana. Təki a-n dana me ne ti ki ndəy be ka kin e, m-a m-ində-i də ne je ti ki ngay tə. Ire, ira səm rənəl."

²² E ki ingə saki la joo ka kin, re no gane ti ki saki la ki rangi joo də ti ningə el-e e nə: "Bam, saki la ki joo ki adi-m ka, yə m-ra be m-ingə joo də ti kin."

²³ Ð Bae el-e e nə: "Majì ngay, i nje kilə ki maji ki a dana. Ningə təki a-n dana me ne ti ki ndəy be ka kin e, m-a m-ində-i də ne je ti ki ngay tə. Ire, ira səm rənəl."

²⁴ Ta təl tae ti, e ki ingə saki la kare ka kin, re no gane ti el-e e nə: "Bam, m-gər kadi i dəw ki ngə ngay: lo ki idibì ne ti al ka itəti nəm, lo ki inaji ne ti al ka oy nəm."

²⁵ Ne kin e m-bəl, adi m-aw m-bəyə la ki adi-m ka kin nangi. Ningə ki basine kin, ne ləi e to kin."

²⁶ Lo kin ti, bae el-e e nə: "I nje kilə ki majal, i nje dabı! I igər maji kadi lo ki mdibì ne ti al ka m-təti nəm, lo ki m-najı ne ti al ka m-oy nəm."

²⁷ NGa e re be kin 6a, re a ində la ləm rə njé ngəm la je ti, e təki m-təl kin 6a, re m-a m-taa ki mane də ti.

²⁸ Itaai saki la ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki saki la dəgi kin.

²⁹ Tado dəw ki aw ki ne jine ti, a adi-e də ti kadi to-e mbar mbar, nə dəw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bəy.

³⁰ Ningə e ki e nje kilə ki ndae goto, iləi-e taga lo ki ndul ti ki kadi a no ti je, a ngə nganginə ti je."»

Ta ki gangi ki dəbəy ti

³¹ Jəju el bəy e nə: «Loki mi *NGon dəw m-a m-re me təgi ti ki ati bəl, ki malayka je pəti gom ti kin 6a, m-a m-isı də kimbər ngar ti ləm me təba ti.

³² Ningə gin 6e je ki dangi dangi a kawi-naa ki nom ti. M-a m-or kəm dije naa ti təki nje ne kul je a or-n kəm batı je ki biyə je naa ti kin be.

³³ M-ində batı je də ji kom ti, e m-a m-ində biyə je də ji gəlm ti tə.

³⁴ Lo kin ti, ngar a el njé ki də ji kone ti e nə: "Irəi, səi ki Bai ində jine dəsi ti kin, e itaai kəbe ki Luwə ində dəe naa ti mbata ti ləsi lo ki ngirə dərə ki dənangı ti nu kin."

³⁵ MBata 6o ra-m e adi-mi ne m-uso; kində ra-m e adi-mi man m-ay; mi mba e uwəi-mi ki rəsi ti;

³⁶ m-a kí róm kare ø adi-mi kíbí m-ilé róm tí; róm to-m ø irai sém; m-to dangay tí ø irai oi-mi.”

³⁷ NGa ø njé ra go ndu Luwé tí a iléi-e tí øi nø: “Bábe, kadi ban tí ø j-o-i bo ra-i ø j-adi né uso ø? Kindø ra-i ø j-adi man ay ø?”

³⁸ I mba ø j-uwæi kí røje tí ø? A kí røi kare ø j-adi kíbí ilé røi tí ø?

³⁹ Røi to-i ø jí ra søi ø? Íto dangay tí ø jí re j-o-i ø?”

⁴⁰ Ø ngar øl njé ra go tí je ø nø: “Tækí røjeti, adi m-æl sësi, døkagilo je pøtì kí irai né je kin kí kí du ngay dan ngakom je tí kí oi-de kam 6a, e mi ø irai sém.”

⁴¹ «Ningø go tí, ngar a øl njé kí ai døji gølne tí ø nø: “Óti say kó róm tí, søi dije kí ndøl e døsi tí! Awì me por tí kí gine a gangi al, kí Luwé indø døe dana mbata tí lè su øi kí malayka je lène kin.

⁴² MBata bo ra-m, ø adi-mi né m-uso al; kindø ra-m, ø adi-mi man m-ay al;

⁴³ mi mba ø uwæi-mi kí røsi tí al; m-a kí róm kare ø adi-mi kíbí m-ilé róm tí al; róm to-m ø irai sém al; m-to dangay tí ø irai oi-mi al.”

⁴⁴ Ba øi je ka a iléi-e tí øi nø: “NGa Bábe, kadi ban tí ø j-o-i bo ra-i ø j-adi né uso al, ø se kindø ra-i ø j-adi man ay al ø? I mba, ø se a kí røi kare, ø se røi to-i, ø se ito dangay tí ø jí mbati ra søi ø?”

⁴⁵ Ø ngar a ilé-de tí ø nø: “Tækí røjeti, adi m-æl sësi, døkagilo je pøtì kí irai né je kin kí kí du ngay dan ngakom je tí kí oi-de kam, al 6a, mi ka irai sém al jagi to.”

⁴⁶ Lo kin tí, njé ra go tí al, a awi lo kó tí kí gine a gangi al, ø njé ra go ndu Luwé tí je a awi lo kají tí kí bití kí no tí².

26

Kindø dø ta naa tí mba tøl Jøju (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jø 11.45-53)

¹ Lokí Jøju tøl ta né ndø je lène 6a, øl njé ndø je lène ø nø:

² «Ígøri kadi ndø joo par ø, ndø ra nay Paki a así, kadi dije a iléi-mi *NGon døw ji dije tí kadi a bøi-mi kagi-døsi tí.»

³ Lo kin tí noq, njé kun dø njé kijø né mësi kadi-kare je, kí ngatogø je lø *Jipí je, kawinaa natí lo tí lø Kayipí kí e kí boy lø njé kijø né mësi kadi-kare je.

⁴ Ningø indøi ndude naa tí kadi n-uwæi Jøju gidi ngøy n-tøli-e.

⁵ Ba øli-naa øi nø: «Adi j-uwæi-e ndø ra nay tí al, nø tø j-ii j-osi me wongi tí lø dije.»

Døne madi ur yíbí kí øtì maji dø Jøju tí (Mk 14.3-9; Jø 12.1-8)

⁶ Jøju e me be tí kí Bøtani, me køy tí lø Simø kí kate e nje banji,

⁷ ningø døne madi re rø Jøju tí kí ku mba kí gari-e albatir kí yíbí kí øtì maji rosi. E yíbí kí gate e ngay. Ningø lokí Jøju isi uso né 6a, ur yíbí ka kin dø Jøju tí.

⁸ Ø lokí njé ndø je ooi né kin be 6a, nøl-de al, adi øli øi nø: «Kém tuji yíbí kin kø be e ri ø?»

⁹ Asi kadi døw iyø taa-n la kí ngay ø un ra-n kí njé ndoo je!»

¹⁰ Jøju oo ta kí isi øli be 6a, øl-de ø nø: «MBa ri ø isi njibøi døne kin ø? Nø kí ra døm tí kin e kílø kí maji.»

¹¹ NJé ndoo je kam, isi sësi ne kí ndø je pøtì, nø mi m-a m-isí sësi kí noq tí al.

¹² Yíbí kí øtì maji kí ur døm tí kin, ur ra-n go darøm kí a aw bada.

¹³ Ningø adi m-æl sësi ta kí røjeti: lo je pøtì dønangø tí ne, kí dije a iléi mbø Poy Ta kí Maji kin tití, a øri poy né kí døne ra kin kadi mede ole-n dø tí.

Judasí un dø Jøju (Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Døw kare kí mbø njé ndø je tí lø Jøju kí døgi gide joo, kí tøe nø Judasí Isikariyoti aw ingø njé kun dø njé kijø né mësi kadi-kare je,

¹⁵ øl-de ø nø: «Kin ø m-ilé Jøju jisi tí ø a adi-mi ri ø?» Ba øi je titøi la silø kutí mitø adi-e³.

¹⁶ Hø ngire loe tí kin noq, Judasí isi sangi døkagilo kí to kadi ilø-n Jøju jide tí.

Jøju uso né Paki kí njé ndø je lène (Mk 14.12-16; Lk 22.7-13)

¹⁷ NDø kí døsay lø ra nay kuso mapa kí øm øde al, njé ndø je lø Jøju røi døji-e øi nø: «Lo kí ra be ø indigø kadi j-aw ji ra né kuso Paki tití j-adi ø?»

¹⁸ Ø Jøju øl-de ø nø: «Awì me be bo tí kam, be lø døw kí be, ø øli-e øi nø: «NJe ndø dije ø nø: *Døkagilo løm e basi, ningø e be løi ø m-a m-ra pakí tí kí njé ndø je løm.*»»

² 25:46 Daniyøl 12.2 ³ 26:15 Jakari 11.12

19 *NJé ndo je awi rai təki Jəju əl-n-de, adi rai nə kuso Paki.

Jəju əl təki nje ndo kare a un done

20 Lokı kadi ur, Jəju isi ta nə kuso ti ki njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo.

21 Lokı isi usoi ne, Jəju əl-de ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, me kondə ti ne wa kin, kete bəy taa kadi kunə kinjə nə, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al.»

22 Lo kin ti, me njé ndo je təsi-de, adi dəji ta Jəju kare kare əi nə: «E mi 6e, Babə?»

23 Ə Jəju əl-de ti ə nə: «Dəw ki əl-jine səm naa ti me ka ti kin ə, dəwe a ələ-m ji dije ti.»

24 Mi *NGon dəw m-a m-oy təki ndangi me makitibi ti lə Luwə, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ələ-m mi NGon dəw ji dije ti. Dəwe kin, koje al wa ka e sotı ngay²⁶.»

25 Judasi ki a ələ Jəju ji dije ti ka kin, dəji Jəju ə nə: «E mi 6e, NJe ndo dije?» Ə Jəju əl-de ti ə nə: «Təz tai ti.»

Nə kuso lə Babə

(Mk 14.22-25; Lk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)

26 Lokı isi ta nə kuso ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə də ti, uwə təti naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə əl-de ə nə: «İtaai usoi, e kin e darəm.»

27 Go mapa ti, Jəju un kəpi kasi kandi nju, ra oyo Luwə də ti, ningə təl-n adi njé ndo je ə nə: «İtaai, ayz-naa pəti.»

28 E kin e məsim, məsi kun mindi ki sigi ki a ayz mbata kosi dije, mba kiyə go majal je ləde kə.

29 Ningə adi m-əl səsi, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, biti kadi m-a m-ay səsi ki sigi me bekə ti lə Bai.»

Jəju əl təki Piyər a naji ta gər-ne

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jə 13.36-38)

30 Lokı osi pa kılə təji də Luwə ti gine gangi²⁷, təqə awi də mabal kagi bini je ti.

31 Ningə Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Kondə ne wa kin, a imbatı-mi pəti, tədə ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “M-a m-təl 6a batı je, ningə kosi batı je a sanəi-naa ki lo lo²⁸.”

32 Nə lokı m-a m-ı lo koy ti, m-a m-aw kete nosi ti, tə ngəm səsi Galile ti.»

33 Lo kin ti, Piyər un ta əl Jəju ə nə: «Re dije pəti ə iyəi-ni kə ka, mi m-a m-iyəi kə al jagi.»

34 Ə Jəju təl əl-e ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, me kondə ti ne wa kin, kete bəy taa kadi kunə kinjə nə, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al.»

35 Nə Piyər əl-e ə nə: «Re e-n koy ka m-a m-oy səi, bəi m-a naji ta gəri, al ratata.» Ningə ndəgi njé ndo je pəti əli ko ta wa ki Piyər əl ka kin to.

Jəju əl ta ki Luwə Jətisəmane ti

(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

36 Go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne əti rəi lo ti madi ki bari-e nə Jətisəmane. Jəju əl-de ə nə: «İsi lo kin ti ne be ingəmi-mi, dəkagilo ti ki m-a m-aw nu kadı m-əl ta ki Luwə.»

37 Jəju adi Piyər əi ki ngan lə Jəbəde ki joo awi sie. Lo kin ti, me-kə ki bəl ki me ndil ti ilə ngirə ra Jəju,

38 adi əl-de ə nə: «Me-kə rosi mem rosi ki ası koy. İsi lo kin ne be, isi səm kəm bəi itoi bəi al.»

39 Jəju əti ki kete ndəy ningə, osi ki ta kəmne nangı, el ta Luwə ə nə: «Bai, re to ban ə, osi kə kin adi də ngərəngi rəm ti! Nə ke ə kadi e ki go ndigı ti ləm al, nə ki go ndigı ti ləi yo taa.»

40 Jəju təl re rə njé ndo je ti ningə ingə-de, isi to i bəi, adi əl Piyər ə nə: «Kin ka ası kadi isi səm kəm də kadi ki kare be al biti a?»

41 İsi kəm ba, eli ta ki Luwə, kadi osi me nə na ti al. NDil ndigı ra nə ki maji, nə darə e ki to.»

42 Təl ər ndəne səde ki kə joo, 6a əl ta ki Luwə ə nə: «Bai, kin ə re kə kin, səbi kadi m-ingə bəi lo kəse ngərəngi rəm ti goto 6a, kadi ira ndigı ləi.»

43 Lokı təl re rə njé ndo je ti ningə, ingə-de isi to i bəy, kəmde oy dıriri.

44 Jəju iyə-de ə təl ər ndəne bəy, əl ta ki Luwə ki kə mitə, un go məndine ki kete ka kin bəy.

45 Go ti, təl re rəde ti əl-de ə nə: «İtoi ta bəi ti ne, isi əri kəbə bəy a? Də kadi kılə-m mi *NGon dəw ji njé ra majal je ti ası ngata.»

46 İi taai adi j-awi, nje kılə-m ji dije ti ə re am!»

Kuwə Jəju

(Mk 14.43-52; Lk 22.47-53; Jə 18.3-12)

47 Lokı ta nay ki ta Jəju ti ba bəy ningə, Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti ki dəgi gide e joo isi re. Re ki kosi dije ngay gone

* 26:24 Ejay 53.7 * 26:30 Pa je 113-118 * 26:31 Jakari 13.7

ti. Dije ki njé kuwə kiyə kasigar je, njé kuwə gəl jide ti je. Kosi je kin, e njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je lə *Jipi je a iləi-de.

⁴⁸ Judas iki nje kun də Jəju, el-de ne ki n-a n-ra kadi tə gəri Jəju e nə: «Dəw ki m-a muwe rəm ti rututu kin ba, e darəe a wa ən ə, uwəi-e.»

⁴⁹ E be ə, re təe taa par ə, sobi Jəju el-e a nə: «M-uwə ji, NJe ndo dije!» Ningə, uwe rututu ki rəne ti.

⁵⁰ Ə Jəju el-e a nə: «Madim, ira ne ki ire kadi ira.» Ba loe ti noq, dije indəi jide də Jəju ti uwəi-e.

⁵¹ Ningə yə, ki kare dan njé ki əi naa ti ki Jəju, ində jine də kiyə kasigar ləne, or tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ba tigə mbie lati gangi.

⁵² Nə Jəju el-e a nə: «Hə kiyə kasigar ləi toe ti gogi, mbata dije ki njé rə ki kiyə kasigar a tuji-de ki kiyə kasigar tə.»

⁵³ Se o kadi m-ası kadi m-dəjı təgəi Bai, a a ilə ki kosi malayka je dibi kuti bay bay kadi rəi rə ləm al wa?

⁵⁴ Nə kin ə re e be ə, lo kadi makitibə lə Luwə ki əl ə nə ne je a rai ne be kin təl ta ne goto.»

⁵⁵ Go ti, Jəju əl kosi je ə nə: «To tə ne ki mi nje bogi, a irəi ki kiyə kasigar je, ki gəl je taa kadi uwəi-mi be? NDə je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti lə Luwə, m-ndo dije ne, ka uwəi-mi al.»

⁵⁶ Nə ne je kin pəti rai ne be 6one mba kadi ta lə njé kəl ta ki ta Luwə ti ki ndangi, təli tade.» Lo kin ti, njé ndo je lie pəti əyi-naa ə iyəi-e.

*Jəju a no njé gangi ta je ti lə Jipi je
(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Ja 18.12-18)*

⁵⁷ NJé kuwə Jəju je, awi sie no ki bo ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki təe nə Kayipi. E lo ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je lə *Jipi je kawi-naa ti.

⁵⁸ Piyər ə yə adi ndəe ngal, ba njiyə-n go Jəju ti, ndəy, ndəy, biti re ur-n gode ti, natı lo ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin. Re isi naa ti ki paja je kadi n-oo se ne kin a təl tane ban wa.

⁵⁹ NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé gangi ta je lə Jipi je ba pəti, sangi rəbi

kadi n-ingəi dije ki njé təti ta ki ngom də Jəju ti, kadi n-gangii ta koy dəe ti,

⁶⁰ nə ingəi-de al. Dije ngay ki njé təti ta rəi əli ta ki ngom dəe ti kin ka, asi-naa ti al. Ta təl tae ti, dije joo rəi əli əi nə:

⁶¹ «Dingəm kin əl ə nə: «M-ası kadi m-tujı kəy lə Luwə ka, a m-təl m-ində gogi me ndə ti ki mitə.»

⁶² Ə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je i taa əl Jəju ə nə: «Ta madi ki kadi əl də ta ti ki dije a əli dəi ti kam goto a?»

⁶³ Nə Jəju a tane mbə. Ə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je əl Jəju ə nə: «Ki tə Luwə ki nje kisi kəm ba, m-dəjı kadi əl-je se j, a j Kırısı ki Luwə mbətə, ki e NGon lə Luwə wa?»

⁶⁴ Ə Jəju əl-e a nə: «Təe tai ti! NGa ningə m-əl səsi taga wangı m-adı oi təki kaw ki kəte noq, a oi-mi *NGon dəw m-isı də ji ko Luwə ti ki njé təgəi, m-a m-ı dərə tə m-re me kıl ndi ti[✳].»

⁶⁵ Lo kin ti, ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je til kibi je ki rəne ti, ba əl ə nə: «əl ta ki mal də Luwə ti. E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi taa əl ta dəe ti bəy a? Səi je wa oi ndue ki əl-n ta ki mal də Luwə ti adi oi ki mbisi ne.

⁶⁶ Ta ləsi ki dəe ti e ri ə?» Ba dije iləi-e ti əi nə: «E dəw ki səbi koy.»

⁶⁷ Ningə tibi man tade kəme ti je, biri jide əsi-e-n je. Taa njé ki nə je tindəi mbəje je tə,

⁶⁸ ba əli-e əi nə: «Je ba, ji dəjı, j Kırısı ki Luwə mbətə, kadi ira nje ndə ndil, a iſa tə dəw ki indəi adi j-o.»

*Piyər nəji ta gər Jəju
(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Ja 18.15-18,
25-27)*

⁶⁹ Lokı Piyər isi nangi ta mbalo ti, tagane ningə, dəne kare ki dan dəne je ti ki njé ra kılə me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je re rə Piyər ti əl-e a nə: «İ ka, j ki Jəju, dingəm ki Galile ti kin tə.»

⁷⁰ Nə Piyər nəji ta kəm dije pəti a nə: «Jagi, m-gər me ta ləi ki ige kəl kin al.»

⁷¹ Go ti, Piyər otı isi aw ki ta ndogı ti be, ningə dəne ki rangi kare, ki nje ra kılə me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je oo-e, ba əl njé ki ai loe ti noq ə nə: «Dəw kam e ki Jəju ki Najaratı ti tə.»

⁷² Ə nja kare bəy Piyər nəji ə nə: «Jagi, təki rəjeti, m-gər dingəm kin al!»

* 26:64 Pa je 110.1; Daniyəl 7.13

⁷³ Ba njaba go ti o, dije ki ai sade noo, otí ki ro Piyér ti eli ei nə: «Təkí rojeti, i ka, i kí kare dan dije ti lie tə, taa ndui ki isi el-n ta wa kin ka təjí kadi i dəw lie.»

⁷⁴ Ó lo kin ti, Piyér ibi rəne ki ta ki ngə ngay e nə: «M-ibí rəm kadi Luwə ra səm ne ki ngə, re m-əl ta ki ngom. M-gər dingəm kin al.» Ba ta naa ti noo, kuna kinjə no.

⁷⁵ NGa ningə me Piyér ole də ta ti ki Jəju el-e e nə: «Kəte taa kadi kuna kinjə no, a naji ta nja mítə e nə igər-m al,» ka kin, adi Piyér ində lo təe taga, no ki man kəmne.

27

*Awi ki Jəju no Pilati ti ki e nje koße
(Mk 15.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jq 18.28-38)*

¹ Lokí lo ti, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je pəti, ki ngatəgi je lə *Jipí je, ingəi-naa, uni ndude kadi n-təli Jəju.

² Be o, dəoi Jəju, awi sie iləi-e ji *Pilati ti, dəw ki Rom ti ki e nje koße dənangi Jude ti.

*Koy Judasi
(Knjk 1.8-9)*

³ Lokí Judasi ki nje kun də Jəju kadi-de oo kadi gangi ta koy də Jəju ti ba, me uwe ki ta adi təl ki la ki silə kuti mítə aw-n adi njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je lə *Jipí je, ka kin,

⁴ ningə el-de e nə: «M-ra majal, m-un də dəw ki ra ne madi al.» Ó ei je eli-e ei nə: «Ta kare ki usi-je ti noo goto. E kin e ta ləi i.»

⁵ Lo kin ti noo, Judasi otí ilə la ki adi-e ka kin me kəy ti lə Luwə, e aw ilə kile.

⁶ NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je oyi la ka kin ningə eli ei nə: «E go rəbe ti al kadi ji buki la kin də made ti ki me kəy ti lə Luwə, tədə e la məsi.»

⁷ Be o, go ndude ti ki osi go-naa ti, uni la ka kin ndogi lo ndər lə nje kibə ngoo, rai tə lo dibi mba je.

⁸ E mbata kin o, biti bone ka isi gari lo ka kin «lo məsi».

⁹ Lo kin ti, ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Jərəmi el e nə: «Taai silə kuti mítə ba par tə la ki ngan *Isirayəl je ejí dəe ti.»

¹⁰ Adi la kin ndogi lo lə nje kibə ngoo, təki Babə el-m[✳].

Jəju a no ngar Pilati ti

(Mk 15.2-5, 11-14; Lk 23.1-5; Jq 18.28-38)

¹¹ Jəju a no nje koße, *Pilati ti, e nje koße dəjə e nə: «I ngar lə *Jipí je a?» Ó Jəju el-e e nə: «E ta ki təe tai ti.»

¹² Me ta je ti lə njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki ngatəgi je ki isi təti də Jəju ti kin, Jəju təe tane ilə-de ti al.

¹³ Ó noo be, Pilati el Jəju e nə: «O ta je pəti ki dije a indəi dəi ti kam al a?»

¹⁴ Ka Jəju təe tane ilə ti al, adi ndəje ngay.

Dije gangi ta koy də Jəju ti

(Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jq 18.39-40)

¹⁵ Də 6al je pəti, lo ra nay Paki ti, nje koße a ɔr dangay kare ilə taa, adi e dəw ki kosi je dəjəi kadi ɔr-e dangay ti.

¹⁶ Ningə dəkagiloe ti kin, dangay madi kare ki dije eli ta lie ngay ki təe nə Barabasi e noo.

¹⁷*Pilati dəjəi kosi je ki kawi-naa noo e nə: «Nə a igei kadi m-iyə taa m-adı səsi ə? Jəju Barabasi e se Jəju ki e *Dəw ki Luwə mbətə ə?»

¹⁸ Pilati dəjəi ta kin be mbata gər maji kadi e ni a ra-de də Jəju ti a iləi-e jine ti.

¹⁹ Lokí Pilati isi lo gangi ta ti, nee adi eli-e e nə: «Ində roi me ta ti lə dəw ki dana kam al, tədə kondə ne m-ingə kə ngay me ni ti mbata lie.»

²⁰ NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je lə *Jipí je suləi kosi je adi dəjəi Pilati kadi ɔr Barabasi adi-de e təl Jəju kə.

²¹ Nje koße təl un ta dəjəi-de e nə: «Nə dan dije ti ki joo kin a igei kadi m-ɔr-e dangay ti m-adı səsi ə?» Ba iləi-e ti ei nə: «Barabasi!»

²² Ó Pilati, dəjəi-de e nə: «NGa ri e kadi m-ra ki Jəju ki gari-e Dəw ki Luwə mbətə ə?» Ba pəti eli ei nə: «E ba, səbi be kagi-dəsəi ti!»

²³ Ó Pilati təl dəjəi-de e nə: «E ri ki majal e ra ə?» Nə uni ndude ki taa ngay bəy eli ei nə: «Səbi be kagi-dəsəi ti!»

²⁴ Lokí Pilati oo kadi ne madi ki kadi n-a n-ra goto, taa dije isi rai adi ngə ki də made ti bəy, un man togı-n jine ta kəm kosi je ti, ningə el-de e nə: «Ta məsi dəw ki dana kam e dəm ti al. E ta ləsi[✳].»

²⁵ Ningə dije pəti iləi-e ti ei nə: «Kadi ta məse e dəje ti ki də nga ləje je ti!»

26 Be ø, Pilati ør Barabasi adi-de, nga ningø Jøju taa adi indøi-e ki ndøy kabilay, ba ile ji asigar je ti kadi bøi-e kagi-døsi ti.

Asigar je ibøi Jøju kogii (Mk 15.16-20; Lk 23.11; Ja 19.2-3)

27 Asigar je lø *Pilati awi ki Jøju me lo ti ki boy ki Pilati isi ti wa kin, lo ti ki bari-e pirøtuwar, ningø kawi ndøgi asigar je pøti ki døe ti.

28 MBa kadi tø ibøi-e kogii, øri kibi lie, ø iløi kibi ngal ki kør røe ti.

29 Oji jøgi kon iløi døe ti, ø iløi gakira ji koe ti to, ba øsi mækøside nangi noe ti ø mbøi sie øi nø: «Lapiya ngar lø *Jipi je!»

30 Tøbi man tade døe ti, taai gakira jie ti, indøii døe.

31 Loki ibøi-e kogii asi-de ningø, øri kibi ngal ki kør ka kin røe ti kø, ø tøli iløi kibi je lie wa røe ti gogi, ba awi sie kadi bøi-e kagi-døsi ti.

Bøi Jøju kagi-døsi ti (Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Ja 19.17-27)

32 Loki asigar je isi tøgi me be bo ti ki taga ningø, ingøi dingøm kare ki Sirøn ti, ki tøe nø Sømo. Uwøi-e, indøi tøgi døe ti adi otø kagi-døsi lø Jøju.

33 Awi tøgi lo madi ti kare to noø, bari-e nø Golgota, ki kør me nø: «Lo ki to tø ka dø døw be.»

34 Adi-e kasi kandi nju ki bui naa ti ki neø ki ati kadi Jøju øy, ø lokø odi tane ti ba, mbati køy.

35 Asigar je ka kin bøi Jøju kagi-døsi ti, ningø tigøi kir (mbare) dø kibi je ti lie, løbinaa³⁵.

36 Go ti, tøli isi noø, isi ngømi tae.

37 NDangi me batti, neø ki ra ø n-bøi-e-n kagi-døsi ti, indøi døe ti taa øi nø: «Døw kam e Jøju, ngar lø *Jipi je.»

38 Loe ti noø, bøi njø bogø je joo kagi-døsi ti. Ki kare dø ji koe ti ø ki nungi dø ji gøle ti to³⁶.

39 Døje ki nje dø røba, tigøi døde, ningø taji-e,

40 øi nø: «I ki nje tuji køy lø Luwø, ø tøl ra e ki rangø me ndø ti ki mitø ka kin, re i NGon lø Luwø ø, aji røi ø wa, ø ø taa dø kagi-døsi ti ur nangi adi j-o!»

41 Be tø ø, njø kun dø njø ki jø neø møsi kadi-kare je, ki njø ndø ndu-kun je, ki ngatøgi je lø Jipi je ibøi Jøju kogii øi nø:

42 «Aji døje ki rangø, neø e wa asi kajø røne al! NGar lø *Isirayøl je ka kam, kaje ø wa ki j-a ne kin, kadi ø taa dø kagi-døsi ti ur nangi adi j-o, ningø j-a j-o ta lie tø ta ki røjeti!»

43 Uwø kul Luwø øn ø, re Luwø ndige ø, kadi taa-e øle taa adi j-o. MBata øl ø nø: «Mi NGon lø Luwø.»

44 Taa baw kaya je ki bøi-de kagi-døsi ti naa ti sie ka kin ka taji-e kae ti wa kin tø.

Koy Jøju (Mk 15.33-39; Lk 23.44-49; Ja 19.28-30)

45 Hø ngire kadi ti ki a jam dø be ti, lo ndul dønangi ti ba pøti, biti kadi ki mitø ki lo solø.

46 Dø kadi ti ki mitø, Jøju øø ki ndune ki bo ø nø: «Eli, Eli, lama sabatani?» Kør me nø: «Luwø løm, Luwø løm, mbari ø iyø-m kø ø³⁷?»

47 Døje madø dan njø ti ki ai noø, ooi ndue, ningø øli øi nø: «Oi døw ka yø a bøar Eli!»

48 Ningø kalangi ba, døw kare dande ti, øy ngødi, un neø ki to hom hom, ilø me man kandi ndu ti ki masi, ningø ilø ta gakira ti adi Jøju kadi øy.

49 Nø ndøge je øli øi nø: «Ingøm adi j-o se Eli a re aje wa?»

50 Lo kin ti noø be, Jøju tøl øø ki ndune ki bo bøy, ningø køø tøø.

51 Ba go ti, kibi gangø lo ki a me køy ti lø Luwø, til dana joo, ø taa nu biti re nangi. Dønangi yøki, taa mbøl je ka tai dana tø.

52 Ta dø badø je tøgi, adi døje ngay ki adi mede Luwø øø taa lo koy ti.

53 Go ti gogi, lokø Jøju tøø lo koy ti ba, døje ka kin awi me be ti ki Jorijaløm ki e be bo ki ay njay. Døje ngay ooi-de ki kømde.

54 Loki ki bo ki dø buti asigar je ti ki bu øi ki asigar je ki njø ngøm Jøju ki øi sie ooi dønangi ki yøki, ki neø ki ra neø kin ba, bøl tølde adi øli øi nø: «Tøki røjeti, døw kin e NGon lø Luwø.»

Døbi Jøju (Mt 27.57-61; Lk 23.50-55; Ja 19.38-42)

55 Døne je ngay ai noø, ai sayø, indøi kømde a ooi neø je ki øi røi neø. Øi døne je ki uni go Jøju Galile ti nu, mba kadi røi sie.

³⁵ 27:35 Pa je 22.19 ³⁶ 27:38 Ejay 53.12 ³⁷ 27:46 Pa je 22.2

56 Dande ti, Mari ki Magidala e noq n̄im, Mari ki k̄o Jak̄i ei Jisəpi n̄im e noq, taa k̄o ngan l̄ Jebebēde ka e noq n̄im to.

57 Lok̄i kadi aw t̄ ur, dingəm ki nje ne kingə kare ki Arimate ti, ki toe n̄e Jisəpi i noq re. E ka e dəw ki t̄l r̄one nje ndo ti l̄ Jeju to.

58 Jisəpi aw r̄o *Pilati ti dəje nin Jeju, a Pilati adi ndune kadi adi-e.

59 Jisəpi un nin Jeju, dole ki ta kib̄i ki sigi,

60 ba ile me be nin ti ki adi uri me mbal ti basine b̄ey mbata lene wa, ningə nduguru mbal ki bo il̄a ta ti, a ot̄i aw.

61 Loe ti kin, Mari ki Magidala ei ki Mari ki nunḡi ei noq, isi nanḡi s̄ob̄i no badi.

Asigar je ngəmi ta badi Jeju

62 Lo ti go ti, ki e ndo ki re go ndo kində dō ne je dana mba ndo taa k̄ēt̄i ba, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je awi naa ti be l̄ *Pilati,

63 aly-e ei n̄a: «Dəw ki bo l̄eje, meje ole də ti t̄ek̄i ndo ki nje ngom dəwe kin al, dəkagilo ti ki a-n ki dəne taa b̄ey al a n̄a: «NDo ki k̄o mitə l̄ ndo koym ba, m-a m-j taa lo koy ti.»

64 Æ adi ndui adi dije ngəmi də badi biti ndo ki k̄o mitə, n̄a t̄ njé ndo je lie r̄ei bogi nine, a t̄eli aly ei n̄a: «I lo koy ti.» Lo kin ti, a rai kadi ta ngom kin a it̄a ki kate b̄ey.»

65 Æ Pilati el-de a n̄a: «Asigar je ki kadi ngəmi ta lo a ai am, a awi s̄ade adi ngəmi də badi t̄ek̄i igei.»

66 Lo kin ti, awi də badi ti, tiyəi tae, ningə indəi asigar je kadi ngəmi tae.

28

Jeju i lo koy ti

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-11; Ja 20.1-2)

1 Go ndo taa k̄ēt̄i, adi e ndo d̄imasi ki gin lo, Mari ki Magidala ei ki Mari ki nunḡi awi kadi n-ooi də badi.

2 Lo kin ti noq be, dənangi yəki yəki ki et̄i b̄el ngay, tado malayka kare re nduguru mbal ta badi ti k̄o, ba t̄l isi dō ti.

3 R̄e unj̄i t̄ kadi be, taa kib̄i ki r̄e ti nda t̄ buy be to.

4 Lok̄i asigar je ki njé ngəm də badi ooi-e, b̄el t̄ol-de adi t̄eli toi t̄e nin je be.

5 N̄a malayka un ta el dəne je a n̄a: «S̄ai, ib̄ali al, tado m-gər kadi isi sangi Jeju ki dije b̄ei-e kagi-dəsi ti.

6 E goto ne, i taa lo koy ti t̄ek̄i e wa el-n. Ir̄ai oi lo ki to ti a to kare kin.

7 Ningə kadi awi law əli njé ndo je lie t̄ek̄i «i taa dan njé koy je ti, ba aw kadi a nginə s̄esi Galile ti. Lo kin a oi-e ti.» E kin a e ta ki kadi m-el s̄esi.»

8 Dəne je ot̄i ta badi ti ki ngədi njade ti, b̄el ra-de, n̄a r̄ode nəl-de ngay. Awi əri poy ne ki ra ne kin adi njé ndo je lie ooi.

9 NDəy ba go ti, Jeju aw ingə-de, el-de a n̄a: «M-uwa jisi!» Ningə ei je ot̄i ki r̄o Jeju ti, uwəi njae, əsi məkəside nanḡi noe ti.

10 Æ Jeju el-de a n̄a: «Ib̄ali al; a awi əli ngakom je kadi awi Galile ti. Lo kin a a ooi-mi ti.»

Ta je ki t̄eq ta asigar je ti

11 Lok̄i dəne je njyəi dō r̄eb̄i ti isi awi, asigar je madi ki dan njé ngəm dō badi ti, awi me be bo ti, əli njé kun dō njé kijə ne məsi kadi-kare je ne je pəti ki ra ne kin adi ooi.

12 Be a, njé kun dō njé kijə ne məsi kadi-kare je kawi-naa ki ngatəgi je l̄ *Jip̄i je, uni ndude. Ba go kun-ndu ti, adi asigar je la ngay,

13 a əli-de ei n̄a: «Ta ki kadi əli a to kin: əli ei n̄a: «Njé ndo je lie a r̄ei bogi nine kondə, lok̄i j-is̄i ji to bi.»

14 Æ re ta kin osi mbi njé koße ki bo ti a, je wa j-a gər lo ta ki kadi j-əl-e kadi j-ər-n ta dəsi ti.»

15 Be a, asigar je taai la ka kin, ba rai ki go ndu ti ki adi-de. E be a, ta kə nə njé ndo je bogi nin Jeju kin, isi njyə-n dan Jip̄i je ti biti gone.

Jeju il̄a njé ndo je lone

16*Njé ndo je ki dəḡi gide kare awi Galile, dō mbal ti ki Jeju el-de kadi awi ti.

17 Lok̄i awi a ooi-e ningə, əsi məkəside nanḡi noe ti, n̄a ki madi je badi kadi e Jeju.

18 Æ Jeju ot̄i basi ki r̄ode ti, el-de ta je kin a n̄a: «Luwə adi-m t̄ogi je pəti me dərə ti, ki dō dənangi ti.

19 Awi ki r̄o gin dije ti ki dənangi ti ne pəti, it̄eli-de njé ndo je ti l̄em, irai-de batəm me to Baw ti, ki NGon ti, ki NDil Luwə ti¹⁸.

20 Ningə indoi-de kadi ngəmi go ne je pat̄i ki m-dəj̄i s̄esi kadi irai. NGa ningə, mi, m-a mi s̄esi naa ti ki ndo je pəti, b̄it̄i dəb̄ay ndo ti.»

¹⁸ 28:19 Mk 16.15; Knjk 1.8

Poy Ta kí Mají lə Jəju kí Markí ndangi

*Ta kí də Poy ta tí kí Mají lə Jəju kí Marki
ndangi*

Poy Ta kí Mají lə Jəju kí Markí ndangi, e kí kare dan Poy Ta je tí kí Mají lə Jəju Kírisí kí ndangi sə. Adí e Matiye, Markí, Lukí, kí Jā. Dande tí kí sə kin, Markí ə nje ndange ndangi adí gɔjí. Taa, go ndər gine tí ɓa, tɔjí kadi Markí ə ndange a e kate tɔ.

Təkí j-o-n tæ də tí, e Markí kí ngon lə Mari kí nojí Barnabasi (Knjk 12.12; 13.5; Kolosí je 4.10) ə e nje ndangi Poy Ta kí Mají kin.

Lo kílə ngirə ta tí wa ɓay, Markí tɔjí Jəju tə «NGon Luwə». Nə Jəju ndigi kadi tó kin to lo ɓɔyə tí biti kagi-dəsi tí ɓay taa kadi dije gəri. A gəri təkí nje kun də buti asigar je kí ɓu əl-n lo koo tí kí oo Jəju lo koy tí kí oy kin be.

Kete taa kadi Jəju, NGon Luwə re, mají kadi dəw madí re noe tí ra rəbi lie. E be ə Jā Batisi re ra-n rəbi lə Jəju, ningə ra-e-n batəm tə (1.2-11).

Go na tí kí su na Jəju dilə lo tí, go batəm tí kí Jā Batisi ra-e, Jəju ilə ngirə kílə lene kí taga ta kəm dije tí. Lo kin tí, Markí tɔjí tɔgi kóbe kí Jəju aw-n, kí go rəbi ɓar kí ɓar dije kadi uni goe, kí go rəbi nə ndo kí ndo kosi je, kí go rəbi nə kɔjí je kí ətí ɓəl, kí nga kí nga njé moy je (1.14-8.30).

Go tí, Markí tɔjí Jəju kí un rəbi kí Jorijaləm, lo kó tí, kí lo koy tí, kí lo kí lo koy tí (8.31-10.52). NJa mitə, Jəju əl njé ndo je lene ta də koy tí kí n-a n-oy, nə gəri me ta lie al. Taa, dəkagilo je pəti, əl ta səbi-n dəne tə «NGon dəw», nə dije gəri-e al tɔ.

Jəju ur Jorijaləm kí kəsi-gon, nə ingə ndor kí rə njé kun də Jipi je tí, loki tuwə njé ra gati je me kəy tí lə Luwə kó. Ningə lo kin tí, e ta rəbi kí Jəju ingə kadi ndo-n dəbəy nə ndo njé ndor-e je, kí kosi je, kí njé ndo je lene (11-13). Bəy tɔ, Markí tɔjí ndə kí dəbəy tí kí joo kí e dəbəy ndə lə Jəju. Me ndə tí kí dəbəy tí kí joo kin ə j-ingə nə kuso kí dəbəy tí kí Jəju uso kí njé ndo je lene, kí ta kí əl kí Luwə Jətisəmane tí, kí kuwə kí uwəi-e, kí gangi kí

gangi ta koy də tí, kí bə kí bəi-e kagi-dəsi tí, kí kílə kí iləi-e ɓe nin tí (14-15).

Go tí, lo təl tae tí, Jəju j̄ lo koy tí ndə kí kó mitə lə ndə koye, adí dəne je kí awi də badi tí, ingəi ɓe nin to kare. Be ə, dəne je ayi-naa kadi awi əri poye njé ndo je lie adi-de ooi (16.1-8).

Ningə se, loki j̄ itidə Poy Ta kí Mají lə Jəju Kírisí kí Markí ndangi kin ilə nangí ə, igər mají təkí Jəju e «NGon Luwə» kí rojeti wa wa? Se igər təkí nje kun də buti asigar je kí ɓu əl-n lo koo tí kí oo Jəju lo koy tí kí oy be tə wa?

*Já kí nje ra dije batəm
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jā 1.19-28)*

¹ Poy Ta kí Mají kí ɔjí də Jəju Kírisí, kí NGon lə Luwə, ə kulə ngire to kin.

² NDangi me makitibí tí lə nje kəl ta kí ta Luwə tí, Ejay, əi nə:

«Mi Luwə m-a m-ilə kí nje kaw kílə ləm kate noi tí,

Kadi ra go rəbi noi tí.

³ NDu dəw madí ɓa dilə lo tí ə nə:
Irai go rəbi lə Babé!

Irai go rəbi lie adi a njururu!»*

⁴ Jā Batisi tē ilə mbə dilə lo tí ə nə: «Iyəi go rəbi njiyəsi je kí majal kó, adí rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi kó.»

⁵ Dije pəti kí dənangi Jude tí kí ɓe bo Jorijaləm tí, rai rə Jā tí, tɔri ndude də majal je tí ləde, adí Jā ra-de batəm me ba Jurde tí.

⁶ Kibí kí Jā ilə rəne tí, e kí ra kí bi jambal, ningə də mene kí nda tɔ. Nə kusoe e gibrí je kí təjí je par.

⁷ Jā əl kosi dije ə nə: «Dəw madí kí nje tɔgi kí ətí ɓəl, kí itə-m say, a re gom tí nqo. E dəw kí kílə sa lie ka m-əsi kílə dəm nangí tuti al.

⁸ Mi, m-ra səi batəm me man tí, nə e, a ra səi batəm, me NDil Luwə tí.»

*Já ra batəm Jəju
(Mt 3.13-17; Lk 3.21-22; Jā 1.29-34)*

⁹ Dəkagiloje tí kin, Jəju j̄ Najaratí tí, kí e ngon bekə kí Galile tí, re adí Jā ra-e batəm, me ba Jurde tí.

¹⁰ Loki Jəju isi tē me man tí, oo dərə tē tane, ningə oo NDil Luwə, risi tə də dum be re isi dəe tí.

* 1:3 Malasi 3.1; Ejay 40.3 * 1:11 Pa je 2.7; Ejay 42.1

11 Ningə, ndu ta madi tēe dōra tī, ē nə: «I NGonm kī njé ndigi ləm, kī j̄ nē rənəl ləm kī bo ngay²⁵.»

12 Kalangi ba go tī, NDil Luwə ɔsi Jəju aw sie dilə lo tī.

13 Jəju ra ndə dəsə dilə lo tī. *Satə re rəe tī, na-e. Jəju e naa tī kī da je kī wale, malayka je rai sie.

*Jəju lə mbə Poy Ta kī Maji Galile tī
(Mk 1.12-17; Lk 4.14-15)*

14 Go kuwə tī kī uwəi Jā dangay tī, Jəju aw Galile tī, ilə mbə Poy Ta kī Maji lə Luwə ē nə:

15 «Dəkagilo kī Luwə ɔjī ka re nga, ningə kōbe lə Luwə ka, e ɓasi rəsi tī tō. Iyəi go rəbi njiyəsi je kī majal kō, ē adi mesi Poy Ta kī Maji.»

*Dije kī dəsay kī Jəju ɓar-de
(Mt 4.18-22; Lk 5.1-11)*

16 NDə kare, Jəju a də kadı ba bo tī kī Galile ningə, oo Simo əi kī ngokone Andire kī əi njé ndo kanji je, a iləi bandı me man tī.

17 Jəju əl-de ē nə: «Frəi gom tī adi m-ndo səsi, kadı itəli njé ndo dije kadi ingəi kajī.»

18 Kalangi ba, iyəi bandı je ləde, ē awi uni go Jəju tē njé ndo je lie.

19 Jəju ətī ndəy kəte ningə, oo Jakī əi kī Jā kī əi ngan lə Jəbəde, isi me to tī, isi rai go bandı je ləde.

20 Kalangi ba, Jəju ɓar-de, ningə iyəi bawde Jəbəde kī njé ra sie kılə je, me to tī, ē awi kī Jəju.

*Jəju aji dəw kī ndil kī majal ra-e
(Lk 4.31-37)*

21 Jəju əi kī njé ndo je ləne awi Kapərnayim tī. Jəju ur kəy kaw-naa tī lə *Jipi je, kī ndə taa kəə ləde, ningə ilə ngirə ndo ne.

22 Nē ndo lie, əti dije kī isi ooi dəe ɓəl kī dum, mbata ndo nē kī təgī kī ingə rə Luwə tī, ɓi ndo nē tē njé ndo ndu-kun je al.

23 Ningə, dəw madi kare kī ndil kī majal ra-e, isi me kəy kaw-naa tī ləde noq, no kī ndune kī bo ē nə:

24 «Jəju kī Najarəti, ri ē, ige rəje tī ē? Ire mba kadı ituji-je a? M-gər-i maji: j̄ kī Kay njay lə Luwə.»

25 Jəju ndangi ndil kī majal kī təgīne ē nə: «Utī tai, ē itēe kō rə dingəm tī kam.»

26 Lo kin tī, ndil kī majal, ndaji dingəm rururu, kī təgīne, ningə tēe rəe tī kī no tane tī.

27 Nē kin əti dije ɓəl, adi dəji-naa ta dande tī əi nə: «Ri ē ra nē be ē? Oi nē ndo kī sigi, kī aw kī təgīne ngay kin! Ningə, ndil je kī majal ka, ilə-de gìn təgīne tī, adi təli rəde go ndue tī ɓəy tō.»

28 E be ē, dije sanəi-naa kī təba lə Jəju, dənangi kī Galile tī kalangi ba.

*Jəju adi rə nga njé moy je ngay
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)*

29 Lokī tēgi kəy kaw-naa tī lə *Jipi je ka kin ningə, Jəju əi kī Jakī nīm, Jā nīm, awi me kəy tī lə Simo əi kī Andire.

30 Məm Simo kī dəne, rəe ə por rīgi rīgi, adi to nangi. Be ē, lokī Jəju ur me kəy tī ningə, kalangi ba, əli-e ta rə to lie.

31 Jəju re rəe tī, uwə jie, un-e kī taa, ningə, rəe kī kəte tingə ngay ka kin, təl səl, adi ingle rə nga. Go tī, ra nē kuso adi-de.

32 Lokī lo səl, go kadı kur tī, dije rəi kī njé moy je, kī dije pəti kī ndil je kī majal, rai-de, rə Jəju tī.

33 Dije pəti kī me ɓe bo tī kawi-naa kī ta kəy tī, ta kəy tī.

34 Jəju adi rə nga, njé moy je kī dangi dangi, taa tuwə ndil je kī majal dəde tī kō tō. Ningə, adi ta rəbi, ndil je kī majal kadi əli ta al, tədə gəri-e bəti.

*Jəju ilə mbə Poy Ta kī Maji Galile tī
(Lk 4.42-44)*

35 Ta gin lo tī, lokī lo tījə al ɓəy, Jəju j̄ taa, tēe me kəy tī aw dilə lo tī, ningə loe tī noq, ilə ngirə kəl ta kī Bawne.

36 Simo əi kī ndəgi dije kī əi sie, awi sangi Jəju.

37 Lokī ingle-e ningə, əli-e əi nə: «Dije pəti a sangi-ni.»

38 Ə Jəju əl-de ē nə: «Adi j-awi ngan ɓe je tī, kī kadı tī kin ngata, tədə, səbi kadi m-ilə mbə Poy Ta kī Maji nu tō. MBata, m-re kadi m-ra kılə kin.»

39 E be ē, Jəju njiyə dənangi Galile tī ba pəti, ilə mbə Poy Ta kī Maji me kəy kaw-naa je tī lə *Jipi je, ningə tuwə ndil je kī majal tō.

*Jəju nga nje banji
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)*

40 NJe banji otí re rɔ Jəju ti, osí məkəsine nangi noq tì, ningə no dœ tì e nə: «Re indigi ə, a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.»

41 Jəju oo kəm-to-ndoo lie, adi ilə jine əden, ningə, əl-e e nə: «M-ndigi, ə kadi banji ləi ur, adi rɔi ay njay.»

42 Ta naa tì noq banji lie ur, adi rəe nga.

43 Ningə kete bəy taa kadi Jəju iyə adi aw, ndəje ki təgine ngay,

44 ə əl-e ə nə: «Onoi kadi əl tae dəw madi, ə aw ɔjì rɔi njé kijə ne məsi kadi-kare, ningə adi kadi-kare ki ndu-kun lə *Mojì dəjì. Fra be mba kadi gəri təki banji ləi ur adi ingə rɔ nga.» *

45 Nə lokì dingəm ka kin otí aw ningə, ilə mbə də ne tì ki Jəju ra sie kin, adi dije pəti ooi. Ne kin ra adi Jəju ası kadi ur me be bo tì ki rangi, ta kəm dije tì ja ja al ngata. Be ə, isi gidi be tì, dilə lo tì, ningə dije i ki lo je ki dangi dangi, rəi rəe tì.

2

Jəju adi rɔ nga dəw ki rəe oy njururu (Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

1 NDə ngay al go tì, Jəju təl aw Kapərnayim tì. Dije gəri kadi e me kəy tì noq.

2 Dije kawi-naa ngay, adi lo ibə-de ndingi ndingi, lo ki kadi dəw ilə njane tì ka goto, biti ki ta kəy tì taga. Lo kin tì, Jəju ndo-de Poy Ta ki Majì lə Luwə.

3 Dije madi otí dəw ki rəe oy njururu rəi sie rɔ Jəju tì. Dingəm je sɔ, ə otí-e.

4 Lo kadi awi sie, iləi-e no Jəju tì goto, mbata, dije ibəi lo ndingi ndingi. E be ə, ali taa, ndui də kəy*, səbi də lo ki Jəju e tì, ningə ki bole ka kin ə, iləi njé moy ki ne koti njé moy je, ki dəoi kulə tì, no Jəju tì.

5 Lokì Jəju oo kadi-me ləde ningə, əl dəw ki rəe oy njururu ka kin ə nə: «NGonm, majal je ləi e ki kiyə go kɔ.»

6 NJé ndo ndu-kun je lə Luwə ki nə je isi me kəy tì noq, isi məri ta e nə:

7 «Ra ban ə dəwe kam, əl ta be ə? Əl ta ki mal də Luwə tì. Luwə ki karne ba par ə ası kiyə go majal lə dije kɔ, dəw ki rangi goto.»

* **1:44** Ki go jibəl ra-e tì lə Jipì je, nje banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi ası kadi aw lo ne ra je tì ki ba tə Luwə al. * **1:44** Ləbatiki 14.2-32 * **2:4** Kəy ki əli ta də tì e kəy ki rai adi dəe lay. E kuji ra kəy ki dənangı Paləsitin tì.

8 Ta naa tì noq, Jəju gər mər ta je ləde kin, adi əl-de ə nə: «Ra ban isi iməri ta je ki be kin mesi tì ə?»

9 Kəl nje rɔ koy njururu kə nə: “Majal je ləi e ki kiyə go kɔ” ə ngə ngay al ə se, kəl-e kə nə: “I taa, un tuwə ləi, ə injiyə,” ə ngə ngay al ə?

10 Re e be 6a, m-a m-ɔjì sei təki mi NGon Dəw, m-aw ki təgi dənangı tì ne, mba kadi m-iyə-n go majal je lə dije kɔ.» Ningə, Jəju əl nje rɔ koy njururu ə nə:

11 «I taa, un tuwə ləi, ə aw fe.»

12 Ba dingəm i taa ta naa tì noq, un tuwə ləne, ə təgə ta kəm dije tì aw. Bəl ra dije pəti, adi iləi təjì də Luwə tì e nə: «Jagi, j-o ne ki be kin kete al bəy!»

Jəju 6ar Ləbi (Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

13 Jəju təl aw kadi ba bo tì gogi. Dije pəti rəi rəe tì, ningə ndo-de ne.

14 Lokì Jəju isi də ningə, oo *Ləbi ki nagon lə Alpe, isi me kəy taa la-mbə tì. Jəju əl-e ə nə: «Un gom.» Ningə Ləbi i taa, un go Jəju.

15 Go tì, Jəju isi ta ne kuso tì me kəy tì lə Ləbi. *NJé taa la-mbə je, ki njé ra majal je, ngay, isi naa tì ki Jəju ki njé ndo je lie ta ne kuso tì, mbata ko dije ki be kin ngay ə njiyəi goe tì, muki muki.

16 Lokì njé ndo ndu-kun je ki me buti tì lə *Parisi je ooi Jəju isi uso ne ki njé taa la-mbə je ki njé ra majal je ningə, əli njé ndo je lie e nə: «Tə, Basi isi uso ne ki njé taa la-mbə je ki njé ra majal je a?»

17 Jəju oo ndude, adi əl-de ə nə: «E dije ki njé moy je ə a sangi dəw ki njé ra moy, 6i e njé rɔ nga je ə a sangi dəw ki njé ra moy, al. Ningə, m-re mba 6ar dije ki dana al, nə m-re mba dije ki njé ra majal je yo.»

Kəl ta ki Luwə ki kiyə ta ne kuso (Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

18 NDə kare njé ndo je lə Ja Batisi e i ki *Parisi je iyəi ta ne kuso. Dəkagilo tì kin ə dije rəi rɔ Jəju tì dəjì-e e nə: «Ra ban ə njé ndo je lə Ja e i ki njé ndo je lə Parisi je, isi iyəi ta ne kuso, ə yaŋi je, rai al ə?»

19 Jəju ilə-de tì ə nə: «Oi kadi e go rəbe tì kadi dije ki bari-de lo ne kuso taa-naa tì, a

iyəti ta nə kuso dəkagilo ti ki nje taa dəne isi-n səde naa ti a? Jagi dəkagilo ti ki nje taa dəne isi-n səde naa ti, a asi kiyə ta nə kuso, al.

20 NDə je a rəi noq kadi a uni-e tade ti ningə, dəkagiloe ti kinə a iyəti ta nə kuso.

21 Dəw a un ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm kibi ki koke al. Re e be ə, ta kibi ki sigi ka kin, a iki ki koke raki raki, kadi bole a to wororo itə ki kete bəy.

22 Taa, dəw a un kasi kandi nju ki i al bəy uti me mbu nda je ti ki koke al to. Re e be ningə, loki kasi a i ba, mbu nda je a ndui. Ningə mbu nda je ki kasi kandi nju je pəti a təli nə ki tuji kə. Be ə, re kasi kandi nju i al bəy ba, maji kadi mbu nda je ei ki sigi taa.»

*Ta lə Jəju də ndo ta kəq ti
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)*

23 Jəju ində də me ndər gəme je ti, ndə taa kəq ti lə *Jipi je. *Njé ndo je lie ki eisie, gangi də ko je də njiyə ti usoi.

24 Ningə *Parisi je eli Jəju ei nə: «O nə ki to kin: njé ndo je ləi rai nə ki kadi dəw ra ndə taa kəq ti al.»

25 Jəju el-de ə nə: «Itidəi nə ki ngar *Dabidi ra loki nə ngə səde, ə bo ra-de ki dije ki goe ti kin ndə kare al biti a?»

26 Dabidi ur me kəy ti lə Luwə, dəkagilo ti ki Abiyatar ə e nje kijə nə məsi kadi-kare ki bo. Dabidi un mapə ki dije adi Luwə kadi-kare ti, ki njé kijə nə məsi kadi-kare par ə səbi dəde kadi usoi, uso, ə adi dije ki gone ti usoi tə.»

27 Jəju təl el-de bəy ə nə: «Luwə ər ndə ta kəq ində ta dangi mba maji lə dəw, 6i ra dəw mbata ndə ta kəq al.

28 E be ə, mi *NGon dəw, ndə taa kəq wa ka m-aw ki təgi də ti.»

3

*Jəju adi rə nga dingəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)*

1 Jəju təl aw kəy kaw-naa ti gogi bəy. Ningə dingəm kare ki jie oy njururu e me kəy kaw-naa ti noq.

2 Dije isi jəke isi indəi kəmde kadi n-ooi se Jəju a adi dingəm kin rə nga ndə ta kəq ti wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-indəai ta dəe ti.

3 Jəju el dingəm ki jie oy njururu ka kin ə nə: «I taa ire dana ne, ta kəm dije ti pəti.»

4 Ningə Jəju təl dəji ndəgi dije ə nə: «Ri ə maji mba kadi dəw ra ndə ta kəq ti ə? Kadi dəw ra maji ə se kadi dəw ra majal ə? Kadi dəw nagi madine ta yo ti ə se kadi iyə adi tuji kə ə?» Lo to jijiji, dəw kare ka el ta al.

5 Jəju ində kəmne go-n-de ba pəti, ki wongi, mee tingə dəde ti ngay mbata me ngə ləde. Ningə el dingəm ka kin ə nə: «İsurə jii.» Dingəm surə jine ningə, jie təl to maji kare.

6 Ó lokı *Parisi je təei taga ba, awi kalangi ba ingəi njé ki gin *Erodi ti əli-naa səde ta ki də Jəju ti kadi n-ooi se n-a n-rai ban ə n-a n-toli-e wa.

*Kosi dije rəi rə Jəju ti
(Mt 4.25; 12.15-16; Lk 6.17-19)*

7 Jəju otı aw ki njé ndo je ləne ta ba Galile ti. Ningə kosi dije ngay rəi goe ti. Kosi dije ka kin i dənangı Galile ti je, dənangı Jude ti je,

8 6e bo Jorijaləm ti je, dənangı Idume ti je, dənangı ki gidi ba Jurde ti je, taa dije ki isi gəi gidi 6e bo ki Tir ki Sido ba pəti ka rəi goe ti to. Kosi dije kin rəi rə Jəju ti, mbata oy poy ne je ki ra.

9 Jəju el njé ndo je ləne kadi indəi də to madi dana dangi adi-ne, mba kadi kosi dije mborəi-ne al.

10 Təki rəjeti, Jəju adi rə nga dije ngay, adi dije pəti ki awi ki moy rəde ti, nagi rəde mba kadi n-ədi rəe.

11 Lokı dije ki ndil je ki majal uwəi-de giñ təgide ti ooi-e ningə, osi makəside nangı noe ti, uni ndude ki taa noi ei nə: «I NGon lə Luwə!»

12 Nə, ndəji-de ki təgine kadi rai adi dəw gər-ne al.

*Jəju mbəti njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)*

13 Go nə je ti kin, Jəju aw də mbal ti, bar njé ki ge-de, ningə rəi rəe ti.

14 MBə dije ti ki bar-de kin ə Jəju mbəti njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo ki kadi ei sie naa ti ki dəkagilo je pəti. Əi sie naa ti, mba kadi ilə-de adi awi iləi mbə Poy Ta ki Maji.

15 Taa awi ki təgi kadi tuwəi ndil je ki majal to.

16 Tə dije ki dəgi gide e joo ki Jəju mbəti-de ə to kin: Simq, ki Jəju ində təe nə Piyər,

¹⁷ Jaki, ki ngon lə Jəbəde eɪ ki ngokone Ja, ki Jəju ɓar-de joo pu nə Bowanərjəsi, ki kɔr me nə «ngan lə ndangindi*»,

¹⁸ ki Andire, ki Pilipi, ki Batiləmi, ki Matiye, ki Tomasi, ki Jakı ki ngon lə Alpe, ki Tade, ki Simō ki e mbø njé rɔ mbata kɪngə də lə ɓe lade ti,

¹⁹ taa Judasi Isikariyoti ki nje kun də Jəju tə.

Jəju ki nojine je

²⁰ Jəju aw ɓe ningə, kosı dije rəi uti kəm lo ka ka ɓəy, adi lo kadi eɪ ki njé ndo je ləne ingəi dəkagilo kadi usoi nə ka goto.

²¹ Loki noje je ooi poy ta kin ningə, rəi mba kadi n-ɔri-e n-awi sie ɓe, tado eli eɪ nə: «Dəe iṣi dana al.»

(Mt 12.24-29; Lk 11.15-22)

²² NJé ndo ndu-kun je lə Luwə ki i Jorijaləm ti eli eɪ nə: «Bəljəbul iṣi mee ti. Ningə e ki təgi lə ngar lə ndil je ki majal, e iṣi tuwə-n ndil je ki majal.»

²³ Be ə Jəju ɓar-de ki rəne ti ningə, ɔr-de gın nə je me kuji ta je ti ə nə: «Oi kadi *Satə a tuwə dije lə Satə ban?»

²⁴ Kin ə, dije ki me bekə ti ki kare ba, təli də-naa ti rɔi-naa ə, bekə kin a a taa al.

²⁵ Loki dije ki me kəy ti ki kare ba təli də-naa ti, rɔi-naa, me kəye kin a ra təgi kaw kəte al.

²⁶ Re Satə ə wa adi dije lie təli də-naa ti ki rɔ, adi gangi-naa dana joo ə, kəbe lie a ra təgi kaw ki kate al, gine a gangi.

²⁷ Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, kin ə re dəw uwə dəw ki nje təgi dəo-e kəte al ə, a ası kur me kəy ti lie, kadi ndur nə kɪngə lie al. Loki dəo-e ngata ningə, a ndur nə ki me kəy ti lie təki mene ge.

²⁸ M-əl səsi təki rɔjeti: Majal je pəti ki dije rai, se nə tajı je pəti ki a təe tade ti ki də Luwə ti, Luwə a iyə goe kə adi-de.

²⁹ Nə re dəw əl ta ki mal də NDil Luwə ti ningə, Luwə a iyə go kə ade al ratata. Dəw kin a otı kəy majal ləne kin ki nəne ti.»

³⁰ Jəju əl-de ta kin be mbata njé ndo ndukun je eli eɪ nə: «Aw ki ndil ki majal rəne ti.»

Ko Jəju ki ngakoe je ki rɔjeti (Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

* ^{3:17} Bowanərjəsi (ngan lə ndangindi) e tə ki Jəju ində də Jaki eɪ ki Ja. Dəw gər nə ki ində-n tə kin dəde ti al, nə dije madi ndəri gine ningə eli eɪ nə Jəju ɓar-de ngan lə ndangindi mbata eɪ dije ki nə ra ki ki təgi to məsidi ti.

³¹ Ko Jəju ki ngakoe je rəi ai taga, ningə iləi dəw kare kadi ɓar-e adi-de.

³² Kosı dije ngay gəi gide wuki. Loki rəi eli-e eɪ nə: «O koji je, ki ngakoi je ai taga nqo, a sangi-ni.»

³³ Ningə Jəju təl əl-de ə nə: «Nq je ə eɪ kom je ki ngakom je ə?»

³⁴ Ba gə dije ki iṣi gəi dəe wuki ka kin, ningə el ə nə: «Oi kom je, ki ngakom je ə iṣi kin.»

³⁵ Tado dəw ki nje ra ndigi lə Luwə ə, e ngakom je, e konanm je, ki kom je.»

4

Kujı ta ki də nje dibi ne ti (Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Jəju ilə ngirə kadi ndo dije nə kadi ba bo ti ɓəy. Kosı dije ngay kawi-naa gəi gide, adi aw, al iṣi me to ti, nangi də ba ti. Kosı dije ai ngangi ba ti ne, təli kəmde ki dəe ti.

² Jəju ndo-de nə je ngay me kuji ta je ti. Me nə ndo ti lie, əl-de ə nə:

³ «Nje ndər kare aw kadi dibi ne,

⁴ ningə dəkagilo ti ki a ilə ko, kə ko je madi tosi ngangi rəbi ti adi yəl je rəi ɔi maki.

⁵ Kə ko je ki nungi tosi dənangi njəkirə ti, adi lo kadi ingəi dənangi ası tam iləi ngirəde ti goto. Nə ke ə təgi kalangi ba, tado ngirəde to tane.

⁶ Loki kadi ɔsi ningə, ngan ko je ka kin ndoləi mbaw, ba go ti, tuti kurim, tado ngirəde aw nangi boy al.

⁷ Kə ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je təgi ndəmi-de mbəl, lo kadi andi goto.

⁸ Nə kə ko je madi tosi dənangi ti ki maji. Be ə, təgi kalangi ba, adi andi. Ki nq je andi ası kuti mitə, njé ki nungi andi ası kuti mehe, taa njé ki nungi ɓəy andi ası ɓu kare tə.»

⁹ Go ti ningə, Jəju əl-de ə nə: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n də ta ɓa, kadi oo də ta kin maji!»

MBa ri a Jəju ndo nə ki kuji ta je ə? (Mt 13.10-15; Lk 8.9-10)

¹⁰ Loki kosı dije awi ningə, njé ki njé nay sie, ki njé ndo je lie ki dəgi gide e joo, dəji-e kadi ɔr-de gın kuji ta je ki ndo-n nə kadi n-gəri.

11 Æl-de e nə: «Səi, Luwə təe kí də nə kí to lo bəyə tí kí ɔjí də kəbe lie adi səsi. Nə ndəgi dije kí ai taga, ingəi nə ndo je pəti kí kují ta.

12 E be mba kadi,
“Re goi lo maji ka ooi nə al nım,
Re ooi də ta maji ka gəri me al nım,
Tədə re gəri me ningə,
A təli rəde go Luwə tí kadi Luwə iyə go majal
je ləde kə”.¹²»

*Jəju ɔr me kují ta kí ɔjí də nje dibi ko
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)*

13 Jəju el-de e nə: «İgəri me kují ta kin al a? A re igəri me kují ta kin al e a rai ban e a igəri ndəge je e?»

14 NJe kılə ko, nə kılə lie e Poy Ta kí Maji lə Luwə.

15 Kə ko kí tosi ngangi rəbi ti, ɔjí də dije madi kí ooi ta lə Luwə, ningə *Satə re ɔr ta kí ooi ka kin mede tí kalangi ba kə.

16 NGa ningə, e i je kí tosi dənangi njəkira tı, e i dije kí ooi ta lə Luwə ningə, taai langisi ba kí rənəl,

17 nə ta kin, ilə ngirəne mede tı al. Æi dije kí njé kuwə kí ta lə Luwə dəkagilo kí ndəy be par. Dəkagilo kí kə je, e se kındə kəm-ndoo kí mbata ta lə Luwə re 6a, iyəi kadi-me ləde kə kalangi ba.

18 Kə ko kí tosi dan kon je ti, e i dije kí ooi ta lə Luwə,

19 nə me ka sururu də nə je tı kí dənangi tı, kí ra ta nə maji je kí dənangi tı, taa 6o nə je kí rangi kí dangi dangi, uti də ta kí ooi, adi lo kadi andi goto.

20 Ningə, ndəgi kə ko je kí tosi dənangi kí maji tı, ɔjí də dije kí ooi Poy Ta kí Maji, ningə taai mede tı, e teeı kí kandide tı. Kí madi je andi kuti mitə je, kuti mehe je, kí 6u kare je.

*Kují ta kí ɔjí də lambi
(Lk 8.16-18)*

21 Ningə Jəju təl el-de bəy e nə: «Dəw a re kí lambi kəy e dəbi ngo də tı, e se ində gin tıre tı a? A ində də nə tı taa.

22 Nə je pəti kí e kí ra gidi ngəy tı, a to taga ta kəm dije, e nə je kí e kí ra lo bəyə tı, a to kí taga pəy tı.

23 Re dəw aw kí mbine mba koo-n də ta ningə, kadi oo maji..»

24 Jəju təl el-de bəy e nə: «Mají kadi uri mbisi maji oi də ta, 6i oy kí noq be al. Ba kadi

igəri təki go rəbi kí ıgangii ta də dije kin e Luwə a gangi-n ta dəsi tı tı. Ningə ta kí gangi kí dəsi tı a itə e kí səi ıgangi dəde tı kin bəy.

25 Be e, dəw kí aw kí nə jine tı, a adi-e də tı bəy. Nə dəw kí nə lie goto, e kí ndikiri wa kí aw-n jine tı kin ka, a taai jie tı wa bəy.»

Kují ta kí ɔjí də kandi ne kí dibi

26 Jəju təl el-de bəy e nə: «Kəbe lə Luwə to tə dəw kí aw dibi nə me ndər tı ləne be.

27 Go nə dibi tı kin, re nje ndər to 6i e se, to 6i al ka, kondə kí kada, nə kí dibi, ibə e isi təgi tı, kí kanji kadi nje dibə gər-n rəbi kí isi təgi-n.

28 Nangi wa kí dərəne, ra adi ko ibə e təgi, kade təe, ningə go tı gogi, ɔr dəne, e andi.

29 Ningə dəkagilo kí də ko kər ası lo kijə tı, dəw re ijə ko tadə nayə ası.¹³»

*Kují ta kí də kə kagi tı kí 6ari-e mutadi
(Mt 13.31-32; Lk 13.18-19)*

30 Jəju el-de bəy e nə: «Ri e j-a j-un kadi j-ɔjii kəbe lə Luwə e? Æ se kují ta kí ban e j-a j-un kadi j-əl-n ta kí də tı e?

31 Kəbe lə Luwə to tə kandi ne kí 6ari-e mutadı kin be. E kandi ne kí du itə kandi ne je pəti kí dəw isi dibi dənangi tı ne.

32 Lokı dəw dibə ningə, təgi e təl kagi tay kí bo, itə ndəgi kagi tay je pəti. Bajie je kí tı, boyi ngay, kadi yəl je uwəi lo kisi də tı.»

33 Kí kují ta je ngay kí toib, kí dije ası kadi gəri, e Jəju ndo-n-de ta lə Luwə.

34 Ta kí kadi el-de kí kují ta al, goto. Ningə dəkagilo kí nayi kí njé ndo je ləne wa par 6a, ɔr-de me pəti.

*Jəju ndangı nəl ade a lo ka tı
(Mt 8.18, 23-27; Lk 8.22-25)*

35 Me ndəe tı noq, də ji lo səl tı ningə, Jəju el njé ndo je ləne e nə: «Adi ji gangi ba, j-awi dame tı kí kare.»

36 İyəi kosi dije, ningə njé ndo je awi kí Jəju me to tı kí re e tı kate. To je kí rangi dani-e.

37 Ningə, nəl kí bo ngay bə səde busi də batı. Pulum ta man ində kadi to bigim bigim adi man isi rosı to.

38 Jəju lə nə gəti-n dəne, e to mongi to tı, isi to 6i. *NJé ndo je lie ndəli-e kí no tade tı e i nə: «NJe ndo, j-isı j-oy be ka oo al a?»

39 Jəju ndəl də 6i tı, ndangı nəl, e el man ba e nə: «A lo ka tı! Adi lo to jijiji!» Loe tı noq, nəl ta kəz adi lo təl to jijiji.

¹² 4:12 Ejay 6.9-10 ¹³ 4:29 Juwal 4.13

40 Ningə, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Ra ban ə iħəli be ə? Biti bone ka adi mesi al bəy a?»

41 Bəl rade ngay, adi dəji-naa ta dande tı əi nə: «Dəw ə wa kam e nə ə, nəl je kī ba je ka ooi ta lie be ə[☆]?»

5

Jəju tuwə ndil je kī majal də dingəm ti dənangı Gərasa tı

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

1 Jəju əi kī njé ndo je ləne təeji gidi ba tı, dənangı tı lə dije kī Gərasa tı.

2 Loki Jəju i me to tı ur nangi ningə, taj naa tı noq, dəw madi kare kī aw kī ndil kī majal rəne tı, təeji də badi je tı re inge.

3 Dəw ka kin ra 6e də badi je tı. Re e kī kulə gindi ka, dəw kare kī asi dəe lo ka tı goto.

4 Dəo-i-e kī kulə gindi nja bay bay, taa iləi kangila gindi njae tı tə. Nə gangi kulə gindi riw riw, taa tətə gindi nəsi nəsi tə. Dəw kī asi kuwe gin təgine tı goto.

5 Dəkagilo je pəti, kondə kī kada, lo njye e də badi je tı kī dan mbal je tı kī wuy kī kur tane tı. Ningə tijə rəne gangi batı batı kī gajı mbal je.

6 Loki oo Jəju say nu bəy ningə, ay kī ngədi re əsi məkəsine nangi noq tı.

7 Ningə ur kəl kī təgine ngay ə nə: «Jəju kī NGon lə Luwə kī nje kisi dəraq tı taa nu, e ri ə iğe rəm tı ə? M-uwə njai me tə Luwə tı, adim kō al!»

8 Əl ta kin be tadə ta kī Jəju əl-e ə nə: «I ndil kī majal, iteq kə rə dingəm tı kin.»

9 Jəju dəje ə nə: «Təi nə na?» E təl əl-e ə nə: «Təm nə “kosı njé rə je”, mbata ji bay ngay.»

10 Noq kī də Jəju kī nja naa tı nja naa tı kadi tuwə-de kə me 6e tı kin al.

11 Dəkagiloe tı kin, kosı kəsongi je ngay a usoi nə kadi mbal tı noq.

12 NDil je kī majal noq də Jəju tı əli-e əi nə: «İtuwə-je adi j-aw dan kəsongi je tı kam, j-ur mede tı.»

13 Jəju ndigə səde də tı, adi təeji me dingəm tı ka kin, ə awi uri me kəsongi je tı. Taji naa tı noq, kosı kəsongi je kī asi dibi joo kare, bingəi-naa kadi mbal tı taa, tosi me ba tı, adi ayi-naa man oyı.

14 NJé ngəm kəsongi je ayi-naa awi me 6e bo tı, kī me ndor je, əri poy nə kī ra nə kin

dije, adi dije awi kadi n-ooi nə kī ra nə ka kin.

15 Loki dije ka kin rəi təeji rə Jəju tı ningə, ooi dingəm kī aw kī ndil je kī majal ka kin isi rəe tı. OOi-e kadi isi kī angal kī maji, taa isi kī kibı rəne tı tə. Nə je kin ra adi bəl rade ngay.

16 Ningə dije kī awi lo nə je tı kī Jəju ra, əri madide je poy nə kī təeji də dingəm tı kī aw kī ndil je kī majal, kī nə kī təeji də kəsongi je tı.

17 Be ə, iləi ngirə kadi noq də Jəju əi nə: «NJai ba, iyə dənangı ləje, ə aw.»

18 Dəkagilo tı kī Jəju isi al me to tı gogi ningə, dingəm kī Jəju tuwə ndil je kī majal me tı ka kin dəje kadi n-aw sie.

19 Nə Jəju ədi al, ə əl-e ə nə: «Əti aw 6e dan nojı je tı, ər-de poy nə kī Babə ra səi kī koo kəm-to-ndoo kī əti bəl kī əji dəi tı kin.»

20 E be ə, dingəm ka kin əti aw dənangı 6e bo je tı kī dəgi, ər poy nə je kī Jəju ra sie. Dije pəti ki oy ta kin, əti-de bəl.

Ta ləngon lə Jayrusi kī ta lə dəne kī nje moy məsi

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

21 Loki Jəju təl aw gidi ba tı kī to ningə, kosı dije ngay kawi-naa rəe tı kadi ba tı.

22 Ningə dingəm kare kī dan njé kun də kəy kaw-naa tı lə *Jipi je, kī təe nə Jayrusi re. Loki oo Jəju ningə, osi nangi njae tı,

23 noq dəe tı kī man kəmne ə nə: «NGonm kī dəne kī du isi oy. NJai ba, kadi aw 6ində jii dəe tı adi ingə rə nga, ə oy al.»

24 Jəju əti aw sie, ningə kosı dije ngay njiyəi goe tı, mborəi-e kī yo je kī nə je.

25 Dəne kare kī moy məsi ade kə gal dəgi gide e joo e dan kosı dije tı noq.

26 Moy kin ade kə ngay, adi ay ngədi ngay təgo dije tı kī njé ra dije moy, nə tuji nə kingə ləne də tı kə kare, ningə ingə kə jide tı tə kingə yo. Moy aw kī kəte tə kaw par par, nə kī to sotı goto.

27 Dəne ka kin oo ta lə Jəju. Be ə, dan kosı dije tı, re kī rəbi kī gidi Jəju tı, ədi ta kibı lie.

28 MBata əl mene tı ə nə: «Kin ə re ta kibı lie par ə m-ədi ə, rəm a nga.»

29 Ningə taji naa tı noq par gin məsi lie gangi, adi gər me rəne tı təki rəne nga ngata.

* 4:41 Pa je 65.8; 89.10; 107.23-32

30 Loe ti noq, Jəju gər me angalne ti təki təgi təe rəne ti. Be ə, təl kəmne gogi dan kosi je ti, dəjɪ-de ə nə: «Nə ə ədi ta kibə ləm ə?»

31 *Ə njé ndo je lie əli-e əi na: «I wa igər maji kadi kosi je mborəi-ni ki yo je ki ne je, ə itəl idəjɪ ə nə: «Nə ədi-m bəy a?»»

32 Nə Jəju nay ki lo go lo ti gə gidiñe kadi n-oo dəne ə wa ki ra ne kin.

33 Bəl ra dəne ka kin ngay, adi dadı par par, mbata gər ne ki ra-e me rəe ti. Be ə, re osi nangi nja Jəju ti, əl-e ta je ki rəjeti pəti ki to mee ti.

34 Nə Jəju əl-e ə nə: «NGonm, kadi-me ləi aji. Aw ki lapiya, ə kadi ingərə rə nga də moy ti ləi.»

35 Lokɪ Jəju a əl ta ba bəy ningə, dije madi ji me kəy ti lə Jayrusi, ki e ki bo də kəy kaw-naa ti lə Jipɪ je, rəi əli Jayrusi əi nə: «NGoni oy, itapı NJe ndo, al ngata.»

36 Lokɪ Jəju oo ta kəlde be ningə, use də ti al, ə əl ki bo ki də kəy kaw-naa ti ə nə: «Adi bəl rai al, adi mei par!»

37 Jəju əgi kadi dije awi sie, nə iyə Piyər nım, Jakı nım, Ja ki ngoko Jakı nım par ə adi awi sie.

38 Lokɪ rəi təei 6e lə ki bo ki də kəy kaw-naa ti ningə, Jəju oo dije ki isi singəi sokito, isi noi je, uri wuy je.

39 Jəju ur me kəy ti ningə, əl-de ə nə: «Ra ban ə dije singəi də-naa ti sokito ki no be ə? NGon oy al, nə to bi kare.»

40 Dije ibəi Jəju kogii. Be ə, Jəju adi dije pəti təe taga, ningə baw ngon nım, ko ngon nım, njé ndo je lie ki dani-e nım par ə awi sie me kəy ti ki ngon to ti.

41 Jəju uwə ji ngon, əl-e ə nə: «Talita kumi!»* Adi kər me nə: «NGon ki dəne, məli m-a nə, j taa!»

42 Taji naa ti noq, ngon ki dəne j taa, njiyə, tədə bale e dəgi gide e joo. Ne ki Jəju ra kin ati dije bəl ki dum.

43 Lo kin ti, Jəju dəjɪ-de kadi əli ta ne ki ra ne kin dəw madi al. Ningə, əl-de kadi adi ne kuso ngon ki dəne ka kin uso.

6

Dije ki Najarəti ti taai me Jəju al (Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

* **5:41** Talita kumi: e ta arame ki Jipɪ je isi əli tə dəkagilo ti lə Jəju.

† **6:11** Ta lə kində bu ki nja ti ko 6a, igoi Mt 10.14 ki ta ki də ti ki e gin ti nangi.

1 Jəju j loe ti noq, aw 6e bo ti ki təgi tı*, naa ti ki njé ndo je lene.

2 Lokɪ ndo ta kəgə lə *Jipɪ je ası ningə, Jəju ilə ngirə ndo dije ne me kəy kaw-naa ti lə Jipɪ je. Dije ngay ki oi ne ndo lie, ne ndo kin ati-de bəl, adi əli əi nə: «Dəw kam, ıngə ne ndo kin ra ə? Ə nə ə ade gosi ta ki ati bəl be kin ə? Təgi ki ra-n ne kəjɪ je ki ati bəl be kin ingə ra ə?»

3 Ma nje kijə kagi wa ka am wa? E ngon lə Mari al a? Jakı je, ki Jose je, ki Judi je, ki Simo je, əi ngakoe je al a? Taa, konane je ka isi səje ne tə al a?» Ta ki dəjɪ kin əgi-de kadi adi mede Jəju.

4 Be ə, Jəju əl-de ə nə: «NJe kəl ta ki ta Luwə ti ga, e me 6e koje ti, ki dan noje je ti, ki me kəy ti lie ə dije a kidi-e ti.»

5 Lo kadi Jəju ra ne kəjɪ ki ati bəl me 6e ti ki Najarəti ti goto, nə ındə jine də njé moy je ti ki nə je gandi gandi par, adi-de ingəi rə nga.

6 NDəjɪ Jəju ngay ki mbata mbati ki mbati kadi-e mede.

*Jəju ilə njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo
(Mt 9.35; 10.1, 5-14; Lk 9.1-6)*

Jəju njiyə ki ngan 6e je ki gugi də Najarəti, ndo dije ne.

7 Ningə, Jəju bar njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo, ə ilə-de joo joo. Adi-de təgi də ndil je ti ki majal tə.

8 Jəju ndər mbide kadi uni ne kare mbata də rəbi al, nə gəl kare ba par. Əl-de ə nə: «A uni ne kuso al nım, bəl al nım, taa a bigiri la me kulə də bədisi ti al nım tə.

9 Fləi sa njasi ti, ə awi ki kibə kare ba.»

10 Kin ə uri me kəy ti madi, ə uwə səsi rəne ti ə, isi ti ratata ndə kawsi ti.

11 Ə re lo madi ti, ə dije mbati kuwəi səsi ki rəde ti, ə se mbati koo də ta ləsi, lokɪ isi təe me 6e ti kin ki taga ningə, ındəi bu ki njasi ti ko[†], mba kadi to tə ne ndəjɪ ndude.

12 *NJé ndo je awi iləi mbə Poy Ta ki Maji mba kadi dije iyəi kalde ki majal ko.

13 Tuwəi ndil je ki majal ngay taa uri yibə də njé moy je ti ngay adi ingəi rə nga tə.

*Koy Jə Batışi
(Mt 14.1-12; Lk 9.1-6)*

14 NGar *Erodi oo ta lə Jəju, tədə təba lie ası lo je naki naki. Dije ki nə je əi nə: «Ja

* **6:1** Be ki Jəju təgi ti e Najarəti, dənangə ti ki Galile.

† **6:11** Ta lə kində bu ki nja ti ko 6a, igoi Mt 10.14 ki ta ki də ti ki e gin ti nangi.

Batisi j̄ taa dan njé koy je ti. Gine kin e aw-n ki t̄gi mba ra-n ne je ki ati b̄l b̄l.»

¹⁵ NJe ki nunḡ eli ei n̄: «E Eli ki njé k̄l ta ki ta Luw̄ ti.» NJé ki na je b̄ay eli ei n̄: «E njé k̄l ta ki ta Luw̄ ti t̄ njé ki r̄i k̄te kin be t̄.»

¹⁶ Loki Erod̄ oo ta kin ninḡ, el e n̄: «E Ja ki nd̄o ki mad̄i gangi d̄e ka e j̄ lo koy ti.»

¹⁷ Erod̄ el be, tad̄o nd̄o ki adi uw̄i Ja, d̄ooi-e ki s̄en, ilai-e dangay ti, mbata l̄ Erod̄iyadi, ki ne ngokoe Pilipi, ki tae nene ti,

¹⁸ e Ja el-e ta d̄o ti e n̄: «E go ti al kadi itaa ne ngokoi, nei ti[☆].»

¹⁹ Wonḡ ra Erod̄iyadi d̄o Ja ti ngay, adi sangi r̄abi t̄l-e, n̄ as̄i t̄l-e al.

²⁰ Tad̄o Erod̄ b̄l Ja, ḡer kadi e d̄ew ki njé ra ne ki dana, taa e d̄ew ki ay njay t̄. Be e, Erod̄ nḡem-e-n maji. Loki Erod̄ oo ta k̄l Ja ninḡ, ta kin uwe ki ta, n̄ be ka, Erod̄ ge koo ta k̄l Ja par par.

²¹ ND̄o ki maji ki Erod̄iyadi isi sangi k̄te k̄te ka re nga. Adi e nd̄o r̄onel koji Erod̄, e Erod̄ adi rai ne kuso. Ninḡ nd̄e ti kin, Erod̄ bar ki bo je l̄ene n̄im, bar njé kun d̄o njé r̄o je l̄ene n̄im, taa bar njé t̄oba je ki d̄nangi Galile ti t̄.

²² D̄kagilo kuso ne ti, ngon l̄ Erod̄iyadi ki d̄ene, ur k̄y gode ti, ndam. NDam l̄ ngon ki d̄ene kin n̄el Erod̄ ngay, taa n̄el dije ki bar-de lo ne kuso ti ngay t̄, adi ngar el ngon ki d̄ene ka kin e n̄: «Id̄aji-m ne ki mei ge par e m-a m-adi.»

²³ Erod̄ aw b̄iti un ndune ki kib̄i r̄o ade e n̄: «Ne je p̄at̄i ki id̄aji-m, e m-a m-adi. Re e d̄eb̄i k̄b̄e l̄em ka a inḡ.»

²⁴ NGon ki d̄ene tee aw taga, aw d̄aji kone e n̄: «E ri e kadi m-d̄aje e?» Õ k̄oje el-e e n̄: «Id̄e-je d̄o Ja Batisi.»

²⁵ NGon ki d̄ene t̄l lanḡsi ba aw r̄o ngar ti el-e e n̄: «T̄ki j-a-n taji-naa ti ne wa kin, kadi adi-m d̄o Ja Batisi me supira ti.»

²⁶ Me ngar tuji oji-n d̄o ne ki ngon ki d̄ene d̄aje kin, n̄e lo kadi oge goto ki mbata kun mindi ki un, taa ki mbata dije ki bar-de lo ne kuso ti t̄ kin.

²⁷ Be e, taji-naa ti noq̄, ngar un ndune adi asigar kare ki njé nḡem-e kadi aw k̄y dangay ti gangi d̄o Ja re-n.

[☆] 6:18 L̄ebetiki 18.16; 20.21 [‡] 6:37 Sil̄a kare, d̄kagilo ti l̄ J̄eu, e la ki lo ra kil̄a nd̄o ti nd̄o kare. Adi sil̄a bu joo e la ki lo ra kil̄a nd̄o ti nd̄o bu joo.

²⁸ Asigar aw gangi d̄o Ja me supira ti, re-n adi ngon ki d̄ene, ninḡa ngon ki d̄ene ka kin t̄l-n adi kone.

²⁹ Loki njé ndo je l̄o Ja oi poye ninḡa, r̄ei uni nine awi dibi.

*J̄eu adi ne kuso dinḡm je d̄ibi mi usoi
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Ja 6.1-15)*

³⁰ Loki njé kaw k̄il̄e je t̄eli lo k̄il̄e je ti l̄ede ninḡa, kawi-naa r̄o J̄eu ti, ori-e poy ne je ki rai ki ne je ki ne je ki ndoi dije adi-e oo.

³¹ Kosi dije ngay awi n̄im, t̄eli n̄im adi lo kadi njé ndo je inḡa ngon d̄kagilo ndi be kadi usoi ne ka goto. Be e, J̄eu el-de e n̄: «Ir̄ai adi j-awi lo ki dije gotoi ti mba kadi ori k̄e nday.»

³² Be e, ali me to ti mba kaw k̄osi r̄ode nḡerangi, lo ki dije gotoi ti.

³³ Diye ngay ooi-de lo kawde ti, e ḡeri-de b̄ati t̄. Diye ijj̄ be bo je ti ki dangi dangi, ayinnaa ki njad̄e bur bur awi k̄te, lo ki J̄eu ki njé ndo je isi awi ti.

³⁴ Loki J̄eu ur nanḡ me to ti ninḡ, oo kosi dije ngay. Loki oo-de, oo k̄em-to-ndoo l̄ede, tad̄o ai t̄ bat̄i je ki njé kul-de goto be. E be e, J̄eu un d̄kagilo ngay ndo-n-de ne.

³⁵ Loki kadi ȳeti r̄ene ki b̄elme taa njé ndo je ot̄i ki r̄o J̄eu ti eli-e ei n̄: «Lo ki j-ai me ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti, ninḡa kadi isi ur t̄.»

³⁶ Maji kadi ituw̄a dije kam adi awi ki lo nd̄or je ti, ki ngan be je ti, ndogi ne kuso usoi.»

³⁷ N̄e J̄eu t̄el el-de e n̄: «Sai je wa adi-de ne usoi.» Ninḡ, njé ndo je d̄aji-e ei n̄: «Kadi j-aw ji ndogi mapa as̄i sil̄a bu joo[‡] j-adi-de usoi wa?»

³⁸ J̄eu t̄el el-de e n̄: «Mapa ki jisi ti e ban e? Aw i dan dije ooi.» Loki awi dan dije ti, d̄aji ninḡa, t̄eli eli-e ei n̄: «Mapa e mi, e kanji joo t̄.»

³⁹ J̄eu un ndune adi-de kadi adi dije isi nanḡi ki kute kute d̄o wale ti ki mb̄el.

⁴⁰ Be e, dije uw̄i-naa bu bu je, kuti mi kuti mi je, e isi nanḡi ki bare bare.

⁴¹ J̄eu oy mapa ki mi ki kanji ki joo, un k̄emne ki taa, el ta ki Luw̄ mba kadi njangi d̄o ne kuso kin. Go ti, J̄eu uw̄a mapa je ka kin gangi naa ti e adi njé ndo je kadi l̄ebi kosi dije. Kanji je ki joo ka, J̄eu l̄ebi dije pat̄i t̄.

42 Dije pət̄i usoi n̄ ndani maji.

43 Ningə, njé ndo je ɔyi gindi mapa je, ki kanji je ki nay, kare dəgi gide e joo bəy.

44 Dije ki usoi n̄ kin asi dingəm je dibi mi.

*Jəju njiyə də man ti
(Mt 14.22-33; Jə 6.16-21)*

45 NDəy ba go ti, Jəju ɔsi njé ndo je lene kadi ali me to ti, awi gidi ba ti kate noñe ti, ki kaw ki be bo Bətisayda ti nu. Ningə dəkagiloe ti kin, e a tuwə kosi je kadi awi.

46 Lokı Jəju adi-de awi ningə, ɔti aw də mbal ti mba kəl ta ki Luwə.

47 Lokı lo ndul ngata ningə, to e dan batı, e Jəju e ki karne ba e nay nangi gogi.

48 Jəju oo kadi njé ndo je lene ingəi ko ngay lo kosi to ti, tado nəl ilə, sur to ki gogi gogi, adi pungı ba ra-de majal. Dan lo ti ba, Jəju i a njiyə də man ti, isi aw ki rəde ti, ningə ge kadi n-də tade bəy.

49 Ó lokı ooi-e a njiyə də man ti ningə, ooi kadi e muwə dəw yo, adi uri kəl.

50 Ói je wa pət̄i ooi-e, adi bəl rade ngay. Nə kalangi ba, Jəju əl-de e nə: «Adi mesi ɔsi nangi nə e mi, e iħəli al!»

51 Jəju al gode ti me to ti ningə, gin nəl gangi. Nə je kin ati-de bəl ngay.

52 Tado ki rəjeti, njé ndo je gəri kəm n̄ ki Jəju ra ɔji də mapa kin al, ki mba me ngə ləde.

*Jəju adi rə nga njé moy je dənangi
Gənəjarəti ti
(Mt 14.34-36)*

53 Lokı Jəju əi ki njé ndo je lene indəi ba gangi ningə, təei dənangi Gənəjarəti ti, indəi to ləde nangi.

54 Lokı uri nangi taa par ə, dije gəri Jəju;

55 adi aqj-naa ngədi asi be je ki dənangi Gənəjarəti ti naki, naki. Dije iləi rəde, ɔyi njé moy je ləde me n̄ koti njé moy je ti, rəi səde rə Jəju ti.

56 Lo je pət̄i ki aw ti, ngan be je, ki be bo je, ki lo ndər je, dije rəi ki njé moy je buki-de ta mbalo ti, e noj də Jəju ti kadi iyə njé moy je adi ədi ta kibı lie par ə a ingəi rə nga. Ningə, njé ki ədi ta kibı lie, ingəi rə nga tə.

7

*Jəju ki n̄ jibəl 6e
(Mt 15.1-9)*

1 *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je madi ii Jorijaləm ti, kawi-naa də Jəju ti.

2 Ningə ooi kadi njé ndo je lie ki madi je usoi n̄ ki jide ki yoro, ki kanji togı ki go jibəl rae ti.

3 NGa ningə təki rəjeti, Parisi je əi ki *Jipi je ba pət̄i, a usoi n̄ ki kanji kadi a togı jide kadi ay njay al. Adi e kində kəm go n̄ jibəl 6e ti lə kade je.

4 Be tə ə, re təli suki ti ningə, a ndogi man rəde suki suki bəy taa a usoi n̄. Awi ki n̄ jibəl 6e je ki rangi ngay ki indəi kəmde go ti bəy tə togı n̄ kəy man je ki ngo je ki ngoo ningə-kasi je, ki go rəbi ra-e ti.

5 Parisi je ki njé ndo ndu-kun je dəji Jəju əi nə: «MBa ri ə njé ndo je ləi təli rəde go n̄ jibəl 6e ti lə kaje je al ə? Usui n̄ ki jide ki yoro ki kanji togı kin me nə ri ə?»

6 Jəju ilə-de ti ə nə: «Ta ki Luwə əl ki ta nje kəl ta ki tane ti Ejay dəsi ti e ta ki rəjeti. Səi njé kədə kəm dije, tado Luwə adi Ejay ndangi ə nə:

“Gin dije kin ɔsi gonm ki nda tade kare,
Nə mede e say səm.

7 Təjı ki ɔsi iləi dəm ti, ndae goto,
Tado n̄ ndo je ki ɔsi ndoi dije ka,
E kəm-kədə ki jə rə dije ti tə.”»[☆]

8 Jəju əl-de ə nə: «Iyəi ndu-kun lə Luwə dəbi kare, e itəli rəsi go n̄ jibəl 6e ti lə dije yo.»

9 Ningə, Jəju əl bəy ə nə: «To rəsi al kadi iyəi go ndu-kun lə Luwə kalangi ba mba kadi ingəmi go n̄ jibəl 6e ləsi!

10 Təki rəjeti, *Moji ə nə: “ɔsi gon bawi ki koi.” Taa əl bəy ə nə: “Dəw ki tajı bawne ə se kone asi ta koy.”[☆]

11 Nə səi, əli əi nə: “Re dəw madi əl bawne ə se kone ə nə: ‘Nə maji je ki re m-a m-ɔsi-n səli ə e kərbə,’ adi e kadi-kare lə Luwə.”

12 E kin ɔji kadi uti ta rəbi kadi dəw madi ra n̄ ɔsi-n səl bawne ə se kone.

13 Igoi tuji ki ɔsi tuji ta lə Luwə ki n̄ jibəl 6e ləsi, ki ɔsi indoi dije ki kate kate kin oi! Taa n̄ je ki rangi ki toi be ngay ki ɔsi rai e noq bəy.»

[☆] 7:7 Ejay 29.13 [☆] 7:10 Təq ki taga 20.12; Dəterənom 5.16

*Nę je ki a ra dəw adi ay njay al ta kəm
Luwəti
(Mt 15.10-20)*

¹⁴ Go ti ningə, Jəju bar kosi dije ki rəne ti bəy e əl-de e nə: «Səi pəti, uri mbisi maji oi ta ləm, e kadi igaři mee tə.»

¹⁵ Nę madi ki i taga aw me dəw ti, ki a təl-e ne ki to nję ti goto. Nə ne ki i me dəw ti e a təl dəw ne ki to nję ti.

¹⁶ [Re dəw madi aw ki mbine kadi oo-n də ta ningə, kadi oo.]

¹⁷ Lokı Jəju iyə kosi dije, e təl aw me kəy ti ningə, njé ndo je lie dəji-e kadi ɔr-de gin kuji ta ka kin.

¹⁸ Jəju əl-de e nə: «Adi səi je wa ka igaři ne al tə a? Igaři me ta ki m-ge kəl kin al a? Nę pəti ki i taga ki aw me dəw ti, ne kare ki a təl-e ki nję ti goto.

¹⁹ Təki rəjeti, ne je kin pəti awi ngame ti al, nə awi kandae ti yo, ba go ti, təgi kə.» Ta lə Jəju kin təjı kadi ne kuso je pəti e i kə kay njay.

²⁰ Ningə Jəju əl-de bəy e nə: «Nę ki i me dəw ti e ne ki nję təl dəw ne ki to nję ti.

²¹ E me dəw ti kəy, e ngame dəw ti e, mər ta je ki majal isi təe ti, ki kaya ki ra, ki bogi, ki təl-naa,

²² ki kuwə marim, ki ra kəm-nda ne, ki me ndul, ki kədi-naa, ki ne ra ki go rəbe ti al, ki kəjı rə, taa kılə ra je ki to mbə tə.

²³ Nę je kin pəti i me dəw ti, ningə e i təli-e ne ki to nję ti.»

*Dəne ki mba adi mene Jəju
(Mt 15.21-28)*

²⁴ Jəju i loe ti noq ningə, aw dənangi ti ki Tir. Aw ur me kəy ti madi, ge kadi dije gəri gone al, nə loe goto.

²⁵ Təki rəjeti, re wa ki Jəju re təe bəy par e, dəne madi ki ndil ki majal isi adi kə ngone ki dəne oo ta lie, e əy re osi nangı njae ti.

²⁶ E dəne ki e Jipı al, be koje e Pənəsi, dənangi Siri ti. No ki də Jəju ti kadi tuwə ndil ki majal ki isi adi kə ngonne kin kə.

²⁷ Nə Jəju əl-e e nə: «Iyə adi ngan je ki me kəy ti usoi asi-de bəy taa. Tadə e go ti al kadi dəw un ne kuso lə ngan je, ilə adi ngan bisi je.»

²⁸ Dəne ka kin ilə ti e nə: «E rəjeti Babə, nə ke e, ngan bisi je ki ai gin tabilə ti, a usoi yongirə ne je ki təe ta ngan je ti tosi nangi tə.»

²⁹ Ningə Jəju əl-e e nə: «Ta kul ta ki təe tai ti kin, əti aw be ləi, tadə ndil ki majal təe me ngoni ti ki dəne kə ngata.»

³⁰ Dəne ka kin təl aw be ningə, ingə ngonne, to də tirə ti kare, mbata ndil ki majal ka kin təe rəe ti kə.

Jəju adi nje mbi bəy oo ta

³¹ Jəju i dənangi Tir, gangı Sido, ningə ində dənangi be bo je ki dəgi gangı bəy taa re təe ta ba Galile ti.

³² Dije rəi ki dingəm kare ki mbie bəy, ki lo kəl ta to rəe, rə Jəju ti, dəji-e kadi ində jine dəe ti, kadi ingə rə nga.

³³ Jəju ɔr-e ki kare ba aw sie say ki kosi dije. Lokı tilə ngan jine je mbi nje moy ti ningə, tibi man tane ədi-n ndon dingəm ka kin.

³⁴ Go ti ningə, Jəju un kəmne ki dəra ti, ilə kəə puş, e əl e nə: «Epata» (kər me ta kin nə: imbuti).

³⁵ Təjı naa ti noq par e mbi dingəm ka kin mbuti, e ndone tuti adi əl ta ay njay njay.

³⁶ Jəju ndər mbi dije ki oy ne kin kadi dəw əl tae kəte adi dəw ki rangı oo al. Lokı ndər mbide ki nja naa ti naa ti kadi dəw ər poy ne kin al ningə, kadi be bəy e dije əri poy ne rae ki kəte kəte.

³⁷ Nə ra Jəju əti kosi dije bəl ngay adi əli e i nə: «Nə rae je pəti maji: Ra njé je ki mbide bəy adi ooi dəta, taa ra mbiki je adi əli ta tə.»

8

*Jəju adi ne kuso dije dibi sə
(Mt 15.32-39)*

¹ Me ndə je ti kin, kosi dije ngay kawi-naa təki rangı bəy də Jəju ti. Ningə, ne ki kadi usoi goto. Be e Jəju bar njé ndo je ləne əl-de e nə:

² «M-o kəm-to-ndoo lə kosi dije kin, tadə ndə mitə bone e əi səm naa ti, ningə ne ki kadi usoi goto.

³ Re m-tuwə-de madi awi be ki mede ki bo ba e, bo a taa təgide rəbə, tadə njé ki madi dande ti ijj say e rəi.»

⁴ *Njé ndo je lie təli əli-e əi nə: «J-a j-ingə mapa ra dilə lo ti ne, e a usoi asi-de e?»

⁵ Jəju dəji-de e nə: «Mapa ki jisi ti e ban e?» Ə əli-e əi nə: «Mapa e Siri.»

⁶ Go ti ningə, Jəju əl kosi dije kadi isi nangi. Əy mapa ki Siri ka kin jine ti, ra oyo Luwə də ti ningə, gangı naa ti, e adi njé ndo je ləne,

kadi adi kosi dije. Be ə, njé ndo je taai ləbi kosi dije tə.

⁷ Awı ki ngan kanji je jide tı tə. Jəju ra oyo Luwə də tı ə adi njé ndo je ləne kadi ləbi dije tə.

⁸ Dije usoi nə ndani, adi, njé ndo je kawi ginde je kí nay, kare siri.

⁹ Dije kí usoi nə, asi dibi so. Go tı ningə, Jəju iyə-de adi awi.

¹⁰ Kalandı ba go tı, Jəju əi kí njé ndo je ləne ali me to tı, awi dənangı Dalmanuta tı.

*Parisi je dəji ne kójı Jəju
(Mt 16.1-4)*

¹¹*Parisi je ijj noo rəi ningə, iləi ngirə naji ta tı kí Jəju, 6a dəjı-e kadi ra nə kójı madı kí i dərə tı adi-de n-ooi. Dəjı-e be tə kulə kí kiyə mba kuwə-n dəw.

¹² Jəju ilə mene püss, ə el-de ə nə: «MBari ə dije kí dəkagilo tı kí 6one dəji mba kadi n-ooi nə kójı ki atı 6əl ə? Təki rəjeti, adi m-əl səsi madı oi, nə kójı madı kí kadi dəw a ra kí mbata ləde goto.»

¹³ Be ə, Jəju iyə-de, ə al me to tı mba kaw dam ba tı kí kare.

*Əm lə Parisi je nim, əm lə Erodi nim
(Mt 16.5-12)*

¹⁴ Me njé ndo je oy də mapa tı kí kadi ɔyi. E ki jide tı kí isi me to tı e kare ba par.

¹⁵ Jəju ndəjı-de, ə el-de ə nə: «Oi maji! Adi kəmsi ədi də rəsi tı, ɔji-n də əm lə *Parisi je, kí əm lə Erodi*.»

¹⁶*NJé ndo je naji-naa ta dande tı əi nə: «Jəju əl be tədə ji rəi kí mapa al!»

¹⁷ Jəju gərtə kí mede tı, adi el-de ə nə: «MBari ə ısi naji-naa ta dansi tı də mapa tı kí ɔyi al ə? Igəri me ne je al ka 6əy a? Kəmsi tee də ne je tı madı al ka 6əy a? Səi dije kí ku dəsi goto a?»

¹⁸ Kəmsi to mba kadi oi lo al a? Rai mbisi kadi oi də ta al a? Mesi ole də tı al a?

¹⁹ NDə kí m-ləbi mapa mi, dingəm je dibi mi kín, gindi mapa kí nay, ɔyi kare ban ə?» Ningə əli əi nə: «J-ɔy kare dəgə gide e joo.»

²⁰«NGa ndə kí, m-ləbi mapa siri dingəm je dibi so kín, ginde je kí nay, ndə kí ɔyi kare ban ə?» Ningə əli-e əi nə: «J-ɔy kare siri.»

²¹ Lo kín tı, Jəju əl-de ə nə: «Igəri al 6əy a?»

Jəju adi nje kəm tə kare oo lo me 6e tı ki Bətisayda

²² Lokı Jəju əi kí njé ndo je ləne rəi təgi me 6e tı ki Bətisayda tı ningə, dije rəi kí njé kəm tə kare rə Jəju tı. Dije ka kín noi də Jəju tı kadi əde.

²³ Jəju uwə ji nje kəm tə ka kin, ə aw sie gidi be tı. Lokı yom kəme kí man tane ningə, ındə jine dəe tı ə dəje ə nə: «O nə madı a?»

²⁴NJe kəm tə go lo ningə ə nə: «M-o dije, nə to ə toi tə kagi je ə a njiyəi be.»

²⁵ Jəju təl ındə jine də kəme tı nja kare 6əy adi oo lo ay njay njay ngata. Ingə rə nga, ta oo nə je pəti ay njay njay tə.

²⁶ Go tı ningə, Jəju iyə adi aw 6e ləne, ə el-e ə nə: «Otı təl kaw me 6e tı kin gogi.»

*Piyər gər kadi Jəju e Kirisi, kí MBəti lə Luwə
(Mt 8.13-20; Lk 9.18-21)*

²⁷ Jəju əti loe tı noo ningə, awi kí njé ndo je ləne ngan 6e je tı kí gidi Səjare tı, kí Pilipi. Lokı əi də rəbi tı, Jəju dəjı-de ə nə: «Dije ısi əli ta kí dəm tı təki mi nə ə?»

²⁸ Ə njé ndo je əli-e əi nə: «Dije madı əi nə i Jə Batisi; njé kí nungı əi nə i nje kəl ta kí ta Luwə tı Eli; njé kí rangı 6əy əi nə i kí kare dan njé kəl ta je kí ta Luwə tı.»

²⁹ Ningə, Jəju təl re dəjı-de əi je wa ə nə: «NGa səi wa kí dəsi, əli əi nə mi nə ə?» Ə Piyər ilə tı ə nə: «I Kirisi, kí Luwə mbəte.»

³⁰ Jəju ndəjı-de kí təgine kadi əli ta kín kəte kadi dəw kí rangı oo al.

*Jəju əl ta koyne kí kine lo koy tı
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)*

³¹ Go ta je tı kin ningə, Jəju ilə ngirə kadi ndo-de təki ne *NGon dəw n-a n-ingə kəngay. *NGatəgi je lə *Jipı je, kí kí bo je lə njé kijə ne məsə kadi-kare je, kí njé ndo ndukun je a mbati-ne. Dije a təli-ne, nə ndə kí kəmitə lə ndə koyne 6a, n-a n-təqə lo koy tı.

³² Əl-de ta je kín pəti ay njay. Piyər ər Jəju aw sie dəbi kare, ningə ilə ngirə kəl sie.

³³ Nə Jəju təl rəne, go njé ndo je ləne ningə ndangı Piyər kí təgine ngay ə nə: «Itəl gogi *Satə, ər rəi kə gom tı! tədə mər ta ləi e mər ta kí j rə Luwə tı al, nə e mər ta lə dije.»

³⁴ Go tı ningə, Jəju bar kosi dije kí njé ndo je ləne, ningə əl-de ə nə: «Re dəw madı ndigı njiyə gom tı ningə, kadi oo rəne tə nə madı al, kadi e wa un kagi-dəsi koy ləne, ə re un gom.

* ^{8:15} Əm lə Parisi je e nə ndo ləde kí ngom, ningə əm lə Erodi e mbati kun me kadi Jəju tə.

³⁵ Təki rɔjeti, dəw kī ge kajī rōne ne wa dənangi tī ne a tī ta rōne. Nə dəw kī tī ta rōne kī mbata ləm, a se kī mbata Poy Ta kī Maji, a aji rōne tō.

³⁶ Kin a re dəw iŋgə nē maji je kī dənangi tī ne pətī tīgə, nə ndile tujī a, maje to ra be a?

³⁷ Ne madi kī dəw a adi ɔr-n to ndilne to noo a?

³⁸ Təki rɔjeti, re rō dəw madi səl-e kī mbata ləm, a se kī mbata ta ləm ta kəm dije tī kī njé ra kaya kī njé ra majal kī dəkagilo tī kin, mi NGon dəw m-a m-ra rəsəl dəe tī tō, ndəe tī kī m-a m-re-n me kəsi-gon tī lə Bawm, naa tī kī malayka je kī ayi njay.»

9

¹ Jəju əl-de bəy a nə: «Təki rɔjeti, adi m-əl səsi: dije madi dansi tī ne a oyi al bəy a, a ooi kəbe lə Luwə kī a re kī təgine kin.»

Jəju mbəl rōne

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

² NDə mehə go tī ningə, Jəju ər Piyer nīm, Jakī nīm, taa Jā nīm tō, a al aw səde də mbal tī kī ngal, kī karde ba, səy kī ndəge je. Loe tī kī noo, Jəju mbəl rōne ta kəmde tī.

³ Kibī je lie ndoləi kəy kəy, taa ndai nda kī dəw kī dənangi tī ne kī kadi a togī kibī adi nda be goto.

⁴ Ningə lo kī tī noo, Eli əi kī *Moji tēei kī rəde tī həy, a əli ta kī Jəju.

⁵ Ə Piyer un ta əl Jəju a nə: «NJe ndo dije, kin a j-isi lo kī tī ne be par a maji ngay. J-a ra kəy-lo mītā: kare e yāi, kare e yā Moji, a kī kare e yā Eli tō.»

⁶ Piyer gər ta wa bangi kī kadi əl al, tado əi kī madine je kī joo pu, bəl rade ngay.

⁷ Ningə, taji naa tī noo, kī ndi jī səbi dəde lītī. NDU ta madi tēe me kī ndi tī a nə: «E kam e NGonm kī m-ndige ngay, a ooi ta lie.»

⁸ Kī kəm kī kində jipī, njé ndo je goi lo gə gidiide, nə dəw kare ka ooi-e al. Jəju kī karne ba par a ooi-e rəde tī.

⁹ Loki jj də mbal tī isi uri kī nangi ningə, Jəju ndəjī-de kadi əri poy nē kī ra nē a ooi kin dəw madi al, biti kadi nē *NGon dəw n-tēe dan njé koy je tī.

¹⁰ *NJe ndo je təli rəde go ta tī kī Jəju əl-de, nə ke a, gəri me ta kī nə: «Kī taa dan njé koy je tī kīn» al, adi naji-naa ta də tī dande tī.

¹¹ Go tī, njé ndo je dəji-e əi nə: «MBari ə, njé ndo ndu-kun je əi nə səbi kadi Eli re kəte taa a?»

¹² Jəju ilə-de tī a nə: «E kī rɔjeti kadi Eli a re kəte bəy taa, mba kadi ra go nē je pətī adi asinnaa gogi. NGa ra ban ə, ndangi me makitibi tī lə Luwə, səbi dəm mi NGon dəw bəy əi nə: “NGon dəw a iŋgə kō ngay, taa dije a kidi-e tō¹²” a?»

¹³ Təki rɔjeti, adi m-əl səsi madi oi, Eli re, a dije rai sie nē kī mede ge, təki ndangi me makitibi tī səbi-n dəe.»

*Jəju nga ngon kī ndil kī majal ade ko
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)*

¹⁴ Loki təli rəi rō ndəgi njé ndo je tī ningə, oī kosi dije iləi-naa gəi dəde wuki, ningə njé ndo ndu-kun je a isi naji-naa ta tī səde tō.

¹⁵ Loki kosi dije ooi Jəju ningə, ndəjī-de ngay, adi əyī-naa bur bur kī rəe tī, uwəi jie rai-e ləpiya.

¹⁶ Jəju dəjī njé ndo je ləne a nə: «Ta ri a isi naji-naa ta də tī səde a?»

¹⁷ Dəw madi kare dan kosi dije tī əl-e a nə: «NJe ndo dije, m-re kī ngonm rəi tī, tado e gīn təgī tī lə ndil kī ra-e adi əl ta al.»

¹⁸ Lo je pətī kī ndil kin jī sie tī ningə, iğe ilə nangi, adi kulum tae ibə jugi jugi, ngə ngangine gururu gururu, ningə nda-je rəy, ade to tə kagi be. Be a, m-dəjī njé ndo je ləi kadi tuwəi ndil kī majal kin dəe tī kō, nə asi təgī al.»

¹⁹ Lo kin tī, Jəju un ta əl njé ndo je ləne a nə: «Səi dije kī dəkagilo tī kī bone kī səi njé me ngə je, kadi tə m-isi səsi dəkagilo ban bəy taa adi mesi a? Kadi m-a m-əsi gīnsi dəkagilo ban bəy taa a? Frəi kī ngon rəm tī ne.»

²⁰ Loki rəi kī ngon rəe tī ningə, taji naa tī noo wa kī ndil kī majal oo Jəju par a, dadī ngon ka kin nangi nangi, ba man tae jī kulum mbuki mbuki, ningə bi-e ilə nangi, ade nduguru nangi.

²¹ Jəju dəjī Bawe a nə: «Dəkagilo kī ra tī a nē kin ilə sie ngire a?» Ə Baw ngon ilə tī a nə: «Ilə ngire lo kī ngon to du ba bəy.»

²² Ningə, taa taa ndil kī majal kin, isi sur-e tile kī poro je, kī me man tī je, kadi təl-e, a re asī ra nē madi a, oo kəm-to-ndoo ləje, ira səje.»

23 Ḍ Jēju təl əl-e ə nə: «Re ası... kin əl be ki mba ri ə? Dəw ki adi mene, ası ra ne je pəti.»

24 Ta naa ti noq, baw ngon əl ta ki ndune ki bo ə nə: «M-adi mem, nə kadi-me ləm ə e ngay al, ə ira səm!»

25 Lokı Jēju oo kadi kosı dije isi əyi-naa bur bur ki rəe ti ningə, ndangi ndil ki majal ə nə: «İ ndil ki majal ki ne bəy mbi dije ki ne kadi dije əli ta al, m-un ndum kadi itee ro ngon ti ki kə, ə ire gogı al ratata!»

26 NDil ki majal ka kin ur kəl, ra ngon adi dadi nangi nangi ki təgine ngay, ningə təe rəe ti kə. NGon təl to təki oy be, adi dije pəti ki ooi ne ki ra ne, əli əi nə: «Oy ngata.»

27 Nə Jēju uwə ji ngon un-e ur-e taa.

28 Lokı Jēju ur me kəy ti, ə njé ndo je lie isi sie ki karde ba, dəji-e əi nə: «MBari ə je j-ası kadi ji tuwə ndil ki majal kin al ə?»

29 Jēju təl əl-de ə nə: «Ko ndil je ki be kin, dəw a tuwə-de ki go rəbi kəl ta ki Luwə taa.»

Jēju təl əl ta ki də koyne ti ki kine lo koy ti bəy

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

30 Əti, əti loe ti noq ningə, ındai dənangi Galile gangi. Jēju ge kadi dəw madi gər gone al.

31 Tədə un dəkagilo mba kadi ndo-n ne njé ndo je ləne. Be ə əl-de ə nə: «A iləi-mi *mi NGon dəw ji dije ti kadi a təli-mi, ningə lokı təli-mi oy ba, ndə ki kə mitə lə ndə koym ə, m-a m-i taa lo koy ti.»

32 *NJé ndo je gəri me ta lie kin al, ningə əli kadi dəji-e ta də ti tə.

Jēju un ta lə ngan je ki du ndo-n ne njé ndo je ləne

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

33 Lokı rəi təgi me 6e ti ki Kapərnayim, ə uri me kəy ti ningə, Jēju un ta dəji-de ə nə: «Ta ri ə kəte isi naji-naa ta də ti də rəbi ti ə?»

34 Nə təli isi kekeke, tədə, də rəbi ti, naji-naa ta, kadi n-gəri se nə ə e ki bo wa?

35 Jēju isi nangi, ningə bar njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo, əl-de ə nə: «Re dəw madi ge kadi n-e dəw ki dəsay ningə, majı kadi təl rəne dəw ki dəbəy ti nim, ne ra kılə bəə kadi ndəge je pəti nim tə.»

36 Go ti, Jēju un ngon ki du, ur-e dande ti, ə lokı ore rəne ti ba, əl-de ə nə:

37 «Re dəw madi uwə ngon ki be kin rəne ti me təm ti ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m rəne ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rəne ti, e mi ə uwə-m ki rəne ti al, nə e nje kılə-m ə uwe ki rəne ti.»

*Dəw ki e nje kəsi-m ta al e dəw ləm
(Lk 9.49-50)*

38 Jə əl Jēju ə nə: «NJe ndo dije, j-o dəw madi ki a tuwə ndil je ki majal me təi ti, ə ji ndigi kadi j-əge dəra ne kin, tədə e njiyə səje goi ti al.»

39 Jēju ilə-de ti ə nə: «Otı kadi əgi-e də, tədə dəw kare ki a ra ne ki əti əl me təm ti ki kadi a təl kalangi ba əl ta ki majal dəm ti goto.»

40 Təki rəjeti, dəw ki əsi-je ta al e dəw ləje.

41 Taa re dəw madi adi səi man kəy me ngon kal man ti par, mbata ke ki səi dije lə Kırısı ka, dəwe kin, təki rəjeti, adi m-əl səsi, a nal ne kigə go ji ləne al.

*NDəji-naa də majal ti
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)*

42 «Kin ə təki dəw madi ra adi ki kare dan njé ki du ti ki adi-mi mede, osı me majal ti ə, e sotı ngay bəy mbata ti lie kadi dəəi mbal ki bo ngay mində ti, ə iləi-e me ba ti.»

43 Kin ə jii kare rai adi osı me majal ti ə, igange ile kə. Tədə, e sotı kadi əngə kajı ki jii ki kare, itə kadi əngəm jii je joo pu, ə iləi-ni me por ti lə su, me por ti ki a oy al ratata kin. [*

44] *

45 Kin ə njai kare rai adi osı me majal ti ə, igange ile kə. Tədə, e sotı kadi əngə kajı ki njai ki kare, itə kadi əngəm njai je joo pu, ə iləi-ni me por ti lə su. [

46] *

47 Kin ə kəmi kare rai adi osı me majal ti ə, ər-e ile kə. Tədə, e sotı kadi ur kəbe ti lə Luwə ki kəmi ki kare, itə kadi əngəm kəmi joo pu, ə iləi-ni me por ti lə su.

48 Lokı kode je ki me ti oy al, taa por ki səm ti ka oy al ratata tə.

49 Təki rəjeti, dəw ki ra ka por kə je a ra-e adi ay njay, təki katı a ra-n ne kuso adi nəl be.

50 Katı e ne ki majı, na lokı nəle goto ə, ri ə a rai kadi a təl nəl gogı ə? Ne ki kadi dəw a ra-n goto. Ningə majı kadi itəji hal ki majı ki rə-naa ti, ə isi ki naa ki lapiya dansi ti.»

* **9:44** Bar ta ki joo kin, dije madi əli təki goto me makitibi je ti ki njé ndange ki kəte ndangi.

10

*Ta ki do gangi-naa ti le done ki dingam
(Mt 19.1-9; Lk 16.18)*

¹ Jehu i loe ti noo, aw donangi Jude ti, gidi ba Jurde ti. Kosi dije kawi-naa gei gide wuki bay. Ki go jibal ra-e ti le Jehu, ile ngire ndo-de ne.

² *Parisi je oti rai ro Jehu ti, ninge kadi te iyei kulu uwei-e-n me ta ti, deji-e ai ne: «NDu-kun adi ta rebi kadi dingam tuwe-n nene a se adi ta rebi al e?»

³ Jehu deji-de a ne: «NDu-kun ri e *Moji adi sae do ti e?»

⁴ Oi teli eli-e ai ne: «Moji adi ta rebi kadi dingam tuwe nene, na ke a, kadi ade makitibi gangi-naa jie ti [☆]»

⁵ Oi Jehu tel el-de a ne: «E ki mbata me nga lesi a Moji ndangi-n ndu-kun kin adi sesi.

⁶ Ne lo kile ngire kinde ne je ti, Luwe ra dingam ai ki dene.

⁷ E be a, dingam a iyekone je ki bawne je, a a iyeki-naa ki nene,

⁸ kadi teli dare ki kare. Lo kin ti, a ai joo al ngata, na a ei dare ki kare ba. [☆]

⁹ Ninge ne ki Luwe donaa ti, maji kadi dew gangi naa ti al.»

¹⁰ Loki teli rai be, nje ndo je lie deji-e ta do ti bay.

¹¹ Oi Jehu el-de a ne: «Re dew tuwe nene, a taa dene ki rangi a, dewe kin tel nje kuwe marim, tado nee ki kete isi noo bay.

¹² A re e dene a mbati ngawne a taa dingam ki rangi ka, e nje kuwe marim to.»

*Jehu njangi do ngan je ki du
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)*

¹³ Dije rai ki ngan je ki du ro Jehu ti kadi njangi dode, na nje ndo je koli sade.

¹⁴ Loki Jehu oo kile ra nje ndo je lene ninge, nel-e al adi el-de a ne: «Iyei ngan je ki du adi rai rom ti, oti kadi ogi-de ta rebi, tado kobe le Luwe e ya dije ki toi te ngan je ki du be.

¹⁵ Taki rjjeti, adi m-el sesi, dew ki ndigi kadi Luwe o be dae ti te ngon ki du be al, a ur kobe ti le Luwe al ratata.»

¹⁶ Go ti, Jehu uwe ngan je ki du ka kin ki rone ti, inde jine dode ti, njangi dode.

*Ta le Jehu ai ki dew ki nje ne kinga
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)*

¹⁷ Loki Jehu oti osi do rebi ti ninge, dingam madi kare ay re osi nangi njae ti, ninge daje a ne: «NJe ndo ki maji, e ri a m-a m-ra a m-a m-ingam kaji ki a to biti ki no ti a?»

¹⁸ Jehu el-e a ne: «Mba ri e ifar-m dew ki maji a? Dew kare ki maji goto, na Luwe ki karne ba par a e dew ki maji.

¹⁹ I igar ndu-kun je le Luwe ki a ne: «A tol dew al, a uwe marim al, a bogi al, a ma naji ki ngom do madi ti al, a ra ne ki majal ki dew madi al, osi gon bawi ai ki koi kin maji.» [☆]

²⁰ Dingam ka kin el-e a ne: «NJe ndo, ne je kin pati m-tel rom go ti dokagilo kile ngire basam ti nu.»

²¹ Jehu go dingam ka kin ki ronel, ninge el-e a ne: «Ne kare be a nayj kadi ira. Aw, igati ki ne maji je lai pati, adi lae nje ndoo je, ba a aw ki ne kinga ngay me dorati, a ire un gom.»

²² Ne loki dingam ka kin oo ta je kin ninge, kame il kiriri, a oti aw ki ronel al, tado e dew ki aw ki ne kinga ngay.

²³ Jehu go nje ndo je lene ki gai gide, ninge el-de a ne: «A e ne ki ngagay ronje ne kinga je ti kadi uri me beko ti le Luwe!»

²⁴ Ta le Jehu kin ndaji-de, na Jehu a do ti gererba a ne: «NGam je, e ne ki ngagay kadi dew ur me beko ti le Luwe.»

²⁵ E ne ki ngagay kadi jambal ki oi-e kin ur bole kon ku ne ti, na a ngagay ite e kin bay kadi nje ne kinga ur me beko ti le Luwe.»

²⁶ Ta kin oti-de bel do made ti bay, adi dajinna dande ti ai ne: «NGa kin a e be ninge, na a asi kadi inga kaji a?»

²⁷ Jehu inde manjide ba, ninge el-de a ne: «Ki ro dije ti ba, dew ki asi goto, na ki ro Luwe ti ba, ne ki dum-e goto, tado asi ra ne je pati.»

²⁸ O Piyer ilu rone el-e a ne: «NGa o je ki, iye ne je laje pati ko, mba kadi j-un-n goi kin.»

²⁹ Jehu ile ti a ne: «Taki rjjeti, adi m-el sesi, re dewe madi, iye kay lene, ki ngakone je, ki konane je, ki kone, ki bawne, ki ngane je a se donangi lene ki mbata lem, a se ki mbata Poy Ta ki Maji ninge,

³⁰ dewe kin a inga kay je, ki ngakone je, ki konane je, ki kone je, ki ngane je, ki donangi, nja bu do ti. A inga ne je kin, naa ti ki ko dokagilo ti ki bone, taa dokagilo ti ki a re, a inga kaji ki a to biti ki no ti to.

[☆] 10:4 Datarenom 24.1

[☆] 10:8 Kile ngire ne je 1.27; 2.24

[☆] 10:19 Teqi ki taga 20.12-16; Datarenom 5.16-20

31 NGa ningə, dije ngay ki kate, a teli njé ki gogi, a njé ki gogi, a teli njé ki kate to.»

*Jəju əl ta də koyne ti ki kine lo koy ti bəy
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)*

32 Jəju ei ki njé ndo je lene ei də rəbi ti, isi awi ki Jorijaləm. Jəju njiyə node ti node ti. Lo kin ti, bəl ra njé ndo je lie ngay, taa njé njiyə gode ti ka bəl rade to. Jəju təl bar njé ndo je ki dəgi gide e joo rone ti, ningə ilə ngirə kadi el-de ne je ki a ra-e Jorijaləm ti e nə:

33 «Oi, j-isı j-awi ki Jorijaləm, ningə a iləi-mi *mi NGon dəw ji njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je ti. A gangi ta koy dəm ti, ningə go ti, a iləi-mi ji dije ti ki ei *Jipi je al.

34 A kogi dəm ti je, a tibi man tade dəm ti je, a tindəi-mi ki ndəy kabılay je, taa a təlimi to. Nə ndə ki kə mitə lə ndə koym ba, m-a m-təş lo koy ti.»

*Nə dəji lə Jakı ei ki Ja
(Mt 20.20-28)*

35 Go ta je ti kin ningə, Jakı ei ki Ja ki ei ngan lə Jəbəde, rəi rə Jəju ti basi, əli-e ei nə: «Nje ndo, ji ndigi kadi ira ne ki j-aw tə dəji kam adi-je.»

36 Jəju dəji-de e nə: «Ri e ığəi kadi m-ra madi səsi e?»

37 Ningə, təli əli-e ei nə: «Re indigə də ti səje e, adi dəw kare isi də ji koi ti, e ki nungı isi də ji gəli ti to, lokı a isi də kəbe ti e dije a iləi təji dəi ti kin.»

38 Jəju el-de e nə: «İgəri me ne dəji ləsi kin al. A asi kadi ığəi kə m-aw tə m-ığə kam kare mindi wa? Taa, batəm ki to kə ngay ki m-aw tə m-ığə kam a ığəi kare to wa?»

39 Ba əli ei nə: «Oyo, j-a j-asi kare.» Ə Jəju el-de e nə: «Təki rəjeti, a asi kadi ığəi kə m-aw tə m-ığə kam kare, taa batəm ki to kə ngay ki m-aw tə m-ığə kam a ığəi kare to.»

40 Nə ta ki əjı də kisi də ji kom ti e se də ji gəlm ti; e ta ləm kadi mi e m-adı səsi al. Lo je kin to ki mba dije ki rai goe kəte nu ki mbata ləde.»

41 Lokı ndəgi njé ndo je ki dəgi ooi ta je kin ba, rəde ilə ngirə nəl-de al ki Jakı ei ki Ja.

42 Be e, Jəju bar-de pəti ki rone ti, el-de e nə: «İgəri kadi njé je ki indəi-de tə njé kəbe

də gin dije ti ki dangi dangi ki dənangi ti ne, isi tə jəgi də dije ti, adi-de kə, taa dije ki njé təba, oj be dəde ti bəy to.»

43 Nə a e be dansi ti al. Re dəw madi dansi ti, ndigi kadi n-e ki bo ningə, kadi təl nje ra kılə ləsi pəti.

44 Taa re dəw madi ndigi kadi n-e dəw ki də kəte dansi ti ningə, kadi təl bəə kılə ləsi pəti to.

45 Tadə mi *NGon dəw m-re mba kadi dije rai kılə adi-mi al, nə kadi mi e m-ra kılə m-adı-de nəm, taa m-adı rəm kadi m-taa-n kosi dije ngay m-ilə-de taa nəm to.»

*Jəju təş kəm Bartime ki nje kəm to
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

46 Jəju ei ki njé ndo je lene rəi təş Jəriko ti. Lokı isi təş me be bo ti ki tagə ki kosi dije ngay gode ti, nje kəm to kare ki toe nə Bartime, e ngon lə Time, isi ngangi rəbi ti nəq, isi koy ne.

47 Lokı oo kadi e Jəju ki Najarəti ti e isi ində də ningə, un ndune ki taa nə e nə: «Jəju ki *NGon ka Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»*

48 Dije ngay kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm to un ndune ki taa də made ti wa bəy e nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»

49 Lo kin ti, Jəju a lo ka ti, e nə: «İbari-e adi-mi.» Ningə bari nje kəm to ka kin, e əli-e ei nə: «Uwə rəi ba, i taa, nə isi bari.»

50 Lokı oo də ta je kin ningə, bi kibə ləne, ilə kə, e i taa ratı aw rə Jəju ti.

51 Jəju dəje e nə: «E ri e, ığəi kadi m-ra madi e?» Ə nje kəm to el-e e nə: «Nje ndo, m-ge kadi kəm oo lo!»

52 Ə Jəju el-e e nə: «Aw! tadə kadi-me ləi aji.» Par e, ta naa ti nəq, kəme oo lo, adi un go Jəju də rəbi njiye ti.

11

*Jəju ur Jorijaləm ti ki kəsi-gon
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Ja 12.12-19)*

1 Lokı Jəju ei ki njé ndo je lene indəi də be ki Jorijaləm basi, giđi ngan be je ti ki Bətipajə ki Bətani, ki kaw kadi mbal kagi bini je ti, ilə njé ndo je lene joo.

2 Jəju el-de e nə: «Awi me ngon be ti ki a nosi ti kam. Lo kur e wa ki a uri ki me be ti par e, a ığəi ngon koro ki dəəi-e adi a. E

* **10:47** NGar Dabidi ra əal ası dibi kare bəy taa oji Jəju, adi ba Jəju kə nə “NGon ka Dabidi”, me e nə dəw ki gin kojı ti lə Dabidi.

ngon koro ki dəw al gide ti al bəy. Ituti-e, irəi sie adi-mi.

³ A re dəw madi dəji səsi e nə: "MBa ri e a rai ne be," wa e, əli-e e i nə: "Babe e ge-e, e a təl ilə sie basine ba."

⁴*NJé ndo je awi ningə yə ingəi ngon koro ki dəw dəe taga ta kəy ti, kadi rəbi ti. Adi tuti-e.

⁵ Dije madi ki ooi-de lo tuti koro ti dəji-de e i nə: «E ri e a irai-e be e? Ituti ngon koro kin mba ri e?»

⁶ Ningə njé ndo je iləi-de ti təki Jəju əl-n-de, 6a iyəi-de adi awi.

⁷ Loki rəi ki ngon koro ka kin ningə, labi kibə je ləde gide ti, 6a Jəju al isi də ti.

⁸ Dije ngay labi kibə je ləde go rəbi ti. NJe ki madi je, e mbi kam je ki wale e təti tiləi ti.

⁹ NJé njiyə no Jəju ti ki njé njiyə goe ti unindude ki taa əli e i nə: «Təjì e ki də Luwə ti! Ningə kadi Luwə njangi də dəw ki re ki tə Babe.

¹⁰ Kadi Luwə njangi də kəbe ki a re, adi e kəbe lə kaje *Dabidi.* Təjì e ki də Luwə ti, me dərə ti taa.»

¹¹ Jəju ur Jorijaləm ti, aw me kəy ti lə Luwə. Loki ində kəmne oo ne je pəti ki gə gide ningə, e i njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo təei awi Bətani ti, tədə lo səl ngata.

Jəju man kagi mbay-kote (Mt 21.18-19)

¹² Loki lo ti go ti, Jəju e i njé ndo je təei Bətani ti ki taga, ningə bo ra-e.

¹³ Jəju oo kagi mbay-kote ki mbie to də ti, a say nu, ningə əti aw gin ti kadi n-oo se n-a n-ingə kande də ti kadi n-uso wa? Nə loki re basi rə kagi ti ningə, oo mbie je par, 6i oo kande al, tədə e nay kandi mbay-kote al bəy.

¹⁴ Be e Jəju əl mbay-kote e nə: «Kadi dəw uso kandi gogi al biti ki nə ti.» *NJé ndo je lie ooi ndu ta ki əl.

Jəju tuwə njé ra gati je me kəy ti lə Luwə (Mt 21.10-17; Lk 19.45-48; Ja 2.13-16)

¹⁵ Loki rəi təei Jorijaləm, Jəju aw ur natı kəy ti lə Luwə, ningə ilə rəne tuwə njé labi ne je ki njé ndogı ne je natı kəy ti lə Luwə kə. Jəju sur tabilə je lə njé mbəl la je tilə, naa ti ki ne kisi lə njé gati də dum je.

¹⁶ Iyə dəw madi adi un ne də-n me kəy ti lə Luwə al.

¹⁷ Ningə ndo-de ne e nə: «NDangi me makitibə ti lə Luwə e i nə: "Kəy ləm a išari-e kəy kəl ta ki Luwə ki to ki mbata lə gin dije pəti, ne səi, itəli-e lo bəyo rə ti lə njé bogi je yo."»[†]

¹⁸ Loki ki njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je ooi ta je kin ningə, sangi rəbi kadi n-təli Jəju, ne bəli tədə kosi je ndigi ne ndo lie ngay.

¹⁹ Loki lo səl ningə, Jəju e i njé ndo je təei me 6e bo ti kə.

Kadi-me ki kəl ta ki Luwə

²⁰ Loki lo ti ki si, Jəju e i njé ndo je isi indəi də ningə, njé ndo je ooi kagi mbay-kote ki tuti dəe ti ratata ki ngire ti.

²¹ Loe ti nə, me Piyər ole də ne ti ki ndə ki ra ne, adi əl Jəju e nə: «NJé ndo ki bo, o kagi ki ndə ki iman-e ka tuti am.»

²² Ningə Jəju təl əl njé ndo je ləne e nə: «Majı kadi adi mesi Luwə.

²³ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, re dəw madi əl mbal kam e nə: «Öti lo kin ti rangi, aw osi me ba ti», ki kadi-me, ki kanjı badi, e gər təki ta ki n-əl kin a ra ne 6a, Luwə a ra ade.

²⁴ E be e, m-əl səsi madi igəri təki, ne je pəti ki idəji Luwə me kəl sie ta ti, majı kadi indəi dəsi ti təki ingəi ki bəlme, ningə Luwə a ra adi səsi.

²⁵ Loki j taa kadi əli ta ki Luwə, re ta to dansi ti ki dəw madi e, majı kadi iyəi goe kə adi-e, kadi Bawsı ki isi dərə ti, iyə-n go majal je ləsi kə adi səsi tə. [

²⁶ MBata, re iyəi go majal je lə dije ki rangi kə al ningə, Bawsı ki isi me dərə ti, a iyə go majal je ləsi kə al tə.][†]

Ta ki dəji da təgi ti lə Jəju (Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Jəju e i njé ndo je ləne təli rəi Jorijaləm ti bəy. Loki Jəju isi njiyə natı kəy ti lə Luwə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je,

²⁸ rəi dəji-e e i nə: «E ki təgi ki j ra e isi ran ne je kin be e? Ə na tə e adi ndune kadi iira-n-de wa əl-je adi j-o?»

* ^{11:10} Kaje Dabidi, kər me e nə Dabidi ki je dije ki gin koji ti lie. MBata Dabidi ra 6al ası dibə kare bəy taa oji Jəju Kirisi.
† ^{11:17} Ejay 56.7; Jəremi 7.11 † ^{11:26} Bar ta kin dije madi əli təki goto me makitibə je ti ki njé ndange ki kate ndangi.

29 Jəju təl əl-de ə nə: «M-a m-dəjɪ səsi ta kare be par. Re iləi-mi tı ningə, m-a m-əl səsi dəw kī adi-m ndune kadi m-ra-n nə je kin tə.

30 Nə ə ilə Jə kadi ra dije batəm ə? E Luwə ə se e dije wa əli-mi adi m-o.»

31 Nə təli a əli-naa ta dande tı əi nə: «Re j-əl-e j-ə nə: "E Luwə ə ile" ə, a dəjɪ-je ə nə se ra ban ə j-adə meje al wa?»

32 Ə j-a j-əl j-ə nə: E dije ə iləi Jə al tə...» Təki rəjeti, bəli kosı je, tədə dije pətə gəri dəde tı kadi Jə e nje kəl ta kī ta Luwə tı kī rəjeti.

33 Be ə təli əli Jəju əi nə: «Ji gər al.» Ə Jəju təl ilə-de tı ə nə: «Re əgəri al ə, mi ka m-a m-əl səsi təgi kī m-iş m-ra-n nə je kin al tə.»

12

Kujı ta də njé ra kılə me ndər nju tı, kī njé me majal

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

1 Go tı Jəju lə rəne əl-de ta kī kujı ta ə nə: «Dingəm kare ndər nju, ningə ində singə gugı gide wuki. Ur be kadi tə mborəi man nju tı, ningə ur nə tə ta kagi be, kadi dije iş i də tı ngəmi ndər ka kin. Ba go tı, dəəi ta naa tı kī dije kī njé ra kılə nju, kadi tə rai kile adi-e, ə kagi loe tı ba, a kəyə-naa nəe, ningə e wa əti aw mba.

2 Lokı kagi lo kijə kandi nju ası ningə, ilə bəə ləne kare kadi aw taa kandi nə ndor ka kin, kī yanə ji njé ra kile tı adi-ne.

3 Nə lokı bəə aw ningə, njé ra kılə je uwəi-e, tindəi-e ngay, ə tuwəi-e adi təl kī jine kare aw.

4 Nje ndər təl ilə bəə ki rangı bəy. E ka, tindəi dəe mbukı mbukı je, taji-e je tə.

5 Be ka, dingəm ka kin təl ilə bəə ki rangı bəy. Bəə kin uwəi-e təli-e, taa njé kī goe tı ka, tindəi-de je, təli-de je wa bəy tə.

6 Lo kin tı, ngonne kī dingəm kī ndige ngay, par ə nay kī karne sie. Ə un-e əle tə dəbəy dəw rəde tı, tədə əl ə nə: "A bəli gidi ngonm."

7 Nə njé ra kılə nju ka kin əli-naa dande tı əi nə: "Darəe ə wa kam ə a e nje nə nduwə, ə adi ji təli-e, ningə ndər nju kin a e nə ləje." 8 E be ə, uwəi ngon ka kin təli-e, iləi ninen gidi ndər tı taga.

9 Ə se dingəm nje ndər kin a ra ban wa? A re kadi təl njé ra kılə je kin kə, ə sangi njé ki rangi ində-de ta ndər ti.

10 Itidəi ta kin me makitibi tı lə Luwə oi al a?

"MBal kī njé ra kəy je mbati-e, E ə təl mba kī e təgi kəy.

11 E kin e kılə ra Babə.

E nə kəjı kī əti bəl ə to ta kəmje tı kin."»²⁰

12 Lo kin tı, ki bo je kī də *Jipi je tı, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju, tədə gəri maji kadi kuji ta kī Jəju əl kin səbi dəde, nə bəli kosı je, adi iyəi-e, ə əti awi lo ləde.

*Ta də kigə la-mba Səjar tı kī e ngar kī bo
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)*

13 Ki bo kī də *Jipi je tı iləi *Parisi je madi ki dije madi kī me əuti tı lə *Erodı tı rə Jəju tı mba kadi tə n-iyəi kulə n-uwəi-e-n kī ta kī tae tı.

14 Rəi əli-e əi nə: «Nje ndo, ji gər kadi j nje kəl ta kī rəjeti, taa əbəl kəm dəw al nim. I o nə ra kī gidi tı taga ne kam al, taa j nje ndo dije rəbi lə Luwə kī goe kī rəjeti. Ə əl-je adi ji-o: e loe tı ə se e loe tı al kadi dəw əgə la-mba nje kəbe kī bo Səjar ə? Kadi tə j-igə la-mba ə se j-igə al ə?»

15 Nə Jəju gər kədi kəm dije ləde adi əl-de ə nə: «MBa ri ə iyəi kulə kadi uwəi-mi ə? Ərəi kī silə kare adi-mi m-o.»

16 Ə rəi kī silə kare adi-e, ningə dəji-de ə nə: «Də nə ə indəi, ə tə nə tə ə ndangi silə tı kin ə?» Ə iləi-e tı əi nə: «E nje kəbe kī bo Səjar.»

17 Jəju təl əl-de ə nə: «Nə lə Səjar ə adi Səjar, nə lə Luwə ə adi Luwə tə.» Lo kin tı, ta lə Jəju dum dəde ngay.

*Ta də kī njé koy je lo koy tı
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-38)*

18 *Sadusı je kī əi dije kī ooi kadi njé koy je a ii taa lo koy tı al, rəi rə Jəju tı dəji-e əi nə:

19 «Nje ndo dije, *Mojı ndangi ndu kin me makitibi tı adi-je ə nə: "Re dəw madi, ngokə taa dəne, ə ngokə ka kin ojı ngon kī dəne ka kin al bəy ə oy ningə, kadi taa dəne nduwə kin, ojı-n ngan je kadi təgi to nje goto tı."»²¹

20 Ki əjı də ta kin, ngakonaa je əi sıri. Ki dəsay taa dəne, ə ojı-n ngon kī kadi tə ər toe al bəy par ə əti oy.

21 Ki kə joo re taa dəne nduwə ka kin, ningə ojı sie ngon ba ər to nje goto ka kin al

²⁰ 12:11 Pa je 118.22-23

²¹ 12:19 Kılə ngirə nə je 38.8; Dətərenom 25.5-10

bəy ə re oy ka bəy. Kì kò mítə re ə kae tì ə wa ka kin bəy.

²² Adi ngakonaa je kì siri kin, taai dène ki kare kin pəti tigə, ka dəw kare ki dande tì ki oji sie ngon bəy taa kadi oy goto. Gode tì pəti, darə dène wa re oy tò.

²³ Ð se ndə ki njé koy je a ij taa lo koy tì, ə ei je a ij lo koy tì ə, nə dande tì ə dène kin a e nee ə? Tadə ei siri pəti taai-e nedē tì.»

²⁴ Jəju əl-de ə nə: «Səi dije ki indəmi rəbi, ningə kadi igəri təki indəmi rəbi tado igəri makitibi lə Luwə al nim, taa igəri təgi lə Luwə al nim tò.

²⁵ Təki rəjeti, ndə dije a ij taa lo koy tì, dingəm je ki dène je a taai-naa al ngata. Pəti a toi tə *Malayka je be me dərə tì.

²⁶ Ta ki əji də kij ki njé koy je a ij taa lo koy tì, itidəi ta ki əji də por ki ə me ngə tì, ə e ki kəl tae me makitibi tì lə Moji kin al a? Luwə əl Moji ta lo kin tì ə nə: “Mi Luwə lə *Abirakam, mi Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə *Jakobi.”[☆]

²⁷ Luwə e Luwə lə dije ki njé kisi kəm ba, ə i e Luwə lə njé koy je al. Indəmi rəbi ndəm ki də gangi.»

NDu-kun ki itə ndu-kun je (Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ NJe ndo ndu-kun kare ki oo ndude lo naji-naa ta ti, lo ki oo adi Jəju ilə ta *Sadusi je tì maji ngay, əti aw rə Jəju tì dəje ə nə: «Dan ndu-kun je tì pəti kin, e ki ra ə e ki dəsəy dan tì ə?»

²⁹ Jəju əl-e ə nə: «NDu-kun ki dəsəy ki itə ndu-kun je pəti ə to kin: “O *Isirayə! Babə Luwə ləje e Babə ki e karne ba.

³⁰ A indigi Babə Luwə ləi ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, ki mər ta ləi ba pəti, taa ki təgi ba pəti tò.”[☆]

³¹ Ningə ndu-kun ki ko joo ə to kin: “A indigi dəw madi tə darəi i wa be tò.” *NDu-kun ki rangi ki itə ndu-kun je ki joo kin goto.”[☆]

³² NJé ndo ndu-kun je lə Luwə əl Jəju ə nə: «Majı ngay NJé ndo! ta ki əl e ta ki rəjeti: Babə Luwə ləje e karne ba par ə e Luwə, Luwə ki rangi goto.

³³ Ningə, kadi dəw ndige ki ngamene ba pəti, ki nə gər ki dəne ba pəti, ki təgine

ba pəti, taa kadi dəw ndigi dəw madine tə darəne wa be tò. E kin e sotə ngay itə da je ki kijə məside kadi-kare tì, kılə por də tì tə kadi-kare, ki kijə məsi kadi-kare je ki dangi dangi ki kadi Luwə.»

³⁴ Lokı Jəju oo kadi nje ndo ndu-kun kin ilə ta ti ki kəm-kədi, ningə əl-e ə nə: «I say al ki kōbe lə Luwə.» Go ta je tì kin, dəw ka sangi kadi n-dəjì ta Jəju al ngata.

Kirisi ki Dabidi (Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Lokı Jəju isi ndo dije nə gin kəy tì lə Luwə, dəjì-de ta ə nə: «Ra ban be ə njé ndo ndu-kun je əli par əi nə Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte e ngon ka *Dabidi ə?

³⁶ Dabidi ə wa ki dəne, lokı NDil Luwə ra kılə mee tì, əl ə nə:

“Babə Luwə əl Babə ləm ə nə:

«fre isi də ji kəm tì ne,

Biti kadi m-ilə njé bə je ləi gin təgi tì.”[☆]

³⁷ «Dabidi ə wa ki dəne ər-e Bane, nga ki go rəbi ki ban taa Kirisi e-n ngon ka Dabidi* ə?» Kosı dije ngay ooi ta lə Jəju ki rənəl.

Jəju gangi ta də njé ndo ndu-kun je tì lə Luwə (Mt 23.1-12; Lk 20.45-47)

³⁸ Me nə ndo tì lə Jəju ki isi ndo kosı je, əl-de ə nə: «İndəi kəm-kədi də rəsi tì ki rə njé ndo ndu-kun je tì. Əi dije ki gei njiyə ki kibə ngal, taa gei kadi dije rai-de ləpiya ki buki-naa tì lo kingə-naa je tì lə kosı je tò.

³⁹ Gin kəy kaw-naa je tì, ə se lo nə kuso tì, a gei lo kisi dije ki bo, kətə nə dije tì.

⁴⁰ Taai nə maji je lə nje ngaw koy je pəti pəti jide tì, ningə ədi kəm dije ki kəl ta ki Luwə ki gine gangi al, kadi dije ooi-de təki n-əi dije ki maji. Go kılə ra je tì ki be kin, Luwə a gangi-n ta ki ngə ngay dəde tì itə ndəgi dije.»

Kadi kare lə nje ngaw koy ki nje ndoo (Lk 21.1-4)

⁴¹ Jəju isi səbəi no lo kılə kadi-kare, isi isi oo kılə ki dije isi ləi kadi-kare. NJé nə kīngə je ngay adi la ngay ngay.

⁴² Ningə nje ngaw koy ki nje ndoo kare re ki ngan silə joo, tə nə ki təsə nə al ilə tò.

* 12:26 Teç ki taga 3.2, 6 ☆ 12:30 Dətarənom 6.4-5 ☆ 12:31 Ləbatik 19.18 ☆ 12:36 Pa je 110.1 * 12:37 NGon ka Dabidi, kər me ə nə dəw ki gin koji tì lə Dabidi (10.47; 11.10).

43 Adi Jəju bar njé ndo je lène əl-de ə nə: «M-əl səsi təki rɔjeti, nje ngaw koy ki nje ndoo kam ilə kadi-kare itə ndəgi dije pəti.

44 Tadə ndəgi dije adi burim la je lade, nə nje ngaw koy kin adi nə kīngə ki me kəy ti lène ba pu. E bəy nə ki nay jie ti kadi ra-n ki rəne ə un adi kin.»

13

*Jeju əl ta lə kəy kaw-naa ki a tuji
(Mt 24.1-3; Lk 21.5-7)*

1 Lokı Jəju isi təe me kəy ti lə Luwə isi aw ningə, nje ndo lie kare əl-e ə nə: «Nje ndo dije, oo mbal je ki rai kəy, ki kəy je ki boy boy ki eti bəl ki dum kam!»

2 Jəju təl əl-e ə nə: «O kəy je ki boy boy kam maji, mbal kare ki a nay kadi isi də made ti goto; a budi-de nangi mur mur.»

*Ne je ki a rai ne kate no dəbəy ndo ti
(Mt 24.3-13; Lk 21.7-19)*

3 Go ti, lokı Jəju aw isi də mbal kagi bini je ti, sobi də kəy lə Luwə. Piyər nəm, Jakı nəm, Ja nəm, Andire nəm, dəji-e ta lokı e si kə karde e i nə:

4 «Əl-je adi j-o, dəkagilo ki ra ti ə nə je kin a rai nə ə? Ə nə kəjə ki ban ə a təjə kadi ji gər təki nə je kin pəti a indəi ngangide ə?»

5 Lo kin ti Jəju lə rəne əl-de ə nə: «Indəi kəm-kədi də rəsi ti, adi dəw ədə səsi al.

6 Dije ngay a rəi ki təm, a əli e i nə: “Mi ə mi Kirisi”, ningə a buki dije ngay wale tə.

7 Lokı a oi kə rə je ki e səsi basi, ki poy rə je ki e say, adi bəl ra səsi al. Re e ri ri ka nə je kin a rəi, nə e dəbəy ndo al bəy.

8 Gin be madi a aw rə də gin be madine, kəbe madi a aw rə də kəbe madine ti; dənangı a yəki je, bo a o je ki lo je ki dangı dangı, nə nə je kin atoi tə lo kılə ngirə to ndoo ki a ra dəne kin be bəy.

9 Ningə ki ojı dəsi səi je wa, maji kadi isi də njasi ti maji, tadə dije a awi səsi lo gangı ta je ti, a tindəi səsi gin kəy kaw-naa je ti. A awi səsi kadi ai nə njé kəbe je ti, ki nə ngar je ti ki boy ki mbata ləm. Lo kin ti a e ta rəbi ki kadi a ingəei naji ki ma ki dəm ti rəsi ti.

10 NGata ningə, nə ki dəsay, sobi kadi Poy Ta ki Maji osi mbi dije ti ki dənangı ti ne pəti.

* **13:14** Lo ki sobi kadi e ti al: E kəy lə Luwə. **13:14** Daniyal 9.27; 11.31; 12.11 **13:15** Dənangı Paləsitin ti, dije rai kəy adi dəe ki taa lay, ningə dəe ki taa ki lay ka kin ə e lo kisi kər kər. Mt 24.17.

11 Lokı a uwəi səsi kadi a awi səsi lo gangı ta ti, onosi kadi mesi bəl, kə nə se ta ri ə a əli nə njé gangı ta je ti wa? Ta wa ki Luwə a ində tasi ti loe ti nəq kin ə əli-de par. Tadə e səi je wa ə a əli ta al, nə e NDil Luwə ə a ində tasi ti kadi əli.

12 NGakonaa je a uni də-naa awii lo təlnaa ti, baw ngon a aw ki ngon kadi təli-e kə, ningə ngan je, mede a majal ki njé koji-de je, ə a uni dəde awi kadi təli-de tə.

13 Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm, nə dəw ki uwə təgine ba biti dəbəy ti a ingə kajı.

*Ko ki bo ngay ki a re
(Mt 24.15-25; Lk 21.20-24)*

14 «Ningə lokı a oi dəw ki nje ra nə ki kəbi, ki nje tuji lo, ki a uwə lo kisi lo ti ki e lo ki sobi kadi e ti al*. Maji kadi dəw ki nje tədə nə je kin gər gine maji. Ningə njé ki isi Jude ti a ayı-naa ki də mbal je ti. **15** Dəw ki isi də kəy ti a ur nangi 6a a aw me kəy ti kadi tə un nə madi təe-n al. **16** Dəw ki a e me ndər ti, a ası kadi təl re 6e un kibı rəne al.

17 NDəe ti nəq kin, kəm-to-ndoo ki gəe goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je.

18 Əli ta ki Luwə kadi nə kin ra nə 6ara al.

19 Ki rɔjeti, a e dəkagilo kə ki dəw oo ndə kare al bəy. Lo kılə ngirə dərəq ki dənangı ti, ki Luwə ində-n nə je nu, biti 6one, dəw oo ko kə kin nja kare al, taa dəw a oo ko kə kin gogi al tə.

20 Re Babə uwə ta ndə je kin gangı al ə, dəw kare ki a isi ki dəne taa goto. Nə ki mbata lə dije ki e wa mbəti-de, tə dije ləne kin ə, uwən ta ndə je kin gangı.

21 NGa ningə, re dəw əl səsi ə nə: “Kirisi, ki e *Dəw ki Luwə mbəte ə aw yo am, e ə aw ne am” ə, adi-e mesi al.

22 MBata kirisi je ki ngom, ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, a rəi nəq tə rai nə kəjə ki nə je ki eti bəl bəl ki dum kəl tae. A rai kadi tə re to ban ə njé wa ki Luwə mbəti-de ki nə ki n-buki-de wale.

23 E be ə, kadi, səi isi də njasi ti, m-əl səsi nə je kin pəti kadi igəri.

NDə re NGon dəw
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

²⁴ «Ningə, dəkagiloe tı ka kin, go ko je ti kin
ba, kadi a tēe kəmne al, nay a nda al,
²⁵ mee je a ij ki dərət tı tosi ki nangi, ningə
təgi je ki me dərət a yəki.

²⁶ Lo kin tı a yə a oi-mi *NGon dəw m-a m-
re me kıl ndi tı. M-a m-re ki təgi, me kunji tı
ki eti bəl.

²⁷ M-a m-ilə malayka je ləm kadi tə də
kum dənangı tı ki so, a kawi njé ki mbəti-de
ki naa tı. A kawi-de ij ngangi dənangı tı ki
kare təei e ki nungi tı.

Nə ndo ki ojı də kagi mbay-kote
(Mt 24.32-36; Lk 21.29-33)

²⁸ «Majı kadi igəri nə ndo ki də kagi mbay-
kote tı kin majı. Loki bajie je indəi rungiru,
ə mbie iti kin ningə, igəri kadi nay ba e basi
ngata.

²⁹ Be tə a, lokı oi ne je kin rai ne ningə, majı
kadi igəri təki mi *NGon dəw mi ta kəy tı,
basi rəsi tı.

³⁰ Ningə təki rəjeti, adı m-əl səsi, dije ki isi
ki dəde taa ne kin a oyi tigə al bəy ə ne je kin
a rai ne.

³¹ Dərət ki dənangı a gotoi ndə madı, nə ta
ləm a to lo tone tı ba ratata ki no tı.

Luwə ki karne ba ə gər ndə ki dəbəy tı
(Mt 24.42; 25.13-15; Lk 12.36-38; 19.12-
13)

³² «Dəw kare ki gər ndə ə se də kadi ki ne
je kin a rai ne tı goto. *Malayka je ki dərət tı
al nim, mi NGon lə Luwə ə wa al nim. Dəw
ba, e Bawje Luwə ba par ə gər.

³³ Majı kadi oi go rəsi, isi dəgi tı, tədə igəri
də kade kin al.

³⁴ A to tə ta lə dingəm kare ki iyə me kəy
ləne ə aw mba kin be. Kəte bəy taa kadi aw,
iyə kilə je ki me kəy tı ji njé kilə je tı ləne. Adı
na na kilə ki səbi dəe kadi ra, ningə ndəjı nje
ngəm ta kəy kadi isi dəgi tı.

³⁵ Ə majı kadi isi dəgi tı, tədə igəri ndə ki
ba nje kəy a re-n al. A re lo səlo, ə se dan lo
tı, ə se ndu no kinjə tı, ə se ki si, igəri al.

³⁶ Re tēe pati ningə, kadi ingə səi də bi tı al.

³⁷ Ta ki m-əl səsi kin, e dije pəti ə m-əl-de.
İsi də njasi tı.»

14

Ta kəjı ki də təl Jəju tı
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jə 11.47, 49, 53)

¹ Nay ndə joo kəte kadi ndə ra nay Pakı,
ki nay mapa ki əm əde al asi. NJé kun də
njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-
kun je, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju gidi ngəy
n-təli-e.

² Be ə, əli-naa əi nə: «Adı j-uwəi-e ndə ra
nay tı al nə dije a ij tə rai wongi.»

Dəne madı ur yibı ki əti majı də Jəju tı
(Mt 26.6-13; Jə 12.1-8)

³ Jəju e me 6e tı ki Batani, me kəy tı lə Sımo
ki kəte e nje banji. Loki Jəju isi uso nə, dəne
madı re ki ku mbal ki bari-e albatır ki yibı ki
əti majı rosi. Yibı kin gate e ngay, rai ki man
kagi ki bari-e nar. Dəne tə ku, ningə ur yibı
ka kin də Jəju tı.

⁴ Dije madı dan njé ki əi loe tı noq, rəde
nəl-de al adı əli-naa dande tı əi nə: «Kəm tuji
yibı kin kə be par kin nə ri ə?»

⁵ Ası kadi dəw taa-n la ki al də kılə tı ki ndə
bu mítə be ka e ki ra-n ki njé ndoo jel!» To
rəde adı əli ta dəne ka kin ngay.

⁶ Nə Jəju əl-de ə nə: «İyəi dəne kin jəke.
MBari ə isi njibəi-e ə? Nə ki ra dəm tı kin e
kilə ki majı.

⁷ NJé ndoo je kam, isi səsi ne ki ndə je pəti,
adı ndə ki mesi ndigı par ə a rai səde, nə mi,
m-a m-isı səsi ki no tı al.

⁸ Dəne kin ra nə ki ası go təgine: Oy yibı
rəm tı kəte kadi tə darəm aw-n bada.

⁹ Ningə adı m-əl səsi ta ki rəjeti: lo je pəti
dənangı tı ne, ki dije a iləi mbə Poy Ta ki Majı
titı, a ori poy nə ki dəne ra kin kadi mede ole-
n dəe tı.»

Judası un də Jəju
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judası Isikarıyoti ki e ki kare mbə njé
ndo je tı lə Jəju ki dəgi gide joo, aw ində də
ta naa tı ki njé kun də njé kijə nə məsi kadi-
kare je, mba kadi ilə-n Jəju jide tı.

¹¹ Loki ki bo je ooi ta ki ta Judası tı, rəde
nəl-de ngay adı uni mindide kadi n-adi-e la.
Loe tı noq, Judası ilə ngirə sangı kadi n-oo se
n-a n-ra ban ə n-a n-ingə dəkagilo ki to kadi
n-ilə-n Jəju jide tı wa.

Jəju uso nə Pakı ki njé ndo je ləne
(Mt 26.17-19; Lk 22.7-13)

¹² NDə ki dəsay lə ra nay kuso mapa ki əm
əde al, ki e ndə ki dije isi təli ngan dəgi batı je
mbata nə kuso Pakı, njé ndo je lə Jəju dəji-e

ei nə: «Lo kī ra be e īndigi kadi j-aw ji ra ne kuso Paki titi, j-īndə dəe dana j-adi uso e?»

13 Ningə Jəju ilə njé ndo je lene joo, el-de e nə: «Awı me 6e bo ti kam ba, a īngəi dīngəm kare kī otı gum man dəne ti ningə uni goe.

14 Me kəy kī ur ti e, əli ba nje kəy kin ei nə: «NJe ndo dije e nə se me kəy kī ra e kadi n-re n-uso ne Paki ti kī njé ndo je lene wa?»

15 A əjī səsi me kəy kī boy. Me kəy kin to taa, e kī ra oy, kī ne je kī me ti pəti. Lo kin e a rai ne kuso Paki titi kadi j-usoi.

16 *Njé ndo je ij taai, awi me 6e bo ti ka kin ningə, īngəi ne je pəti asi naa təki wa kī Jəju el-n-de, adi rai ne kuso Paki, īndəi dəe dana.»

Nje ndo kare kī a un də Jəju

17 Lokī kadi ur, Jəju re kī njé ndo je lene ki dəgi gide e joo.

18 Ningə lokī isi ta ne kuso ti, Jəju el-de e nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw kare dansi ti kī isi usoi səm ne ne kin, a ilə-m ji dije ti.»

19 Me njé ndo je ilə ngirə təsi-de, adi dəji ta Jəju kī bare bare ei nə: «E mi 6e?»

20 Jəju el-de e nə: «E dəw kare dansi ti səi kī dəgi gide e joo wa kin. E kī isi ilə jine səm naa ti me ka ti wa kin.»

21 Mi *NGon dəw m-a m-oy təki ndangi me makitibə ti lə Luwə[☆], nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti. Dəwe kin, koje al e sotı ngay.»

Ne kuso lə Babe

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1Kor 11.23-

25)

22 Lokī isi ta ne kuso ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə də ti, uwə təti naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə el-de e nə: «İtaai, e kin e darəm.»

23 Go mapa ti, Jəju un kəpi kasi kandi nju, ra oyo Luwə də ti, ningə təl-n adi njé ndo je aysi-naa pəti dande ti,

24 ningə el-de e nə: «E kin e məsim, məsi kun mindi kī sigi kī a əy mbata kosi dije.»

25 Ningə təki rəjeti, adi m-əl səsi m-a m-ay kasi kandi nju kī rangi al, biti kadi m-a m-ay kī sigi me bekətə ti lə Luwə.»

26 Lokī osi pa kile təji də Luwə ti gine gangi, təei awi də mbal kagi bini je ti.

Jəju el təki Piyər a naji ta gər-ne

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Ja 13.36-38)

[☆] 14:21 Pa je 22.2; Ejay 53 [☆] 14:27 Jakari 13.7

27 Jəju el njé ndo je lene e nə: «A īmbati-mi pəti, tədə ndangi me makitibə ti lə Luwə ei nə: «M-a m-təl 6a batı je, ningə batı je a sanəi-naa kī lo lo”[☆]

28 Nə lokī m-a m-əl lo koy ti, m-a m-aw kəte nosi ti, tə ngəm səsi Galile ti.»

29 Piyər el Jəju e nə: «Re dije pəti e iyəi-ni kə ka, ne kin a ra ne rəm ti mi Piyər al.»

30 Jəju təl el-e e nə: «I, təki rəjeti, adi m-əli, 6one, me kondə ti wa kin, kunə kinjə no nja joo al bəy e a naji ta nja mitə e nə igər-m al.»

31 Nə Piyər a də ndune e nə: «Re e-n koy ka m-a m-oy səi, 6i m-a naji ta gəri, al ratata.» Ningə ndəgi njé ndo je pəti əli ko ta wa kī Piyər el ka kin to.

Jəju el ta kī Luwə Jətisəmane ti

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

32 Go ti, Jəju ei kī njé ndo je lene əti rəi lo ti madi kī təe nə Jətisəmane. Jəju el-de e nə: «İsi lo kin ti ne be īnginəi-mi, dəkagilo ti kī m-a m-əl tə kī Luwə.»

33 Jəju adi Piyər nim, Jaki nim, Jə nim awi sie. Lo kin ti, dadı kī 6əl kī me ndil ti ilə ngirə ra Jəju.

34 Adi Jəju el-de e nə: «Me-kə rosı mem rosı kī ası koy. İsi lo kin ti ne be, isi kəm 6i itoi 6i al.»

35 Jəju əti kī kəte ndəy, ningə osi kī nangi, dəji Luwə kadi re to ban e, əsi də kadi kə kin ngərəngi rəne ti.

36 Jəju e nə: «Aba! Bai, ne kī dum təgi goto, e əsi kə kin ngərəngi kə rəm ti! Nə ke e kadi e ndigə ləm al, nə kadi e ndigə ləi yo taa.»

37 Jəju təl re rə njé ndo je ti kī mitə, ningə īngə-de, isi to 6i, adi el Piyər e nə: «Simo, isi to 6i wa biti a? Ası kadi isi kəm də kadi kī kare be al biti a?»

38 İsi kəm ba, əli ta kī Luwə, kadi osi me ne na ti al. NDil ndigə ra ne kī maji, nə darə e kī tə.»

39 Ningə təl ər ndane səde kī rangi bəy, el ta kī Luwə, un go məndinə kī kəte wa ka kin bəy.

40 Lokī təl re rə njé ndo je ti ningə, īngə-de isi to 6i bəy, kəmde əy diriri, lo ta kī kadi əli ka gəri al.

41 Jəju təl aw, re kī kə mitə, el-de e nə: «İtoi ta 6i ti ne, isi ori kəə bəy a? Ası be nga! Dəkagilo re kadi a iləi-mi *NGon dəw ji njé ra majal je ti ngata.»

42 IJ taai adi jawi, nje kila-m jide ti e re am!»

Kuwə Jəju

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Ja 18.3-12)

43 Loe ti noq, loki ta nay ki ta Jəju ti ba bəy ningə, Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti ki dəgi gide e joo, e təe isi re. Re ki kosi dije ngay gone ti. Dije ki njé kuwə kiyə kasigar je, njé kuwə gol jide ti je. Kosi je kin, e njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je, e iləi-de.

44 Judasi ki nje kun do Jəju, əli-naa səde ne ki n-a n-ra kadi tə gəri Jəju e nə: «Dəw ki m-a m-uwe rəm tə rututu kin ba, e darəe e wa ən ə, uwəi-e, indəi kəmsi goe ti awi sie!»

45 E be ə, təe e wa ki Judasi re təe par ə, səbi Jəju əl-e e nə: «Nje ndo dije!» Ningə, uwe rututu ki rəne ti.

46 Ba loe ti noq dije, ki rəi ki Judasi ka kin indəi jide do Jəju ti uwəi-e.

47 Loki uwəi-e, ki kare dan njé ki e sie naa ti, or kiyə kasigar, tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ba tigə mbie lati gangi.

48 NGa ningə Jəju un ta əl-de e nə: «To tə ne ki mi nje bogi, e irəi ki kiyə kasigar je, ki gol je taa kadi uwəi-mi be?»

49 NDə je pəti, mi dansi ti gin kəy ti lə Luwə, m-ndo dije ne, ka uwəi-mi al, nə e kin to be bone mba kadi ta je ki ndangi me makitibə ti lə Luwə təli tade.»

50 Lo kin ti, njé ndo je lie pəti qyi-naa e iyəi-e

51 NGon ki basa kare, ki dole rəne ki ta kibi e wa par, un go Jəju. Dije uwəi ngon ki basa ka kin,

52 nə, iyə ta kibi ki dolə-n rəne ka kin jide ti, e ay ki rəne kare aw.

Jəju a noq njé gangi ta je ti lə Jipi je

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Ja 18.12-18)

53 NJé kuwə Jəju, awi sie noq ki bo ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. E lo ki njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je, ki njé ndo ndu-kun je, pəti kawi-naa ti.

54 Piyər adi ndəe ngal, e njiyə-n go Jəju ti, ndəy, ndəy, re ur-n gode ti kəy, natı lo ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin. Re isi naa ti ki paja je ta por ti, isi ndibə.

55 NJé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé gangi ta je lə *Jipi je, ba pəti, sangi rəbi ta madi kadi n-gangii ta koy do Jəju ti, ne ingəi al.

56 Dije ngay təti ta je ki ngom dəe ti, nə ta ki təti je ləde aw go-naa ti al.

57 NJé ki naq je ij ai taa ki njade, taa təti ta je ki ngom mində ti ei nə:

58 «J-o tae ti əl e nə: «M-a m-tuj i kəy lə Luwə ki dije rai ki jide kam kə, ningə me ndə ti ki mitə, m-a m-təl m-ində e ki rangi gogi. A e kəy ki dəw a ra ki jine al.»

59 Do ta ti wa kin ka, ndu njé təti ta je osi go-naa ti al.

60 Ə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je i taa dan dije ti, dəj i Jəju e nə: «Ta ki dije a əli dəi ti kam, a əl ta madi do ti al a?»

61 Nə Jəju a tane mbə, təe tane ilə-de ti al. Ə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je dəj i Jəju ta ki rangi bəy e nə: «E i, e i Kirisi ki Luwə mbəte, ki e NGon lə Luwə ki dije isi iləi təj i dəe ti kin a?»

62 Ə Jəju əl-e e nə: «E mi wa, ningə a oi-mi *NGon dəw m-is i də ji kə Luwə ti ki nje təgi, m-a m-i dərət i m-re me kil ndi ti.»

63 Ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je til kibi je ki rəne ti, ba əl e nə: «E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi əl ta dəe ti bəy a?»

64 Səi je wa oi ndue ki əl-n ta ki mal də Luwə ti ki mbisi ne. Ta ri e iməri dəe ti e?» Ə dije pəti gangi ta də Jəju ti, kadi e dəw ki səbi koy.

65 NJé ki naq je, iləi gin tibə man tade dəe ti, ndəmi ta kəme, ningə bəri jide əsi-e-n, e əli-e e nə: «İndə ndil, e iba tə dəw ki indəi adi j-o.» Loe ti noq, paja je taai Jəju, ba agi ki ta tində mbəe ti.

Piyər naji ta gər Jəju

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Ja 18.15-18, 25-27)

66 Loki Piyər e ta mbalo ti, nangi ne bəy, dəne kare ki dan dəne je ti ki njé ra kila me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je i noq re.

67 Ə loki oo Piyər isi ndibə por ningə, ində manje ba, ba əl-e e nə: «I ka, i ki Jəju ki Najarəti ti tə al a?»

68 Nə Piyər naji e nə: «Jagi m-gər-e al, taa m-gər me ta ləi ki ige kəl kin al tə.» Go ti

Piyər otı njiyə isi aw ki ta ndogi ti, [ningə kunə kinjə no.]

69 Dəne ka kin ilə kəmne oo-n Piyər, ningə təl re də ta ti ka kin bəy, el dije ki ai loe ti noq e nə: «Dingəm kam e ki kare dan dije ti lie tə.»

70 Piyər təl naji nja kare bəy, e nə n-gər-e al. Ningə njaba go ti ə, dije ki ai səde noq, rəi əli Piyər bəy əi nə: «Tək i rəjeti, i ka, i ki kare dan dije ti lie tə, tədə j dəw ki Galile ti.»

71 Ə lo kin ti, Piyər ibi rəne ki ta ki ngə ngay e nə: «M-ib i rəm kadi Luwə ra səm ne ki ngə, re m-əl ta ki ngom. M-gər dingəm ki a əli ta lie kam al.»

72 Ba ta naa ti noq, kunə kinjə no ki qo joo. NGa ningə, me Piyər ole də ta ti ki Jəju əl-e e nə: «Kəte taa kadi kunə kinjə no nja joo, a naji ta nja mitə e nə ığər-m al,» ka kin, adi Piyər ində lo təqə taga ki ngədi njane ti, no ki man kəmne.

15

*Awi ki Jəju no ngar Pilati ti
(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Ja 18.28-38)*

1 Ki sj 6atı ba, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ığəi-naa ki ngatəgi je, ki njé ndu-ndu-kun je, ki njé gangi ta je lə *Jip i je ba pəti, uni ndude, 6a dəoi Jəju, awi sie iləi-e ji *Pilati ti.

2 Ə Pilati dəji Jəju ə nə: «İ ngar lə Jip i je a?» Ba Jəju əle ti ə nə: «E ta ki təqə tai ti.»

3 NJé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je təti ta je ngay də Jəju ti.

4 Ə Pilati təl dəji Jəju ta ki rangi bəy e nə: «A əl ta madi al a? O ta je pəti ki dije a indəi dəi ti kam!»

5 Nə Jəju təqə tane ilə ti al, adi ndəj i Pilati ki dum.

*Gangi ta koy də Jəju ti
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Ja 18.39-19.16)*

6 Də 6al je pəti, lo ra nay Paki ti, *Pilati ər dangay kare əle taa, adi e dəw ki kosi je dəji-e kadi ər-e dangay ti adi-de.

7 NGa ningə dingəm kare ki bari-e nə Barabasi e dangay ti noq tə. Uwəi-de dangay ti əi ki madine je əji-n də təl ki təli dəw, lo wongi ti ki ra-de də njé kəbe je ti.

8 Kosi je awi rə Pilati ti, ningə dəji-e kadi ra ne ki isi ra kəte kəte ka kin adi-de.

9 ƏGata ə Pilati dəji-de ə nə: «İgai kadi miyə ngar lə *Jip i je taa madi səsi wa?»

10 Pilati dəji ta kin be, mbata gər maji kadi e ni ə ra njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je də Jəju ti ə iləi-e jine ti.

11 Nə njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare suləi kosi je adi dəji Pilati kadi ər Barabasi yo adi-de 6i Jəju al.

12 Pilati dəji-de bəy e nə: «İgei kadi m-ra ri ki e ki bari-e ngar lə Jip i je a?»

13 Ba əi je təli uni ndude ki taa əli Pilati əi nə: «İbe kagi-dəsi ti!»

14 Pilati dəji-de ə nə: «E ri ki majal ə ra a?» Ningə uni ndude ki taa ngay bəy, əli əi nə: «İbe kagi-dəsi ti!»

15 E be ə, mba kadi rə kosi je nəl-n-de, Pilati ər Barabasi adi-de. Ningə go ti, adi indəi Jəju ki ndəy kabilay, ə ile ji asigar je ti kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

*Asigar je ibəi Jəju kogii
(Mt 27.27-31; Ja 19.2-3)*

16 Asigar je əri Jəju awi sie dana, lo ti ki bari-e pirətuwar, me lo ti ki boy ki *Pilati isi ti wa kin noq, ningə bari ndəgi asigar je pəti adi-de rəi.

17 Loe ti noq, iləi kib i ki kər pir pir* rə Jəju ti, ə oji jəgi kon iləi dəe ti tə.

18 Ningə, iləi rəde rai-e lapiya əi nə: «Lapiya ngar lə *Jip i je!»

19 Indəi dəe ki gakira, tib i man tade dəe ti, ə əsi məkəsəide nangi, rai tə ne ki isi əsi gone be.

20 Lok i ibəi-e kogii asi-de ningə, əri kib i ki kər pir pir ka kin rəe ti ko, ə təli iləi kib i je lie wa rəe ti gogi, 6a təqəi sie taga kadi awi bəi-e kagi-dəsi ti.

*Bəi Jəju kagi-dəsi ti
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Ja 19.17-27)*

21 Dingəm kare ki Sirən ti, təe nə Simo, e baw Aləgijandır əi ki Rupusi, i wale, ningə asigar je uwəi-e indəi təgi dəe ti adi otı kagi-dəsi lə Jəju.

22 Awi ki Jəju lo madi ti kare to noq, bari-e nə Golgota, ki kər me nə: «Lo ki to tə ka dəw be.»

* **15:17** Dəkagiloe ti kin, kib i ki kər pir pir, sobi də ngar je par ə kadi əy.

23 Gei kadi n-adi-e kası kandi nju ki bui naa ti ki ne ki bari-e nə mır[†], kadi ay, nə Jəju mbati kay.

24 Go ti, asigar je bəi-e kagi-dəsi ti, ba tigəi kır (mbare) də kibi ti lie, kadi n-ooi ne ki dəw ki ra dande ti a inga[‡].

25 E ki kadi ki jikare, e bəi-e-n kagi-dəsi ti.

26 NDangi me batı, ne ki ra e n-bəi-e-n kagi-dəsi ti ei nə: «NGar lə *Jipi je.»

27 Bəi njé bogi je joo naa ti sie kagi-dəsi ti. Ki kare də ji koe ti, ki nungi də ji gəle ti tə. [

28 Be kadi ta ki ndangi me makitibı ti lə Luwə ei nə: «Tidəi-e dan njé ra majal je ti» kin təl-n tane.][‡]

29 Dije ki njé də rəbə, tigəi dəde, ningə tajie, e əli ei nə: «Ma, j ki njé tuji kəy lə Luwə, e təl ra e ki rangi me ndə ti ki mitə ka kam!

30 Ajı rəi iwa, e j taa də kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o!»

31 Be tə e, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ibəi Jəju kogii dande ti ei nə: «Ajı dije ki rangi, nə e wa asi kajı rəne al!

32 Kirisi, ki Luwə mbəte, ngar lə *Isirayəl je ka kam, kaje e wa ki j-a ne kin, kadi j taa də kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o, adi tə j-o-n ta lie tə ta ki rəjeti!» Njé ki bəi-de kagi-dəsi ti naa ti sie ka kin ka tajie tə.

Koy Jəju

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jq 19.28-30)

33 Lokı kadi a jam də 6e ti, lo ndul dənangi ti ba pəti, biti kadi ki mitə ki lo səlo.

34 Ningə kadi ti ki mitə, Jəju no ki ndune ki bo e nə: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Kər me nə: «Luwə ləm, Luwə ləm, mbari e iyə-m kə?»

35 Dije madi dan njé ti ki ai noq, ooi ndue, ningə əli ei nə: «Oi dəw ka a 6ar Eli!»

36 Dəw kare dande ti ay ngədi, un ne ki to hom hom, ilə me man kandı ndu ti ki masi, ningə ilə ta gakira ti adi Jəju kadi ay, ba əl e nə: «İngəmi adi j-oi se Eli a re rise nangi də kagi-dəsi ti wa?»

37 Lo kin ti noq be, Jəju no ki ndune ki bo, ningə kəee tə.

[†] **15:23** Mir e yibi ki rai ki nəm kagi madi dənangi Paləsitin ti noq. Gate e ngay, ningə lo ki dəw oy 6a, a əyi rə nən ti 6əy taa a dibi. Taa lo ki rə dəw to-e ngay ningə, rai adi 6a rəe yogiro ndəy. [‡] **15:24** Pa je 22.19 [‡] **15:28** Bar ta kin dije madi əli təki goto me makitibı je ti ki njé ndange kəte ndangi. [§] **15:38** Kibi gangi lo kin gangi lo ki kay njay ki lo ki kay njay njay naa ti. Lo ki kay njay njay, e ki bo la njé kijə ne məsi kadi-kare je par e a un majal lə kosi je kadi aw-n me ti noq Luwə ti. Lokı Jəju oy, kibi ka kin til dana joo, adi ta rəbi to mbata lə dije pəti kadi awi no Luwə ti. Təe ki taga 26.31-33.

38 Go ti, kibi gangi lo ki a me kəy tilə Luwə, til dana joo, j taa nu biti re nangi. [§]

39 Ki bo lə buti asigar je ki bu, ki a ta kəm Jəju ti, oo-e lo koy ti ki oy, elə nə: «Təki rəjeti, dəw kin e NGon lə Luwə.»

40 Dəne je madi ai noq tə, ai say, indəi kəmde a ooi ne je ki isi rai ne. Dande ti, Mari ki Magidala e noq nəm, Mari ki kə Jakı ki ibari-e ngon ki e kə Jose e noq nəm, taa Salome e noq nəm tə.

41 E əi je kin ə ndoləi go Jəju, ta rai sie me ne ge je ti lie lokı e-n Galile ti. Ningə, dəne je ki rangi ngay ki rai sie Jorijaləm ti ka əi noq bəy tə.

Jisəpi un nin Jəju dibi

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-55; Jq 19.38-42)

42 NDəe ti kin, e ndə ki dije a əsi nja ne je naa ti indəi, adi e ndə ki no ndə ta kəət tə.

43 Lokı lo səl, Jisəpi ki Arimate ti, ki e dəw kare ki dije buki-e ti ngay dan njé gangi ta je ti lə *Jipi je re. Ewa ka isi nginə ta kəbe lə Luwə ki kadi a re kin tə. Bəl ra-e al, adi aw rə *Pilati ti dəje nin Jəju.

44 Lokı Pilati oo kadi Jəju oy 6a, əte 6əl, adi ilə go nje kisi də buti asigar je ki bu, ade re, ningə dəje ə nə se Jəju oy mari nu wa?

45 Lokı oo ta ki ta nje kisi də asigar je ti ningə, adi ta rəbi Jisəpi kadi un nin Jəju.

46 Jisəpi ndogi ta kibi, risi nin Jəju də kagi-dəsi ti re-n nangi, dole, ilə me 6e nən ti ki uri me mbal ti, ningə nduguru mbal ilə ta ti.

47 Mari ki Magidala əi ki Mari ki kə Jose ai, a oi lo ki iləi Jəju ti.

16

Jəju i lo koy ti

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-11; Jq 20.1-2)

1 Lokı ndə taa kəət də, Mari ki Magidala nəm, ki Mari ki kə Jakı nəm, Salome nəm, ndogi yibi kagi ki eti mbi, mba kaw koy rə nən Jəju ti.

2 NDə dimasi, ki si batı ba, lokı kadi isi bə kin, e yə awi də 6adı ti.

³ Lokî isi awi ningə, əli-naa dande ti ei nə: «NGa kin, naa e tə nduguru mbal ta 6adi ti rangi adi-je ə?»

⁴ Nə lokî uni kəmde ningə, ooi kadi mbal ka kin, dəw nduguru-e rangi.

⁵ Dəne je kin uri me 6e 6adi ti ningə, oi ngon ki basa madi kare, ilə kibi ngal ki nda rone ti, isi-n ki də ji kə tə. Lo kin ti, 6əl ra dəne je.

⁶ Nə, ngon ki basa ka kin el-de e nə: «İbeli al. İsi sangi Jəju ki Najarəti ti, ki dije bəi-e kagi-dəsi ti, nə e goto ne, i taa lo koy ti. Oi lo ki iləi-e ti e to kare kin.»

⁷ Ningə ki basine kin, awi əli Piyər ei ki ndəgi njé ndo je lə Jəju təki a aw kadi nginə səsi Galile ti. Lo kin e a oi-e ti, təki el-n səsi kate.»

⁸ Dəne je teei, ɔri ngədi ta 6adi ti isi awi, dadi par par ki 6əl, gəri rəbi rəde al. Ta ka əli dəw al, mbata 6əl təl-de.*

Jəju əji rəne Mari ki Magidala

⁹ [Jəju i lo koy ti ki ndə dimasi, si 6ati ba. Lokî i lo koy ti, dəw ki dəsəy ki təje rəne e Mari ki Magidala, ki ndə ki tuwə ndil je ki majal siri dəe ti kə.]

¹⁰ Ningə, Mari e nje kaw kəl njé ndo je lie ki isi ta kuwə ndoo ti ki ta nə ti.

¹¹ Nə lokî Mari el-de təki Jəju i lo koy ti, adi ne wa n-oo-e ki kəmne, njé ndo je taai me al.

Jəju əji rəne njé ndo je joo

¹² Go ti, Jəju əji rəne kəjî ki to-n ta dangi njé ndo je joo ki ei də rəbi ti, isi awi ki ngan 6e je ti.

¹³ Lokî Jəju ingə-de, təli awi ɔri poye ndəge je, nə ndəge je taai mede al tə.

Jəju əji rəne njé ndo je ki dəgi gide kare

¹⁴ Ta təl tae ti, Jəju əji rəne njé ndo je ki dəgi gide e kare loki isi usoi ne. Lo kin ti, Jəju kəl səde də me ngə ti, ki kəm kuti ləde, mbata mbati taai me njé ki ooi-e təki i lo koy ti.

¹⁵ Go ti, el-de e nə: «Awı ki də 6e je ki dənangi ti ne pəti, iləi mbə Poy Ta ki Maji mbi dije ti pəti.

* **16:8** Be nən ləde dənangi Paləsitin ti e mbal e uri kade tə 6e ningə, lai nən ti, 6a ndugugui mbal ki rangi uti tae. † **16:20** Bar ta je kin dije madi əli təki goto me makitibə je ti ki njé ndange kəte ndangi.

¹⁶ Dəw ki un mene, ə rai-e batəm, ningə a ingə kajî, nə dəw ki mbati kun mene, ta ki gangi a e dəe ti.

¹⁷ Nə kəjî je ki njé ki uni mede adi Luwə a ɔji e to kin: me təm ti, a tuwəi ndil je ki majal, a əli ndon ta je ki mba.

¹⁸ A uwəi li je ki jide, ningə re ayi-naa ne ki nje təl dəw ka, a ra səde nə madi al. A indəi jide də njé moy je ti, adi njé moy je ingəi rə nga.»

Jəju təl aw dərət i

¹⁹ Go ta je ti ki Babə Jəju el-de, uni-e awi sie dərət i, adi isi də ji kə Luwə ti.

²⁰ Go kawe dərət i, njé ndo je awi iləi mbə Poy Ta ki Maji. Babə e səde naa ti, adi-de təgi adi rai nə je ki eti 6əl 6əl. Nə kəjî je kin to be, kadi təji təki ta lə njé ndo je e ta ki rəjeti.]†

Poy Ta ki Maji le Jeju ki Luki ndangi

Ta ki do Poy Ta ti ki Maji le Jeju ki Luki
ndangi

Poy Ta ki Maji le Jeju ki Luki ndangi e ki kare dan Poy ta je ti ki Maji ki ndangi so, adi e Matiye, Marki, Luki ki Ja. Ninge kae ti wa ki j-o-n me makitibi ti le Matiye ka kin ə, ta je ngay ki Luki əl, toi me Poy Ta ti ki Maji le Jeju ki Marki ndangi noq to. J-a j-inge:

Ja Batisi ki tee ile mbe te dew ki nje ra rəbi noq Jeju ti (3.1-20);

Batam le Jeju ki na ki Su na-e (3.21-4.13); Kile je ki Jeju ra-de ki taga ta kem dije ti dənangi Galile ti, adi e kile mbe Poy Ta ki Maji, ki kaji nje moy je (4.14-9.50);

Jeju osi do rəbi ti, ij Galile aw Jorijalam ti (9.51-19.28). Ne ne kare, Luki tee ki ngan ta je ki rangi ngay ki Marki əl al, tekuji ta ki do dingem ti ki Samari ki nje me-maji, kuji ta ki do nje ne kinge ti ki mbe, kuji ta ki do ngon ti ki nje koo maji rəne ki tae ti a tel re kin, taa ngan ta je ki rangi ngay te ta kaw Jeju be le Marti əl ki Mari kin je.

Ne je ki Jeju ra-de Jorijalam ti (19.29-21.38), ki awi biti təli tade do ko je ti ki inge, ki do koye ti (22-23).

Luki təl ta makitibi lene ki ra nay Paki (24), ninge lo kin ti, əl ta ki do Jeju ti ki, go teeee lo koy ti, inge nje ndo je joo do rəbi ti ki kaw Emawusi nim, əl ta ki do kawe dərə ti nim.

Ne ki me makitibi ti le Luki ki to dangi ki ya Marki, e ta ki Luki əl do kete nday be, a əl-n ta le dew ki makitibi kin səbi dəe nim, gin ne ki ndangi-n makitibi kin nim to (1.1-4). Go ngon ta ti kin, Luki ile ngire ndangi Poy Ta ki Maji le Jeju kin ki kor gin ne je ki rai ne dəkagilo koji Jeju ti a*i* ki Ja Batisi (1-2). Lo kin ti a j-a j-inge ta ki malayka əl ki Mari nim, ta ki do koji Ja batisi ti nim, ta ki do nje kul da je ti ki awi oi Jeju, taa j-a j-inge pa le Mari ki osi nim, le Jakari nim, le Simayyo nim to. Lo kile ngire ta ti kin bəy ba, Luki əl nga

dan ta lene ki ma naje kin ki taga ngata: adi e ngire Jeju ki i rə Luwe ti nim, kee gin koji ti ki rəjeti le Isirayel je nim, kire ki re mbata le gin dije pati ki dənangi ti ne kin nim to. Lo kin ti, Luki təji ndigi ki Luwe ndigi dije ki madide je ooi tote al (nje do səl, ki nje ki dije osi-de ngarengi, ki dənene je, ki nje ndoo je, ki mba je) nim, təji rənel ki bo ki njiye naa ti Poy Ta ki Maji nim to.

Dan Poy Ta je ti ki Maji ki so, Luki a ta gireki lie ki ndangi-n makitibi kin to ay njay ngay. Luki dangi makitibi kin adi dije ki ei gireki je ki gari ne madi ngay do ne jibel be ti le Isirayel je al, adi or gin ta lene njoti njoti kadi ne madi to mba rəde ti al. Ki rə dije ti ki bone kin ba, Luki a e Poy Ta ki Maji ki dew tide ba gər maji ngay nim, a inge kadi Jeju e NJe kaji dije pəti nim to.

Kile ngire ta

¹ Tewopil, dije ngay adi rəde, ndangi ne je ki rai ne danje ti ne kin ki goe goe[☆].

² NDangi təki, nje ki ooi ne je kin ki kəmde eli-je. OOI ki kəmde lo kile ngire ti nu, a təli nje kile mbe Poy Ta ki Maji le Luwe.

³ Be ə, mi ka, m-sangi gin ne je pəti ki rai ne kin, lo kile ngire ti nu kəre kəre kadi mo. Ninge go sange ti ki m-sangi, m-o maji ngay kadi, m-ndangi me makitibi ti ki goe goe madi i ki bo Tewopil.

⁴ Lo kin ti, a gər kadi ne ndo je ki inge-de e ne ndo ki rəjeti.

Ta kofi Ja Batisi

⁵ Dəkagilo ti ki *Erodi e-n ngar ki Jude ti, dingem kare isi no təe ne Jakari. Jakari e ki kare me buti ti le nje kije ne məsi kadi-kare ki bari-e Abiya. Tə nee ne Elijabeti. E ngon dənene ki gin koji ti le *Aro.

⁶ Jakari ei ki Elijabeti joo pu ei dije ki dana ta kem Luwe ti. Təli rəde maji ngay go ndukun je ti ki go rəbi je ti le Babe pəti.

⁷ Ne inge ngon al, tədə Elijabeti e kuji. Ninge e dəkagilo ki, ei joo pu, bugei ngata.

⁸ NDə kare Jakari isi ra kile kije məsi kadi-kare ta kem Luwe ti, tədə e ndo ra kile le buti lie.

⁹ Ninge, ki go rae ti le nje kije ne məsi kadi-kare je, kir osi do Jakari ti kadi ur me kay ti

lə Luwə. Ur kəy kadi ɓukı ndujı kagi ki əti mbi poro²⁵.

¹⁰ Lokı Jakari a ɓukı ndujı kagi ki əti mbi poro kin, kosi dije ngay ai taga nə a əli ta ki Luwə.

¹¹ Loe ti noo, malayka lə Babe tee høy ki rə Jakari ti, a ki də ji kə lo ɓukı ndujı kagi ti be.

¹² Lokı Jakari oo malayka ka kin ningə, ndile tee əy nay sar, ɓəl təl-e.

¹³ Nə Malayka əl-e ə nə: «Ibəl al Jakari, tado Luwə oo də ndu ta ki əl sie. Nei Elijahabəti a ojı ngon adi, a ındə təe nə Ja.

¹⁴ A e nə rənəl ləi ki bo ngay, taa dije ngay a rai rənəl də koje ti tə.

¹⁵ Tado a e dəw ki bo ta kəm Babe ti. A əy kası nju al nim, a əy ndəgi kası je ki əm əde al nim tə. Lokı to me kone ti bəy, NDil Luwə a rose.

¹⁶ A təl ki ngan *Isirayəl je ngay re səde rə Babe Luwə ti ləde.

¹⁷ A njiyə ta kəm Babe ti ki NDil nim, ki təgi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Eli nim tə. A njiyə ki NDil nim ki təgi nim mba kadi ilə noji ngan je ki bawde je naa ti. Taa kadi njé də ngə je təli njé kaw ki hal lə dije ki dana, mba kadi dije ındəi də rəde dana mbata lə Babe.»

¹⁸ Jakari dəji malayka ə nə: «Ki go rəbi ki ban ə m-a m-gər-n kadi e ta ki rəjeti ə? Tado mi ki dəm m-bigə, taa nem ka ɓale al də lo tə ngata.»

¹⁹ Ba malayka təl əl-e ə nə: «Mi Gabiriyəl, ki nje ra kılə ta kəm Luwə ti. Luwə ilə-m kadi m-əli ta, m-ilə Poy Ta ki Majı kin mbi ti.

²⁰ O maji, a təl mbiki, adi a ası kəl ta madi al, biti kadi ndə ki nə je ki m-əli tae kin rai nə bəy taa. A e be, tado adi mei də ta je ti ki m-əli kin al. Nə je kin a rai nə dəkagiloe ti ki Luwə əji.»

²¹ Me lo kin ti, kosi je toi ta ngəm ta Jakari ti, ta ndojı-de, tado Jakari un dəkagiloe ngay me kəy ti lə Luwə.

²² Lokı ındə lo tee ki taga ki rə kosi je ti ningə, ası kadi əl-de ta al. Lokı əl-de ta al, gəri kadi oo nə me ndil ti me kəy ti lə Luwə. Jakari əl-de ta ki jine par, ə iṣi ki mbiki ti.

²³ Lokı təl ta kılə ningə, təl aw me kəy ti ləne.

²⁴ Ba ngay al go ti, nee Elijahabəti ə səm. Elijahabəti bəyə rəne kəy, adi dəw oo-e al, ası nay mi, ə əl ə nə:

²⁵ «Oi maji ki Babe ra səm kin. Babe ındə kəmne gom ti, ər rəsəl dəm ti dan dije ti.»

Ta kojt Jaju Kirișt

²⁶ Me nay ti ki ko mehe, Luwə ilə malayka Gabiriyəl me 6e bo ti ki təe nə Najarəti, dənangı ti ki Galile.

²⁷ He rə ngon mandi ti madi ki gər ngaw al bəy, ki dingəm kare ki təe nə Jisəpi, ki gin koji ti lə *Dabidı uwə dəe. Tə ngon mandi ka kin nə Mari.

²⁸ Malayka ur kəy go Mari ti əl-e ə nə: «Muwə jii Mari, j ki ingə me-majı ta kəm Luwə ti, Babe e naa ti səi.»

²⁹ Ta kin əti Mari ɓəl, adi dəji rəne ta ə nə se gin kuwə ji kin e ri wa?

³⁰ Malayka əl-e ə nə: «Ibəl al Mari, tado ingə maji ta kəm Luwə ti.

³¹ A ə səm, a ojı ngon ki dingəm, a ındə təe nə Jəju.

³² A e ki bo, a ɓari-e NGon lə nje ke də nə je ti pəti. Ningə, Babe Luwə a ade kimbər ngar lə kae Dabidi.

³³ A ə 6e də gin koji ti lə *Jakobi biti ki nə ti. Ningə koğe lie a ındə ngangine al tə.»

³⁴ Mari əl malayka ə nə: «Go rəbi ki ban ə nə je kin a rai nə ə? Tado m-gər ngaw al bəy.»

³⁵ Malayka əl-e ə nə: «NDil Luwə a re dəi ti, Luwə ki e də nə je ti pəti a ɓukı təgine dəi ti. E mbata kin ə, ngon ki a oje j rə Luwə ti, a ɓari-e NGon Luwə.

³⁶ O noji Elijahabəti ki bigə wa kin ka ə səm tə. E ki dije ɓari-e kuji ka ə yə j səm rə nay mehe kin.

³⁷ I səm tado nə ki dum Luwə goto.»

³⁸ Mari ə nə: «Mi ɓəə lə Babe, maji kadi Luwə ra səm təki tee-n tai ti.» Loe ti kin, malayka iyə Mari ə əti aw.

Mari aw mba də Elijahabəti ti

³⁹ Me ndə je ti ki go ti, Mari j taa, aw law law ki dənangı ki mbal je əi ti, me 6e ti ki Jude.

⁴⁰ Aw ur me kəy ti lə Jakari, uwə ji Elijahabəti.

⁴¹ Lokı Elijahabəti oo ndu Mari ningə, NGon ki mee ti ədi rəne ndur kuti kuti. Ningə NDil Luwə rose tə.

⁴² Lo kin ti, Elijahabəti un ndune ki taa, əl Mari ə nə: «Luwə adi maji uri dan dəne je ti pəti. Ningə NGon ki to mei ti ka maji ur-e tə.

43 Ra ban e mi kin par, Luwə ūki-m ti kedi
be biti, adi ko Bam re me kəy ti ləm e?

44 Lokì m-o ndui ki uwə-n jim, ngon ki
mem ti odi rəne ndur ki rənəl.

45 I nje maji-kur, tadə adi mei kadi ne je ki
Bače əli tae a təli tade.»

Pa lə Mari

46 Be ə Mari ə nə:

«NGə mem osi pa ilə təjì də Bače ti.

47 NDilm ra rənəl də Luwə ti ki nje kaji-m.

48 Tadə Luwə təl kəmne oo-n 6əə ləne ki dəne
ki asi ne madi al.

E be ə, kaw ki kate noq,
Dije pəti a bari-mi nje maji-kur ki də lo je ki
dangi dangi.

49 MBata Luwə ki nje təgi pəti,
Ra ne je ki əti bəl bəl mbata ti ləm.
Majı kadi təe e ki kay njay.

50 Ningə, kadi me-majı lie to ki də 6al je də
6al je də dije ti ki njé bəl NDile.

51 Luwə oji təgine pəti ki taga,
NJé ki ngəmede rosı ki kɔjì ro,
Luwə tində-de sane-de.

52 Sur njé təgi je tilə-de də kimbər ngar je ti
ləde,

Ningə njé də səl, un dəde ki taa tə.

53 Adi ne kinqə rosı ji njé ndoo je,
Ə tuwa njé ne je jide kare adi awi.

54 Osı sil *Isirayəl ki 6əə kılə lie,
Adi mee ole də me-majı ti ki mbata dije lie.

55 Me ole də ti təkì un-n mindine adi kaje je
kate nu.

Un adi Abırakam ki gin koji lie ba pəti ki no
ti.»

56 Mari isi ki Elijahəti asi nay mitə, ningə
təl aw 6e.

Koji Ja Batisi

57 Dəkagilo koji ngon lə Elijahəti asi, ə ojı
ngon ki dingəm.

58 NJé gədi kəy je lie ki noje je ooi poy majı
ki Luwə ra sie adi rai sie rənəl.

59 Lokì ndə ki ko jjoo go koji ngon ti asi
ningə, rəi kadi ijjəi mōte[☆]. Dije ndigi kadi n
bari-e ki tə bawe ki Jakari.

60 Nə kqə el-de ə nə: «Jagi, a bari-e nə Ja.»

61 Ə dije əli Elijahəti əi nə: «Dəw ki gin koji
ti ləi ki təe to be goto.»

62 Lo kin ti, dəji bawe ta ki jide əi nə se ge
kadi n-bari ngon ka kin nə nə wa?

63 Jakari dəjì adi rəi ki ba ndangi ne adi-e,
ningə ndangi ne ti: «Təe e Ja.» Lo kin ti, ta
ndəjì dije pəti.

64 Loe ti noq, ta Jakari təe, ndone tuti adi
əl ta ilə-n təjì də Luwə ti.

65 Ne kin ra bəl dije pəti ki me 6e je ti ki də
lo ti ki noq, taa go nangi mbal je ti ki Juda
pəti, dije əli tae ki lo lo.

66 Dije pəti ki ooi poy ta kin ngəmi mede
ti, ə əli əi nə: «NGon kin a təl ri ə?» Təki rəjeti,
ji Bače e dəe ti.

Pa lə Jakari

67 NDil rosı Jakari ki baw ngon, adi əl ta ki
ta Luwə ti ə nə:

68 Təjì ki də Bače ti, ki Luwə lə *Isirayəl,
MBata re oo dije ləne, taa-de ilə-de taa.

69 E ə təe ki NJe kajı ki NJe təgi gin koji ti lə
*Dabidi adi-je.

70 Təe sie təkì ilə-n mbęe ki ta njé kəl ta je ki
tae ti ki ayi njay, dəkagilo ti ki mari
nu.

71 NJe kajı ki a taa-je ji njé bəj je ti ləje ki njé
koo kəmje je al pəti.

72 E be ə, Luwə təjì-n me-majı ləne ki rə kaje
je ti,

Nim taa, me ole də kılə mindi ti ki ay njay
nim tə.

73 Kılə-mindi ki go minde ti ki un adi ka je
*Abırakam.

74 Kun mindi ki a ra kadi ji ra kılə 6əə lie ki
kanji bəl,

Lokì a taa-je ji njé bəj je ti ləje.

75 Kadi ji njiyə ta kəme ti, me kay njay ti nim,
me ka dana ti nim,

Dəkagilo pəti ki je-n ki dəjəe taa.

76 I ngonm, a bari-ni nje kəl ta ki ta Luwə ti
ki e də ne je ti pəti,

MBata a njiyə no Bače ti kadi ira rəbi lie.

77 Lo kin ti, dije lie a gəri kajı ki aji-de ki go
rəbi kiyə go majal je ti ləde ko.

78 Luwə e nje me-majı.

Ki takul me-majı ki koo kəm-to-ndoo lie ə,
Kunjı ki dərə ti unjı-n dəjəe ti tə kadi be.

79 Kunjı kin unjı də dije ti ki isi me til ti nim,
Me ndil koy ti nim,

MBa kadi ndər-je ta rəbi, aw səje də rəbi kisi-
maje ti.

80 NGon ka kin təgi, təl dəw ki mbuji me
ndil ti. Ra 6e dılə mbo ti, biti ndə ki təe-n taga
ta kəm Isirayəl ti.

[☆] 1:59 Ləbətiki 12.3

2

Koju Jaju
(Mt 1.18-25)

¹ Dəkagiloe ti kin, nje kojē ki bo Səjar Oguşitî un ndune kadi rai kör dije ki dənangi ti pəti me makitibî ti.

² Kində tə ki dəsay kin e dəkagilo ti ki Kiriniwusî e-n nje kojē dənangi ti ki Siri.

³ Dije pəti awi kadi ndangi təde, Nə nə ka aw fe koji-ne ti.

⁴ E be a, Jisəpi ka j 6e bo Najarəti ti, dənangi Galile ti, isi aw 6e bo ti lə *Dabidi, ki bari-e Batiləhəm, dənangi Jude ti. MBata Jisəpi e dəw ki gin koji ti lə Dabidi.

⁵ Awı kadi indəi təde naa ti ki Mari ki nje nongi lie, ki a ki səm.

⁶ Lokı əi Batiləhəm ti noq 6ay ningə, ndəkoji ngon lə Mari asi.

⁷ Mari ojı ngonne ki dəsay tə ngon ki dingəm. Bir ngon ka kin ki kibi, ile me ne ngəm ne kuso ti lə da je, tədə lo ki kadi adide toi ti goto me kəy to mba je ti.

Njé kul da je

⁸ NJé kul da je əi me mu ti, də lo ti ki noq, indəi bi taa isi ngəmi da je ləde kondə.

⁹ Ningə yə ooi malayka lə Babə təe həy ki rəde ti. Təba lə Babə unji gugı dəde, adi bəl təl-de.

¹⁰ Nə malayka el-de ə nə: «İfəli al, mbata m-re ki Poy Ta ki Majı kadi madı səsi. Poy Ta ki Majı kin a e ne rənəl ki bo ngay mbata ti lə dije pəti ki dənangi ti ne.

¹¹ E gone ə oji nje kajı me 6e ti lə *Dabidi adi səsi. NJe kajı ki e Kırısı, Babə.

¹² Ningə ne ki a igəri-e-n ə to kin: A əngəi ngon ki kasi ki biri-e ki kibi, ə iləi-e me ne ngəm ne kuso ti lə da je.»

¹³ Ta naa ti noq, kosi njé rə je ki dərə ti, təe, indəi rəde naa ti ki malayka ki kare ka kin, ningə osi pa təji Luwə əi nə:

¹⁴ «Təba e ki də Luwə ti ki nje kisi dərə ti, taa nu. Taa, kisi majı ki də dənangi ti, ki rə dije ti ki Luwə ndigi-de tə.»

¹⁵ Lokı malayka je iyəi-de ə təli awi dərə ti gogi, njé ngəm da je əli-naa dande ti əi nə: «Adı j-awi biti ki Batiləhəm ti j-oi ne ki ra ne ə Babə təe ki dəe adi-je kin.»

¹⁶ II taai kalangi awi ningə yə, əngəi Mari əi ki Jisəpi, naa ti ki ngon ki kasi ki iləi-e me ne ngəm ne kuso ti lə da je.

¹⁷ Lokı ooi ngon ki kasi ka kin ningə, go ti əri gin ne je ki əli-de əjı də ngon ki kasi kin.

¹⁸ Dije pəti ki ooi ta ki njé ngəm da je əri goe, əti-de bəl.

¹⁹ Mari ngəm ne je kin pəti mene ti, mər ta də ti ki goe.

²⁰ NJé ngəm da je təli gogi ki pa, ki kilə təji də Luwə ti tade ti. MBata Luwə adi-de ooi ne je ki mbide je, ki kəmde je. Ningə ne je ka kin rai ne ki go rəbe ə wa ki malayka ilən-de mbəe ka kin tə.

Koju Jaju me kəy kaw-naa ti

²¹ Lokı ndə ki kojoo go koji ngon ti asi, ijəi mote*, ningə indəi təe nə Jəju. E tə ki malayka el-de, lokı kəy a ki səme al 6ay, kadi tə bari-e-n.

²² Ningə, lokı ndə ki e ndə kay rə ki go ndukun ti lə *Mojı asi*, Jisəpi əi ki Mari awi ki ngon ka kin Jorijaləm ti kadi təji-e Babə,

²³ ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lə Babə əi nə: «NGan dər je ki dingəm pəti a əi ki kində ji dəde ti mbata lə Babə*.»

²⁴ Nım taa, rəi kadi adi də kərməsi je joo ə se ngan də dum je joo kadi-kare ti, ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lə Babə*.

Pa lə Siməyo

²⁵ Dingəm kare e Jorijaləm ti noq təe nə Siməyo. E dəw ki dana taa e dəw ki nje ra go ndigi ti lə Luwə tə. Isi nginə ta nje kajı *Isirayəl mari nu ba. Ningə NDil Luwə e dəe ti tə.

²⁶ NDil Luwə el-e kətə ade gər təki n-a n-oy al biti kadi n-oo Kırısı ki Babə kətə ki kəm 6ay taa n-a n-oy.

²⁷ NDil əse kadi aw gin kəy ti lə Luwə, ningə təki njé koji Jəju awi sie gin kəy ti kadi rai ki go ndu-kun ti lə Babə,

²⁸ Siməyo taa Jəju jine ti, ningə ilə təji də Luwə ə nə:

²⁹ «Bäsine, Babə, iyə 6ələ ləi ade aw maje, ki go ta ti ləi ngata,

³⁰ MBata ka kəmm oo nje kajı dije ngata.

³¹ Kajı ki ində dəe dana ta kəm kosi je ti pəti.

³² E kunji ki kadi unji də gin dije ti pəti, taa a e təji ki də dije ti ləi, Isirayəl tə.»

* 2:21 Ləbətikı 12.3

* 2:22 Ləbətikı 12.6

* 2:23 Təe ki taga 13.2, 12

* 2:24 Ləbətikı 12.8

33 Ta kí Simayo əl də Jəju tı əti koe je kí bawe je bəl.

34 Simayo tər ndune dəde ti, ningə əl Mari ə nə: «Majı kadi igər majı, ngon kí oje kin a e rəbi kosi nim rəbi kí taa nim lə dije ngay dənangi Isirayəl tı. Taa, re tə ne kí nje re kí ta kasi-naa al tə.

35 A adi gır ta kí ngame dije tı ngay, gine a tee taga. Ningə rəi i wa tı, kiyə rə a gangı ndili dana tə.»

An ra oyo Luwə mbata Jəju

36 Dəne kare kí nje kəl ta kí ta Luwə tı isi noo, təe nə An. E ngon lə Panuwəl, gin koji tı lə Ajər. Lokı taa dingəm mandine tı, isi sie ası 6al siri ba par ə ngawey oy. Ningə kí basine kin, An təgi ngay ngata.

37 Bale e də jijoo gide e so. Nje ngaw koy kin e me kəy tı lə Luwə kí dəkagilo je pəti. Kondə ki kada e me kəy tı lə Luwə, əl sie ta, əgi rəne ne kuso.

38 E be ə, dəkagiloe tı kin, e ka tee noo re tə. Osı pa ilə-n təjı də Luwə tı, taa əl ta kí də ngon tı kin dije pəti kí isi nginəi kadi Luwə taa Jorijaləm ji njé bəj je tı tə.

39 Lokı njé koji Jəju je rai ne je pəti kí go ndu Babe tı ningə, təli awi Galile me be bo tı ləde kí Najarətı tı gogi.

40 Ningə, ngon ka kin təgi, aw kí singəne. Rosı kí tər, ta me-majı lə Luwə e sie naa tı tə.

Jəju e me kəy tı lə Luwə lokı 6ale e dəgi gide e joo

41 Də 6al je pəti, njé koji Jəju awi lo ra nay tı kí 6ari-e nay pakı.

42 Lokı Jəju ra 6al dəgi gide e joo ningə, awi kí njé koji-ne je lo ra nay tı təki isi rai kete kate go kujı rae tı⁴².

43 Ningə, lokı ndə ra nay tigə 6a, njé koji Jəju je isi təli gogi, nə Jəju nay gogi Jorijaləm tı, kí kanji kadi njé koje je gəri go.

44 NJé koji Jəju je ooi nə Jəju nay nja madide je tı kí uni səde rəbi, adi njiyəi ndə kare 6ey taa iləi ngirə sange dan nojide je tı kí madide je.

45 Sangi-e, nə sangi-e pi ingəi-e al. Lokı ingəi-e al, təli tui dəde awi Jorijaləm tı gogi sange tı.

46 Sangi-e biti ndə kí kó mitə ningə yə, ingəi-e, isi gin kəy tı lə Luwə dan njé ndo

ndu-kun je. Isı dande tı, isi ur mbine oo-na ta je kí isi əli tə, dəjı-n-de ta tə.

47 Dije pəti kí ooi ta kəl Jəju kin, ne gər lie, kí ta kí tur lie, əti-de bəl ngay.

48 Lokı njé koje je ooi-e, əti-de bəl ngay, adi koe əl-e ə nə: «NGonm, ra ban ə ira səje ne be ə? O je kí bawi, j-a ta sangi tı kí no kəmje tı.»

49 Ningə əl-de ə nə: «Isangi-mi kí mba ri ə? Səbi kadi m-ra kılə gin kəy tı lə Bai kin, igəri ə se igəri al ə?»

50 Nə njé koje je gəri me ta lie kin al.

51 Ningə go tı, Jəju təl aw səde Najarətı tı gogi. Jəju təl rəne go ta tı lə njé koji-ne je. Koe ngəm ne je pəti kí rai ne kin mene tı.

52 Jəju təgi darəne tı nim, me gosi tı nim tə, adi ingə majı ta kəm Luwə tı nim, ta kəm dije tı nim pəti.

3

Ja ilə mbə Poy Ta kí Majı (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Ja 1.19-28)

1 Dəkagiloe tı kin, nje koje kí bo Səjar, kí 6ari-e nə Tibər ə 6e 6al dəgi gide e mi. Ningə Posı *Pilati ə e njé koje dənangi tı kí Juda, *Erodi e ngar dənangi tı kí Galile, Pilipi kí ngon kó Erodi e ngar dənangi tı kí Iture kí dənangi kí Tirakonitidi, ningə Lisaniyası e ngar dənangi tı kí Abilən tə.

2 An əi kí Kayipi ə əi njé kijə ne məsi kadi-kare je kí bo kí dəkagiloe tı noo. Ningə, dəkagiloe tı noo kin, Ja kí ngon lə Jakari e dılə lo tı a Luwə əl-e ta.

3 Ja aw dənangi Jurde tı pəti, ilə mbə ə nə: «İyəi go rəbi njiyəsi je kí majal kó, adi rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi kó.»

4 Ra təki ndangi me makitibi tı lə njé kəl ta kí ta Luwə tı, Ejay, əi nə:

«NDu dəw madi 6a dılə lo tı ə nə:

Irai go rəbi lə Babe!

Irai go rəbi lie adi a njururu.

5 Utı bole 6e je adi asi naa, ikəsi də mbal je kí də gadi je adi asi ta nangi bərare;

Irai rəbi je kí rugi gəndi gəndi adi a njururu; Irai rəbi kəkirkə je adi osı naa tı lay.

6 Lo kin tı, dije pəti a gəri kajı kí Luwə aji-je⁴³.»

⁴² 2:42 Tee kí taga 12.1-27; Dətərənom 16.1-8 ⁴³ 3:6 Tee kí taga 40.3-5

⁷ Kosì dije kí ræi kadi Jà rade batæm, Jà elde ø næ: «Sæi njé man majal tæ li je be kam, næ ø el sæsi kadi ąyi-naa wongi lè Luwæ kí a re ø?»

⁸ Maji kadi kile rasi tɔjì kadi sæ dije ki iyøi pa njiyøsi je kí majal kó. Ningø oti kadi eli mesi ti øi næ: «Je ngan ka *Abirakam.» MBata, Luwæ asi kadi a tæl gajì mbal je kam ngan ka Abirakam ti kare.

⁹ Ki basine kin, kingæ e basi kadi tigø ngirø kagi je gangi ngata. Kagi kí ra kí andi maji al ø, a tigøi-e kadi iløi-e me por ti kó.»

¹⁰ Kosì dije dæji Jà øi næ: «E ri ø kadi jí ra ø?»

¹¹ Ø Jà el-de ø næ: «Dæw ki aw kí kibi joo ø, maji kadi adi kare dæw kí aw-n al, ningø dæw ki aw kí ne kuso ø, maji kadi ra-n kí e ki aw-n al tø.»

¹² *Njé taa la-mbæ je ka, ræi kadi Jà rade batæm tø. Ningø dæji Jà øi næ: «Njé ndø, e ri ø kadi jí ra ø?»

¹³ Ba Jà el-de ø næ: «Itaai la al dø e kí dæji sæsi kadi itaai kin al.»

¹⁴ Asigar je ka dæji øi næ: «NGa je, e ri ø kadi jí ra ø?» Jà el-de ø næ: «Indæi tøgi do dæw ti itaai la lie al, taa, itæti ta ngom indæi dæe ti al tø. Ai dø la nay ti lësi wa kin par.»

Jà ilø mbe lè dæw kí a re gone ti

¹⁵ Døkagiloe ti kin, dije isi nginæi dæw kí a re, adi dæji røde ta se Jà e Kirisi kí Luwæ kote al biti wa?

¹⁶ Ø Jà el dije pæti ø næ: «Mi, m-ra sæsi batæm me man ti, næ dæw madi a re gom ti noø, a ra sæsi batæm me NDil Luwæ, kí me por ti. E dæw kí tøge øti bæl, itæ-m say, kile sa lie ka m-asi tuti al.»

¹⁷ Dæw kin uwæ kee to ne jine ti kadi to-n kæ ko kí maji, oy me dam ti, ba ilø tise por. E por kí a oy al ratata.»

¹⁸ Jà adi dije ta køjì je ki rangi ngay, ilø-n-de mbø Poy Ta kí Maji.

¹⁹ Ne kare bøy, Jà køl kí *Erodi kí e nje købe dønangi ti kí Galile, mbata taa kí taa Erodiyadi kí ne ngokone ním, taa ra ne je ki rangi kí majal ngay ním tø.

²⁰ Næ, ne je kí go ti al pæti kí Erodi ra kin ka, tæl uwæ Jà dangay ti dø ti bøy.

Jøju ra batæm

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Lokí dije pæti rai batæm ningø, Jøju ka ra batæm tø. Ø Lokí isi øl ta kí Luwæ ba, ta dørø tee.

²² NDil Luwæ, risi tæ dæ dum be isi dæe ti. Ningø, ndu ta madi tee dørø ti, ø næ: «I NGonm kí nje ndigø lèm, kí i ne rønøl lèm kí bo ngay.»

Gin ka lø Jøju (Mt 1.1-17)

²³ Jøju ilø ngirø kile lène, loki gale e kuti mitæ. Ki go gær-e ti kí dije gøri, Jøju e ngon lè Jisøpi, Jisøpi kí ngon lè Æli,

²⁴ Ningø Æli e ngon lè Mata, Mata e ngon lè *Læbi, Læbi e ngon lè Mælsi, Mælsi e ngon lè Yanay, Yanay e ngon lè Jisøpi,

²⁵ Jisøpi e ngon lè Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lè Amosi, Amosi e ngon lè Nawim, Nawim e ngon lè Æsili, Æsili e ngon lè Nagay,

²⁶ Nagay e ngon lè Mati, Mati e ngon lè Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lè Sæmæyin, Sæmæyin e ngon lè Yosøki, Yosøki e ngon lè Yoda,

²⁷ Yoda e ngon lè Yowana, Yowana e ngon lè Ræsa, Ræsa e ngon lè Jorobabæl, Jorobabæl e ngon lè Salatiyæl, Salatiyæl e ngon lè Næri,

²⁸ Næri e ngon lè Mælki, Mælki e ngon lè Adi, Adi e ngon lè Kosam, Kosam e ngon lè Elmadam, Elmadam e ngon lè Ær,

²⁹ Ør e ngon lè Jøju, Jøju e ngon lè Eliyæjar, Eliyæjar e ngon lè Yorim, Yorim e ngon lè Mata, Mata e ngon lè Læbi,

³⁰ Læbi e ngon lè Sæmæyo, Sæmæyo e ngon lè Juda, Juda e ngon lè Jisøpi, Jisøpi e ngon lè Yonam, Yonam e ngon lè Eliyakim,

³¹ Eliyakim e ngon lè Mælæya, Mælæya e ngon lè Mæna, Mæna e ngon lè Matata, Matata e ngon lè Natæ, Natæ e ngon lè *Dabidi,

³² Dabidi e ngon lè Jæse, Jæse e ngon lè Obædi, Obædi e ngon lè Bowaji, Bowaji e ngon lè Sala, Sala e ngon lè Naso,

³³ Naso e ngon lè Aminadabi, Aminadabi e ngon lè Adimin, Adimin e ngon lè Arni, Arni e ngon lè Æsïrom, Æsïrom e ngon lè Pæresi, Pæresi e ngon lè Juda,

³⁴ Juda e ngon lè *Jakobi, Jakobi e ngon lè *Isaki, Isaki e ngon lè *Abirakam, Abirakam e ngon lè Tæra, Tæra e ngon lè Nawor,

³⁵ Nawor e ngon lè Særugø, Særugø e ngon lè Ræwu, Ræwu e ngon lè Pelægi, Pelægi e ngon lè Ebær, Ebær e ngon lè Sæla,

³⁶ Səla e ngon lə Kaynam, Kaynam e ngon lə Arpasadi, Arpasadi e ngon lə Səm, Səm e ngon lə Nuwe, Nuwe e ngon lə Ləməki,

³⁷ Ləməki e ngon lə Matusaləm, Matusaləm e ngon lə Ənəki, Ənəki e ngon lə Yərədi, Yərədi e ngon lə Malələl, Malələl e ngon lə Kaynam,

³⁸ Kaynam e ngon lə Ənəsi, Ənəsi e ngon lə Səti, Səti kə ngon lə Adam, Adam kə ngon lə Luwə.

4

Su na Jəju

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Go NDil Luwə tı ki rosı Jəju, Jəju təl ta ba Jurde tı re. Təl re ningə, NDil Luwə ər noe aw sie dılə lo tı.

² Su na-e ndə dəsə dılə lo tı. NDə ki Jəju ra dəsə kin, uso ne madi al, adı 60 ra-e.

³ Nog be, su əl-e ə nə: «Re ı NGon lə Luwə ə, adı mbal kin adı təl mapa adı m-o.»

⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi tı lə Luwə əi nə: Dəw a iſi ki dəne taa ki takul ne kuso par al.»

⁵ Su aw ki Jəju də lo tı taa, 6a ki kəm ki kində jipi, əje kəbe je ki dənangı tı ne pəti ade oo.

⁶ Loki əje ningə, təl əl-e ə nə: «M-a m-adı təgi də kəbe je tı kin ki ne kingə je ki me tı pəti. Tadə e ne ki adi-mi me jim tı, ningə dəw ki mem ndigi ə m-adə.

⁷ Re ı, əsi məkəsi nangı nom tı ə, m-a m-adı ba pəti tə yəj.»

⁸ Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi tı lə Luwə əi nə: “A əsi məkəsi nangı noq Babə Luwə tı ləi, ningə e ki karne ba par ə a re noe tı kadi igaose.”»

⁹ Go tı gogi, su aw ki Jəju Jorijaləm tı, aw sie jam də kəy tı lə Luwə taa. Loki aw sie taa, ningə əl-e ə nə: «Re ı NGon lə Luwə ə, iyə jii taa osı adı m-o,

¹⁰ tadə ndangi me makitibi tı lə Luwə əi nə: Luwə a adı ndune malayka je ləne kadi tə iñdəi kəmde goi tı.

¹¹ Bəy taa, a lai-ni dajide tı, mba kadi njai tigə mbal al.»

¹² Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi tı lə Luwə əi nə: “A na Babə Luwə ləi al.”»

◊ 4:4 Dətərənom 8.3 ◊ 4:8 Dətərənom 6.13 ◊ 4:11 Pa je 91.11-12 ◊ 4:12 Dətərənom 6.16 ◊ 4:25 1 NGar je 17.1 ◊ 4:26 1 NGar je 17.8-16

¹³ Loki su tigə ki ne na je ki kadi n-na-n Jəju 6a, ər rəne gogi say rəe tı. Ər rəne nginə-n dəkagilo ki rangi.

Jəju ilə ngirə kılə Galile tı

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin ti, Jəju təl Galile. Re ki təgi ki ı rə NDil Luwə tı. Tə Jəju 6a ki də lo je ki nog pəti.

¹⁵ NDə ne me kəy kaw-naa je tı lə *Jipi je. Dije pəti iləi təjı dəe tı.

Dije ki Najarəti tı mbati taai ne ndo lə Jəju
(Mt 13.54-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jəju aw Najarəti tı, ki e 6e ki təgi tı. Təki iſi ra-n kəte kate, loki ndə taa kəə ası ningə, Jəju aw kəy kaw-naa tı lə *Jipi je. Jəju i taa kadi n-tidə makitibi.

¹⁷ Loki i taa, adi-e makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə tı Ejay, ki kəi. Jəju rırə makitibi ka kin ningə, iñgə ta ki ndangi əi nə:

¹⁸ «NDil lə Babə e dəm tı, Babə kəti-m kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji njé ndoo je. Babə ilə-m kadi m-əl dangay je ta təede kəy dangay tı, Kadi m-əl njé kəm tə je təki, kəmde a oo lo. Kadi m-taa njé ki dije iſi iñdəi kəmde ndoo m-ilə-de taa.

¹⁹ Kadi m-ilə mbə gal me-majı lə Babə kin.»

²⁰ Go tı, Jəju kə makitibi ka kin, ningə təl-n adı nje kılə ki me kəy tı, ə iſi nangı kadi əl ta. Dije pəti ki me kəy kaw-naa tı bəki kəmde ki dəe tı.

²¹ Lo kin tı, Jəju əl-de ə nə: «Ta ki oi kin, təl tane dəsi tı 6one.»

²² Dije pəti mai naji lə Jəju, taa mbə me-majı ki təq tae tı əti-de 6əl ki dum tə, adı əlinaa əi nə: «Ma, e ngon lə Jisəpi rəje tı ne al a?»

²³ Be ə Jəju əl-de ə nə: «M-gər kadi a əli-mi kujı ta ki ə nə: “I nje ra dije moy, aji rəi ı wa,” kin. A əli-mi əi nə: “J-o poy ne je pəti ki ira Kapərnayım tı kin, ə ira 6e koji tı ne be tə adı j-o”.»

²⁴ Jəju təl əl-de 6əy ə nə: «M-əl səsi ta ki rəjeti, nje kəl ta ki ta Luwə tı ki 6e koje uwe rəne tı majı goto.

²⁵ Ki rəjeti, dəkagilo tı lə nje kəl ta ki ta Luwə tı Eli, njé ngaw koy je əi ngay *Isirayəl tı. Nə lokı ndi ədi dənangı tı al 6al mitə ki nusi, ə 6o ə ki dənangı pəti.»

²⁶ dəw kare dande t̄ ki Luwə ilə Eli rœ t̄ goto. E nje ngaw koy ki Sarəpita t̄, dənangi ki Sido t̄ yo e Luwə ilə Eli ki rœ t̄²⁷.

²⁷ NJé banji je ka e i ngay Isirayəl t̄ dəkagilo t̄ lə Elije t̄, nə e ki kare ki kadi Luwə ər banji rœ t̄ goto. E Nama ki Siri t̄ yo e Luwə ər banji rœ t̄²⁸.

²⁸ Lok̄ dije ki isi ḡin k̄y kaw-naa t̄ ooi ta kin, wongi t̄l-de p̄eti.

²⁹ Lo kin t̄, ijj taai tuwəi Jəju me 6e bo t̄ k̄, ningə awi sie jam d̄ mba t̄ ki indəi 6e bo t̄. Awi sie t̄ mba kadi n-suri-e n-ləi-e n-t̄oli-e k̄.

³⁰ Nə Jəju ur dande t̄ aw.

*Dingəm k̄i ndil k̄i majal ra-e
(Mk 1.21-28)*

³¹ Jəju aw Kapərnayim t̄, ki e 6e bo ki dənangi Galile t̄. Jəju ndo n̄ dije ndo taa kəḡ t̄.

³² N̄ ndo lie eti dije bəl ki dum. Əti-de bəl ki dum tadə el ta ki təgi ki j̄ r̄o Luwə t̄.

³³ Ningə, dəw madi kare ki ndil ki majal ra-e, isi me k̄y kaw-naa t̄ ləde noq̄, no ki ndune ki bo e n̄:

³⁴ «Jəju ki Najarəti, ri e i ge r̄oje t̄ e? Irə mba kadi ituji-je a? M-gər-i maji: j̄ ki Kay njay lə Luwə.»

³⁵ Jəju ndangi ndil ki majal ki təgine e n̄: «Uti tai, e itee k̄ r̄o dingəm t̄ kin.» Lo kin t̄, ndil ki majal bi dingəm ilə dande t̄, ningə t̄ee rœ t̄ ki kanji kade k̄.

³⁶ N̄ kin eti dije p̄eti bəl, adi dəji-naa ta dande t̄ ei n̄: «Ta kin e ta ki ban e eti bəl be e? Dəw kam aw ki təgi kōbe d̄ ndil je t̄ ki majal, ndangi-de ki təgi ki j̄ r̄o Luwə t̄ adi t̄ee k̄!»

³⁷ E be e, təba lə Jəju sane ki dənangi ki noq̄ p̄eti.

*Jəju adi r̄o nga njé moy je ngay
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)*

³⁸ Lok̄ Jəju i k̄y kaw-naa t̄ lə *Jipi je, aw me k̄y t̄ lə Simo. Məm Simo ki dəne, moy ra-e, rœ tingə ngay. Be e, əli Jəju kadi ra n̄ madi mbata t̄ lie.

³⁹ Jəju rugi r̄one dəe t̄, ndangi r̄o ki tingə ngay ka kin adi iyə. Kalangi ba go t̄, məm Simo j̄ taa ra n̄ kuso adi-de.

⁴⁰ Lo sələ, ta kadi kur t̄, dije p̄eti ki awi ki dije ki moy je ki dangi dangi rai-de, rai səde

r̄o Jəju t̄. Jəju ində jine dəde t̄ kare kare pəti adi ingəi r̄o nga.

⁴¹ NDil je ki majal ka t̄eei r̄o dije t̄ ngay ki no tade t̄ ei n̄: «İ NGon lə Luwə!» Nə Jəju ində təgi dəde t̄, adi-de ta rəbi kadi əli ta al, tədə gəri-e bəti kadi e Kirisi.

*Jəju ilə mbə Poy ta ki Maji me k̄y kaw-naa je t̄
(Mk 1.35-39)*

⁴² Lok̄ lo t̄, Jəju t̄ee me 6e bo t̄ aw dilə lo t̄. Kosi dije ngay sangi-e, awi ingəi-e. Lok̄ ingəi-e, ndigi kadi n-uwəi-e nangi r̄ode t̄ kadi t̄ aw lo al.

⁴³ Nə Jəju əl-de e n̄: «Səbi kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji ki oj̄i d̄ kōbe lə Luwə ndəgi 6e bo je t̄ t̄, tadə e ki mbata ta kin e Luwə ilə-m.»

⁴⁴ E be e, Jəju ilə-n mbə Poy Ta ki Maji me k̄y kaw-naa je t̄ lə *Jipi je dənangi Jude t̄.

5

*Dije ki dəsəy ki Jəju 6ar-de
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20; Ja 21.1-11)*

¹ NDə kare, Jəju e 6asi kadi ba bo t̄ ki Gənəjarəti t̄. Kosi dije uwəi-naa gəi gide mba kadi n-ooi ta lə Luwə.

² Lo kin t̄, Jəju oo to je joo ki isi ngangi ba t̄. Əti to je ki njé ndo je ki me t̄ indəi-de e awi a togi bandi je ləde.

³ Jəju al me to t̄ ki kare ki e ya Simo, ningə əl Simo ade iyə ngangi ba e aw ki dana ndəy. Go t̄, Jəju isi nangi me to t̄ ndo n̄ kosi dije.

⁴ Lok̄ əl ta oy ningə, əl Simo e n̄: «Aw ki dana lo ki man u t̄, e iləi bandi je ləsi indəi kanji je.»

⁵ Simo təl əl-e e n̄: «Babə, j-ilə bandi ndo biti lo t̄, nə kanji kare ka j-ingə al. Nə təki e j̄ e idəji-m, m-a m-ilə bandi təki əl-m.»

⁶ Lok̄ iləi bandi je ləde, ɔyi kanji koy ki to bəl, adi bandi je ləde ka ge gangi.

⁷ Lo kin t̄, dəji madide je ki ei me to t̄ ki nungi kadi rəi rai səde. Madide je rəi, adi ɔyi kanji ka kin rosı to je ki joo. Kanji rosı to je adi to je awi tə ndui man.

⁸ Lok̄ Simo oo n̄ kin, osı, ɔsi məkəsine nangi no Jəju t̄ əl-e e n̄: «Babə, ɔsi r̄o ngərəngi rəm t̄, tadə mi nje ra majal.»

⁹ Simo ki made je ki ei sie, bəl rade ɔji-n go kanji ki ɔyi me bandi t̄ to bəl ngay.

10 Jakì ki Jà kì ngan lè Jèbède ki eì ki Sìmò ka bél rade tò. Ó Jèju èl Sìmò è nè: «Adì bél rai al, kaw ki kète noq, e dije ngata è a isa-de.»

11 Lo kin ti, tèli rai ki to je ngangi ba ti, ningè iyèi né je pèti è uni go Jèju tè njé ndo je lie.

Jèju nga nje banji kare (Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

12 NDò ki rangi, Jèju e me be bo ti kare, ningè dingèm kare ki banji ra-e tèq noq re. Lokì oo Jèju ningè, osi ki ta kémne nangì noè ti, no ki døe ti è nè: «Babè, re indigi è a adi banji lèm ur, kadi røm ay njay.»

13 Jèju ilè jine ode-n ningè èl-e è nè: «Mndigi, è kadi banji lèi ur, adi rai ay njay.» Ba ta naa ti noq par è banji ur, adi røe ay njay.

14 Go ti, Jèju ade ndune kadi el tae dèw madi al, ningè èl-e è nè: «Nje kijè né mèsi kadi-kare yo è aw øje røi, ningè adi kadi-kare tèki ndu-kun ti lè *Mojì dèjì-n[☆]. Ira be mba kadi géri tèki banji lèi ur adi ingè rønga.»*

15 Tøba lè Jèju sane ki lo lo adi dije rai kosi kosi mba kadi n-ooi ta lie je kadi aji-n-de dø moy je ti lède je.

16 Nè Jèju or røne aw lo je ti ki to dilø mba käl ta ki Luwø.

Jèju nga døw ki nje rø koy njururu (Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

17 NDò kare Jèju isi ndo né dije ningè, *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je isi dan dije ti noq tò. Dije iji ki ngan be je pèti ki dønangi Galile ti, ki dønangi Jude, ki be bo Jorijalèm. Babè øji tøgine me kajì njé moy je ti.

18 Lo kin ti, dije madi oti dèw kare ki røe oy njururu, me né koti njé moy je ti, rai sie rø Jèju ti. Sangi røbi kadi n-awi sie køy n-ilèi-e no Jèju ti.

19 Nè géri røbi ki kadi awi sie al, tado dije èi ngay. Be ø, ali taa, rai bole dø køy ti ningè, ilèi njé moy ki né koti njé moy je, ilèi-e dan kosi dije ti no Jèju ti.

20 Lokì Jèju oo kadi-me lède ningè, èl dingèm è nè: «Majal je lèi e ki kiyè go kò.»

21 NJé ndo ndu-kun je lè Luwø ki Parisi je ilèi røde mèri ta ningè èli èi nè: «Døwe kam e nà è èl ta ki mal dø Luwø ti be ø? Luwø ki

karne ba par ø asi kiyè go majal je lè dije kò, dèw ki rangi goto.»

22 Jèju gér mèr ta je lède ki mede ti adi èl-de è nè: «Ra ban è isi imèri ta je ki be kin mesi ti è?»

23 Kèl dèw kë nè: «Majal je lèi e ki kiyè go kò» ba ngà ngay al è se, kèl-e kë nè: «I taa è injìyè» ba ngà ngay al è?

24 Re e be 6a, m-a m-øji sei tèki mi NGon Dèw, m-aw ki tøgi dønangi ti ne, mba kadi m-iyè-n go majal je lè dije kò.» Ningè, Jèju èl nje rø koy njururu è nè: «I taa, un tuwø lèi, è aw be.»

25 Ta naa ti noq, dingèm ka kìn jtaa ta kém dije ti pèti, un tirø ki kète to ti, è tèq aw be ki kilø tøji dø Luwø ti tane ti.

26 Dije pèti, né kin èti-de bél adi ilèi tøji dø Luwø ti. Bél rosi mede adi èli èi nè: «J-o né ki mba bone.»

Jèju bar Lèbi (Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

27 Go ti Jèju tèq ningè yø oo dèw kare ki nje taa la-mbø kadi njé kòbe je ki bar-i è nè *Lèbi, isi me køy taa la-mbø ti. Lokì oo Lèbi ningè èl-e è nè: «Un gom.»

28 Ningè Lèbi iyè né je pèti, è j taa un go Jèju.

29 Go ti, Lèbi ra né kuso ki bo ngay me køy ti lène, bar-n Jèju. Lo né kuso ti kìn, njé taa la-mbø je, ki ndøgi dije ki rangi èi sède titi noq.

30 *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je bai ta, èli njé ndo je lie èi nè: «Ra ban è isi usoi né je, aysi-naa je ki njé taa la-mbø je, ki njé ra majal je ø?»

31 Jèju un ta èl-de è nè: «E dije ki njé moy je ø a sangi dèw ki nje ra moy, bì e njé rø nga je ø a sangi dèw ki nje ra moy, al.»

32 Ningè, m-re mba bar dije ki dana al, nè m-re mba dije ki njé ra majal je yo mba kadi iyèi kilø rade je ki majal.»

Jèju èl ta ki dø køgì rø né kuso ti (Mt 9.14-15; Mk 2.18-20)

33 NJé ki madi je èli Jèju èi nè: «Taa taa, njé ndo je lè Jà Batisi èi ki njé ndo je lè *Parisi je isi iyèi ta né kuso, taa isi èli ta ki Luwø tò, è njé ki yaji je, isi usoi né je, aysi-naa man je.»

* 5:14 Lèbètiki 14.2-32 * 5:14 Ki go jibèl ra-e ti lè Jipì je, nje banji e dèw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo né ra je ti ki ba tò Luwø al.

³⁴ Θ Jəju əl-de ə nə: «A asi kadi ɔgi dije ki bari-de lo nə kuso taa-naa ti kuso nə a? Dökagilo ki nje taa dəne isi-n səde naa ti kin, a asi kɔgi-de kuso nə al.»

³⁵ NDə je a rəi noq kadi a uni-e tade ti ningə tə, a iyəti ta nə kuso.

Nə ndo lə Jəju aw naa ti ki kəki nə ndo lə Parisi je al

(Mt 9.16-17; Mk 2.21-22)

³⁶ Jəju əl-de kujı ta kare ə nə: «Dəw a gangi ta kibı ki sigi kadi ilə-n kəm e ki koke al. Re e be ə, kibı ki sigi a e ki gangı kə, ningə ta kibı ki sigi ka kin uwəi naa ki ki koke al bəy tə, adi joo pu təl nə ki tuji.»

³⁷ Taa, dəw a un kasi kandi nju ki ki ʃ al bəy uti me mbu nda je ti ki koke al. Re e be ningə, loki kasi a i ba mbu nda je a ndui, kadi kasi lo kə. Ningə mbu nda je təli nə ki tuji kə.»

³⁸ Be ə, re kasi kandi nju i al bəy 6a, maji kadi mbu nda je ei ki sigi taa.»

³⁹ Lokı dəw əy kasi kandi nju ki i ningə, a ge e ki i al bəy al ngata. Tado dije əli ei nə: «Kasi ki i ə maji».»

6

Ta lə Jəju də ndo taa kəət i
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ NDə kare, Jəju ındə də me ndər gəme je ti. E ndə taa kəət lə *Jipi je. Ningə, njé ndo je lie ki ei sie, gangi də ko je jide ti, təmi usoi.

² Θ *Parisi je madi əli-de ei nə: «Ra ban ə irai nə ki kadi dəw ra ndə taa kəət i al be ə?»

³ Jəju əl-de ə nə: «İtidəi nə ki ngar *Dabidi ra loki 6o ra-de ki dije ki goe ti kin al biti a?»

⁴ Dabidi ur me kəy ti lə Luwə, un mapa ki dije adi Luwə kadi-kare ti uso², ningə təl-n adi dije ki goe ti uso tə. Usoi mapa ki e nə ki səbi kadi njé kijə nə məsi kadi-kare je par ə uso².»

⁵ Jəju təl əl-de bəy ə nə: «Mi *NGon dəw maw ki təgi də ndə taa kəət i.»

Jəju adi rə nga dingəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ *NDə taa kəət ki rangi, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ndo nə dije. Ningə dingəm kare ki ji koe oy njururu, e me kəy kaw-naa ti noq.»

⁷ NJé ndo ndu-kun je ki *Parisi je isi jəke isi ındəi kəmde kadi n-ooi se Jəju a adi dingəm kin rə nga ndə ta kəət i lə Jipi je wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-ingəi ba n-ındəəi ta dəe ti.

⁸ Nə Jəju gər mər ta je ləde, adi əl dingəm ki jie oy njururu ka kin ə nə: «I taa, a dana ta kəm dije ti pəti.» Dingəm i a taa.

⁹ Ningə Jəju təl dəjı ndəgi dije ə nə: «M-dəjı səsi m-o, e ri ə maji kadi dəw ra ndə ta kəət i? Kadi dəw ra maji ə se kadi ra majal ə? Kadi dəw nagı madine ta yo ti ə se kadi iye adi tuji kə ə?»

¹⁰ Jəju ındə kəmne go-n-de ba pəti, ningə əl dingəm ka kin ə nə: «İsurə jii.» Dingəm surə jine, ningə jie təl to maji kare.

¹¹ Wongı təl njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, adi əli-naa ta dande ti də nə ti ki kadi n-rai ki Jəju.

Jəju mbəti njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Me ndəje je ti kin, Jəju aw də mbał tə mba kəl ta ki Luwə. Əl ta ki Luwə kondə biti lo ti.

¹³ Lokı lo ti, Jəju 6ar njé ndo je ləne. Ningə mbo njé ndo je ti kin ə, mbəti-de dəgi gide e joo, 6ar-de njé kaw kılə je.

¹⁴ Adi e Sımo, ki ındə təe nə Piyər əi ki ngokone Andire, ki Jakı, ki Ja, ki Pilipi, ki Batıləmi,

¹⁵ ki Matiye, ki Tomasi, ki Jakı, ki ngon lə Alpe, ki Sımo ki bari-e dəw ki e mbo njé rə mbata kinqə də lə be ləde ti,

¹⁶ ki Judi ki ngon lə Jakı, taa Judası Isikariyoti ki təl nje kun də Jəju tə.

Jəju aji njé moy je dan kosi dije ti
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jəju i ki njé kaw kılə je də mbał tə re təe lo ti ki gide asi naa maji ningə, ingə kosi njé ndo je ləne, ki kosi dije ngay ki i dənangi Jude ti je, njé ki 6e bo Jorijaləm ti je, njé ki 6e bo je ti ki kadi ba ti ki Tir je ki Sido je. Rəi mba koo ta lə Jəju je mba kadi aji-de də moy je ti ləde je.

¹⁸ NJé ki ndil je ki majal yəti angalde ingəi rə nga tə.

¹⁹ Ningə kosi dije pəti sangi kadi n-ədi rəe, tado təgi madi isi təe rəe ti adi-de rə nga.

² 6:2 Təe ki taga 34.21

³ 6:4 1 Samiyəl 21.2-7

⁴ 6:4 Ləbətikı 24.9

Maji-kur kí kám-to-ndoo (Mt 5.1-12)

- 20** Jéju un kámne oo-n njé ndo je lène ningə əl-de ə nə:
Sæi njé ndoo je, sæi njé maji-kur, tado kóbe lə Luwə e yási.
- 21** Sæi kí bo isi ra sæsi bone, sæi njé maji-kur, tado lo ti ə a ìndani.
Sæi kí isi noi bone, sæi njé maji-kur, tado lo ti ə a kogi.
- 22** Maji-kur e lësi lokí dije isi mbati sæsi, dije isi tuwəi sæsi, dije isi taji sæsi, dije isi áli ta je kí majal dösi ti, mbata ti lém mi *NGon dəw.
- 23** NDö ki né je kin teé dösi ti ə, maji kadi irai rənəl, itij bal, tado né kigə go jisi e ngay dərət. Tado e be ə kade je adii kó njé kəl ta je kí ta Luwə ti, kate.
- 24** Nə sæi njé né kingə, sæi njé kám-to-ndoo.
Sæi njé kám-to-ndoo tado ingəi né səl me lësi ngata.
- 25** Sæi kí bone ìndani, sæi njé kám-to-ndoo, tado lo ti ə bo a ra sæsi.
Sæi kí bone isi kogi, sæi njé kám-to-ndoo, tado lo ti ə a uwəi ndoo je a noi je.
- 26** Sæi kí dije isi áli ta kí maji maji dösi ti, sæi njé kám-to-ndoo, tado e be ə kade je rai kí njé kəl ta kí ta Luwə ti kí njé ngom je.

NDigí njé báje (Mt 5.39-47)

- 27** Ningə sæi kí isi oi ta lém, m-əl sæsi kadi ìndigi njé bá je lësi, irai maji kí njé kí isi əsi sæsi ta.
- 28** Injangi dö njé kí isi mani sæsi, ə áli ta kí Luwə mbata lə njé kí isi áli ta je kí majal dösi ti.
- 29** Re dəw ìndə dam mbəi kí kare ə, iyəti dame kí nungí ade ìndə bəy. Re dəw taa kíbi kí ngal ləi ə, ade e kí gojí dö ti.

30 Dəw kí ra kí dəji né ə ade, ningə dəw taa né ləi ə idəji goe al tə.

31 Né je kí ìndigi kadi dije rai adi sæsi kín ə, irai kae ti wa kin adi-de tə.

32 Kín ə ìndigi njé kí ndigi sæsi tə par ə, oyo ri ə kadi dəw ra sæsi ə? Dəw a ra sæsi oyo al, tado njé ra majal je ka ndigi njé kí ndigi-de tə.

33 Kín ə irai maji kí njé kí rai sæsi maji par ningə, oyo ri ə kadi dəw ra sæsi ə? Dəw a ra

sæsi oyo al, tado njé ra majal je ka rai təki irai kin be tə.

34 Kín ə adi njé kí igéri maji kadi a ugəi sæsi bangi par ə tunəi sæsi ne ningə, oyo ri ə kadi dəw ra sæsi ə? Dəw a ra sæsi oyo al, tado njé ra majal je ka, adi njé kí géri maji kadi a ugəi-de kör ne ləde gogi par ə tunəi-de ne tə.

35 Maji kadi ìndigi njé bá je lësi, irai maji kí noo par, ə adi dije tunəi sæsi ne kí kanjí kadi ìndəi mesi dö kinge ti gogi. E be ə a ingəi né kigə go jí kí bo, taa a sæi ngan lə nje kísi dö ne je ti pəti tə. Tado e nje ra maji kí dije kí géri ra oyo al kí dije kí nje me majal.

Igangi ta dö dije ti al

36 Maji kadi sæi njé ra maji kí ngay təki Bawsi Luwə e-n nje ra maji kí ngay kin be tə.

37 Igangi ta dö dəw ti al, ningə Luwə a gangi ta dösi ti al tə. Uwəi dəw kí ta al, ningə Luwə a uwə sæsi kí ta al tə. Iyəi go majal lə dəw kó, ningə Luwə a iyə go majal lësi kó tə.

38 Adi, ə Luwə a adi sæsi tə. Luwə a buki posí kíbi ti lësi kadi rosí maji: a yaki, mbisi digi digi, buki kadi rosí re puu kó. Tado go rəbi kí igangii ta dö dije kin ə Luwə a gangi-n ta dösi ti tə.

39 Ningə Jéju təl əl-de ta kare me kují ta ti bəy ə nə: «Nje kám tə a ndər nje kám tə madine ban ə? A ndər-e al, tado re ndər-e ə a osi joo pu me be ti.

40 Nje ndo itə nje ndo-e né al, re e nje ndo kí bae ndo-e né bərəre bərəre maji ningə, a to tə bane be.

41 «Ra ban be ə, o burim wale kí to kám ngokoi ti yo, ə o kagi kí boy kí to yáti ti j wa kin al ə?

42 Kagi kí boy kí to kəmi ti j wa kin o al ningə, kí go rəbi kí ban ə a así kadi əl ngokoi ə nə: “NGokom, adi m-un burim wale kí to kəmi ti kin,” ə? I nje kədi kám dije, un kagi kí boy kí kəmi ti kin ningə tə, a o lo ay njay kadi un-n burim wale kí kám ngokoi ti.

Kagi kí kande

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

43 «Kagi kí maji kí kandi a andi kandi kí majal goto, taa kagi kí majal kí kandi a andi kandi kí maji ka goto tə.

44 E kí kandi kagi kí səbi dö kage kin ə a géri-e-n. Dəw a ijə kandi mbay-kote dö kon pa ti al, taa dəw a ijə kandi nju dö kon bər ti al tə.

45 Dəw kī maji, kılə rae tē̄ me nē ra tī kī maji kī uwə mee. Ningə dəw kī majal, kılə rae tē̄ me nē ra tī kī majal kī uwə mee tō. Tadə ē nē je kī rosi me dəw kin ə iſi tē̄ tae tī.

*Təl rə go ndu tī
(Mt 7.24-27)*

46 «Ra ban ə iſari-mi “Babé, Babé”, ə iſai ne kī m-əl səsi al ə?

47 Dəw kī ra kī re rəm tī, oo ta ləm, ə təl rəne go tī ningə, e dəw kī to tə dəw kī m-a m-əl səsi ta lie kam be.

48 To tə dəw kī nje ra kəy, kī ur 6e də dii tī adi əbi maji, bəy taa, iñdə gin kəy tī kin be. Loki man i ningə, man kō lo re un kəy ka kin, nə ası kadi tō kəy ka kin al, tadə iñdə adi ngə maji.

49 Nə dəw kī oo ta ləm, ə təl rəne go tī al, to tə dəw kī iñdə kəy ləne dənangi tī taa ne kare, kī kanji kur 6e kində gine tī be. Loki man kō re un kəy ka kin ningə, ndəy ba bəy par ə kəy budı nangi mur mur kō.»

7

*Jəju aji ngon nje kilə lə kī bo kī də asigar je kī 6u
(Mt 8.5-13)*

1 Loki Jəju əl ta je kin pəti kosi dije 6a, əti aw Kapərnayim tī.

2 Me 6e tī kin, dəw kare kī nje kun də 6uti asigar je kī 6u, aw kī ngon nje kilə ləne kare kī e moy, to ta koy tī. Ningə e ngon nje kilə kī bae ge ta lie ngay.

3 Be ə, loki kī bo lə asigar je ka kin oo ta lə Jəju ningə, ilə ngatəgi je madi, kī əi ngatəgi lə *Jipi je, adi-de awi iñgəi Jəju kadi dəji-e adi re səde aji ngon nje kilə ləne kin.

4 Loki rəi iñgəi Jəju ningə, noi dəe tī kī nja naa tī naa tī əi nə: «Dingəm kin, e dəw kī ası kadi ira sie me nē dəji tī lie kin,

5 tadə ndigi-je je Jipi je ngay, taa e e tō ə ra kəy kaw-naa ləje adi-je.»

6 Ə Jəju əti aw səde. Awi, ə loki iñdəi də kəy basi ningə, kī bo lə asigar je ka kin ilə madine je madi adi awi əli Jəju əi nə: «Babé, itapi rəi al, tadə mi m-asi kadi iñdə njai ta kəy tī ləm al.

7 E mbata kin ə, mi wa m-aw-n kī rəm rəi tī al. NGa ningə, m-dəji kadi əl ta kare par ə ngon nje kilə ləm a iñgə rə nga.

8 M-əl be tadə, mi kī dəm mi gin təgi tī lə njé kī dəm tī, ningə m-aw kī asigar je kī əi gin təgi tī ləm tō. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” 6a aw; kin ə m-əl kī nungi m-ə nə: “Ire!” 6a re; kin ə m-əl ngon nje kilə ləm m-ə nə: “Ira nē kī be!” 6a ra nēe kin tō.»

9 Loki Jəju oo ta je kin 6a, pitī kī bo lə asigar je ka kin, ningə təl kəmne kī də kosi dije tī kī a njiyəi goe tī, əl-de ə nə: «Adi m-əl səsi, ko kadi-me kī be kin, dənangi kī *Isirayəl tī wa ka m-ingə al bəy.»

10 Loki njé kaw kilə je əi nə n-təli 6e ningə yə iñgəi ngon nje kilə ka kin, rəe nga adi iſi kare.

Jəju adi ngon basa kī Nayim tī təsi ndəl

11 Jəju əti noq aw 6e bo tī kī təe nə Nayim. *Njé ndo je lie kī kosi dije ngay uni goe awi sie.

12 Loki rai tē̄i basi kī ta rəbi kī ur kī me 6e tī ka kin ningə, dije iſi awi kī dəw kī oy kadi dibi-e. Dəw kī oy ka kin e ngon lə dəne kī nje ngaw koy kare be. E ngone kī dingəm kī kare ba be, adi kosi dije ngay kī me 6e tī, iſi dani dəne ka kin lo dibi ngone tī.

13 Loki Jəju o dəne ka kin ningə, kəm kō ra-e ngay mbata tī lə dəne ka kin, adi əl-e ə nə: «İnq al.»

14 Jəju aw kadi kəsi yo tī, ilə jine ədi-n. Njé koti nin je ai nangi, 6a Jəju əl ə nə: «Basa, m-əli kadi i taa!»

15 Ningə nje koy i iſi taa, ə ilə ngirə kəl ta. Jəju təl ule ji kəe tī.

16 Dije pəti, nē je kin əti-de 6əl, adi iləi təji də Luwə tī əi nə: «Nje kəl ta kī ta Luwə tī kare kī bo tē̄ danje tī ne: Luwə re ra kī dije ləne.»

17 Nē kī ra nē kin, poye rosi dənangi kī Jude tī pəti kī ngan 6e je kī gəi gide.

*Jə Batisi dəji ta kī də Jəju tī
(Mt 11.2-6)*

18 *Njé ndo je lə Jə əri-e poy nē kī ra nē kin adi-e oo, ə Jə 6ar njé ndo je ləne joo,

19 ilə-de rə Babé tī adi dəji-e əi nə: «Jə i dəw kī Luwə mbəte, kī səbī kadi a re ka kin ə se, e nay noq bəy kadi tə ji ngəm tae ə?»

20 Loki rai tē̄i rə Jəju tī, əli-e əi «E Jə Batisi ə ilə-je kī rəi tī kadi ji dəji se “jə i dəw kī Luwə mbəte, kī səbī kadi a re ka kin ə se, e nay noq bəy kadi tə ji ngəm tae wa?”»

21 Dəkagiloe tī wa kī iſi dəji-e ta kin, Jəju iſi aji njé moy je ngay nim, njé məti je nim,

isi tuwə ndil je kī majal dō dije tī nīm, taa adi njé kām tō je ngay ooi lo nīm tō.

²² Ningē ilē njé kīlē je tī lē Jā ē nē: «Awī əlī Jā ne je kī oi kī mbisi je, kī kāmsi je kin: NJé kām tō je ooi lo, njé mātī je njyāi majī, njé banjī je ingāi rō nga, njé mbi bāy je ooi ta, njé koy je jj taa lo koy tī, taa njé ndoo je ka, e kī kīlē-de mbē Poy Ta kī Majī tō.

²³ Majī-kur e lē dēw kī m-tēl gīn kosi lie, al.»

*Jāju əl ta kī dō Jā ti
(Mt 11.7-11)*

²⁴ Lokī njé ndo je lē Jā tāli awī, Jāju ilē ngirē kāl kosi je ta kī dō Jā tī ē nē: «E ri ē awī isi oi dilē lo tī ē? E gakīra kī nāl isi aw sie kī yo je, kī ne je kin a?

²⁵ A re e e al ē, e ri wa bangī awī isi oi ē? E dēw kī o kībī kī ndole ngay bā awī oi-e ma? NGa njé kī o kībī je kī gate e ngay ka, isi lo je tī kī sōl lum, isi me kāy je tī kī boy kī ngar je isi tī.

²⁶ Ó se e ri wa ē awī oi wa? E nje kāl ta kī ta Luwē tī ē awī oi-e ma? Re e e ē, m-əl sāsi m-ə nē oyo, e nje kāl ta kī ta Luwē tī kī itē njé kāl ta je kī ta Luwē tī bāy.

²⁷ E e ē makītībī lē Luwē əl ta kī dōe tī kāte ē nē: «M-a m-ilē kī nje kaw kīlē lām kāte kādi ra go rābī noī tī²⁸»

²⁸ Ningē adi m-əl sāsi, dan dije tī pātī kī dāne je ojī-de kin, dēw kī bo itē Jā goto. Nē kī basīne kin, dēw kī e kī du ngay me bekō tī lē Luwē bo itē.

²⁹ Dīje pātī kī ooi ta lie, naa tī kī njé taa lāmbē je gāri kādi Luwē ra nē kī dana, adi adi Jā ra-de batām.

³⁰ Nē *Parīsī je kī njé ndo ndu-kun je osi ne kī Luwē īndē dōe dana mbata tī lāde ngārāngi, adi mbati kādi Jā ra-de batām.

³¹ M-o dēw kī kādi m-un-e m-ɔjī-n dije kī dōkagīlo tī kī bone kin al. Toi tē nā wa ka mgār al.

³² M-a m-ə nā toi tē ngan je kī du kī isi ta mbalo tī, bāri-naa kī yo je, kī ne je ēi nē: “Jī kāl nal kādi īndamii, ē īmbati ndam, j-osi pa yo kādi īnoī, ē īmbati no.”

³³ E be ē, Jā Batīsī re, ē uso mapā al nīm, ay kāsi nju al nīm bā, ēli ēi nē: “Dōe majal.”

³⁴ NGa ē, mi *NGon dēw m-re, ē m-uso ne je, m-ay man je bā, sāi ēli ēi nē: “Mi nje kuso

ne kādī, mi nje kāy ne, mi madī njé taa lāmbē je, kī njé ra majal je,” bāy tō!

³⁵ Nē ngan lē Luwē pātī kī ndigi gosi lie, gāri kādi gosi lie e gosi kī dana.»

Jāju aw me kāy tī lē Parīsī kāre kī bāri-e nā Sīmo

³⁶ Parīsī kāre bā Jāju kādī aw uso sāne ne. Be ē, Jāju aw isi sie ta nē kuso tī.

³⁷ Lo kin tī, dāne kāre kī me bē tī kin tēē nōo re. E dāne kī nje ra kaya, ē gēr kādī Jējū isi bē lē Parīsī kī bāri-e Sīmo kin nōo, isi uso ne. Dāne re kī ku mbal kī bāri-e ālbātīr kī yībī kī ēti majī rosī.

³⁸ Re isi go Jāju tī, njae tī, isi nō, ningē yom nja Jāju kī man kāmne, bā bōr kī bīsī dāne. Go tī, tēl tēn nja Jāju, bā būkī yībī tī ka kin.

³⁹ Lo kin tī, Parīsī kī bā Jāju bē lāne ka kin ēl mene tī ē nē: «Kin ē re dīngām kin e nje kāl ta kī ta Luwē tī tēkī rōjetī ē, asī kādī a gēr dāne kī isi ēde kin, asī kādī a gēr kīlē ra-e je kī majal kin.»

⁴⁰ Ó Jāju əl-e ē nē: «Sīmo, m-aw kī ta kāre ne kādī m-əli.» NGa ē Sīmo ilē Jāju tī ē nē: «Nje ndo dije, əl-m.»

⁴¹ Ba Jāju əl-e ē nē: «Dīngām kāre adi la dije joo, īndē kīrē tī. Kī kāre kādī a uge kīrē kī lo kīlē kī ndō bū mi, ē kī nungī kādī a uge kīrē kī lo kīlē tī kī ndō kūtī mi tō.

⁴² Nē lokī asī kādī ugāi kīrē ka kin dōde tī al, dīngām kī nje la ka kin iyē kō kī go memajī tī adi-de joo pu. Ó se dan dije tī kī joo kin, e kī ra a ndīgī dīngām kī nje la kin ngay ē?»

⁴³ Ningē Sīmo ilē Jāju tī ē nē: «M-o kādī e e kī la kī dōe tī e ngay ē bāe iyē kō kin ē a ndīgī nje la kin ngay.» Ó Jāju əl-e ē nē: «Ta lāi e ta kī rōjetī.»

⁴⁴ Ningē tēl kāmne kī dō dāne tī ka kin, bā əl Sīmo ē nē: «O dāne kin a? M-re bē lāi, ē man kī kāre ka īmbāl dō njam tī al, nē e, yom njam kī man kāmne, taa bōr kī bīsī dāne bāy.

⁴⁵ I uwā-m kī rōi tī jururu al, nē e, lokī mur kāy nu, ra kīlē kāy njam jururu kī rōne tī.

⁴⁶ I ībūkī yībī dō njam tī al, nē e, būkī yībī kī ēti majī dō njam tī pō pō.

⁴⁷ Be ē, m-a m-əli tēkī e kī go rābī majal je lie kī ngay kī kīyē kin ē, ojī-n ndīgī-naa kī ēti bāl kin. Ningē dēw kī majal je lie e kī kīyē go kō ngay al, a tōjī ndīgī-naa kī ngay al tō.»

²⁸ 7:27 Malasi 3.1

48 Ba Jəju əl dəne ka kın e nə: «Majal je ləi e ki kiyə go kə kadi.»

49 Lo kin ti, dije madi ki isi sie ta nə kuso ti iləi ngirə kəl mede ti əi nə: «Dəw kin e nə e aw biti kadi iyə go majal lə dije kə ə?»

50 Nə Jəju əl dəne e nə: «Kadi-me ləi aji, aw ki lapiya.»

8

Dəne je ki njiyəi go Jəju ti

1 Go ti, Jəju aw ki 6e bo je, ki ngan 6e je, əl ta, ilə-n mbə Poy Ta ki Maji ki ɔjì də kəbe lə Luwə. *Njé ndo je lie ki dəgə gide joo əi sie naa ti.

2 Taa, dəne je madi ki ndə ki Jəju tuwə ndil je ki majal dəde ti kə je, e ki adi-de rə nga də moy je ti ləde je kin ka əi nəqə tə. Adi e Mari ki Magidala ki ndə ki Jəju tuwə ndil je ki majal siri dəe ti kə kin nəm,

3 Jan ki ne Suja, ki e dingəm ki nje ngəm nə lə *Erodı kin nəm, Sujan nəm, taa ndəgi dəne je ki rangi ngay bəy tə. Əi kin e əi dəne je ki njé ra ki Jəju ki nə kingə je ləde.

Kuji ta ki də nje dibi nə ti (Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

4 Kosı dije ki ijj ki 6e bo je ki dangi dangi, kawi-naa ki də Jəju ti, e Jəju əl-de kuji ta madi e nə:

5 «Nje ndər kare aw kadi dibi nə, ningə dəkagilo ki a ilə ko nə, kə ko je madi tosi ngangı rəbi ti, adi dije njiyəi də ti, yəl je rəi oī maki.

6 Kə ko je madi tosi dənangi njakirə ti, adi loki mbie je əi nə n-teei 6a, təli tuti kurim, mbata lo ki səl ki kadi iləi ngirəde ti goto.

7 Kə ko je ki nungı, tosi dan kon je ti, adi kon je təgi səde naa ti, təli ndəmi-de mbəl.

8 Nə kə ko je madi, tosi dənangi ti ki maji, adi təgi, kandide tee. Dəe kare andi ası 6u, 6u.» NGa ningə, Jəju təl də ta ləne kin e nə: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n də ta 6a, kadi oo də ta kin maji!»

Gin nə ki Jəju əl-n ta me kuji ta ti (Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

9 *Njé ndo je lə Jəju dəji-e əi nə se kuji ta kin me nə ri wa?

10 Ə Jəju ilə-de ti e nə: «Səi, Luwə tee ki də nə ki to lo bəyə ti ki ɔjì də kəbe lie adi iğəri, nə

ndəge je, nə kin e ki kəj-i-de ki kuji ta, mba kadi:

“Re kəmde oo lo maji ka, ooi nə al, MBide oo də ta maji ka gəri me al”[✳].»

Jəju ər me kuji ta ki də nje dibi nə ti (Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

11 Jəju əl njé ndo je ləne e nə: «Kuji ta kin, me e to kin: kə ko, e ta lə Luwə.

12 E ki tosi ngangı rəbi ti, e dije madi ki ooi ta lə Luwə, ningə su re ər ta ki oi ka kin mede ti kə, nə tə pa nə ta ijj adi mede Jəju kadi ijj ingəi kajı.

13 Kə ko ki tosi dənangi njakirə ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə 6a, taai ki rənəl, nə lo kadi ta kin ilə ngirəne mede ti ngə goto. Adi mede ngon kagi lo ki ndəy be par, nə loki ko je tee dəde ti 6a, iyəi go kadi-me ləde kə.

14 Kə ko ki tosi dan kon ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə, nə go ti, me ka sururu, ki nə maji je, ki koo maji rə ki dənangi ti ne əgi-de kadi təgi me kadi-me ti ləde.

15 Ningə kə ko ki tosi dənangi ti ki maji, əi dije ki ooi ta lə Luwə ki ngamede ki maji, ngəme ki rəjeti, ningə ngəmi mede ti, uwəi təgide ba, adi kandi kilə ləde tee.»

Kuji ta ki də kunji ti (Mk 4.21-25)

16 «Dəw a ındə por lambı ti kadi dəbi ngo də ti al, taa ındə gin tirə ti al tə. A ındə də ne ti taa, kadi dije uri kəy 6a, oi lo ki kunje.

17 Tədə nə ki to lo bəyə ti, ki gine a tee al goto, taa nə ki to lo bəyə ti, ki a to taga kədi dije gəri al ka goto tə.

18 Maji kadi uri mbisi maji oi də ta ki isi oi, bi kadi oi ki nəqə be al. Tədə dəw ki aw ki nə jine ti, a adi-e də ti bəy. Nə dəw ki nə lie goto, e ki ndikiri wa ki ındə mene də ti kin ka, a taai jie ti wa bəy.»

Ko Jəju ki ngakoe je (Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Ko Jəju ki ngakoe je rai kadi n-ooi-e, nə lo kadi tee rəe ti goto mbata kosi dije ki əi ngay.

20 Ə əli-e əi nə: «O koji je, ki ngakoi je ai taga nəqə, a sangi kadi n-ooi-ni.»

21 Ningə Jəju təl əl-de ə nə: «Kom je, ki ngakom je ə əi dije ki ooi ta lə Luwə, 6a təli rəde go ti, rai kile.»

*Jəju ndangı nəl adı a lo ka tı
(Mt 8.18, 23-27; Mk 4.35-41)*

²² NDə kare, Jəju al me to tı əi ki njé ndo je ləne, ningə əl-de ə nə: «Adı ji gangi ba j-awi dame tı ki kare.» Ba awi.

²³ Loki əsi osi to isi gangi ba kin 6a, Jəju to 6i makı. Ə nəl ki bo ngay osi də ba tı, ra adı man rosı to, əi ta yo tı.

²⁴ Lo kin tı, njé ndo je rəi ki rəe Jəju tı, ndəli-e ki no tade tı əi nə: «NJe ndo dije, NJe ndo dije, j-isi j-oy!» Loki Jəju ndəl, ndangi nəl je ki pungı man je adı təli toi jəke, lo to jijiji.

²⁵ Ba təl əl njé ndo je ə nə: «Kadi-me ləsi to ra be təy ə?» NGa ningə bəl ra-de, nə kin əti-de bəl ngay, adı dəji-naa ta dande tı əi nə: «Dəw ə wa kam e nə ə nəl je ki man je ka əl-de ta par ə təli rəde goe tı be ə?»

*Jəju tuwə ndil je ki majal də dingəm madi tı
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)*

²⁶ Jəju əi ki njé ndo je ləne rəi təei dənangi tı ki Gərasa, ki a ta be tı ki Galile.

²⁷ Loki Jəju i me to tı ur ki nangi ningə, dingəm kare ki me 6e tı ki Gərasa, i noq re ki rə Jəju tı. E dingəm ki ndil je ki majal rai-e. Ası dəkagilo ngay, dingəm kin ilə kibı rəne tı al nim, isi 6e me kəy tı al nim. Lo kise e də 6adı je tı par.

²⁸ Loki oo Jəju ningə, osi nangi njae tı, 6a əl ta ki ndune ki boy ə nə: «Jəju ki NGon lə Luwə ki nje kisi dərə tı taa nu, e ri ə ige rəm tı ə? NJai ba, adı-m kə al.»

²⁹ Əl be tədə Jəju adı ndune ndil ki majal kadi təe rə dingəm tı kin kə. NJa ngay ndil ki majal kin i ki dingəm ka kin 6a ra-e. Dije dəoi-e ki kulə gindi je, iləi kangila gindi njae tı je, nə gangı kulə gindi je kin riw riw ə təti kangila gindi je kin nusi nusi rəne tı kə, 6a ndil je ki majal əsi-e adı aw ki dılə lo dılə lo.

³⁰ Ə Jəju dəje ə nə: «Təi nə na?» Ba e ilə Jəju tı ə nə: «Təm na kosi njé rə je.» Tədə ndil je ki majal ngay uri me tı.

³¹ Lo kin tı, ndil je ki majal ka kin noi də Jəju tı kadi adı-de n-awi lo dangay tı lə ndil je ki majal al.

³² Kosi kəsongı je ai lo tı kin noq a usoi nə də mbal tı, əndil je ki majal ka kin noi də Jəju tı kadi adı-de n-awi mede tı. Ba Jəju adı-de ta rəbi kadi awi mede tı.

³³ NDil je ki majal təei me dingəm tı, awi uri me kəsongı je tı ka kin. Ningə yə, kəsongı je 6ingəi-naa kadi mbal tı taa, tosi me ba tı, ayi-naa man oyi.

³⁴ Loki dije ki njé ngəm kəsongı je ooi nə ki ra nə kin 6a, aysi-naa awi me 6e bo tı ki ngan 6e je, əri poy nə ki ra nə kin dije.

³⁵ Dije təei awi kadi n-ooi nə ki ra nə kin. Be ə, loki rəi təei rə Jəju tı ningə, ooi dingəm ki ndil je ki majal təei me tı ka kin, isi nja Jəju tı. Ooi-e kadi isi ki kibı rəne tı, ki angal ki maji, adı ra-de bəl.

³⁶ Njé ki ai lo nə tı ki ra nə kin, əri madide je poye, təji rəbi ki dingəm ki aw ki ndil je ki majal kin ingə-n rə nga.

³⁷ Lo kin tı noq be, dije ki dənangi Gərasa tı, bəl təl-de, adı dəji Jəju kadi iyə dənangi ləde ə aw. Ə Jəju al me to tı, təl gogi.

³⁸ Dingəm ki Jəju tuwə ndil je ki majal dəe tı kə ka kin dəji Jəju kadi n-aw sie, nə Jəju tuwe

³⁹ ə nə: «Itəl aw 6e, ər poy nə je pəti ki Luwə ra səi kin adı dije ooi.» Be ə, dingəm aw ilə mbə nə ki Jəju ra sie kin me 6e bo tı ki tae ba.

*Ta lə ngon lə Jayrusi ki dəne ki ta lə dəne ki nje moy məsi
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)*

⁴⁰ Loki Jəju təl re, kosi dəji uwəi-e ki rəde maji, tədə pəti isi nginəi tae.

⁴¹ Ningə yə dingəm kare ki təe nə Jayrusi, ki e nje kun də kəy kaw-naa lə *Jipı je i noq re. Re osi nja Jəju tı, nə dəe tı kadi re aw 6e ləne.

⁴² Kadi aw 6e ləne mbata ngone ki dəne ki e kare ba, 6ale e dəgi gide joo to ta koy tı. Loki Jəju isi aw, kosi dije mborəi-e ki yo je ki ne je, lo kər kəə goto.

⁴³ Dan kosi dije tı kin, dəne kare ki moy məsi ade kə bal dəgi gide joo e noq. Dəne kin tuji nə kingə ləne kə pəti ji njé rə dəje moy tı, nə dəw ki kadi ade rə nga goto.

⁴⁴ Dəne re bası rə Jəju tı, ki rəbi ki gide tı, ədi ta kibı lə Jəju par ə, ta naa tı noq, məsi gangı rəe tı.

⁴⁵ Loe tı noq Jəju dəji ə nə: «Nə ə ədi-m ə?» Ningə dije pəti naji-e tı əi nə n-ədi-e al. NGa ə Piyər əl-e ə nə: «Babə, e dije ki rəsi gidi, mborəi-ni ki yo je ki ne je kin ə ədi-ni.»

⁴⁶ Nə Jəju ə nə: «Dəw madi ədi-m, m-gər kadi təgi təe rəm tı.»

47 Lokì dàne oo kadi nè kì n-ra kin Jèju gèr ba, dadì par par, osì nja Jèju ti. Ningè or go nè kì ra e adì n-òdi-n Jèju kin ta kèm dije ti pèti. Taa, or-de go kingè kì ìngè rø nga ta ji naa ti noq par kin tø.

48 Ó Jèju èl-e e nè: «NGonm, kadi-me lèi aji. Aw kì lapìya.»

49 Lokì Jèju a èl ta ba bøy ningø, døw kare i òe lè nje kun dø køy kaw-naa lè Jipi je re. Re èl Jayrusi e nè: «NGoni oy, itapi NJe ndo dije al ngata.»

50 Nè Jèju kì oo dø ta kin èl Jayrusi e nè: «Adì rai bøl al, adì mei par, e a aji.»

51 Lokì ræi tøeì me køy ti, Jèju iyø ta røbì adì døw ur køy go ngon ti al. Adì Piýer nim, Ja nìm, Jakì nìm, baw ngon eì kì kø ngon nìm tø par e uri sie køy go ngon ti.

52 Dije pèti noj je, ndingèi røde je mbata ti lè ngon, nè Jèju èl-de e nè: «Inqoi al, ngon oy al, nè to bi kare.»

53 Ba ibøi Jèju kogii, mbata gøri kadi ngon oy.

54 Nè Jèju uwø ji ngon, ba èl-e ta kì ndune kì boy e nè: «NGonm, i taa.»

55 Lo kin ti, ngon tøsi ndøl, adì i taa ta ji naa ti noq. Ba Jèju døjì-de kadi adì-e ne uso.

56 Nè kin ra bøl njé koje je ngay. Nè Jèju adì-de ndune kadi èli tae døw madì al.

9

Jèju ilø njé ndo je løne kì døgì gide e joo (Mt 10.1-9, 11-14; Mk 6.6-13)

1 Jèju bar njé ndo je ki døgì gide joo, adì-de tøgi, kì købe dø ndøl je ti kì majal pèti, taa kadi ajii njé moy je tø.

2 Jèju ilø-de kadi iløi mbø Poy Ta kì Majì kì øjì dø købe lè Luwø, taa kadi adì rø ngø dije tø.

3 Ningè èl-de e nè: «Uni nè madì mbata dø røbì al nìm, uni kagi tøsi al nìm, uni bøl al nìm, uni mapa al nìm, uni la al nìm, taa kadi awi kì kibì røsi joo al nìm tø.

4 Ó me køy kì ra kì uri ti ba, a isi titi noq biti kadi awii.

5 A kin e re, me òe ti, dije mbati kuwøi sësi kì røde ti ba, lokì isi tøeì me òe ti kin kì taga e, indøi bu kì njasi ti kò*, mba kadi to tø nè ndøjì ndude.»

* 9:5 Ta lè kindø bu kì nja ti kò ba, igòi Mt 10.14 kì ta kì dø ti kì e gin ti nangi.

6 *NJé ndo je iløi døde awi kì òe òe, iløi mbø Poy Ta kì Majì, taa aji njé moy je kì lo lo tø.

Ta ndøjì Erodi dø Jèju ti (Mt 14.1-2; Mk 6.14-16)

7 Lokì *Erodi kì e nje købe dønangì ti kì Galile, oo poy nè je kì isi rai nè kin ba, ta ndøje dø Jèju ti, tado dije madì èli eì nè: «E Jà Batisi e ñ taa dan njé koy je ti.»

8 NJé kì nungi èli eì nè: «E Eli kì nje køl ta kì ta Luwø ti e tøe.» NJé je kì naa je bøy èli eì nè: «E njé køl ta jø kì ta Luwø ti kì kate je kin e kì kare i dan njé koy je ti.»

9 Lo kin ti Erodi èl è nè: «Ja, e mi wa e ndø kì madì gangi døe, nga e na bøy e m-isì m-o ta je kì be kin døe ti wa ka m-gør al.» Ba sangi kadi n-oo Jèju.

Jèju adì nè kuso dingøm je dibì mi usoi (Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Ja 6.1-15)

10 Lokì njé kaw kìlø je tøli noq røi ba, ori Jèju poy nè je kì rai adì-e oo. Ó Jèju or-de, aw søde kadi òe bo ti kì bari-e Bøtisayda.

11 Nè kosi je gøri gode, adì awi gode ti. Jèju uwø-de kì røne ti, èl-de ta kì dø købe ti lè Luwø, taa aji njé je kì sangi rø ngø tø.

12 Ningè lokì kadi aw tø ur, njé ndo je kì døgì gide e joo, røi rø Jèju ti èli-e eì nè: «Ituwø kosi dije kam adì awi kì ngan òe je ti, kì lo ndør je ti, sangi lo to je kì nè kuso je, tado kì j-ai ti ne kin, e lo kì dije gotoi ti.»

13 Nè Jèju èl-de e nè: «Søi je wa adì-de nè usoi.» Ó njé ndo je èli eì nè: «J-aw kì mapø mi e kanjì joo wa be tø par, adì re e be al wa ningø kadi je wa j-aw jì ndogi mapø mbata ti lè kosi dije kin pati wa ta.»

14 Dingøm je asi dibì mi loe ti noq. Nè Jèju èl njé ndo je e nè: «Adì-de isi nangi, uwøi-naa asi kuti mi, kuti mi be.»

15 *NJé ndo je rai tøkì Jèju èl-n-de, adì adì-de isi nangi pèti.

16 Ó Jèju øy mapø kì mi kì kanjì kì joo ka kin, ba un kømne kì taa, èl ta kì Luwø mba kadi njangi dø nè kuso kin. Go ti, Jèju uwø mapø je ka kin gangi naa ti, e tøl-n adì njé ndo je kadi løbi kosi dije.

17 Dije pèti usoi nè ndani majì. Ningø, njé ndo je øyi gindi mapø je kì nay, kare døgì gide e joo bøy.

Piyər gər kadi Jəju e Kırısı ki Luwə mbəte
(Mt 16.13-20; Mk 8.27-30; Ja 6.67-71)

18 NDə kare Jəju isi əl ta ki Luwə gidi lo ti gogi, njé ndo je lie əi sie naa ti, ə Jəju dəj-i-de ə nə: «Kosi je isi əli ta ki dəm ti təki mi nə ə?»

19 Ə ıləi-e ti əi nə: «Dije madı əli əi nə i Jə Batisi, njé ki nungı əi nə i nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli; njé ki rangı bəy əi nə e njé kəl ta ki ta Luwə ti ki kate je kin ə e ki kare dande ti ə i dan njé koy je ti.»

20 Ningə Jəju əl-de ə nə: «NGa səi wa ki dəsi, əli əi nə mi nə ə?» Ba Piyər ile ti ə nə: «I Kırısı ki Luwə mbəte.»

21 Jəju ndəj-i njé ndo je ki təgine ngay kadi əli ta kin dəw madı al.

Jəju əl ta koyne ki kine lo koy ti
(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)

22 Jəju ilə də ta ti kin ə nə: «Səbi kadi mi *NGon dəw m-a m-ingə ko ngay. *NGatəgi je lə *Jip-i je, ki ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je a mbati-mi. Dije a təli-mi, nə ndə ki ko mitə lə ndə koym 6a, m-a m-teę lo koy ti.»

23 Go ti, Jəju əl dije pəti ə nə: «Re dəw madı ndigi njiyə gom ti ningə, kadi oo rəne tə nə madı al, kadi ndə je kare kare pəti, e wa un kagi-dəsi koy ləne, ə re un gom.

24 Təki rəjeti, dəw ki ge kajı rəne ne wa dənangi ti ne a ti ta rəne. Nə dəw ki ti ta rəne ki mbata ləm, a aji rəne tə.

25 Kin ə re dəw ingə nə maji je ki dənangi ti ne pəti tigə, nə kadi e wa ti ta rəne, ə se tuji rəne ə, maje to ra be ə?

26 Təki rəjeti, re rə dəw madı səl-e ki mbata ləm, ə se ki mbata ta ləm ningə, mi NGon dəw ka, m-a m-ra rəsəl dəe ti tə, ndəe ti ki m-a m-re-n me kəsi-gon ti ləm, ki me kəsi-gon ti lə Bawm, ki me kəsi-gon ti lə malayka je ki ayi njay.»

27 Təki rəjeti, adı m-əl səsi: dije madı dansi ti ne a oyi al bəy ə, a oi koğe lə Luwə ki kəmde.

Jəju mbəl rəne
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

28 NDə jijoo go ta je ti kin ningə, Jəju ər Piyər nim, Ja nim, taa Jakı nim tə, ə al aw səde də mbał ti kadi n-ali ta ki Luwə.

29 Loki Jəju isi əl ta ki Luwə ningə, ta kəme mbəl, taa kibə lie təl nda bal bal tə.

30 Ningə loe ti nəq, dingəm je joo a əli sie ta. Dingəm je ka kin e *Mojı əi ki Eli.

31 Teej me ta ba ti, a əli sie ta əj-i də kaw ki a aw Jorijaləm ti kadi oy, təl-n ta kılə ləne.

32 Piyər əi ki madine je, 6i təl-de maki. Ə loki ə nə n-ndəli ningə, ooi kunji Jəju ki dingəm je ki joo ki ai sie.

33 Loki dingəm je ka kin iyəi Jəju ə isi awi 6a, Piyər əl Jəju ə nə: «Babə, kin ə j-i si lo kin ti ne be par ə maji ngay. J-a ra kəy-lo mitə: kare e yaşı, kare e ya Moji, ə ki kare e ya Eli tə.» Piyər gər me ta ki isi əl kin al.

34 Ə loki a əl ta tə kəl ba bəy ningə, kıl ndi i re səbi dəde liti. Loki kıl ndi isi səbi dəde kin, bəl təl njé ndo je.

35 Lo kin ti, ndu ta madı təe me kıl ndi ti ə nə: «E kam e NGonm, e ə e dəw ki m-kəte, ə oitə lie.»

36 Go ndu ta ti kin, Jəju təl nay ki karne ba, dəw oo dəw madı ki rangı kade ti al. *Njé ndo je ngəmi tade, ta kare ka əli dəw madı ndəe ti nəq də nə je ti ki ooi kin, al.

Jəju aji ngon ki ndil ki majal ra-e
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

37 Lo ti go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne ki mitə ii də mbal ti isi rəi ki nangı 6a, kosi dije ngay tiləi kəme.

38 Ningə dan kosi dije ti ka kin, dingəm kare un ndune ki taa ə nə: «Njé ndo dije, m-nə ki dəi ti kadi igo ngonm kin adı-m, tədə e ki karne ba jim ti.

39 Dokagilo je madı 6a, ndil ki majal a uwə, ra-e adı ur kəl, ə yəke ki təgine, adı kulum tae ibə jugı jugı. A ade kə ratata, tə nə ki a iyə al be bəy taa təl iyə.

40 Be ə, m-dəj-i njé ndo je ləi kadi tuwəi ndil ki majal kin dəe ti kə, nə asi kadi tuwəi-e al.»

41 Lo kin ti, Jəju un ta əl ə nə: «Səi dije ki dokagilo ti ki 6one ki səi njé me ngə je, səi njé ra nə ki majal, kadi tə m-i si səsi dokagilo ban bəy taa ə? Kadi m-a m-əsi ginsi dokagilo ban bəy taa ə? İre ki ngoni rəm ti ne.»

42 Loki ngon isi re 6asi ki rə Jəju ti ningə, ndil ki majal ka kin un-e, əte nangı, yəke ki təgine, nə Jəju ndangi ndil ki majal ade təe rəngon ti, adı ngon ingə rə nga, 6a təl sie adı bawə.

43 Lo kin ti, dije pəti, ta ndəj-i-de də təgə Luwə ti ki əti bəl kin.

Jəju təl əl bəy kadi n-a n-oy
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Loki ne je pəti ki Jəju ra, eti dije pəti bəl, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə:

⁴⁴ «Oi ta ki m-aw tə m-əl səsi kin maji: A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti.»

⁴⁵ Nə njé ndo je gəri me ta kin al. Ta kin to ki ndəme ba mba kadi gəri me al. Ningə bəli kadi dəji ta Jəju də ti to.

Jəju un ta la ngan je ki du ndo-n ne njé ndo je ləne
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ *Njé ndo je iləi ngirə naji-naa ta ti kadi n-gəri se nəq dande ti ə e ki bo wa?

⁴⁷ Jəju gər ta ki mede ti, adi un ngon ki du, ur-e ade a gədine ti,

⁴⁸ ningə əl-de ə nə: «Re dəw madi uwəngon kin ki rəne ti me təm ti ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m ki rəne ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rəne ti, e nje kılə-m ə uwe ki rəne ti.» Təki rəjeti, dəw ki e ə e ki du ngay dansi ti, e dəwe kin ə e ki bo dansi ti.

Dəw ki e nje kəsi-m ta al e dəw ləm
(Mk 9.38-41)

⁴⁹ Jə un ta əl Jəju ə nə: «Nje ndo dije, j-o dəw madi ki a tuwə ndil je ki majal me təi ti, ə ji ndigə kadi j-əge də ra ne kin, tədə e njiyəsəje goi ti al.»

⁵⁰ Nə Jəju ilə ti ə nə: «Əgi-e də al, tədə dəw ki əsi səsi ta al, e dəw ləsi.»

NGon be kare ki Samari təmbati kuwə Jəju ki rəne ti

⁵¹ Loki dəkagilo nay basi kadi a uni Jəju awi sie dərət, Jəju ilə ndune kadi gar n-aw Jorijaləm ti.

⁵² Be ə, ilə njé kaw kılə je nəne ti kəte. *Njé kaw kılə je awi, uri me ngon be ti ki *Samari mba kadi iñdəi də re lə Jəju naa ti kəte.

⁵³ Nə dije ki ngon be ti ka kin mbati kuwə Jəju ki rəde ti tədə isi aw ki Jorijaləm.

⁵⁴ Loki njé ndo je lie, Jakı əi ki Jə ooi ta kin 6a, əli Jəju ə nə: «Babə, iñdigə kadi ji dəjə por j-adı i dərət, osi dəde ti, ro-de kə a?»

⁵⁵ Ə Jəju təl kəmne, kəl səde.

⁵⁶ Ba uni rəbi, awi ngon be ti ki rangi.

Kun go Jəju
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Loki əi də rəbi ti, dəw madi əl Jəju ə nə: «M-a m-un goi lo je pəti ki a aw ti.»

⁵⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «Njə je ai ki be tode, ə yəl je ai ki kəyde tə, nə *mī NGon dəw m-aw ki lo ki kadi m-ilə dəm ti al.»

⁵⁹ Go ti, Jəju əl dəw ki rangi ə nə: «Un gom.» Ningə dəw ka kin əl-e ə nə: «Babə, adi-m ta rəbi adi m-aw m-dibə bawm bəy taa.»

⁶⁰ Nə Jəju əl-e ə nə: «Iyə njé koy je adi dibə njé koy je ləde, nə j aw ilə mbə kəbe lə Luwə.»

⁶¹ E ki rangi bəy əl ə nə: «Babə, m-a m-un goi, nə m-dəjə kadi adi-m ta rəbi adi m-aw m-əl ta ki kadi j-iyə-n-naa ki njé ki me kəy ti ləm bəy taa.»

⁶² Ə Jəju əl-e ə nə: «Dəw ki uwə də kəsi mangi, ə təl ilə rəti gogi 6a, dəwe kin kəbe lə Luwə e ki ta təe al.»

10

Jəju ilə njé ndo je kuti siri gide joo
(Mt 9.37-38; 10.7-16; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5)

¹ Go ne je ti kin, Jəju mbəti njé ndo je ki rangi kuti siri gide joo, 6a ilə-de joo joo ki be bo je ki lo je ki dangi dangi ki əjə kadi re e wa a aw ti.

² Ningə əl-de ə nə: «Ko ki ası kijə, dile e ngay, nə njé kije je əi ngay al. Ə əli ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti lie.

³ Ningə ki basine kin, osi də rəbi ti awi! M-ilə səsi tə ngan batı je dan jagim je ti.

⁴ Uni la al nəm, uni 6əl al nəm, uni sa njasi al nəm tə. Taa ai rəbə ta lapiya ki ra ti al nəm tə.

⁵ Kin ə awi kadi uri me kəy ti madi 6a, nə ki dəsəy, əli əi nə: “Lapiya ki də me kəy ti kin.”

⁶ Ningə kin ə re dəw ki nje ndigə lapiya isi me kəye ti kin noq 6a, lapiya ləsi a aw ki dəe ti. A re dəw goto 6a, lapiya ləsi a təl ki rəsi ti tə.

⁷ Isi me kəy ti ki uwə səsi ki rəne ti kin noq, nə kuso ki adi səsi ə usoi, man ki adi səsi ə aji-naa. Tədə səbi kadi nje ra kılə ingə nə kigə go ji ləne, ji dije ti ki ra kılə dande ti. İbii kəy joo al.

⁸ Kin ə re uri me 6e ti, ə 6e uwə səsi ki rəne ti 6a, nə ki adi səsi ə usoi par.

⁹ Re dije ki moy ra-de əi me 6e ti kin noq ə, aji-de. Ba əli dije ki me 6ee ti əi nə: “Kəbə lə Luwə e basi ki rəsi ti.”

¹⁰ A re uri me 6e ti, ə dije ki me 6ee ti kin uwəi səsi ki rəde ti al 6a, iteqi ki taga ta mbalo ti, ə əli əi nə:

¹¹ “Bu kí me ɓe tí ləsi kí nay gín sa njaje tí ka, j-ində kó gogí j-adi səsi. Ningə kadi igəri təkí kóbe lə Luwə e basi.”

¹² Ð adi m-əl səsi m-adi igəri təkí ndə gangi ta tí ə, ta kí gangi kí dō bee tí kin a itə ya Sodom bəy[☆].

¹³ «Kém-to-ndoo e ləsi, səi dije kí Koraje! Kém-to-ndoo e ləsi səi dije kí Bətisayda! Né kəjí je kí əti ɓəl, kí Luwə ɔjí dansi tí kin, re né je kin rai né me ɓe bo Tir tí kí ɓe bo Sido tí be ə, re dije kí me tí a iyəi rəbi né rade je kí majal mari nu. Re a iyəi rəbi né rade je kí majal kó, kí go rəbi kılə kibí kuwə ndoo rō tí, kisi-n bu por tí.

¹⁴ E be ə, kadi igəri təkí, dəkagilo gangi ta tí ə, ta kí gangi kí dō Tir tí kí Sido, yaşı a ngə ite.

¹⁵ NGa ningə i Kapərnayim, o kadi a un dəi taa biti kadi ɔdi rə, nə Luwə a təl səi biti kaw səi koo[☆].

¹⁶ Jəju təl el njé ndo je ləne bəy ə nə: «Dəw kí oo ta ləsi, e mi ə dəwe kin oo ta ləm. Ð dəw kí ɔsi səsi ngərəngi ɓa, e mi ə dəwe kin ɔsi-m ngərəngi. Ningə dəw kí ɔsi-m ngərəngi ɓa, e nje kılə-m tó ə əse ngərəngi.»

Təl njé ndo je kí kuti siri gide joo

¹⁷ *Njé ndo je kí kuti siri gide joo kí Jəju ilə-de, təli lo kılə tí kí rənəl, ningə əli Jəju ə nə: «Baɓe, ndil je kí majal ka, lo kí jí ɓa təi ɓa, iləi dəde gín təgije tí.»

¹⁸ Jəju el-de ə nə: «M-o *Sata i dərə tí ɔsi kí dənangi tí tə təl ndi be.

¹⁹ Ningə m-adi səsi təgí kadi injiyəi dō li je tí, dō ni je tí, kí dō təgí je tí pətí kí nje bá aw-n. Ne madi kare kí kadi a ra səsi majal goto.

²⁰ NGa ningə kadi irai rənəl mbata kılə kí ndil je kí majal iləi dəde gín təgisi tí kin al, nə kadi irai rənəl mbata təsi kí e kí ndangi me dərə tí taa.»

Rənəl lə Jəju

(Mt 11.25-27)

²¹ Dəkagiloe tí noq, NDil Luwə ra adi rənəl rosi me Jəju, a Jəju el ə nə: «Bai, kí j Ba dərə kí dənangi, m-ilə təjí dəi tí, təkí iɓəyə né je kin njé tər je, kí njé né gər je, a itee kí dəe adi ngan je kí du gəri. Oyo, Bai, e ndigi ləi kadi né kin ra né be.»

²² Ba, Jəju el dije kí ai noq ə nə: «Bai, adi m ne je pətí, ningə dəw kare kí gər-m, mi

NGon, goto, e Bai kí karne ba par, taa dəw kare kí gər Bai ka goto tó, e mi NGon kí karm ba par, ningə e dije kí mi wa ə m-ndigi kadi m-adi gər-i-mi par tó.»

²³ Go tí, Jəju təl kəmne kí də njé ndo je tí el-de kí karde ba ə nə: «Səi njé maji-kur mbata ne kí kəmsi oo kin!

²⁴ *Njé kəl ta je kí ta Luwə tí ngay kí ngar je ngay ndigi kadi kəmde oo né kí səi je, kəmsi oo kin, nə asi koo al, ndigi kadi mbide oo də ta kí səi je, mbisi oo kin, nə asi koo al tó.»

Kují ta də dəw kí Samari tí kí nje me-maji

²⁵ Nje ndo ndu-kun kare ɔsi nangi j taa, ningə dəjí ta kare Jəju tə ta kuwə-naa kí ta ə nə: «Nje ndo dije, e ri ə səbí kadi m-ra kadi tə m-ingə-n kají kí biti kí nq tí ə?»

²⁶ Ð Jəju el-e ə nə: «E ta ri ə ndangi me ndu-kun tí? Ð go gər-e ləi e ban?»

²⁷ Ba nje ndo ndu-kun ka kin ilə Jəju tí ə nə: «A ındigi Baɓe Luwə ləi kí ngəmei ba pətí, kí ndili ba pətí, kí təgi ba pətí, kí mər ta ləi ba pətí. Ningə a ndigi dəw madi tə darjí i wa be tó[☆].»

²⁸ Ð Jəju el-e ə nə: «Ta kí m-dəji, ilə-m ti maji kí dum. Ð ira be, ɓa a ingə kají.»

²⁹ Nje ndo ndu-kun sangi kadi n-təjí təki ne dəw kí dana, adi təl dəjí Jəju ə nə: «Nə ə e dəw madim ə?»

³⁰ Ð Jəju el-e ə nə: «Dingəm kare i Jorijaləm isi aw Jəriko, ɓa osi ji kaya je tí kí njé gangi rəbi, adi taai né je lie pətí jie tí, tindəi-e adi to ta koy tí, ningə iyəi ə ɔti awi.

³¹ Go tí ɓa, nje kijə né məsi kadi-kare i noq re təq dəe tí, nə loki oo-e, gangi say aw lo ləne.

³² Go tí, dəw kí gin kojí tí lə *Ləbi kare i noq re tó, nə loki oo dingəm ka kin ɓa, gangi say aw lo ləne.

³³ Go tí ningə, dəw kí *Samari tí kare kí isi aw mba i noq re təq də dingəm tí ka kin. Loki oo-e, oo kém-to-ndoo lie kí rəjeti.

³⁴ Be ə, re rəe tí, ur yiɓi kasi nju ta do tí, dəo-n, ningə un-e inde də koro tí ləne, aw sie lo to mba je tí, ində kəmne goe tí.

³⁵ Lo tí go tí, dingəm kí Samari tí ka kin or la kí asi ra kılə ndə joo adi njé kində kəmne go kəy mba je tí, ningə el-e də tí ə nə: “Ində kəmi goe tí maji, a re né kí ində-n kəmi goe

[☆] 10:12 Kılə ngirə né je 19.24-28 [☆] 10:15 Ejay 14.13-15

[☆] 10:27 Datərənom 6.5; Ləbatikí 19.18

tí, al də e kí madi kín ɓa, ndə təlm ə, mi wa m-a m-igə-i.”»

36 Ningə Jéju dəje ta də tí ə nə: «Dan dije tí kí mitə kin, e kí ra ə e madi dingəm kí kaya je kí njé gangi rəbi gangi-e kin ə?»

37 Ba, nje ndo ndu-kun ə nə: «E e kí oo kəm-to-ndoo lie kin.» NGa ə Jéju əl-e ə nə: «Re e be ningə, i ka kadi aw, ə ıra be tó.»

Jéju aw be lə Marti əi kí Mari

38 Jéju əi kí njé ndo je lène j də rəbi tí rəi təeŋi ngon be tí kare be ningə, dəne madi kí təe nə Marti uwə Jéju rəne tí me kəy tí.

39 Marti aw kí ngokone ki dəne kí təe nə Mari noq. Ə ngokoe ka kin re isi nangi nja Babé Jéju tí, isi oo də ta ki Jéju isi əl.

40 Nə Marti a ta ngan kilə je tí kí njae ɔdi nangi al, aw yo je kí ne je. Ningə tē pati, re əl Jéju ə nə: «Babé, ra ban ə ngokom Mari iyə-m adi m-a ta kilə je tí kí karm ba be ka usi al par ə? Əl-e adi re ra səm kilə je.»

41 Ə Babé əl Marti ə nə: «Marti, Marti, mei osi nangi al, adi aw kí yo je kí ne je mbata ne je ngay.

42 Nə ne kí sotí e kare ba. Ningə Mari un ne kí maji itə ne je pəti. E ne kí dəw a taa jie tí al.»

11

Jéju ndo njé ndo je lène rəbi kəl ta kí Luwə (Mt 6.9-13)

1 NDə kare Jéju isi əl ta kí Luwə lo madi tí. Loki əl ta kí Luwə gine gangi ningə, nje ndo lie kare əl-e ə nə: «Babé, indo-je kəl ta kí Luwə təki Jə Batisi ndo-n njé ndo je lène kin be tó.»

2 Ə Jéju əl-de ə nə: «Loki isi əli ta kí Luwə ningə, kadi əli əi nə:

“Bawje,
Kadi dəw kí ra gər təi təki i Luwə,
Kadi kəbe ləi re.

3 Adi-je ne kusoje kí asi taje kí ndə je ndə je.

4 Iyə go majal je ləje kə, tado je wa ka,
Jiyə go majal lə dije pəti kí rai səje majal kə
tə.

Iyə-je adi j-osi me ne na tí al”.»

5 Ba Jéju təl əl-de bəy ə nə: «Kin ə, dəw kare dansi tí je be, aw kí madine noq, ə j dan lo tí aw ində ta kəy dəe tí ə nə: “Madim, itunə-m mapa mitə,

6 mbata madim kare i mba tí re tē dəm tí, nə ne kí kadi m-ra-e-n mba goto.”

7 Ə re made ka kin to kí kəy noq ə nə: “Itapi-m al, ta kəy e kí kuti ngata, ningə je kí nganm je ji to nangi tó, bì lo kadi m-a m-ji taa m-adı mapa goto.”

8 M-əl səsi kadi igəri, kin ə re i taa ade mapa kin mbata ke madi-naa ləde al ka, a i kadi ade ne je pəti kí ge, mbata ta kəy kí a ində ki naa tí naa tí kin.

9 Ningə mi, m-əl səsi: Idəji, ə a adi səsi, isangi ə a ingəi, indəi ta kəy ə a tēei adi səsi.

10 Tado dəw kí dəjí ə a adi-e, dəw kí sangi ə a ingəi, dəw kí ində ta kəy ə a tēei adi-e tó.

11 Baw ngon kí ra dansi tí ə ngone dəje kanji, ningə a un li yo taa ade ə?

12 Ə se ngone dəje kaw, ningə a un ni yo taa ade ə?

13 A kin ə səi kí səi dije kí kilə rasi majal kin mindi ə igəri rəbi kadi ne kí maji ngansi je ningə, ra ban be ə, Bawje kí isi dərə tí taa kin taa, a adi NDilne dije kí dəjí-e al ə?»

Jéju əi kí ndil je kí majal

(Mt 12.22-30; Mk 3.22-27)

14 NDə kare Jéju tuwə ndil kí majal də dingəm kare tí kí ndil ka kin ra-e adi əl ta al. Loki ndil kí majal tē ɓa, dingəm kí kate əl ta al ka kin, təl əl ta, adi əti kosi dije ɓəl ngay.

15 Ningə dije madi əli əi nə: «E kí təgi lə Bəljəbul kí e ngar lə ndil je kí majal, ə isi tuwə-n ndil je kí majal.»

16 Ə njé kí nungi, kadi nai-e-n ɓa, dəjí-e kadi ra ne kəjí madi kare kí i dərə tí adi-de n-ooi.

17 Nə Jéju gər mər ta ləde ɓəti, adi əl-de ə nə: «Kin ə, dije kí me bekə tí kí kare ba, tali də-naa tí rəi-naa ə, be kəe kin a tuji, ningə kəy je a budi də-naa tí mur mur tə.

18 Kin ə re *Satə ə wa adi dije lie təli də-naa tí rəi-naa ə, lo kadi kəbe lie a aw kí kate goto. M-əl be mbata əli əi nə e kí təgi lə Bəljəbul kí e ngar lə ndil je kí majal ə m-isı m-tuwə-n ndil je kí majal.

19 Kin ə re e kí təgi lə Bəljəbul ə m-tuwə-n ndil je kí majal ə, dije kí gosi tí tuwə-de kí təgi lə nə ə? Dije kí gosi tí wa a təji kadi ta ləsi e ta kí go tí al.

20 A re e kí təgi lə Luwə ə m-isı m-tuwə-n ndil je kí majal tó ningə, təji kadi kəbe lə Luwə re tē rəsi tí ngata.

21 Kin e dəw ki təge e ngay, ki aw ki nə rəje, ngəm ta kəy ləne ə, nə kare ki a ədi kadi nə kingə lie goto.

22 A re dəw madi ki təge ite re ur goe ti ə təte rə ə, a ɔy nə rə je lie ki ındə mene də ti kin pəti, taa a sane nə kingə je lie tə.

23 Ningə kadi igəri, dəw ki e səm al, e nje kəsi-m ta, taa dəw ki kaw səm nə ki naa ti al, e nje tində ti tə.»

Loki ndil ki majal təl re me dəw ti gogi (Mt 12.43-45)

24 «Loki ndil ki majal tee me dəw ti, aw ilə ki dılə lo ki tuti mba kadi n-ingə lo kisi ki rangi kadi n-ər kəət i, nə ingə al 6a, əl ə nə: "M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kəte misi ti ə m-teę ka kin gogi."»

25 Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo ka kin, utəi, rai adi maji.

26 NGa ə, təl aw, ɔy ndil je ki majal itəi-e e wa bəy siri, ba rəi uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay itə e ki kəte bəy.»

Maji ki rəjeti

27 Loki Jəju a əl ta kin ba ningə, dəne kare ilə ndune dan kosi je ti ə nə: «Maji-kur e də dəne ti ki nje koji ki nje kadi mba.»

28 Nə Jəju ilə ti ə nə: «Maji-kur 6a e də dije ti ki njé koo ndu Luwə ə təl rəde go ti kin yo taa.»

Dije dəj i nə kəj i (Mt 12.38-42)

29 Dije uwəi naa mukı mukı gidi Jəju ti, adi Jəju əl-de ə nə: «Dije ki dəkagilo ti ki bone kin əi dije ki maji al. Dəji kadi tə n-ooi nə kəj i madi, nə nə kəj i madi ki rangi ki kadi dəw a ra ore-n də nə kəj i lə Jonasi, goto ngata.»

30 MBata, təki Jonasi e-n nə kəj i mbata ti lə dije ki Ninib i ti ka kin ə*, mi NGon dəw m-a mi-n nə kəj i mbata lə dije ki bone tə.

31 NDə gangi ta ti ə, ngar ki dəne ki j gin be ti, a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki bone kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, j soy dənangi ti nu ə ndə ki re kadi oo gosi ta lə Salomo*. NGa ningə, ki basine kin, dəw ki itə Salomo say e ne.

32 NDə gangi ta ti ə, dije ki Ninib i ti a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki bone kin kadi a iləi ta dəde ti. MBata, lokı Jonasi ilə mbə Poy

Ta ki Maji, dije ki Ninib i ti iyəi rəbi nə rade je ki majal kə*. NGa ningə, ki basine kin, dəw ki itə Jonasi say e ne.

NJiyə me kunji ti (Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16)

33 «Dəw a ındə por lambi ti kadi 6yo ə se dəbi ngo də ti al, nə a ındə də nə ti taa, kadi dije uri kəy 6a, ooi lo ki kunje.

34 Kəm dəw ə e lambi lə darəe, re kəmi oo lo maji 6a, darəi ba pəti e me kunji ti tə. A kin ə re kəmi oo lo maji al ningə, darəi e me til ti tə.

35 Ə ındə manji rəi adi kunji ki aw-n rəi ti təl til al.

36 Kin ə re darəi pəti e me kunji ti ki kanji kadi ngon til ndəti kade 6a, darəi a unji njay njay təki lambi a unji-n dəi ti kin be tə.»

Jəju gangi ta də Parisi je ti ki njé ndo ndukun je ti (Mt 23.4-36)

37 Loki Jəju əl ta oy ningə, Parisi kare barə kadi aw uso nə 6e ləne. Be ə, Jəju aw isi sie ta nə kuso ti.

38 Lo kin ti, ta ndəj i Parisi ka kin ngay kadi Jəju tog i jine kəte nə nə kuso ti al.

39 Nə Jəju əl-e ə nə: «Səi *Paris i je, ki ne kin, isi itogi gidi ka man, ki gidi ka kuso nə adi ay, nə ngur bogi, ki me ndul rosı mesi.

40 Səi dije ki mbə, Luwə ra gidi nə, ə ra me nə tə.

41 Maji kadi adi njé ndoo je nə ki e me ka ti, ə nə je pəti a ayi njay ki rəsi ti.

42 «Kəm-to-ndoo e ləsi səi Parisi je. Əri nə kare dan ki dəgi ti, me mbi kam je ti ki eti maji, ki me mbi kam je ti ki dangi dangi ki mba ndır tay, adi Luwə*, ningə ındəi njasi də nə ra ki dana ti ki də ndigi-naa ti lə Luwə. Ki rəjeti, e kin ə e nə je ki səbi kadi re a ındəi kəmsi go ti irai, ki kanji kər kəm ndəge je.

43 Kəm-to-ndoo e ləsi, səi Parisi je, mbata igei lo kisi ki kəte nə dije ti gin kəy kaw-naa je ti, taa igei kadi dije rai səsi lapiya lo kingə-naa je ti lə kosi je tə.

44 Kəm-to-ndoo e ləsi səi, mbata itoi tə də badi je ki nə ki təj i kadi dəw gər-n-de goto, adi dije njiyəi dəde ti ki nəq be par kin be.»

* **11:30** Jonas i 3.3-5 * **11:31** 1 NGar je 10.1-10 * **11:32** Jonas i 3.5, 8, 10 * **11:42** Ləbatik i 27.30; Dətərenom 14.22

45 Lo kin ti, nje ndo ndu-kun kare el Jəju e nə: «Nje ndo dije, me ta ti ləi ki isi el kin, e je to e isi itaji-je!»

46 Θ Jəju ilə ti e nə: «Oyo, kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je tə, tado indəi nə ki oy ngay də dije ti, nə ngon jisi ki ndəy be ka uni taa, uwəi səde ne ki koy kin al.

47 Kəm-to-ndoo e ləsi! Indəi badi njé kəl ta ki ta Luwə ti ki e bawsi je wa e təli-de.

48 Lo kin ti, isi təji təki indigi ki bawsi je do kilə rade ti ki rai, mbata əi je əi njé təl njé kəl ta ki ta Luwə ti, ningə səi je səi njé kində badide tə.

49 E mbata kin a, Luwə el ta me tar ti e nə: “M-a m-ilə ki njé kəl ta je ki tam ti, ki njé kaw kilə je, m-adı-de, 6a a təli-de je, a adı-de ko je.”

50 E be mba kadi dəjii dije ki dəkagilo ti ki bone, məsi njé kəl ta je ki tam ti ki biki kəlo kilə ngirə dərəq ki dənangi ti nu biti bone.

51 Məsi ki ilə ngire do Abəl ti nu biti təen n də Jakari ti, ki ndə ki təli-e dadan lo ti ki j dingiri kadi-kare ti re koy ti lə Luwə⁵¹. Ki rəjeti, adı m-el səsi təki dije ki dəkagilo ti ki bone a ugəi kırə nə je ki ra nə kin.

52 Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki ta rəbi ne gər e jisi ti, e səi wa uri me ti al nım, taa dije ki gei kadi tə n-uri me ti ka ogi-de nım tə.»

53 Lokı Jəju təe me koy ti ka kin 6a, njé ndo ndu-kun je ki Parisi je iləi ngirə ra təgə do Jəju ti je, dəji-e ta je ki dangi dangi.

54 Sangi rəbi me ta je ti kadi tə n-ingəi ta ki go ti al tae ti 6a n-uwəi-e-n.

12

*Kəl ta ay njay təki Jəju e NGon dəw
(Mt 10.26-33, 19-20)*

1 Dəkagiloe ti kin, dibi dije ki bay bay e kawi-naa də Jəju ti, adı mbisəi-naa ki yo je, ki ne je. Lo kin ti, Jəju el njé ndo je ləne e nə: «Nə ki də kəte, maji kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti oji-n də əm lə *Parisi je, adı e kədi kəm-naa ləde.

2 Ne ra ki gidi ngəy ti ki gine a təe al goto, taa nə ki to lo bəyo ti, ki dəw a gər al ka goto tə.

3 MBata, ta je pəti ki eli lo ki ndul ti, dije a oi dəe kada wangı, e ta je ki uwəi tasi

mbinaa ti taa əli koy kərəki, dije a iləi mbəe də kagi ti taa tə.»

4 Səi ki səi madim je, m-el səsi kadi ibəli dije ki a təli darəsi par, e go ti asi ra nə ki rangi al, kin al.

5 M-a m-təji səsi dəw ki səbi kadi ibəli-e. Dəw ki səbi kadi ibəli-e e Luwə ki a təl darəsi, ba təl a də tə noq kadi ilə səsi me por ti lə su bəy kin. Təki rəjeti, e a səbi kadi ibəli-e.

6 Diye isi gati ki ngan yəl je mi e gusi joo adı oīne, nə ki kare dande ti ki kadi me Luwə oy dəe ti goto.

7 Ki əti bəl ngay wa bəy ki kadi igəri, bəj dəsi wa kin ka Luwə tədə kare kare gər kore. Ibəli nə madi al, səi je, Luwə oo ndasi itəi ngan yəl je ki ngay.

8 M-el səsi ta ki rəjeti kadi igəri təki, dəw ki ra ki un ndune ta kəm dije ti wangı təki n-e dəw ləm, mi *NGon dəw m-a m-el ta wangı ta kəm malayka je ti lə Luwə təki e dəw ləm tə.

9 Nə dəw ki nəjə ta ta kəm dije ti təki n-gərm al, mi NGon dəw m-a m-najə ta ta kəm malayka je ti təki m-gər-e al tə.

10 Dəw ki el ta ki majal əsi-n tam mi NGon dəw a, Luwə a iyə go majal je lie kə, nə dəw ki el ta ki mal əsi-n ta NDil Luwə, Luwə a iyə go majal lie kə al ratata.

11 Lokı a uwəi səsi kadi awi səsi lo kawnaa je ti lə *Jipı je kadi gangı ta dəsi ti, a awi səsi no ngar je ti, ki no njé kəbe je ti, onosi kadi mesi bəl kə nə se a asi kadi inajı ta dəsi ti wa, se ta ri e a eli wa.

12 Tado, loe ti wa noq kin, NDil Luwə a ndo səsi ta ki kadi eli.

Kujı ta də nje nə kingə ti ki mbə

13 Dəw kare dan kosi dije ti el Jəju e nə: «Nje ndo dije, el ngokom adı, nə nduwə ki bawje iyə adi-je kin, koy yam adi-m.»

14 Θ Jəju el-e e nə: «Dəw ki ində-m kadi tə mi nje ngangi ta dansi ti e se kadi tə mi nje koy səsi nə kingə goto.»

15 Ba təl el dije pəti e nə: «Majı kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti oji-n də mal nə kingə ki duniyə ti. Tado re dəw ingə-n nə tə ri, tə ri ka, nə kingə lie kin e a ra adı isi-n ki dəne taa al.»

16 Ba Jəju təl el-de kujı ta madi e nə: «Dingəm madi kare ki nje nə kingə isi noq, lo ndər je lie, ingə nə me ti ngay.

⁵¹ 11:51 Kilə ngirə nə je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

17 Ó dəjí rəne ta e nə: “E ri e kadi tə m-ra dana? Lo ki kadi tə m-kaw nə ndər ti ləm goto.”

18 Ningə təl el e nə: “Mají, nə ki m-a m-ra e to kin: m-a m-ndu dam je ləm ki kete kin kə, ba m-a m-ur dam je ki boyi ngay kadi tə m-kaw nə ko je ləm ti pəti, naa ti ki ndəgi nə mají je ləm.

19 Ningə m-a m-əl mem ti m-ə nə: «Basine m-aw ki nə kingə ki to mbar mbar kadi m-ra-n 6al bəy bəy, e kadi m-uwə kə rəm, m-uso je, m-ay je, m-o-n mají rəm.»

20 Nə Luwə el-e e nə: “I mbə dəw ki isi el ta kin, kondə ki ne wa kin ndəi a asi. Ó se nə je ki isi kaw ki də-naa ti kin, a e ya nə wa?”

21 E kin e nə ki a tə̄ dəw ti ki nje kaw nə kingə je ki naa ti mbata lə rəne wa, bi mbata ti lə Luwə al.»

*Kində me də Luwə ti
(Mt 6.25-33)*

22 Jəju el njé ndo je ləne e nə: «E mbata kin e, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu də nə kusosi ti, ki kadi isi ki dəsi taa al, taa də kibí kəsi ti al nəm tə.

23 Tadə kisi ki də taa itə nə kuso, taa darə dəw itə kibí ki kə tə.

24 Igoy kaga je oi, dibi ko al nəm, təti al nəm, taa awi ki lo madi ki kadi ngəmi nə ti mba ndə ki lo ti ti al nəm, dam ləde ka goto nəm tə, nə Luwə isi adi-de nə usoi mají. Ningə səi, oi kadi Luwə oo ndasi itə yəl je al a?

25 Nə dansi ti e asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be də ndəne ti ki takul me ka sururu ləne e?

26 Kin e nə ki ndəy be kin ka asi kadi irai ki dərəsi al e, ra ban be e mesi osi nangí də ndəgi ne je ti al e?

27 Igoy puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kilə madi al nəm, oji kibí al nəm tə, nə ngar *Salomo ki tə̄ ba ngay me nə kingə ti kin ka, kibí ki ndole asi naa səde al²⁸.

28 Ó kin e Luwə ilə kibí rə ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de bone, e lo ti par e a oj por kin be ningə, ra ban e səi dije taa a ilə kibí rəsi ti al e? Səi tə̄ je me kadi-me ti.

29 Adi ta ga al dəsi əji-n də nə kusosi e se man kaysi al.

30 Nə je kin pəti, e dije ki gəri Luwə al ki dənangi ti ne kin e isi sangi ki nə kəmde ti, nə səi, Bawsı gər mají kadi awi ki ndooe tə.

31 Nə ki kadi isangi, e kəfə lie, ningə a adi səsi ndəgi nə je kin də ti.

32 Səi ki itoi tə nə kul je ki ngay al, ki isi uni go bade be kin, adi bəl ra səsi al, mbata Bawsı oo mají ngay kadi adi səsi bekə ləne.

*Kində nə kingə rə Luwə ti
(Mt 6.19-21)*

33 «İgati ki nə mají je ləsi, e adi lae njé ndoo je. İrai bəl la ki a tuji al, ikawi nə kingə je ləsi dərə ti, ki e lo ki nje bogi a tə̄ tə̄ al nəm, e lo ki yo goto ti nəm kin.

34 Tadə lo ki nə kingə ləsi e titi e mesi a e ti tə.

Kuji ta də kisi də nja ti

35 «İsi də njasi ti ki kibí ra kılə, adi por lambi je ləsi o mají.

36 Ningə kadi itoi tə dije ki isi ngəmi ta təl bade ki aw lo taa naa ti be. İsi ngəmi tae kadi re təl taa, e ində ta kəy ba tə̄tə̄ adi-e.

37 Mají-kur e də bəə kılə je ti ki, bade təl bə ingə-de isi də njade ti. Təki rəjeti, adi m-əl səsi, bade a un kibí kılə ləne ilə rəne ti, e a adi-de isi nangí kadi adi-de nə usoi.

38 Kin e re təl dan lo ti, e se ta gın lo ti, e ingə-de isi də njade ti e, mají a ur-de.

39 «İgəri mají kadi re ba nje kəy gər də kadi ki nje bogi a re-n e, a iyə nje bogi kadi ur kəy al.

40 Ó səi ka, isi də njasi ti tə, tadə mi *NGon dəw m-a m-re də kadi ti ki igəri al.»

41 Lo kin ti, Piyər dəjí Jəju e nə: «Babé, kuji ta ki el kin səbi dəje je par e se səbi də dije pəti e?»

42 Ó Babé el-e e nə: «Nje ngəm nə ki e dəw ki dana, ki kəme ədi, e dəw ki bae a ində də me kəy ti kadi ləbi nə kuso dije ki kadi ki kadi adi-n-de.

43 Nje ra kılə kin a e nje mají-kur, lo ki bae təl e inge ta kılə ti kin, a ra.

44 Təki rəjeti kadi m-əl səsi, a ində də nə mají je ti ləne pəti.

45 A kin e re nje ra kılə kin el mene ti e nə: “Bam a re law al bəy” e, a ta tində ndəgi njé kılə je ti ki dəne ki ki dingəm, a ta kuso ti, ki ta kəy ti, ra-n kası ra.

46 Lo kin ti, ba nje kəy a re ki ndə ki e ində mene də ti al, ki də kadi ki e gər al. Bae a tuwe kə, kadi oo nə kə ki a ra dije ki nje ra nə ki dana al.

²⁸ 12:27 1 NGar je 10

47 Bœ̄ kîlê kî gœ̄ ndigî ra lœ̄ bane majî, nœ̄ indǣ rœ̄ne ta ndigî ra tî kin ra al, a ingǣ ndøy ta bay bay.

48 NGa ningǣ, bœ̄ kîlê kî gœ̄ ndigî ra lœ̄ bane al, œ̄ ra nœ̄ kî asi ta kindǣ œ̄, a ingǣ kindǣ ngay al. Igǣri kadi dœ̄w kî adi-e ngay, a dœ̄ji-e ngay tœ̄, œ̄ dœ̄w kî adi-e nœ̄ ngay kadi ngǣm, a gei nœ̄ ngay jie tî tœ̄.

Jœ̄ju re kî gangi-naa

49 «M-re kî por dœ̄nangi tî; ningǣ kin, mndigî kadi por ka kin œ̄ ngata!

50 Sœ̄bi kadi m-nduy me kœ̄ tî tækî dœ̄w a ran batǣm kin be. Ningǣ e nœ̄ kî adi-m kœ̄ me ndilm tî, biti kadi nœ̄ je tœ̄li tade.

51 Kadi igai mesi tî tækî m-re kî lapiya dœ̄nangi tî, al. M-œ̄l sœ̄si, m-re kî lapiya al jagi, œ̄ m-re kî gangi-naa yo.

52 Ningǣ kî basine kin, dije mi kî isi me kœ̄y tî kî kare a gangi-naa, dije kî mitǣ a œ̄si ta njé kî joo, œ̄ dije kî joo a œ̄si ta njé kî mitǣ.

53 Baw ngon a œ̄si ta ngonne kî dingǣm, ngon kî dingǣm a œ̄si ta bawne; kœ̄ ngon a œ̄si ta ngonne kî dǣne, ngon kî dǣne a œ̄si ta kone; kœ̄ ngon kî dingǣm a œ̄si ta mǣmne; ngon kî dǣne a œ̄si ta mǣmne kî dǣne[☆].

Ta dœ̄dœ̄kagilo tî

(Mt 16.2-3)

54 Jœ̄ju œ̄l kosi je œ̄ nœ̄: «Loki oi ndi j lo kibǣ kadi tî ningǣ, ta naa tî noqœ̄ œ̄li œ̄i nœ̄: “NDi a œ̄di”, ba ndi œ̄di tœ̄.

55 A re oi nœ̄l kî j gin 6e tî œ̄ isi ilǣ ningǣ, œ̄li œ̄i nœ̄: “Lo a tingǣ”, ba lo tingǣ ka tœ̄.

56 Sœ̄i dije kî njé me ngǣ, asi kadi igǣri kǣm nœ̄ je kî a rai nœ̄ dœ̄nangi tî ne, œ̄ se dœ̄rǣ tî, ningǣ dœ̄kagilo kî bone kin ba, asi kadi igǣri nœ̄ je isi ra nœ̄ titi al!

Kindǣ do ta naa tî kî nje ta lœ̄i

(Mt 5.25-26)

57 «Ra ban be œ̄ sœ̄i je wa, nœ̄ kî to kadi igangi ta kî dana dœ̄ tî œ̄, igangi al œ̄?

58 Kin œ̄ isi awi lo gangi ta tî kî nje ta lœ̄i ba, loki sœ̄i dœ̄ rǣbi tî bœ̄y œ̄, isangî rǣbi kadi ndusi osi go-naa tî sie, nœ̄ tœ̄ aw sœ̄i ilǣ ji nje gangi ta tî, adi nje gangi ta uni ilǣ ji asigar je tî, adi asigar je ilǣ-ni dangay tî.

59 Ningǣ adi m-œ̄li, a itœ̄lo kin tî al biti kadi ugǣ dœ̄bœ̄y sisî bœ̄y taa a iyœ̄-ni taa.»

13

Majî kiyœ̄ pa njyœ̄ kî majal kœ̄

1 Dœ̄kagilo tî noqœ̄ œ̄, dije madî rœ̄i œ̄li Jœ̄ju ta lœ̄ dije kî Galile tî kî ndo kî *Pilatî kî nje kœ̄be adi tœ̄li-de dœ̄kagilo tî kî isi ijœ̄i mœ̄si kadi-kare adi Luwǣ.

2 Õ Jœ̄ju ilǣ-de tî œ̄ nœ̄: «Igǣri kadi dije kî Galile tî kî ingǣi nœ̄ kî to kî œ̄ti bœ̄l be kin e mbata ke œ̄ œ̄i njé ra majal je kî ngay itœ̄i ndœ̄gi dije kî Galile tî a?»

3 Jagi e be al. Ningǣ sœ̄i je wa ka adi m-œ̄l sœ̄si, re iyœ̄i pa njyœ̄si je kî majal kœ̄ al œ̄, kosi a tœ̄ pœ̄ti be tœ̄.

4 Se oi kadi dije kî dœ̄gi gide e jijoo kî ndogî bœ̄r kî Silowe tî osi dœ̄de tî tœ̄li-de kin, majal lœ̄de itœ̄ ndœ̄gi dije kî Jorijalǣm tî pœ̄ti tigǣ a?»

5 Jagi e be al. Ningǣ sœ̄i je wa ka adi m-œ̄l sœ̄si, re iyœ̄i pa njyœ̄si je kî majal kœ̄ al œ̄, kosi a tœ̄ pœ̄ti be tœ̄.»

Kujî ta dœ̄kagî mbay-kote tî kî andi al

6 Go ta je tî kin, Jœ̄ju œ̄l kujî ta kare œ̄ nœ̄: «Dingǣm kare aw kî kagî mbay-kote kare kî mœ̄-e me ndœ̄r nju tî lœ̄ne, œ̄ ndo kare aw kadi tœ̄ n-ijœ̄ kande ba ingǣ kande dœ̄ tî al.

7 Õ œ̄l nje ngǣm ndœ̄r lœ̄ne œ̄ nœ̄: “O, asi bœ̄l mitǣ ngata œ̄ m-sangî kadi m-ijœ̄ kandî mbay-kote kam m-uso, nœ̄ m-ingǣ kande al. Majî kadi itige kœ̄, tadœ̄ kame kî kadi a uti-n lo kare goto.”

8 Nœ̄ nje ngǣm ndo ka kin ilǣ tî œ̄ nœ̄: “Bam, iyœ̄ adi a bœ̄l kare bœ̄y. M-a m-œ̄r gine kadi m-bukî si nœ̄ je njae tî.

9 Dœ̄majî œ̄ bœ̄l kî rangi œ̄ a andi. A re bœ̄l kî rangi œ̄ andi al bœ̄y œ̄ tœ̄ adi m-tige kœ̄ mœ̄ndi.”»

Jœ̄ju kî ndo taa kœ̄

10 NDœ̄ kare Jœ̄ju isi ndo nœ̄ dije kœ̄y kaw-naa tî madî kare ndo ta kœ̄tî.

11 Ningǣ me kœ̄y kaw-naa tî ka kin, dǣne kare kî ndil kî majal uwǣ, ilǣ tae nangi, asî bœ̄l dœ̄gi gide jijoo isi me tî noqœ̄. NDil kî majal ka kin dœ̄-e ngǣn, lo kadi ndajî taa majî goto tœ̄.

12 Loki Jœ̄ju oo-e ningǣ bar-e œ̄ œ̄l-e œ̄ nœ̄: «Dǣne jî kî taa kiyœ̄ taa dœ̄ tœ̄ tî lœ̄i.»

13 Jœ̄ju indǣ jine dœ̄ tî, ba ta ji naa tî noqœ̄ par œ̄, dǣne ndajî rœ̄ne taa majî, ningǣ ilǣ ngirǣ kilǣ tœ̄jî dœ̄ Luwǣ tî.

[☆] 12:53 Mise 7.6

¹⁴ Lo kin ti, ki bo ki də kəy kaw-naa lə Jipi je ka kin, mee օ-e mbata kadi ki Jəju adi dəw rə nga ndə taa kəət i, adi əl kosi dije ə nə: «NDə ki kadi dije rai kıl e mehe[◇], ə irəi ndəe je ti ki mehe kin adi adi səsi rə nga, bi e ndə taa kəət i al!»

¹⁵ Babə əl-e ə nə: «Səi njé kədi kəm dije! dəw ki ra dansi ti ə tuti mangi ləne ə se koro ləne ndə ta kəət i, lo kuso ne ti aw sie lo kəy man ti al ə?»

¹⁶ NGa dəne kam ki e ngon ka *Abirakam, ki *Satə uwe gin təgi ti ləne ası 6al dəgi gide e jijoo be kin ə, kadi m-tute m-ile taa al mba ke ki e ndə ta kəət a?»

¹⁷ Dəkagiloe ti ki Jəju isi əl ta kin ningə, rə njé bə je lie səl-de ngay. Nə rə kosi dije nəl-de ngay mbata ne je ki əti 6əl ki Jəju isi ra.

*Kuji ta ki də kə kagi ti ki bari-e mutadi
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)*

¹⁸ Go ti ningə Jəju ə nə: «M-a m-əji səsi ne ki titi-naa ki kəbe lə Luwə, m-a m-un ne kare kadi m-əji-n səsi.

¹⁹ To titi-naa ki kandı kagi madı ki a bari-e nə mutadi ki dəw madı un dibi me ndər ti ləne kin be. Kandı kagi ka kin ibə, təgi, adi yəl je uwəi lo kisi bajie je ti.»

²⁰ Jəju təl əl bəy ə nə: «M-a m-un ne ki rangi kare kadi m-əji-n səsi kəbe lə Luwə.

²¹ To titi-naa ki əm ki dəne madı un ləy-n nduji ki me kee joo, adi nduji ki ləy ba pəti i kin be.»

*Ta də rəbi ti ki mbəngirə
(Mt 7.13-14)*

²² Lokı Jəju isi aw Jorijaləm ti, ndo ne dije 6e bo je ti ki ngan 6e je ki ində man titi.

²³ Ningə dəw madı dəje ə nə: «Babə, dije ngay al ba par ə a aji a?» Θ Jəju əl-de ə nə:

²⁴ «Uwəi təgisi ba kadi uri kəy ki ta rəbi ki mbəngirə, tadə adi m-əl səsi, dije ngay a sangi kadi n-urii nə a asi al.

²⁵ Lokı 6a nje kəy a i taa, ə a uti ta kəy ningə, səi je inayi-naa taga, iləi ngirə kində ta kəy əi ənə: “Babə, itee ta kəy adi-je!” kin 6a, e a əl səsi ə nə: “Səi, m-gər lo ki ij ti al.”

²⁶ Lo kin ti, a əli əi ənə: “J-uso səi nim, j-ay səi nim, taa ta mbalo je ləje ə ində ne dije ti nim tə.”

²⁷ Nə, a əl səsi ə nə: “M-gər lo ki ij ti al, əri rəsi ko rəm ti. Səi pəti səi njé ra majal je.”

[◇] 13:14 Təq ki taga 20.9-10; Dətərənom 5.13-14

²⁸ Loe ti kin, a noi je, a ingəi ngangisi je, lokı a oi *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti pəti me bekə tələ Luwə. Ningə səi je, a tuwəi səsi buki səsi kətaga.

²⁹ Diye a ij ki lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, jam də 6e ti je, gin 6e ti je, kadi rəi əsi ta ne kuso ti bekə tələ Luwə.

³⁰ Lo kin ti, dije madı ki əi njé ki gogi a təli njé ki kəte, ə dije ki madı ki əi njé ki kəte a təli njé ki gogi tə.»

Jəju əl ta ki də Jorijaləm ti

³¹ Dəkagiloe ti wa kin, *Parisi je madı rəi rə Jəju ti əli-e əi ənə: «Əti lo kin ti kə, aw lo ki rangi ti, tadə *Erodı ge kadi n-təli.»

³² Θ Jəju əl-de ə nə: «Awı əli njə dəw kam, təki bone ki lo ti, m-a m-tuwə ndil je ki majal nim, m-a madı dije rə nga nim tə, 6a ndə ki kə mitə ə m-a təl ta kılə ləm.

³³ Ningə səbi kadi m-un ta rəbi ləm me ndə ti ki bone nim, lo ti nim, lo ti ki go ti nim, tadə e ne ki go rəbe ti al kadi nje kəl ta ki ta Luwə ti, oy lo ki rangi ti, bi oy Jorijaləm ti al.

³⁴ «Səi dije ki Jorijaləm ti, oyo, səi ki Jorijaləm ti, səi ki səi njé təl njé kəl ta je ki ta Luwə ti, səi njé təl dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal təli-de. NJa ngay, m-sangi kadi m-kaw səsi təki ko kinjə a kaw-n ngane je ki təde gin bagine ti kin be, nə ədi al.

³⁵ Ningə ki ne kin, Luwə a iyə kəy kaw-naa ləsi kə jisi ti. Θ adi m-əl səsi madı oi təki a oimi al biti kadi dəkagilo madı a re ki a əli əi ənə: “NJangı də e də dəw ti ki re me tə Babə ti.”»

14

Jəju nga dəw ndə ta kəət ti

¹ NDə kare, Jəju aw me kəy ti lə nje kər no *Parisi je kare mba kuso ne, ndə taa kəət ti. Diye ki isi noq, isi indəi manji Jəju ba ooi-e.

² Dinqəm kare ki moy ti-e a no Jəju ti noq.

³ Θ Jəju dəjə njé ndo ndu-kun je ki Parisi je ə nə: «Ta rəbi to kadi dəw nga-n dəw ndə ta kəət ti ə se goto ə?»

⁴ Nə dəw ilə Jəju ta ti al. Θ Jəju təl rəne ki rə nje moy ti, ade rə nga ningə əl-e ade aw.

⁵ Go ti Jəju əl-de ə nə: «Nə dansi ti ə, ngone, ə se mangi lie wa osi be man ti ndə taa kəət ti, ə un-e təji-naa ti noq al ə?»

6 Ningə lo kadi iləi-e ta ti ki dəji kin goto.

Ta ki də kəjə rə ti

7 Lokı Jəju oo kadi dije ki bari-de lo ne kuso ti kin sangi lo kisi ki kete no dije ti ba, el-de kuji ta madi e nə:

8 «Loki dəw madi bari lo ne kuso taa-naa ti a, otı kadi aw igangi roi isi kete no dije ti. Domajal a, bari dəw ki itəi loe ti noq to,

9 ningə kadi nje bar səsi joo pu ka kin re, eli e nə: «I taa e iyə lo kisi kin adi madi,» ba a e ki rəsəl ki bo ngay e a aw kadi isi-n lo ki gogi ti.

10 Nə lokı dəw madi bari, maji kadi aw isi loki gogi ti, adi nje bar-i e wa lokı re ningə eli e nə: «Madim, i taa ire isi kete yo be.» Lo kin ti, a e kəsi-gon ləi ta kəm madi je ti pəti ki bari-de lo ne kuso ti kin.

11 Təki rəjeti, dəw ki ra ki un dəne taa, a a iləi dəe nangi, ningə dəw ki nje kulə dəne nangi a, a uni dəe taa to.»

Ba njé ndoo je lo ne kuso ti

12 Go ti Jəju el dəw ki nje bar-e ka kin e nə: «Loki ira ne kuso ki be kin, ki kada e se ki lo solə, otı kadi išar madi je ki ngakoi je ki noji je, a se njé gədi kəy be je lai ki njé ne kingə je. Tədə ei je ka a bari-ni ndə madi ti to, ningə a igəi-ni ne ki ndə ki ira adi-de ka kin gogi.

13 Nə lokı ira ne kuso rənəl ki ngay be kin, maji kadi išar njé ndoo je ki njé je ki ta rəde asi-naa al, ki njé məti je, ki njé kəm to je.

14 Ningə roi a nəl-i, tədə a iŋəi ne kadi a igəi-ni gogi al. Təki rəjeti, Luwə a igəi ndə ki a təq ki njé ra ne je ki dana lo koy ti.»

Bar dije ki bo lo ne kuso ti

(Mt 22.1-10)

15 Lokı oi ta kin ningə, dəw kare mbə dije ti ki isi lo ne kuso ti el Jəju e nə: «Rənəl e lə dəw ki a uso ne me bekə tə lə Luwə!»

16 Ningə Jəju təl el-e e nə: «NDə kare, dingəm madi ra ne kuso ki bo ngay bar-n dije ngay.

17 Dəkagilo kuso ne ti ningə, ilə nje kılə ləne adi aw el dije ki bar-de ka kin e nə: «Ne kuso oy ngata e irəi.»

18 Nə dije pəti ki bari-de ka kin, kare, kare, iləi ngirə kadi dəji me-səl. E ki dəsay el-e e nə: «M-ndogı lo ndər ngəsine bəy, m-isı m-aw kadi m-o; a m-dəji kadi adi mei sol dəm ti.»

19 E ki rangi e nə: «M-ndogı mangı je dəgi ngəsine bəy, m-a m-aw kadi m-na-de m-o; a m-dəji kadi adi mei sol dəm ti.»

20 E ki rangi e nə: «M-taa dəne ngəsine bəy, adi lo kadi m-a m-aw goto.»

21 NJe kılə təl aw rə bane ti, el-e ta je pəti ki eli-e kin ade oo. Lo kin ti, wongi təl ba nje kəy ka kin, adi el nje kılə ləne e nə: «I taa kalangi, aw ta mbalo je ti, ki go rəbi je, išar njé ndoo je, ki dije ki ta rəde asi-naa al, ki njé kəm to je, ki dije ki njé məti je, ire səde.»

22 NDəy go ti ningə, nje kaw kılə re el bane e nə: «Bam, ji ra ne je ki idəji ka kin, nə lo kisi nay no bəy.»

23 Ó bae el-e e nə: «Óti aw taga də rəbi je ti, ki lo ndər je, ində təgi də dije ti adi-de rəi mba kadi-me kəy ləm rosi.»

24 Təki rəjeti adi m-əl səi, dəw kare mbə dije ti ki m-bar-de kete kin ki a odi ne kuso ləm kin tane ti goto.»

Kiyə ne je pəti mba kun go Jəju (Mt 10.37-38)

25 Kosi dije ngay isi njiyəi ki Jəju də rəbi ti. Jəju təl ilə rəti ningə el-de e nə:

26 «Re dəw madi re rəm ti e ge-m itə bawne ki kone al, nene ki ngane je al, ngakone je ki konane je, a se darəne wa al a, a ası ke nje ndo ləm al.»

27 Taa dəw ki un kagi-dəsi ləne e njiyə gom ti, al, a ası ke nje ndo ləm al to.

28 Təki rəjeti, nə dansi ti e lokı aw tə kində ndogı bər ki ngal ningə, isi nangi ilə kər ne ra kılə je naa ti, mba kadi n-oo se n-a n-ası təl ta kılə kin kare wa al a?

29 Nə re ində gin kəy e tol tae al a, dije pəti ki a oy gin kəy ki ində kin, a kogi dəe ti.

30 A eli ei nə: «Oi, dingəm ki ilə ngirə kadi ində kəy, nə təge ası kadi təl tae al kin!»

31 Ó se ngar ki ra e lokı isi aw kadi rə ki ngar madine ki rangi ningə, isi nangi e dəji ta rəne oo se ki njé rə je ləne ki dibi kuti kin n-a n-aw n-ilə-n rə madine ki isi re ki njé rə je ləne ki ei dibi kuti joo kin kare wa al a?

32 Re oo kadi təgine a ası al ningə, a ilə dəji ta ngar madine, mba sangı rəbi lapiya, lokı ndəq ngal bəy.

33 Ta ki dəsi ti ka to be to. Iməri ta maji oi taa, adi rəsi, tədə dəw ki e bası mba kiyə ne kingə je ləne al, a ası ke nje ndo ləm al.

*Kati kī nāle goto
(Mt 5.13; Mk 9.50)*

³⁴ «Igəri kadi katī e nē kī maji, nā lokī nāle goto, e se ri e dəw a ra-n kadi təl nəl gogi?»

³⁵ Nē kī kadi dəw a ra-n goto. A maji mba dənangi al nīm, a maji mba nē kī a adi təgi dənangi kin al nīm tə. A buki-ē kō gidi lo tī. Dəw kī aw kī mbine kadi oo-n ta, ningə kadi oo ta kī maji.»

15

*Kujī ta kī ɔjī də nē kī kare kī nay
(Mt 18.12-14)*

¹*Njé taa la-mbə je, kī njé ra majal je, rəi kī rə Jəju tī mba kadi n-ooi ta kī isi əl.

²*Parisi je, kī njé ndo ndu-kun je, indəi ngōne kī Jəju e əli əi nə: «O! Dəw ka uwə njé ra majal je rōne tī nīm, uso səde nē nīm!»

³ Ə Jəju əl-de kujī ta madi kare e nə:

⁴ Nā dansi tī e re aw kī batī je 6u, e kī kare nay ningə, a iyə ndəge je kī də jikare gide jikare də wale tī, e aw sangi e kī nay kīn, ratata kadi inge bəy taa al ə?

⁵ Loki inge ningə, kī rōnəl un-e ile bagine tī.

⁶ Ningə təl aw 6e, 6a madine je kī njé gədi kəy 6e je ləne, əl-de e nə: «Irəi irai rōnəl səm tədə m-ingə ngon batī ləm kī nay ka!»

⁷ Be tō e adi m-əl səsi, rōnəl a e ngay me dərət tī mbata lə nje ra majal kare kī iyə go rəbi njiyəne kī majal kō, itə njé je kī dana kī də jikare gide jikare kī ta kī də mbəl pa njiyə tī, e ta ləde al kīn al.

⁸ Dəne madi kare aw kī nē mbi kī gate e ngay asi dəgi, e kī kare nay. Loki e kī kare nay, dəne ində por lambi tī je, itə me kəy je, sangi-n nē mbi ləne ka kīn, biti inge bəy taa, taa kəə.

⁹ Loki inge ngata ningə, 6a madine je, kī njé gədi kəy 6e je ləne, əl-de e nə: «Irəi səm rōnəl, tədə m-ingə nē mbi ləm kī nay ka kīn!»

¹⁰ Be tō e, adi m-əl səsi, rōnəl e ngay mbo malayka je tī lə Luwə, mbata nje ra majal kare kī iyə rəbi pa njiyəne kī majal kō.

Kujī ta kī ɔjī də ngon kī nje kaw kaya

¹¹ Jəju təl əl bəy e nə: «Dingəm kare aw kī ngan je joo.

¹² Ə e kī du əl bawne e nə: “Bai, adi-m nē nduwə ləm.” Be e bawne ləbi nē kingə ləne ngane je kī joo.

¹³ NDə ngay al go ti ningə, e kī du gati ki nē je pəti kī ingə, e aw mba me 6e tī kī say. Me 6e tī ka kīn e tuji kī la ləne kō me kaya tī kī ra.

¹⁴ Lokī tuji kī la ləne ka kīn pəti tigə ningə, 6o kī bo osi me 6e tī ka kīn. Ningə ilə ngirə kadi nē je pəti to rəe ngata.

¹⁵ Aw ra kīlə 6e lə dəw madi kare me 6e tī kīn noq. Dingəm ka kīn ade kīlə ngəm kəsongi je wale.

¹⁶ Bo kuso nē kuso lə kəsongi je to me tī, nē dəw kī ade goto.

¹⁷ Be e ilə ngirə kadi mər ta, ningə əl rōne e nə: “NJé ra kīlə je əi ban 6e lə bai, e usoi nē dum-de dum-de, e mi ta m-isı m-oy yo 6o be ə!

¹⁸ M-a m-i taa e m-aw rə bai tī m-a m-əl-e m-ə nə: «M-ra majal m-əsi-n ta Luwə, taa m-əsii tā tō.

¹⁹ M-əsi ta kadi i-bar-m ngoni al. Ira-m təki kare mbo njé ra kīlə je tī ləi be.»

²⁰ Be ə, i taa osi rəbə mba təl kaw rə bawne tī. Lokī nay say kī kəy bəy ningə, bawne oo-e. Lokī oo-e, aw kī me-kō kī ngay mbata lie, adi ayngədə tīlə tae, uwe rututu, ore njarara rōne tī.

²¹ NGon əl bawne e nə: “Bai m-ra majal m-əsi-n ta Luwə nīm, m-əsi-i jī wa ta nīm tō, m-əsi ta kadi i-bar-m ngoni al.”

²² Nə bawne əl njé ra kīlə je e nə: “Irəi kī kibī kī maji itə ndəge je kalangi iləi rə ngonm tī. Iləi ningə ngon jie tī e iləi sa njae tī tō.

²³ Irəi kī ngon mangi kī bo mbul mbul itəli-e adi j-usoi jī rai rōnəl.

²⁴ Tadə ngonm kīn oy e təl isi kī done ta. Nay e kī kinge!” Ningə iləi ngirə kadi rai rōnəl.

²⁵ Dokagiloe tī kīn, ngokoe kī ngatəgi e wale. Loki isi təl wale e e ngəsi kī kəy ningə oo ndu nē kində je kī ndam je.

²⁶ Bar nje ra kīlə kare, e dəje nə se ri e isi ra nē wa.

²⁷ NJe ra kīlə ka kīn əl-e e nə: “NGokoi e re e bawne adi təli ngon mangi kī bo mbul mbul tadə təl kī lapiyā.”

²⁸ NGon kī ngatəgi ra wongi adi mbati kaw kəy. Bawne tēē taga mba kadi sol me ade ur kəy.

²⁹ Nə əl bawne ə nə: “O ɓal ngay ə m-isi mra kılə madi, ndə kare ki m-mbatı təl rəm go ta ti ləi goto. Nə ndə kare ki adi-m ngon biyə be adi-m m-ra-n rənəl ki madim je goto.

³⁰ Nə lokı ngoni ki tuji nə kingə ləi də kaya dəne je ti kin re ningə, itəl ngon mangi ki bo mbul mbul ade.”

³¹ Ningə bawe əl-e ə nə: “I, ngom, i səm ne naa ti ki ndə je pəti, adi nə je pəti ki e yam e yai.

³² Nə e go ti kadi ji ra ne kuso ji ra-n rənəl, tadə ngokoŋ kam oy ə təl isi ki dəne taa, nay ə e ki kinge!”»

16

Kuji ta ki ɔji də nje ngəm ne ki e nje ra ne ki dana al

¹ Go ti ningə Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: “Dingəm kare ki nje ne kingə aw ki nje kində kəmne go ne je ti ki me kəy ti ləne noo. Dije rəi əli-e əi nə: “NJe ngəm ne je ləi isi tuji ki ne kingə ləi tigə.”

² NJe kəy bar nje ra kılə ləne əl-e ə nə: “Ta ri ə m-isi m-o dəi ti ba ə? Oji-m go ne je ki ɔji də kılə ləi ki me kəy ti adi-m m-o. Tadə kaw ki kəte noo kin, a asi kində kəmi go ne je ti ləm al ngata!”

³ NJe ngəm ne əl rəne ə nə: “Bam ge kadi m-ində kəm go ne kingə je ti ki me kəy ti al ngata kam, m-a m-ra ri nga am ə? NDər dənangı ə, təgim asi kadi m-ndər-n al. Kaw koy ne ə, rəm a səl-m tə.”

⁴ M-gər ne ki m-a m-ra mba kadi dije a uwəi-mi ki rəde ti me kəy ti ləde lokı bam tuwə-m kılə ti.”

⁵ Be ə, bar njé kırə je lə bane kare kare. Əl nje kırə ki dəsəy ə nə: “Kırə lə bam e ban dəi ti ə?”

⁶ NJe kırə ki dəsəy ka kin ə nə: “Ku yibi ɓu kare.” Ningə əl-e ə nə: “Makitibi kırə ləi ən, isi nangi kalangi, indangi me ti kuti mi.”

⁷ Go ti ningə əl ki nungi ə nə: “I yai e ban ə?” NJe kırə ki ko joo əl-e ə nə: “Yam e saki gəme ɓu kare.” Ningə əl-e ə nə: “Makitibi kırə ləi ən, indangi me ti də jijoo.”

⁸ Lo kin ti, ba nje ne ilə təjì də nje ngəm ne ti ki majal ka kin, tadə ra ne ki kəm-kədi. Dije ki gəri Luwə al rai ne ki kəm-kədi ngay me kılə rade ti dande ti itə ngan je lə lo kunji.”

Luwə si ki la

⁹ Go ti, Jəju əl ə nə: «Adi m-əl səsi, uwəi madi ki ne kingə ki go rəbe ti al ki dənangı ti ne kin, mba kadi ndə ki goto jisi ti ə, madisi je ka kin uwəi səsi rəde ti lo kisi ti ki ratata.

¹⁰ Dəw ki ra ki asi ta kadi dəw ade mene də ne ti ki ndəy, a asi kadi dəw ade mene də ne ti ki boy tə. Dəw ki nje ra ne ki dana al me ne ki ndəy ti, a ra ne ki dana al me ne ki boy ti tə.

¹¹ E be ə, re dəw asi kadi mene al də ne kingə ki go rəbe ti al ki dənangı ti ne kin ə, na ə a adi ne kingə ki rəjeti ə?

¹² Re dəw asi kadi adi mene al də ne ti lə dəw ki rangi ə, na ə a adi yai ki səbi dəi ə?

¹³ NJe ra kılə madi, ki a ra kılə ɓəə lə ngar je joo goto: re ɔsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki nungi tə. A asi kadi irai ɓəə lə Luwə nim, ɓəə lə la nim al.”

¹⁴*Parisi je ki njé ge ta lə la, ibəi Jəju kogii loki ooi ta je kin pati.

¹⁵ Ningə Jəju əl-de ə nə: «Irai rəsi tə dije ki njé ra ne ki dana be ta kəm dije ti, nə Luwə gər mesi. Tadə ne ki dije ooi tə ne ki nga ngay ta kəmde ti kin, e ne to koo al ta kəm Luwə ti.

NDu-kun si ki koɓe la Luwə

¹⁶ «NDu-kun ilə ngire də *Mojı ti, ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, biti dəkagilo ti lə Jə Batisi, nə go ti nu kin ɓa, dije iləi mbe Poy Ta ki Maji lə koɓe lə Luwə, ningə dəw ki ra, ində təgine kadi ur-n me ti.

¹⁷ Dərə əi ki dənangı a dəi kə təki ɔ al be par, nə a ngə ngay kadi dəw ɔr ngon ku ta ki me ndu-kun ti lə Luwə kə.

¹⁸ Dingəm ki ra ki tuwə nene, ə taa e ki rangi, e nje kuwə marim. Taa dəw ki nje taa dəne ki ngawe tuwe ka təl nje kuwə marim tə.

NJe ne kingə si ki Lajar

¹⁹ «Dingəm kare ki nje ne kingə ki nje kılə kibı ki ndole pir pir ki gate e ngay e noo. NDə je kare kare pəti, isi ra rənəl mbata isi maji.

²⁰ NJe ndoo kare ki təe nə Lajar ki do bay ində rəe yəngi yəngi, re to ta kəy ti lie.

²¹ Ge kadi n-uso burim ne kuso je ki tosi nangi ta tabilə kuso ne ti lə nje maji. Nə bisi je yo ta rəi təni ta do bay lie.

²² NDə kare nje ndoo ka kin oy, adi malayka je rəi uni-e awi sie kadi

*Abirakam ti. Nje maji ka re oy to, adi dibie.

²³ Lok i e koo, inge ko ngay. Ninga loki un kempne taa ba, oo Abirakam say nu be ki Lajar kade ti.

²⁴ Nje maji ka kin un ndune ki taa no a ne: "Bai Abirakam, o kemp-to-ndoo lêm, el Lajar adi il a ta ngon jine man ti, kadi re sol-n ndonm mbata m-inge ko ngay me por ti."

²⁵ O Abirakam el-e a ne: "NGonm, adi mei ole do ti tek i ndo ki inge maji me dunia t i, a Lajar inge ne ki to to. NGosine, bori man no kame ti, na i, i me ne ki to ti to ngata.

²⁶ Ninga ki bo to, ngosine bole be ki bo to danje ti sesi, adi daw ki ge kadi n-aw rosi ti ka, a asi kadi a man do ti aw rosi ti al, taa daw a asi kadi a man do ti re rojeti al nim to."

²⁷ O nje maji el a ne: "Re e be ninga, njai ba, bawm, il a Lajar ade aw el njé ki me koy ti le bai.

²⁸ Tado ndagi ngakom je nayi noq a mi bae, a kadi aw ndor mbide kadi rai, tee lo ko ti kin al ngata."

²⁹ O Abirakam el-e a ne: "NGakoi je awi ki ndu-kun ki *Moj i ndangi ki ta je ki njé kel ta ki ta Luw a ti ndangi noq. Maji kadi ooi do ndude."

³⁰ Nje maji a ne: "E kin asi al bawm Abirakam. Re daw madi i dan nje koy je ti ne a aw inge-de a, a mbali pa njiyade."

³¹ O Abirakam tel el-e a ne: "Re ooi ta le Moj i al nim, ta la njé kel ta je ki ta Luw a ti al nim a, kin a daw i-n dan njé koy je ti aw rede ti ka, a ooi ta ki rojeti al wa kin."

17

*Ta do kos i me majal ti
(Mt 18.7, 6; Mk 9.42)*

¹ Jaju el njé ndo je lene a ne: «Lo kadi dije a osi me majal ti al goto. Na kemp-to-ndoo e do daw ti ki majal re ki takule.

² A e sot i ngay bae mbata ti lie kadi do i mbal ki bo ngay minde ti, a ilai-e me ba ti, ita kadi ra adi ki kare be par dan ngan je ti ki du ngay kin, osi, adi Luw a gang i ta doe ti.»

³ Indai kemp-kadi do rosi ti! Re ngokoi ra majal a, maji kadi indange do ti, re tu kalne a, iy go majal lie ko ade.

⁴ Re ra majal sei nja siri me ndo ti ki kare ka, re re rai ti nja siri daji kiy go ko a, iy go ko ade.

Togi kadi-me

⁵ *Nje kaw kil a je eli Babe ei ne: «Il a kadi-me do made ti laje adi-je.»

⁶ O Babe el-de a ne: «Teki rojeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba te ka kagi ki bari-e mutadi kin be mindi ka, asi kadi eli kagi mbay-kote kam ei ne: "Or ki ngirai ba a aw im a rai me ba ti", a a tel rone go ta ti lasi.

Kila la baa kil a

⁷ «Re daw madi dansi ti aw ki nje ra kil a madi ki e nje ndor a se e nje kul da je, a nje kil a kin tel wale re a, a el-e a ne: "Ire kalangi isi nangi uso ne a?" Jagi a el-e ba al.

⁸ Ta ki a el-e ba, a el-e a ne: "Ira rai maji, ira go ne kuso lêm, ire-n adi-m. Ninga loki m-is i m-uso ne je, m-ay je kin ninga, te go ti i uso ya je, ay je to."»

⁹ NGa ninga, ne kare, daw kin a ra oyo nje kil a lene mbata tel ki tel rone go ndu je ti lie kin, al.

¹⁰ Be a, ta ki dosi ti ka e be to. Lok i irai ne je peti ki Luw a un ndune kadi irai ninga, maji kadi eli ei ne: "Je njé ra kil a je ki nda je goto, ji ra kil a ki sobi kadi ji ra par."»

Jaju nga njé banji je dogi

¹¹ Lok i Jaju isi aw Jorijalem ti, inda man mbog dognangi *Samari ti ki dognangi ki Galile ti.

¹² Lok i isi ur me ngon be ti ninga, njé banji je dogi rai langi tae, ba ai nangi say jo,

¹³ uni ndude ki taa eli-e ei ne: «Jaju, nje ndo dije, oo kemp-to-ndoo laje!»

¹⁴ Lok i oo-de ninga el-de a ne: «awi oji rosi njé kij e ne masi kadi-kare je¹⁴.» Ninga do rabi kawde ti bae par a, inge i ro nga.

¹⁵ Ki kare dande ti, lok i oo kadi inge ro nga ninga, tel do njane ti, ki kil a toji do Luw a ti, ki ndune ki bo.

¹⁶ Re osi ki ta kempne nangi no Jaju ti, ra-e oyo. E dingem ki Samari ti.

¹⁷ O Jaju el a ne: «Nje banji je ki dogi peti inge i ro nga, a njé ki jikare awi ra a?»

¹⁸ MBode ti peti, daw kare ki tel re il a toji do Luw a ti goto. Daw ba, e daw ki Samari ti kin ki karne ba par.

¹⁴ 17:14 Labetiki 14.2-3

19 Ningə Jəju əl dəw kī Samari tī ka kin ə nə: «I taa aw, tadə kadi-me ləi aji.»

*Koße lə Luwə
(Mt 24.23-28, 37-41)*

20 NDə kare *Parisi je dəji Jəju ta kī ɔjī də dəkagilo re koße lə Luwə. Ə Jəju əl-de ə nə: «Koße lə Luwə a re tə nə kī dije a ooi-e kī kəmde njə njə al.

21 A e kī kəl kə nə: “E yo 60”, “E ne 60”, al. Təkī rəjeti, koße lə Luwə e dansi tī ne ngata.»

22 Go tī ningə əl njé ndo je ə nə: «NDə madi a re noq kī a ndingəi ngay kadi oi ndə kare me ndə je tī lə NGon Dəw, nə lo kadi a oi goto.

23 Ningə a əli səsi əi nə: “Kirisi e yo”, “Kirisi e ne”, nə awi al, aqı-naa ngədə awi loe tī al.

24 Ningə, təkī ndi təl ə lo ay njay njay, i dam dənangi tī kī kare tēe-n dame tī kī nungı ka kin ə, ndə rem mi *NGon dəw ka a to be tə.

25 Nə kəte no tī, səbi kadi mi NGon Dəw m-ingə ko ngay, kadi dije kī dəkagilo tī kī bone kin mbati-mi bəy taa.

26 Ningə, ko nə kī ra nə dəkagilo tī lə Nuwe kin ə, née a ra nə ndə kī mi NGon dəw m-a m-re-n tī tə.

27 Dije usoi je, aqı-naa je, taai-naa kī yo je kī ne je, bəti ndə tī kī Nuwe ur-n me bato tī. Go tī ningə man kō kī bo re tujı dije pətī²⁷.

28 A to tə nə kī ra nə dəkagilo tī lə Loti be tə: Dije usoi je, aqı-naa je, ndogi nə je nīm, gati kī nə je nīm, məi kagi je nīm, rai kəy je nīm tə.

29 Nə ndə kī Loti tēe-n me 6e bo tī kī Sodom, Luwə adi ndi por kī nə je kī njé taa por i dərə tī q dije təl-de pətī²⁸.

30 NDə kī mi NGon dəw m-a m-tē høy ka, nə je a rai nə be tə.

31 Me ndəe tī kin, dəw kī isi də kəy tī, a ur nangı kadi oy nə je ləne kī me kəy tī tēe-n taga al. Be tə ə, dəw kī a e me ndər tī ka, a təl re 6e al tə.

32 Adi mesi ole də nə tī kī tēe də ne Loti tī, kī ilə rətī ə ingə yo kin²⁹.

33 Dəw kī sangi kadi n-ngəm rəne kī no tī, a tī ta rəne. Nə dəw kī tī ta rəne mbata ləm ə, a ngəm rəne kī no tī tə.

34 Adi m-əl səsi, me kondəe tī kin, dije joo a toi də tirə tī ningə, a uni kī kare, a iyəi kī nungı.

35 Dəne je joo, a uri nə naa tī, a uni kī kare ə, a iyəi kī nungı.

36 [Dingəm je joo, a rai kīlə me ndər tī kī kare ə, a uni kī kare ə a iyəi kī nungı.]

37 Ningə, njé ndo je dəji Jəju əi nə: «Babe, lo kī ra tī ə, nə je kin a rai nə ə?» Ə əl-de ə nə: «Loki nin a to tī, e ə mal je a kawi-naa tī.»

18

Nje gangi ta əi kī dəne kī nje ngaw koy

1 Jəju əl kuji ta madi njé ndo je ləne, təjī-n-de kadi əli ta kī Luwə taa taa, bī kadi təgide goto ta tī al,

2 ə nə: «Nje gangi ta kare isi 6e bo tī madi noq. E dəw kī bəl Luwə al nīm, taa ilə koji də dəw tī al nīm tə.

3 Ningə me 6e bo tī ka kin, dəne kare kī nje ngaw koy isi tī noq tə. Dəne ka kin re kī dəkagilo je pətī əl-e ə nə: “Igangi ta ka kī to danje tī kī nje ta ləm ka kin adi-m.”

4 Nje gangi ta ka kin mbati dəkagilo ngay. Nə təl əl ta rəne ə nə: “Re m-bəl Luwə al nīm, taa m-ilə koji də dəw madi tī kare al ka,

5 dəne kī nje ngaw koy kam tapi-m ngay. Səbi kadi m-gangi ta lie made, mba kadi təl re gogi ndə kī rangi tī, tapi-m bəy al ngata.”

6 Babe ilə də tī bəy ə nə: «Majı kadi oi ta kī nje gangi ta ki dana al, əl kin maji.

7 Səi oi kadi Luwə a gangi ta kī dana adi dije lie kī isi noj dəe tī kondə je kī kada je kin al a? A isi gərərə ba bī a ra səde al a?

8 Adi m-əl səsi, a gangi ta kī dana kalangi ba adi-de. Nə nə kare 6a, se ndə kī mi NGon Dəw m-a m-təl m-re ə, m-a m-ingə dije kī adi mede dənangi tī wa mīndi wa?»

Parisi əi kī nje taa la-mbə

9 Jəju əl kuji ta kī də njé je tī kī ooi rəde tə dije kī dana ə kidi ndəgi dije

10 ə nə: «Dingəm je joo, awi kəy kaw-naa tī mba kəl ta kī Luwə; kī kare e Parisi, kī nungı e nje taa la-mbə tə.

11 Parisi i a taa ə əl ta kī ɔjī də rəne mene tī ə nə: “Luwə ləm, m-ra-i oyo tado mi m-to tə ndəgi dije kī njé bogi je ə se njé ra nə je kī go tī al, kī njé kuwə marim, taa tə nje taa la-mbə kam al tə.

²⁷ 17:27 Kilə ngirə nə je 6.9-7.24

²⁸ 17:29 Kilə ngirə nə je 18.20-19.25

²⁹ 17:32 Kilə ngirə nə je 19.26

¹² Me ndo je ti kí siri, m-ogi róm né kuso ti nja joo, madí Luwə né kare me kí dögí ti, me né kingə je ti lám pəti.”

¹³ Né nje taa la-mbə ba, ośi róne ngérəngi nu, kun ka ge kun kámne kí dörə ti al, ra róne ndoo, a el a nə: “Luwə lám, oo kám-to-ndoo lám tado mi nje ra majal!”

¹⁴ Adí m-əl səsi, e nje taa la-mbə a təl aw ɓe lène kí ta kí kör də ti noq Luwə ti, bì e Parisi al. Tado dəw kí un dəne taa o, a iləi dəe nangi, ningə dəw kí ilə dəne nangi, a uni dəe taa tə.”

Jəju indəjine də ngan je ti kí du (Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ NGan je kí kasí wa kín ka, dije rəi səde rə Jəju ti mba kadi njangi dəde. Nə loki njé ndo je ooi né kin ba, kəli səde.

¹⁶ Né Jəju adí rəi kí ngan je kí du rəe ti ba el a nə: «Iyəi ngan je kí du adí rəi róm ti, otí kadi ogi-de ta rəbi, tado kóbe lə Luwə e ya dije kí toi tə ngan je kí du be.

¹⁷ Təki rəjeti, adí m-əl səsi, dəw kí ndigí kadi Luwə o ɓe dəe ti tə ngon kí du be, al, a ur kóbe ti lə Luwə al ratata.”

NJe né kingə (Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Kí bo lə *Jípi je kare, dəjí Jəju a nə: «NJe ndo kí maji, e ri a m-a m-ra a m-a m-ingə-n kají kí a to bítí kí noq ti o?»

¹⁹ Ó Jəju el-e a nə: «MBa ri a išar-m dəw kí maji o? Dəw kare kí maji goto, nə Luwə kí karne ba par a e dəw kí maji.

²⁰ Iígər ndu-kun je lə Luwə kí a nə: “A uwə marim al, a təl dəw al, a bogi al, a ma nají kí ngom də madi ti al, a ośi gon bawi kí kój.”»

²¹ Ningə díngəm təl el Jəju a nə: «Né je kin pəti m-təl róm go ti dəkagilo kíla ngirə basam ti nu.”

²² Go ta je ti kin Jəju el-e a nə: «Né kare be a nayii kadi ira bəy. Aw iğati kí né kingə je ləi pəti, iləbi lae njé ndoo je, ba a aw kí né kingə ngay me dörə ti, a ire un gom.”

²³ Nə lokí ta kin osi mbi díngəm ti ka kin, rəe təl nəl-e al, tado e dəw kí né kingə lie e ngay.

²⁴ Lokí Jəju oo-e kadi mee o-e ningə el a nə: «E né kí ngə ngay rə njé né kingə je ti kadi uri me bekə ti lə Luwə.

²⁵ E né kí ngə ngay wa kadi jambal kí oie kín ur bole kon ku né ti, nə a ngə ngay itə e kín bəy kadi nje né kingə ur me bekə ti lə Luwə.”

²⁶ NJé kí isi ooi də ta lə Jəju eli ei nə: «NGa kin a e be ningə, nə a asi kadi ingə kají o?»

²⁷ Jəju ilə-de ti a nə: «Né kí dəw asi al, Luwə asi ra.”

²⁸ Piýər el-e a nə: «NGa je kin, j-iyə né kingə je ləje pəti kó, a j-un goi kin.”

²⁹ Jəju el-de a nə: «Təki rəjeti, adí m-əl səsi, re dəw madi, iyə kəy lène, kí nene, kí ngane je, kí ngakone je, kí nojine je, kí mbata kóbe lə Luwə a,

³⁰ a ingə né je al də e kin, dəkagilo ti kí bone, taa dəkagilo ti kí a re, a ingə kají kí a to bítí kí noq ti tə.”

Jəju ol ta kí də koyne ti kí kíne lo koy ti (Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jəju bar njé ndo je lène kí dögí gide e joo kí róne ti, ningə el-de a nə: «Oi, j-isí j-awi kí Jorijaləm ti, né je pəti kí njé kəl ta je kí ta Luwə ti ndangi ejí dəm mi *NGon dəw, a təli tade.

³² Tado a iləi-mi ji dije ti kí ei *Jípi je al kadi tə kogi dəm ti je, taji-mi je, taa a tibi man tade dəm ním tə.

³³ Go ti, loki tindəi-mi kí ndəy kabilay ningə, a təli-mi. Nə ndo mitə lə ndo koym ɓa, m-a m-tee lo koy ti.”

³⁴ Nə né kare kí njé ndo je gəri me ta ti kin goto. E ta kí to lo bəyə ti rəde ti. Gəri me ta kí Jəju ge kəl-de al.

Jəju adí nje kəm tə oo lo Jəriko ti (Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Lokí Jəju e basi kí be kí Jəriko ningə, nje kəm tə madi isi ngangi rəbi ti noq, isi koy né.

³⁶ Lokí nje kəm tə oo ka kosí dije kí isi indəi də bur bur ningə, dəjí ta se ri a isi ra né wa.

³⁷ Ó əli-e ei nə: «Jəju kí Najarəti a isi ində də.”

³⁸ NJe kəm tə ilə ngirə kadi un ndune ki taa, a noq kí təgine, a nə: «Jəju kí NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo ləm!»

³⁹ Diye kí njé njiyə kəte noq dije ti kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm tə un ndune ki taa də made ti bəy a nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»

* 18:20 Təe kí taga 20.12-16; Datərenom 5.16-20

* 18:38 Iggi Mk 10.47 kí ta kí də ti gin makitibí ti nangi.

40 Jəju a lo ka ti, ba un ndune kadi rəi sie rone ti ne. Loki re rəe ti basi ningə, Jəju dəje e nə:

41 «E ri e ige kadi m-ra madi e?» Ə nje kəm tə əl-e e nə: «Babə, m-ge kadi kəm oo lo!»

42 Jəju əl-e e nə: «O lo! Kadi-me ləi aji.»

43 Par ə, loe ti noq, kame oo lo, adi un go Jəju ki kilə təj i də Luwə ti tane ti. Loki kosı dije ooi nə kin ningə, iləi ngirə kosı-gon Luwə.

19

Jəju əi kəi Jase

1 Loki Jəju ur me 6e ti ki Jəriko ə isi ındə də ningə,

2 dingəm ki nje nə kingə kare ki təe nə Jase, ki e boy də njé taa la-mba je ti isi noq.

3 Dingəm kin sangi kadi n-oo se Jəju e nə dana wa, nə lo kadi oo Jəju goto, mbata kosı dije, tado e dəw ki goji.

4 Be ə, əy ngədi kəte, aw al də kagi mbaykote ti, kadi n-oo Jəju ki a man ki rəbi ki loe ti kin.

5 Loki Jəju re təq loe ti ka kin ningə, un kəmne ki taa, əl Jase e nə: «Jase, ur nangi ne law, tado səbi kadi m-isi me kəy ti ləi bone.»

6 Lo kin ti, Jase ur nangi law, uwə Jəju rone ti ki rənəl.

7 Dije pati ki ooi nə kin, bai ta də Jəju ti əli e nə: «Aw isi 6e lə nje ra majal.»

8 Nə Jase a taa, əl Babə e nə: «Babə, m-a m-adı nusi nə kingə ləm njé ndoo je. A kin ə re m-taa nə lə dəw ki al də maji ə, m-a m-təl m-ige kire gogi nja so.»

9 Lo kin ti, Jəju əl-e e nə: «Bone səi ki njé ki me kəy ti ləi ingəi kajı, tado j ka i ngon ka *Abırakam tə.

10 Tado ki rəjeti, mi *NGon dəw m-re mba kadi m-sangi dije ki tade ti, m-aji-de.»

*Dəw ki aw kadi ındəi jəgi ngar dəe ti
(Mt 25.14-30)*

11 Jəju e basi ki Jorijaləm adi dije ooi kadi kəbe lə Luwə a ədi rəne loe ti noq. Loki dije uri mbide isi oi ta ki Jəju isi əl-de ba bəy ningə, Jəju un kuji ta kare tane ti kadi

12 əl-de e nə: «Dingəm kare ki oji-e me maji ti isi aw be madi ti ki say kadi ındəi jagi ngar dəe ti bəy taa tə tel.

13 Be ə, kəte bəy taa kadi aw, bar njé kilə je ləne dəgi, adi dəw ki ra dande ti mbal ər

kare, ningə əl-de e nə: «Itaai, irai gati biti kadi m-təl m-re m-ingə-n səsi.»

14 Nə dije ki me 6e ti lie ij gine ti, ə iləi dije goe ti əli əi nə: «Ji ndigi al kadi dəw kin re isi ngar dəje ti.»

15 Be ka, ındəi jəgi ngar dəe ti. Be ə, lokı təl re 6e ningə, bar njé kilə je ləne ki adi-de la ka kin kadi n-oo se e ri e rai wa.

16 Dəw ki də kəte re, ningə əl e nə: «Bam, mbal ər ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə dəgi də ti kin.»

17 Ə ngar əl-e e nə: «Majı ngay, i nje kilə ki maji. Ningə təki a-n dana me kində kəm go ne ti ki ndəy be, m-ındə-i nje kəbe də 6e bo je ti dəgi.»

18 Dəw ki kə joo re, ningə əl e nə: «Bam, mbal ər ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə mi də ti kin.»

19 Ə ngar əl-e ko ta wa ka kin tə e nə: «I, isi tə nje kəbe də 6e bo je ti mi.»

20 E ki rangi re ningə əl e nə: «Bam, mbal ər ki kare ki adi-m ka yə to kin, m-aw m-bəyə-e ta kibə ti m-adə to.»

21 Tado m-bəli. I, i dəw ki ngə ngay, nə ki ındə al ka un nım, nə ki idibi al ka itəti nım.»

22 Lo kin ti ngar əl-e e nə: «I nje kilə ki majal. Ningə m-a m-gangi ta dəi ti ki ta ki təq tai ti i wa. I igər maji kadi mi dəw ki ngə ngay, nə ki m-ındə al ka m-un nım, nə ki m-dibi al ka m-təti nım.»

23 NGa ra ban be ə re a ındə la ləm lo ngəm la ti al ə? Re ındə lo ngəm la ti ə, m-təl kin re m-a m-taa ki mane də ti.»

24 Go ti ngar əl dije ki ai loe ti noq ə nə: «Itaai mbal ər ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki mbal ər dəgi kin.»

25 Ə dije əli ngar əi nə: «E kam aw ki mbal ər dəgi ngata.»

26 Nə ngar əl-de e nə: «M-əl səsi təki, dəw ki aw ki nə jine ti, a adi-e də ti, nə dəw ki nə lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bəy.»

27 Ningə njé bə je ləm, ki mbati kadi mi ngar də ti, irəi səde, itəli-de ta kəm ti ne.»

*Jəju ur Jorijaləm ti ki kosı-gon
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Jə 12.12-16)*

28 Go ta je ti kin, Jəju gangi kəte no kosı je ti, un rəbi ki kaw ki Jorijaləm.

29 Loki Jəju re təq basi ki 6e ki Bətipaje əi ki 6e ki Bətani, ki kaw ki kadi mbal je ti ki

ɓari-de mbal kagi bini je kin ba, ilə njé ndo je lène joo

³⁰ ə nə: «Awi me ngon be ti kí a nosi ti kam. Lokí a uri ki me be ti, a ingai ngón koro ki dɔɔi-e adi a. E ngon koro ki dəw al gide ti nja kare al bəy. Ituti-e, irəi sie adi-mi.

³¹ A re dəw madi dəjí səsi ə nə: «MBa ri ə isi ituti ngon koro kin» ə, əli-e əi nə: «E Babé ə ge-e.”»

³² NJé ki Jəju ilə-de ka kin awi ningə yə, ingai ne je təkí wa ki Jəju el-n-de.

³³ Be ə, tuti ngon koro ka kin ningə, ba njé koro je dəjí-de əi nə: «MBa ri ə ituti ngon koro kin ə?»

³⁴ Ningə njé ndo je iləi-de ti əi nə: «Babé ə ge-e.”

³⁵ Lokí rəi kí ngon koro ka kin adi Jəju ba, labi kibí je ləde gide ti, ə adi Jəju al isi do ti.

³⁶ Kötí wa ki isi ɔti kate kate kin ba, dije labi kibí je ləde do rəbi ti adi-e njiyə do ti.

³⁷ Lokí Jəju isi re basi ki Jorijaləm ti ki rəbi ki i ki də mbal kagi bini je ti kin ba, kosí njé ndo je lie, rəde nəl-de ngay adi uni ndude ki taa, pittii Luwə mbata ne kɔjí je pətí ki ra adi oi ki kəmde,

³⁸ əi nə:
«Kadi Luwə njangí do ngar ki re ki to Babé!
Kadi Lapiya re ki do dərət ti, ə təba e ki do Luwə ti ki isi taa do dərət ti to.»

³⁹*Parisi je madi ki əi dan kosí je ti əli Jəju əi nə: «Babé, el njé ndo je ləi adi uri tade naa ti.»

⁴⁰ Ə Jəju el-de ə nə: «M-əl səsi m-adı oi, re əi je uri tade naa ti ə, gají mbal je a singəi.»

Jəju no mbata be bo Jorijaləm

⁴¹ Lokí Jəju ində do be ki Jorijaləm basi ə un kəmne oo-e-n ningə, man no re kəme ti.

⁴² Man no re kəme ti adi əl ə nə: «Kin ə re dəkagilo ki je ti bone kin, i wa igař rəbi lapiya kin ə re a e soti səi, nə kəmi tee do ti al.

⁴³ NDə je ki ngä a rəi noq kadi njé bə je ləi a iləi-naa gəi dəi, a iləi-naa ki ta to rəbi je pətí, a uti-ni nguy lo kadi itee goto.

⁴⁴ A budi-ni nangi mur mur ki dije ləi. MBal madi ki kadi dəw a iyə adi isi do made ti goto. Tadə kəmi tee do dəkagilo ti ki Luwə re-n kadi ra-n səi kin al.»

Jəju tuwə njé ra gati je kə me kəy ti la Luwə

⁴⁵ Go ti, Jəju ilə rəne əl ta *Jipí je me kuji ta ti ə nə: «Dingəm kare ndər nju, ningə dəoi ta naa ti ki dije ki njé ra kılə nju, kadi tə rai kile adi-e, a kagi loe ti ba, a kayı-naa née, ningə e wa ɔti aw mba ki goe ngal.

⁴⁶ Ningə el-de ə nə: «NDangi me makitibí ti lə Luwə əi nə: “Kəy ləm a ibari-e kəy kəl ta ki Luwə, nə səi, itəli-e lo bəyə rə tə lə njé bogi je yo.”»

⁴⁷ NDə je pətí, Jəju ndo dije ne gın kəy ti lə Luwə. Lo kin ti, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je, ki njé kun do dije me be, sangi rəbi kadi n-təli Jəju,

⁴⁸ nə gəri rəbe al, tadə kosí je indəi mbide maji ngay go ta ti lə Jəju.

20

*Ta ki dəjí də togí ti ki Jəju aw-n
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ NDə kare, Jəju isi ndo dije ne me kəy ti lə Luwə, ilə-n mbə Poy Ta ki Maji ningə, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je, teegi noq rəi.

² Lokí rəi ningə əli-e əi nə: «Əl-je adi j-o, e ki təgi ki i ra ə isi ra-n ne je kin be ə? Ə nə tə ə adi ndune ə isi ira-n ə?»

³ Ə Jəju təl el-de ə nə: «Mi ka m-a m-dəjí səsi ta kare kadi əli-mi adi m-o tə.»

⁴ Nə ə ilə Jə kadi ra dije batəm ə? E Luwə ə se e dije?»

⁵ Nə təli a məri ta dande ti əi nə: «Re j-əl-e j-ə nə: “E Luwə ə ilə” ə, a dəjí-je ə nə se ra ban ə j-ade meje al wa?»

⁶ A kin ə re j-əl j-ə nə: «E dije ə iləi Jə» ə, kosí je ba pətí a tiləi-je ki mbal təli-je, tadə gəri maji ngay kadi Jə e nje kəl ta ki ta Luwə ti.»

⁷ Be ə, təli əli Jəju təkí n-gəri dəw ki ilə al.

⁸ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Re igaři al ə, mi ka m-a m-əl səsi təgi ki m-isí m-ra-n ne je kin al tə.»

Kují ta do dije ti ki njé ra kılə ndər nju, ki njé me majal

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Go ti, Jəju ilə rəne əl ta *Jipí je me kuji ta ti ə nə: «Dingəm kare ndər nju, ningə dəoi ta naa ti ki dije ki njé ra kılə nju, kadi tə rai kile adi-e, a kagi loe ti ba, a kayı-naa née, ningə e wa ɔti aw mba ki goe ngal.

¹⁰ Lokí kagi lo ki jə kandi nju así ningə, ilə bəə ləne kare kadi aw taa kandi ne ndor ka kin, ki yané ji njé ra kılə je ti adi-ne. Nə lokí bəə aw ningə, njé ra kılə je, tindəi-e ngay, ə tuwəi-e adi təl ki jine kare aw.

¹¹ NJe ndər təl ilə bəə ki rangi bəy. Nə e ka, tindəi-e je, taji-e je, a tuwəi-e adi təl ki jine kare aw.

¹² Be ka dīngəm ka kin təl ilə bəə ki njə ko mitə bəy. Ba e ki njə ko mitə kin, njé ra kilə je ka kin tindəi-e, adi-e do, a tuwəi-e adi-e aw.

¹³ Lo kin ti, nje ndər dəjə ta rəne a nə: "E ri a kadi m-ra a? M-a m-ilə ki ngonm ki dīngəm ki m-ndige ngay kin. E a, a bəli gide."

¹⁴ Nə njé ra kilə nju, loki kəmde osi də ngone ti ba, əli-naa ta kin dande ti əi nə: "Darəe e wa kam a e nje nə nduwə. Jı təli-e j-adi ndər nju kin təl nə ləje!"

¹⁵ Be a, ndəri ngon ka kin, awi sie gidi ndər ti taga, təli-e. Ə se dīngəm ki njé ndər kin a ra səde ban wa?

¹⁶ A re kadi təl njé ra kilə je kin kə, a sangi njé ki rangi ində-de ta ndər ti. Lokı dije ooi ta ki Jəju əl kin 6a, əli əi nə: "Jagi, nə kin a re nə ba al."

¹⁷ Nə Jəju go-de ba ningə əl-de a nə: "Ta ki makitibi lə Luwə əl a nə
"MBal ki njé ra kəy je mbati-e,

E a təl mbal ki e təgi kəy²⁰, kin me nə ri a?

¹⁸ «Dəw ki ra ki osi də mbal ti kin a, a təti njəki njəki, a re e a mbal kin a osi dəe ti to ningə, a rakite rakita rakita to.»

Ta də kigə la-mbə nje koße ki bo Səjar ti
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

¹⁹ NJé ndo ndu-kun je, ki ki bo je ki də njé ki jə ne məsi kadi-kare je ti, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju loe ti wa kin noq, tədə gəri maji kadi kuji ta ki Jəju əl kin səbi dəde, nə bəli kosı je.

²⁰ Be a, indəi kəmde go Jəju ti, ba iləi dije madi ki rai rəde tə dije ki dana be rəe. Həlide rəe ti mba kadi tə me ta ti ki a təgə tae ti kin 6a, n-uwəi-e-n, n-iləi-e ji njé koße je ti.

²¹ Dije ka kin dəjə Jəju əi nə: "NJe ndo dije, ji gər kadi i njə kəl ta ki rəjeti, taa i njə ndo ne ki rəjeti tə. Kər kəm dəw dana goto rəi ti, isi ində dije rəbi ki rəjeti ki nəl Luwə.

²² Ə əl-je adi-j-o: e loe ti a se e loe ti al kadi j-iğə la-mbə nje koße ki bo Səjar a?"

²³ Nə Jəju ki gər kadi isi ədi kəme, əl-de a nə:

²⁴ «Adi-mi sılə kare adi-mi m-o, se də nə a indəi ti, a tə nə tə a ndangi ti wa?» Ningə əli əi nə: "E nje koße ki bo Səjar."

²⁵ NGata a Jəju əl-de a nə: "Nə lə Səjar a adi Səjar, nə lə Luwə a adi Luwə tə."

²⁶ Lo kin ti, lo kadi uwəi Jəju ki ta ki tae ti nə kosi je ti goto. Ta ki tur-de ti kin dum dəde, adi ai tade mbə.

Ta ki dəjə lə Sadusi je də ki njé koy je lo koy ti
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ Ba go ti, *Sadusi je ki əi dije ki njé maji təki njé koy je a ijə taa lo koy ti al, ki madi je dande ti, rəi rə Jəju ti dəjə-e əi nə:

²⁸ «NJe ndo dije, *Moji ndangə ndu kin me makitibi ti adi-je a nə: "Re dəw madi, ngokəe taa dəne, a ngokəe ka kin ojı ngan je ki dəne ka kin al bəy a oy ningə, səbi kadi taa dəne nduwə kin ojı-n ngan je kadi təgə to nje goto ti."²¹

²⁹ Ningə ki əjə də ta kin, ngakonaa je əi siri. Ki dəsəy taa dəne, a ojı-n ngon al bəy par a oy.

³⁰ Ki ko joo re taa dəne nduwə ka kin, 6a kae ti wa bəy.

³¹ Re təgə də ki ko mitə be, adi ngakonaa je ki siri kin, taai dəne ki kare kin pəti, 6a oyi ki kanji kadi dəw kare dande ti ojı sie ngon.

³² Ta təl tae a, darə dəne wa re oy tə.

³³ NGa a se ndə ki njé koy je a ijə taa lo koy ti a, nə dande ti a dəne ka kin a e nee wa? Tədə əi siri pəti taai-e nedə ti."

³⁴ Ə Jəju əl-de a nə: "Dənangə ti ne kin a dīngəm je ki dəne je isi taai-naa.

³⁵ Nə dije ki Luwə oo-de kadi asi kadi a ijə taai lo koy ti, kadi isi me bekə tə ki sigi, a taai-naa al ngata.

³⁶ Taa a oyi al tə, tədə a toi tə malayka je be. Əti ngan lə Luwə tədə Luwə adi-de ijə lo koy ti.

³⁷ Ningə ta ki ki nə njé koy a ijə taa lo koy ti, Moji wa əl ta ay njay də ti kadi njé koy je a ijə taa lo koy. Lokı əl ta əjı-n də por ki ə me ngə ti, Moji bar Luwə a nə: "Luwə lə *Abirakam, Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə Jakobi²²."

³⁸ Ningə Jəju ilə də ti təki Luwə e Luwə lə dije ki njé kisi kəm ba, 6i e Luwə lə njé koy je al. Tədə ta kəm Luwə ti, dije pəti isi ki dəde taa."

³⁹ Lo kin ti, njé ndo dije ndu-kun ki nə je əli Jəju əi nə: "NJe ndo dije, əl ta maji ngay."

²⁰ 20:17 Pa je 118.22

²⁰ 20:28 Kilə ngirə nə je 38.8; Dətərənom 25.5-10

²⁰ 20:37 Təgə ki taga 3.2, 6

40 Ningə sangi kadi n-dəji-e ta ki rangi al ngata.

*Kirisi i ki Dabidi
(Mt 22.41-45; Mk 12.35-37)*

41 Jəju dəji-de ta e nə: «Ra ban be e dije əli par əi nə Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte e ngor ka *Dabidi e?»

42 Tadə Dabidi e wa ki dəne əl me makitibi Pa je ti e nə:

“Babe Luwə əl Babe ləm e nə:
↳re iſi də ji kom ti ne,

43 Biti kadi m-aw ki njé bə je ləi m-ilə-de gın təgi ti[☆].»

44 «Ə re Dabidi əar Kirisi Bane ə, ra ban taa Kirisi a e ngor ka Dabidi e?»

*Jəju gangi ta də njé ndo ndu-kun je ti
(Mt 23.37-39; Mk 12.38-40)*

45 Jəju əl njé ndo je ləne ta kəm kosi je ti ki iſi oi də nə ndo lie

46 e nə: «İndəi kəm-kədi də rəsi ti ki rə njé ndo ndu-kun je ti. Əi dije ki gei njiyə ki kibə ngal, taa gei kadi dije rai-de ləpiya ki bükinaa ti lo kingə-naa je ti lə kosi je tə. Gin kəy kaw-naa je ti, e se lo nə kuso je ti, a gei lo kisi dije ki bo, kəte nə dije ti.

47 Taai nə maji je lə njé ngaw koy je pəti pəti jide ti, ningə ədi kəm dije ki kəl ta ki Luwə ki gine gangi al, kadi dije ooi-de təki n-əi dije ki maji. Go kılə rade je ti ki be kin, Luwə a gangi-n ta ki ngə ngay dəde ti itə ndəgi dije.»

21

*Kadi kare lə nje ngaw koy ki nje ndoo
(Mk 12.41-44)*

1 Jəju un kəmne iſi oo-n njé nə kinqə je ki iſi iləi kadi-kare ləde me nə kadi-kare ti.

2 Ningə oo nje ngaw koy ki nje kəm-to ndoo kare re ki ngan silə joo ilə tə.

3 Ə Jəju əl e nə: «M-əl səsi təki rəjeti, nje ngaw koy ki nje ndoo kam ilə kadi-kare itə ndəgi dije pəti.

4 Tadə ndəgi dije pəti kam, adi burim la je ləde, nə nje ngaw koy kin, me ndoo ti lie, nə ki nay jie ti kadi ra-n ki rəne e un ba pu adi.»

*Jəju əl ta lə kəy kaw-naa ki a tuji
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)*

5 Go ti, dije madi iſi əli ta də kəy ti lə Luwə, əli əi nə: mbal je ki ndole ki rai, ki nə je ki

dije adi Luwə kin ra adi kəy kin əti əl ki dum biti. Nə Jəju əl-de e nə:

6 «Nə je pəti ki oi-de kin, ndə madi a re nə ki mbal kare ki a nay kadi isi də made ti goto; a budi-de nangi mur mur.»

*Ne kəj i je ki a təj i dəkagilo ki ko ki a re
(Mt 24.3-8; Mk 13.3-8)*

7 Lo kin ti, dije ka kin dəji Jəju əi nə: «Nə ndo dije, dəkagilo ti ki ra bangi e nə je kin a rai nə e? Ə nə kəj i ki ban e a təj i kadi dije gərii dəkagiloe kin e?»

8 Ə Jəju əl-de e nə: «İndəi kəm-kədi də rəsi ti, iyi ta rəbi adi dəw ədi səsi al. Tadə dije ngay a rəi ki təm əi nə: “Mi ə mi Kirisi”, taa a əli tə əi nə: “Dəkagilo re ngata”, nə maji kadi uni gode al.

9 Lok i a oi ka rə je, dije a ij ki naa ki rə je kin, adi əl ra səsi al. Tadə r̄i ri ka nə je kin a rəi əl təa, nə e dəbəy dədə ta ji naa ti nəqə al əl təa.

10 Ba Jəju əl-de əl təa: «Gin 6e madi a aw rə də gın 6e madine, kəbə madi a aw rə də kəbə madine ti.

11 Dənangi a yəki, yəki ki əti əl, taa ki lo je ki dangi dangi, moy je ki njé tə ko dije a osi je, 6o a o je. Ningə nə je ki əti əl ngay a ij ki dərət i rəi ki nə kəj i je ki to əl.

Dəkagilo kində kəm-ndoo

12 «Nə kate no nə je ti kin piti, dije a İndəi jide dəsi ti, a adi səsi ko. A awi səsi lo kawnaa je ti, a buki səsi dangay ti, a awi səsi nə ngar je ti ki boy, ki nə njé kəbə je ti ki mbata ləm.

13 Lo kin ti, e ta rəbi ki a ingəi kadi imai nəjə ləm ki rəde ti.

14 Ningə nə ki kadi İndəi dəsi ti e to kin. Onosi kadi iſangi ta madi İndəi dəsi ti kete kadi tə əli-de inajii ta dəsi ti.

15 Tadə mi wa m-a m-adı səsi ta ki gosi ki kadi əli-de. Ningə njé kəsəi səsi ta a ası kadi awi ki ta madi ki kadi əsi kəm yaşı e se kadi najii al.

16 A oi kadi kəsəi je, ki bawsı je, ki ngakəsəi je, nojisi je ba pəti, ki madisi je a uni dəsi kadi adi dije. Ningə a gangi ta koy də dije ti ngay dansi ti.

17 Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm.

18 Nə bisi dəsi kare ka a osi ko al.

19 Ningə e me kuwə təg̫i ba ti ə yə a īngəi kaji.

*Tuj̫i ki a t̫ee d̫o 6e bo Jorijaləm ti
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)*

20 «Loki a oi njé r̫o je il̫ei-naa gəi d̫o Jorijaləm kin 6a, kadi īgəri təki d̫okagilo tuje asi ngata.

21 Be ə, dije ki īsi Jude ti a ăy̫i-naa ki d̫o mbal je ti, ə kadi njé ki īsi me 6e bo Jorijaləm ti, t̫eej̫i ki taga k̫o, ningə kadi dije ki awi wale, təli me 6e bo ti al.

22 Tadə a e nd̫o gangi ta ki kadi ne je pəti ki Makitib̫i lə Luwə əl tae a rai ne.

23 NDœe ti kin, kəm-to-ndoo ki gæe goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je. Tadə kəm-to-ndoo ki ngay a ra dije, taa Wongi lə Luwə a re dəde ti me bee ti kin to.

24 Dije a təli-de ki kiyə kasigar, a uwəi-de awi səde bəə ti d̫o 6e je ti ki dangi dangi. Dije ki gəri Luwə al a njy̫i d̫o Jorijaləm mbisəi-e mbaraki mbaraki, biti kadi d̫okagilo ləde ki Luwə əj̫i īndə ngangine.

*Re NGon d̫ew
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)*

25 «D̫okagiloe ti kin, ne je ki to bəl a t̫ee kəm kadi ti je, ki nay je, ki mee je²⁵. Man ba a i, kae a ba ki taa, adi dije ki gin 6e je ti ki dangi dangi, bəl a təl-de.

26 Bəl a təl-de adi dadi par par, īsi nginəi ta ne ki a t̫ee dəde ti dənangi ti. Tadə təgi je ki dərət̫i ti a yəki.

27 Lo kin ti ə yə a oi-mi *NGon d̫ew m-a m-re me kil ndi ti. M-a m-re ki təgi, me kunji ti ki at̫i bəl²⁶.

28 Loki ne je kin rai ne ningə, maji kadi irai rəsi, ɔri dəsi taa, tadə kagi lo kingə də ləsi e basi.»

29 Ningə Jəju un ne kare ndo-n-de ne ə nə: «Igoi kagi mbay-kote ki ndəgi kagi je oi.

30 Loki mbie ilə ngirə kit̫i kin ningə, īgəri kadi nay 6a e basi ngata.

31 Be tə ə, loki oi ne je kin rai ne ningə, maji kadi īgəri təki kəbe lə Luwə e basi.

32 Ningə təki rəjeti, adi m-əl səsi, dije ki īsi ki dəde taa ne kin a oyi tigə al bəy ə ne je kin a rai ne.

33 Dərət̫i ki dənangi a gotoi nd̫o madi, nə ta ləm a to lo tone ti ba ratata ki no ti.

Kisi dəgi ti

34 «Maj̫i kadi īsi dəgi ti, 6i adi go ne kuso ki go ne kay, ki taga ki d̫o ne ki duniyə ti ne uwə mesi adi nd̫o kin uwə səsi nangi busi al.

35 Kadi uwə səsi nangi təki bandi a osi-n d̫o kanji je ti kin be al. Tadə e ne ki a osi d̫o dije ti pəti ki dənangi ti.

36 Ningə kadi itoi 6i al, əli ta ki Luwə ki d̫okagilo je pəti kadi tə īngəi təg̫i idumi d̫o ne je pəti ki a rai ne kin, ə kadi īteeqi ai taa ta kəmm *mi NGon d̫ew ti.»

37 Re kada 6a, Jəju ndo ne dije gin kəy ti lə Luwə. A re kondə tə ningə, t̫ee aw d̫o mbal ti ki bari-e d̫o mbal kagi bini je ti.

38 Loki lo ti njay tə 6a, kosı je rəi gin kəy ti kadi ooi d̫o ta lie.

22

Judası un d̫o Jəju

(Mt 26.1-5, 14-16; Mk 14.1-2, 10-11)

1 Nay mapa ki īm īde al, ki bari-e nay Paki e basi²⁷.

2 NJé kun d̫o njé ki jə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, sangi rəbi kadi nuwəi Jəju n-təli-e, nə bəli kosı je.

3 Ningə *Satə ur me Judası ti ki bari-e Isikariyoti ki e ki kare mbo njé ndo je ti lə Jəju ki dəgi gide joo.

4 Ur me ti ade aw īndə ta naa ti ki njé kun d̫o njé ki jə ne məsi kadi-kare je ki njé kun d̫o njé ngəm ta kəy lə Luwə, d̫o rəbi ti ki kadi ilə-n Jəju jide ti.

5 Lo kin ti, r̫o njé je ki Judası aw īngə-de ka kin nəl-de ngay adi ndude osi naa ti kadi n-adi-e la.

6 Judası ndigi d̫o ti, nga ningə ilə ngirə sangi rəbi ki to kadi ilə-n Jəju jide ti ki kanji kadi kosı je ooi loe.

*Jəju adi īndəi d̫o ne kuso Paki naa ti
(Mt 26.17-19; Mk 14.12-16)*

7 NDə kuso mapa ki īm īde al, ki e nd̫o ki kadi dije təli ngan dəgi bat̫i je mbata ne kuso Paki asi.

8 Ə Jəju ilə Piyər ei ki Ja ə nə: «Awi īndəi d̫o ne kuso Paki dana kadi j-usoi.»

9 Ba ei je təli dəji-e ei nə: «Lo ki ra be ə īndigi kadi j-aw ji ra ne kuso titi ə?»

10 Ningə Jəju ilə-de ti ə nə: «Awi, loki īsi uri ki me be ti 6a, a īngəi dīngəm kare ki ot̫i gum

²⁵ 21:25 Ejay 13.10; Ejəkel 32.7; Juwal 3.3-4 ²⁷ 21:27 Daniyəl 7.13 ²⁸ 22:1 T̫ee ki taga 12.1-27

man dəne t̄ ningə uni goe, uri me kəy t̄ ki urti.

¹¹ Lok̄i uri goe t̄ ba, əli ba nje kəy kin əi nə: "NJe ndo dije ə nə kadi ji dəj̄i se me kəy k̄i ra ə kadi n-uso n̄ Paki t̄ k̄i njé ndo je l̄ene wa?"

¹² Lo kin t̄, a ɔ̄ji səsi me kəy k̄i boy. Me kəy kin to taa, k̄i n̄ je pət̄i me t̄. Lo kin ə a rai n̄ kuso t̄ kadi j-usoi.

¹³ Piyər əi k̄i J̄a awi ningə, iŋgəi n̄ je pət̄i asi naa t̄eki wa k̄i J̄eju əl-n-de ka kin, adi rai n̄ kuso Paki, indəi dəe dana.»

N̄ kuso l̄ Babe

(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; 1Kor 11.23-26)

¹⁴ Lok̄i də kadi asi, J̄eju əi k̄i njé kaw k̄ilə je iſi ta n̄ kuso t̄.

¹⁵ Ə J̄eju əl-de ə nə: «M-ndiḡi ngay kadi m-uso n̄ Paki kin səsi b̄ey taa kadi m-inḡe k̄o.

¹⁶ Ningə m-əl səsi, m-a m-uso səsi k̄i rangi gogi al, biti kadi n̄ kuso kin t̄l tane me b̄eko t̄ lə Luwə.»

¹⁷ Go t̄, J̄eju taa k̄op̄i kası kandi nju, ra oyo Luwə də t̄, ningə t̄l-n adi njé kaw k̄ilə je ə əl-de ə nə: «Itaai ɔ̄yi-naa dansi t̄,

¹⁸ Tadə, m-a m-ay kası kandi nju k̄i rangi al, biti kadi b̄eko t̄ lə Luwə re-n.»

¹⁹ Go t̄, J̄eju un mapa, ra oyo Luwə də t̄, uwə t̄eti naa t̄, t̄l-n adi njé ndo je, ningə əl-de ə nə: «E kin e darəm, k̄i e k̄i kun kadi mbata l̄esi. Itaai usoi kadi mesi ole-n dəm ti.»

²⁰ Go ne kuso t̄, J̄eju un k̄op̄i kası kandi nju, ra t̄eki ra-n k̄ete ka kin b̄ey, ningə əl-de ə nə: «K̄op̄i kin e kun mindi k̄i siḡi me məsim t̄ k̄i a ɔ̄y mbata l̄esi.»

²¹ «Ningə kadi igəri t̄eki dəw k̄i a ilə-m ji dije t̄, iſi səm ta n̄ kuso t̄ k̄i ne wa kin.

²² Mi *NGon dəw m-a m-oy t̄eki Luwə ɔ̄ji-n, n̄ kəm-to-ndoo e l̄ dəw k̄i a ilə-m mi NGon dəw ji dije t̄.»

²³ Lo kin t̄, njé kaw k̄ilə je iləi r̄ode iſi dəj̄inaa ta dande t̄ se naa dande t̄ ə kadi a ra n̄ k̄i be kin wa?

Dəw k̄i e k̄i bo

(Mt 20.24-28; 19.28; Mk 10.41-45)

²⁴ Go t̄, njé kaw k̄ilə je iləi ngirə naji-naa ta t̄ k̄i t̄oḡide əi n̄ se n̄ a e k̄i bo dande t̄ wa?

²⁵ Ə J̄eju əl-de ə nə: «NGar je k̄i ɔ̄i 6e dəḡin dije t̄ k̄i dangi dangi k̄i dənangi t̄ ne, rai r̄ode kadi n-əi b̄abe je də dije t̄, taa njé k̄i t̄oḡi k̄oße e jide t̄, indəi t̄oḡi də dije t̄ adi bari-de njé ra maji je t̄.

²⁶ N̄ səi, maji kadi irai t̄eki əi je iſi rai kin be al. Dəw k̄i e k̄i t̄oḡi dansi t̄, maji kadi t̄l r̄one dəw k̄i də du t̄, ningə kadi dəw k̄i n̄je kun dəsi, t̄l n̄je ra k̄ilə l̄esi t̄.

²⁷ Tadə dəw k̄i n̄je kisi ta n̄ kuso t̄ n̄im, dəw k̄i n̄je re k̄i n̄je kuso n̄im, dande t̄ k̄i joo kin, e k̄i n̄je kisi ta n̄je kuso t̄ ə e k̄i bo al a? Ningə mi, m-iſi dansi t̄ t̄e n̄je re k̄i n̄je kuso kadi səsi.

²⁸ Səi ə səi dije k̄i uwəi t̄oḡisi ba səm me k̄o t̄.

²⁹ Ningə t̄eki Luwə k̄i Bai adi-m k̄oße ka kin ə, mi m-adi-n səsi t̄.

³⁰ A usoi je, a ɔ̄yi-naa je səm me b̄eko t̄ ləm. Ningə a iſi də kimbər k̄oße t̄ kadi igāngi ta dəḡin ka *Isirayəl t̄ k̄i dəgi ḡide joo.»

J̄eju əl t̄eki Piyər a naji ta gər-ne

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; J̄a 13.37-38)

³¹ J̄eju əl Simq ə nə: «Simq, Simq, Su dəj̄i ta r̄abi kadi n-siyə səsi t̄eki dəw a siyə-n ko me kee t̄ be.

³² N̄ mi, m-əl ta k̄i Luwə mbata t̄ ləi, kadi ilə kadi-me ləi k̄o al. Ningə lok̄i a t̄el k̄i r̄om t̄, maji kadi ilə d̄ingəm me ngakq̄i je t̄.»

³³ Ə Piyər əl J̄eju ə nə: «Babe, mi basi kadi re e dangay ka m-a m-aw t̄ səi. A re e-n koy ka m-a m-oy səi.»

³⁴ Ə J̄eju t̄el əl-e ə nə: «Piyər, adi m-əli, bone wa kin, kunə kinjə n̄o al b̄ey ə, a naji ta nja mitə t̄eki igər-m al.»

La, k̄i b̄ol, k̄i sa nja

³⁵ J̄eju əl njé ndo je ə nə: «Lok̄i k̄ete m-ilə səsi k̄i kanji kadi uni la, ə se b̄ol, ə se sa njasi kin n̄ madi du səsi ma?» Ə iləi J̄eju t̄ əi nə: «Jagi, n̄ madi du-je al.»

³⁶ NGa ə J̄eju əl-de ə nə: «Ningə k̄i ngosine kin, dəw k̄i aw k̄i la ba kadi un jine t̄, e k̄i aw k̄i b̄ol ə kadi un jine t̄. A kin ə re dəw madi aw k̄i n̄e kat̄i al ə kadi ər kib̄i k̄i r̄one t̄ gati-n ə iyə lae ndoḡi-n n̄e kat̄i kare uwə jine t̄ t̄.

³⁷ Adi m-əl səsi, səbi kadi n̄e k̄i makitib̄i lə Luwə əl tae ə nə: "Tidəi-e dan njé ra majal je t̄i," kin ra n̄e dəm t̄. Ningə n̄e k̄i səbi kadi a re dəm t̄ kin, a ra n̄e.»

✳ 22:20 Tee k̄i taga 24.8; J̄erəmi 31.31-34 ✳ 22:37 Ejay 53.12

38 Ḍ njé ndoo je əli-e əi nə: «Babé, nē katí e e joo kin.» Ba əl-de ə nə: «E wa kin asi.»

*Jəju əl ta kí Luwə də mbal kagi bini je ti
(Mt 26.36-41; Mk 14.32-38)*

39 Go tí Jəju tēq, ningə təkí isi ra-n kête kête, un ta rəbi isi aw kí də mbal kagi bini je ti. *NJé ndo je lie uni goe.

40 Lokí rəi tēqi də mbal ti, Jəju əl njé ndo je ə nə: «Əli ta kí Luwə, kadi osi me nē na ti al.»

41 Ba ər rəne say ndəy, ningə osi məkəsine nangi, əl ta kí Luwə ə nə:

42 «Bai, re ındigi ə, osi kó kin ngərəngi kə rəm ti. Nə ke ə kadi e ndigí ləm mi al, nə kadi e ndigí ləi ı wa ə təl tane.»

43 Lo kin ti noq be, malayka kare i dərə ti re ade təgi.

44 Bəl ra Jəju, NDile isi nangi al, adi əl ta kí Luwə kí təgine, təte tosi nangi tə kər məsi be.

45 Go kəl ta ti kí Luwə, Jəju ı taa, təl re rə njé ndo je ti ningə, ıngə-de, isi toi 6i kí me ko.

46 Ḍ əl-de ə nə: «Wa! isi itoi 6i wa biti a? II taai, ə əli ta kí Luwə, kadi osi me nē na ti al.»

Kuwə Jəju

(Mt 26.47-55; Mk 14.43-49; Jə 18.3-11)

47 Lokí Jəju a əl ta ba 6əy ningə, kosı dije tēqi noq isi rəi. Judasi, kí e ki kare dan njé ndo je ti lə Jəju kí dəgí gide e joo ə e nođe ti. Re kí rɔ Jəju ti kadi n-uwe kí rəne ti.

48 Ḍ Jəju əl-e ə nə: «E ki kuwə kí a uwə-m mi *NGon dəw kí rəi ti ə a ilə-m ji dije ti!»

49 Lokí njé njiyə ki Jəju ooi nē je ki isi ra nē kin be 6a, dəji Jəju əi nə: «Babé, səbi kadi ji tigə-de ki nē katí ə se kadi ji ra ban ə?»

50 Ningə loe ti noq, ki kare dande ti ər kiyə tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə nē məsi kadi-kare je, 6a tigə mbie ki də ji kó ti lati gangi.

51 Nə Jəju əl-de ə nə: «Asi be ngata, iyəi-de adi rai.» Ningə ilə jine ədi-n mbi paja ka kin, 6a mbie tal to maji gogi.

52 Go ti, Jəju un ta əl ki bo je lə njé kijə nē məsi kadi-kare je, ki njé je ki njé ngəm ta kəy lə Luwə, ki ngatəgi je ə nə: «To tə nē ki mi nje bogi, ə irəi ki kiyə kasigar je, ki gol je taa kadi uwəi-mi be?»

53 NDə je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti lə Luwə, nə jisi ədi-m al, ningə e ndə ləsi bone, e ndə ki kadi təgi je ki majal ədi rəde me til ti.»

◊ 22:61 22.34

Piyər naji ta gər Jəju

(Mt 26.57-27.1; Mk 14.53-15.1; Jə 18.13-

27)

54 Lo kin ti, uwəi Jəju, awi sie, uri sie kəy lə ki bo lə njé kijə nē məsi kadi-kare je. Piyər adi ndəe ngal ndəy, ningə un gode isi aw səde.

55 Dije iləi por dana natı lo ti, isi ta ti, adi Piyər aw isi ta ti səde.

56 Ningə ngon dəne kare ki nje ra kılə me kəy ti, oo Piyər isi kunji por ti, ə ində manje ba, ningə əl ə nə: «E ki isi kin ka, kête e sie to.»

57 Nə Piyər naji ə nə: «Dəne, m-gər-e al.»

58 Ba ndəy go ti ə dəw kí rangi oo Piyər, ningə təl əl 6əy ə nə: «I ka, i dan dije ti lie to.» Nə Piyər ilə dəw ti ka kin ə nə: «Jagi, mi səde al.»

59 Biti asi kadi-kare go ti, ningə dəw kí rangi təl re də ti 6əy ə nə: «Ki rəjeti, dingəm kin kête e sie to, tədə e dəw kí Galile ti.»

60 Ḍ Piyər ilə ti ə nə: «Dingəm, m-gər me ta ləi ki ige kadi əl kin al.» Ba ta naa ti noq wa ki Piyər isi əl ta tane ti ba 6əy ningə, kunə kinjə no.

61 Loe ti noq, Jəju ilə rəti go Piyər, 6a me Piyər ole də ta ti ki Jəju əl-e ə nə: «Bone wa kin, kête 6əy taa kadi kunə kinjə no, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al.» ka kin.

62 Piyər ində lo tēq taga, noq ki man kəmne.

Dije tajı Jəju, tindəi-e

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

63 Dije ki njé ngəm Jəju, mbəi sie je, tindəi-e je.

64 Ba dəoi kəme ə əli əi nə: «Nə ə indəi wa igər dəwe adi j-o!»

65 Taa nē tajı je ki rangi ngay tēq tade ti ki rəe ti to.

Jəju a no njé gangi ta je ti lə Jipi je

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jə 18.19-24)

66 Lokí lo ti ningə, ngatəgi je lə *Jipi je, ki njé kun də njé kijə nē məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ıngəi-naa, awi ki Jəju nō njé gangi ta je ti lə Jipi je.

67 Ningə əli-e əi nə: «Re e jə jə Kirisi ki Luwə mbəte ə əl-je adi j-o.» Ḍ Jəju ilə-de ti ə nə: «Re m-əl səsi ka a taai mem al.

68 Taa re m-dəjì səsi ta ka a iləi-mi ti al to.

69 Ningə ki j-ai ta jiye ti ne kin, ilə ngire bone kin, mi *NGon dəw m-a m-isi də ji kə Luwə ti ki nje təgi ngata.»

70 Ba pəti dəji-e əi nə: «Adi i ngon lə Luwəta?» Ə Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa əli ki tasi təki, mi NGon lə Luwə.»

71 Lo kin ti, əli əi nə: «E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi əl ta dəe ti bəy a? J-əi je wa j-oi ta ka tae ti ki mbije ne ngata kin.»

23

Jəju a no ngar Pilati ti

(Mt 27.2, 11-14; Mk 15.1-5; Ja 18.28-38)

1 Go ti, ijj taai pəti awi ki Jəju no *Pilati ti.

2 Ningə lo kin ti, iləi rəde isi ındəi ta də Jəju ti əi nə: «Dingəm kam j-ingə isi sulə dije kadi buki-de wale. Əl-de kadi ugəi la-mbə nje kə ki bo Səjar al. Taa a də ti noq əl bəy təki n-e Kirisi, n-e ngar.»

3 Ə Pilati dəji Jəju ə nə: «I ngar lə *Jipi je a?» Ba Jəju ile ti ə nə: «E ta ki təe tai ti.»

4 Lo kin ti, Pilati əl ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je ki kosi je ə nə: «M-ingə nə madi ki ası kadi m-gangi-n ta də dingəm ti kin al.»

5 Nə uwəi tade ngə əi nə: «E nje sulə dije ki nə ndo ləne kadi tai rə. Ilə ngire Galile ti, un-n dənangı ki Jude ba pəti, biti ə təe-n rəjeti ne kin.»

Jəju a no Erodi ti

6 Loki *Pilati oo ta kin ningə dəji ə nə se dingəm kin e dəw ki Galile ti wa?

7 Ə lokı oo kadi Jəju i gın bekə tə lə *Erodi ningə, ilə sie adi Erodi ki dəkagiloe ti kin e Jorijaləm ti noq tə.

8 Loki Erodi oo Jəju 6a, rəe nəl-e ngay tadə mari nu ba ə isi sangi kadi n-oo Jəju ojı-n də ta lie ki dije isi əli. Erodi ındə mene ti kadi Jəju a ra nə kəjə je kadi n-oo.

9 Ə dəje ta je ngay, nə Jəju ile ti al.

10 Ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je əi noq, isi səki də Jəju ki təgide.

11 Erodi əi ki asigar je ləne kidi Jəju, mbəi sie, 6a iləi kibi ki ndole rəe ti, ə təli iləi sie adi Pilati gogi.

12 NDəe ti noq, Erodi əi ki Pilati ki kəte əi njé bə je lə naa, təli madi-naa je.

Gangi ta koy də Jəju ti

(Mt 27.11-26; Mk 15.1-15; Ja 18.39-19.16)

13 *Pilati 6ar ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je ki njé kun də kosi je,

14 əl-de ə nə: «Frəi ki dingəm kin adi-mi əi nə e nje sulə dije buki-de wale, nə me ta ti ki m-dəje nosi ti ne kin, m-ingə nə ki majal ki isəki-e-n, ki ası kadi m-gangi-n ta dəe ti al.

15 *Erodi ka ingle nə madi al tə, tədə təl ilə sie rəjeti gogi. Nə ki ası kadi dəw təl-e-n goto.

16 Be ə, m-a m-adı ındəi-e par ə m-a m-iyə taa.» [

17 Pilati əl be mbata də gal je pəti, lo ra nay pakı ti, səbi kadi Pilati ər dəw kare dangay ti adi-de.]

18 Nə dije pəti uni ndude ki taa əli əi nə: «İtəl-e kə ə ər Barabasi adi-je.»

19 Barabasi e dəw ki uwəi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki wongi ra-de də njé kəbe je ti me 6e ti nəm, təli dəw nəm.

20 Ningə təki Pilati ndigi-n kadi n-iyə Jəju taa, təl dəji-de ta də ti bəy.

21 Nə əi je əli ta ki ndu ki ngə ngay əi nə: «İbe kagi-dəsi ti, iße kagi-dəsi ti.»

22 Pilati re səde də ti bəy ki kə mítə ə nə: «Er ki majal ə dingəm kin ra ə? Nə ki ası kadi dəw təl-e-n goto, adı m-a m-adı ındəi-e par ə m-a m-iyə taa.»

23 Nə əi je ai də ndude ti, uni ndude ki taa, əli ta ki təgide ngay itə ki kəte kadi 6e kagi-dəsi ti tə bə wa.

24 Be ə, Pilati un ndune kadi n-ra nə ki kosi je ndigi.

25 Adı ər Barabasi ki ndigi kadi ər-e adi-de. Barabasi e dəw ki uwəi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki rai wongi də njé kəbe je ti nəm, taa təli dəw nəm. NGa ningə ndigi kadi tə Jəju taa n-ule ji asigar je ti kadi rai sie nə ki go ndigi ti ləde əi kosi je.

Awi ki Jəju ki lo 6e kagi-dəsi ti

(Mt 27.32; Mk 15.21)

26 Loki asigar je isi awi ki Jəju ningə, ingəi Sımo, dəw ki Sırən ti, ki j wale, 6a ındəi kagi-dəsi tə Jəju dəe ti, adı otı goe ti.

27 Kosi dije ngay uni go Jəju. Dəne je ındəi kadi-de noq, ndingəi rəde mbata lie.

28 Be ə, Jəju yəti kəmne ki dəde ti, əl-de ə nə: «Dəne je ki Jorijaləm, inqı-mi al, nə kadi inqı rəsi səi je wa, ə inqı ngansi je.

29 MBata ndə a re noq kadi dije a əli əi nə: «Majı-kur ə də kuji dəne je ti, e də njé je ti ki

oji ngon ndə kare al, ki ɨləi mba ta ngon ti al.”

³⁰ Lo kin ti noq̄ be, dije a əli mbal je ei nə: “Osi dəje ti!” Ə a əli dii je ei nə: “Ibɔyɔi-je[☆]!”

³¹ Kin ə dəw ra kagi mbəl be ningə, kagi ki tuti taa yae a to ban ə?»

³² Lo kin ti, rəi ki baw kaya je ki njé tol ne joo kadi təli-de naa ti ki Jəju.

Dije bəi Jəju kagi-dəsi ti

(Mt 27.33-44; Mk 15.22-32; Ja 19.17-24)

³³ Lok̄ rəi təei lo ti ki 6ari-e «Ka də dəw» 6a, asigar je bəi Jəju kagi-dəsi ti, loe ti noq̄, taa bəi baw kaya je ki joo ka kin naa ti ki Jəju də kagi-dəsi ti to. Bəi ki kare də ji koe ti, ə bəi ki nungi də ji gəle ti to.

³⁴ Ningə Jəju əl ə nə: «Bai, adi mei səl dəde ti, tədə gəri ne ki a rai kam al.» Noq̄ be, asigar je tigəi kır (mbare) də kibi ti lie, ləbin-naa.

³⁵ Kosı dije ai noq̄ a goi-de, ningə njé kun də *Jipi je ibəi Jəju kogii əi nə: «Aji dije ki rangi, ən ə, kadi aji rəne e wa adi j-o to, təki re e Kirisi lə Luwə ki Luwə mbəte[☆].»

³⁶ Asigar je ka kin agi ki rə Jəju ti, mbəi sie, 6a adi-e kasi ki masi kade ay[☆].

³⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re i ngar lə Jipi je ə, aji rəi i wa adi j-o.»

³⁸ Ba ndangi ne madi bəy to me ba ti, indəi taa də Jəju ti əi nə: «Dəw kam e ngar lə Jipi je.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki bəi-e də kagi-dəsi ti tajı Jəju ə nə: «I al ə ə nə j Kırisi ki Luwə mbəte a? Aji rəi i wa, ə aji-je səi.»

⁴⁰ Nə e ki nungi kəl ki madine ə nə: «I ki ta ki gangi ki kare wa kin isi dəi ti to kin, ibəl Luwə al a?»

⁴¹ Ki ɔj̄i dəje, e go ti, tədə e ne ki je wa ji dibi ə ji təti kande, nə e, ne madi kare ki majal ki ra goto.»

⁴² Ba e ki njé kəl ki madine ka kin təl əl Jəju ə nə: «Jəju, ndə ki a re tə ngar ə, adi mei ole dəm ti.»

⁴³ Ə Jəju ile ti ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, 6one wa kin a i səm naa ti me be rənəl ti.»

Koy Jəju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Ja 19.28-30)

⁴⁴ Ki kadi ki kaw ki jam də 6e ti be, ə lo ndul dənangi ti biti kadi ki mitə ki lo səlo.

[☆] 23:30 Oje 10.8 [☆] 23:35 Pa je 22.8-9 [☆] 23:36 Pa je 69.22
20.10; Dətərənom 5.14

⁴⁵ Kadi ur dana, dəw oo-e al. NGa ningə, kibi ki gangi lo ki me kəy ti lə Luwə gangi dana lə naa je joo[☆].

⁴⁶ Ba Jəju un ndune ki taa ə nə: «Bai, m-iyə ndilm me jii ti.» Ningə go ta ti kin 6a kəzə tee.

⁴⁷ Lok̄ ki bo lə asigar je oo ne je ki rai ne kin be 6a, ilə təj̄i də Luwə ti ə əl ə nə: «E ki rəjeti, dəw kin e dəw ki dana.»

⁴⁸ Kosı dije ki əi lo ne ti kin, lok̄ ooi ne ki ra kin 6a, təli 6e je ki kadi-de ki kində, ndingəi rəde.

⁴⁹ Dije pəti ki gəri Jəju, ki dəne je ki i sie Galile ti, ai səy indəi kəmde a ooi ne je ki isi rai ne.

Kilə Jəju 6e nin ti

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Ja 19.38-42)

⁵⁰ Lo kin ti noq̄ be ə, dəngəm kare ki təe nə Jisəpi i noq̄ re. Jisəpi e ki kare dan njé gangi ta je ti lə *Jipi je, e dəw ki maji, e dəw ki dana,

⁵¹ adi ne je ki made je dəoi naa ti ə rai kin, e ndiḡi səde də ti al. Jisəpi e dəw ki Arimati ti, ki e be lə Jipi je. E isi nginə ta kəbe lə Luwə ki kadi a re.

⁵² Jisəpi aw rə *Pilati ti, dəje nin Jəju.

⁵³ Be ə, aw risi nin Jəju də kagi-dəsi ti, re-n nangi, dole ki kibi, 6a aw ile me 6e nin ti ki rai kadi mbəl ti. E 6e ki dəw 6e nin ti al bəy.

⁵⁴ NDəe ti kin, e ndə ki dije isi ɔsi nja ne je naa ti, tədə lo ti par ə e ndə taa kəzə.

⁵⁵ Dəne je ki i ki Jəju Galile ti nu, rəi sie, awi naa ti ki Jisəpi. Awi goi 6e nin ki kadi iləi Jəju ti ka kin, ə ooi kuji kılə ki iləi nine.

⁵⁶ Go ti, təli awi 6e, indəi də yib̄i kagi ki eti mbi, naa ti, mba koy rə nin Jəju ti. Ningə ndə kər kəzə, uwəi kə rəde təki ndu-kun əl-n[☆].

24

Jəju i lo koy ti

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Ja 20.1-13)

¹ NDə diması ki si 6at̄i ba 6a, dəne je awi də 6adi ti ki yib̄i kagi ki eti mbi ki indəi dəe dana mba koy rə nin Jəju ti.

² Lok̄ awi ningə, ingəi mbal ki uti ta 6adi ka kin dəw nduguru-e rangi.

³ Lok̄ uri me 6adi ti 6a, oi nin Babə Jəju, al.

[☆] 23:45 Tee ki taga 26.31-33 [☆] 23:56 Tee ki taga

⁴ Loe ti noq̄ be, gəri n̄ ki kadi rai al, ningə yə dingəm j̄e joo ki iləi kib̄i ki ndoy r̄de ti, t̄ēi h̄ay ki r̄de ti.

⁵ Bel tol-de, adi iləi d̄de ki nangi, n̄ dingəm je ka kin əli-de əi n̄: «Ra ban ə iſi sangi d̄ew ki iſi kəm dan njé koy je ti ə?

⁶ E goto ne ngata, i taa lo koy ti. Ningə maji kadi adi mesi ole d̄ ta ti ki əl səsi loki e-n Galile ti b̄ay kin.»

⁷ Ələ n̄: «Səbi kadi dije a iləi-mi *mi NGon d̄ew ji njé ra majal je ti kadi b̄əi-mi kagi-dəsi ti, ba go ti, m-a m-i taa lo koy ti ki ndo ki ko mitə go koym ti.»

⁸ Lo kin ti, mede ole d̄ ta ti ki Jəju əl.

⁹ Be ə, loki təli d̄o b̄adi ti, rəi əri poy n̄ je kin njé ndo je ki d̄oḡi gide kare əi ki ndəge je pəti adi-de oi.

¹⁰ NJé kər poy n̄ kin njé kaw kılə je e Mari ki Magidala n̄im, Jan n̄im, Mari ki ko Jakı n̄im, ki ndəgi dəne je ki əi səde.

¹¹ N̄ njé kaw kılə je ooi ta kin tə ta ni adi taai ta lə dəne je ka kin al.

¹² Lo kin ti noq̄, Piyər ə i ki ngədi, aw ilə mbəne be n̄in ti ningə, oo ta kib̄i je ki doləi n̄in par ə a nangi. N̄ kin ndəji Piyər ngay, loki iſi təl ki 6e.

*Jəju əi ki njé ndo je joo d̄o rəbi ti ki kaw Emawusi
(Mk 16.12-13)*

¹³ NDœe ti wa ka kin, njé ndo je joo iſi awi ngon be ti kare ki bari-e Emawusi, ki a ası kulə mətər d̄oḡi gide kare ki 6e bo ki Jorijaləm.

¹⁴ *NJé ndo je ki joo ka kin, a əli-naa ta d̄o n̄ je ti ki ra n̄ kin.

¹⁵ Ningə loki a əli-naa ta, a naji-naa ti ka kin ningə, Jəju t̄ēi uwə səde rəbi.

¹⁶ N̄ kəmde uti d̄e ti adi gəri-e al.

¹⁷ Ə Jəju dəji-de ə n̄: «E ri ə a naji-naa ta ti d̄o rəbi ti be ə?» Ningə təli ai lo ka ti, kəmde il kıriri.

¹⁸ Ba ki kare dande ti ki təe n̄ Kıləwopasi əl Jəju ə n̄: «I ki kari ba par ə i d̄ew ki isi Jorijaləm ti ne ki kanj̄i kadi oo ka n̄ je ki rai n̄ me ndo je ki ne kin!»

¹⁹ Ə təl dəji-de ə n̄: «E ri ə ra ne ə?» Ningə iləi-e ti əi n̄: «N̄ ki ra n̄ əji-n̄ d̄o Jəju ki Najarəti ti, ki e nje kal ta ki ta Luwə ti ki aw ki təgi ngay. Aw ki təgi me kılə rane ti n̄im, me ta kəlnə ti n̄im, n̄o Luwə ti ki n̄o dije me ti pəti.

²⁰ N̄ ki bo je ki d̄o njé kijə n̄ məsi kadi-kare ti, ki njé kun d̄o Jip̄i je, uwəi-e, iləi-e ji dije ti kadi gangi ta koy d̄e ti, ə b̄əi-e d̄o kagi-dəsi ti.

²¹ Je j-o kadi e ə e d̄ew ki kadi a taa *Isirayəl je ilə-de taa. Ningə me n̄ je ti kin pəti, bone ə e ndo ki ko mitə ki n̄ je kin rai n̄.

²² N̄ n̄ kare, dəne je ki me b̄uti ti ləje əli-je n̄ ki ndəji-je ngay. T̄ēi ki si b̄ati ba awi d̄o b̄adi ti,

²³ n̄ oī n̄ine al, ba təli rəi əli-je təki malayka je t̄ēi r̄de ti əli-de təki a ki dəne taa.

²⁴ Ə madije je madi awi d̄o b̄adi ti ba, oī n̄ je təki wa ki dəne je əlii. Ningə e wa taa, d̄ew oo-e al.»

²⁵ Lo kin ti, Jəju əl-de ə n̄: «Səi dije ki n̄ gər ləsi goto, ngə səsi kadi adi mesi kalangi ba nje kəl ta ki ta Luwə ti!

²⁶ Səbi kadi Kirisi a īngə ko be taa kadi a īngə-n təba ləne.»

²⁷ Be ə, ər-n-de gin makitibi je pəti ki əl ta ki d̄e ti, ilə ngire d̄o ndu-kun ti lə *Moj̄i tee-n d̄o njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti.

²⁸ Loki īndəi d̄o be ki iſi awi ti b̄asi ba, Jəju ra d̄o kəmne ti tə n̄ ki a aw ki kəte be.

²⁹ Ə gangi-e əi n̄: «Kadi ur ngata, adi lo dibi, ə n̄ iſi nangi r̄jeti.» Be ə, tə aw səde lo kiside ti.

³⁰ Loki iſi ta n̄ kuso ti səde, un mapa, ra oyo Luwə d̄o ti, uwə təti naa ti, ba təl-n adi-de.

³¹ Lo kin ti ngata ə, kəmde t̄ē adi gəri-e təki e Jəju, n̄ loe ti noq̄, Jəju tən jip̄i adi ooi-e al.

³² Ə təli iſi əli-naa əi n̄: «Loki iſi əl-je ta d̄o rəbi ti, iſi ər-n-je gin n̄ je ki ndəgi me makitibi je kin, to tə n̄ ki e por ə iſi q̄ meje ti be.»

³³ Ba loe ti noq̄, ijj taai, təli iləi d̄de kaw Jorijaləm gogi. Aw īngəi njé ndo je ki d̄oḡi gide kare ki ndəge je ki gode ti kawi-naa iſi.

³⁴ Ə pəti əli njé ndo je ki joo ka kin əi n̄: «E ta ki r̄jeti kadi Babə i lo koy ti! T̄ē īngə Simq̄, adi Simq̄ oo-e ki kəmne!»

³⁵ Lo kin ti, njé ndo je ki joo, iləi r̄de əri-de gin n̄ je ki īngə-de d̄o rəbi ti, ki gər ki gəri Jəju lo təti mapa ti.

*Jəju əj̄i r̄ne njé ndo je ləne
(Ja 20.19-23)*

³⁶ Lokî isi eli-naa ta ba bøy ningə, Jəju wa tē̄ høy dande ti, el-de ə nə: «Lapiya e səsi.»

³⁷ Lo kin ti, bəl təl-de, ndilde tē̄. Gai kadi e ndil ə ooi-e.

³⁸ Ə Jəju el-de ə nə: «Ra ban ə ndilsı goto je, mesi təsi je be ə?»

³⁹ Iggi jim je, ki njam je kin oi, e mi wa. NDil aw ki dane je, ki singane je təki oi-mi kin al.»

⁴⁰ Lo kin ti, təji-de jine je, ki njane je adi-de ooi.

⁴¹ Rənəl dum də njé ndo je, e nə ki əti-de bəl ki dum, adi lo kadi ooi tə e nə ki rəjeti nga. Ə Jəju dəji-de ə nə: «Awı ki ngon ne kuso nə a?»

⁴² Ba adi-e ngon dam kanji ki ndaw.

⁴³ Ə Jəju taa, uso ta kəmde ti.

⁴⁴ Ningə go ti, el-de ə nə: «Ta je ki ndə ki m-əl səsi loki mi-n səsi bøy ə to kin: NDə ki m-əl səsi təki, nə je pəti ki ndangi me ndukun ti lə *Mojı je, ki me ta ti lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki me pa kosi je ti kin, sobi kadi a təli tade be.»

⁴⁵ Lo kin ti nga ə, Jəju adi-de ku dəde, kadi gəri me makitibə lə Luwə.

⁴⁶ Ningə el-de ə nə: «E ta ki ndangi kəte, təki mi Kirisi m-a m-ingə ko, dije a təli-mi, ba go ti, m-a m-ı taa dan njé koy je ti ki ndə ki ko mitə lə ndə koym[☆].

⁴⁷ Dije a iləi mbə ki təm, ilə ngire Jorijaləm ti, biti ki rə gin dije ti pəti, kadi dije iyəi go rəbi ne rade je ki majal ko, kadi Luwə iyə-n go majal je ləde ko tə.

⁴⁸ Ningə sei ə sei njé ma naji kin.

⁴⁹ Ki ɔji dəm, m-a m-ilə ki nə ki Bai un mindine də ti kadi n-a n-adı səsi kin. Ningə a isi 6e bo ti ne biti kadi təgi ki j dərə ti kin re dəsi ti bøy taa.»

Jəju aw dərə ti

(Mk 16.19-20; Knjk 1.9-14)

⁵⁰ Go ti, Jəju aw ki njé ndo je ləne basi kadi 6e ti ki Bətani, ba oy jine ki taa, njangi dəde.

⁵¹ Lokî njangi dəde ningə, iyə-de ə ər rəne ko rəde ti, ba uni-e awi sie dərə ti.

⁵² Lo kin ti noq, njé ndo je əsi məkəside nangi noe ti, ba təli gogı Jorijaləm ti ki rənəl ngay.

⁵³ Dəkagilo je pəti, əi gin kəy ti lə Luwə, iləi təji də Luwə ti.

[☆] 24:46 Ejay 53; Oje 6.2

Poy Ta kí Mají lə Jéju kí Ja ndangí

Ta kí də Poy ta tí kí Mají lə Jéju kí Ja ndangí

Poy Ta kí Mají lə Jéju kí Ja ndangí e kí kare dan Poy ta je tí kí Mají kí sō (Matiye, Marki, Lukí kí Ja). NGa ningə ta je kí aw naa tí kí njé kí mitə e ngay al. Ta je kí aw naa tí səde, e ta kí də koy Jéju Kirisi tí kí kaw kí ta təl ta makitibí tí kin par. Né je madí kí Ja əl tae, made je əli al, tə ta lə taa-naa kí Kana tí (2.1-12), kí ta lə Nikodəm kí aw ingə Jéju (3.1-21), kí ta lə dəne kí Samari tí əi kí Jéju (4.1-12), kí ta lə dīngəm kí rəe oy njururu kí Jéju aje (5.1-18), taa ta lə dəw kí kame tə lo koje tí nu ə Jéju adi kame oo lo (9.1-41) je kin. Né kí rə Jéju tí kí Ja a də tí ngay, e nə ndo je lie kí ndo dije.

Me ta tí kí Ja əl-e-n ngirə makitibí lene kin (1.1-18), təjí Jéju kadi e Ta lə Luwə. Ta kí təl rəne dəw tí, re dan dije tí kí dənangí tí ne. Poy Ta kí Mají lə Jéju kí Ja ndangí kin así kadi dəw gangí kəy kame así joo:

Kəy kame kí dəsəy (1.19-12.50) əl ta kí də nəjí kí ma tí kí dije kí dangí dangí (Ja Batisi, Andire, Pilipi kí Nataniyəl) mai də Jéju tí, nə na ma kí go lo kooe tí lene. Taa əl ta də dije tí kí dangí dangí kí Jéju ingə-de nəm, nə kəjí je kí así gín siri kí Jéju ra nəm tó, kí kadi dije sangi gine gəri mají. Ja təl ta kəy kəm ta lene kí dəsəy kin kí kəsi də ta je kí dangí dangí kí Jéju əl naa tí (12.37-50).

Kəy kame kí kə joo, əl ta lə Jéju kí təjí kí ta je kí təgide to, kí rai rəde tə ta je kí dəw a əl nginə-n ndəne kam be, kí rə njé ndo je tí lene (13-16). Lo kin tí, Jéju əl ta kí Bawne, ningə me kəl ta tí kí Bawe Luwə, ində də rəne dana kadi ngəm-n koy kí a re dəe tí, əa dəjí Bawne kadi ində kame go njé kun gone tí kí n-a n-iyə-de tone tí kin mají (17). Ta lə Ja təl osí go ndəgi Poy ta je tí kí Mají kí mitə, loki əl-n ta kuwə kí uwəi Jéju, kí gangí kí gangí ta koy dəe tí, bəi-e kagi-dəsí tí, ningə go tí təjí dan njé koy je tí kin (18-20). NDə ra nay Pakí tí, Jéju təjí ingə Mari kí Magidala nəm, ingə njé ndo je lene nəm. Taa go tí, təl təjí

ingə-de kingə kí rangí bəy mbata lə Tomasi kí made je əli-e ta lə Jéju kí təjí lo koy tí ə nəjí kin kadi tə e ka oo-e tó. To tə nə kí Ja əl gín nə kí ndangí-n Poy Ta kí Mají kin (20.30-31), təl-n ta makitibí lene ngata be, bəy taa təl re də təjí tí kí Jéju təjí ingə njé ndo je siri ta ba tí kin.

Gín nə kí Ja ndangí-n Poy Ta kí Mají kin (20.30-31) ə ilə jine də tí kin ə a ra kadi dəw kí tīdə makitibí kin 6a, a gər ay njay təkí Jéju e darə Kirisi wa kí Luwə mbəte kí səbí kadi a re ka kin nəm, e NGon lə Luwə nəm. E lo kin tí ə dəw kí ra a ingə-n kají təkí Jéju wa əl-n ə nə: «Mi rəbi, mi ta kí rəjeti, mi kisi kí də taa...» (14.6).

Jéju e ta kí jə Luwə tí

¹ Lo kílə ngirə nə je tí pətí, dəw kí e ta e nəgata,

Dəw kí e ta e naa tí kí Luwə,
Dəw kí e ta e Luwə.

² Lo kílə ngirə nə tí, dəw kí e ta e naa tí kí Luwə.

³ E ə Luwə un-e ra-n nə je pətí.

Né kí Luwə ra-e kí kanje e goto[☆].

⁴ Dəw kí e ta ka kin ə e nje kadi dije isi kí dəde taa.

Ningə kisi kí də taa kí jə rəe tí kin ə e kunji də dije tí kí dənangí tí ne.

⁵ Kunji unjí də til tí,

Né til uwə kunji ka kin kí rəne tí al.

⁶ Luwə ilə dəw kare kí təe nə Ja ade re.

⁷ Re tə nje ma nəjí kadi ma nəjí lə kunji,
Kadi dije pətí adi mede kunji kí takule.

⁸ Ja e kunji al, nə e nje ma nəjí lə kunji.

⁹ Dəw kí e ta kin e ə e kunji kí rəjeti.

Kunji kí rəjeti kí re dənangí tí ne,

Unjí də dije tí pətí.

¹⁰ Dəw kí e ta e dənangí tí ne.

Ningə e ə Luwə un-e ra-n dije kí dənangí tí ne,

Né dije kí dənangí tí ne gəri-e al.

¹¹ Dəw kí e ta kin re dan dije tí lie,

Né dije lie uwəi-e kí rəde tí al.

¹² NGa ningə, njé kí uwəi-e kí rəde tí,
Adi e njé kí adi-e mede, adi-de ta rəbi kadi təli ngan lə Luwə.

¹³ Təli ngan lə Luwə, kí go koji tí kí məsí təki dije isi ojii-naa kin al nəm,

Kí go ndigi tí lə dəw al nəm, nə e Luwə wa ə adi təli ngane je.

[☆] 1:3 Kílə ngirə nə je 1.3; Pa je 33.6, 9

14 Dəw kī e ta, təl darə dəw kī rəjeti,
Uwə lo kisi danje ti.
Me-majī, kī nē kī rəjeti rosī mee.
Je j-o təba lie. E təba kī NGon kī kare ba īngə
kī rə Bawne ti.

15 Ja un ndune kī taa, ma-n naji lie ə nə:
«E ə e dəw kī m-əl ta lie kate m-əl m-ə nə:
“Dəw kī re gom ti, e kī bo dəm ti,
Tado e isi kī dəne taa kate nom ti.”

16 «Je pəti, j-īngə nē majī kī j-ī rəe ti, kī go
me-majī ti lie.

Adi-je majī-kur kī ɔsi go naa go naa.

17 Luwə adi-je ndu-kun kī go rəbi lə Moji¹⁸,
Nə me-majī kī nē kī rəjeti rəi kī go rəbi lə Jəju
Kirisī.

18 Dəw kī oo Luwə goto, nə NGon kī kare ba,
Kī e Luwə ə isi kadi Bawne ti, ə ra adi ji gər-e.»

Ta kī Ja Batisi əl də Jəju ti (Mt 3.1-12; Mk 1.2-8; Lk 3.15-17)

19 Lokī *Jipi je kī Jorijaləm ti ələi njé kijə
nē məsi kadi-kare je kī njé je kī gin kojī ti lə
*Ləbi kī rə Ja ti dəji-e ə nə: «İ nə ə?»

20 Ba, Ja əl-de wangī kī taga, kī kanjī yəti
ta ə nə: «Mi Kirisi al.»

21 NJé kī ələi-de ka kīn təli dəji-e əi nə: «NGa
i nə dana? İ nje kəl ta kī ta Luwə ti Eli a?» Ə
Ja əl-de ti ə nə: «Jagi, mi Eli al.» Təli dəji-e
bəy əi nə: «İ NJe kəl ta kī ta Luwə ti kī j-isi j-ī
ngəm-e a?» Ja ə nə: «Jagi, mi NJe kəl ta kī ta
Luwə ti al¹⁹.»

22 Lo kin ti noo, əli-e əi nə: «NGa i nə dana
bangī wa əl-je ədi j-o, tado səbi kadi j-a ji təl
kī ta madi kadi j-aw-n kī rə njé je ti kī ələi-je.
Ta ri ə əl də rəi ti j-ī wa ə?»

23 Nōo be ngata ə Ja əl-de ti ə nə:
«Mi ə mi dəw kī ndue əa dələ lo ti ə nə:
“Irəi go rəbi lə Babə adi a njururu!”²⁰
Təki nje kəl ta kī ta Luwə ti Ejay əl-n.»

24 NJé kī ələi-de ka kīn əi *Parisi je.

25 Ə təli dəji Ja Batisi bəy əi nə: «A kin ə re
i Kirisi al nīm, i Eli al nīm, taa i NJe kəl ta kī
ta Luwə ti kī j-isi j-ī ngəm-e kīn al nīm tə ə, ra
ban ə isi ira dije batəm ə?»

26 Ə Ja əl-de ə nə: «Mi m-ra dije batəm me
man ti, nə dəw madi e mbəsi ti noo kī igəri-e
al.»

27 E re gom ti, nə kīlə sa kī njae ti ka mi
m-asi kadi m-tutti al.»

28 Nē je kīn pəti rai nē Bətani ti, dam ba
Jurdə ti, kī Ja ra dije batəm ti.

Ta kī Ja Batisi əl də Jəju ti

29 Lo ti də ti, Ja oo Jəju kī isi re kī rəe ti ningə
əl-e nə: «Oi *NGon dəgi batı lə Luwə kī nje kər
majal lə dije kī dənangī ti ne kō.»

30 E ə e dəw kī m-əl ta lie kate m-əl m-ə nə:
“Dəw kī re gom ti, e kī bo dəm ti, tado e isi kī
dəne taa kate nom ti.”

31 Mi kī dəm m-gər-e kate al, nə m-re m-
ra dije batəm me man ti mba kadi m-adı
*Isirayəl je gəri-e-n.»

32 Ja ma naji ə nə: «M-o NDil Luwə i taa,
risi tə də dum be re isi dəe ti.»

33 Mi m-gər-e al, nə Luwə kī əl-e-m adı m-re
m-ra dije batəm me man ti ə əl-e m ə nə: “Dəw
kī a o NDil i taa risi re isi dəe ti kīn ə, a ra dije
batəm me NDil ti.”

34 Ningə mi, m-o nē kīn kī kəm, adı m-ma
naje təki dəw kīn e NGon Luwə.»

35 Lo ti kī go ti, Ja təl re loe ti ka kīn bəy, əi
kī njé ndo je ləne joo.

36 Be ə, lokī Jəju isi də, adı kəme e kī dəe
ti oo-e-n, ningə əl ə nə: «Oi NGon dəgi batı lə
Luwə.»

37 Lokī njé ndo je lə Ja ooi də ta kīn ningə,
uni go Jəju.

38 Lokī Jəju əl-e rəti ningə, oo-de kadi isi uni
goe, ə dəji-de ə nə: «Ə ri ə isi sangi ə?» Ə əi
je ələi-e ti əi nə: «Rabi, lo kī isi ti e ra be ə?»
(*«Rabi» kər me nə: NJe ndo dije)*

39 Jəju əl-de ə nə: «Irəi, ə a oi.» Be ə, awi,
ooi loki Jəju isi ti. Ba isi, təli ta ndə ləde rəe ti
noo. Də kadi, e kadi kī sə kī lo sələ.

40 Andire kī ngoko Simo Piyər e dəw kare
dan dije ti kī joo kī ooi ta ta Ja ti ə uni go Jəju.

41 Dəw kī dəsəy kī Andire īnge, e ngoko Simo.
Ə əl-e ə nə: «J-īngə Məsi.» (*«Məsi» kər
me nə «Kirisi, kī e dəw kī Luwə mbəte.»)*

42 Ba, aw kī Simo rə Jəju ti. Ə Jəju go Simo
ba ningə əl Simo ə nə: «İ Simo, kī ngon lə
Jonasi. A bari-ni Səpasi», (*«Səpasi»*, kər me
nə «Piyər».)

Pilipi əi kī Nataniyəl

43 Lo ti kī go ti, Jəju un ndune kadi n-aw
dənangī Galile ti. Də rəbi ti, īngə Pilipi, ningə
əl-e ə nə: «Un gom.»

44 Pilipi e dəw kī Bətisayda ti, kī e əe lə
Andire əi kī Piyər.

¹⁸ 1:17 Təg kī taga 31.18; 34.28

¹⁹ 1:21 Malasi 3.23; Dətərənom 18.15, 18

²⁰ 1:23 Ejay 40.3

45 Go ti, Pilipi aw ingə Nataniyəl, ningə el-e a nə: «J-ingə dəw ki *Mojı el ta lie me ndukun ti, taa njé kəl ta je ki ta Luwə ti ka eli ta lie tə ka kin. E Jəju ki ngon lə Jisəpi ki Najarəti ti.»

46 Ó Nataniyəl el-e a nə: «Be ki Najarəti ti kam kadi ne ki maji a tee ti to ma?» Ó Pilipi el-e a nə: «Ire o.»

47 Loki Jəju oo Nataniyəl isi re ki rœ ti, el ta dəe ti a nə: «Oi *Isirayəl ki rɔjeti, ki dəw asi kingə ne ki majal rœ ti al.»

48 Lo kin ti noq, Nataniyəl dəjì Jəju a nə: «Ira ban e igər-m e?» Ó Jəju el-e a nə: «Kete bəy taa kadi Pilipi ɓar-i, loki isi gin kagi mbay-kote ti kin m-o-i.»

49 NGata e Nataniyəl el Jəju a nə: «Nje ndo dije, i NGon lə Luwə, i ngar lə Isirayəl je.»

50 Jəju ile ti a nə: «MBata kəl ki m-əli m-ə nə m-o-i gin kagi mbay-kote ti kin e adi-m mei, nə a o ne je ki eti ɓəl itə e kin bəy.»

51 Taa Jəju tel ilə də ta ti kin bəy e nə: «Təki rɔjeti, m-əl səsi, a oi dərəq təe tane, ningə malayka je lə Luwə a awi ki taa je, təli ki nangi je dəm ti mi *NGon dəw.»

2

Jəju ra man adi təl kası lo taa-naa ti ki Kana

1 NDəjoo go ti, taa-naa to Kana ti ki Galile. Ko Jəju e loe ti noq,

2 ningə ɓari Jəju ei ki njé ndo je lene loe ti to.

3 Də gangi lo madi ba, kası goto. Ó ko Jəju el-e a nə: «Dije ayi-naa kası tigə.»

4 Nə Jəju ile ti a nə: «E ri e ige rəm ti a dəne? Də kadi ləm asi al bəy.»

5 Ba koe el njé ləbi ne je a nə: «Nə ri ki el səsi a irai.»

6 NGa ningə gum je mehe ki kibə ki mbal isi noq, tə gum je ki *Jipi je isi odi man ki mee ti ndogi rəde ki go kujı ne ra je ti ləde kadi tə awi ki ta dəde al, ta kəm Luwə ti. Gum je ka kin, ki kare mee a asi mbul joo je mitə je kare.

7 Jəju el njé ra kılə je a nə: «Uti man me gum je ti kin adi rosı,» ningə uti man me ti adi rosı bututu.

8 Ba Jəju el-de a nə: «Odi ngata, a awii adi nje kində kəmne go ne kuso je ti,» ba ədi awii adi-e.

◊ 2:13 Tee ki taga 12.1-27 ◊ 2:17 Pa je 69.10

9 Nje kində kəmne go ne kuso ti odi man ki təl kası ka kin tane ti. Gər lo ki kası kin təe ti al, nə njé ra kılə je ki odi kası kin gəri maji. Nje kində kəmne go ne kuso ti ɓar nje taa dəne

10 el-e a nə: «Dije ei njé kadi kası ki nəl dije ayi-naa kete, adi lokı dije ayi-naa adi rade bəy taa təli də e ki nəl al ti, nga i ra ban e ingəm kası ki nəl adi isi biti də kadi ki ne kin e?»

11 E kin e ne kɔji lə Jəju ki də kete ki ra Kana ti, dənangı Galile ti. Ra ɔji-n tɔgine, ningə njé ndo je lie adi-e mede.

12 Go ne je ti kin, Jəju aw Kapərnayim ti, ei ki kone je, ki ngakone je, ki njé ndo je lene; nə ke a isi Kapərnayim ti ndə ngay al.

*Jəju tuwə njé ra gati je me kəy ti lə Luwə
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)*

13 NDə ra nay Paki lə *Jipi je e basi a Jəju aw Jorijaləm ti.◊

14 Jorijaləm ti, Jəju ingə njé gati mangi je, njé gati batı je, ki njé gati ki də dum je natı kəy ti lə Luwə, taa njé ɓəl la je ka isi ɓəli la je ləde noq to.

15 Lo kin ti, Jəju ra ndəy kulə, tuwə-n-de pəti natı kəy ti lə Luwə ko, naa ti ki mangi je, ki batı je, taa njé ɓəl la je ka, sane la je ləde ko, tində tabilə je ləde tilə to.

16 Ningə el njé gati də je a nə: «Oyi ne je kin pəti ko lo kin ti rangi, ningə kadi irai me kəy lə Bai tə lo gati ləsi al.»

17 Lo kin ti, me njé ndo je ole də ta ti ki ndangi me makitibi ti ei nə: «Ta lə kəy ləi uwə mem kuwə ki a təl-m.»◊

18 Nə Jipi je uni ta eli-e ei nə: «Nə kɔji ri e a tɔji kadi ji gər-n təki aw ki təgi kadi ira-n ne je ki ira kin e?»

19 Ó Jəju el-de a nə: «Itəi kəy lə Luwə kam, a me ndə ti ki mitə, m-a m-təl m-ində taa gogi.»

20 Ó Jipi je eli-e ei nə: «Ji ra bal kuti so gide mehe ba ji ra kəy lə Luwə kam oy, ningə i a təl ində rangi me ndə ti ki mitə a?»

21 Kəy ki Jəju el tae kin e daroe.

22 NGa ningə, ndə ki Jəju ij-n taa dan njé koy je ti kin, me njé ndo je ole də ti təki ndə ki el ta kin, ba adi mede ta lə Luwə ki ndangi nim, adi mede ta ki Jəju el ka kin nim.

Jəju gər ne je pəti ki me dəw ti

²³ Lokî Jëju e-n Jorijaläm ti, dökagilo ranay pakî ti, dije ngay adi-e mede, lokî oi ne kojî je kî ra adi ooi kî këmde.

²⁴ Në Jëju ë, taa mede al, tado gér-de pëti majî ngay,

²⁵ taa aw kî ndoo kadi dëw ma najî dô dëw ti ade al tô, tado e wa gér ne je pëti kî to me dëw ti.

3

Jëju ei kî Nikodäm

¹ Me bûti ti lë *Parisi je, dingäm kare e noo, tœ nœ Nikodäm. E kî kare dan kî boy je ti lë *Jipi je.

² Dingäm kin re rô Jëju ti kondô ël-e ë nœ: «Nje ndo dije, ji gér kadi Luwë ilëi kadi ire indo-je ne, tado dëw kî asi kadi ra ne je kî ëti bël tækî isi ira-n kin be kî kanji kadi Luwë e sie goto.»

³ Jëju ël-e ë nœ: «Tækî rôjeti, adi m-ëli, dëw kî asi kadi a oo kojë lë Luwë kî kanji kadi oji-e kojî kî sigi goto.»

⁴ Lo kin ti, Nikodäm dëjî Jëju ë nœ: «Dëw a ra ban be ë a tâli oji-e kojî kî sigi, lokî togî ngata kin ë? A asi kadi tâl aw me kone ti gogi bëy kadi oji-e kî kojë a?»

⁵ Jëju ilë ti ë nœ: «Tækî rôjeti, adi m-ëli, dëw kî asi kadi a ur kojë ti lë Luwë kî kanji kadi oji-e me man ti, kî me NDil ti goto.

⁶ Darô dëw kî koo kî këm, e kî kojî me mësi ti, ningë darô kî ndil, e NDil Luwë ë oje tô.

⁷ Ta kî m-ëli m-ë nœ: “Sôbî kadi oji sësi kojî kî sigi” kin, adi ëti bël al.

⁸ Tado nél ilë lo ti kî me ndigi, ningë jô kae kî isi ba, në igér lo kî jî al nim, igér lo kî isi aw ti al nim tô. Be ë, dëw kî NDil oje ka e be tô.»

⁹ Lo kin ti, Nikodäm dëjî Jëju ë nœ: «Në kin a ra ne kî go rëbi kî ban ë?»

¹⁰ Ë Jëju ël-e ë nœ: «I kî jî njé ndo dije ndukun kî dije gëri doi *Isirayel ti ka igér ne je kin al bëy a?»

¹¹ Tækî rôjeti, adi m-ëli, j-ël ta dô ne ti kî ji gér, taa ji ma najî dô ne ti kî j-o kî këmje tô, në sëi, indigi najî kî ma lëje al.

¹² Lokî m-ël sësi ta dô ne je ti kî dënangî ti ne ë adi-mi mesi al, ë ra ban be a adi-mi mesi dô ne je ti kî dëra ti kî m-a m-ël sësi tae ë?

¹³ Dëw kî aw dëra ti goto. Re e dëw ë, e mi *NGon dëw kî karm ba par ë m-ë dëra ti m-re dënangî ti.

¹⁴ Ningë tækî *Mojî ilë-n li kî rai-e kî ningëkasî ta kagi ti dilë lo ti ka kin ë²⁴, sôbî kadi bëi-mi mi NGon dëw taa dô kagi-dësi ti tô.

¹⁵ MBa kadi dëw kî adi-m mene ba, dëwe isi kî dëne taa biti kî no ti.

¹⁶ Tado Luwë ndigi dije kî dënangî ti ne ngay, ë adi-de NGone kî kojî kare be, mba kadi dëw kî ade mene ba, kadi dëwe kin tuji kô al, në kadi isi kî dëne taa biti kî no ne ti.

¹⁷ Në kî kadi dëw gér, Luwë ilë NGonne dënangî ti mba kadi gangi-n ta dô dije ti kî dënangî ti al, në ilë sie mba kadi ajî-de.

¹⁸ Dëw kî adi mene NGon Luwë, Luwë a gangi ta dëe ti al, në dëw kî ade mene al, dëwe kin Luwë gangi ta dëe ti ngata. Tado mbati kadi mene NGon Luwë kî kare ba kin.

¹⁹ Go rëbi kî ta kî gangi re-n ë to kin: Kunji re dënangî ti, në dije kî dënangî ti ndigi til yo ë mbati kunji, mbata kîlë rade je e kî majal.

²⁰ Dije pëti kî ëi njé ra majal, mbati kunji, awi kî rëe ti al. Ningë kî rôjeti, bëli kaw rô kunji ti, në tê kunji tøjî ne rade je kî majal kî taga.

²¹ Në dije kî njé tâl rôde go ndu Luwë ti, ëi rëi kî rô kunji ti, mba kadi kunji tøjî kîlë rade je kî taga wangî. Ëi kîlë je kî rai-de kî go ndu Luwë ti.»

Jâ Batîsi ei kî Jëju

²² Go ne je ti kin, Jëju ei kî njé ndo je lène ëti awi dënangî Jude ti. Isi ti sëde noo ba, ran dije batëm.

²³ Jâ ka a ra dije batëm Enô ti, kî e basi kadi Salim ti noo tô. Tado e lo kî man e ti ngay. Ningë dije rëi kî rëe ti adi rade batëm.

²⁴ Dökagiloe ti kin, uwai Jâ dangay ti al bëy.

²⁵ Be ë, njé ndo je lë Jâ kî na je, naji-naa ta ti kî Jipi kare be, dô togî rô mba kadi Luwë ër-n ta dô dëw ti kô.

²⁶ Go ti, awi ingëi Jâ eli ëi nœ: «Baje, dëw kî ndô kî ai sie dam ba Jurdë ti kî kare, kî ndô kî ima najî lie ka kin, e ka a ra dije batëm tô, adi dije pëti awi kî rëe ti.»

²⁷ Ë Jâ ilë-de ti ë nœ: «Dëw kî asi kadi ingë ne madi kî rangî kî dëne dô e ti kî Luwë wa ade kin goto.

²⁴ 3:14 Kör Isirayel je 21.9

28 Səi je wa ka asi kadi imai naji ləm də ta tı ki m-əl m-ə nə: "Mi, mi Kırısı al, nə mi dəw kí iləi-mi kadi m-re kete noe tı."

29 Kadi igəri təki, dəw kí nje taa dəne a e ngaw dəne, ningə ki ojı də basa madı ngaw dəne, e, e kadi basa madine tı kadi oo ta lie, ə loki basa made əl ta ə osi mbie tı 6a, rəe nəl-e ngay də tı. NGa ningə, e kin a e rənəl ləm, ningə e rənəl kí tae asi-naa bərəre.

30 Səbi kadi təba lie aw kí də made tı də made tı, a kadi mi, m-təl kí gogi gogi.

Dəw kí i dərə tı

31 «Dəw kí i dərə tı e də ne je tı pəti, ningə dəw kí dənangi tı ne e ne kí dənangi tı, adı əl ta də ne je tı kí dənangi tı ne par. Nə dəw kí i dərə tı e də ne je tı pəti.

32 Ma naji də ne je tı kí oo ki kəmne je ki mbine je. Nə dəw kí ndigı naji kí ma lie goto.

33 Dəw kí ndigı naji kí ma lie 6a, dəwe təjı kadi Luwə əl ta kí rəjeti.

34 Təki rəjeti, dəw kí Luwə əle, əl ta je kí ta Luwə tı, tədə Luwə rose ki NDilne.

35 Baw NGon ndigı NGon, adı iyə ne je pəti me jie tı.

36 Dəw kí adı mene NGon, a işi kí dəne taa biti ki none tı, nə dəw kí təl rəne go ndu tı lə NGon al, kisi kí də taa lie goto, wongı lə Luwə a e dəe tı.»

4

Jəju əi ki dəne kí Samari tı

1 Dije əli adı *Parisi je ooi təki Jəju əi njé ndo je gone tı itə Ja, taa rade batəm ite tı.

2 NGa ningə təki rəjeti 6a, Jəju wa ra dije batəm al, nə e njé ndo je lie.

3 Ə loki Jəju oo kadi Parisi je ooi ta kin be 6a, iyə dənangi Jude ə təl aw Galile tı.

4 NGa ningə kadi aw Galile tı, səbi kadi a ındə dənangi kí *Samari ti gangi.

5 E be a aw təq 6e bo tı ki 6ari-e Sisar ki e say al ki lo ndər ki ndə ki *Jakobi adı ngonne Jisəpi[§].

6 E loe tı wa kin a bilə man lə Jakobi to tı. Ə Jəju njiyə ə 6a, təl işi nangi ta man tı ka kin. E də kadi tı ki kaw ki jam də 6e tı be.

7 Lo kin tı noq, dəne kí Samari tı kare re kadi ədi man a Jəju əl-e a nə: «Adı-m man m-ay.»

[§] 4:5 Kila ngirə ne je 33.19; Jojuwe 24.32

8 *Njé ndo je lie 6a awi me 6e tı kadi ndogi ne kuso.

9 Nə dəne kí Samari tı ka kin əl Jəju a nə: «E ta kin ban ə? I Jipi tı, ra ban be a a dəji-m mi ki mi dəne kí Samari tı man kadi ay ə?» Dəne əl be mbata *Jipi je gei kadi n-əi kí Samari je n-ındəi rəde naa tı də ne madı tı kare al.

10 Jəju əle tı a nə: «Kin a re kete igər kadi-kare lə Luwə nım, dəw kí nje dəji man kajı kin nım a, re jə re a dəje kadi adi man kajı kadi ay.»

11 Dəne əl-e a nə: «Babə! Aw kí ne kədi man al tı, taa bilə man əbi tı, nga a rə ban be a a ingə man kajı kin a?»

12 I o rəi kadi itə bawje Jakobi kí adı-je man kin nim taa e wa əi kí nganne je aysi-naa kí da je ləne nım kin a?..»

13 Jəju əle tı a nə: «Dəw kí ay man kí j-a-n ne kin, kində a ra-e 6əy;

14 nə dəw kí a ay man kí m-a m-adə kin, kində a ra-e gogi al ratata. Man kí m-a m-adə kin yo a a təl ta 6e man kí man kajı a təq tı.»

15 Dəne əl a nə: «Babə, adı-m man kí a əl tae kin kadi kində ra-m gogi al, taa kadi m-təl m-re-n ne be gogi m-ədi man al ngata tı.»

16 Ə Jəju əl-e a nə: «Aw, ifar ngawi a itəl ire ne.»

17 Ba dəne əl Jəju a nə: «Dəw oo ngawm al.» Ningə Jəju əl-e a nə: «Ta ləi e ki rəjeti kadi əl a nə dəw oo ngawi al,

18 tədə itaa dingəm je mi, nə e ki işi sie basine kin e ngawi al. Lo kin tı e ta ki rəjeti a əl.»

19 Noo be ngata a dəne əl a nə: «Babə, m-gər kadi i nje kəl ta ki ta Luwə tı.

20 Bawje je əsi məkəsidi nangi no Luwə tı də mabal tı kin, ningə səi əli əi nə lo kəsi məkəsidi nangi no Luwə tı e Jorijaləm.»

21 Jəju əl-e a nə: «Dəne, itaa mem. Dəkagilo re ki kadi a əsi məkəsidi nangi no Bawje Luwə tı də mabal tı kam al nım, Jorijaləm tı al nım.

22 Səi dije ki Samari tı, əsi məkəsidi nangi no Luwə tı ki igəri-e al, nə je, j-əsi məkəsidi nangi no Luwə tı ki ji gər-e, tədə kajı i rəje tı je Jipi je.

23 NGa ningə ndə re, 6a e ndə ki kadi njé kəsi məkəsidi ki rəjeti nangi no Luwə tı a əsi

mákəsíde nangí nō Bawje Luwə tī me NDil tī kī me nē ra tī kī rōjeti. Ój je kin ā ēi njé kōsí mákəsí kī rōjeti nangí nō Luwə tī kī Bawje iši sangi-de.

²⁴ Luwə e NDil, ningə kadi njé kōsí mákəsíde nangí nōe tī āsi me NDil tī kī me nē ra tī kī rōjeti.»

²⁵ Ó dāne āl-e ā nā: «M-gér kadi Dēw kī mbətī lē Luwə kī bari-e Kírisí kin a re. Ningə ndō kī a re ba, a ɔr-je me nē je pāti.»

²⁶ Ó Jēju āl-e ā nā: «E darōm mi wa ā m-a m-āli ta am.»

²⁷ Lo kin tī nōq be, njé ndo je lē Jēju tēgi nōq rāi, ningə ndōjī-de ngay kadi ooi Jēju a āl ta kī dāne dēw, nē dēw kī kadi āl-e ā nā: «E ri ā īge jie tī ā?» Ó se «mba ri ā āl-e ta ā?» goto.

²⁸ Dāne īyē gum man lāne nōq be, ā qāy aw me 6e bo tī āl ā dije ā nā:

²⁹ «Irāi oi dēw kī āl-m nē je pāti kī m-ra kin. A e Kírisí al bīti a?»

³⁰ Ba dije tēgi me 6e bo tī kī taga awi kī rō Jēju tī.

³¹ Lokī dāne otī aw kin ā njé ndo je āli Jēju āi nā: «Nje ndo dije, uso nē!»

³² Nē Jēju āl-de ā nā: «Mi m-aw kī nē kuso kī kadi m-uso kī e nē kuso kī igəri al.»

³³ Dō ta tī kin njé ndo je dējī-naa ta dande tī āi nā: «Dēw madī ade nē uso ma?»

³⁴ Ó Jēju āl-de ā nā: «Nē kuso lām e ra go ndigī tī lē NJe kīlā-m, kī tōl ta kīlā lie.»

³⁵ Sāi āli mesi tī āi nā: “Nay sā bāy ā ko a asi tātī,” nē mi m-a m-āl sāsi m-ā nā: uni kāmsi kī taa īgoi ndōr oi; ko tuti asi kījā ngata!

³⁶ Ki j-a ne kin, dēw kī nje tātī ko īngə nē kīgə go ji lāne ningə kaw kandi nē kī dō-naa tī mba kīsī kī dō taa kī bītī kī nō tī kadi tē dēw kī nje dībi nē nīm nje tāte nīm rai rōnāl naa tī.

³⁷ Tadō kūjī ta kī ā nā: “Dēw kare dībi ā e kī nungī tātī” kin e kī rōjeti.

³⁸ M-ilə sāsi m-ādī awi tātī ko me ndōr tī kī sāi je irāi kīlē al. NJé kī rangī īngāi kōe, ningə sāi irāi tātī kandi kīlē lāde.»

³⁹ Dije kī dōnangi Samari tī pāti kī me 6e bo tī kin adi mede Jēju dō nājī kī ma tī kī dāne ma dōe tī ā nā: «Āl-m nē je pāti kī m-ra.»

⁴⁰ NGa ningə lokī rāi tēgi rōe tī, dējī-e kadi iši sāde, ā Jēju iši sāde ndōjoo.

⁴¹ Ki takul ta kī tae tī, dije kī njé kade mede āi ngay wa bāy;

⁴² ningə āli dāne āi nā: «E kī mbata ta je kī āl-je wa kin par 6a j-adē-n meje al, nā je wa j-o ta kī tae tī kī mbīje, ningə jī gér kadi ē nje kajī dije tēkī rōjeti.»

Nē kōjī kī kōjoo kī me 6e tī kī Kana

⁴³ NDōjoo go tī, Jēju ātī nōq tēl aw dōnangi Galile tī gogi.

⁴⁴ Ningə ē wa ma nājī ā nā: «Dēw kī nje kēl ta kī ta Luwə tī kī īngə kōsī-gon me 6e kōjī-ne tī goto.»

⁴⁵ Nē lokī re tēgi Galile tī, dije kī dōnangi Galile tī uwāi-e kī rōde tī majī ngay, tādō āi je wa ka awi lo ra nay tī kī Jorijalām tō adi ooi nē je pāti kī Jēju ra lo ra nay tī kī kāmde.

⁴⁶ Jēju tēl re Kana kī Galile tī kī ndō kī ra man adi tēl kāsī tī. Ningə dīngām kare kī e dēw kī bo lē asīgar je kī iši ra kīlē kī ngār, ā rō ngone kī dīngām to-e Kapērnayim tī e nōq.

⁴⁷ Lokī dīngām ka kin oo kadi Jēju ī Jude tī re dōnangi Galile tī, re īngē, nō kī dōe tī kadi aw Kapērnayim tī ajī ngonne kī to ta koy tī kin.

⁴⁸ Ó Jēju āl-e ā nā: «Kin ā re oi nē kōjī je, kī nē je kī ātī bāl kī kāmsi al ā a asi kadi a adi mesi al ratata.»

⁴⁹ Dēw kī bo kī nje ra kīlē kī ngār ka kin āl Jēju ā nā: «Bābē, tēkī ngonm oy al bāy kin īre 6e lām.»

⁵⁰ Nē Jēju āl-e ā nā: «Aw, ngoni ajī ngata.» Ba dīngām taa me Jēju dō ta tī kī āl, adi osi dō rābī tī aw.

⁵¹ Ó lokī e dō rābī tī iši tēl, bāe je lie awi tīlāi kāme āli-e āi nā: «NGoni ajī!»

⁵² Ningə dējī-de se kadi kī ban ā rō ngon to-n sotī wa? Ba āli-e āi nā: «E tagine kī kadi kī dōgi gīde mitē ā rōe kī tingē ngay kāte ka kin tēl sōl.»

⁵³ Lo kin tī, baw ngon oo kadi e dō kadi tī wa kī Jēju āl-e-n ā nā: «NGoni ajī ngata» kin. Loe tī nōq, dīngām adi mene Jēju, naa tī kī dije kī me kāy tī lie ba pāti.

⁵⁴ E kin ā e nē kōjī kī kōjoo kī Jēju ra lokī tēl-n Jude tī re Galile tī.

5

Jēju ajī dīngām kī rōe oy njururu

¹ Go nē je tī kin, *Jīpī je rāi nay lāde adi Jēju aw Jorijalām tī.

² NGa ningə Jorijalām tī, lo ndogī man kī bārī-e kī ta ebīrā nē Bātisata to nōq, bāsī kadi ta rābī ndogī bōr tī kī dije iši awīi kī nē kul je

me be bo ti. Pal je ei mi ta lo ndog̃i man ti ka kin,

³ ning̃e gin pal je ti ka kin njé moy je toi ti mbar mbar: njé kəm tə je, njé mət̃i je, ki njé r̃o koy njururu je. [Toi isi ngiñei ta man ki kadi ɔdi r̃one;]

⁴ tad̃o malayka lə Bāe kare a ur me man ti kadi buu. Nje moy ki d̃osay ki osi me man ti ki buu ka kin ba, re moy lie to-n ban ban ka ing̃e r̃o nga.]

⁵ Loe ti kin, d̃ew ki moy ra-e bal kuti mit̃e gide jijoo e ti nōo.

⁶ Jəju oo-e to nangi, ning̃e lok̃i eli-e təki to me k̃o ti kin be bal ngay, d̃aje e nə: «Ige king̃e r̃o nga a?»

⁷ Ó nje moy ile ti nə: «Bāe, d̃ew ki kadi un-m il̃e-m me man ti lok̃i man isi ɔdi r̃one kin goto. Lok̃i m-ə nə m-aw ba, d̃ew ki rang̃i ur me ti nom ti.»

⁸ Ó Jəju əl-e e nə: «I taa, un tuwə ləi e injiyə aw.»

⁹ Ning̃e ta naa ti nōo, ding̃em ing̃e r̃o nga adi un tuwə lene e njiyə aw.

NGa ning̃e ndoe ti kin e ndo taa k̃əe.

¹⁰ Ó Jip̃i je eli ding̃em ki ing̃e r̃o nga ka kin ei nə: «Bone e ndo taa k̃əe, e go ti al kadi oti tuwə ləi injiyə-n.»

¹¹ Nə əl-de e nə: «E d̃ew wa ki adi-m r̃o nga kin e əl-m e nə: “Un tuwə ləi e aw.”»

¹² Ó d̃aji-e ta ei nə: «D̃ew e wa ki eli e nə: “Un tuwə ləi e aw kin e na ə”?»

¹³ Nə d̃ew ki ing̃e r̃o nga gər-e al, tad̃o Jəju ur kak̃i dan kos̃i dije ti ki ai loe ti nōo kin.

¹⁴ NGan kadi je go ti, Jəju təl inge nat̃i kəy ti lə Luwə ba əl-e e nə: «O, basine kin ing̃e r̃o nga ngata. Ning̃e kadi ira majal al ratata nə tə nē madi ki ng̃a ngay t̃ee d̃ai ti b̃ey.»

¹⁵ Lo kin ti, ding̃em aw əl Jip̃i je təki e Jəju e adi-ne r̃o nga.

¹⁶ E be ə, Jip̃i je awii ki ta ki Jəju ki ra nē kin ndo taa k̃əe ti.

¹⁷ Nə Jəju əl-de: «Bit̃i bone ka Bai isi ta ra ki dije ti, ning̃e mi ka səbi kadi m-ra ki dije tə.»

¹⁸ Ki mbata ta ki Jəju əl kin, njé kun d̃o Jip̃i je sangi r̃əbi ki rang̃i d̃o made ti kadi n-təli-e; tad̃o eli ei nə Jəju ra nē buji-n ndo taa k̃əe par al, nə əl b̃ey tə e nə Luwə e Bawne ki ojine, adi ra r̃one kadi ne d̃ew ki n-as̃i-naa ki Luwə.

Təgi k̃ōbe ki NGon lə Luwə aw-n

◊ 5:29 Daniyal 12.2

¹⁹ Jəju təl un ta əl-de e nə: «Oyo, təki r̃ojeti, adi m-əl səsi, mi NGon lə Luwə m-as̃i kadi m-ra nē d̃o r̃om al. E nē ki m-o Bai ra e mi m-ra. Nē ki Bai ra ba, mi NGone m-ra kae ti wa kin tə.»

²⁰ Tad̃o Bai ndigi-m mi NGone adi təji-m nē je pəti ki e wa ra. A təji-m kilə ra je ki əti bəl bəl ngay b̃ey ki kadi a ra səsi bəl.

²¹ Tad̃o tə ka ki Bai un-n njé koy je lo koy ti adi isi kəm ka kin ə, mi NGone, m-ge ba, m-a m-ad̃e isi kəm tə.

²² Bai gang̃i ta d̃o d̃ew ti al, nə adi-m təgi mi NGone kadi m-gang̃i ta d̃o dije ti,

²³ kadi dije pəti əsi gonm təki əsi gon Bai be tə. D̃ew ki əsi gonm mi NGon al, əsi gon Bai ki nje kilə-m al jagi tə.

²⁴ Təki r̃ojeti, adi m-əl səsi, d̃ew ki oo ta ləm, taa adi mene nje kilə-m ñim tə ba, d̃ewe kin a ing̃e kaj̃i ki bit̃i ki nō ti. Ta ki gang̃i a osi d̃oe ti al, nə d̃e d̃o koy ngata adi e me kaj̃i ti.

²⁵ Təki r̃ojeti, adi m-əl səsi, ndo a re, ning̃e ndoe re ngata ki kadi njé koy je a ooi d̃o ndum mi NGon lə Luwə. NGa ning̃e dije ki a ooi d̃o ndum a isi kəm ba.

²⁶ Tad̃o tə ka ki Bai e nje kadi dije kaj̃i ka kin ə, adi-m mi NGone təgi kadi m-ad̃i dije kaj̃i tə.

²⁷ Adi-m mi NGone təgi kadi m-gang̃i-n ta d̃o dije ti, mbata mi *NGon d̃ew.

²⁸ Ning̃e kadi adi əti səsi bəl al, tad̃o ndo re ngata ki kadi dije pəti ki toi 6e nin ti a ooi d̃o ndum.

²⁹ Njé ki rai nē ki maj̃i a t̃eei lo koy ti mba kaw ki kaj̃i ti, e njé ra nē ki majal a t̃eei lo koy ti mba kaw ki lo gang̃i ta ti tə◊.

³⁰ Mi m-as̃i kadi m-ra nē madi d̃o r̃om al. Mi m-gang̃i ta ki go ndu ti ki m-ing̃e r̃o Luwə ti. NGa ning̃e, ta ki gang̃i ləm e ta ki gang̃i ki dana tad̃o m-is̃i m-sang̃i ndigi ləm al nə m-is̃i m-sang̃i ndigi lə nje kilə-m.»

Naj̃i ki ma d̃o Jəju ti

³¹ Jəju əl e nə: «Kin e re e mi wa e m-ma naj̃i d̃o r̃om ti e re d̃ew ki a ndigi səm d̃o naj̃i ki ma ti ləm goto.

³² Nə e d̃ew ki rang̃i e ma naj̃i d̃om ti, ning̃e m-gər kadi naj̃i ki ma d̃om ti kin e ta ki r̃ojeti.

³³ Səi il̃ei ki dije r̃o Jə Batisi ti, e Jə ma naj̃i ki r̃ojeti d̃om ti.

³⁴ Mi m-aw ki ndoo kadi d̃ew ma naj̃i d̃om ti al, nə m-əl be mba kadi ing̃əi kaj̃i.

³⁵ Ja Batisi e lambi ki kində por ti mba koo lo, ningə indigi kadi irai ronel kunje ti ngon kagi lo kare.

³⁶ NGa ningə mi naji ki kadi dije mai dom ti itə ya Ja say. Kile je ki m-ra-de, adi e kile je ki Bai adi-m kadi m-ra kin el ta dom ti taa tɔji kadi Bai ilə-m to.

³⁷ Bai wa ki ilə-m, ma naji dom ti. Nə ke e sei oi ndue ndə kare al nim, oi ta keme al nim.

³⁸ Ingami ta lie mesi ti al tado mi ki ilə-m kin adi-mi mesi al.

³⁹ Isi sangi gin ta la Luwə maje maje tado oi kadi a ingəi kajı ki biti ki no ti me ti; naga ningə e ta la Luwə wa kin e njé ma naji dom ti.

⁴⁰ Nə sei imbatı rai rom ti kadi ingəi kajı ki biti ki no ti.

⁴¹ Mi m-sangi kadi dije piti-mi al.

⁴² Ningə ne kare ki m-o rəsi ti, m-gər kadi indigi Luwə al.

⁴³ Mi m-re ki to Bai, nə imbatı kadi uwəmi ki rəsi ti. Ningə kin e dəw ki rangi re ki tone wa ba, a uwə-e ki rəsi ti maji.

⁴⁴ Sei ki isi sangi kadi ingəi tɔji ki kadi sei je wa iləi də-naa ti ki yo je ki ne je yo, bi isangi kadi ingəi tɔji ki j rə Luwə ti ki e ki karne ba e Luwə kin al, ningə a rai ban be a a adi-mi mesi e?

⁴⁵ Kadı oi təki e mi ba m-a m-ində ta dəsi ti no Bai ti al, nə e *Moji ki indəi mesi dəe ti kin e a ində ta dəsi ti.

⁴⁶ Ningə kin e re adi mesi Moji təki rəjeti də ta ti ki ndangı e re a adi-mi mesi to, nə e kadı ki adi-e mesi al e adi-mi mesi al to, tado e ta ki dom ti e Moji ndangi[☆].

⁴⁷ Æ re oi ta ki ndangı kin tə ta ki rəjeti al e ra ban be a a adi-mi mesi də ta ti ki m-el e?»

6

*Jaju adi ne kuso dije dibi mi usoi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)*

¹ Go ne je ti kin, JaJu ɔti noq, aw gidi ba ti ki Galile, ki bari-e ba ki Tibəriyadi.

² Kosı dije ngay uni goe, tado dije ooi ne koji je ki eti bəl ki JaJu ra də njé moy je ti ajin-de.

³ JaJu al də mbal ti taa, ningə isi nangi ki njé ndo je lene.

⁴ Dəkagiloe ti kin, nay lə *Jipi je ki bari-e nay Paki e basi.

⁵ Lokı JaJu un kəmne ningə, oo kosı dije ngay ki isi rai ki rəe ti. Æ dəjı Pilipi e nə: «Ja jingə mapa ra e ja ji ndogı kadi kosı dije kin pəti usoi e?»

⁶ JaJu dəjı ta kin be mba kadi oo-n ta ki me Pilipi ti, tado e wa gər ne ki kadi a ra bəti.

⁷ Æ Pilipi ile ti e nə: «Kin e re ji ndogı mapa ki la kile ki ndə bu joo mindi ka asi kadi a ɔdi tade ndəy ndəy pəti al.»

⁸ Lo kin ti, nje ndo lə JaJu kare ki təe nə Andire, ki e ngoko Simo Piyar, el JaJu e nə:

⁹ «NGon ki dingəm kare, aw ki mapa mi, ki e mapa ki rai ki ko ki bari-e ɔrji, taa ngan kanji je joo to. Nə e kin e ne ki kadi dəw el tae kadi dije ti ki bore be kin al[☆].»

¹⁰ Æ JaJu e nə: «Adi dije pəti isi nangi.» Loe ti kin, wale e ngay titi, adi dije uwəi lo isi ti nangi. Diye kin asi dingəm je dibi mi.

¹¹ Be Æ, JaJu un mapa, ra oyo Luwə də ti, 6a labi dije pəti ki ai loe ti noq kin. Un kanji labi-de kae ti ka kin to. Adi-de ki go me ge ti ləde.

¹² Lokı usoi asi-de ngata 6a, JaJu el njé ndo je lene e nə: «Ikawi ginde je ki nay kin, kadi dəw iyə ne madi kə al.»

¹³ Be Æ, mapa ki mi ki dije usoi, njé ndo je kawi ginde ki nay kare dəgi gide e joo.

¹⁴ Lokı dije ooi ne koji ki eti bəl ki JaJu ra kin ningə ali e nə: «Ki rəjeti, dəw kin e NJe kəl ta ki ta Luwə ti ki səbi kadi tə re dənangi ti ka kin e wa.»

¹⁵ NGa ningə, JaJu gər kadi a rai tə uni-e awi indəi-e ngar, adi təl ɔr rəne aw gogi dəmbal ti, ki karne ba.

*JaJu njiyə də man ti
(Mt 14.22-27; Mk 6.45-52)*

¹⁶ Lokı lo sol, njé ndo je lə JaJu awi kadi ba ti.

¹⁷ Awı ali me to ti, uni tade kaw ki Kapərnayim ti, ki e dam ba ti ki kare. Lo kin ti, lo ndul dəde ti, taa JaJu ka təl re rəde ti al bəy to.

¹⁸ Nəl ilə ki təgine ngay, adi man j pu pu.

¹⁹ *NJé ndo je osi to asi kulə mətər mi be ningə, oi JaJu ka a njiyə də man ti isi re ki rə to ti. Lokı ooi JaJu a njiyə də man ti, bəl ra-de ngay.

²⁰ Nə JaJu el-de e nə: «E mi, e ibəli al!»

[☆] 5:46 Dətərənom 18.15 [☆] 6:9 NGar je 4.42-44

21 Lo kin ti, ndigi kadi n-uni Jəju me to ti, nə ta naa ti noq̄ par ə, to ədi nangi lo ki isi awi ti.

Kosi je sangi Jəju

22 Lo ti go ti, kosi je ki nayi-naa gidi ba ti, oi kadi tagine to e kare ba par ə njé ndo je lə Jəju ali me ti awi də rəde, bi Jəju al me ti sade al.

23 Lo kin ti noq̄, to je ki rangi iji Tibəriyadi ti rəi, ai lo ka ti, basi kadi lo ti ki Babe əl ta də mapatit i tətə e tətə bay bay adi-de usoi ka kin.

24 Lok̄ kosi je ooi Jəju al nim, njé ndo je lie al nim 6a, ali me to je ti awi ki Kapərnayim sangi Jəju ti.

Jəju e mapatit kuso koy al

25 Lok̄ ingai Jəju dam ba ti ki kare, dəji-e ei nə: «Njé ndo dije, ire iteq̄ ne kadi ban ti ə?»

26 Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Adi m-əl səsi ta ki rəjeti, isi sangi-mi mbata mapatit kuso ndan mesi, bi e mbata gər 6a igəri me nə koy je ki m-ra kin al.

27 Maji kadi irai kile mba nə kuso ki a ndum kin al, nə mba nə kuso ki a to biti ki no ti. E nə kuso ki mi *NGon dəw m-a m-adı səsi, mbata Luwə ki Bawje ra ndajı kare rəm ti mba təjı-m təki mi dəw lene.»

28 Lo kin ti, kosi je təli dəji-e ei nə: «E ri ə səbi kadi ji ra taa kadi ji ra-n kile ki Luwə ndigi ə?»

29 Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Nə ki Luwə ge rəsi ti, e kadi adi mesi dəw ki ilə.»

30 Be ə eli-e ei nə: «Ne koyi ri ə a ra taa kadi j-o ə j-adi-n me je ə? Kile ri ə a ra ə?»

31 Kaje je usoi nə kuso ki i dərət i ki bari-e nə man. Be ə ndangi me makitib i ti eli ə nə: «Adi-de usoi mapatit kuso ki i dərət i taa.»

32 Lo kin ti, Jəju təl əl-de ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, e *Mojı ə adi səsi mapatit kuso ki i dərət i al, nə e Bai Luwə ə adi səsi mapatit kuso ki i dərət i taa.»

33 MBata mapatit kuso lə Luwə ki adi dije, e mapatit kuso ki i dərət i taa ki nje kadi dije ki dənang i ti ne isi ki dəde taa.»

34 Be ə, təli eli-e ei nə: «Babe, adi-de mapatit kuso ki i dərət i taa.»

35 Jəju əl-de ay njay ə nə: «Mi mapatit kuso ki i dərət i taa.»

36 Ningə m-əl səsi təki oi-mi, nə adi-mi mesi al.

37 Njé ki Bai adi-m-de a rəi rəm ti. Ningə dəw ki re rəm ti, m-a m-tuwe al jagi.

38 MBata m-əl dərət i, m-re dənang i ti mba ra ndig i ləm al, nə kadi m-ra ndig i lə nje kilem.

39 Ningə nə ki nje kilem ki ilə-m ndig i kadi m-ra ə to kin: ndig i kadi tə m-ti ta dəw kare dan dije ti ki adi-m-de kin al, nə kadi m-teə sade ji koy ti dəbəy ndə ti.

40 E kin ə e nə ki Bai ndig i: ndig i kadi dije pəti ki ooi-mi NGon lə Luwə ə adi-mi mede, ingai kaj i ki to biti ki no ti, ə kadi m-teə sade ji koy ti dəbəy ndə ti.

41 *Jip i je bai ta də Jəju ti mbata əl ə nə: «Mi mapatit kuso ki i dərət i taa.»

42 Ningə eli-naa dande ei nə: «Jəju kam, e ngon lə Jisəpi al a? Ji gər koe je ki bawe je maji tə, nga ra ban be ə əl ə nə n-i dərət i taa ə n-re ə?»

43 Jəju təl əl-de ə nə: «Hbai ta dansi ti al.

44 Dəw ki as i kadi re rəm ti ki kanji kadi Bai ki ilə-m, ər-e ta rəbi goto. Ningə re Bai tee ta rəbi ade 6a, mi m-a tətə sie ji koy ti dəbəy ndə ti.

45 NDangi me makitib i ti lə ki kare dan Njé kəl ta ki ta Luwə ti ei nə: «Pəti, Luwə a ndo-de ne.», ningə dəw ki ra ki oo ndu Luwə ki Bai ə taa nə ndo lie, dəwe kin re rəm ti.

46 E kin 6a təj i kadi dəw oo Bai Luwə al; e nje ki rə Luwə ti ki karne ba ə oo Bai Luwə.

47 Ki rəjeti, m-əl səsi, dəw ki un mene adi-m, ingai kaj i ki to biti ki no ti.

48 Mi mapatit kuso ki i dərət i taa.»

49 Dilə mbo ti, kasi je usoi nə kuso ki i dərət i taa.»

50 Nə mapatit kuso ki i dərət i taa, e mapatit kuso ki i dərət i taa.»

51 Mi mapatit kuso ki i dərət i taa. Re dəw uso mapatit kuso ki i dərət i taa.»

52 Lo kin ti, Jip i je naji-naa ta ngay dande ti ei nə: «Dəw kin a ra ban ta kadi a adi-de darət i taa.»

53 Ə Jəju əl-de ə nə: «Ki rəjeti, adi m-əl səsi, re usoi darət i mi NGon dəw al nim, aqyi-naa məsim al nim ə, a ingai kaj i al.

◊ 6:31 Tətə ki taga 16.4, 15; Pa je 78.24 ◊ 6:45 Ejay 54.13

54 Dəw kī uso darəm ə ąy məsim tō ningə, dəwe kīn a īngə kajī kī to biti kī nō tī, ningə m-a m-tēe sie ji koy tī dəbəy ndō tī.

55 MBata darəm e nē kuso kī rəjeti, ə məsim e nē kāy kī rəjeti tō.

56 Dəw kī uso darəm nim, ąy məsim nim tō 6a, je sie je naa tī kare ba.

57 Bai kī īlə-m ısi kəm ba adi mi m-isi kəm ba kī takule. Be ə, dəw kī uso darəm a ısi kəm ba kī ta kulm tō.

58 E kin ə e mapa kī j dərətī taa. E tə mapa kī kasi je usoi ə oyi kin al, nə e mapa kī dəw uso 6a, dəwe kīn a oy al, a ısi kī dəne taa kī ndəe ndəe.»

59 Ta je kin tēe ta Jəju tī lo kī ısi ndo-n nē dije gin kəy kaw-naa tī lə Jipi je, me 6e tī kī Kapərnayim.

Ta kī nje kadi kajī kī biti kī nō tī

60 Dije ngay dan njé ndo je tī lə Jəju, loki ooi ta kin ta Jəju tī ningə, əli əi nə: «Ta kin e ta kī ngā ngay, dəw kī asi kadi a īndə mbine go tī goto.»

61 Jəju gər mene tī kadi njé ndo je lie ısi bai ta də ta tī lie. Be ə əl-de ə nə: «Ta kin tīgə səsi jīgī tī a?»

62 A kin ə re oi-mi *NGon dəw m-təl m-aw taa lo kisi tī kī m-isi tī kate kin ə a rai ban ə?

63 E NDil ə e nje kadi dəw ısi kī dəne taa. Dəw kī dərəne e nē madi al. Ningə ta je kī m-əl səsi kate kin e NDil nim e kisi kī də taa nim.

64 Nə dije madi dansi tī adi-mi mede al.» Jəju əl be, tado lo kılə ngire tī 6əy, gər dije kī a adi-e mede al, taa gər dəw kī nje kile ji njé bəj tī tō.

65 Jəju īlə də tī 6əy ə nə: «E mbata kin ə m-əl səsi m-ə nə: “Dəw kī Bai ade ta rəbi al, asi kadi a re rəm tī dərəne al.”»

66 I də ndəe tī nōg kīn, ngay je dan njé ndo je tī lie təli goe tī, mbati njiyəi sie.

67 Ə Jəju tu rəne kī rə njé kī dəgi gide joo tī əl-de ə nə: «NGa səi, a awi al yāne ma?»

68 Nə Piyər əl Jəju ə nə: «Babə, j-a j-aw kī rə naa tī ə? I ə ta kajī e me ji tī.»

69 Je, meje pəti e dəi tī. Ningə ji gər kadi i NJe kay njay kī Luwə īle.»

70 Jəju təl əl-de ə nə: «E mi ə m-mbəti səsi səi kī dəgi gide e joo kin, nə dəw kare dansi tī, ndil su e mee tī.»

71 Lo kin tī, Jəju ısi əl ta kī də Judas tī kī ngon lə Simq Isikariyotī tī. Tado e ə e dəw kare dan njé ndo je tī kī dəgi gide e joo kī a īlə Jəju ji njé bəj je tī.

7

NGakə Jəju je adi mede Jəju al

1 Go tī, Jəju nay kī lo njiyə tī dənangi Galile tī, ge al kadi n-njiyə n-aw ə n-təl dənangi Jude tī, tado njé kun də *Jipi je ısi sangi kadi n-təli-e.

2 NGa ningə dəkagilo ra nay lə Jipi je kī kadi ısi gin Kəy lo tī e basi*,

3 ə ngako Jəju je əli-e əi nə: «I ne ə aw dənangi Jude tī adi njé ndo je ləi ka ooi nē je kī ısi ra-de kin tō.»

4 Dəw kī ndigə kadi dije ooi-ne kam a ra nē je kuti lo tī al. NGa ningə, təki ısi ra nē je kī əti 6əl kin, maji kadi ira adi dije pəti ooi-ni.»

5 Nə təki rəjeti, ngakəje wa adi-e mede al.

6 Ə Jəju əl-de ə nə: «NDə ləm re al 6əy; nə səi je, ndə je pəti to maji mbata tī ləsi.»

7 Dije kī dənangi tī ne kin a awi səsi kī ta al, nə mi 6a, mede majal səm mbata m-əl kılə rade je kī majal kī taga.

8 Səi ə awi lo ra nay tī kin. Mi 6a, m-a m-aw al, tado ndə ləm nay 6əy.»

9 Go ta je tī kī əl kin, ısi Galile tī ba.

10 Nə loki ngakəje awi lo ra nay tī, e ka əti osi də rəbi tī tō kī kanjī kadi dəw oo-e. Aw təlo kaw kī lo 6əyə tī be.

Nə ndo kī lo ra nay kisi gin Kəy lo tī

11 Dəkagilo ra nay tī, njé kun də *Jipi je sangi Jəju ningə dəjī əi nə: «E lo tī kī ra be ə?»

12 Dije naji-naa ta tī ngay dəe tī dan kosi je tī; njé kī nā je əli əi nə: «E dəw kī maji,» ə njé kī nungi əli əi nə: «Jagi, ısi buki kosi dije wale,» tō.

13 E be ka dəw kī kadi əl ta lie kī taga wangī goto, 6əli njé kun də Jipi je.

14 NDə je kī mba ra nay də tēe dana ngata 6a Jəju aw gin kəy tī lə Luwə, ısi ndo nē dije.

15 E nē kī ndəjī Jipi je ngay adi dəjī-naa ta əi nə: «E kam dəw ndo-e nē al tō, nga ra ban ə gər nē əti 6əl be ə?»

* 7:2 Ləbətikī 23.34-36; Dəterənom 16.13

16 Ḫ Jəju ilə-de ti e nə: «Nę ki m-isi m-ndo kin ngire i rōm ti al, nə ngire i rō Luwə ti ki nje kılə-m.

17 Kin e re dəw ndigi kadi n-ra nə ki Luwə ndigi ba, lo kin ti e a gər ay njay se nə ki m-isi m-ndo kin ngire i rō Luwə ti e se e mi wa e m-ində ngire wa.

18 Dəw ki nje kəl ta ki təne wa isi sangi təba ləne wa. Nə dəw ki nje sangi təba lə nje kılə-ne a əl ta ki rəjeti, ningə nə ki dana al goto rəe ti tə.

19* Moji adi səsi ndu-kun adi itaai maji, nə dəw ki təl rəne go ti goto. NGa ra ban e isi sangi kadi itəli-mi e?»

20 Ḫ kosi je əli-e əi nə: «I aw ki ndil ki majal mei ti! Nə e isi sangi kadi n-təli e?»

21 Ḫ Jəju təl un ta ilə-de ti e nə: «M-ra nə kare ba be, e səi pəti eti səsi 6əl!

22 Moji adi səsi ndu kadi ijəi məti ngan je (ningə e ndu ki təq rō Moji ti ne par al, nə e kaje je ki kate nu e adi ndu kin) ba səi isi ijəi məti ngan je ndə taa kəq ti²².

23 Kin e re ijəi məti ngon ndə taa kəq ti kadi tə dəw kidi ndu-kun lə Moji al e, ra ban e mesi to səsi dəm ti mi ki m-ajı darə dəw ba pəti ndə taa kəq ti e?

24 Iyəi ta gangi ta ki go lo koo ti ləsi, e igangi ta ki dana.»

Jəju e Kırısı ki Luwə mbəte

25 Dije ki Jorijaləm ti əli əi nə: «Dəw kam al e dije isi sangi kadi n-təli-e a?»

26 NGa yə a əl ta taga wangı am, e dəw əl-e ta madi al! NJé kun dəje je ooi kadi e Kırısı e se?

27 Ki ne kin, ji gər lo ki dəw kin i ti maji, nə ndə ki Kırısı ki e dəw ki Luwə mbəte a təq həy ba, dəw kare ka a gər loki i ti al.»

28 Lo kin ti, Jəju ki isi ndo dije nə gin kəy ti lə Luwə un ndune ki taa e nə: «Igai kadi igəri-mi maji, taa igəri lo ki m-i ti tə! Ningə e mi wa ba m-ilə rəm al, nə Luwə ki nje kılə-m e dəw ki asi kadi dəw ində mene dəe ti. Səi, igəri-e maji al.»

29 Mi m-gər-e maji tədə m-i rəe ti, taa e e e ilə-m tə.»

30 Lo kin ti, dije isi sangi kadi n-uwəi Jəju, nə dəw ki kadi ində jine dəe ti goto, tədə ndə lie asi al 6əy.

31 Ningə dan kosi je ti, dije ngay adi-e mede ba əli əi nə: «Dəkagilo ki Kırısı a re e a ra nə kijə je ki itə ya dingəm kin wa?»

32 Ḫ ta ki kosi je isi kəti gin mindide ti ojı də Jəju kin osi mbi *Parisi je ti, adi Parisi je, ki njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je iləi njé ngəm də lo je lədə kadi awi uwəi Jəju.

33 Ḫ Jəju əl e nə: «M-a mi səsi ngan ndə je ndəy 6əy, ba m-a m-aw ki rə nje kılə-m ti.»

34 A sangi-mi nə a ingəi-mi al, tədə lo ki m-a mi ti kin a asi kadi a awi ti al.»

35 Də ta ti kin *Jipi je dəji-naa ta əi nə: «Lo ki ra be e a aw ti e kadi j-a j-ingə al e? A aw go ngakone je ti ki sanəi-naa dan Girəki je ti kin kadi aw ndo nə Girəki je ma?»

36 Ta ki əl e nə: «A sangi-mi nə a ingəi-mi al, tədə lo ki m-a mi ti kin a asi kadi a awi ti al, kin me nə ri e?»

Dəbəy ndə ra nay

37 Dəbəy ndə ra nay, ki e ndə ki bo ngay 6ə²³, Jəju i a taa un ndune əl e nə: «Kin e re dəw madi kində ra-e e, kadi re rəm ti əy man.»

38 Dəw ki adi-m mene ba, “ndəə man ki nje kadi dije isi ki dəde taa a təq ngamee ti,” təki Makitibə lə Luwə əl-n.»

39 Lo kin ti; Jəju isi əl ta lə NDil Luwə ki kadi dije ki adi-e mede a ingəi, mbata dəkagiloe ti kin NDil Luwə re də dije ti al 6əy, tədə Jəju ingə kəsi-gon al 6əy.

Kosi je gangi-naa mbata lə Jəju

40 Dan kosi je ti, dije madi ki ooi ta kəl Jəju əli əi nə: «Təki rəjeti, dəw kam e NJe kəl ta ki ta Luwə ti ki sobi kadi a re ka kin e wa!»

41 NJé ki nə je əli əi nə: «E Kırısı ki Luwə mbəte.» Nə njé ki nungı 6əy nəji əi nə: «Kadi Kırısı e dəw ki Galile ti a?»

42 Makitibə lə Luwə əl təki Kırısı a e dəw ki gin kojı ti lə *Dabidi, ningə a təq ki ta rəbə ki Bətiləhəm ti, ki e ngon 6ə kojı Dabidi²⁴.»

43 E be e, kosi je gangi-naa mbata lə Jəju.

44 Dije madi dande ti ndigi kuwe, nə dəw ki kadi ində jine dəe ti goto.

Me ngə lə njé kun də Jipi je

45 NJé ngəm ta lo lə *Jipi je ki awi kadi uwəi Jəju ka kin, təli rəi rə njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je ti əi ki *Parisi je, e njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je ki Parisi je dəji-de əi nə: «Ra ban e irəi sie al e?»

²² 7:22 Ləbətikı 12.3; Kilə ngirə nə je 17.10-13

²³ 7:37 Ləbətikı 23.36

²⁴ 7:42 2 Samiyal 7.12; Mise 5.1; Mt 2.5

46 Ḗ njé ngäm lo je əli əi nə: «NDö kare j-o dəw əl ta təki dingäm kin isi əl-n al.»

47 Ḗ Parisi je dəji-de əi nə: «Səi je ka iyəi rəsi adi ədi səsi tə a?»

48 Oi dəw kare be dan njé ki boy je tə e se dan Parisi je tə ade mene noq a?

49 Kosi je kam əi dije ki gəri ndu-kun lə *Moji al, əi dije ki Luwə a tuji-de kə!»

50 Nikodəm ki e ki kare dan Parisi je tə ki kəte aw rə Jəju tə un ta əl-de ə nə:

51 «Kin ə re dəw oo ta ki ta dəw tə al nim, taa oo ne ki ra al nim ə, ndu-kun ləje a gangi ta dəe tə al⁷.»

52 Nə iləi-e tə əi nə: «I ka i dəw ki Galile tə to a? Isangi gine maji o, nje kəl ta ki ta Luwə tə ki kadi e dəw ki Galile tə goto.»

53 [Go tə, dəw ki ra ka əti aw 6e ləne.

8

Jəju əi ki dəne ki nje kuwə marim

1 Jəju əti noq aw də mbał kagi bini je tə.

2 Nə lokı lo ti njay par ə təl re natı kəy tə lə Luwə. Dije pəti rəi ki rəe tə, ə isi nangi isi ndo-de ne.

3 Lo kin tə, njé ndo ndu-kun je, ki *Parisi je rəi ki dəne ki ındəjide dəe tə lo kuwə marim tə, adi-e a ta kəm dije tə,

4 ningə əli Jəju əi nə: «Nje ndo dije, dəne kam j-ındə jije dəe tə lo kuwə marim tə.

5 NGa ningə, *Moji əl-je me ndu-kun⁸ tə kadi ko dəne je ki be kin ji tilə-de ki mbał ji təl-de kə, ə se j, ta ləi e ri wa?»

6 Əli ta kin be tə kulə ki kiyə kadi uwəi Jəju tə ındəi ta dəe tə. Nə Jəju ilə dəne nangi ə isi ndangi ne ki ngon jine nangi.

7 Əlokı nayı-naa ki lə dəje ta tə, Jəju ər dəne taa əl-de ə nə: «Dəw ki dansi tə ne ki ra majal nja kare al 6a, kadi ile ki mbał dəsay.»

8 Jəju əl ta be 6a təl ilə dəne nangi gogi, isi ndangi ne nangi.

9 Əlokı ooi ta kin 6a, əti kare kare, iləngire də njé ki təgi tə, təl-n də njé ki du tə. Ta təl tae tə, Jəju nay ki karne ba. Dəne ka kin ə a dadan lo tə;

10 ə Jəju un dəne ki taa əl-e ə nə: «Dəne, dije ka awi ra? Dəw kare ka gangi ta dəi tə al a?»

11 Ba dəne ile tə ə nə: «Babə, dəw kare ka gangi ta dəm tə al,» ə Jəju əl-e ə nə: «Mi ka m-gangi ta dəi tə al jagi tə, nga ningə aw, ə ıra majal gogi al.】*

Jəju e kunji ki dənangi tə

12 Jəju təl əl-de 6əy ə nə: «Mi kunji ki dənangi tə, dəw ki un gom, a njiyə me təl tə al, kunji ki nje kadi dije isi ki dəde taa a unji dəe tə.»

13 Lo kin tə, *Parisi je əli-e əi nə: «I wa ə isi ma naji ki dəi tə 6a, naji ki ma ləi e ki rəjeti al.»

14 Ə Jəju ilə-de tə ə nə: «Re mi wa m-ma naji də rəm tə ka m-gər kadi naji ki ma ləm e ta ki rəjeti, tədə mi m-gər lo ki m-ji tə nim, m-gər lo ki m-isı m-aw tə nim, nə səi je, igəri lo ki m-ji tə al nim, igəri lo ki m-isı m-aw tə al nim tə.»

15 Səi isi gangi ta ki go lo koo tə lə dəw, nə mi m-gangi ta də dəw tə al.

16 A kin ə re m-gangi ta noq 6a, e ta ki gangi ki go rəbe tə, tədə mi ki karm ə m-gangi ta al, Bai ki nje kilə-m e səm naa tə.

17 Ningə me ndu-kun tə ləsi wa ka ndangi əi nə: “Kin ə re dije joo mai naji, ə naji ki ma ləde aw go-naa tə 6a, ta ləde e ta ki rəjeti.”*

18 Mi wa m-ma naji də rəm tə, ningə Bai ki ilə-m ka ma naji ləne dəm tə to.»

19 Ningə dəji-e əi nə: «Bawi e lo ki ra tə dana?» Ə Jəju ilə-de tə ə nə: «İgəri-mi al, taa igəri Bai al tə. Kin ə re igəri-mi ə re a igəri Bai tə.»

20 Ta je kin təgə ta Jəju tə lokı isi ndo-n dije ne natı kəy tə lə Luwə. Isi lo tə ki ne je ki dije isi iləi kadi-kare titi adi Luwə isi tə. NGa ningə dəw uwe al, tədə ndə lie asi al 6əy.

Jəju əl ta də kawne rə Bawne tə

21 Jəju əl-de ta ki rangi 6əy ə nə: «M-a m-aw, ningə a sangi-mi, nə a oyi me majal je tə ləsi. Lo ki m-a m-aw tə kin a asi kadi a awi tə al.»

22 Lo kin tə, *Jipi je əli-naa əi nə: «A təl rəne ə se ra ban ə əl ə nə: “Lo ki m-a m-aw tə kin a asi kadi a awi tə al ə?”»

23 Ə Jəju əl-de ə nə: «Səi, səi dije ki dənangi tə nangi ne, ə mi, mi dəw ki dərə tə taa nu tə; səi dije lə dənangi, nə mi, mi dəw lə dənangi al.»

* 7:51 Dətərənom 1.16 * 8:5 Ləbətiki 20.10; Dətərənom 22.22-24 * 8:11 [] Bar ta je kin goto me makitibi je tə ki mari kəte ki e ta lə Luwə ki ndangi tə kun mindi ki sigi. * 8:17 Dətərənom 19.15; 17.6

²⁴ Ningə e mbata kin e m-əl-n səsi m-ə nə: "A oyi me majal je ti ləsi." Kin e re adi-mi mesi təki mi "NJe kisi noq" al ə, a oyi me majal je ti ləsi."

²⁵ Ə dəji-e əi nə: «İ wa kam i na ə?» Ba Jəju ilə-de ti ə nə: «Mi dəw ki m-əl səsi lo kilə ngire ti nu wa kin.

²⁶ NGa ningə, ki əjı dəsi, m-aw ki ta ngay kadi m-əl je, m-gangi je; nə ta ki m-ingə rə nje kilə-m ti kin par ə m-a m-ilə mbee rə dije ti ki dənangı ti ne. E, ta lie e ta ki rəjeti.

²⁷ Jəju isi el-de ta ki də Bawne Luwə ti nə əi je gəri me ta kin al.

²⁸ Ə Jəju el-de ə nə: «NDə ki a bəi-mi *mi NGon dəw taa kagi-dəsi ti kin 6a, a gəri kadi mi "NJe kisi noq"; taa a gəri kadi m-ra nə madi də rəm al tə, nə e nə ki Bai ndo-m ə m-isı m-əl.

²⁹ NJe kilə-m e səm naa ti; iyə-m ki karm al, tədə dəkagilo je pəti m-ra nə ki nəl-e.»

³⁰ Lokı Jəju el ta kin be, dije ngay adi-e mede.

NGan ka Abırakam

³¹ Jəju el *Jipi je ki adi-e mede ə nə: «Kin e re ai də njasi ti me ta ti ləm 6a, səi njé ndo je ləm ki rəjeti.

³² A gəri nə ki rəjeti, ningə nə ki rəjeti kin a taa səsi ilə səsi taa ji 6əə ti.»

³³ Ə əi je əli Jəju əi nə: «Je ngan ka *Abırakam, ningə ji ra 6əə lə dəw ndə kare al tə, nga ra ban be ə əl ə nə nə ki rəjeti a taa-je ilə-je taa ji 6əə ti ə?»

³⁴ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi: dəw ki ra ki ra majal, e 6əə lə majal.

³⁵ Bəə a isi ki dije ki isi ra 6əə ləde kin biti ki no tə al, nə ngon kojı-de a isi səde biti ki no tə.

³⁶ Adi re NGon lə Luwə taa səsi ji 6əə ti ilə səsi taa 6a, a səi dije ki taa kilə taa ki rəjeti ji 6əə ti.

³⁷ NGa ningə, m-gər kadi səi ngan ka Abırakam; nə isi sangi kadi itəli-mi tədə imbatı ta ləm.

³⁸ Mi m-isı m-əl ne ki m-o rə Bai ti, nə səi 6a, isi rai nə ki bawsı əl səsi tə.»

³⁹ Ningə iləi Jəju ti əi nə: «Kaje e Abırakam.» Ə Jəju el-de ə nə: «Kin e re səi ngan ka Abırakam təki rəjeti ə re a rai kilə ra Abırakam.

⁴⁰ Mi m-əl səsi nə ki rəjeti ki m-ingə rə Luwə ti, ningə ki basine kin isi sangi kadi itəli-mi. E kin e kilə ki Abırakam ra al jagi.

⁴¹ Səi isi rai kilə ra bawsı.» Ningə iləi Jəju ti əi nə: «Je ngan je ki kojı gin kaya ti al; Bawje e kare ba ə e Luwə.»

⁴² Ə Jəju el-de ə nə: «Kin e re Luwə e Bawsı ə re a indigi-mi, tədə m-teq rəe ti ə m-re lo kin ti. E mi wa ə m-re ki dəm al, nə e ə iləm.

⁴³ MBata ri ə igəri me ta ləm al ə? Igəri al tədə asi kadi uri mbisi go ta ti ləm al.

⁴⁴ Su ə e bawsı, ningə indigi kadi irai ndigi lə bawsı. E dəw ki e nje təl dije lo kilə ngirə kosi ti lie nu. E a me nə ra ti ki rəjeti nya kare al, tədə nə ki rəjeti goto rəe ti. Kin e re el ta ki ngom 6a, e kin ə e ta ki osi boe ti, tədə e nje ngom nəm, e baw nə ra ki ngom nəm.

⁴⁵ Mi 6a, mi nje kəl ta ki rəjeti ə imbatı kadi adi-mi mesi.

⁴⁶ Nə dansi ti ə asi kadi təjı təki m-ra majal ə? A kin e re m-əl ta ki rəjeti ə, ra ban ə imbatı kadi-mi mesi ə?

⁴⁷ Dəw ki e ya Luwə, a oo ta lə Luwə, ningə səi, oi ta lie al, mbata səi yaqe je al.»

Jəju əi ki Abırakam

⁴⁸ Lo kin ti, *Jipi je əli Jəju əi nə: «E go rəbe ti kadi j-əl j-ə nə: i dəw ki *Samari ti, taa ndil ki majal isi mei ti tə.»

⁴⁹ Ə Jəju el-de ə nə: «Jagi, ndil ki majal goto mem ti, nə nə kare ki m-o 6a, mi m-əsi gon Bai, ə səi imbatı kəsi gonm tə par.

⁵⁰ Mi m-isı m-sangi kadi dije iləi təjı dəm ti al. Dəw ki isi sangi kadi dije iləi təjı dəm ti e noq, e ə a gangi ta kin adi-m.

⁵¹ Ningə təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw ki təl rəne go ta ti ləm 6a, dəwe kin a oy al ratata.»

⁵² Lo kin ti noq, Jipi je əli-e əi nə: «Ki ne kin, ji gər majı ngata təki ndil ki majal isi mei ti. *Abırakam oy, taa njé kəl ta je ki ta Luwə ti ka oyi tə, ningə ji əl ə nə: "Dəw ki təl rəne go ta ti ləi 6a, dəwe kin a oy al ratata."»

⁵³ I itə kaje Abırakam ki oy kin a? Taa njé kəl ta ki ta Luwə ti ka oyi tə! I o rəi kadi ji nə?

⁵⁴ Ba Jəju ilə-de ti ə nə: «Kin e re m-təjı rəm mi wa ningə, e təjı ki ndae goto. NGa ningə, dəw ki nje kilə təjı dəm ti e Bai. E ki isi əli ta lie əi nə e Luwə ləsi,

⁵⁵ nə igəri-e al. Mi m-gər-e. Kin e re m-əl m-ə nə m-gər-e al ə, re m-a mi nje ngom tə

səi je be tə. Nə mi m-gər-e, taa m-təl rəm go ta t̄ lie t̄.

⁵⁶ Kasi Abirakam ra rənəl ngay mbata īndə mene t̄ kadi n-a n-oo ndə ki m-a m-re-n. NGa ningə oo ndə rem, adi rəe nəl-e ngay.»

⁵⁷ Lo kin t̄, Jipi je dəji Jəju e i nə: «Fra bal kuti mi al bəy e kəmi oo Abirakam a?»

⁵⁸ Ə Jəju ılə-de t̄ e nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, kəte no kojı Abirakam t̄, "Mi m-isı noo".»

⁵⁹ Lo kin t̄ noo be, kəi mbal kadi n-tiləi Jəju, nə ur dan kəsi je, e təe gin kəy t̄ lə Luwə kə, aw.

9

Jəju aji nje kəm tə kare

¹ Lokı Jəju isi īndə də ningə, oo dəw ki kəme tə lo koje t̄ nu isi.

²*Njé ndo je lie dəji-e e i nə: «Nje ndo dije, dingəm ki kəme tə lo koje t̄ nu kin, kəme tə ojı-n də majal lie e wa e se, ojı-n də majal lə njé koje je e²?»

³ Ə Jəju əl-de e nə: «E ta lə majal lie al nim, e ta lə majal lə njé koje je al nim, nə kəme tə be mba kadi Luwə ojı-n təgine taga kadi dije gəri.

⁴ Dəkagilo ki kadi to bəy, səbi kadi jı rai kılə lə dəw ki nje kılə-m, tədə lo a ndul ba, lo kadi dəw a ra kılə goto.

⁵ Təki mi-n dənangı t̄ ne bəy, mi kunjı ki dənangi t̄.

⁶ Lokı Jəju əl ta je kin be ba, go t̄, tibı man tane nangi, ləy-n nangi, or gidi kəm nje kəm tə t̄ ka kin.

⁷ Ningə, əl nje kəm tə e nə: «Aw itogi kəmi lo ndogi man t̄ ki Silowe³.» «Silowe» kər me nə «nje kaw kılə». Be ə, nje kəm tə aw togı kəmne loe t̄ ka kin, ba ta təl-e, kəme oo lo maji.

⁸ NJé gədi kəy je lie, ki njé je ki kəte isi ooi-e lo kəy nə t̄, əli e i nə: «Ma, e kam e dəw ki nje kisi nangi, kəy nə ka kin al a?»

⁹ Ningə njé ki nə je əli e i nə: «E darəe e wa.» Ə njé ki nungi əli e i nə: «Jagi e e al, nə e dəw ki nje titi naa sie.» Ningə e wa ki dəne əl e nə: «E darəm mi wa.»

¹⁰ NGata e dəji-e ta e i nə: «Re e j̄ wa ə, ra ban be e kəmi oo lo ə?»

¹¹ Ə əl-de e nə: «Dingəm ki təe nə Jəju ə ləy nangi or gidi kəm t̄, ə əl-m e nə: "Aw Silowe t̄ itogi kəmi", ə m-aw m-togi kəmm, par e kəmm oo lo maji.»

¹² Ningə dəji-e e i nə: «Dingəm kin e ra be ə?» Ə əl-de e nə: «M-gər al.»

Parisi je dəji ta dingəm ki kəte kəme tə ka kin

¹³ Lo kin t̄, əri dingəm ki kəte kəme tə ka kin awi sie rə *Parisi je t̄.

¹⁴ Ningə, ndəe t̄ ki Jəju ləy-n nangi ki man tane or gidi kəme t̄ adi kəme oo lo ka kin e ndə taa kəə.

¹⁵ Ə Parisi je dəji-e ta ki yəde rangı bəy se n-ra ban e n-oo lo wa? Ə əl-de e nə: «Jəju or nangi ki ləy kəmm t̄, ə m-aw m-togi kəmm, e ngəsine kəmm oo lo.»

¹⁶ Lo kin t̄, Parisi je ki madi əli e i nə: «Dəw ki ra nə kin e dəw ki j̄ rə Luwə t̄ al, tədə īndə kəmne go ndə taa kəə t̄ al.» Nə njé ki nungi əli e i nə: «Ra ban be ə, dəw ki nje ra majal par a aw ki təgi kadi ra-n nə kəjı je ki əti bəl be kin ə?» Be ə, ta kin re ki gangı-naa dande t̄.

¹⁷ Ningə təli dəji nje kəm tə ka kin bəy e i nə: «NGa i wa ki dəi, ta ri ə əl də dəw t̄ ki təe kəmi adi kəmi oo lo kin ə?» Ə nje kəm tə əl e nə: «E nje kəl ta ki ta Luwə t̄.»

¹⁸*Jipi je mbati kadi mede təki e dəw ki kəte kəme t̄, e ngəsine dəw təe kəme adi kəme oo lo. Rai biti adi njé koje je rəi.

¹⁹ Ə dəji-de ta e i nə: «Dəw kam e ngonsi wa təki rəjeti a? A re e ngonsi wa ə, kəme tə lo koje t̄ wa a? A re kəme tə lo koje t̄ ə, ra ban be ə ngəsine kəme oo lo ə?»

²⁰ Ə njé koje je əli e i nə: «Ji gər maji kadi e ngonje wa, taa kəme tə lo koje t̄ nu t̄.

²¹ Nə ki ojı də kəme ki ngəsine oo lo, e se nə e təe kəme adi kəme oo lo wa kin ə, ji gər nə kare me t̄ al. Ningə e wa təgi gangı e nə idəji-e, ə a əl ta ki də rəne t̄.»

²² NJé koje je əli ta kin be mbata bəl ki bəli Jipi je. Tədə Jipi je dəji ta naa t̄ kadi tə dəw ki re əl e nə Jəju e Kirisi ki Luwə mbəte ba, səbi tuwe gin kəy kaw-naa t̄ ləde kə.

²³ E mbata kin ə, njé koje je əli e i nə: «E wa təgi gangı e nə, idəji-e.»

²⁴ Ə Parisi je bari dəw ki kəte kəme tə ka kin adi-e re ki kə joo, ningə əli-e e i nə: «əl ta

² 9:2 Təe ki taga 20.5 ³ 9:7 2 NGar je 20.20; Ejay 8.6

kí rɔjeti, ɔsi-n gon Luwə. Ji gər kadi dingəm kin e nje ra majal.»

²⁵ Lo kin ti, dingəm kí kete kame tø ka kin el-de ø nø: «E nje ra maji, ø se e nje ra majal wa ka m-gər nø kare me ti al, nø kare kí m-gər maji øn: kate kám tø, ningə ngɔsine kamm oo lo.»

²⁶ Ningə teli øli-e øi nø: «E ri ø ra səi ø? Ø ra ban tø ø adi kəmi oo lo ø?»

²⁷ Lo kin ti el-de ø nø: «Ta kin m-el səsi kete ngata, ø imbatí koo ta ləm, ø ra ban ø igei kadi m-təl m-el səsi bøy ø? Indigi kadi itali njé ndo je lie tø a?»

²⁸ Lokí øl Parisi je ta be ba, øi je taji-e ø øli nø: «I ø i nje ndo lie, nø je, je njé ndo je lə *Moji.

²⁹ Ji gər kadi Luwə øl ta kí Moji, nø dəw ləi kin, ji gər lo kí tøø ti al.»

³⁰ Ø dingəm ka kin øl Parisi je ø nø: «E ne kí øti bøl ngay kadi dəw kí səi, igəri lokí tøø ti al tø, ø dəwe ka kin taa adi kamm oo lo.»

³¹ Ji gəri maji kadi dije kí njé ra majal, re øli ta kí Luwə ø, Luwə oo dø ta ləde al, nø dəw kí nje bøl Luwə, kí nje təl røne go ndue ti, Luwə oo dø ta lie.

³² Kí mari nu wa kin, ndø kare kadi j-o nø dəw madi ø adi kəm dəw kí tø lo koje ti nu oo lo be kin, m-o al bøy.

³³ Kin ø re dingəm kin i rø Luwə ti al ø, nø madi kare kí asi kadi ra goto.»

³⁴ Lo kin ti, øli-e øi nø: «I dəw kí a me majal ti lo koji ti nu kam ø, ige kadi i ø indo-je ne!» Ba tuwəi-e adi tøø taga.

³⁵ Jøju oo kadi tuwəi-e, ø lokí inge, dəje ø nø: «I adi mei *NGon dəw a?»

³⁶ Ø øl Jøju ø nø: «Babé, NGon dəw ø e na wa øl-m adi tø m-adé mem.»

³⁷ Ningə Jøju øl-e ø nø: «I o-e kí kəmi, e darøe e wa ø i si øli ta kin.»

³⁸ Be ø, dingəm ka kin øl Jøju ø nø: «Babé, m-adí mem.» Ba øsi məkəsine nangi noø ti.

³⁹ Jøju øl-e ø nø: «M-re dənangí ti ne mba gangí ta, m-re mba kadi dije kí kəmde tø, ooi lo, ø kadi njé kí kəmde oo lo, teli njé kəm tø je tø.»

⁴⁰ Lokí Parisi je madi kí ai kí Jøju noø, ooi dø ta kí Jøju øl kin ningə, dəjí-e øi nø: «Je ka je njé kəm tø je tø a?»

⁴¹ Ø Jøju ilø-de ti ø nø: «Kin ø re səi njé kəm tø je təki rɔjeti ø, re majal ləsi a goto, nø təki

j-i si-n, ø oi rɔsi kadi kəmsi oo lo kin ba, majal ləsi to lo tone ti ba.»

10

Kuji ta kí do ba batí je ti

¹ Jøju øl ø nø: «Təki rɔjeti adi m-el səsi. Kin ø re dəw madi ur go batí je ti kí ta kəy al, nø jí bal kí dø bør kí rəbi kí rangí ba, dəwe kin e nje bogi, e baw kaya.

² Nø dəw kí ur kəy go batí je ti kí ta kəy, e ø ba batí je.

³ NJe ngəm ta kəy batí je tøø ta kəy ade, ba batí je ooi dø ndue. Ningə bár batí je ləne kare kare kí tøde, tøø səde taga.

⁴ Lokí tøø ki batí je ləne patí taga ningə, øti njiyø nøde ti, ba batí je uni goe, tado gəri ndue.

⁵ Batí je a uni go dəw kí rangí al. Re ooi dəw kí rangí ba, a øyi-naa say kó kade ti, tado gəri ndu dije kí rangí al.»

⁶ Jøju øl-de kuji ta kin, nø gəri ne kí øl-de ta dø ti kin al.

⁷ Ø tøø øl-de bøy ø nø: «Təki rɔjeti, adi m-el səsi, mi ta kəy batí je.

⁸ Dije patí kí rəi nom ti, øi njé bogi je, kí baw kaya je, adi batí je ooi ta ləde al. ¹⁰

⁹ Mi ta kəy, re dəw ur kəy kí rəbi kí røm ti ba, dəwe a ingə kají. A ur kəy ním, a tøø ním, taa a ingə ne kusone ním tø.

¹⁰ NJe bogi re ba, re mba bogi, re mba tøø ne, ø re mba tují ne tø par. Nø mi, m-re mba kadi dije ingəi kají. Ningə kadi e kají kí to mbar mbar.

¹¹ «Mi ba batí je kí m-ul batí je maji. Dəw kí ul batí je maji, adi røne mbata batí je ləne.

¹² Nø dəw kí e nje ngəm batí je mba kingə la par bi e bade al, lokí oo jagim i si re kí dø batí je ba, iyø batí je ø ay, adi jagim re uwə-de je, sane-de je.

¹³ NJe ngəm batí je mbata kingə-n la kin øy, tado ne lie e la par ø i si sangi, adi oo lo kadi inðø røne kó ti mbata lə batí je al. Mi, mi ba batí je kí m-inðø kəmm go batí je ti maji.

¹⁴ M-gər batí je ləm, ø batí je ləm gəri-mi tø.

¹⁵ Gəri-mi təki Bai gər-m ø mi m-gər-n Bai kin be tø. Be ø, m-adí røm mbata batí je ləm.

¹⁶ M-aw kí batí je kí rangí noø bøy kí øi me kəy ti ne al. Øi je ka, səbí kadi m-re səde me

* 10:8 Jøremi 23.1-2; Ejekəl 34.2-3

kéy ti to. A ooi ndum 6a, a teli né kul je ki kare ba gin 6ade ti ki kare ba.

¹⁷ Bai ndigi-m, mbata m-ilə rəm kə kadi tə m-təl m-ingə kingə ki rangi.

¹⁸ Dəw ki a ində təgi dəm tə kadi m-ilə rəm kə goto. E mi wa e m-adi ki me ndigi ləm. M-aw ki təgi kadi m-adi-n n̄im, kadi m-taa-n n̄im. E kin e e ndu ki m-gər ki rə Bai ti.»

¹⁹ Ta lə Jəju kin təl re ki gangi-naa ki rangi dan *Jipi je ti bəy.

²⁰ NGay je dande tə eli ei nə: «NDil ki majal iſi mee ti, dəe a dana al, e ra ban e iſi oi ta lie e?»

²¹ Ó njé ki nungi eli ei nə: «Dəw ki ndil ki majal iſi mee ti el ta be al. Dəw ki ndil ki majal iſi mee ti asi kadi a təgə kəm njé kəm to je al.»

Jipi je mbati koo mbide ti təki Jəju e NGon Luwə

²² Dəkagiloe ti kin, *Jipi je iſi rai nay tər ndu də kəy ti lə Luwə Jorijaləm ti. E dəkagilo kul ti.

²³ Jəju ilə lo aw je təl je gin pal ti lə *Salomo, natı kəy ti lə Luwə.

²⁴ Jipi je iləi-naa gəi gide, ningə eli-e ei nə: «Kadi ban ti e a el-je ta ki kadi meje osi nangi e? Kin e re i Kiriſi ki Luwə mbate e, el-je wangı adi j-o.»

²⁵ Ó Jəju el-de e nə: «Ta kin m-əl səsi kəte ngata, nə imbatı kadi itaai ta ləm. Né je ki m-iſi m-ra-de me tə Bai ti kin mai naji dəm ti.»

²⁶ Nə səi, imbatı kadi-mi mesi. Imbatı tado səi dan batı je ti ləm al.

²⁷ Batı je ləm ooi ndum, m-gər-de, ningə ei je uni gom tə.

²⁸ M-adi-de kajı ki to biti ki no ti, bi tade a ti al. Taa dəw ki kadi ində təgi-ne taa-n-de jim ti ka goto tə.

²⁹ Bai ki nje kadi-m-de aw ki təgi də dije ti pəti, adi dəw madi ki asi kadi ində təgi taa-n-de ji Bai ti goto.

³⁰ Je ki Bai je dije ki kare ba.»

³¹ Lo kin ti, Jipi je teli kəi mbal bəy kadi ntiləi Jəju n-təli-e.

³² Ó Jəju el-de e nə: «M-ra né je ki maji maji ngay ta kəmsi ti ki təgi ki i rə Bai ti, nga e ki ra e igei kadi itiləe-i-mi ki mbal itəli-mi ki mbae e?»

³³ Ó Jipi je eli-e ei nə: «E mbata né maji ki ira e ji ge kadi ji tiləi ki mbal ji təli al, nə e ki mbata ta ki mal. Tado i ki i dəw kare par el e nə i Luwə³³.»

³⁴ Jəju el-de e nə: «Luwə el me ndu-kun ti ləsi e nə: «Mi m-əl səsi, səi luwə je».»

³⁵ Dije ki Luwə el-de ta ləne e Luwə barde luwə je kin. Ningə igəri maji kadi dəw asi təgi buji ta lə Luwə al.

³⁶ Mi, e Luwə e mbəti-m, ilə-m dənangı ti, e m-əl-n m-ə nə mi NGon Luwə, ningə səi eli ei nə se mi na e m-əl m-ə nə mi NGon Luwə wa 6a, mi njé kəl ta ki mal də tə Luwə ti, kin e mba ri e?

³⁷ Kin e re m-ra kılə lə Bai al ningə tə adi-mi mesi al!

³⁸ A kin e re m-iſi m-ra kılə lə Bai ningə, re adi-mi mesi al ka, adi mesi kılə je ki m-ra-de ka kin ndəy taa. Adi mesi kadi igəri təki Bai iſi mem ti, e mi m-iſi me Bai ti to.»

³⁹ Lo kin ti, sangi rəbi njə kare bəy kadi n-uwəi Jəju, nə təgə mbəde ti aw.

⁴⁰ Jəju təl aw gidi bə Jurde ti, lo ti ki kəte Ja ra dije batəm ti. Jəju aw iſi loe ti kin noq.

⁴¹ Dije ngay awi rəe ti, ningə eli-naa ei nə: «Ja ra né madi kare ki eti bəl al, nə né je pati ki el əji-n də dingəm kin e né je ki rəjeti.»

⁴² Lo kin ti noq be dije ngay adi mede Jəju.

11

Ki Lajar lo koy ti

¹ Dingəm kare ki nje moy e noq, təe nə Lajar. Iſi me be ti ki Bətani ki e ngon be lə Mari ei ki ngokone Marti.

² E darə Mari wa kin e a oy yibı ki eti maji nja Babə ti n̄im, bər njae ki bisi dəne n̄im. NGa ningə e ngokoe Lajar e rəe to-e.

³ NGakonaa je ki dəne ki joo kin iləi dəw madi ade aw el Jəju e nə: «Babə, basa madi e moy.»

⁴ Lokı Jəju oo ta kin ningə el e nə: «Moy lə Lajar kin a təl-e al, nə e moy ki re kadi təjı təgi Luwə, taa kadi dije iləi təjı dəm ti mi NGon Luwə tə.»

⁵ Jəju ndigi Marti ei ki ngokoe Mari, taa ndigi Lajar tə.

⁶ Jəju oo maji kadi Lajar e moy, nə iſi lo ti ki iſi ti kin ba ndə joo bəy.

⁷ Go ti, el njé ndo je ləne e nə: «Adi ji təli j-awi Jude ti gogi.»

⁸ Ø *NJé ndo je lie əli-e əi nə: «NJe ndo dije, ndo ngay al ne bəy ə *Jipi je sangi kadi n-tiləi-ni ki mbal n-təli-ni ka kİN ə, ige kadi itəl aw Jude tİ bəy a?»

⁹ Jəju ilə-de tİ ə nə: «NGan kadi e dəgi gide joo me kadi tİ ki kare. Ningə kin ə re dəw njiyə kada ə a osi al, tadə oo lo maji.»

¹⁰ A re njiyə kondə ə a osi, tadə oo lo maji al.»

¹¹ Go ta tİ kin, Jəju ilə ta kİ rangi də tİ ə nə: «Madije Lajar to bi, ningə m-a m-aw kadi m-ndəl-e.»

¹² Ø njé ndo je əli-e əi nə: «Babé, re e bi ə to ə a ndəl bəy.»

¹³ Jəju əl ta lə koy Lajar, nə njé ndo je ooi təki e ta lə bi ki kare.

¹⁴ Ø Jəju əl-de ay njay ə nə: «Lajar oy.»

¹⁵ NGa ningə ki əji dəsi, rəm nəl-m ngay kadi m-goto loe tİ, kadi təsəi je adii-mi mesi. Ba ki ne kin, adi j-awi dəe tİ.»

¹⁶ Ø Tomasi ki isi bari-e «NDingə» əl ndəgi njé ndo je ə nə: «J-əi ka adi j-awi sie tə j-oyi sie.»

Jəju e nje kadi dije təli isi ki dəde taa

¹⁷ Lokı Jəju re təe Bətani tİ, oo kadi dibi Lajar ra ndə sə ngata.

¹⁸ Bətani e əsasi ki Jorijaləm, ası kule mətər mitə be par,

¹⁹ adi *Jipi je ngay rəi rə Marti tİ əi ki Mari kadi səli mede əji-n də koy lə ngokode.

²⁰ Lokı Marti oo kadi Jəju a re noq, ə aw tilə kəme, ningə Mari taa isi yəne nangi me kəy tİ.

²¹ Marti ki aw tilə kəm Jəju, əl Jəju ə nə: «Babé, kin ə re əsəje ne ə re ngokom a oy al.»

²² Nə ki ne wa kin ka m-gər kadi nə je pəti ki idəjı Luwə ə a adi.»

²³ Ø Jəju əl-e ə nə: «NGokoi a ə lo koy tİ.»

²⁴ Ningə Marti ile tİ ə nə: «E ki rəjeti, m-gər kadi ndə ki njé koy je a ə taa lo koy tİ dəbəy ndə tİ ə, Lajar a ə taa lo koy tİ tə²⁴.»

²⁵ Lo kin tİ, Jəju əl-e ə nə: «Mi nje kadi dije ə taa lo koy tİ, ki nje kadi dije isi ki dəde taa. Dəw ki adi-m mene, re oy mindi ka, a təl isi ki dəne taa.»

²⁶ NGa ningə, dəw ki isi ki dəne taa, ə adi-m mene 6a, dəwe kin a oy al ratata. M-dəjı se oo be wa?»

²⁷ Ba Marti ile tİ ə nə: «Oyo, Babé, m-adi mem təki ə i Kirisi ki Luwə mbəte, ə i NGon lə Luwə, ə i dəw ki sobi kadi a re dənangı tİ.»

Jəju no mbata koy lə Lajar

²⁸ Go ta tİ ki Marti əl kin 6a, əti aw bar ngokone Mari, əl-e ta nangi yəgirə be ə nə: «NJe ndo dije a noq, ə isi dəjı kadi aw.»

²⁹ Lokı Mari oo ta kin taa par ə i taa kalangi aw ki rə Jəju tİ.

³⁰ Jəju ur me be tİ al bəy, e lo tİ wa ki Marti aw ənge tİ kəte ka kin bəy.

³¹ *Jipi je ki isi me kəy tİ ki Mari, isi səli mee, lokı ooi-e ə taa kalangi, təe taga, ooi ə nə isi aw ki də 6adı tİ kadi no wā, adi ə i taa goe tİ.

³² Lokı Mari aw təe lo tİ ki Jəju a tİ, ə oo Jəju 6a, osi nangi njae tİ, ningə əl-e ə nə: «Babé, kin ə re əsəje ne ə re ngokom a oy al.»

³³ Lokı Jəju oo kadi Mari isi no, taa Jipi je ki ə i goe tİ ka isi noi tə 6a, mee ur made, taa ndile isi nangi al tə.

³⁴ Ø dəjı-de ə nə: «I�əi-e ra be ə?» Ba əli-e əi nə: «Babé, ire ə a o.»

³⁵ Lo kin tİ, Jəju noq.

³⁶ Ø Jipi je əli əi nə: «Oi təjı ki təjı ndigı ki ndige kin.»

³⁷ Nə njé ki nungı əli əi nə: «Təe kəm nje kəm tə, nga ra ban ə ası kadi əgi Lajar koy al təy?»

Jəju adi Lajar i lo koy tİ

³⁸ Lo kin tİ, me Jəju təl ur made kur ki rangi bəy, adi əti aw ki də 6adı tİ. Ningə e bole mbal ə indəi mbal made utii tae.

³⁹ Jəju əl-de ə nə: «Əri mbal kin kə», nə Marti ki konan nje goto əl Jəju ə nə: «Babé, ra ndə sə ngata, adi a eti.»

⁴⁰ Ø Jəju əl-e ə nə: «M-əli m-ə nə ri ə? M-əli m-ə nə re adi mei ə a o təgi Luwə.»

⁴¹ Lo kin tİ, əri mbal kə, ə Jəju un kəmne ki taa ningə əl ə nə: «Bai, m-ra-i oyo təki o də ndum.»

⁴² M-gər kadi ta je ki m-isı m-əl səi kin o də ndum dərə, nə m-əl ta kin be mbata kosı dije ki gəi gidiş kin, kadi adi-mi mede təki e ə ilə-m.»

⁴³ Go ta tİ kin 6a, Jəju un ndune ki taa əl ta ki təgine ə nə: «Lajar, itəe taga!»

⁴⁴ Ningə nje goto Lajar ində lo təe taga. Jie je ki njae je e ki ragi ki ta kibı, taa ta kəme e

kí dole kí kíbi tó. Ó Jéju él-de é ná: «Ituti-e, é iyé-i-e adi aw.»

*Dije dɔɔi ta naa ti kadi n-tɔli Jéju
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)*

45 *Jípi je ngay kí awi ró Mari tí, é ooi né kí Jéju ra, adi mede Jéju.

46 Né njé kí ná je awi íngæi *Parisi je, éli-de né kí Jéju ra.

47 Lo kin tí, njé kun dó njé kíjé né mési kadi-kare je, kí Parisi je, osi dó njé gangí ta je ló Jípi je naa tí, ningæ dæji-naa éi ná: «E ri dana é kadi jí rai é? Dingém kin ra né je kí éti bæl bæl ngay!»

48 Kin é re j-iyé-i-e j-adí ra né je lène kin ki nöne tí é, dije pæti a adi-e mede, ningæ dije kí Rom tí a ræi kadi tuji kæy ló Luwæ, taa a tuji gin bë lèje tó!»

49 Ó Kayípi kí e kí kare dan njé kun dó Jípi je tí, kí bale tí nöq e kí bo dó njé kíjé né mési kadi-kare je tí, un ta él-de é ná: «Ígæri né kare me né tí kí isi ra né kin al!»

50 Iméri ta maji oi! É sotí ngay mbata tí lësi kadi ba kal dæw kare oy mbata ló gin dije kosi, é gin bë kí tae ba íngæ tuji al.»

51 NGa ningæ e ta kí Kayípi wa ba él kí døne al, ná tækí bale tí nöq e kí bo dó njé kíjé né mési kadi-kare je tí, Luwæ indæ ta tae tí adi ilæ mbæe kate tækí sôbí kadi Jéju a oy mbata ló gin bë ló Jípi je.

52 Ningæ a oy mbata ló gin bë ló Jípi je par al, ná a oy mba kadi kaw-n ngan ló Luwæ kí sanæi-naa kí lo je dangí dangí kin kadi tæli gin dije kí kare ba.

53 I dø ndœ tí nöq kin, njé kun dó Jípi je uni ndude kadi n-tæli Jéju.

54 E be é, Jéju indæ ngangí njiyæ taga ta kæm Jípi je tí. Or ræne aw basi kadi dilæ lo tí, me ngon bë tí kí bari-e Epírayim. Aw isi tí nöq kí njé ndoo je lène.

55 Døkagilo ra nay ló Jípi je kí bari-e Paki e basi, adi dije ngay awi Jorijalæm tí kate nö tí kadi tæ rai né je kí go kuje tí læde éi Jípi je kadi Luwæ oo-n-de tæ dije kí kanjí majal.

56 Dije ka kin éi gin kæy tí ló Luwæ, ningæ isi sangi Jéju, é dæji-naa ta dande tí éi ná: «Mær ta lësi e ri é? Kadi a re lo ra nay tí al a?»

57 Né kare ba, njé kun dó njé kíjé né mési kadi-kare je, kí Parisi je adi ndu kadi re dæw madí oo lo kí Jéju e tí ba, kadi él-de adi n-awi n-uwæi-e.

12

*Mari bükí yibí kí əti maji nja Jéju tí
(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9; Lk 7.36-50)*

1 NDø mehæ kate nö ra nay Paki tí, Jéju aw Bætani tí kí Lajar isi tí. Lajar kí ndø kí ade jí taa lo koy tí.

2 Lo kin tí nöq, rai né kuso kí tó Jéju. Martí é e nje kadi-de né kuso, ningæ Lajar e kí kare dan njé kisi ta né kuso tí kí Jéju.

3 Mari un yibí kí rai kí man kagi kí bari-e nar, a rosí ngon ku be, bükí nja Jéju tí, ningæ go tí, bør njae kí bisi døne. E yibí nar døræ kí gate e ngay. Bayé taa me kæy.

4 Lo kin tí, Judasi Isikariyotí kí e kí kare dan njé ndo je tí ló Jéju, é kí a un dø Jéju, él é ná:

5 «MBa ri é e kí gati kí yibí kin, taa-n la kí lo kílæ tí kí ndø bu mitæ be ka e kí ra-n kí njé ndoo je al é?»

6 Judasi él ta kin be mba to 6a ta ló njé ndoo je to ræ al, ná mbata e nje bogi. E é bæl la e jie tí, adi isi bogi la kí isi bükí me tí ndæy ndæy.

7 Né Jéju él é ná: «Íyæ Mari jæke! Ra né kin be nginæ-n ndø kí kadi darøm a aw-n bæda.

8 NJé ndoo je kam, isi sæsi ne kí ndø je pæti, ná mi m-a m-isi sæsi kí nö tí al.»

Dije dɔɔi ta naa ti kadi n-tɔli Lajar

9 Kosi *Jípi je ngay ooi kadi Jéju e Bætani tí, adi ræi. Ningæ ræi mbata ló Jéju par al, ná ræi mba koo Lajar kí Jéju ade jí taa lo koy tí ka kin tó.

10 E be é, njé kun dó njé kíjé né mési kadi-kare je uni ndude kadi n-tæli Lajar kó,

11 mbata e ta lie é ra adi Jípi je ngay iyé-i-de é adi mede Jéju.

*Jéju ur me bë tí kí Jorijalæm kí kosi-gon
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)*

12 Lo tì go tì, kosi dije kí ngay kí ræi Jorijalæm, ooi kadi Jéju isi re Jorijalæm,

13 é öyi bají tan je, é tæei taga gidi bë tì, awi tilæ kæme. Ningæ lo kin tí, uni ndude kí taa éli éi ná: «Tæjí e kí dø Luwæ tì! Ningæ kadi Luwæ indæ jine dø dæw tì kí re kí tó Babé, kadi Luwæ indæ jine dø ngar tì ló *Isirayæl je!»

14 Jéju íngæ ngon koro, ningæ al isi døe tì tækí ndangi me makitibi tì ló Luwæ éi ná:

15 «Íbæl al, bë bo *Siyø!
Igo lo o, ngar læi isi re,

Isi do ngon koro ti. [☆]

¹⁶ Dōsay ba, njé ndo je lie géri me né je ki isi rai kin al, nə loki dije isi iləi təjì də Jəju ti ngata ba kadi mede ole də ti təki makitibi lə Luwə əl ta lie kadi né kin a ra né dəe ti be. Ningə e née ka e isi ra né dəe ti kin.

¹⁷ Dije ngay ki ndə ki ei sie naa ti loki ndəl Lajar ade tēg bada, dan njé koy je ti, mai naji lie.

¹⁸ Ningə e naji ki ma ləde kin e ra adi kosi dije awi tiləi kəme, tadə ooi kadi ra né kɔjì ki eti bəl ngay kin.

¹⁹ Lo kin ti, *Parisi je əli-naa dande ti ei nə: «Oi to ki taga ta kəmsi ti ne kadi asi ra né madi al; dije pəti buki-naa ki goe ti!»

Girəki je sangi kadi n-ooi Jəju

²⁰ Girəki je madi ei dan dije ti ki rəi Jorijaləm lo ra nay ti kadi əsi məkəsəde nangı no Luwə ti.

²¹ Girəki je ka kin rəi basi rə Pilipi ti ki e dəw ki ngon 6e ti ki Bətisayda ki Galile ti, dəji-e ei nə: «Ji ndigi kadi j-o Jəju.»

²² Ə Pilipi aw əl Andire, nga e indəi rəde naa ti joo pu awi əli Jəju.

²³ Jəju ilə-de ti e nə: «Ki ne kin 6a, ndə asi kadi Luwə təjì təgim mi *NGon dəw ki taga ngata.

²⁴ Ningə ki rəjeti, adi m-əl səsi, kə ko ki kare ki osi nangı kin re oy al ə, a to ki karne ba par, a re oy tə 6a, a tēg ki kə ko je ki rangi ngay.

²⁵ Dəw ki ndigi koo maji rəne, a ti tae, nə dəw ki iyə ta koo maji rəne dənangi ti ne, a ngəm rəne kadi kajı ki biti ki no ti.

²⁶ Kin e re dəw madi ge ra kılə bəə ləm 6a, səbə kadi un gom, nga ningə nje kılə bəə ləm kin a e səm lo ti ki m-a m-i ti. Dəw ki nje ra kılə bəə ləm, Bai Luwə a əsi gone.»

Jəju əl ta ki də koyne ti

²⁷ Jəju əl e nə: «Ki ne kin, ndilm isi nangı al, a se ta ri ə kadi m-əl wa? Kadi m-əl m-ə nə: "Bai, aji-m ta də kadi ti ki ngə ki a re dəm ti kin a?" NGa e mbata də kadi wa kin e m-re biti m-tee-n ne kin.

²⁸ Bai, itəjì adi dije géri təba ləi.» Ningə ndu dəw ba i ki dərəq ti e nə: «M-adi dije géri tə ba ləm ngata, nə m-a m-adi-de géri bəy.»

²⁹ Kosi dije ki ai loe ti noq e ooi ndu ta kin ki mbide əli ei nə: «E ndi ə ndangi ne.» Ningə njé ki nungı əli ei nə: «Malayka kare ə əl-e ta.»

³⁰ Ə Jəju əl-de ə nə: «NDu ta ki ba e oi kin tēg mbata ləm mi al, nə tēg ki mbata ləsi səi je.»

³¹ Ki ne kin, e dəkagilo ki kadi Luwə a gangi-n ta də dije ti ki dənangi ti ne ngata, e dəkagilo ki kadi Luwə a uwə-n nje majal ki isi ində təgine də dije ti ki dənangi ti ne, ile gidi lo ti kə ngata.

³² NGa ningə mi, ndə ki dije a bəi-mi taa də kagi-dəsi ti kin 6a, m-a m-ndər dije pəti ki rəm ti.»

³³ Me ta ti kin, Jəju təjì kadi géri se go rəbi ki ban e a oy-n wa?

³⁴ Ə kosi je əli-e ei nə: «J-ingə me makitibi ndu-kun je ti ləje təki Kirisi ki e dəw ki Luwə mbəte, a isi biti ki none ti bəi a oy al [☆], nga ra ban be ə j əl e nə: "Səbə kadi a bəi NGon dəw taa də kagi-dəsi ti ə?" Ə NGon dəw e wa kin e na dana ə?»

³⁵ Ba Jəju əl-de ə nə: «Kunjı e dansi ti ne dəkagilo ndəy bəy. Ningə kadi injiyəi ki nosi ti loki kunji isi unji dəsi ti kin, kadi tə til ingə səsi də rəbi ti al. Tadə dəw ki njiyə me til ti, gər lo ki isi aw ti al.

³⁶ Dəkagilo ki kunji e səsi kin 6a, adi mesi kunji, kadi tə itəli dije ki me kunji ti.» Loki Jəju əl-de ta be ningə, otı aw bəyə rəne say ta kəmde ti.

Jipi je mbati kadi mede Jəju

³⁷ Jəju ra né kɔjì je ki eti bəl bəl ta kəm *Jipi je ti ka, mbati kadi-e mede.

³⁸ Ekin təjì ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay əl e nə:

«Babə, nə e taa ta ki tēg taje ti osi mbide ti kin ə?

E nə je e Babə təjì-de təgine ə[☆]?»

³⁹ Ningə darə Ejay e wa təl a noq ər gin né ki asii kadi mede al e nə:

⁴⁰ «Luwə tə kəmde,
Kadi tə ooi lo al,
Adi mede ngə ngororo,
Kadi tə géri né madi kare al,
Kadi tə təli kəmde rə Luwə ti al,
Nə tə Luwə i aji-de. [☆]»

⁴¹ Ejay əl ta kin be mbata kunji Jəju ki oo kəte nu e əl-n ta dəe ti.

[☆] 12:15 Jakari 9.9 [☆] 12:34 Pa je 110; Ejay 9.6; Daniyəl 7.14 [☆] 12:38 Ejay 53.1 [☆] 12:40 Ejay 6.9-10 [☆] 12:42 9.22

42 Né kare ba, dan njé kun dō Jipi je ti wa kin, ngay je adi mede Jéju, ná mbati káli ki taga mbata lá *Parisi je kí kadi a tuwái-de kó gin kéy kaw-naa ti lade eí Jipi je[☆].

43 Oi mají ngay kadi dije a piti-de a e soti ité kadi Luwá a piti-de.

Ta kí ta Jéju ti a gangí ta

44 Jéju ál ta kí ndune kí boy a ná: «Dew kí adi-m mene ba, e mi a adi-m mene al, ná e nje kíla-m a ade mene;

45 ningá dew kí oo-m a, oo nje kíla-m tó.

46 Mi, mi kunji, a m-re dónangí ti ne mba kadi dew kí adi-m mene ba, dewe njiyá me til ti al.

47 Kin a re ta lám osi mbi dew ti, a dewe ran kíla al a, e mi ba m-gangí ta dœ ti al, tado m-re dónangí ti ne kadi m-ají dije bí kadi m-gangí ta döde ti al.

48 Dew kí mbati-m nim, taa ta lám al nim a, aw kí nje gangí ta döne ti ngata. Tado e né je kí m-ndo dije wa kin a, a gangí ta dœ ti döbey nda ti.

49 Téki røjeti, m-ál ta kí dö rom al, ná e Bai kí nje kíla-m a adi-m ndu je kí kadi m-ál nim, m-ndo nim.

50 NGa ningá, m-gér kadi ndu ki Luwá adi kin a, e nje re kí kají kí biti kí no ti. Ta je kí m-ál, m-ál-de téki Bai ál-m.»

13

Jéju togí nja njé ndo je lone

1 Kete no ra nay Paki ti, Jéju gér kadi nda re nga kadi tó iyá dónangí a aw ró Bawne ti. Jéju kí ndigí njé kí yané je kí dónangí ti ne mari nu, ndigí-de biti kadi tol tae.

2 Jéju eí kí njé ndo je lène isi ta né kuso ti lo sôlo. Ningá dökagiloe ti kin, su inda ta ga kulé Jéju ji njé bá je ti me Judasi ti kí ngen ló Simó Isikariyotí ngata.

3 Jéju wa kí döne gér kadi Bawne Luwá ilé né je péti jine ti, ningá gér téki n-i røe ti a n-re, adi n-a n-tel n-aw røe ti gogi.

4 Jéju i taa ta né kuso ti, or kíbi lène kí ilé dö made ti, ba un ta kíbi döa-n bëdine.

5 Go ti, mbél man me né ti, ba ilé röne togí nja njé ndo je lène, a bér njade kí ta kíbi kí kete döa-n bëdine ka kin.

6 Lokí Jéju re téé dö Simó Piyér ti ba, Simó Piyér ál-e ná: «Babe, i a kadi itogi njam a?»

7 Ó Jéju ál-e a ná: «Né kí m-isí m-ra kin, ta jí naa ti ne igér al, ná a gér mee kí bëy ti.»

8 Be ka Piyér ál Jéju a ná: «Jagi, i a togí njam al.» Ó Jéju ilé ti a ná: «Kin a re m-togí njay al ba, ná madí kí bëw-je naa ti sái goto.»

9 Ningá Piyér ál a ná: «Babe, re e be ba, itogi njam par al, ná kadi itogi jim je, kí dóm je tó.»

10 Ó Jéju ál-e a ná: «Dew kí ndogí man, aw kí ndoo togí njane par, bí røe je péti al, tado ndágí røe je ay njay. NGa ningá sái je, røsi ay njay, ná e dije péti ba røde ay, al bëy tó.»

11 Lo kin ti, Jéju gér dew kí a ule ji njé bá je ti, a ál-n a ná: «E sái péti ba røsi ay, al.»

12 Lokí Jéju togí njade gíne gangí ningá, un kíbi lène ilé röne ti, a tel aw isi ta né kuso ti gogi, ba ál-de a ná: «Igéri me né kí m-ra sési kin a?»

13 Isi bari-mi NJe ndo dije je, Babe je, ningá e go røbe ti, tado e mi a wa.

14 NGa ningá re mi kí mi NJe ndo dije je, mi Babe je a m-togí njasi ningá, sái ka sobí kadi itogi njanaa kí yo je kí ne je tó.

15 E né a m-øjí sési, kadi sái ka indaji, irai téki m-ra sési kin be tó.

16 Téki røjeti, adi m-ál sési, bëa ité bane al, taa ngen nje kaw kíla ité nje kile al tó.

17 Téki igéri ngata kin a, irai kile a, røsi a nél sési ngay.

18 E sái péti ba m-isí m-ál ta lési al; m-gér dije kí m-mbáti-de. NGa ningá, sobí kadi ta kí makitibí ló Luwá ál kin ra né. Makitibí ál a ná: “Dew kí isi uso sém né, tu gajine ozi-m[☆]. ”

19 M-ál sési ta kin basine, kadi tó nda kí né a ra né ba, igéri téki “Mi NJe kísi noo.”

20 Téki røjeti, adi m-ál sési, dew kí uwé dew kí m-ile kí röne ti, uwé-m kí röne ti, a dew kí uwé-m kí röne ti, uwé nje kíla-m kí röne ti tó.»

Jéju ál téki Judasi a un done

(Mt 26.21-25; Mk 14.18-21; Lk 22.21-23)

21 Go ta je ti kin, ndil Jéju isi nangi al, adi ta tee tae ti kí taga a ná: «Téki røjeti, adi m-ál sési, dew kare dansi ti ne a ilé-m ji dije ti.»

22 Lo kin ti, njé ndo je lie goi kám-naa, ningá dëji-naa se ná dana a isi ál ta lie wa.

23 Ki kare dan njé ndo je ti, kí e dew kí Jéju ndige, isi kadi Jéju ti basi.

24 Ó Simó Piyér ra né yogiro nangi ál-e-n kadi dëji Jéju se isi ál ta lë ná dana wa.

[☆] 13:18 Pa je 41.10

25 NJe ndo ka kin oy ki do Jaju ti, ninga daje a ne: «Babe, dawe e na e?»

26 O Jaju ile ti a ne: «E dew ki m-a m-ade mapa ki m-gangi, m-ilə me tay ti kin.» Ninga Jaju gangi mapa ilə me tay ti, adi Judas iki ngon lə Simo Isikariyoti.

27 Lok i Judasi taa mapa ka kin taa par a, *Satə ur mee ti. O Jaju el-e a ne: «Ne ki to mei ti kadi ira ka kin, ira law!»

28 Dan dije ti ki isi sie ta ne kuso ti kin, dew ki kadi gər se mba ri a el-e ta kin be wa goto.

29 Tə ka ki Judasi e-n nje koti bəl la ka kin, ngay je ooi təki Jaju daje kadi aw ndogi ne ki kadi n-rai nay Paki, a se kadi aw adi ne madi njé ndoo je wa be.

30 Judasi taa mapa ki Jaju ade ka kin taa par a tee taga. Do kade ti kin, lo ndul ngata.

31 Lok i Judasi tee ba, Jaju el a ne: «Ki basine kin, dije iləi tɔj i dəm ti mi *NGon dew, ninga mi NGon dew m-ra m-adı dije iləi tɔj i do Luwə ti to.

32 Kin a re m-ra m-adı dije iləi tɔj i do Luwə ti ba, Luwə wa ki dəne a adi dije iləi tɔj i dəm ti mi NGon dew to. NGa ninga e ne ki a ra ne basine.

33 NGanm je, mi səsi ne, naa ti dəkagilo ki ndəy be par. A sangi-mi, ninga təki m-əl-n *Jipi je, m-əl səsi gone to təki: “Lo ki m-a maw ti, a asi kadi awi ti al.”

34 M-adı səsi ndu-kun ki sigi ki e ta kadi indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je. Maji kadi indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je təki mi mndigi-n səsi kin be to.

35 Kin a re indigi-naa dansi ti ki yo je ki ne je ba, dije pəti a gəri təki səi njé ndo je ləm.»

*Jaju el təki Piyer a naji ta gər-ne
(Mt 26.33-35; Mk 14.29-31; Lk 22.31-34)*

36 Simo Piyer deji Jaju a ne: «Babe, a aw ra e?» O Jaju ile ti a ne: «Lo ki m-a m-aw ti, a asi kadi un gom ki basine kin al, ne a un gom ki bəy ti.»

37 Ba Piyer deji Jaju a ne: «Babe, mba ri a m-a m-asi kadi m-un goi ki basine kin al e? Mi basi ngay kadi m-ilə rəm kə mbata ləi!»

38 Lo kin ti, Jaju ilə Piyer ti a ne: «Adi j basi ngay kadi ilə rəi kə mbata ləm wa ta? Təki rəjeti, adi m-əli, kunə kinjə no al bəy a, a naji ta nja mitə a ne igər-m al.»

14

Jaju e rəbi ki kaw ki rə Luwə ti

1 Jaju el njé ndo je lene a ne: «Səbi kadi mesi bəl al, adi mesi Luwə, a adi-mi mesi to.

2 Me be ti lə Bai, kəy je e ngay noq. Kin a re e ne ki rəjeti al a, re m-a m-əl səsi, tado m-aw kadi m-ində do lo dana mbata ti ləsi.

3 Lok i m-aw, a m-ində do lo dana gine gangi ninga, m-a m-təl tə m-re kadi m-oy səsi, m-aw səsi rəm ti, kadi tə lo ki mi ti, səi ka səi ti to.

4 Səi, igəri rəbi ki kaw lo ti ki m-isı m-aw ti.»

5 Lo kin ti, Tomasi el Jaju a ne: «Babe, ji gər lo ki isi aw ti al to, a ra ban be a j-a ji gər rəbi ki kaw ti e?»

6 O Jaju el-e a ne: «Mi rəbi, mi ta ki rəjeti, mi kisi ki də taa. Rəbi ki rangi ki kadi dəw asi kaw-n rə Bai Luwə ti goto.

7 Re igəri-mi ba, a igəri Bai to. NGa ninga, təki j-a-n ne wa kin, igəri-e nim, oi-e nim to.»

8 Ninga Pilipi el Jaju a ne: «Babe, itəj-i-je Bawje Luwə adi j-o-e par a, e wa kin asi-je naki.»

9 O Jaju ile ti a ne: «Pilipi, e mari nu ba a m-a səsi ne kin ka igər-m al bəy a? Dew ki oo-m ba, oo Bai Luwə to. Ra ban be a el a ne: “Itəj-i-je Bawje Luwə adi j-o-e?”

10 O tə ta ki rəjeti al kadi mi m-isı me Bai ti, a Bai isi mem ti a? Ta je ki m-isı m-əl səsi kin, e mi wa ki dəm ba m-isı m-əl al; e Bai ki isi mem ti a isi ra kılə je lene.

11 Adi-mi mesi təki mi m-isı me Bai ti, a Bai isi mem ti to kin. A re adi-mi mesi do ta je ti ki m-isı m-əl al a, kılə ra je lə Luwə ki oi ki kəmsi kin yo a, adii mesi ndəy.

12 Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dew ki adi-m mene ba, e ka a ra ne je ki m-isı m-ra-de kin to. A ra ne je ki eti bəl ngay bəy, mbata mi m-isı m-aw rə Bai ti.

13 NGa ninga, ne je pəti ki idəji me təm ti a, m-a m-ra m-adı səsi, mba kadi mi NGon, m-ra m-adı dije iləi tɔj i do Bai Luwə ti.

14 Kin a re idəji ne madi me təm ti a, m-a m-ra m-adı səsi.»

Jaju un ndune kadi n-a n-ilə ki NDil Luwə

15 Jaju ilə ta ki rangi də ti bəy a ne: «Kin a re indigi-mi a, a təli rəsi go ndu-kun je ti ləm.

16 Ninga mi, m-a m-dəj i Bai Luwə kadi ilə ki NJe ra səsi ki rangi, ki a isi səsi biti ki no ti.

17 E a e NDil ki nje ra ne ki rɔjeti, ki dije ki dɔnangi ti ne asi kadi taai-e mede ti al, tado ooi-e al, taa gari-e al to, ne səi je, igari-e, mbata isi kadisi ti ne, taa a isi mesi ti to.

18 M-a m-iyə səsi ki karsi tə ngan kal je be al, ne m-a m-təl kadi m-re rəsi ti.

19 Nay ngay al kadi dije ki dɔnangi ti ne a ooi-mi al ratata, ne səi je, a oi-mi, tado m-isı ki dəm taa, taa səi je ka a isi ki dəsi taa to.

20 NDoe ti kin a, a oi kadi mi me Bai ti, ningə səi, səi mem ti, a mi, mi mesi ti to.

21 Dəw ki nje ndigi-m, e dəw ki ngəm go ndu-kun je ləm maji nəm, təl rəne go ti nəm. Bai a ndigi dəw ki nje ndigi-m, ningə mi ka m-a m-ndige to, taa m-a m-təje rəm ki taga kadi gər-m to.»

22 Judi (ki Judasi Isikariyoti al) ał Jəju a ne: «Babe, ra ban be a je par a a təjì-je rəi ki taga kadi jì gər-i, bì a təjì rəi ki taga kadi ndəgi dije ki dɔnangi ti ne kin gər-ni al a?»

23 Jəju ilə ti a ne: «Dəw ki ndigi-m a, a ngəm go ta je ləm. Bai a ndige, ningə je ki Bai Luwə joo pu j-a ji re rəe ti, j-a j-ində be naa ti sie.

24 Dəw ki ndigi-m al, təl rəne go ta je ti ləm al. Ta je ki isi tətam ti a isi oi kin, e ta je ki mi wa m-əl ki dəm al, ne e ta je ki j-rə Bai ti ki nje kılə-m.

25 M-əl səsi ta je kin dəkagilo ki mi səsi naa ti ne bəy kin.

26 NJe ra səsi, NDil ki Bai a ilə sie adi səsi me təm ti kin, a ndo səsi ne je pəti, taa a ole mesi do ne je ti pəti ki m-əl səsi to.

27 M-iyə lapiya m-adı səsi, m-adı səsi lapiya. Ningə mi m-adı səsi təki dije ki dənangi ti ne adii səsi al. Adi mesi osi nangi, iibali al.

28 Oi tətam ti m-əl m-ə ne: "M-a m-aw, a m-a m-təl m-re rəsi ti". Ningə kin a re indigi-mi a, a irai rənəl do kaw ti ki m-isı m-aw rə Bai ti, tado e, e ki bo itə-m.

29 M-əl səsi ta kin basine, kate taa kadi ne je rai ne, kadi tə lokı a rai ne ba, adii mesi.

30 M-a m-əl səsi ta gogi al ngata, tado, ne majal ki isi ində təgine do dije ti ki dənangi ti ne, re. Ningə e aw ki təgī madi dəm ti al,

31 ne a ingə ta rəbi kadi ra adi dije gəri təki m-ndigi Bai, a m-ra ne je təki Bai dəji-m kadi m-ra. II taa lo kin ti adi j-awi.»

Jəju e kagi nju ki rɔjeti

1 Jəju ał a ne: «Mi, mi kagi nju ki rɔjeti, ningə Bai e ba ne ndər nju to.

2 Baji nju ki j-rəm ti, a andi al a, Bai a tige kə, ne e ki andi maji ba, a tiga ngan bajie je ki majal kə kadi andi ki kete də made ti.

3 Ningə səi, ne ndo ki m-ndo səsi, ra adi səi dije ki ayi njay ngata.

4 Æ re uwəi rəsi rəm ti ngə ba, mi m-a m-uwə səsi rəm ti ngə to. NGa ningə, tə ka ki baji kagi a asi kadi andi ki kanji kagi al ka kin a, səi ka a asi kadi irai ne madi ki kanji kadi uwəi rəsi rəm ti, al to.

5 Mi kagi nju, a səi bajim je to. Dəw ki uwə rəne rəm ti ngə, a mi m-uwe rəm ti to ba, a ra ne je ki maji maji ngay, tado a asi kadi irai ne madi ki maji kanjim al.

6 Dəw ki uwə rəne ngə rəm ti al, a iləi-e kə gidi lo ti tə baji kagi be. Baji kagi je ki tuti, a kəi-de kadi suki-de poro kadi oí por kə.

7 Kin a re uwəi rəsi rəm ti ngə, a ta ləm isi mesi ti to ba, idəji ne ki indigi a a ingəi.

8 Ne ki a ra kadi dije iləi təjì də Luwə ti ki taga, e ta kadi irai kılə je ki maji maji, ki dənaa ti, də-naa ti nəm, kadi itəji təki səi njé ndo je ləm ki rɔjeti nəm to.

9 Mi m-ndigi səsi təki Bai ndigi-m be to. NGa ningə, maji kadi ai də njasi ti, me ndigi ti ki m-ndigi səsi.

10 Kin a re itəli rəsi go ndu-kun je ti ləm a, a ai də njasi ti, me ndigi ti ki m-ndigi səsi, təki m-təl-n rəm go ndu-kun je ti lə Bai Luwə, a m-a-n də njam ti, me ndigi ti ki e ndigi-m kin be to.

11 «M-əl səsi ta je kin be mba kadi rənəl ki mem ti e rənəl ləsi to, ningə kadi rənəl ləsi e rənəl ki asi-naa tapi.

12 *NDu-kun ləm a to kin: Indigi-naa ki yo je ki ne je dansi ti, təki m-ndigi-n səsi kin be to.

13 Kin a re dəw un rəne ilə kə mbata lə madine je a, ne madi ki rangi ki kadi a ra, təjì-n ndigi-naa ki itə e kin goto ngata.

14 Kin a re irai ne ki m-dəji səsi kadi irai ba, səi madim je.

15 M-bar səsi bəə kılə je al ratata, tado bəə kılə gər ne ki bae isi ra al. NGa ningə mi, m-bar səsi madim je, mbata m-adı səi igəri ne je pəti ki m-ingə rə Bai Luwə ti.

16 E səi je ba imbəti-mi al, ne e mi a m-imbəti səsi. Ningə, m-adı səsi kılə kadi awi,

irai kīlə je kī maji maji, kī a to ratata. Ba lo kin ti, Bai a adi səsi nē je pəti ki idəji-e kī tōm.

17 Nē kare kī m-dəjī səsi, e ta kadi indigi-naa kī yo je kī ne je dansi ti.»

Dije kī dənangi ti ne, mede majal kī Jəju əi kī njé ndo je ləne

18 Jəju əl 6ay ə nə: «Kin ə re dije kī dənangi ti ne əsi səsi ta ə, kadi igər təki e mi ə əsi-mi ta kete nosi ti.

19 NGa ningə, kin ə re səi uwəi kī dije kī dənangi ti ne 6a, re dije kī dənangi ti ne a ndigi səsi; nə kī ne kin, səi uwəi səde al, tado m-mbətī səsi, m-tee səsi kə dande ti. Ningə e mbata kin ə, əsi səsi ta.

20 Ə adi mesi ole də ta ti kī m-əl səsi kete m-ə nə: “Bəə itə 6ane al” kin. Kin ə re adi-mi kō 6a, a adi səsi kō tō, a re təli rəde go ta ti ləm 6a, a təli rəde go ta ti ləsi tō.

21 Kī ne kin, a adi səsi kō mbata ləm, tado gəri dəw kī nje kīlə-m al.

22 Kin ə re m-re al, re m-əl-de ta al ə, re dəw a tidi majal je ləde dəde ti al; nə kī ne kin, lo kadi a əli əi nə: “Gər ə jī gər al,” kadi dəw iyə-n go majal je ləde kə goto.

23 Dəw kī mee majal səm 6a, mee majal kī Bai Luwə tō.

24 Kin ə re m-ra kīlə madi kī dəw madi kī rangi ra nja kare al, dande ti al ə, re dəw a tidi majal je ləde dəde ti al; nə kī ne kin, ooi kīlə ram je kī kəmde. Be ka, mede majal səm nəm, majal kī Bai nəm.

25 Ningə, e nə kī ra nə be mba kadi ta kī ndangi me makitibī ti lə Luwə əi nə: “Mede majal səm kī kanji ta madi, [☆]” kin nəe ra nə.

26 «Nje ra səsi kī m-a m-ilə sie kī tō Bai Luwə, a re. Ningə e ə e NDil kī nje kəl nə je kī rəjeti də Luwə, kī a j rə Luwə ti. E ə a ma naji dəm ti.

27 NGa ningə, səi ka a mai naji ləm tō, tado səi səm naa ti lo kīlə ngirə nə je ti nu.»

16

1 «M-əl səsi ta je kin be pəti mba kadi tə iyəti ta kadi-me ləsi al.

2 Dije a tuwəi səsi kō gin kəy kaw-naa je ti. Ningə ndə je a rəi wa 6ay kī kadi njé kī a təli səsi, a əli mede ti əi nə e kīlə lə Luwə ə yə n-isi n-rai.

3 A rai be, mbata gəri Bai al nəm, gəri-mi al nəm.

[☆] 15:25 Pa je 35.19; 69.5

4 NGa ningə, m-əl səsi ta je kin be kete, kadi tə ndə kī nəe je a rai nə 6a, mesi ole də ti təki ndə kī m-əl səsi. M-əl səsi ta je kin lo kīlə ngirə ti nu al, tado mi səsi naa ti ne.

Kīlə ra NDil Luwə

5 «Kī basine kin, m-isi m-aw kī rə nje kīlə-m ti, nə dəw kare dansi ti kī kadi dəjī-m ə nə: “Isi aw ra wa ka,” goto.

6 Mesi ur made mbata ta je kī m-əl səsi.

7 NGa ningə, e ta kī rəjeti ə m-əl səsi: maji ngay mbata ti ləsi kadi m-aw, tado re m-aw al ə, dəw kī nje ra səsi kī səbi kadi a re kin, a re al. A re m-aw tō 6a, m-a m-ilə sie m-adi səsi.

8 Ə lokī a re 6a, a ra kadi dije kī dənangi ti ne gəri nə kī e majal kī ra, kī nə ra kī dana, kī ta kī gangi.

9 Kadi gəri nə kī e majal kī ra, tado mbati kadi-mi mede,

10 kadi gəri nə ra kī dana, tado m-isi m-aw rə Bai ti, ningə səi a oi-mi gogī al ratata,

11 kadi gəri ta kī gangi, tado gangi ta də nje majal ti ngata. Adi e nje majal kī isi ində təgine də dije ti kī dənangi ti ne.

12 «M-aw kī ta je ngay 6ay kadi m-əl səsi, nə kī basine kin, a al dəsi.

13 NGa ningə, dəkagilo kī NDil kī nje kōjī nə je kī rəjeti a re 6a, a ra kadi igəri nə je pəti kī rəjeti. A əl ta kī təne wa al, nə a əl nə je pəti kī ingə rə Luwə ti, ningə a ilə səsi mbə nə je kī a rai nə lo ti ti tō.

14 E təjī təba ləm kī taga, tado e ta je ləm, ə a ilə səsi mbəe.

15 Nə je pəti kī e ya Bai, e yām tō. E mbata kin ə, m-əl-n m-ə nə: E ta je ləm, ə NDil a ilə səsi mbəe.»

Me kō təl rənəl

16 Jəju əl ə nə: «Nay dəkagilo ndəy ba kadi a oi-mi al, ningə dəkagilo ndəy go ti ə, a təli oi-mi gogī.»

17 Ə njé ndo je madi əli-naa dande ti əi nə: «Ta kī əl-je ə nə: “Nay dəkagilo ndəy ba kadi a oi-mi al, ningə dəkagilo ndəy go ti ə, a təli oi-mi gogī,” kin mee nə ri ə? Taa əl ta kī kare 6ay ə nə: “Tado m-isi m-aw rə Bai ti.”

18 Ə “dəkagilo ndəy” kī əl tae kin me nə ri tō ə? Ji gər me ta kī ge kəl-je kin al!»

19 Lokì Jèju gér kadi njé ndo je lie isi sangi kadi dèji-e ta ba, el-de a nà: «Isi dèjinaa ta dansi ti ojì dà ta kì m-èl sèsi m-è nà: "Nay dòkagilo nday ba kadi a oi-mi al, ningè dòkagilo nday go ti a, a tèli oi-mi gogi," kin.

20 NGa ningè, tèki ròjeti, adi m-èl sèsi: A noi je, a ndigèi ndoo je, nà dije kì dònangi ti ne a rai rònèl. Me kò a ra sèsi, nà me-kò lèsi kin a tèl rònèl.

21 Lokì dàne aw tè ojì ngon ba, e me kò ti, tado dòkagilo kò lie re, nà lokì ngon tèe ròe ti ngata ba, mee oy dò kò ti, mbata rònèl dàw kì oje ile dònangi ti.

22 Ningè, sèi ka, kì basine kin, sèi me kò ti, nà m-a m-tèl m-o sèsi, kadi rònèl a rosì mesi, ningè e rònèl kì dàw a or mesi ti goto al.

23 NDòe ti kin, a dèji-mi ta dò ne madì ti al ngata. Ningè, tèki ròjeti, adi m-èl sèsi, Bai a adi sèsi ne je pèti kì idèji-e kì tòm.

24 Biti bone ka, idèji ne madì kì tòm al bòy. Idèji è a ingèi, kadi rònèl lèsi asi-naa tapi.

Jèju tètì rò dije kì dònangi ti ne

25 «M-èl sèsi ta je kin me kuji ta ti, nà ndo je a ròi nògò kadi m-a m-èl sèsi ta me kuji ta ti al ngata, nà m-a m-èl sèsi ta kì dò Bai Luwè ti wangì taga.

26 I dò ndòe ti kin, a dèji ne Bai kì tòm, ningè m-a m-èl sèsi al, tèki m-isì m-èl ta kì Bai mbata ti lèsi,

27 tado Bai Luwè è wa ndigè sèsi. Luwè ndigè sèsi, mbata indigi-mi, taa adi mesi tèki m-i ròe ti è m-re tò.

28 M-i rò Bai ti è m-re dònangi ti ne, ningè kì basine kin, m-a m-iyè dònangi è m-tèl m-aw rò Bai ti gogi.»

29 Ó njé ndo je lie alì èi nà: «O, kì ne kin, ya el-je ta ay njay, kì kanji kal me kuji ta ti kin.

30 Ningè kì basine kin, jì gér kadi igèr ne je pèti, taa ta je kì to me dàw ti bòy, kadi tè dàw dèji ka igèr kète. Lo kin ti, j-adi meje kadi i rò Luwè ti.»

31 Ó Jèju ilè-de ti è nà: «Adi mesi ngata a?

32 Oi, dò kadi isi re, ningè kì ne kin, re tèe ne ngata kì kadi dije a sanèi sèsi kì lo kare kare. A iyèji-mi kì karm, nà mi kì karm al, tado Bai Luwè e sèm naa ti ne.

33 M-èl sèsi ta je kin pèti be, mba kadi lapiya e mesi ti, me kindè rò naa ti sèm. A ingèi kò dònangi ti ne, nà kadi uwèi tògisi

ba, tado m-tètì rò njé tògi je kì dònangi ti ne ngata.»

17

Jèju èl ta kì Luwè mbata lòne wa nim, mbata lò njé ndo je lòne nim

1 Go ta ti kì Jèju èl kin ba, un kùmne kì taa dòrà ti, ningè èl è nà: «Bai, ndò re nga. Itòjì tòbà lèm, mi NGoni kì taga adi dije géri, kadi tè mi NGoni, m-tòjì tòbà lèi kì taga madì dije géri tò.

2 I, adi-m tògi dò dije ti pèti, kadi tè m-adi njé kì iyè-de jim ti, isi kì dòde taa biti kì no ti.

3 Kìsì kì dò taa biti kì no ti, e ta kadi dàw géri, i kì i kì kari ba èjì Luwè kì ròjeti kin nim, kadi gér Jèju Kirisi kì e dàw kì ile kin nim.

4 M-tòjì tòbà lèi m-adi dije kì dònangi ti ne pèti géri, ningè kìlè kì adi-m kadi m-ra ka m-tèl tae majì tò.

5 Kì basine kin, Bai, m-dèji kadi adi-m mingè kòsi-gon ta kèmi ti tèki ndò kì adi-m kète no kìndè dòrà ti, kì dònangi ti kin.

6 «M-ra m-adi dije kì oy-de dan madide je ti kì dònangi ne, adi-m kin géri-ni. Ó dije lèi, è iyè-de me jim ti, ningè tèli ròde majì go ta ti lèi.

7 Kì basine kin, géri kadi ne je pèti kì adi-m, i ròi ti.

8 Tado m-adi-de ta je kì adi-m, ningè taai. Loki taai ba, géri kadi m-i ròi ti, adi adi-mi mede tèki e jì è ilè-m.

9 Ningè è mbata ti lède è m-èl sèi ta. M-èl sèi ta mbata lè dije kì dònangi ti ne al, nà mbata lè njé kì iyè-de me jim ti, tado njé kì iyè-de me jim ti kin èi dije lèi.

10 Ningè ne je pèti kì e yàm, e yài, è ne je pèti kì e yài, e yàm tò. NGa ningè, èi je, tòjì tòbà lèm kì taga adi dije ooi.

11 Mi, m-a mi dònangi ti ne al ngata, m-isì m-aw kì ròi ti, nà èi je, isi dònangi ti ne bòy. Be è, Bai Luwè kì njé kay njay, m-dèji kadi indè kèmi gode ti majì. Indè kèmi gode ti kì tògi lèi, kì e tògi kì adi-m m-ra-n kìlè kin, kadi tè èi kare ba tèki je sèi je kare ba kin be tò.

12 Dòkagilo kì mi sède, m-indè kèm gode ti majì kì tògi lèi kì adi-m. M-dèbi bagim dòde ti, adi dàw kare ka tae ti al. Dàw ba, e e kì sòbi kadi tae a tì kadi tè ta kì ndangi me makitibì tì lè Luwè tòl-n tane ka kin par[◊].

¹³ NGa ningə, ki basine kin, m-iśi m-aw ki rɔi ti, e m-əl ta kin be təki mi-n səde dənangi ti ne bəy kin, kadi tə ei wa īngəi rənəl ki mem ti, ki e rənəl ki asi-naa tapi kin.

¹⁴ M-adi-de ta ləi ningə, dije ki dənangi ti ne ɔsi-de ta mbata ke ki ei dije ki dənangi ti ne al, təki mi mi-n dəw ki dənangi ti ne al kin be tə.

¹⁵ NGa ningə, m-dəji kadi ɔy-de kə dənangi ti ne al, nə kadi ɔsi NJe majal ngərəngi dəde ti.

¹⁶ Əi dije ki dənangi ti ne al, təki mi mi-n dəw ki dənangi ti ne al kin be tə.

¹⁷ Maji kadi un-de ki ta ki rəjeti, ində-de ta dangi tə dije ləi. Ta ləi e ta ki rəjeti.

¹⁸ Ningə, mi ka, m-ilə-de dənangi ti, təki ilə-m dənangi ti ka kin be tə.

¹⁹ Mi wa, m-un rəm m-ində ta dangi tə dəw ləi mbata ti ləde, kadi tə ei je ka, ei ki kində ta dangi me ta ki rəjeti tə dije ləi tə.

Jəju əl ta ki Luwə mbata ti lə dije pəti ki a adi-e mede

²⁰ «M-əl səi ta mbata ti lə njé ki m-ilə-de kin par al, nə mbata ti lə dije pəti ki a adi-mi mede, ki go rəbi lə ta ki a tə̄̄ ta njé je ti ki m-ilə-de.

²¹ M-dəji kadi pəti, təli dije ki kare, təki i Bai, ində rɔi naa ti səm, e mi m-ində rəm naa ti səi kin be. Kadi ei ka indəi rəde naa ti səje tə, kadi tə dije ki dənangi ti ne adi mede təki e i e ilə-m.

²² Mi m-adi-de kəsi-gon ki adi-m, kadi tə ei dije ki kare, təki je səi je-n dije ki kare kin be tə.

²³ Mi m-ində rəm naa ti səde, ningə i, ində rɔi naa ti səm tə; ba lo kin ti, a asi kadi ei dije ki kare ba ki rəjeti, kadi dije ki dənangi ti ne gəri təki e i e ilə-m nim, indigi-de təki indigi-m be nim tə.

²⁴ Oyo, Bai, njé ki adi-m-de kin, m-ndigi ngay kadi ei səm naa ti, lo ti ki m-a mi ti, kadi oi kəsi-gon ki m-aw-n, kəsi-gon ki i adi-m. M-əl m-e nə adi-m kəsi-gon, mbata indigi-m kəte no kində dərəq ti ki dənangi.

²⁵ Bai ki nje ra ne ki dana, dije ki dənangi ti ne gəri-ni al, nə mi m-gər-i, taa njé ki adi-m-de ka gəri təki e i e ilə-m tə.

²⁶ M-ra m-adi gəri-ni, ningə m-a m-adi gəri-ni ki kəte bəy, kadi tə ko ndigi ki indigi-m kin to mede ti nim, kadi mi wa mi naa ti səde nim tə.»

18

Kuwə Jəju

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Go ta ti ki Jəju əl ki Luwə kin 6a, ɔti ki njé ndo je ləne, ali də lo, awi dam ngon man ti madi ki bari-e Sədirəq. Loe ti kin, lo ndər ki dəw mə kagi je ti to noq, e uri me ti.

² Judasi ki njé kun də Jəju, gər lo kin maji, mbata e lo ki Jəju ei ki njé ndo je ləne iśi rəi ti taa taa.

³ E be ə, Judasi un də buti asigar je lə kəbe ki Rom, aw səde loe ti ka kin. Taa njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki *Parisi je, iləi njé ngəm ta kəy lə Luwə adi ei səde noq tə. Dije ki go Judasi ti kin oti kiyə kasigar je, ki lambi je, ki por ngəl je.

⁴ Lo kin ti, Jəju ki gər ne pəti ki a re dəe ti, ɔti ki rəde ti, dəji-de ə nə: «İsi sangi nə ə?»

⁵ Ba ei je iləi-e ti ei nə: «J-iśi ji sangi Jəju ki Najarəti ti.» Ə Jəju əl-de ə nə: «E mi wa ə m-a am.» Judasi wa ki njé kun də Jəju ka kin ka a səde noq tə.

⁶ Loki Jəju əl-de ə nə: «E mi wa ə m-a am» kin 6a, gədi gogi, ningə tə̄̄ tosi.

⁷ Jəju təl dəji-de bəy ə nə: «İsi sangi nə wa?» Ba ei je iləi-e ti ei nə: «J-iśi ji sangi Jəju ki Najarəti ti.»

⁸ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-əl səsi m-e nə, e mi wa ə m-a am. Ə re e mi ə iśi isangi-mi 6a, iyəi ndəgi dije kam adi awi.»

⁹ To be kadi ta ki tə̄̄ ta Jəju ti ki rə Bawe Luwə ti ə nə: «NJé ki adi-m-de, dəw kare ka m-tj tae al» kin, təl tane.

¹⁰ Simo Piyər ki oti kiyə kasigar rəne ti, ɔr tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ba ɔdi mbie ki də ji ki tə, tigə lati gangi. Tə paja ka kin nə Malkusi.

¹¹ Ə Jəju əl Piyər ə nə: «Hə kiyə ləi sawe ti gogi. O kadi m-a m-ingə kə ki Bai ində dəe dana mbata ti ləm kin al a?»

Jəju a no An ti

(Mt 26.57-58; Mk 14.53-54; Lk 22.54)

¹² Buti asigar je lə kəbe ki Rom, naa ti ki nje kun dəde nim, ki njé ngəm ta kəy lə Luwə ki *Jipi je iləi-de ka kin nim, uwəi Jəju dəoi-e.

¹³ Dɔ kɔtɛ, awi sie be lə An* ki e mäm Kayipi. Kayipi e ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je bale t̄ kin.

¹⁴ NGa ningə e darɔ Kayipi wa kin e e nje kəl kə nə: «E sot̄ ngay mbata t̄ ləsi kadi ba kal dəw kare oy mbata lə gin dije kosi.»

Piyər naji ta gər Jəju

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Simo Piyər e iki nje ndo kare ki dan njé ndo je t̄ lə Jəju, uni go Jəju. Nje ndo kare ki eki Piyər ka kin e dəw ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je gər-e, adi ur nat̄ kəy t̄ lə ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je, naa ti ki Jəju ki uri sie kəy.

¹⁶ Piyər e isi yanē taga, basi ta kəy t̄. Lo kin ti, nje ndo ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je gər-e ka kin, t̄e taga, əl ta ki dəne ki nje ngəm ta kəy, ba go ti, dəne iyə Piyər ade ur kəy.

¹⁷ Dəne ki nje ngəm ta kəy ka kin el Piyər e nə: «I ka j dan njé ndo je t̄ lə dingəm kin t̄ al a?» Ə Piyər ile ti e nə: «Jagi, mi səde al.»

¹⁸ Kul o, adi njé ra kili je, ki njé ngəm ta lo je, iləi por a ndibi. Piyər ka a səde ta por ti ka kin nōq, a ndibi səde t̄.

An dəjì ta Jəju

¹⁹ Ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je dəjì ta Jəju də njé ndo je t̄ lie ki də ne ndo ti lie ki isi ndo dije.

²⁰ Ə Jəju ilə ti e nə: «M-əl ta dije taga wangı, taa ki ndə je, ndə je, m-isi m-ndo n̄ dije gin kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je n̄im, gin kəy t̄ lə Luwə n̄im, ki e lo je ki də Jipi je pəti isi osi-naa t̄. N̄ madi ki m-əl lo bəyə t̄ goto.

²¹ NGa ra ban e idəjì-m ta bəy e? Idəjì ta njé ki isi ooi-mi lo kəl ta ti kin o, gəri ta ki m-isi m-əl-de maji ngay.»

²² Də ta ti kin, nje ngəm ta lo kare ki a səde nōq, ində mbə Jəju, ə əl-e e nə: «Adi e be ə kadi tur-n ta ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je ti a?»

²³ Ə Jəju ile ti e nə: «Kin e re ta ki m-əl kin, majal ə, oji maje al adi-m m-o, a re m-əl maji t̄ ə, ra ban be ə ində-m ə?»

²⁴ Lo kin ti, An adi awi ki Jəju ki dəo ki dəo-i-e kin be 6e lə Kayipi, ki e ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je.

**Piyər tal naji bəy təki n-gər Jəju al
(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)**

²⁵ Piyər isi ta por ti nōq, isi ndibi por, ə əli-e əi nə: «Ma, j ka j dan njé ndo je t̄ lie t̄ al a?» Nə Piyər naji e nə: «Jagi, mi səde al.»

²⁶ Ki kare dan njé ra kili je t̄ lə ki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je, ki e noji dingəm ki Piyər tigə mbie gangi, əl Piyər e nə: «Dəw ki m-o-e sie, lo ndər ti ki məi kagi je ti kin, e j al ə na ə?»

²⁷ Nə Piyər naji wa bəy. Ba ta ji naa ti nōq, kunə kinjə nō.

Jəju a nō Pilati ti

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Lok ijj ki Jəju 6e lə Kayipi 6a, awi sie kəy t̄ ki boy ki *Pilati ki e nje kobe ki ngar ki Rom ti inde də dənangı t̄ ki Jude ti isi titi. E si batı ba bəy. Ningə njé kun də *Jipi je mbati kur me kəy ki boy ti, kadi tə n-awi ki ta dəde ti al, ta kəm Luwə ti, kadi tə n-usoii n̄ lo ra nay Paki ti.

²⁹ E mbata kin ə, Pilati t̄e ingə-de taga, ningə dəjì-de ə nə: «E ri e isəkii dingəm kam ə?»

³⁰ Ba, əi je iləi-e ti əi nə: «Kin ə re e dəw ki nje ra n̄ ki majal al ə, re j-a jì re sie, j-ule jii ti al.»

³¹ Ə Pilati əl-de ə nə: «Səi je wa, itaai-e, awi gangi ta dəe ti ki go ndu-kun je ti ləsi, səi Jipi je.» Nə əli Pilati əi nə: «Je, dəw adi-je ta rəbi ki kadi ji gangi-n ta koy də dəw ti al.»

³² E be ə, ta ki Jəju wa əl kadi təjì-n ko koy ki a oy kin təl tane.

³³ Pilati təl ur me kəy t̄ ki boy, 6ar Jəju, ningə dəje ə nə: «I ngar lə Jipi je a?»

³⁴ Ə Jəju təl dəjì Pilati ə nə: «Ta kin, e j wa ə əl ə se, e dije ki rangi ə əli-ni ta ki dəm ti ə?»

³⁵ Ba Pilati əl Jəju ə nə: «Mi ki o-m kin mi Jipi a? E dije ki gin 6e t̄ ləi ə wa n̄im, njé kun də njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je n̄im, ə rəi səi iləi-ni jim t̄! NGa ningə m-dəjì se e ri ə ira wa?»

³⁶ Ə Jəju ile ti ə nə: «Mi ngar ki dənangı t̄ ne al, re mi ngar ki dənangı t̄ ne ə, re dije ki gom ti, a rəi dəm ti kadi dəw ilə-m ji njé kun də Jipi je ti al; nə ke ə mi ngar ki dənangı t̄ ne al.»

* **18:13** An ka ndə ki e bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je to ki fal ki 6 t̄e 15 ti go Kirişî t̄. Go ti gogı ka, Jipi je buki-e ti təki bo lə njé kijə n̄ mäsi kadi-kare je wa ka kin bəy. Lo ta ki gangi je ti lə Jipi je 6a, e ə dije ooi ta lie ngay. **18:14** Ja 11.49

³⁷ Ningə Pilati dəje ə nə: «Adi i ngar ta?» Ba Jəju ile ti ə nə: «E ta ki i ə təqə tai ə nə mi ngar. Mi, oji-mi, ningə m-re dənangı ti ne mba kadi m-ma naji də nə ki rəjeti. NGa ningə, dəw ki e me nə ki rəjeti, təl rəne go ta ti ləm.»

³⁸ Lo kin ti, Pilati dəje ə nə: «E ri ə e nə ki rəjeti ə?»

Gangi ta koy də Jəju ti

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Go ta ti ki Pilati dəjì kin 6a, təl təqə taga rə Jipi je ti əl-de ə nə: «M-ingə ta madi kare ki kadi m-gangi-n ta də dəw ti kin al.»

³⁹ NGa ningə, ki go jibəl rae ti ki isi rai kəte, kəte, ə dəkagilo ra nay Paki 6a, m-iyə dangay kare taa m-adı səsi kin, indigi də tə kadi m-iyə ngar lə *Jipi je taa madi səsi a?»

⁴⁰ Nə əi je, uni ndude ki taa əli əi ə nə: «Jagi, e al, e Barabasi ə ji ndigi kadi iyə taa.» Barabasi ki əli ta lie kin, e baw kaya.

19

¹ *Pilati adi ndune asigar je kadi awi ki Jəju, ningə kadi indəi-e ki ndəy kabilay.

² Asigar je oji jəgi kon iləi dəe ti, ningə iləi kibi ngal ki kər pır pır rəe ti tə.

³ NJiyəi rəi rəe ti, ningə əli-e əi ə nə: «Lapiya, ngar lə Jipi je!» Ba guki jide mbəe ti, indəi-e.

⁴ NJa kare bəy, Pilati təqə rə kosi je ti əl-de ə nə: «Majı, m-a m-re səi taga rəsi ti ne, kadi iğəri təki m-ingə ta madi kare ki kadi m-gangi-n ta dəe ti al.»

⁵ Lo kin ti noq be, Jəju təqə taga ki jəgi kon dəne ti nəm, ki kibi ngal ki kər pır pır rəne ti nəm. Ningə Pilati əl-de ə nə: «Dingəm ka yə a am!»

⁶ Nə loki, njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je, ki njé ngəm ta lo je lə Jipi je, ooi-e ba, iləi ngirə kəl ta ki ndude ki boy əi ə nə: «İfe kagi-dəsi ti! ihe kagi-dəsi ti!» Ə Pilati əl-de ə nə: «Səi je wa, itaai-e, awi ibəi-e kagi-dəsi ti, tədə mi, m-ingə ta madi ki kadi m-gangi-n ta koy dəe ti al.»

⁷ Ningə Jipi je əli Pilati əi ə nə: «J-aw ki ndu-kun kare noq, ba ki go ndu-kun ti ka kin, e dəw ki səbi kadi a oy, tədə əl ə nə n-e NGon lə Luwə[☆].»

⁸ Loki Pilati oo ta kin 6a, ade bəl ki də made ti bəy,

⁹ ə tel ur me kəy ti ki boy, ningə dəjì Jəju ə nə: «I, i ra ə?» Nə Jəju ile ta ti al.

¹⁰ Ə Pilati əl Jəju ə nə: «Mi ə m-dəji ta ə iləm ti al a? Igər kadi m-aw ki təgi kadi m-ge ə m-iyə-i taa nəm, m-ge ə m-bə-i kagi-dəsi ti nəm, ə se igər al ə?»

¹¹ Jəju ile ti ə nə: «Kin ə re e təgi ki Luwəwa ə adi dərət ti nu kin al ə, aw ki təgi madikare dəm ti al. Ba e mbata kin ə, dəw ki nje kılə-m jii ti, majal lie e ngay itə yai.»

¹² Də ta ti wa kin 6a, Pilati sangi kadi n-iyə Jəju, nə Jipi je iləi kəl, ə əli-e əi ə nə: «Kin ə re iye taa ba, i madi Səjar ki e ngar ki bo kin al. Dəw ki ə nə n-e ngar ba, dəwe kin e nje ta lə Səjar.»

¹³ Loki Pilati oo ta kin 6a, adi awi ki Jəju taga, ningə e wa isi də kimber ngar ti, lo ti ki bari-e Gajı mbal je ki kində nangi, ki ta ebirə ə nə «Gabata». ¹⁴ E ndə ki kadi lo ti par ə e kılə ngirə ra nay Paki, ningə e kadi ki jam də 6e ti be. Ə Pilati əl Jipi je ə nə: «Oi ngar ləsi.»

¹⁵ Nə uni ndude ki taa əli əi ə nə: «Kadi oy kə! kadi oy kə! İfe kagi-dəsi ti!» Ə Pilati əl-de ə nə: «Kadi tə m-bə ngar ləsi kagi-dəsi ti a?» Ba njé kun də njé kijə nə məsi kadi-kare je əli əi ə nə: «Dəw oo ngar ləjə ki rangi al, ngar ləjə e Səjar par.»

¹⁶ Lo kin ti, Pilati ilə Jəju ji asigar je ti kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

Dije bəi Jəju kagi-dəsi ti

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Asigar je uwəi Jəju awi sie.

¹⁷ E wa otı kagi-dəsi ləne, təqə-n gidi 6e bo ti ki taga, kadi aw-n lo ti ki bari-e «Ka də dəw», ki ta ebirə ə nə «Golgota».

¹⁸ E loe ti kin ə asigar je bəi Jəju ti, kagi-dəsi ti. Bəi dije joo kagi-dəsi ti sie, ki kare də ji kəe ti, ə ki kare də ji gəle ti tə, ningə e wa a dana.

¹⁹ *Pilati adi rai ngon ba, ndangi nə me ti, indəi taa də kagi-dəsi ki Jəju a ti. Nə ki ndangi me ti nə: «Jəju ki Najarəti ti, ngar lə *Jipi je.»

²⁰ Loki bəi Jəju ti, kagi-dəsi ti ka kin e bəsi ki 6e bo, adi Jipi je ngay tədəi nə ki ndangi kin. NDangi ki ta ebirə nəm, ki ta latə nəm, taa ki ta gərəki nəm tə.

²¹ Ø njé kun də njé kijə nə kadi-kare je əli Pilati əi nə: «Nə kin, səbi kadi re a ndangi “ngar lə Jipi” be al, nə re a ndangi “dingəm kam əl ə nə n-e ngar lə Jipi je” taa e go rabe ti.»

²² Nə Pilati əl-de ə nə: «Nə ki m-ndangi 6a, ndange ka m-ndangi kin.»

²³ Lokı asigar je bəi Jəju kagi-dəsi ti gine gangi 6a, kəi kibı je lie, kayı gin sə, səbi dəde kare kare. Ningə nay kibı ngal ki dəw uu al, nə oji ta naa ti be par, j taa re nangi.

²⁴ Ø asigar je əli-naa əi nə: «Adi ji tili kibı ngal kin al, nə adi ji tigəi kır (mbare) də ti joi se nə a e yaē wa.» Ningə e nə ki a to be kadi ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə:

«Kayı-naa kibı je lie,
Ø tigəi kır də kibı ngal ti lie tə» kin təl tane³⁵.
Ningə e nəe ka yə asigar je rai kin.

²⁵ Ko Jəju əi ki ngokone ki dəne nəm, Mari ki ne Kıləwopasi nəm, taa Mari ki Magidala nəm ai nəq, 6asi kadi kagi-dəsi ti ki bəi Jəju ti.

²⁶ Lokı Jəju oo kone, ə oo nje ndo ləne ki e Jəju ndigi, a gədi koe ti 6a, əl kone ə nə: «Dəne, o ngoni ə a am.»

²⁷ Ba go ti, əl nje ndo ləne ka kin ə nə: «O koi ə a am.» Ningə, ndəe ti nəq, nje ndo ka kin aw ki kə Jəju rəne ti.

Koy Jəju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ Go nə je ti kin, Jəju gər kadi gin nə je pəti gangi ngata 6a, əl ta kin kadi təl ta ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə ə nə: «Kində ra-m³⁶.»

²⁹ NGoo ki kasi nju ki masi rosi isi nəq, ə asigar je ndui nə ki to hom hom me kasi nju ti ki masi ka kin, iləi ta kagi ti ki bari-e ijopi, 6a iləi ta Jəju ti.

³⁰ Ø lokı Jəju njibı kasi ki masi ka kin ningə, əl ə nə: «Gin nə je pəti gangi ngata», 6a ilə dəne nangi, ningə kəqəe təe.

Asigar kare əsi kadi Jəju ki ningə

³¹ E ndə ki kadi lo ti də ti ə, e ndə taa kəə. E ndə taa kəə ki to ta dangi, ə, kadi tə nən jə ai də kagi-dəsi ti ba ndə taa kəə ti al³⁷, Jipi je awi dəji Pilati kadi adi budi njade, ə ori-de kə də kagi-dəsi ti.

* 19:24 Pa je 22.19 * 19:28 Pa je 69.22 * 19:31 Dətərənom 21.22-23 * 19:35 Ja 20.31 * 19:36 Təe ki taga 12.46; Pa je 34.21 * 19:37 Jakari 12.10

³² Lo kin ti, asigar je awi budi nja dəw ki dəsəy nəm, e ki kə joo nəm, ki bəi-de kagi-dəsi ti naa ti ki Jəju.

³³ Lokı rəi təeji do Jəju ti 6a, oi kadi e oy ngata, adi budi njae al.

³⁴ Ningə asigar kare ə əsi kade ki ningə, 6a ta naa ti nəq, məsi əi ki man təeji ta do ningə ti ka kin.

³⁵ Dəw ki ər go nə je kin, oo ki kəmne, ningə nəjə ki ma lie ə ki rəjeti, taa e wa gər kadi e ta ki rəjeti ə n-əl tə, mba kadi tə səi ka adii mesi³⁸.

³⁶ Təki rəjeti, nə je kin rai nə be mba kadi tə ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: «Singe kare ka dəw a tətə al³⁹», kin təl tane.

³⁷ Taa ndangi ta ki rangi 6əy me makitibi ti lə Luwə əi nə: «A goi lo ki rə dəw ti ki əsi kade ki ningə⁴⁰.»

Iləi Jəju be nin ti

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Go nə je ti kin, Jisəpi ki e dəw ki Arimate ti, aw dəji ta rəbi *Pilati kadi n-ər nən Jəju. Jisəpi e nje ndo lə Jəju ki ra rəne lo 6əyə ti, mbata bəl *Jipi je. Pilati ade ta rəbi, adi aw ər nən Jəju.

³⁹ Nikodəm ki ndə ki aw 6əgə Jəju kondə ka kin ka, aw ki nduji kagi je ki əti maji joo ki mba kəy rə nən ti. NDuji kagi je ki bari-de mir əi ki alowəsi, poləi-de naa ti asi kıləw kuti mitə be.

⁴⁰ Dije ki joo kin, uni nən Jəju, doləi ki ta kibı le. Lo dole ti, bəki nduji kagi ki əti maji titi ndəy, ndəy, taa doləi, ki go kujı rae ti lə Jipi je ki isi rai ki nən je ləde 6əy taa iləi be ti.

⁴¹ Lo ki bəi Jəju ti, kagi-dəsi ti ka kin, lo ndər ki məi kagi je ti to nəq, ningə me ndər ti ka kin, 6e ki to sigi, ki dəw ilə nən ti al 6əy to ti nəq.

⁴² NGa ningə, tə ka ki lo ti ə a e ndə taa kəə lə Jipi je, iləi Jəju me 6e ti ka kin, tədə e 6asi kade ti.

20

Jəju i lo koy ti

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ NDə dəmasi ki gin lo, lo ki lo to piti piti ba 6əy, Mari ki Magidala isi aw də 6adi ti ningə, oo kadi mbal ki uti ta 6adi ka kin, dəw uwə ər.

² Ó Mari ay ngədi, aw ingə Piyər ei ki nje ndo kare ki Jəju ndige, el-de e nə: «Uwəi Babə ɔri-e bada, ningə ji gər lo ki iləi-e ti al.»

³ Piyər ei ki nje ndo ki kare ka kin teei, isi awi ki də badi ti.

⁴ Ayy-naa ngədi joo pu, nə nje ndo ki kare ka kin ay ngədi itə Piyər, adi aw tee də badi ti kate noe ti.

⁵ Loki aw tee, ilə mbəne, go lo ningə, oo ta kibi je ki doləi nin e a, nə ur me be ti al.

⁶ Piyər ki e goe ti, i yanə noq re ba, ur me be ti, oo ta kibi je ki doləi nin e a,

⁷ taa oo ta kibi ki iləi jam də Jəju ti tə e to. Ta kibe kin to naa ti ki ai je ki doləi nin kin al, nə dəw bindi adi to yanə dangi.

⁸ Go ti, nje ndo ki kare ki re kate ka kin, ur me be ti tə, adi oo ne je ki kəmne nim, adi mene kadi e ne ki rɔjeti nim tə.

⁹ NGa ningə, biti tee loe ti kin ka, tijə-de ti kadi Jəju a i taa dan njé koy ti, təki makitibə lə Luwə el-n tae kate kin, al bəy[☆].

¹⁰ E be e, njé ndo je ki joo, təli iləi dəde awi ɓe.

Jəju tɔj̩i rəne Mari ki Magidala (Mk 16.9-11)

¹¹ Loki njé ndo je awi, Mari a taga, kadi ɓadi ti basi, a no. Loki a no, ilə mbəne go-n lo be nin ti ba,

¹² oo malayka je joo ki oj kibi ki nda, e isi lo ti ki kate iləi nin Jəju ti. Ki kare isi toe ti, kaw ki dəe ti, e ki nungi isi kaw ki njae ti tə.

¹³ *Malayka je dəji-e e i nə: «Dəne, ra ban e a no e?» Ó Mari ilə-de ti e nə: «Óri Babə ləm, ningə m-gər lo ki iləi-e ti al.»

¹⁴ Loki el ta be ningə, ilə rəti ba, oo Jəju, nə gər kadi e Jəju al.

¹⁵ Ó Jəju dəje e nə: «Dəne, ra ban e a no e? Isi sangi na e?» Ningə Mari oo e nə e nje ra kilə me ndər ti ki to noq ka kin wa, adi el-e e nə: «Bam, re e i e or-e e, oji-m lo ki iləe ti, adi m-aw m-un-e.»

¹⁶ Jəju ɓar-e: «Mari!» Ó Mari yəti rəne ki rəe ti, un ndune ki taa, el-e e nə: «Rabuni!» ki ta ebirə, ki kör me nə «Nje ndo dije!»

¹⁷ Lo kin ti, Jəju el-e e nə: «Ódi rəm al, tado m-aw dərət i rə Bai ti al bəy. NGa ningə, ki basine kin ba, aw rə ngakom je ti, el-de təki m-aw rə Bai ti ki e Bawsi tə kin, m-aw rə Luwə ti ləm ki e Luwə ləsi tə kin.»

[☆] 20:9 Pa je 16.10 [☆] 20:29 1Pi 1.8

¹⁸ Ó Mari ki Magidala aw ingə njé ndo je el-de e nə: «M-o Babə ki kəm!» Ningə el-de ta je ki Jəju el-e ka kin adi-de ooi.

Jəju tɔj̩i rəne njé ndo je

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ NDə dımasi ti wa noo lo sələ, njé ndo je kawi-naa me kəy ti madi, ningə uti ta kəy mbuki dəde ti, mbata ɓəli njé kun də *Jipi je. Ó Jəju re, a taa dande ti, el-de e nə: «M-dəjì kadi lapiya e səsi!»

²⁰ Ba lo kin ti, tɔj̩i-de to do ki jie ti je, kade ti je adi-de ooi. Rə njé ndo je nəl-de ngay, lokı ooi Babə.

²¹ Jəju təl el-de bəy e nə: «M-dəjì kadi lapiya e səsi! NGa ningə, təki Bai ilə-m, mi ka m-ilə səsi tə.»

²² Ba go ta je ti kin, Jəju to kəgəne də njé ndo je ti, e el-de e nə: «Itaai NDil Luwə mesi ti.»

²³ Dije ki a iyəi go majal je ləde kə, Luwə a iyə go majal je ləde kə tə, e njé ki a mbati kiyə go majal je ləde kə, Luwə a tida majal je ləde dəde ti ba tə.»

Jəju si ki Tomasi

²⁴ Loki Jəju re rə njé ndo je ti kin, Tomasi ki ɓari-e NDigə, ki e ki kare dan njé ndo je ti e səde loe ti al.

²⁵ Ó ndəgi njé ndo je ali-e e i nə: «J-o Babə ki kəmje.» Nə Tomasi el-de e nə: «Ki nə m-o to do poyti ki ɓəi jie kin al nim, m-ilə ngon jim to poyti ti kin al nim, taa m-ilə jim m-ədi-n to do ningə ki osi kade kin al nim e, m-a m-adı səsi mem al jagi.»

²⁶ NDə jijoo go ti, njé ndo je tali ingəi-naa me kəy ti bəy, ningə e kin Tomasi e səde ngata. Uti ta kəy mbuki dəde ti, e Jəju re, a taa dande ti, el-de e nə: «M-dəjì kadi lapiya e səsi!»

²⁷ Ningə el Tomasi e nə: «Tomasi, ilə ngon jii lo kin ti, e igəjim je kin oo, taa ilə jii ɔdīn to do ningə ki kadim ti kin o tə. Onoi kadi mei ngə, maji kadi adi mei.»

²⁸ Lo kin ti noq, Tomasi el Jəju e nə: «Babə ləm! Luwə Ləm!»

²⁹ Ó Jəju el-e e nə: «E koo ki o-m ki kəmi ne kin e adi-n mei. Ningə adi m-əli m-adı igər təki njé rənəl je e ai dije ki adi mede ki kanji koo ne ki kəmde[☆].»

Gin ndangi makitibə kin

30 Jəju ra nē kōjì je kī rangi ngay wa bāy ta kēm njé ndo je tī lāne, kī e kī ndangi me makitibi tī kin al.

31 Nā e je kin e kī ndangi-de be mba kadi adii mesi tēki Jəju e Kīrisi kī Luwā mbāte, e NGon lā Luwā. Ningə lokī adi mesi kin ba a ingai kajī ki biti kī nō tī ki takule.

21

Jəju tōjī rōne njé ndo je sīri ta ba tī kī Tibəriyadi
(Lk 5.1-11)

1 Go tī gogi, Jəju tāl tēq īngə njé ndo je bāy taa ba tī kī Tibəriyadi. Rəbi kī tēq īngə-n-de a to kin:

2 NDō madi, Sīmo Piyər nīm, Tomasi kī bari-e NDingə nīm, Nataniyəl nīm kī eī dije kī Kana tī kī Galile tō, ngan lā Jēbāde kī joo tō, njé ndo je lā Jəju kī rangi eī joo tō iśi naa tī.

3 Ó Sīmo əl-de a nā: «M-a m-aw baa kadi m-ndō kanjī je.» Ba ndāge je əli-e eī nā: «Je ka j-a j-aw sāi tō.» Ningə tēqī, ali me to tī awi, nē kondētī kin, ngon kanjī kare ka uwāi al.

4 Lokī lo tī, Jəju re a ta ba tī nōq, nā njé ndo je gəri tēki e Jəju al.

5 Ó Jəju əl-de a nā: «NGan je, uwāi kanjī ndəy al a?» Ba iləi-e tī eī nā: «Jagi, ngon kanjī kare ka j-uwā al.»

6 Ningə, Jəju əl-de a nā: «Hlāi bandi dam to tī, kī dō ji kōsi tī kin, a a uwāi kanjī je.» Ó lokī iləi bandi 6ā, bandi oy kanjī koy kī asi kadi ndəri tēqī taga al.

7 Lo kin tī, nje ndo kī Jəju ndige əl Piyər a nā: «E Babē.» Ó lokī ta kī əl a nā: «E Babē», kin osi mbi Piyər tī taa par ə, Piyər ilə kibī lāne rōne tī, tādō kātē a kī rōne kare, ningə osi me man tī.

8 Lo kī ai tī kin, e say al kī ngangi ba, ai asi kulə bi kare be par, adi ndəgi njé ndo je awi kī to ndəy ndəy kī ngangi ba tī, ndərii bandi kī kanjī rosī ka kin gode tī.

9 Lokī uri nangi ningə, ooi por kī dəw ilə kanjī tī, taa mapā ka to nōq tō.

10 Jəju əl-de a nā: «Irəi kī kanjī je kī uwāi-de ka kin ne adi j-o.»

11 Ó Sīmo Piyər al me to tī, ndər bandi kī kanjī rosī ka kin nangi. E kanjī je kī boy boy wa a eī bu kī kuti mi gide mitə (153). Kōrde wa kī to bəl kin nā, bandi gangi al.

12 Jəju əl-de a nā: «Irəi usoi ne.» NGa ningə, dəw kare dan njé ndo je tī kī kadi dəjī Jəju a nā: «I nā wa?» goto, tādō gəri maji kadi e Babē.

13 Jəju əti rōde tī, un mapā adi-de, ningə adi-de kanjī tō.

14 Lokī Jəju i taa dan njé koy je tī kin, e tēq kī kō mitə ngata a tēq kī rō njé ndo je tī lāne kin.

Jəju əi kī Piyər

15 Go nē kuso tī, Jəju dəjī Sīmo Piyər a nā: «Sīmo kī ngon lā Jonasi, indigi-m itə njé je kī iśi kin a?» Ó Sīmo ile tī a nā: «Oyo, Babē, igər kadi m-ndigi.» Ningə Jəju əl-e a nā: «Ul batī je lām.»

16 Jəju tāl dəjī Sīmo bāy kī kō joo a nā: «Sīmo kī ngon lā Ja, indigi-m a?» Ó Sīmo ile tī a nā: «Oyo, Babē, igər kadi m-ndigi.» Ningə Jəju əl-e a nā: «Ul batī je lām.»

17 Jəju tāl dəjī Sīmo bāy kī kō mitə a nā: «Sīmo kī ngon lā Ja, indigi-m a?» Ba lo kin tī, me Piyər ə-e dō tāl tī kī Jəju tāl dəje bāy kī kō mitə a nā: «Indigi-m a?» kin, adi ile tī a nā: «Babē, igər nē je pəti, igər kadi m-ndigi.» Ningə Jəju əl-e a nā: «Ul batī je lām.»

18 NGa ningə, tēki rōjeti, adi m-əli: dəkagilo basai tī, i wa idəo nda bədi tī, a aw lo kī mei ndigi, nē dəkagilo kī a bigə ba, a oy jii taa kadi dəw kī rangi a dəo nda bədi tī, a aw sāi lo tī kī mei ndigi al.»

19 Ta je kin Jəju əl be kadi tōjī-n go rəbi koy kī Piyər a oy kadi ilə-n tōjī dō Luwā tī. Go tī, Jəju əl-e a nā: «Un gom.»

Nje ndo kī Jəju ndige

20 Piyər ilə rəti gogi ningə, oo nje ndo kī Jəju ndige, e kī ndō kī, lo nē kuso tī, oy kī dō Jəju tī, dəje a nā: «Babē, nā a iləi ji dije tī e?» ka kin.

21 Lokī Piyər oo-e 6ā, dəjī Jəju a nā: «Babē, e e kam, e ri a a ra-e e?»

22 Ó Jəju əl Piyər a nā: «Kin a re m-ndigi kadi iśi kī dōne taa bītī kadi tē m-tāl m-re m-ingē-n ka, e kin ta lēi goto tī. I, ta lēi e ta kadi un gom par.»

23 Ta kin sane dan njé kadi-me je tī tēki nje ndo kam a oy al. Nā kī rōjeti, kadi Jəju əl Piyər a nā: «A oy al» kin, əl-e be al. Ta kī əl-e 6ā, əl-e a nā: «Kin a re m-ndigi kadi iśi kī dōne taa bītī kadi tē m-tāl m-re m-ingē-n ka, e kin ta lēi goto tī.»

²⁴ E darɔ nje ndo-e ə wa kɪn ə ma naji dɔ
nɛ je ti, ndangi-de me makitibi ti kin. NGa
ningə ji gər kadi naji ki ma lie e ta ki rɔjeti.

²⁵ Jeju ra nɛ je ki rangi ngay wa bəy. Re
dəw ə nə n-ində tane wa nəm n-ndangi-de
pəti me makitibi je ti ə, m-ga kadi dənangi
wa kin pəti, makitibi je kin a ibə.

Kilə lə NJé kaw kilə je

Ta kí dō kilə ti lə NJé kaw kilə je

Makitibi Kilə lə njé kaw kilə je e makitibi ki ko joo ki Lukı ndangi. Ningə ei ki Poy Ta kí Majı lə Jəju ki Lukı ndangi, rai röde tə makitibi ki kare ba ə dəw gangi gin joo be. Me e ki dəsəy ti ki e Poy Ta kí Majı, Lukı a dō dəkagilo ti ki Jəju ra dənangi ti ne (1.1), ningə i dō kawe dərət ti (1.11), ki kilə ki ra ki NDilne dan njé ndo je ti, ki kində ngirə njé kaw-naa je, Lukı əl tae me makitibi ti lə njé kaw kilə je.

E makitibi ki adi təgi njé kaw-naa je lə Kirisi, tado əl ta ki dō kində ngirə njé kaw-naa je ti dan Jipi je ti təki to-n Jorijaləm kin nım, kində ngirə njé kaw-naa je dan dije ti ki ei Jipi je al təki to-n Atiyosi, ki Pilipi, ki Koreti... kin nım tə. Lo kin ti, j-o dō nja Pol me kilə mbə Poy Ta ti ki Majı ki dō 6e je, dō 6e je nım, j-o rə ki kadi a ingə njé kaw-naa lə Kirisi kin nım tə, nə sumi dō rə kin ki təgi lə NDil Luwə.

Lukı ki nje ndangi makitibi kin təji kadi oo lo ne je madi ki kəmne, tado ki Tirowasi kaw Pilipi ti, Lukı əl ə nə: «Ji sangi rəbi kadi J-aw...» (16.10-40) Ningə kaw təg Jorijaləm ki dije a uwəi Pol kin nım (20.5-21.18), taa kaw ki ta təl ta ta ti, ki Səjare kaw Rom ti ki Pol nginə 6al joo 6ay taa kadi dije gangi ta lie kin ka Lukı təji təki ei naa ti tə (27-28). Lo kilə ngirə makitibi ti wa 6ay, Lukı təji lo je ki a əl ta tə təg-n titi adi ay njay kete (1.8). J-ingə:

Kində ngirə njé kaw-naa je ki dəsəy Jorijaləm ti (1.1-8.3);

Poy Ta kí Majı ki sane ki ndəgi lo je ki dənangi Isirayəl ti (8.4-12.25);

Poy Ta kí Majı ki sane ki ndəgi 6e je ki kadi ba Məditərane ti təg Rom ti (13.1-28.31).

Ta lə Luwə ki dije sanəi ki lo je ki j-əl tae kin, j-ingə me ta ti ki njé kaw kilə je iləi mbəe je əli tae je, ə e ki ndangi me makitibi ti kin. NGa ningə, Jəju Kirisi ki njé kaw kilə je əli ta lie ki rə Jipi je ti je, ki rə dije ti ki ei Jipi je al je kin, e darə Jəju wa ki oji-e dənangi Paləsitin ti, ə təgi ti, njiyə ti kin. NDil əsi njé ndo je lie

adi əli ta ki dəe ti, dō kilə rae ti, ki dō ne ndo je ti lie.

Makitibi kilə lə njé kaw kilə je təji rəbi kilə ki kadi njé kaw-naa je ki dəkagilo je ti pəti rai, adi e kilə kilə mbə poy ta ki Majı lə Jəju Kirisi ki rə dije ti pəti, biti ki ta soy dənangi ti.

Kaw Jəju dərət ti

¹ Təwopil, me makitibi ti ləm ki dəsəy[◊], mndangi ta je ki əji dō ne je ki Jəju ilə ngire ra je, ndo dije je.

² Ne je ki ra biti təg-n me ndo ti ki Luwə un-e-n aw sie dərət ti. Ningə kete 6ay taa kadi aw dərət ti, Jəju mbəti njé kaw kilə je ləne, adi-de ndu-kun je ləne ki go rəbi lə NDil Luwə.

³ Go koye ti, Jəju əji rəne njé kaw kilə je ləne. Əji-de ki rəbi je ki dangi dangi kadi gəri təki n-a ki dəne taa. NDə kuti so go ti ningə, təg həy ki rəde ti əl-de ta dō kəbe ti lə Luwə.

⁴ NDə kare ki əsi uso ne səde, Jəju əl-de kadi təg gidi 6e bo Jorijaləm ti al. Nə kadi ngəmī biti kadi Bawne adi-de kadi-kare ki un məndine dō ti kadi n-a n-adə kin 6ay taa[◊]. Ningə əl-de ə nə: «E kadi-kare ki mi wa m-əl səsi tae kete ngata.

⁵ Ja ra dije batəm me man ti, nə səi je, me ndo je ti ki ngay al ne ə, a rai səsi batəm me NDil Luwə ti.»

⁶ *NJé kaw kilə je lə Jəju ki kawi-naa rəe ti dəj-i-e ei nə: «Babə, e dəkagilo ti ki ngəsine wa kin ə a taa kəbe adi *Isirayəl a?»

⁷ Ə əl-de ə nə: «E ta ləsi kadi igaři dō kade ə se dō gangi lo je ki Bai əji ki go lo kəbe ti ləne al.»

⁸ Nə a ingəi təg i lokı NDil Luwə a re dəsi ti. A təli njé ma nəjı ləm me 6e bo Jorijaləm ti nım, dənangi Jude ti ba pəti nım, *Samari ti nım, ratata ki ta soy dənangi ti.

⁹ Lokı Jəju əl-de ta je kin gine gangi ningə, ooi-e əsi aw ki taa me nəl ti. Ningə kil ndi re uti kəmde adi ooi-e al.

¹⁰ Kəmde naa ki taa dərət ti, lo koo go Jəju lo kawe ti, ningə, dəngəm je joo ki iləi kibə je ki nda bal bal təg həy ki rəde ti, ningə əli-de əi nə:

¹¹ «Dije ki Galile ti, mba ri ə ai a igoi lo ki taa dərət ti be ə? Darə Jəju wa ki uni-e tasi ti awi siē dərət ti kin ə, a təl re təki oi goe lo kawe dərət ti kin be tə.»

Buti lə njé kaw kilə je

12 Be ə njé kaw kilə je lə Jəju təli də mba kagi bini ti awi Jorijaləm ti gogi. MBal kagi bini kin e basi ki 6e bo Jorijaləm.

13 Lokı rəi təei Jorijaləm ti ningə, ali aw me kəy ti kare ki e də made ti taa, lo ki rai tə lo kiside kate kate. Adi e Piyər n̄im, Ja n̄im, Jakı eki Andire n̄im, Pilipi eki Tomasi n̄im, Batiləmi eki Matiye n̄im, Jakı ki ngon lə Alpe n̄im, Sımo k̄i nje r̄o mbata ta kingə də lə 6e ləne n̄im, taa Judi k̄i ngon lə Jakı n̄im to.

14 Əti pəti, ki mede ki kare ba, kawi-naa nəm nəm mba kadi əli ta ki Luwə, naa ti ki dəne je madi. Mari ki k̄o Jəju e dande ti n̄im taa ngakə Jəju je n̄im to.

Matiyasi un to Judasi

15 Me ndə je ti kin, njé kadi-me je kawi-naa asi bu ki kuti joo. Ningə Piyər i taa dan ngakone je ti el ə nə:

16 «NGakom je, səbi kadi né ki NDil Luwə el tae me Makitibi ti lə Luwə təl tane. Tadə NDil Luwə, el ta kete ki ta *Dabidi, oji-n də Judasi ki or no dije ki rəi uwəi Jəju.

17 Judasi e ki kare danje ti, ningə aw ki kilə ləne ki səbi dəne kadi ra danje ti to.

18 Ki la ki adi-e mba kigə-n go ji kilə ki majal ki ra kin ə, Judasi aw ndogı-n lo ndər. Me ndər ti ki ndogı ka kin ə, i taa osi ti, dəe su ki nangi, me ndu adi tie ale mba dənangi ti.

19 Dije pəti ki dənangi Jorijaləm ti ooi ta kin. Be ə 6ari lo ndər ka kin ki ta 6e ləde ə nə: “Akəldama”, kər me ta kin nə: “Lo ndər məsi.”

20 Ningə ndangi me makitibi Pa je ti eki nə: “Kadi kəy lie e ki kiyə kə n̄im, Kadi dəw kare ka isi me ti al n̄im*,” Taa ndangi 6ey eki nə: “Kadi dəw ki rangi un toe.”

21 «Be ə, maji kadi ji mbəti dəw kare mbo dije ti wa ki njiyəi səje naa ti ki ndə je pəti ki Babe Jəju aw-n səje n̄im təl-n səje n̄im wa kin.

22 Ilə ngire də batəm ti lə Ja, ratata tee-n də ndə ti ki Luwə un-n Jəju taje ti awi sie dərə ti. Kadi dəw kare dande ti, e nje ma naji, naa ti səje təki Jəju j lo koy ti.»

23 Lo kin ti, rəi ki dije joo oji-de, ki dəsəy e Jisəpi ki 6ari-e nə Barsabasi, ki indəi təe ki rangi nə Jusitusi, ningə ki k̄o joo e Matiyasi.

24 Ningə eki Babe əi nə: «Babe, j̄ igər ngame dije pəti tigə, ə oji-je se mbo dije ti ki joo kin, e ki ra ə imbəte wa?

25 MBəte kadi un ta kilə 6əe lə njé kaw kilə je ki Judası iyə tae ə aw lo ti ləne ki səbi dəe kadi aw ti kin..»

26 Rai yuki, ningə yuki osi də Matiyasi ti, adi Matiyasi ore kadi njé kaw kilə je ki dəgi gide e kare.

2

Re lə NDil Luwə

1 Lokı ndə nay Pətəkoti asi ningə*, njé kadi-me je pəti kawi-naa lo kare ba.

2 Ta naa ti noq, ka né madi i dərə ti, 6a tə nəl bo ki ilə ki təgine kiñ be. Kā né ka kiñ taa lo me kəy ti ki isi ti.

3 OOI né je ki toi tə por ə ndone je təei biliṁ biliṁ be, təei, kəyi-naa dəde ti kare kare.

4 NDil Luwə rosi mede pəti, adi iləi ngirə kəl ndon ta je ki rangi ki dəw gər me al, ki go kində ti ki NDil Luwə ində-n tade ti kadi eli.

5 Ningə me ndəe je ti kin, *Jip̄i je ki njé 6əl Luwə, iki də 6e je ki dangi dangi ki dənangi ti ne pəti, rəi kawi-naa Jorijaləm ti.

6 Lokı ooi ka né ki n̄ingə, ayj-naa ngədi rəi kawi-naa, kosi kosi, 6əl rade tadə nə nə, dande ti, oo də ndu njé kadi-me je ki isi eli ta ki ndon ta 6e ləne.

7 Nə kiñ əti-de 6əl ngay adi ndilde ay ur kakı, ooi kadi e né ki rəjeti al, adi eli eki nə: “Dije ki isi eli ta kin pəti eki dije ki i Galile ti,

8 n̄ga ban be ə nə nə danje ti, oo ta ki təe tade ti ki ndon ta 6e ləne ə?

9 Je dije ki Partəji ti, ki Medi ti, ki Elamiti ti, ki njé ki dənangi Mejopotami ti n̄im, ki Jude ti n̄im, Kapadosi ti n̄im, taa Po ti ki e ngon 6e ki dənangi Aji ti n̄im,

10 Piriji ti n̄im, Pampili ti n̄im, Ejip̄i ti, ki dənangi Libi ti ki e basi ki Sirən, ə se njé ki dənangi Rom ti.

11 Je pəti je Jip̄i koji je ki Jip̄i təl je. J-i Kirəti ti ki Arabi ti. Be ka, joo də ndude ki eli ta ki ndon ta 6e ləje, oji də né je ki əti 6əl ki Luwə ra..»

12 Əti pəti ndilde ay ur kakı adi gəri ta wa ki kadi eli al, ningə eki-naa mbođe ti eki nə: «Kər me né ki ra né ki nə ri ə?»

* 1:20 Pa je 69.26; 109.8 * 2:1 Ləbətiki 23.15-21; Dətarənom 16.9-11

13 Nə njé ki ná je kogi də njé kəl ndon ta je
ti ki dangi dangi ki dəw gər dəe al, əi nə: «E
kası nju ə ɔy়-naa ngay ə rade.»

Piyər əl ta kosi dije

14 Piyər i a taa ki ndəgi njé kaw kilə je ki
dəgi gide e kare, ningə un ndune ki taa el ta
kosi dije ə nə: «Uri mbisi maji oi də ta ləm səi
*Jipi je, ki səi pəti ki isi Jorijaləm ti ne. Səbi
kadi igəri nə ki isi ra nə kin tə.

15 Dije madi dansi ti ooi kadi e kası ə ra
dije kam. Nə Jagi kası rade al! J-a s̄i kadi nda
ti bəy!

16 Nə ngəsine nə ki ndə ki nje kəl ta ki ta
Luwə ti Juwəl el tae ka kin ə ra nə:

17 “Nə je ki Luwə el tae kadi a rai nə me ndə
je ti ki dəbəy ti ka ə toi kin:
M-a m-ilə ki NDilm də dije ti pəti.

NGansi je ki dingəm ki njé ki dəne a təli njé
kəl ta ki ta Luwə ti,
Basa je ləsi a ooi nə je me ndil ti,

Bigə je ləsi, a ooi nə je ki to lo bəyə ti me ni ti.
18 Oyo me ndə je ti kin,
M-a m-ilə ki NDilm də ngan njé kilə je ti ləm
ki dingəm ki njé ki dəne.

A əi njé kəl ta ki tam ti.
19 M-a m-ra nə je ki dəw ası ra al me dərə ti
taa nu,
Ningə dənangı ti ne, m-a m ra nə kəjı je ki əti
bəl,

Adi e: məsi nim, por nim, sa ki su luy luy
nim tə,
20 Kate bəy taa kadi ndə ki bo ngay, ki rosı ki
təba lə Babə kin a re,
Lo ki kada a təl lo ki ndul, ningə nay a təl
məsi.

21 Ningə me ndə ti kin, dije pəti ki bai tə Babə
a ingəi kajı²².
22 «Səi *Isirayəl je, uri mbisi maji oi ta ki
m-a m-əl səsi. Igəri pəti kadi Jəju ki Najarəti,
dingəm kin ki Luwə əje ki taga kadi n-ndige,
ə Luwə ra nə je ki dəw ası ra al ki nə kəjı je
ki əti bəl ki takule dansi ti ne.

23 Dingəm kin, iləi-e jisi ti ki go ndu-kun
ti ki Luwə un, ə se ki go kəjı ta ra ti lie ki to
kəte. Ningə səi adi dije ki gəri Luwə al təli-e
ki rəbi bə ki bəi-e kagi-dəsi ti.

24 Nə Luwə gangı kulə yo rəe ti kə ade
lo koy ti, tədə koy aw ki təgi kadi uwe gin
təgine ti be nən ti al.

25 *Dabidi el ta ɔji-n dəe ə nə:
“M-o Babə ki dəkagilo je pəti nom ti,
Tadə e də ji kom ti mba kadi m-teę m-osi al.

26 E mbata kin ə rənəl rosı mem adi m-osi-n
pa tə.

Be ə, 6e nən ti ka, darəm a ɔr kəə ki kində me
də ti,

27 I Babə, a iye-m kə koo al,
A iye bəə ləi ki a də njane ti ade ndum 6ada
al tə.

28 I ə ɔji-m rəbi kadi m-təl m-isi-n ki dəm taa,
Ningə a adi-m rənəl me kei naa ti səm²³.”

29 Piyər təl el bəy ə nə: «NGakom je, adi m-əl
səsi ta ki rəjeti: Kaje Dabidi oy təki rəjeti adi
dibə-e. Də bəde to danje ti ne biti bone.

30 E nje kəl ta ki ta Luwə ti, ə gər kadi Luwə
un mindine ade ki kibi rə kadi n-a n-adı dəw
kare ki gin ka ti lie a q 6e toe ti²⁴.

31 Dabidi gər nə ki a ra nə lo ti ti, adi el ta
ki lo koy ti lə Kirisi kin kəte. E ta lie ə Dabidi
ə nə Luwə a iye lo ki koo ti al, taa a iye darəe
adi ndum 6e nən ti al tə.

32 Jəju ki m-isi m-əl ta lie kin, Luwə ade
i dan njé koy je ti, j-əi pəti ji gəri maji.

33 Go ti ningə, Luwə un-e aw sie dərə ti
adi isi də ji kəe ti. Ningə ngəsine Luwə ade
NDilm təki un-n mindine. NDilm kin ə, Luwə
bəki dəje ti, təki oi ngəsine ki kəmsi je, ki
mbisi je kin.

34 Təki rəjeti, Dabidi aw dərə ti al, nə el ə
nə: “Babə el Babə ləm ə nə: ʃre isi də ji kom
ti,”

35 ratata kadi m-ilə njé bə je ləi gin təgi
ti²⁵.
36 E be ə, rə Jəju wa ki ʃəi-e kagi-dəsi ti kin
ə, Luwə ade e Babə nim, Kirisi nim tə. E kin
ə e nə ki səbi kadi dije pəti ki Isirayəl ti gəri
majı.”

Njé ki adi mede Kirisi dəsay

37 Lokı dije ooi ta kin ningə, mede ole wuti
wuti adi dəji Piyər əi ki ndəgi njé kaw kilə je
əi nə: «NGakoje je, e ri ə kadi ji ra ə?»

38 Ə Piyər təl el-de ə nə: «Iye rəbi nə rasi
je ki majal kə, ningə kadi dəw ki ra dənsi ti
adi rai-e batəm me tə Jəju Kirisi ti, mba kadi
majal je ləsi e ki kiyə go kə. Ba a ingəi NDilm
Luwə.

39 Təki rəjeti, kun mindi lə Luwə e ki
mbata ləsi nim, mbata lə ngansi je nim, ki

mbata dije ki isi say ním. Səbi də dije pəti ki Babə Luwə ləje a ɓar-de.»

40 Piyər əl-de ta je ki rangi ngay go ti bəy mba kadi ma-n naji, ningə ilə dingəm mede ti e əl-de e nə: «Igangi-naa ki gin dije ki majal ki ɓone kin, mba kadi Luwə aji-n səsi.»

41 Dije pəti ki taai ta lə Piyər, rai-de batəm. NDœ ti ka kin, dije asi dibi mitə rəi orəi kadi njé kadi-me je ki kate.

42 Ilə ngire dəkagiloe ti kin, rəi nəm nəm mba koo də nə ndo lə njé kaw kılə je ním, lo ra madi-naa ti ním, lo təti mapa ti ním, ta lo kəl ta ti ki Luwə ním tə.

43 *NJé kaw kılə je rai nə je ki dəw asi ra al ki nə kɔjɪ je ki ətə ɓəl ngay adi dije pəti isi ki ɓəl mede ti.

44 NJé kadi-me je ındəi rəde naa ti kare ba e kawi nə kingə je ləde də-naa ti kare ba tə.

45 Gati ki nə kingə je ki nə maji je ləde e ləbi-naa lae ki go nə ge ti lə dəw ki ra.

46 NDə je kare kare pəti, ki me ki kare ba, ındəi-naa me kəy ti lə Luwə. Ningə awi ki me kəy je ti lənaa usoi nə kuso lə Babə ním, taa usoi nə je ləde ki rənəl ním, ki me ki səl ləm ləm.

47 Osi pa je iləi təjि də Luwə ti, ningə dije pəti ndigi ta ləde tə. NDə je kare kare pəti, Babə adi kər dije ki aji-de, re də made ti par par.

3

Piyər adi rə nga dəw ki njae oy

1 NDə kare Piyər e iki Jə ısi awi kəy kaw-naa ti mba kəl ta ki Luwə də kadi ti ki mitə ki lo səlo.

2 Dəkagiloe ti kin e dije awi ki dəw ki njae oy lo koje ti nu, ındəi-e ta kəy kaw-naa ti. Dəw ka kin, ndə je kare kare pəti, a ındəi-e ta kəy kaw-naa ti ki bari-e nə: «Ta Kəy ki NDole». ındəi-e mba kadi koy nə dije ki ısi uri kəy kaw-naa ti.

3 Loki oo Piyər e iki Jə ki ısi uri ki kəy kaw-naa ti ningə, koy-de ne.

4 Piyər e iki Jə uri kəmde ki dəe ti, ningə Piyər əl-e e nə: «Igo-je ne!»

5 NJé nja koy go-de, ga mene ti kadi n-a ningə nə madi jide ti.

6 Nə Piyər əl-e e nə: «M-aw ki la al ním, ki ər al ním kadi m-adi. Nə nə ki m-aw jim ti e təgi Jəju Kirisi. Be e kadi-me tə Jəju Kirisi ki Najarəti ti, j taa e njiyə!»

7 Piyər uwə taji koe, ba un-e ki taa. Ta naa ti noq par e njae je ki gul njae je təli toi maji kare.

8 I bal a taa e ilə ngirə njiyə. Aw səde naa ti kəy kaw-naa ti. Ti bal ki rənəl ním ilə təjि də Luwə ti ním tə.

9 Dije pəti ooi-e lo njiyə ti ním, lo kılə təjि də Luwə ti ním tə.

10 Dije gəri-e maji kadi e nje məti ki kate e nje kisi ta kəy kaw-naa ti ki bari-e nə: «Ta Kəy ki NDole», ısi koy nə wa ka am. Loki dije ooi nə ki təq dəe ti kin ningə, ndilde ayı ur kakı adi ɓəl rade ngay.

Piyər əl ta kosi dije

11 NJe nja koy ka kin iyə go Piyər e iki Jə al. Nə kin ra adi ndil dije pəti ayı ur kaki. Be e, dije pəti ayı-naa ngədi kawi-naa ki dəde ti dəde ti lo ti ki bari-e nə: «Pal lə Salomo».

12 Loki Piyər oo ne kin ningə, əl kosi dije e nə: «NGan *Isirayəl je, ban e nə ki ra nə kin əti səsi ɓəl kədi be e? Ban e uri kəmsi ki dəje ti tə nə ki e je wa ki təgije, e se e ki takul kaw ki j-aw ki ɓəl Luwə meje e j-adı-n dingəm kam njiyə-n be e?

13 Jagi, e Luwə lə *Abirakam, lə *Isaki, lə *Jakobi, Luwə lə kaje je e ilə təjि də ɓəə kılə ti ləne Jəju, ki iləi-e ji *Pilati ti, Pilati un ndune kadi n-ile taa, nə səi imbatı.

14 Oyo, səi inaji ta gər nje kay njay ki nje ra nə ki dana. Ningə idəji kadi iləi dəw ki nje təl dije taa toe ti.

15 E be e, adi təli e ki e nje kadi dije ısi ki dəde taa. Nə Luwə ade i dan njé koy je ti, j-ei pəti ji gəri maji.

16 Embata kadi ki j-adı meje Jəju kin e, təgi ki to me təe ti, adi təgi dingəm ki oi-e, taa igəri-e kin, kadi i a-n taa. Oyo, kadi-me ki təge to, ki takul Jəju, adi dingəm kin rə nga ki rəjeti, e nə ki ra nə ta kəmsi ti pəti adi oi ne.

17 NGəsine ngakom je, m-gər maji ngay kadi nə ki irai kin, e ki go gər-e ti al, səi je ki njé kər nosi je pəti.

18 Nə, e ki rəbi kin e, Luwə təl-n ta nə ki ilə mbe kete ki takul njé kəl ta je ki tae ti pəti e nə: Kirisi ki n-un ndune kadi n-a n-ile, a ındəko.

19 NGəsine, iyə go rəbi njiyəsi je ki majal ko, e təli irəi rə Luwə ti mba kadi iyə-n go majal je ləsi ko.

20 Ningə Babe a adi səi dəkagilo kör kəə, a ilə ki e ki ındə dəe naa ti kete tə Kırısı, adi e Jəju, adi səi.

21 Nə ngosine kin, səbi kadi Jəju isi dəraq ti, biti kadi Luwə təl nə je pəti ki dənangi ti ki sigi gogi, təki ilə-n mbə me bal je ti ki man, ki takul njé kəl ta je ki tae ti ki ayi njay.

22 Be ə, *Moji ə nə: "Babe Luwə ləsi a adi nje kəl ta ki tae ti, ki to tə mi be, a i dan ngakosi je ti, ki mbata ləsi, a oi də ta je pəti ki a əl səsi.

23 Dəw ki mbati təl rəne go ta ti ki nje kəl ta ki ta Luwə ti kin a əl ningə, Luwə a tuje ko dan dije ti ləne ki koy²³.

24 *NJé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti, ilə ngire də Samiyəl ti nu ki njé re goe ti, əli ta də dəkagilo ti ki jisi me ti bone kin kete.

25 Səi, ə səi dije ki ta ki Luwə el ki ta njé kəl ta je ki tae ti kin səbi dəsi, taa kun mindi ki Luwə un adi kaje je lokı un ndune adi Abirakam kin səbi dəsi tə. Luwə un mindine ə nə: "Gin koji je ki dənangi ti ne pəti a ingəi ndu ki tər də ti ki takul gin ka ləi²⁴."

26 E ki mbata ləsi kete, ə Luwə təe-n ki bəə ləne, ilə adi səsi mba kadi njangi dəsi, ki takul ra ki ra adi nə nə iyə go rəbi njiyə je ləne ki majal kə.

4

Piyər əi ki Ja ai nə njé gangi ta je ti lə Jipije

1 Lokı Piyər əi ki Ja isi əli ta kosi dije tə kəl ba bəy ə, njé kijə nə məsi kadi-kare je ki madi nım, ki bo ki də kəy kaw-naa ti nim ta ki dije madi ki mbə əutı ti lə *Sadusı je, təei ki rəde ti həy.

2 Wongi ra njé kör nə *Jipije ngay mbata ooi Piyər əi ki Ja isi ndoi nə kosi dije, ningə əli-de əi nə: «Təki Jəju ii-n lō koy ti wa kin ə, njé koy je ka a ii lo koy ti tə.»

3 Uwəi-de iləi-de kəy dangay ti ratata lo ti, tədə lo səl ngata, adi lo kadi gangi ta dəde ti goto.

4 Ningə mbə njé je ti ki ooi ta ləde, ngay je dande ti adi mede. Be ə, ra adi kör dingəm je re də made ti adi ası dibi mi kare.

5 Lo ti də ti ningə, njé kör nə Jipije nım, ngatəgi je nım ta njé ndo ndu-kun je nım, kawi-naa me əbo ti ki Jorijaləm.

6 Lo kaw-naa ti kin, An ki e ki bo lə njé kijə nə məsi kadi-kare je e ti noq, taa Kayipi nım, Ja nım, Aləgijandır ki ndəgi dije pəti ki me kəy ti lə nje kijə nə məsi kadi-kare ti ki bo ka kin nım ka əi noq tə.

7 Adi rəi ki Piyər əi ki Ja node ti ki nə njé kaw-naa je ti, əa dəj-i-de ta əi nə: «Ki təgi ki i ra, ə se me tə nə ti ə irai nə kin ə?»

8 Ningə Piyər, NDil Luwə rosı mee, adi elde ə nə: «Səi njé kəbe je ki ngatəgi je,

9 dəj-i-je ta bone əjı də nə ki maji ki ji ra ki dəw ki njae oy ki kuji nə ki ji ra ə ingə-n rənga.

10 Maji kadi səi pəti igəri ay njay, taa dije pəti ki *Isirayəl ti ka, kadi gəri maji tə. E me tə Jəju Kırısı ki Najaratı ti ə ji ra-n nə kin. E ki takul Jəju wa ki əsi-e də kagi-dəsi ti ə Luwə ade ə taa dan njé koy je ti wa kin ə, dingəm kin a-n ta nosi ti, ki rə ki nga.

11 E mbal ki səi njé ra kəy je imbatı-e, nə e ə təl mbal ki ndae itə made je pəti, e mbal ki njé kadi təgi kəy²⁵.

12 Kajı e me təe ti ki karne ba. Tə ki rangi ki Luwə adi dəw dənangi ti ne mbə dije ti ki mba kadi j-ingəi kajı goto.»

13 NDəjı njé gangi ta je ki ki bo lə Jipije je ngay lokı ooi Piyər əi Ja əli ta ki kanji bəl, tədə gəri-de kadi əi dije ki kare ki kanji nə ndo. Nə ke ə gəri kadi əi dije ki əi naa ti ki Jəju mari nu.

14 Nə lokı ooi dingəm ki ngai-e ka kin a gədide ti ningə, gəri lo ta ki kadi əli-de al.

15 Be ə uni ndude adi Piyər əi ki Ja, taa dingəm ka kin nım kadi təei taga, ningə naji-naa ta mbode ti ə əi nə:

16 «Ri ə j-a rai ki dije kam ə? Tədə rai ne kəjı ki əti bəl ki to ndalo ti ay njay adi dije ki Jorijaləm ooi poye. Lo kadi ji naji goto.

17 Nə ke ə kadi poy ta kin aw ki kəte kəte mbə dije ti al ngata. Adi j-iləi jiye kəmde ti kadi kaw ki kəte noq kam, əli dəw madi ta ki tə Jəju al ngata.»

18 Go ta je ti kin, awi ki Piyər əi ki Ja kəy gogi ə əgi-de ki təgi-de kadi əli ta ə se ndoi nə ki tə Jəju al ngata.

19 Nə Piyər əi ki Ja əli-de əi nə: «Əli-je adi joo, se e go rəbe ti, ta kəm Luwə ti, kadi ji təl rəje go ta ti ləsi yo ə j-iyə ta lə Luwə wa?»

20 Ki əjı dəje, j-a j-ası kuti taje də nə ti ki j-o

²³ 3:23 Dətərənom 18.15, 18, 19 ²⁵ 3:25 Kilə ngirə nə je 22.18

²⁴ 4:11 Pa je 118.22

kí kəmjə ním, kí mbije ním kín al.»

²¹ Loki iləi jide kəmde tı kí kó joo bəy ningə, iyəi-de adi awi. Təki rəjeti, ingəi né madi rəde tı kí asi kuwə-n-de dangay tı al, tado dije pəti piti Luwə mba né kí ra né kín.

²² Bal dingəm ki ingər rə nga kí takul né kójı kí əti bəl kín, itə kuti so.

NJé kadi-me je əli ta kí Luwə

²³ Go kiyə-de tı, Piyər əi kí Ja awi ingəi madide je kí njé kadi-me je, ori-de poy né je pəti kí kí bo je lə njé kijə né məsi kadi-kare je kí ngatəgi je əli-de.

²⁴ Loki madide je ooi ta ləde gine gangi ngata ningə, pəti kí me kí kare, əli ta kí Luwə əi nə: «Babə, ıə ira dərəq kí dənangi, taa ira ba bo kí né je pəti kí me tı tə²⁴.

²⁵ E ıə adi NDili əl ta kí ta kaje *Dabidi kí bəə ləi ə nə: «Gin 6e je kí dangi dangitoi rə kí ndangi kare be. Taa kójı ta ra je ləde to rəde tı kare!»

²⁶ NGar je kí dənangi tı ne ındəi də rəde dana mba kaw rə, NJé kóbe je ındəi rəde naa tı, osi ta Babə kí dəw lie kí mbətə tə NGar».

²⁷ Təki rəjeti, e me 6e bo tı kin ə, *Erodi əi kí Posi *Pilati, naa tı kí gin 6e je kí dangi dangi kí ngan *Isirayəl je ındəi rəde naa tı osi ta bəə kılə ləi kí ay njay, kí e Jəju kí imbətə tə Kırısı²⁵.

²⁸ Nə je ləde kí rai kín, e təl ə təli ta kójı ra je ləi pəti kí əji kate, kí təgi, me ndigı tı ləi.

²⁹ Basine Babə, oo jide kí ısi ıləi kəmjə tı kadi ındəi je bəl tı kin! Adi bəə je ləi təgi kadi ıləi mbətə ta ləi kí me kí ti katı.

³⁰ Ningə, kadi əjı təgi me tə bəə kılə tı ləi kí ay njay Jəju, kadi njé moy je ingəi rə nga ním, taa kadi né kójı je kí né je kí dəw asi ra al rai né ním tə.

³¹ Loki tai kəə ta kəl ta tı kí Luwə ningə, dənangi yəki yikiti yikiti gin njade tı, loki kí kawi-naa tı. Ba NDil kí kay njay rosı mede pəti adi ıləi mbətə ta lə Luwə kí rə kí tı katı.»

NJé kadi-me je ındəi rəde naa tı

³² NJé kadi-me je pəti ındəi rəde naa tı kí ngame kí kare kí gir ta kí kare. Dəw kare kí ındə gunə kí né kingə ləne kí səbi dəne goto, né je pəti e yəde.

³³ Kí təgi kí əti bəl ngay ə njé kaw kılə je mai najı kí lo koy tı lə Babə Jəju. Ningə, kare

kare pəti, Luwə jangı dəde jangı də kí əti bəl ngay.

³⁴ Be ə dəw kare dande tı kí né to rəe goto. Tado njé je kí ay kí lo ndor je kí kəy je, uni gati ə rəi kí lae,

³⁵ adi njé kaw kılə je. Ningə njé kaw kılə je ləbi la ka kín dande tı pəti, ba nə nə ingə kí go né ge je tı lie.

³⁶ Dəw madi kare kí təe nə Jisəpi, kí e gin kojı tı lə *Ləbi, kí dənangi Sipir tı, kí njé kaw kılə je ındəi təe nə Barnabasi, kər me nə: «Dəw kí nje kılə dingəm me dije tı,»

³⁷ e ka, aw kí lo ndor, ə un lo ndor ləne ka kín gati-n, ə re kí lae adi njé kaw kılə je.

5

Ta kí ngom lə Ananiyası əi kí Sapıra

¹ Dingəm madi kare kí təe nə Ananiyası əi kí dəne ləne Sapıra, gati kí né kingə ləde kare tə.

² Ananiyası əi kí dəne ləne Sapıra ındəi ndude naa tı, bəyəi nusı la, ə awi kí ndəge adi njé kaw kılə je.

³ Piyər əl-e ə nə: «Ananiyası, ra ban ə iyə *Sata adi ur mei tı bore be ə? Or nusı la lo ndor ləi ingəm, ə əl ta kí ngom NDil kí kay njay!»

⁴ Ri ə əgi kadi ingəm né kingə ləi ə? A re gati-n ə bəlme ka, ri ə əgi kadi la kí ingə kín, ıra-n né kí mei ge ə? Né kí iga mei tı kin e né kí majal. E dije ə əl-də ta kí ngom al, nə e Luwə ə əl-e ta kí ngom.»

⁵ Loki Ananiyası oo ta kin par ə, osi nangi, oy. Dije pəti kí ooi poy ta kin, bəl ra-de ngay.

⁶ Basa je rəi ragi nine, ba uni-e, awi dibi-e.

⁷ Ası ngirə kadi mitə go tı, dəne lie re ur kəy kí kanjı kadi gər né kí ra né.

⁸ Piyər dəje ə nə: «Əl-m adi-m m-o, se kər la kí igati kí lo ndor ləsi wa ə n wa?» Ə dəne əl-e ə nə: «Oyo, kər la kí j-ingə wa ən..»

⁹ Lo kin tı, Piyər əl-e ə nə: «Ra ban ə ındəi ndusi naa tı mba kadi soki NDil kí kay njay lə Babə ə?» O ka nja dije kí awi kí ngawi dibi-e ə ba ta kəy tı kin, ı ka a awi səi tə.

¹⁰ Ta naa tı nəq par ə Sapıra osi nja Piyər tı nangi, oy. Loki basa je kí njé kaw dibi ngawe uri kəy ningə, ingəi nine adi uni-e awi sie dibi-e kadi ngawe tı.

²⁴ 4:24 Təq kí taga 20.11; Pa je 146.6 ²⁵ 4:27 Lk 23.7-11; Ejay 61.1

11 Né ki ra né kin, ra adi njé kaw-naa je pəti, bəl rade ngay, taa dije pəti ki ooi poy ta kin ka, bəl rade ngay tə.

NJé kaw kilə je rai né je ki ati bəl bəl

12 *NJé kaw kilə je rai né je ki ati bəl ki né je ki dəw asi ra al ngay dan dije tə. NJé kadi-me je pəti, kawi-naa lo kare ba, gın pal tə lə *Salomo, ta kəy tə lə Luwə.

13 Dije ki rangi ki adi mede Luwə al bəy bəli kadi rəi rəde tə. Be ka, p̄iti njé kadi-me je ngay.

14 Dingəm je ki dəne je ngay ngay adi mede Babē, adi körde ore də njé kadi-me je ki də tə də tə.

15 Dije awi biti oyi njé moy je ki taga kadi rəbi tə, tiləi-de də tirə je tə se də kagi tə ki otii-de, mba kadi re Piyər man ningə, ndile ur də e ki ra tə wa kare dande tə.

16 Dije ngay i be je tə ki gidi be bo Jorijaləm tə, rəi bur bur ki njé moy je ki dije ki ndil je ki majal yəti dəde. Ningə pəti ingəi rə nga.

Uwəi njé kaw kilə je dangay tə

17 Go né je tə kin, ki bo lə njé kijə né məsi kadi-kare je, ki dije ki goe tə ki eī me buti tə lə *Sadusi je, jangi ra-de ngay də njé kaw kilə je tə. Adi uni ndude kadi n-a rai né madi.

18 Be a, uwəi njé kaw kilə je iləi-de kəy dangay tə.

19 Nə dan kondə tə, malayka lə Babē re təe ta kəy dangay, lokə adi təe taga ningə, el-de a nə:

20 «awi me kəy kaw-naa tə, iləi mbə ta ki njé kadi dəw təl iſi ki dəne taa kin adi dije pəti ooi!»

21 *NJé kaw kilə je təli rəde go tə, adi lo tə ki si batı ba par a, awi kəy kaw-naa tə, iləi ngirə kadi ndoi né dije. Ki bo ki də njé kijə né məsi kadi-kare je tə ki dije ki goe tə, bari ngatəgi je ki njé gangi ta, ki ngatəgi je lə ngan *Isirayəl je pəti. Ningə iləi kəy dangay tə mba kadi rəi ki njé kaw kilə je tə.

22 Nə lokə njé kilə je awi ningə, ingəi-de kəy dangay tə al, adi təli rəi ɔri-de poye aī nə:

23 «J-ingə ta kəy dangay e ki kuti mbuki maji n̄im, njé ngəm ta kəy je ka ai ta kəy tə noq n̄im tə, nə lokə j-ur me kəy tə ningə, j-ingə dəw madi al.»

24 Lokə ki bo ki də njé ngəm ta kəy kaw-naa tə eī ki ki bo ki də njé kijə né məsi kadi-kare tə ooi ta kin ningə, ndilde ay ur kaki, adi dəjəi-naa ta də né tə ki a ra né go né tə kin.

25 Ba dəw madi re el-de a nə: «Dingəm je ki adi uwəi-de dangay tə ka kin, ai kəy kaw-naa tə noo, iſi ndoi né dije.»

26 Ki bo ki də kəy kaw-naa tə aw ki dije ləne uwə-n njé kaw kilə je re səde, nə ke a indəi gu dəde tə al tadə bəli kadi kosi dije ki kawi-naa də né ndo tə lə njé kaw kilə je a tiləi-de ki mbal təli-de.

27 Lokə rəi səde ningə, awi səde kəy ngangi ta tə ki bo. Ó ki bo lə njé kijə né məsi kadi-kare je el-de a nə:

28 «J-ogı səsi ki təgije kadi indoi né kosi dije ki tə dingəm kin. Ó səi itəli rəsi go ta ti ləje al, asi dənangı Jorijaləm nakə ki né ndo ləsi, ningə igei kadi məse e dəje tə bəy.»

29 Nə Piyər aī ki ndəgi njé kaw kilə je eli-de aī nə: «Təl rə go ta tə lə Luwə e sotı itə təl rə go ta tə lə dije.»

30 Luwə lə kaje je adi Jəju ki itəli-e ki rəbi bə-e də kagi-dəsi tə kin, təe lo koy tə.

31 E a Luwə un-e, inde ade iſi taa, də ji kone tə tə NGar ki itə ngar je pəti, taa nje kajə dije tə. Luwə inde kadi, ki ta rəbi lie, Isirayəl je iyi rəbi né rade je ki majal ko, adi n-iyə-n go majal je ləde kə tə.

32 Je njé ma naji də né je tə ki rai né kin, naa tə ki NDil ki kay njay ki Luwə adi njé je ki təli rəde go ta tə lie.»

33 Lokə njé gangi ta je ooi ta kin ningə, wongi rade ngay də njé kaw kilə je tə, adi ndigi təli-de.

34 Nə e ki kare ki mbode tə ki təe nə Gamaliyəl ɔsi nangi i taa. E Parisi ki nje ndo dije ndu-kun, e dəw ki dije pəti gei ta lie ngay. Lokə i taa dande tə ningə, dəjəi mba kadi adi njé kaw kilə je iyi rəde dəbi kare jo.

35 Ba go tə, el-de a nə: «Isirayəl je, indəi manji né ki igəi kadi rai ki dije kam maji oi taa:»

36 Dəkagilo ngay al né bəy a, dəw madi ki təe nə Təda təjı rəne kadi né dəw ki nga. Or dije asi bu sə gone tə. Nə dije rəi təli-e adi dije ki goe tə ka kin sanəi-naa. Dəw oo ta lie al gone.

37 Goe tə ningə, Juda ki Galile tə, təe dəkagilo ndangı tə dije me makitibə tə, oy dije ngay gone tə ra-n wongi. Nə e wa ka dije təli-

e tə, adi dije ki goe ti sanəi-naa kō.

³⁸ NGəsine, ta ləm ə to kin: Otı kadi irai nə madi kī dije kam, iyəi-de adi awi lo ləde. Nē kī kadi igəri ə to kin, re kōjī ta ra je ləde kī kilə rade je i rō dije ti ə, gìn nē je kin a gangi tə ya ndəge je be tō.

³⁹ Nə re nē je kin i rō Luwə ti ə, lo kadi səi a əgi də goto. Oti kadi inai rō kī Luwə.»

Lo kin ti, njé gangi ta je ndigi goe ti.

⁴⁰ Be ə, tali 6ari njé kaw kilə je kəy gogi, 6a, adi tindəi-de, ə ndəri mbide kadi əli ta kī tō Jəju al, ningə iyəi-de adi awi.

⁴¹ NJé kaw kilə je tegi lo gangi ta ti kī rənəl mba koo kī Luwə oo-de adi asi nakī kadi ingəi kō mbata lə Jəju.

⁴² Ningə ki ndə je kare kare pəti, me kəy kaw-naa ti ə se me kəy je ti madi, njé kaw kilə je nayi kī lo ndo nē dije ti nīm, kī lo kilə mbə Poy Ta kī Maji ti, təki Jəju e Kırisi.

6

Kində njé koo go njé kaw-naa je

¹ Dəkagiloe ti kin, kōr njé ndo je i kī də made ti kī kate kate. Be ə, ra adi *Jipi je kī njé kəl ta Girəki 6ai ta də Jipi je ti kī njé kəl ta Ebirə. NJé kəl ta Girəki 6ai ta mbata njé ngaw koy je ləde ingəi nē kuso kī dije isi ləbi kī ndə je kare kare pəti kin, tə ndəge je al.

² Be ə, njé kaw kilə je kī dəgi gide e joo kawi njé ndo je kī naa ti, əli-de əi nə: «A e ne kī go ti al kadi j-iyə ta kəl ta lə Luwə, ə ji təl ji nay ta nē ləbi ti.

³ MBata kin ə, ngako je je, maji kadi ikəti dije siri dansi ti, kī dije mai naji ləde maji nīm, NDil Luwə rosı mede nīm, taa awi kī kəm-kədī nīm tō, mba kadi j-ilə kılə kin jide ti.

⁴ Be mba kadi j-un-n rəje j-ində ta dangi mbata kəl ta kī Luwə kī mbata ndo nē dije.»

⁵ Ta kōjī je kin nəl njé ndo je pəti. Be ə, mbəti Etiyən kī e dəw ki rosı kī kadi-me nīm, kī NDil kī kay njay nīm tō. Taa mbəti Pilipə nīm, Pirokər nīm, Nikanər nīm, Timo nīm, Parmənası nīm, taa Nikola kī e dəw kī Atyosı ti, kī təl Jipi nīm tō.

⁶ Rəi səde oji-de njé kaw kilə je, adi əli ta kī Luwə mbata ləde, indəi jide dəde ti nīm, njangi dəde nīm tō.

⁷ Ta lə Luwə aw kī kate par par. Kōr njé ndo je i də made ti ngay me 6e bo ti kī Jorijaləm. Taa njé kijə nē məsi kadi-kare je wa ngay ka adi mede Jəju tō.

Awi kī Etiyən lo gangi ta ti

⁸ Etiyən e dəw ki rosı kī me-majı nīm, kī təgi lə Luwə nīm, taa ra nē je kī dum ra kī nē kōjī je kī əti bəl bəl dan dije ti nīm tō.

⁹ Ningə dije madi iləi ngirə kadi naji ta kī Etiyən. Dije kin əi njé kī me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Əi njé je kī 6ari rəde: «Dije kī taa kiyə taa.» Adi əi Jipi je kī ij Sirən ti nīm, Aləgijandırı ti nīm, kī njé kī ij Silisi ti nīm, taa kī dənangı Aji ti nīm tō,

¹⁰ nə təgi ta kəlde asi go ya Etiyən ti al, tədə Etiyən əl ta kī kəm-kədī kī NDil Luwə ade.

¹¹ Lo kin ti, awi ndogi dije kī la kī jide ti kadi əli əi nə: «Je wa j-o kī mbije kadi Etiyən əl ta kī mal də *Mojı nīm, də Luwə nīm tō.»

¹² Be ə, suləi kosı dije nīm, ngatəgi je nīm, taa njé ndo ndu-kun je nīm adi rəi uwəi Etiyən də jie ti, awi sie lo gangi ta ti kī bo.

¹³ Indəi njé ma naji je kī ngom adi təti ta dəe ti, əli əi nə: «Dingəm kam ta kəə ta kəl ta kī mal də kəy ti lə Luwə kī e lo kī ay njay kin al nīm, taa də ndu-kun ti lə Mojı al nīm tō.»

¹⁴ Təki rəjeti, je wa j-o ndue kī əl-n kadi Jəju kī Najarəti ti a tujı kəy kin, ə a yəti nē kagi be je kī Mojı adi-je.

¹⁵ Dije pəti kī lo gangi ta ti kī bo, uri kəmde pəti də Etiyən ti, ningə ooi kadi ta kəme to tə ya malayka be.

7

Etiyən əl ta no njé gangi ta je ti

¹ Kī bo lə njé kijə nē məsi kadi-kare je dəjī ta Etiyən ə nə: «Ta je kī dije əli dəi ti kin, e kī rəjeti wa ta?»

² Etiyən ile ti ə nə: «Səi bawm je ngakom je kī, uri mbisi oi də ta kī m-a m-əl səsi kam maji. Me ndə je ti kī kate, Luwə kī nje piti oji rəne kaje *Abirakam, dəkagilo ti kī isi-n me 6e ti kī Mejopotami ti bəy, kate bəy taa kadi aw uwə lo kisi dənangı Aram ti.

³ Luwə əl-e ə nə: “I taa iyə be ləi kī njé koji je ə aw me 6e ti kī m-a m-əjii³.”

⁴ E be ə, Abirakam iyə me 6e kī Kalde ə re uwə lo kisi Aram ti. Ningə go koy bawe ti,

³ 7:3 Kilə ngirə nē je 12.1 ⁴ 7:4 Kilə ngirə nē je 11.32; 12.5

Luwə ade i taa re me ɓe ti ki isi ti ngɔsine kin⁵.

⁵ Né nduwə ki Luwə adi Abirakam me ɓe ti kin goto. NGon nusí lo ki ndikiri be ka ade al. Né un ndune ade kadi n-a n-adé ɓe kam ba pəti. Taa n-a n-adí ngan kae je toe ti tə. Dəkagilo ti ki Luwə isi el ta Abirakam kin, Abirakam oji ngon al bəy⁶.

⁶ Ta ki Luwə el-e a to kin: "NGan kai je a isi tə mba je dənangi ti ki rangi nim, dije a rai-de bəə ti nim, ta dije a adi-de kə así bal bu sə nim tə."

⁷ Go ta je ti kin, Luwə el a nə: "Gin dije ki rai-de bəə ti kin, mi wa m-a m-gangi ta dəde ti. Go ti ningə, a tə̄gi me ɓe mba ti ki rade bəə ti kin kə, a təli rəi me ɓe ti ki i ti a awi bəə ti kin mba kadi rəi ɔsi məkəsidi nangı nom ti⁷."

⁸ Ba Luwə ade nē kilə mindi ki e kijə mətì. Be a, lokì Abirakam oji *Isaki ningə ndo jijoo go ti par a ijə mətì. Isaki ra be tə mbata ngone *Jakobi. Jakobi ka ra be tə mbata ngane je ki ei gin *Isirayəl je ki dəgi gide e joo⁸.

⁹ «Ningə ni ki me ngan lə Jakobi ti ra adi gati ki ngokode Jisəpi adi awi sie tə bəə me ɓe ti ki Ejipi ti. Nə Luwə e sie naa ti⁹.

¹⁰ Be a, ɔr-e me kə je ti pəti. Ningə memajì lə Luwə ki e sie, ade kəm-kədi ta kəm Parawo ti ki e ngar ki Ejipi ti. Adi Parawo un-e inde tə nje kəbe dənangi ki Ejipi ti, taa də me kəy ti ləne pəti tə¹⁰.

¹¹ Dəkagiloe ti kin a, bo ki bo osi dənangi Ejipi ti ba pəti, taa dənangi Kana ti tə. E dəkagilo kəm-to-ndoo ki eti bəl ngay. Lo kadi bawje je ingəi nē ndikiri usoi goto¹¹.

¹² Lokì Jakobi oo kadi nē kuso to me ɓe ti ki Ejipi ti ningə, ilə nganne je ki ei kaje je adi awi ki dəsəy.

¹³ Lokì təl ilə-de ki kə joo ningə, Jisəpi ra adi ngakoe je gəri-e. Lo kin ti, Parawo ka, gər-n gin kojì lə Jisəpi tə¹².

¹⁴ Go ti ningə, Jisəpi ilə go bawne Jakobi ti ade re ki gin kojì lie ba pəti, asi dije dəsiri gide e mi¹³.

⁵ 7:5 Kilə ngirə nē je 12.7; 13.15; 17.8 ⁶ 7:7 Tēgi kə taga 3.12 ⁷ 7:8 Kilə ngirə nē je 17.10-14; 21.4 ⁸ 7:9 Kilə ngirə nē je 37.11, 28; 39.2, 21 ⁹ 7:10 Kilə ngirə nē je 41.39-41 ¹⁰ 7:11 Kilə ngirə nē je 41.54-57 ¹¹ 7:13 Kilə ngirə nē je 45.1-4, 16 ¹² 7:14 Kilə ngirə nē je 45.9-10, 17-18 ¹³ 7:15 Kilə ngirə nē je 46.1-7 ¹⁴ 7:16 Kilə ngirə nē je 23.3-16; Jojuwe 24.32 ¹⁵ 7:18 Tēgi kə taga 1.7-8 ¹⁶ 7:19 Tēgi kə taga 1.10-11, 22 ¹⁷ 7:20 Tēgi kə taga 2.2 ¹⁸ 7:21 Tēgi kə taga 2.3, 5, 10 ¹⁹ 7:29 23-29: Tēgi kə taga 2.11-15, 21-22; 18.3-4

¹⁵ Jakobi aw Ejipi ti ningə oy ki kate noq. Kaje je ka oyi noq nım tə¹⁵.

¹⁶ Təli ki singəde rəi dənangi Kana ti, me ɓe bo ti ki təe nə Sisəm. Dibi-de ɓe nin ti ki Abirakam ndogi ki la ji ngan lə Amor ti me ɓe ti ki Sisəm¹⁶.

¹⁷ «Dəkagilo təl kon kun mindi ki Luwə un adi Abirakam e basi. Ningə kər ngan Isirayəl je bay ki də made ti də made ti dənangi Ejipi ti,

¹⁸ biti dəkagilo ti ki ngar ki rangi ki gər Jisəpi al q-n ɓe dənangi Ejipi ti¹⁷.

¹⁹ Ngar ka kin uwə dije ləje ra-n kilə ki al də maji nim, adi-de kə nim, ta ində gu dəde ti adi iyəgi ngande je ki kası kə, biti kadi oyi¹⁸.

²⁰ Dəkagilo ti kin a, oji *Moji ki me-majì lə Luwə e dəe ti adi oti-e me kəy ti lə bawe asi nay mitə¹⁹.

²¹ Ningə lokì dum dəde adi iləi-e kə, ngon lə Parawo ki dəne tə̄gi dəe ti, a un-e ote tə nongone wa be²⁰.

²² Be a Moji ingə-n nē ndo ki ejì də kəm-kədi pəti ki dənangi Ejipi ti. Adi aw ki təgi me ta kəl-e ti nim, me kilə rae ti nim tə.

²³ «Loki bale e kuti sə ningə, mər ta re dəe ti mba kadi n-aw n-oo ngakone je ki ei ngan Isirayəl je.

²⁴ Dəkagilo ti ki e-n ki ngakone je a, oo dəw kare ki Ejipi ti isi adi kə ki kare dande ti. Be a, re rə də ngokone ti adi ində dəw ki Ejipi ti ka kin təl-e.

²⁵ Moji gir kadi ngakone je a gəri təki Luwə a ilə səne mba kadi n-taa dəde. Nə ngakoe je gəri al.

²⁶ NDə ki go ti, oo ngakone je joo ki ei Isirayəl je isi rəi-naa. Ire a dande ti mba kadi gangi-de naa ti. Əl-de a nə: "Səi ngakonaa je tə, a ban a isi rai na majal be a?"

²⁷ Ningə e ki nje tində ngokone ka kin ɔse ngərəngi, a əl-e a nə: "Na ə indəi dəje ti tə ngar ləje, a se nje gangi ta danje ti a?

²⁸ Ige təl-m təki tagine itəl-n dəw ki Ejipi ti ka kin be a?"

²⁹ Lokì Moji oo də ta kin ningə, bəl ra-e, adi aw uwə lo kisi tə mba dənangi Madiya

ti. Dənangi Madiyä ti e Moji taa dəne oj-i-n ngan je joo[☆].

30 «Bal kuti sō go ti ningə, malayka tē̄ høy rae ti dīlə lo ti, basi ki dō mbal Sinay, dan ndon por ti me gu ti ki isi o por.

31 Lokı Moji oo ne kin ningə, ndile ay ur kaki. Moji ge kadi n-oo ne kin maji adi ot̄i re basi rō ti. Loe ti noq̄ e oo dō ndu Babə e nə:

32 “Mi Luwə lə kai je, Luwə lə Abirakam, Luwə lə Isakı, Luwə lə Jakobi.” Moji bal dadi par par, lo kadi un kəmne ki taa goto.

33 Ó Babə əl-e e nə: “Or sa njai ti tado lo ki a ti kam e lo ki ay njay.

34 M-o kəm ko lə dije ləm me 6e ti ki Ejipi ti. M-o dō timə ki isi timəi rusi rusi, e mur nangi m-re kadi m-taa-de m-ilə-de taa. Ningə ki basine kin, ire adi m-ilə-i Ejipi ti gogi[☆].

35 «Oi maji! E Moji ki ngakoe je osi-e ngərəngi, e əli-e əi nə: “Nə ındəi dəje ti tə ngar ləje e se nje gangi ta danje ti e”, wa kin e, Luwə ile tə ngar nim, taa nje taa-de kıləde taa nim, ki takul təgi lə malayka ki tē̄ sie høy me gu ti, kin nim tə.

36 E a tē̄ sade ki takul ne ra je ki dəw asi ra al nim, ki takul ne kəjı je nim, me 6e ti ki Ejipi ti. Taa dəkagilo ti ki isi ındəi ba bo kasi gangi nim, dəkagilo ti ki rai bal kuti sō dīlə lo ti kin nim tə[☆].

37 E darə Moji ki kare wa kin bəy e tə a əl ngan Isirayəl je e nə: “Luwə a tē̄ ki nje kəl ta ki tane ti kare dansi ti səi je wa, ki a to tə mi be[☆].”

38 Lokı ngan Isirayəl je kawi-naa dīlə lo ti ka, e Moji wa kin e taa ta ta malayka ti dō mbal Sinay ti, əl kaje je. E a taa ta kajı kin rō Luwə ti, mba kadi adi-je[☆].

39 Nə kaje je mbati kadi təli rəde go ta je ti lie. Ningə ki bo təy, osi-e ngərəngi. Mede e dō təl kaw dənangi Ejipi ti gogi.

40 Dəkagilo ti ki Moji nay dō mbal Sinay ti bəy, rəi rō *Aro ti əli-e əi nə: “Ira kagi yo je ki kadi ɔri noje, tado ji gər ne ki ra Moji ki nje tē̄ səje me 6e ti ki Ejipi ti kin al.”

41 Be a me ndə je ti kin, ibəi ngon yo madi ki to tə ngon baw mangi be, e iləi kadi-kare

adi-e. Ba rai rənəl ngay osi gon ne ki əi je wa ibəi ki jide kin[☆].

42 Nə Luwə təl gidi-ne adi-de, iyə-de ko adi isi ta ra yo ti, ki kəsi-gon ne je ki dərə tə nay je ki kadi je ki mee je tə kagi yo je ləde, təki ndangi me makitibə ti lə nje kəl ta ki ta Luwə ti: “Səi dije ki Isirayəl, bal kuti sō ki irai dīlə lo ti kin se da je ki itəli-de ki ndəgi kadi-kare je adi, e mi e adi-mi a?

43 Jagi, səi oti kəy yo lə kagi yo ləsi Moloki yo, ki mee lə kagi yo ləsi Rəpə, yo je ki səi wa irai-de ki jisi mba kadi osi məkəsisi node ti. MBata ne rasi je kin e, m-a m-adı njé bəj je ləsi a uwəi səsi, awi səsi say tə mba je gidi *Babilon ti bəy[☆].

44 «Me dīlə lo ti, kaje je ai ki kəy kibi kinqənaa ki Luwə. Moji ra kəy kibi ka kin təki Luwə un-n ndune ade. Ra go kuje ti ki oo.

45 Iyəi kəy kibi ka kin adi gın koji je ləde ki rangi, ki əi kaje je ki rəi gode ti. Kəy kibi kin e jide ti, lokı Jojuwe or node adi rəi taai dənangi lə gın dije ki dangi dangi ki Luwə tuwə-de node ti. Kəy kibi ka kin, to bitti dəkagilo ti lə Dabidi[☆].

46 Me-maji la Luwə e ki *Dabidi adi dəji ta rəbi mba kadi n-ra kəy n-adı Luwə lə Jakobi[☆].

47 Nə e *Salomo yo e ra kəy adi Luwə[☆].

48 «NGa ningə Luwə ki e ki dəkagilo je ti pəti, a isi me kəy ti ki dəw ra ki jine al. Təki nje kəl ta ki tae ti e nə:

49 “Dərə e kimbər ngar ləm, ningə dənangi e ne kində njam.” Babə əl bəy e nə: “Kəy ki ban e, a irai adi-mi e? Lo ki ra a e lo kuwə rə ləm e?”

50 Se e mi al e, nə təy e, ra ne je kin pəti e[☆]?”

51 «Səi dije ki njé tə rə je, itəgi mesi al nim, ibəi mbisi nim dō ta ti lə Luwə tə dije ki njé gər Luwə al be. İtoi tə bawsı je wa be. Ne kin e ra adi, isi ta rə ki NDil Luwə ti, ki dəkagilo je pəti.

52 Nje kəl ta ki ta Luwə ti ki ra e bawsı je adi-e ko al e? Əti je e təli njé kilə mbə kate, ki ɔji dō re lə dəw ki e kare ba, ki e dəw ki dana. Ningə ngəsine, lokı Kirisi re, səi je uni dəe, e təli-e tə.

* **7:34** 30-34: Tē̄ ki taga 3.1-10 **☆ 7:36** 35-36: Tē̄ ki taga 2.14; 7.3; 14.21 **☆ 7:37** Dətərənom 18.15-18 **☆ 7:38** Tē̄ ki taga 19.1-20.17; Dətərənom 5.1-33 **☆ 7:41** 39-41: Kər Isirayəl je 14.3; Tē̄ ki taga 32.1-6 **☆ 7:43** 42-43: Amos 5.25-27 **☆ 7:45** 44-45: Tē̄ ki taga 25.9, 40; Jojuwe 3.14-17 **☆ 7:46** 2 Samiyəl 7.1-16; 1 Poy ta je 17.1-14 **☆ 7:47** 1 NGar je 6.1-38; 2 Poy ta je 3.1-17 **☆ 7:50** 49-50: Ejay 66.1-2

53 Oyo, səi īngəi ndu-kun lə Luwə ki takul malayka je, nə lo kadi itəli rəsi tı go tı goto.»

Tiləi Etiyən ki mbal təli-e

54 Lokı njé gangi ta je ki bo lə *Jipi je ooi də ta ki Etiyən el ningə, wongi rade ngay adi ngəi ngangide mur mur dəe ti.

55 Nə Etiyən ki NDil Luwə rose, un kəmne taa ki dərə tı ningə oo kunji Luwə nım, taa oo Jəju ki a taa də ji kə Luwə tı nım tə.

56 Ələ nə: «Oi, m-o dərə təqə tane, ningə m-o NGon Dəw a taa də ji kə Luwə tı.»

57 Lokı ooi də ta kin ningə, uri kəl ki ndude ki bo ə uti mbide də ta tı lie, ə buki-naa dəe ti.

58 NDəri-e awi sie taga gidi 6e bo ti, ə tiləi-e ki mbal təli-e. Dije ka kin iyəi kibə je ləde rəngon ki basa tı ki təe nə Sol.

59 Dəkagilo tı ki isi tiləi-e ki mbal, Etiyən el ta ə nə: «Babe Jəju, itaa ndilm ki roi ti.»

60 Go ti ningə əsi məkəsine nangi, ə el ta ki ndune ki bo ə nə: «Iyə go majal kin kə adide!» Go ta je kin ti, ningə Etiyən oy.

8

Kində kəm-ndoo ki ra njé kaw-naa je

1 Sol e mbə dije tı ki ndigi kadi təli Etiyən. Də ndəe tı kin kində kəm-ndoo ki bo ngay təqə də njé kaw-naa je tı ki Jorijaləm. Adi njé kadi-me je pətə sanəi-naa ki go lo je. Awi ki Jude tı je ki *Samari tı je. *NJé kaw kilə je wa par ə nayı-naa Jorijaləm tı.

2 Dije ki njé bəl Luwə dəbi Etiyən, noi-e ngay.

3 Nə Sol 6a, ər njé kaw-naa je nja. Aw ki ta kəy ta kəy uwə dingəm je ki dəne je buki-de dangay ti.

4 NJé ki sanəi-naa ka kin awi ki lo lo iləi mbə Poy Ta ki Maji.

Pilipi me 6e tı ki Samari

5 E be ə, Pilipi ki aw me 6e bo ti ki *Samari, ilə dije mbə Poy Ta ki Maji lə Kirisi.

6 Kosı dije ba pətə, lokı ooi ta je ki Pilipi el je ki nə kəjə je ki ra adi ooi ki kəmde ningə, uri mbide ki də ta tı lie.

7 Tadə ndil je ki majal təqə me njé moy je tı ngay ki nə ki boy tade ti. Taa, dije ki rəde oy ki njé məti je ngay īngəi rə nga tə.

8 Rənəl ki bo ngay to me 6e bo tı kin.

9 Kəte taa kadi Pilipi re, dingəm madi ki təe nə Simo isi me 6e bo tı kin nəq. E nje ra

mbəli, adi ər ndil dije ki me 6e tı ki Samari ngay. Ra rəne kadi nə dəw madi ki əti bəl ngay.

10 Adi dije pətə, i də ngan je ki du ti, bəti ki də dije ki təgə tı, angalde e ki dəe ti. Əli əi nə dingəm kam aw ki təgə lə Luwə ki e təgə ki əti bəl ngay.

11 Angal dije e ki dəe ti, tadə e mari nu ba ə isi ər ndilde ki mbəli ki ra ləne.

12 Nə lokı dije adi mede Pilipi ki ilə-de mbə Poy Ta ki Maji ki əji də kofe lə Luwə nım, ki Jəju Kirisi nım tə ningə, dingəm je ki dəne je adi Pilipi ra-de batəm.

13 Simo wa ki dəne ka adi mene tə. Lokı Pilipi ra-e batəm ningə, iyə go Pilipi al. Lokı oo nə kəjə je ki nə je ki əti bəl ngay ka kin ningə, e wa təl re əte bəl ngay bəy tə.

Piyər əi ki Jə me 6e tı ki Samari

14 Lokı njé kaw kilə je ki isi Jorijaləm tı ooi kadi dije ki *Samari tı taai ta lə Luwə ningə, iləi Piyər əi ki Jə ki rəde ti.

15 Lokı rəi təqə Samari tı ningə, əli ta ki Luwə mba kadi njé kadi-me je īngəi NDil Luwə.

16 Tadə NDil re də dəw madi tı kare dande tı al bəy. E batəm par ə rai-de me tə Babe Jəju tı.

17 E be ə, Piyər əi ki Jə əndəi jide dəde ti kadi īngəi NDil Luwə.

18 Lokı Simo oo kadi e ki go rəbi lə ji ki kəndə də tı lə njé kaw kilə je ə NDil re-n də njé kadi-me je tı ningə, adi Piyər əi ki Jə la,

19 ə el-de ə nə: «Mi ka adi-mi təgə kin tə kadi tə dəw ki m-a m-ində jim dəe tı 6a, īngə NDil Luwə tə.»

20 Ə Piyər əl-e ə nə: «Kadi la ləi kin tujə naa tı ki darci. Tadə əndə mei tı kadi a ndogi kadi-kare lə Luwə ki la.

21 Nə ki 6a təi, ə se nə ki səbə dəi goto me nə tı ki j-a-n kam, tadə mei e dana nə Luwə tı al.

22 Maji kadi itər ndui də majal tı ləi, ə el ta ki Babe adi re to ban ə, iyə go kəjə ta je ki mei tı kin kə.

23 Tadə m-o kadi mei atı kanana, taa majal doləi dole tə.»

24 NGa ə, Simo əl Piyər əi ki Jə ə nə: «Kadi səi je wa əli ta ki Babe mbata ləm, kadi nə madi kare me nə je tı ki əli tae kin təqə dəm tı al.»

25 Lokı Piyər əi ki Jə mai nəj, ə ndoi ta lə Babe tə ningə, təli ki Jorijaləm tı gogi. Iləi

mbę Poy Ta ki Maji me ngan 6e je ti ki Samari ngay ki go rəbi go rəbi.

*Ta lə Pilipi a i kи kuji dingəm ki e dəw kи boy
ki Etiyopi ti*

26 NDō kare Malayka lə Babē əl Pilipi ə nə: «İ taa aw ki gin 6e ti be, də rəbi ti ki j Jorijaləm aw ki Gaja ti, ki e rəbi ki dılə lo ti kin.»

27 Pilipi i taa kalangi aw ningə, ingə dingəm kare ki dənangı Etiyopi, ki e ki boy, ki nje ngəm nə maji je lə ngar ki dəne ki Etiyopi ti, ki təe nə Kandası. Dingəm kın aw Jorijaləm ti ɔsi dəne nangı no Luwə ti ə ɔsi təl ki 6e gogi.

28 ɔsi me pusı ti ləne, ɔsi tidə makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay.

29 Lo kin ti, NDil Luwə əl Pilipi ə nə: «Əti aw bası ki rə pusı ti kin.»

30 Pilipi əy ngədi aw ningə, oo ndu dingəm ki Etiyopi ti ka kin ɔsi tidə makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay. Pilipi dəje ə nə: «Igər me ta ki ɔsi tidə kin maji wa a?»

31 Dingəm ka kin əl-e ə nə: «Re nje kər mee kadi-m goto ə m-a m-gər ban ə?» Ba dəjı Pilipi adi al taa goe ti, ɔsi gəde ti me pusı ti.

32 Ta ki ɔsi tidə ə to kin:
«ɔri-e tə batı ki dəw ɔsi aw sie kadi təl-e be;
Tə ngon batı ki a tane mbə no nje kijə bje ti be.

E be ə, təe-n tane al.

33 Iləi rəsol dəe ti, gangi ta lie ki go rəbi ki dana al.

Nə ə a ɔr gin kojı lie ə?

Tadə ındəi ngangı ndə kisi ki də taa lie[☆].

34 Ningə, kuji dingəm un ta əl Pilipi ə nə: «M-dəji kadi əl-m adi m-o, nə ə nje kəl ta ki ta Luwə ti ɔsi əl ta lie be ə? ɔsi əl ta ki də rəne ti wa ə se ɔsi əl ta də dəw madi ti ki rangi ə?»

35 Lo kin ti nga ə, Pilipi ingə rəbi adi un ta tane ti, ningə ki rəbi lə makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay kin, ilə-n mbę Poy ta ki ki Maji lə Jəju.

36 Lokı njyəi ɔsi awi ningə, təe-i ta man ti, ə kuji dingəm ka kin əl ə nə: «Man ə am, nga ri ə ɔgi kadi m-ra batəm ə?»

37 [Pilipi əl-e ə nə: «Re adi mei Luwə təki rəjeti ə, nə ki ɔgi ra batəm goto.» Kuji dingəm ə nə: «M-adi mem təki Jəju Kırısı e NGon Luwə.»]

38 Lo kin ti, adi pusı a nangi, ningə əi ki Pilipi joo pu, uri me man ti adi Pilipi ra-e batəm.

39 Lokı təe-i me man ti ki taga ningə, NDil Babē un Pilipi aw sie adi kuji dingəm oo-e al. Nə e ilə rəbi ləne ki rənəl aw.

40 Pilipi aw təe-i me 6e ti ki Ajotı, ilə mbę Poy Ta ki Maji me 6e bo je ti pəti ki təe-i, bıti təe-n Səjare ti.

9

*Sol adi mene Babē Jəju
(Knkj 22.6-16; 26.12-18)*

1 Dəkagiloe ti kin, gir ta ki də kadi kə njé ndo je ti lə Babē ki də təl-de ti to də Sol ti bəy.

2 Be ə, aw rə ki boy ti lə njé kijə nə məsi kadi-kare je, dəje makitibi mba kadi n-aw-n lo kaw-naa je ti lə *Jipı je ki me 6e ti ki Damasi, kadi re n-ingə dingəm je ki dəne je ki njé ndole go nə ndo ki sigi kin ə n-dəə-de n-re səde Jorijaləm ti.

3 Lokı Sol e də rəbi ti, ındə də 6e ki Damasi bası ningə, kunji madi təe pati, i ki dərət ti, unji gə dəe.

4 Təe osi nangi ningə, oo də ndu ta madi əl-e ə nə: «Sol, Sol, mbata ri ə ɔsi adi-m kə be ə?»

5 Sol dəje ə nə: «İ nə ə Babē?» Ningə, Babē əl-e ə nə: «E mi Jəju ki ɔsi adi-m kə.»

6 I taa aw me 6e bo ti ə, a əli-ni nə ki kadi a irā.

7 NJé ki ɔsi awi ki Sol təli ai lo ka ti. Bəl təl-de adi lo kadi əli ta goto. OOi də ndu ta, nə ooi dəw madi al.

8 Sol i taa, təe kəmne maji, nə oo lo al, adi made je uwəi jie, ndəri-e tə ndər, ə awi sie Damasi.

9 ɔsi loe ti noq ndə mitə ki kanji kadi oo lo. Uso nə al nım, əy man al nım tə.

10 Ningə nje ndo lə Jəju kare ɔsi Damasi ti noq, təe nə Ananiyasi. Babē bar-e me nə koo me ndil ti ə nə: «Ananiyasi», ningə Ananiyasi ndigı ə nə: «Mi ne Babē.»

11 Babē təl un ta əl-e ə nə: «Aw un rəbi ki ərəi rəbi ki kə ti, ə idəji me kəy ti lə Judasi, dəw ki təe nə Sol ki Tarsı ti, ɔsi noq ɔsi əl ta ki Luwə.

12 OO dəw madi ki təe nə Ananiyasi me nə koo me ndil ti, ur kəy goe ti ningə, ındə jine dəe ti kadi oo lo gogi.»

☆ 8:33 32-33: Ejay 53.7-8

¹³ Ø Ananiyasi el e nə: «Babe, m-o ta lə dəw kin ta dije ti ngay, oji də kō je pəti ki adi dije lei ki me ɓe ti ki Jorijaləm.

¹⁴ Ningə, ki ne kin, re ki təgi ki ingə rə ki boy je ti lə njé kijə nə məsi kadi kare je, kadi uwə dije ki isi əli səi ta, dəo-de.»

¹⁵ Nə Babe el-e a nə: «Aw, tədə dingəm kin e ne ra kılə ki m-kəte kadi el ta ləm no gın dije ti ki duniyə ti, ki no ngar je ti, ki no *Isirayəl je ti.

¹⁶ Mi wa m-a m-ɔje kō je pəti ki a təe dəe ti ki mbata ləm.»

¹⁷ Ananiyasi aw, ur kəy ində jine dəe ti, ningə el-e a nə: «NGokom Sol, e Babe a ilə-m, e Jəju ka ki tee ingəi də rəbi ti ki isi re-n ka kin a ilə-m kadi m-adi o lo. Ningə kadi NDil Luwa rəsi tə.»

¹⁸ Ta naa ti noq, ne je ki toi tə ngoy kanji je be təei kəm Sol ti tosi, adi təl oo lo gogi, ningə i taa adi rai-e batəm.

¹⁹ Go ti, uso ne ɓa, təl ingə təgi ne gogi. Sol təl isi ki njé ndo je lə Jəju ki me ɓe ti ki Damasi ngan ndə je jo ɓəy.

Sol ndo ta lə Luwa Damasi ti

²⁰ Ta naa ti noq, Sol aw ilə mbe me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je a nə: «Jəju e NGon Luwə.»

²¹ Dije pəti ki ooi də ta kin ta Sol ti, ndəjì-de ngay adi əli əi nə: «E kam al a e nje kadi kō dije ki Jorijaləm ti ki njé ɓa tə kin a? Re ne a un gırə mba kadi uwə-de, dəo-de aw səde rə ki boy je ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je al biti a?»

²² Nə Sol uwə rone ngə adi kəme e kəte me kadi-me ti lie. Jipi je ki Damasi ti gəri lo ta ki kadi əli-e al, lokı təji-de kadi Jəju e Kirisi.

²³ Ra ndə je go ti ɓa, Jipi je ɔji-naa ta mba kadi n-toli-e

²⁴ Nə ta kɔjì ləde təe mbi Sol ti. NGəmi ta rəbi kada je kondə je mba kadi n-toli-e.

²⁵ Be a, me kondə ti madi, njé ndo je lə Sol, uni-e me kare ti, tuyi-e adi osi gidi ndogı bər ti.

Sol me ɓe ti ki Jorijaləm

²⁶ Go ti, Sol aw təe me ɓe ti ki Jorijaləm ɓa, sangi kadi n-ində rone naa ti ki njé ndo je, nə pəti ɓəli-e, tədə dəw ki taa mee kadi e nje ndo ki rɔjeti goto.

²⁷ Be a, Barnabasi un-e me jine ti, aw sie rə njé kaw kılə je ti, ɔr-de go kingə ki Jəju

ingə Sol də rəbi ti, ki koo ki oo Jəju el-e ta, ki ta ki el ki taga wangı Damasi ti me tə Jəju ti.

²⁸ Də gangı loe ti noq, Sol aw səde je, təl səde je naa ti me ɓe ti ki Jorijaləm. El ta ki kadi-me me tə Babe ti.

²⁹ El ta ki *Jipi je ki njé kəl ta Girəki, naja-naa səde ta ti. Nə sangi rəbi kadi n-toli-e.

³⁰ Lokı ngakoje je ooi tae ningə, ɔri-e awi sie Səjare ti. Ningə adi-e aw me ɓe ti ki Tarsi.

³¹ *NJé kaw-naa je pəti ki dənangi Jude ti ki tae ba, ki dənangi Galile ti, ki dənangi *Samari ti, isi ki Lapiya. Ingəi təgi, njiyəi me ɓəl Babe ti, taa kərde i ki də ti də ti ki takul təgi lə NDil Luwə tə.

Piyər aji dingəm ki təe nə Ene

³² Təkì Piyər a njiyə-n ki lo je pəti oo-n dije lə Luwə, ndə kare aw təe rə njé ti ki me ɓe ti ki Lida.

³³ Lo kin ti, ingə dingəm kare ki təe nə Ene, ki to də tərə moy ti ra bal jijoo. Tədə rəe oy.

³⁴ Piyər el-e a nə: «Ene, Jəju Kirisi adi rə nga, i taa, ikaw ne toi.» Ningə Ene i taa ta naa ti noq.

³⁵ Dije pəti ki me ɓe ti ki Lida ki Saro ooi-e, ɓa adi mede Babe.

Piyər ndəl Dorkasi lo koy ti

³⁶ Dəne madi e dan njé ndo je ti ki me ɓe bo ti ki Jope noq, təe nə Tabita. Tə kin ki ta Girəki nə Dorkasi. E dəne ki njé ra kılə je ki maji maji ngay, taa e nje ra ki njé ndoo je ki ne ki me jine ti tə.

³⁷ Moy ra-e dəkagiloe ti kin adi oy. Lokı ndogi-e man ningə, awi iləi-e me kəy ti ki kare taa.

³⁸ Be ki Lida e ɓasi ki Jope. Be a, lokı njé ndo je ooi kadi Piyər e me ɓe ti ki Lida noq ningə, iləi dingəm je joo rəe ti kadi re kalangi ingə-de.

³⁹ Piyər i taa aw səde. Lokı re təe rəde ti ningə, ɔri-e awi sie me kəy ti ki taa. NJé ngaw koy je pəti iləi-naa gəi dəe ki no, ningə təji kibì je ki dangi dangi ki kojì ta naa ti ki Dorkasi oji dəkagilo ti ki isi-n səde ki dəne taa ɓəy.

⁴⁰ Piyər adi dije pəti təei taga, ɓa osi məkəsine nangı el ta ki Luwə, ningə tu rone ki rə nin ti el a nə: «Tabita i taa.» Lokı təe kəmne oo Piyər ningə, ndu rone, i isi taa.

41 Piyər ilə jine un-e-n ki taa, 6a, ba dije lə Luwə ki njé ngaw koy je, əji-de Tabita ki dəe taa.

42 Poy nə kin sane ki dənangi ki Jope ba pətə, adi dije ngay adi mede Babə.

43 Piyər ra ndə ası tati me 6e tı ki Jope, me kəy tı lə nje kər gidi ngirə ki təe nə Simo.

10

Kərnəy ki e dəw ki Rom tı oo nə me ndil

1 Dingəm madı isi me 6e tı ki Səjare nəq, təe nə Kərnəy. E ki boy də buti asigar je tı ki bu kare, ki bari-e «buti ki Itali tı».

2 E dəw ki nje ra nə ki go ndu Luwə tı, taa, naa tı ki dije pətə ki me kəy tı lie, əi njé kəsi dəde nangi nəq Luwə tı tə. Ra majı ki njé ndoo je ngay, taa əl ta ki Luwə taa taa tə.

3 NDə kare, ki kadi ki mitə ki lo sələ, oo malayka lə Luwə me nə koo me ndil tı ur me kəy tı lie, ningə bar-e ə nə: «Kərnəy.»

4 Kərnəy ur kəmne dəe tı ki bəl, ningə əl-e ə nə: «E ri ə Babə?» NGa ə malayka əl-e ə nə: «Kəl ta ki Luwə ləki ki majı ki isi ra ki njé ndoo je kin təe rə Luwə tı, ə Luwə ga dəi tı.

5 Ningə ki ngəsine kin, ilə dingəm je me 6e tı ki Jope adi bari Simo ki bari-e nə Piyər ade re.

6 Isi me kəy tı lə Simo ki nje kər gidi ngirə ki kəy lie e kadi batı.

7 Lokı malayka ki əl-e ta kin əti ningə, Kərnəy ba ngan njé kılə je ləne joo ki nje rə ləne kare ki nje bəl Luwə mbo njé ki əi naa tı sie ki dəkagilo je pətə adi-de rəi.

8 Rai adi ər-de go nə je pətə ki ra nə adi-de ooi ningə, ilə-de adi awi Jope tı.»

Piyər oo nə me ndil tı me 6e tı ki Jope

9 Lo ti go tı, lokı əi də rəbə isi awi, ındəi də 6e bo bası ningə, Piyər al də kəy tı ki taa, ki kadi ki dan 6e tı mba kəl ta ki Babə.

10 Bo ra-e adi ge kuso nə. Ningə lokı isi rai ne kuso mba kadi uso 6a, oo nə me ndil tı.

11 OO ta dərə a tagira, ningə oo nə madı ki to tə ta kibə ki tatı ki dəw uwə sile je ki so be ə i ki taa isi re ki nangi.

12 Me nə tı ka kin, da je ki dangi dangi əi titi: da je ki njade e so je, ki njé kagi nangi je, ki yəl je.

13 Ningə, ndu ta madı təe əl-e ə nə: «Piyər, i taa itəl uso.»

14 Nə Piyər ə nə: «Jagi Babə, mi m-uso nə ki nə ki majal əde, ə se nə ki to njə nja kare al.»

15 NDU ta təl re əl Piyər kəl ki kə joo bəy ə nə: «Nə ki Luwə təl-e ki kay njay tı, kadi i o-e tə e nə ki to njə al.»

16 Nə kin ra nə be nja mitə, ningə ta naa tı noq tələ ndəri-e ki dərə tı gogi.

17 Piyər gər me nə ki oo me ndil tı kin al, adi isi dəjı rəne ta də tı, ningə yə dingəm je ki Kərnəy ilə-de ki a sangi kəy lə Simo rəi ai ta kəy tı.

18 Ba dəjı ta ki ndude ki boy ə nə: «E me kəy kin ə Simo ki bari-e nə Piyər isi tı tı a?»

19 Piyər isi mər ta də nə tı ki oo me ndil tı kin ba bəy ningə, NDil Luwə əl-e ə nə: «O dingəm je mitə a sangi-ni.

20 I taa, ur nangi, ə aw səde ki kanjı kadi mei təsi, tədə e mi ə m-ilə-de.»

21 Piyər re rə dingəm je tı ka kin əl-de ə nə: «E mi ə mi dəw ki isi isangi-e, ə se e ri ə isi isangi-mi wa?»

22 Əli-e əi nə: «E Kərnəy ki e ki boy də buti asigar je tı ki bu, ki e dəw ki dana, taa e nje bəl Luwə tə kin ə ilə-je. E dəw ki *Jipi je pətə əli ta lie majı. Malayka lə Luwə re təe ki də ta rəe tı əl-e kadi ilə goi tı kadi ire me kəy tı lie kadi oo də ta ki tai tı.»

23 Piyər aw səde ra-de mba, adi-de lo toi. Lokı lo ti go tı ningə, i taa aw səde. NGakoje je madı ki me 6e tı ki Jope dani-e.

24 Lo ti ki rangi ningə təe Səjare tı. Kərnəy bar nojine je ki madinə je isi nginə-n-de kəte.

25 Lokı Piyər ur me kəy tı ningə, Kərnəy i taa tələ kəme, ba osi nanga njae tı, ilə dəne nangi.

26 Nə Piyər əl-e ə nə: «I taa, tədə mi ka mi dəw tə.» Ningə əsi səle un-e-n ki taa.

27 Wali-naa taa urii ki kəy ningə, Piyər oo kosı dije ngay kawi-naa isi.

28 Lo kin tı Piyər əl-de ə nə: «Səi je, igəri majı təki ndu-kun ləje əgi kadi dəw ki e Jipi ındə rəne naa tı ki dəw ki e Jipi al, ə se kadi ur me kəy tı lie. Nə Luwə əl-m kadi m-o dəw madı tə nə ki majal, ə se nə ki to njə al.»

29 E mbata kin ə, m-mbatı-n 6a ləsi al, m-re ki kanjı kəl ta madı ki rangi. Ningə təki iħbari-mi, m-dəjı səsi kadi m-o se e ri ə iləi gom tı wa?»

³⁰ Körnay e nə: «Ası ndə sə bone, ki də kadi ki təki made wa kin be, adi e kadi ki mitə ki lo səlo, e m-iş i m-əl ta ki Luwə me kəy ti ləm, ningə dingəm madi ki ilə kibə ki nda bal bal təqə a nom ti, el-m e nə:

³¹ “Körnay, Luwə oo də ta ki isi el sie, taa ga də maji ti ki isi ra ki njé ndoo je kin tə.

³² Ó kadi ilə dəw madi Jope ti, ibar Sımo ki 6ari-e nə Piyər adi re. Isi me kəy ti lə Sımo ki njə ra kılə ngirə, ki isi kadi ba ti basi.”

³³ Be ə, ta naa ti noq par, m-ilə-de rəi ti, ə yə ıra maji adi ire tə kin. Ningə ki ngəsine kin, je pəti j-iş i noi ti ne kadi j-o də ta je pəti ki Babe ində tai ti kadi el-je.”

Piyər al ta lə Luwə me kəy ti lə Körnay

³⁴ Lo kin ti, Piyər un ta tane ti el e nə: «Tə ki rəjeti, m-gər kadi kör kəm dəw dana goto rə Luwə ti.

³⁵ Dəw ki ra ra, dan gin dije ti ki dangi dangi, ki e nje bəl ndile, ki nje ra nə ki dana 6a, uwe ki rəne ti.

³⁶ Hə ki ta ləne ki rə ngan *Isirayəl je ti, ilən-de mbə lapiya ki takul Jəju Kırısı ki e Babe lə dije pəti.

³⁷ Təki igəri, e nə ki ilə ngirəne Galile ti, go batəm ti ki Jə ilə mbəe e ra nə dənangı Jude ti ba pəti.

³⁸ Igəri kadi ki Luwə adi Jəju ki Najarəti ti NDilne, ki təgi kin maji. Jəju aw ki lo lo, ra maji ki dije, taa aji dije pəti ki isi gin təgi ti lə su tə. Tədə Luwə e sie naa ti.

³⁹ Je ə je njé ma naji də nə je ti pəti ki ra dənangı ti lə *Jipi je ki Jorijaləm ti. Bəi-e kagi-dəsi ti, təli-e.

⁴⁰ Nə Luwə ade j lo koy ti ndə ki kə mítə lə ndə koye. Ade ta rəbi adi təjə rəne taga,

⁴¹ ki rə dije ti pəti al, nə ki rə njé ma naji je ti ki Luwə kətə-de kəte. Adi e je ki j-uso sie je, j-ay sie je, go təee dan njé koy je ti⁴¹.

⁴² Jəju un ndune adi je kadi j-ilə mbə ki rə gin dije ti, a kadi ji təjə təki e nə ə yə Luwə ində-ne tə nje gangı ta də njé kisi ki dəde taa ti ki njé koy je.

⁴³ *NJé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti mai naji dəe ti eli əi nə: “Dəw ki ra ki ade mene 6a, Luwə a iyə go majal je lie kə me təe ti⁴³.”

⁴⁴ Lokı Piyər isi el ta je kin ba bəy ningə, NDil ki kay njay risi ki də dije ti ki isi ooi də ta lie.

⁴⁵ Nə kin eti bəl njé kadi mede Luwə ki ei Jipi je ki dani Piyər, lokı ooi kadi Luwə 6uki NDilne də gin dije ti ki ei Jipi je al tə.

⁴⁶ Tədə ooi ndude isi eli ta ki ta 6e je ki dangi dangi iləi təjə də Luwə ti.

⁴⁷ Ningə Piyər el e nə: «Ki təki ingəi NDil Luwə tə je be tə kin, nə ki əgi-de də ra batəm goto.»

⁴⁸ Be ə Piyər un ndune adi rai-de batəm me tə Babe ti, 6a go ti, dəjə Piyər kadi isi səde ngan ndə je bəy taa kadi tə təl.

11

Jorijaləm ti, Piyər əji ne je ki rai ne

¹*NJé kaw kilə je ki ngako je ki isi Jude ti ooi kadi dije ki ei *Jipi je al ka oi ta lə Luwə tə.

² Lokı Piyər aw Jorijaləm ti, njé kadi mede Luwə, ki ei njé ki jə mətide je gaki-e ngay,

³ ei nə: «Aw rə dije ti ki ijəi mətide al, aw uso səde ne!»

⁴ Lo kin ti, Piyər ilə rəne ər-de go nə je ki rai ne ki goe goe adi-de ooi.

⁵ Piyər el e nə: «Mi me 6e bo ti ki Jope, ningə lokı m-iş i m-əl ta ki Luwə, m-o nə me ndil ti. E nə madi ki to tə ta kibə ki tati ki dəw uwə sile je ki so be ə j dərə ti, risi biti re nom ti.

⁶ M-ur kəm ki də ta kibə ti ka kin m-iş i m-əgə, ningə m-o da je ki njade e so, ki njé kagi nangi, ki da je ki wale ki yəl je ki njé nal kadi rə ti.

⁷ Ningə m-o ndu ta madi el-m e nə: “Piyər, i taa, itəl uso.”

⁸ Ə m-əl m-ə nə: “Jagi Babe, nə ki to njé ədi tam nja kare al.”

⁹ Kə joo, ndu ta təl təqə dərə ti bəy el-m e nə: “Nə ki Luwə təl-e ki kay njay ti 6a, kadi o-e tə ne ki to nje al.”

¹⁰ Nə kin ra nə be asi nja mítə, ningə təli tuyi-e dərə ti.

¹¹ Ningə ta naa ti noq, dingəm je mitə ki iləi-de me 6e ki Səjare ti, ki rəm ti rəi ay ta kəy ti ki m-iş i ti.

¹² NDil el-m kadi m-aw səde 6i m-mbatı al. E be ə dingəm je ki mehə kam dani-mi, ə j-ur-n me kəy ti lə Körnay.

¹³ Körnay əji je go rəbi ki n-oo-n malayka ki təqə ki rəne ti, me kəy ti ləne, el ə nə: “Hə

⁴¹ 10:41 Lk 24.30, 42 ⁴³ 10:43 Ejay 53.5-6; Jərəmi 31.34

dəw madi me ɓe ti ki Jope kadi el Simō ki bari-e Piyər kadi re.

¹⁴ A əli ne je ki a ra səi kadi ingroup kajı naa ti ki njé ki me kəy ti loi."

¹⁵ Lokı m-a m-əl ta ba ɓay ningə, NDil Luwə risi re dəde ti təki ndo ki re-n dəje ti lo kilə ngire ti ka kin be.

¹⁶ Ra adi mem ole də ta ti lə Babə ki a nə: "Ja ra batəm me man ti, nə səi je, a rai səsi batəm me NDil Luwə ti[☆]."

¹⁷ Ó se, təki Luwə adi-n-de kadi-kare ki kare wa təki adi-n-je, j-əi ki j-adi meje Babə Jəju Kırısı kin, kadi mi m-ndor Luwə wa?"

¹⁸ Lokı ooi də ta kin ningə, angalde osi nangi adi iləi təjì də Luwə ti ei nə: «Gin dije ki duniyā ti ka Luwə adi-de kajı ki go rəbi kiyə go majal kə tə.»

Kində gin njé kaw-naa je me ɓe ti ki Atiyosi

¹⁹ Kində kəm-ndoo ki təq də Etiyən ti ra adi njé ndo je sanəi-naa[☆], awi biti təqi me ɓe ti ki Pənəsi, ki Sipir, ki Atiyosi. Lokı awi, əli ta lə Luwə Jipi je par bi dəw ki rangi al.

²⁰ MBode ti noq, dije ki nə je ki ei gin koji ti ki Sipir, ki Sirən ki awi Atiyosi ti, əli ta ki maji lə Baje Jəju gin dije ki ei *Jipi je al ki bari-de Girəki je tə.

²¹ Təgi Babə e səde naa ti adi dije ngay təli ki rə Babə ti adi-e mede.

²² Poy ne je ki ra ne kin təq rə njé kaw-naa je ti ki isi Jorijaləm, adi iləi Barnabasi adi-e aw Atiyosi ti.

²³ Lokı aw təq rəde ti, a oo me-majı lə Luwə ki ra kılə ningə, rəe nəl-e ngay adi ɔsi ginde pəti ki ta lə Luwə kadi ai də njade me kində rə naa ti ki Babə.

²⁴ Barnabasi e dəw ki dana, NDil Luwə rose, taa aw ki kadi-me tə, adi kosi dije ngay rəi ki rə Babə ti.

²⁵ Barnabasi aw me ɓe ti ki Tarsı mba kadi sangi Sol.

²⁶ Lokı inge ningə, aw sie Atiyosi ti, rai 6al kare titi. Kawi-naa ki njé kaw-naa je, ndoi ta lə Luwə kosi dije ngay. E me ɓe ti ki Atiyosi a yə dije iləi ngirə bar njé ndo je ti, dije lə Kırısı (kirətiyə je).

²⁷ Dəkagiloe ti noq, njé kəl ta je ki ta Luwə ti ii Jorijaləm awi biti ki Atiyosi.

²⁸ E ki kare dande ti, təq nə Agabusı[☆], i taa ningə el ta ki takul NDil təki ɓo ki bo ngay a q dənangı ti ki tae ba. Ningə ne ka kin ra

ne dəkagilo ti lə nje koße ki bo ki bari-e nə Kilodi tə.

²⁹ *NJé ndo je uni ndude kadi n-iləi ki ne ki jide ti, nə nə ki go təge ti kadi n-dii ngakode je ki isi Jude ti.

³⁰ Adi ne maji je ləde ka kin Barnabasi ei ki Sol adi awi adi ngatəgi je.

12

Kində kəm-ndoo ki ra njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti

¹ Dəkagiloe ti wa kin a ngar *Erodı ilə ngirə kadi ko njé kaw-naa je ki nə je ti.

² Təl Jaki ki ngoko Jə ki kiyə kasigar.

³ Nə Lokı oo kadi nəl *Jipi je ngay, ningə təl adi uwai Piyər ɓay. E dəkagilo ra pəti mapa ki kanji əm[☆].

⁴ Lokı uwe ile dangay ti ningə, adi njé rə je so so nja so ngəmi-e. Ra be kadi tə n-təq sie taga nə kosi je ti go pəti pakı ti.

⁵ Piyər to dangay ti, nə njé kaw-naa je iyəi ta kəl ta ki Luwə al ki mbata lie.

⁶ Me kondəe ti ki kadi re lo ti a, Erodı təq sie nə kosi je ti ka kin ningə, Piyər to bi mbə asigar je, dəo-i-e ki kulə gindi joo. Ningə njé ngəm lo je, ai ta kəy ti, a ngəmi ta kəy dangay tə.

⁷ Lo kin ti, malayka lə Babə kare təq pati, adi kunje taa lo me kəy dangay ti, lo ki Piyər to ti. Malayka ində Piyər kade ti ndəl-e-n a nə: «I taa kalangi!» Ba kulə gindi je ki jie ti təqi tosi.

⁸ Malayka əl-e a nə: «Idəo nda ki ɓədi ti, a itilə sa njay ti.» Ningə Piyər ra təki əl-e-n. Malayka əl-e ɓay a nə: «Hə kibə ləi rəi ti a un gom.»

⁹ Piyər təq goe ti, nə gər təki e malayka a re təq sie təki rəjeti, al. OO təki e ne ki oo me ndil tə.

¹⁰ Lokı indəi nje ngəm lo ki də kate, ki ki ko joo dəi ningə, rəi təqi ta ta rəbi gindi ti ki aw ki be bo ti, ta rəbi wa təq dərəne ba node ti, adi təqi taga awi də rəbi ti. Lokı təqi də rəbi ti ningə, ta naa ti noq, malayka iyə a aw.

¹¹ Lokı angale re rəe ti ningə el a nə: «Mo ay njay ngata təki e Babə a ilə ki malayka ləne adi re təq səm ji Erodı ti, ki ta ne je ti ki majal pəti ki kosi Jipi je oji kadi rai səm.»

12 Lokì ga ta be ningə, ilə døne aw be lə Mari ki kɔ Jɑ ki bari-e nə Marki. Dije ngay kawi-naa me køy ti noq̥ isi eli ta ki Luwə.

¹³ Loki ində ta kəy ningə, ngor nje kilə ki
dane ki təe nə Rodi əti re kadi n-oo.

¹⁴ Gər ndu Piyər adı ta rəbə ka tə̄̄ al par ə,
rə̄e nəl-e ngay adı tə̄̄ kí ngəd̄i aw əl-de ə nə
Piyər a ta kəy ti noq̄.

¹⁵ Өли-е əi nə: «İ njе kone.» Nə a də ndune
tı təki e ta kı röjeti. NGa ə təli əli əi nə: «E
malayka lie.»

16 Loe tì kin, Piyər a ta kində ta kəy tì par
par. Ə loki rəi teei ta kəy ningə, e Piyər ə wa,
adi gəri lo ta kî kədî eli al.

¹⁷ Æl-de ta ki jine kadi əli ta al, ningə ər-de go tee ki Babe tee sie dangay ti adi gəri. Go ti, əl-de ə nə: «Awı əli Jakı ki ndəgi ngakoje je adi ooi.» Ningə tee aw lo ki rangi ti.

18 Lok̄i lo ti ningə, dɔ asigar je isi dana al.
Dəji-naa se ri dana ə Piyər təl wa?

¹⁹ Ngar Erodì sange ngay nə īnge al. Go ti,
dəjì ta asigar je, ba un ndune kadi təli-de kɔ.
Piyər iyə dənangi Jude ə j aw Səjare ti, aw isi
titì nu.

Koy lar ngar Erodi

20 *Erodi aw ki ta ki dije ki Tir ti, ki Sido. Ð dije ki Tir ki Sido ïndai ndude naa ti rei ïngai-e. Loki ndogi me Bilasitusi ki nje koo go ta le ngar Erodi taai ninga, daji kadi lapiya to dande ti. Kadi lapiya to mbata ne maji je ki danangi ti lende ngire e me be ti le ngar Erodi.

22 Kosi dije īlāi tōjī dēe tī ēi nē: «E ndu luwə
madi 6i e ndu dēw al.»
23 Loe tī noo malavka la Bafé īnde ēi

23 Loe ti Ngô Malaya ka Ie Babe inde je mbata adi kɔsi-gon Luwə al. Go ti, kode je indai rœ yangi yangi adi oy.

25 Na ta la Luwə laa lo aw kí kále kále, auf
kár njé ndo je re kí dɔ made ti.
25 Lekki Barnabasi ej ki Sol tali kon kila ledo

23 Lok Barnabasñ eñ kñ Sol tñlñ kon kñdñ lñde
kñ awi kñ mba kadñ rai ningñ, iyæñ be bo kñ
Jorijalæm e awi. Uni Jæ ki bari-e Marki naa
ti sñde e tñli awi me be ti kñ Atiyosi gogi.

¹*NJé kəl ta je ki ta Luwa ti ki njé ndo ne je
la Luwa isi dan njé kaw-naa je ti ki Atiyosi ti
noo. Adi e: Barnabasi ki Simoq ki gari-e Nijər,
ki Lisiyusi ki fe lie e Siren ti, ki Manaye ki
oti-de naa ti ki *Erodi ki isi do dənangi ti ki
Galile☆, ki Sol to.

² NDō kare be əsi məkəside nangı nō Luwə tī ə eli ta sie ki kəgi rə nē kuso tō. Ningə NDil ki kay njay əl-de nə: «Kadi əri Barnabasi əi ki Sol ındəi-de ta dangı mbata kılə ki m-bar-de kadi rai.»

³ NGata e, lokî ògi rôde nê kuso e âli ta ki
Luwâ ningâ, îndæi jide dôdë ti e iyæi-de adi
awi,

⁴ təki NDil k̥i kay njay əl-n-de. E be ə, Barnabasi əi k̥i Sol awi me 6e ti k̥i Sələsi. Ningə ai noq̥o gangi awi Sipir ti.

5 Loki ki tēei Salamin ti ningə, əli ta lə Luwə me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Jə Marki e kadide ti tə nje ra səde tə.

6 Lok iñdəi də dər je kī be tī kī Sipir tī gangi ningə, awi tēēi me be tī kī Paposi. Loe tī noo, īngəi Jipikare be kī tōe nə Bar-Jəju kī e nje rambəli, kī ə nə ne nje kəl ta kī ta Luwə tī.

7 İsi naa tı ki dəw ki boy ki təe nə Sərjiyusi Polusi ki e nje né gər. Sərjiyusi Polusi bar Barnabası əi ki Sol əji-de adı gəri təki n-aw ki bo koo ta lə Luwə tade tı.

⁹ Be ø, Sol ki bari-e Pol NDil Luwø rose adi
ur kæmne ki dæe ti,
¹⁰ øl-e ø næ: «I ngon lø su, tø døw ki kædi
kæm dije rosi mei. I nje køsi ta nø ra je ki
dana pæti. A iyø go røbi ndor ta lø Luwø al
a?»

¹¹ Ki ɓasine kín, Babé a ìndéi ɔji, kámi a oo lo al, níngə a o kém kadi al biti dökagilo madi. Níngə ta naa tì noq par a káme ndul kururu adi oo lo al, a mam lo. Sangi dèw ki kadi ɔr-e ta rəbi.

¹² Lokî dəw kî boy oo ne kî ra ne kin ningə, adî mene, mbata n̄e ndo kî dɔ Bañe tî kî adi-e, ate bəl ngay.

Polalta Luwame be tiki Atiyosi kipisidi

13 Pol øi ki madine je ali me bato ti me be
ti ki Paposi, awi me be ti ki Pørji ki Pampili

13

*Njé kaw-naa je indəi Barnabasi əi ki Solta
dang'i mbata kilə lə Babe*

✡ 13:1 Erodî Atîpasî Lk 3.1 ✡ 13:13 Ja Markî: 12.12, 25; 13.5

ti, ningə Ja Marki^{13:18} iyə-de ə tel aw Jorijaləm ti gogt.

¹⁴ Loki əti me 6e ti ki Pərji ningə, awi təgi me 6e ti ki Atiyosi ki Pisidi ti, awi me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je ki ndə taa kəq, isi nangi.

¹⁵ Loki njé tıdə makitibi je, tıdəi makitibi ndu-kun ki makitibi lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti ningə, ki boy je ki njé ngəm kəy kaw-naa iləi əli-de əi nə: «NGakoje je, kin ə awi ki ta kadi əli dije, ə kadi əli.»

¹⁶ Ə Pol i taa, yəki jine tade ti kadi isi kekeke, ningə əl-de ə nə: «Səi *Isirayəl je ki dije ki njé bəl Luwə, kadi oi də ta ləm.

¹⁷ Luwə ləje, j-əi kosi Isirayəl je, kəti bawje je, ningə ra səde adi oji naa ki kate kate, loki isi me 6e ti ki Ejipi ti. Or-de təg səde ki taga ki takul təge ki ngay.

¹⁸ Ası 6al dəsə ki adi-de nə usoi dılə lo ti^{13:19}.

¹⁹ Loki tə ko gin dije siri ki dənangi ti ki Kana node ti ningə, tel ki dənangi ka kin adide tə nə nduwə^{13:20}.

²⁰ Nə je pəti ki ra ne kin, a ra 6al ası 6u so ki dəmi. Go ti ningə, adi-de njé gangi ta je biti təg-n də nje kəl ta ki ta Luwə ti Samiyəl.

²¹ Ningə, dəjì ngar adi Luwə adi-de Sawul ki ngon lə Kisi, ki e gin ka ti lə Bənjame, adi 6e dəde ti 6al dəsə.

²² Loki ər-e kə ningə, ində *Dabidi ngar ti toe ti. Dabidi ki ma naji lie ə nə: “M-ingə Dabidi ki e ngon lə Jəse, ki e dəw ki go me ndigi ti ləm. A təl kon nə je pəti ki mem ndigi^{13:24}.”

²³ E gin ka ti lie ə, Luwə adi Jəju ki nje kajı Isirayəl təg ti, ki go kun mındi ti lie.

²⁴ Kəte no re Jəju ti, Ja ilə mbə kadi dije təri ndude, ningə kadi rai batəm. Flə mbə kin ki rə kosi Isirayəl je ti ba pəti.

²⁵ Loki Ja aw kadi təl ta kılə ləne ningə, əl ə nə: “Mi dəw ki isi igai ta dəe ti kin al. Nə e a re gom ti noq ki kılə sa ki njae ti ka mi m-asi tuti al^{13:25}.”

²⁶ «NGakom je ki gin ka ti lə *Abirakam, ki njé bəl Luwə ki dansi ti, e j-əi je ə Luwə ilə ki ta kajı kin rəje ti.

²⁷ Dije ki njé kisi Jorijaləm ti əi ki ki boy je ləde gəri dəw ki e Jəju kin al, taa gəri me ta je lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki isi tıdəi ki

ndə taa kəq je pəti kin al tə. Be ə lokı gangi ta də Jəju ti, təli ta ta je ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ndangi.

²⁸ Ingəi nə madi kare ki ası kadi təli-e-n al, nə dəjì *Pilati kadi təl-e par.

²⁹ Loki təli kon nə je pəti ki ndangi me makitibi ti əjì dəe ningə, adi risi-e də kagi-dəsi ti nangi, ile me 6e nin ti^{13:29}.

³⁰ Nə Luwə ade i dan njé koy je ti.

³¹ Ası ndə ngay ki təg ki rə dije ti ki ij sie dənangi Galile ti nu, ə rəi sie biti Jorijaləm ti, əi je kin ə əi njé ma naji lie ki no kosi dije ti^{13:30}.

³² Je ka j-isı j-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji kin tə. Poy Ta ki Maji ki e ta kun mındi ki Luwə un mindinə də ti adi bawje je.

³³ Luwə təl ta kun mındi kin ki rəje ti j-əi ngandje je ki go rəbi təg ki adi Jəju təg lo koy ti təkəi ndangi me makitibi pa je ti əi nə: “I NGonm, Ki m-oji bone^{13:31}.”

³⁴ «Luwə ade i lo koy ti bi ade ndum me 6e ti al, təkəi əl-n ə nə:

“M-a m-adı səsi nə,

Ki m-un mindim də ti m-adı Dabidi,
Ki e nə ki ası kadi indəi mesi də ti^{13:32}.”

³⁵ «E mbata kin ə, əl-n me makitibi ti lo madi ti bəy ə nə: “A iyə dəw ləi ki ay njay kadi ndum al^{13:33}.”

³⁶ Nə Dabidi, loki ra kılə dəkagilo ti ləne ki go kəjə ta ra ti lə Luwə ningə, oy adi dəbi-e gədi kae je ti, ningə ndum me 6e ti.

³⁷ Nə e ki Luwə ade i lo koy ti ndum me 6e ti al.

³⁸ «Kadi igəri maji ngakom je, təkəi e ki takule ə isi oi də Poy Ta ki Maji ki əjì də kiyə go majal kə, ki kər ta də ti ki ası kadi ingəi me ndu-kun lə *Mojı ti al.

³⁹ E ki takule tə ə, re dəw ki adi mene ningə, a ingə ta ki kər də ti.

⁴⁰ MBata kin ə, kadi oi go rəsi maji nə tə ta ki njé kəl ta ki ta Luwə ti əli kin tae təl dəsi ti:

⁴¹ *NJé kəl ta je ki ta Luwə ti əli əi nə:
“Səi njé kəjə rəsi,

Kadi oi go rəsi maji,
A oi nə ki a əti səsi bəl biti kadi a gotoi kə.
Tadə dəkagilo ti ləsi, m-a m-ra nə madi.

^{13:18} 17-18: Təg ki taga 1.7; 12.51; Kər Isirayəl je 14.34; Dətərənom 1.31 ^{13:19} Dətərənom 7.1; Jojuwe 14.1

^{13:22} 21-22: 1 Samiyəl 8.5, 19; 10.21; 13.14; 16.12 ^{13:25} Ja 1.20, 27; Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16 ^{13:29} 28-29:

Mt 27.22-23, 57-61; Mk 15.13-14, 42-47; Lk 23.21-23, 50-56; Ja 19.15, 38, 42 ^{13:31} 1.3 ^{13:33} Pa je 2.7 ^{13:34}

Ejay 55.3 ^{13:35} Pa je 16.10 ^{13:41} Abakuk 1.5

Nē kī re dāw ḥr səsi poye ka, a adi mesi dō tī al[✳].»

⁴² Lokī Pol əi kī Barnabasi isi tēei taga ningə, dəjī-de kadi ndō taa kəə kī gogī ə kadi təli rəi ndoi-de ta kīn bəy.

⁴³ Lokī kosī njé kaw-naa je sanəi-naa ningə, Jipi je kī dije kī təli Jipi je, dani Pol əi kī Barnabasi, a wali-naa ta səde. Ningə Pol əi kī Barnabasi iləi dingəm mede tī kadi uwəi rōde ba me me-majī tī lə Luwə kīn.

Pol əi kī Barnabasi yəti rōde kī rō gin dije tī kī əi Jipi je ti

⁴⁴ *NDō taa kəə tī kī gogī ningə, kosī dije ngay kī me 6e bo tī kawi-naa kī naa tī kadi n-ooi dō ta lə Babē.

⁴⁵ Lokī *Jipi je ooi kosī dije ningə, ni ra-de adi taji Pol, ə eli ta je kī mal dō ta tī lie.

⁴⁶ Pol əi kī Barnabasi eli-de kī me kī tī katī əi nə: «E səi je ə kadi j-ilə səsi mbē ta kīn kête, nə təki imbatı ə oi təki səi je asi ta kajī kī biti kīn al, je j-a ji təl ji yəti rōje kī rō gin dije tī kī əi Jipi je al tī.

⁴⁷ Tadō Babē ləje un ndune adi-je ə nə: “M-ində-i kadi j-kunjī kī mbata gin dije kī dənangī tī,
Kī mbata kadi aw kī ta kajī biti kī dəbəy dənangī tī[✳].»

⁴⁸ Lokī gin dije kī əi Jipi je al ooi dō ta kīningə, rai rənəl ngay dō tī, adi iləi təjī dō ta tī lə Babē, adi dije pətī kī Luwə kəti-de kī mbata kajī kī biti kī nō tī, adi mede.

⁴⁹ Ta lə Babē sane kī dənangī kī Atiyosi tī kī tae ba.

⁵⁰ Nē Jipi je suləi dəne je kī əi dəne je kī njé təba kī me 6e tī, kī njé kosī məkəside nangī nō Luwə tī, kī dije kī boy kī me 6e tī adi indəi kəm Pol əi kī Barnabasi ndoo, ningə tibəi-de me 6e tī ləde kō.

⁵¹ Pol əi kī Barnabasi indəi bu kī njade tī kī dō 6e tī ləde ningə, əti awi me 6e tī kī Ikoniyom[✳].

⁵² Kī rō njé ndo je tī lə Jəju 6a, rōde nəl-de ngay, taa NDil Luwə ka rosī mede tō.

14

Pol əi kī Barnabasi me 6e tī kī Ikoniyom

¹ Lokī Pol əi kī Barnabasi awi Ikoniyom tī, awi me kəy kaw-naa tī lə *Jipi je kī Ikoniyom tī tō. Awī əli dije ta lə Luwə kəl kī ra adi dije

ngay kī əi Jipi je kī njé kī əi Girəkī je adi mede Luwə.

² Nē Jipi je madī kī njé me ngā, indəi ta kī majal me dije tī kī əi Jipi je al, suləi-de dō ngakoje je ti.

³ Be ka, Pol əi kī Barnabasi isi Ikoniyom tī ndō bay bay. Əli ta lə Luwə kī me kī tī katī, indəi təgide dō Babē tī kī ma najī dō me-majī tī lie kī isi iləi mbē, adi-de təgi adi rai nē kōjī je kī ne je kī əti bəl.

⁴ Lo kīn tī, dije kī me 6e bo tī gangi naa lo joo, njé kī madī je əi go Jipi je tī, njé kī nungī əi go njé kaw kilə je tī tō.

⁵ NJé kī əi Jipi je al, kī njé kī əi Jipi je, kī kī bo je ləde indəi dō rōde dana kadi n-adi ko Pol əi kī Barnabasi, kadi n-tiləi-de kī mbał n-təli-de.

⁶ Nē Pol əi kī Barnabasi ooi ta kīn, adi ayi-naa awi bəyɔi rōde 6e bo je tī kī Likawoni, kī Lisitir, kī Dərbī, kī ngan lo je kī gidi tī.

⁷ Lo je tī kīn ka, iləi mbē Poy Ta kī Maji titi tō.

Pol əi kī Barnabasi me 6e tī kī Lisitir

⁸ Me 6e tī kī Lisitir, dingəm kare kī njae oy ta gine tī isi nōq. Njae oy lo koje tī nu, adi njiyə nja kare al.

⁹ Ə ndō kare, ur mbine isi oo-n ta kī Pol a əl. Ba, Pol uwə kəmne kī dəe tī oo-e-n ba ningə, oo kadi aw kī kadi-me kī kadi ingə-n kajī.

¹⁰ Lo kīn tī, Pol əl-e ta kī təgine ə nə: «I, a taa dō njai tī!» Ba Dingəm ibə nangī j-a taa, a njiyə.

¹¹ Lo kī kosī dije ooi ne kī Pol ra kin ningə, uni ndude kī taa, əli ta kī ta likawoni əi nə: «Yo je təli rōde dije tī, rəi uri nangī danje tī.»

¹² Be ə, bari Barnabasi «Jəsi», ə bari Pol «Ərməsi» tō, mbata Pol ə e nje kəl ta.

¹³ Nje kijə ne məsi kadi-kare lə Jəsi, kī isi ta lo tī taga gidi 6e bo tī, re kī baw mangī je kī təy nē je kī ndole rōde tī. Re səde, ningə, ndude e naa tī kī kosī je, kadi n-iləi məsi n-adi Pol əi kī Barnabasi.

¹⁴ Nē lokī, njé kaw kilə je, Pol əi kī Barnabasi ooi poy ta kīn, gangi kibī rōde tī, 6a ayi-naa kī rō kosī je tī, uni ndude kī taa, əli-de əi nə:

¹⁵ «Madije je, ra ban ə a rai nē be ə? Je ka je dije tə səi be tō, ningə, re j-ilə səsi mbē Poy Ta kī Maji ningə, e mba kadi iyəi kagi yo je

* 13:47 Ejay 49.6 ✠ 13:51 Mk 6.11

kí ndade goto kí ísi rai-de, a kadi iteli rəsi go Luwə tí kí nje kisi kəm ba, Luwə ki nje ra dərə kí dənangi kí nə je pətì kí me ti¹⁵.

¹⁶ Dəkagilo je tí kí man kəte, Luwə iyə dije pətì adi uni rəbi kí mede ndigi.

¹⁷ Be wa kin ka iyə ta təjì me-majì ləne, al. Hə kí man ndi dərə tí adi səsi je, adi səsi dəkagilo kí majì adi ingəi kandi nə je, adi səsi nə kuso kí to mbar je, adi rənəl rosı mesi je.»

¹⁸ Ta je wa kí eli kin ka, ngə səde ngay kadi əgi kosi je kılə məsi nangì kadi-de.

¹⁹ Lo kin ti, *Jipi je kí jj Atiyosi kí Pisidi ti, kí Ikoniyom, rəi, suləi kosi dije ka kin, fuki-de gode ti, adi tiləi Pol kí mbal kadi n-təli-e, ba ndəri-e, awi sie, iləi-e gidi 6e ti, ooi a nə oy.

²⁰ Nə lokì njé ndo je kawi-naa kí dəe ti, j taa, təl aw me 6e bo ti gogi. Ba lo ti kí go ti, əi kí Barnabasi awi kí Dərbəti.

Pol aí kí Barnabasi təli gogì kí Atiyosi tí kí Síri

²¹ Lokì Pol aí kí Barnabasi iləi mbə Poy Ta kí Majì Dərbəti, dije ngay təli njé ndo je lə Kirisi. Ba əi je, təli uni də njade, təei Lisisitir, kí Ikoniyom, kí Atiyosi kí Pisidi ti.

²² Həi dingəm me njé ndo je ti, adi-de ta kəjì kadi uwəi təgide ba me kadi-me tí ləde. Ba, ai də ti nəq əli-de a nə: «E kí kó kí ngay a j-a j-o-n kóbe lə Luwə.»

²³ Pol aí kí Barnabasi indəi njé kər nəq njé kaw-naa je də njé kaw-naa je ti pətì kí təei dande ti. Əgi rəde nə kuso, əli ta kí Luwə, ba go ti, iyəi-de ji Babə tí kí uni mede adi-e.

²⁴ II nəq, indəi me 6e kí Pisidi gangi, awi təei Pampili ti¹⁶.

²⁵ Həi mbə Poy ta lə Luwə me 6e ti kí Pərji, ba awi təei ta ba tí kí Atali.

²⁶ Lo kin ti nəq, uni batō kí kaw Atiyosi ti. Atiyosi kí e 6e kí ndə kí njé kər nəq njé kaw-naa je kí me ti, iyəi-de ji Luwə ti. Iyəi-de ji Luwə tí kadi me-majì lie e dəde ti mbata kılə kí jj lo ra-e tí kin.

²⁷ Lokì təei Atiyosi ti, kawi njé kaw-naa je, əli-de nə je pətì kí Luwə un-de ra-n. Əji-de təe kí Luwə təe ta rəbi kadi-me adi dije kí əi *Jipi je al.

²⁸ Isi kí njé ndo je dəkagilo ngay Atiyosi ti.

15

Kingə-naa kí Jorijaləm də ta kijə moti tí

¹ Dije kí na je jj Jude tí rəi Atiyosi tí, ndoi ngakoje je nə əi nə: «Kin a re adi ijəi motisi kí go ndu tí lə *Moji al a, a ingəi kajì al¹⁷.»

² Ne ndo kin re ki ta kasi-naa al, kí gaki-naa kí bo ngay mbə njé ndo-e tí je kí Pol əi kí Barnabasi. Lo kin tí nəq be, uni tade kadi Pol əi kí Barnabasi, naa tí kí ngakoje je madi, awi Jorijaləm tí ingəi njé kaw kılə je kí kí boy je lə njé kaw-naa je mbata ta kin.

³ *NJé kaw-naa je kí Atiyosi adi-de nə kí kadi ra səde də rəbi mba tí. Uni rəbi, təei Pənəsi tí əi kí *Samari, əri dije gin ne je kí goe goe, go rəbi kí dije kí əi *Jipi je al təli adii mede Kiri. Ta kin adi rənəl ngakoje pətì.

⁴ Lokì rəi təei Jorijaləm tí, njé kaw-naa je, kí njé kaw kılə je, kí ngatəgi je lə njé kaw-naa je uwəi-de kí rəde tí. Pol əi kí Barnabasi əli poy nə kí Luwə ra səde adi-de ooi.

⁵ Nə dije kí na je, kí adi mede dan *Parisi je tí uni ta əli əi nə: «Majì kadi dije kí əi Jipi je al, adi-de ijəi motide ə ngəmi go ndu-kun je lə Moji bəy tə taa.»

⁶ Lo kin ti, njé kaw kılə je kí ngatəgi je lə njé kaw-naa je kawi-naa mba kadi indəi manji ta kin.

⁷ Lokì nəjì-naa ta adi dande ngal 6a, Piyer əsi nangì j taa əl-de ə nə: «NGakom je, təki igařii, e mari nu ə Luwə mbətì-m dansi tí mba kadi m-ilə mbə Poy ta kí Majì rə dije tí kí əi Jipi je al, kadi ooi ə adi mede.

⁸ Luwə kí gər me dije, ma nəjì ləde majì kí go rəbi NDil Luwə kí adi-de təki adi-n-je be tó¹⁸.

⁹ Əti je a je tó, Luwə ər kəm dəw dana al, mbata e kí takul kadi-me ləde ə Luwə adi ngəmede ay-n njay.

¹⁰ Ningə kí basine kin, mba ri ə ísi sangi ta Luwə kí nə kində kí əy mindi njé kadi-me je tí ə? Nə kí je wa a se bawje je ka j-awi kí təgi kadi j-otii al.

¹¹ Nə kí j-adı meje də tí a to kin: E kí takul me-majì lə Babə Jəju a yə j-ingəi kajì, j-əi kí j-əi Jipi je, kae tí ləde əi Jipi je al ka kin tó.»

¹² Ba, dije pətì uti tade, uri mbide kadi ooi də ta lə Barnabasi əi kí Pol kí a əli-de əjì də poy nə kəjì je kí nə je kí ətì bəl je kí Luwə rade

¹⁵ **14:15** Təe kí taga 20.11; Pa je 146.6

¹⁶ **14:24** 13.14

¹⁷ **15:1** Ləbatiki 12.3

¹⁸ **15:8** 7-8: 10.44; 11.15

kí takul Pol əi kí Barnabasi dan dije tí kí əi Jípi je al.

¹³ Lokí ɨləi ta nangi ningə, Jakí un ta əl ə nə: «NGakom je, uri mbisi oi ta ləm basine[⊗].

¹⁴ Simq ɨ taa əl-je ne, adi j-oi rəbi kí lo kilə ngire tí wa nu, Luwə ındə-n kəmne go tí maji, kadi ər dije kí nə je dan dije tí kí əi Jípi je al, ındə-de dangi tə dije ləne.

¹⁵ Ta je lə njé kəl ta je kí ta Luwə tí awi gonaan tí lo kare ba kí ta kin. Tadə ndangi me makitibi tí lə Luwə əi nə:

¹⁶ “Go ne je tí kin, m-a m-re kadi m-ra 6e lə
*Dabidi kí budı kin rangi.

M-a m-ra e kí sigi gogi, m-a m-ra toe tí gogi
tɔ,

M-a m-ındə taa gogi.

¹⁷ MBa kadi ndəgi dije sangi Babe,
Adi e gin dije pəti kí uni təm dəde tí.
Babe əl ta kin be.

¹⁸ Babe kí nje təe kí gin ne kí ındə dəe naa tí
mari nu adi dije gəri[⊗].”

¹⁹ «E mbata kin ə, mi m-o maji ngay kadi
j-ɨləi kagi no dije tí kí əi Jípi je al kí adi mede
Luwə kin, al.

²⁰ Adi jí ndangi makitibi par j-adi-de kadi
usoi da kí dəw ɨlə kadi-kare tí adi yo je al,
kadi sangi-naa lo kaya tí al, kadi usoi da ne
kí dəw tu minde al, kadi usoi məsi da al tɔ[⊗].

²¹ NGa ningə, ɨlə ngire mari nu ba biti
bone, dije kí njé ndo madide je ndu-kun lə
Moji əi me 6e bo je tí kare kare, n̄im ndə
kare kare kí e ndə taa kəələ Jípi je, dije a tıdəi
ndu-kun kin me kəy kaw-naa je tí tɔ.»

Makitibi mba kılə-n kadi njé kaw-naaje ki Atiyosi

²² Be ə, ngatəgi je lə njé kaw-naa je, kí njé
kaw kilə je, kí njé kaw-naa je, ndigi kadi n-
mbəti dije kí nə je dande tí kadi uni tode
dani Pol əi kí Barnabasi awi səde Atiyosi tí.
MBəti Judi kí gari-e nə Barsabasi əi kí Silasi.
Əi joo pu, ngakoje je taai mede maji.

²³ Ta kí ndangi Makitibi tí adi-de ə to kin:

«Je njé kaw kilə je kí ngatəgi je lə njé
kaw-naa je, jí ndangi makitibi kin j-adi səi
ngakoje je kí isi 6e bo Atiyosi tí kí dənangi je
kí Siri tí kí Silisi kí səi gin kojí lə Jípi je al, jí ra
səsi lapiya.

²⁴ J-o poy dije madi jj danje tí ne awi rəsi
tí tuji mesi, təli səsi gogi kí ta je ləde, ningə e
je 6a j-ilə-de al.

²⁵ Be ə, j-o maji kadi j-ındə taje naa tí kare
ba, jí mbəti dije j-ilə-de kí rəsi tí, naa tí kí
Barnabasi əi kí Pol kí əi njé ndigi je ləje.

²⁶ Əi kí ɨləi rəde kə mbata tó Babe ləje Jəju
Kirisi.

²⁷ E kin ə, j-ilə-n Judi əi kí Silasi. Dije kí joo
kin a əli səsi ne je kin kí tade.

²⁸ MBata NDil Luwə n̄im, je wa n̄im, j-un
nduje kadi dəw ındə ne kí rangi gidi ne tí kí
e ne kí ndae to tí kin, dəsi tí kí təgi al ngata.

²⁹ Ningə ne kí kadi irai ə to kin: kadi usoi
da kí dəw ɨlə kadi-kare tí adi yo je al, usoi
məsi da al, usoi da kí dəw tu minde al, isai-
naa lo kaya tí al. Pəti itoi be ningə, a rai ne
kí maji. Itaai lapiya ləje, je kí je ngakəsi je.»

³⁰ Iyəi njé kí mbəti-de ka kin adi awi
Atiyosi tí. Lokí awi təe Atiyosi tí, kawi njé
kadi-me je kí naa tí, ə ɨləi makitibi ka kin jide
tí.

³¹ Lokí tıdəi makitibi ka kin ningə, rəde
nəl-de ngay tadə ingəi ta je kí adi-de təgi me
tí.

³² Təki Judi əi kí Silasi wa əi njé kəl ta kí ta
Luwə tí, uni dəkagilo ngay ɨlə dingəm me
ngako je tí, mbisi njade me kadi-me tí.

³³ Əsi səde dəkagilo ndəy 6a, ngako je uwəi
jide, ındəi-de ta rəbi tí kadi awi kí lapiya, təli
kí rə njé kılə-de je tí gogi.

³⁴ [Nə Silasi oo maji ngay kadi n-isı Atiyosi
tí.]

³⁵ Pol əi kí Barnabasi isi Atiyosi tí, naa tí kí
ndəgi dije kí rangi, ndoi dije ne, ɨləi-de mbe
Poy Ta kí Maji lə Babe.

Pol əi kí Barnabasi iyəi-naa

³⁶ NDəy go tí, Pol əl Barnabasi ə nə: «Adi jí
təl j-un də njaje me 6e bo je tí pəti kí j-əl ta lə
Babe títí kin, ə jí go ngakoje je j-o se təli toi
ban wa?»

³⁷ Lo kin tí, Barnabasi ndigə kadi Jə Marki
aw səde.

³⁸ Nə Pol oo kadi e loe tí al kadi Jə Marki
kí ndə kí iyə-de Pampili tí, 6i aw səde lo kaw
kilə tí al kin, kadi aw səde bone 6əy[⊗].

³⁹ Mindi kası-naa al kí bo ngay to dande tí
adi iyəi-naa noq be. Barnabasi un Jə Marki,
ə uni bato kí aw kí Sipir tí.

[⊗] 15:13 12.17

[⊗] 15:18 16-18: Amosi 9.11-12

[⊗] 15:20 Təe kí taga 34.15-16; Ləbətiki 17.10-16; Ləbətiki 18.6-23

[⊗] 15:38 13.13

⁴⁰ NGa Pol e un Silasi e awi. NGakoje je iyəi-de ji Babé ti.

⁴¹ Pol je njiyəi dənangi Siri ti kí dənangi Silisi ti iləi dingəm me njé kaw-naa je ti kí lo lo.

16

Pol ingə Timote

¹ Pol re tēe Dərbı ti, go ti aw Lisičir ti. Lo kin ti e, ingə nje ndo kare kí təe nə Timote. Koe e nje kadi-me kí e Jipi, e bawe e Girəki tə¹.

² NGakoje je kí Lisičir kí Ikoniyom əli ta lie maji ngay.

³ Adi Pol ndiḡi kuwe jine ti kaw sie. Be e, aw sie ijə mote, mbata *Jipi je kí rai 6e lo je ti kin, gəri-e bəti kadi bawe e Girəki.

⁴ Be bo je pət̄i ki tēei ti, əji ngakode je ndukun je kí njé kaw kılə je kí ngatəgi je lə njé kaw-naa je kí Jorijaləm ti uni. Ba əli-de kadi rai go ndu je ti ka kin.

⁵ *NJé kaw-naa je ingəi təgi me kadi-me ti ləde, ningə körde j̄ dō made ti kí ndəe ndəe.

Pol aw Masəduwan ti

⁶ NDil Luwə əgi-de kılə mbə Poy Ta kí Maji ngan 6e je ti kí Aji. Adi əti noq̄, indəi dənangi Piriji kí dənangi Galasi mani.

⁷ Lok̄i rəi tēei basi kí Misi, sangi rəbi kadi n-awi Bitini ti, nə NDil Jəju əgi-de rəbi.

⁸ Be e, indəi dənangi kí Misi gangi, awi tēei ta ba ti kí Tirowasi.

⁹ Loe ti kin e, kondə 6a, Pol oo dəw kare kí Masəduwan ti me ndil ti re a dəe ti. Dəw ka kin əl Pol e e nə: «Njai ba, ire Masəduwan ti ira səjə.»

¹⁰ Go ne koo me ndil ti lə Pol, ta naa ti noq̄, ji sangi rəbi kadi j-aw Masəduwan ti, mbata ji gər maji tək̄i Luwə e wa e 6ar-je kadi j-aw j-ilə mbə Poy Ta kí Maji titi.

¹¹ J-al bato Tirowasi ti noq̄, 6a j-əsi ji tēe dō dər Samotirasi ti. Lo ti kí go ti ningə, ji tēe Nəyapolisi ti.

¹² J-i loe ti noq̄, j-aw Pilipi ti, ki e 6e bo kí dəsəy kí dənangi ti kí Masəduwan, ki e gin kobe ti kí Rom. J-isi noq̄, ji ra ngan ndəe je ası tati.

¹³ Ningə ndəe ta kəə ti lə *Jipi je, ji tēe gidi 6e bo ti taga, kadi j-aw kadi mbo ti. J-aw ti mbata ji gir kadi j-a j-ingə lo kəl ta kí Luwə

titi. Lok̄i j-aw ningə, j-isi nangi rə dəne je ti kí kawi-naa loe ti, j-əl-de ta.

¹⁴ Dan dəne je ti ka kin, e kí kare isi noq̄, 6e nə Lidi. E dəne kí 6e bo ti kí Tiyatir. E nje labi ta kib̄i kí kər pir pir. Ningə e dəw kí nje 6əl Luwə tə. Isi oo ta, 6a Babé tēe ngamée, adi ində mbine maji go ta je ti kí Pol isi əl.

¹⁵ Ra batəm naa ti kí njé kí me kəy ti ləne. Ba 6ar-je kadi j-aw 6e ləne e nə: «Kin e re oimi kadi mi nje kadi mem Babé 6a, 6rəi isi 6e ləm.» A də ta ti kin ngə, kadi ji ndiḡi gone ti.

Uwəi Pol əi kí Silasi dangay ti Pilipi ti

¹⁶ NDə kare j-isi j-aw kí lo kəl ta ti kí Luwə 6a, dəne kí nje ra kılə me kəy ti kare re ingəje. Dəne kin aw kí ndil ndo, adi lo kí ində gara 6a, ingə-n 6e ngay adi 6ane je.

¹⁷ Un goje kí Pol je 6a, əl ta kí indune kí boy e nə: «Dije kí ai kam əi 6ər je lə Luwə kí e də ne je ti pət̄i. Rai a əji səsi rəbi kajı.»

¹⁸ Dəne ra 6e kin be ndəne bay bay goje ti. Be e, ta təl tae ti, wongi ra Pol dəe ti, adi təl tane əl ndil kí isi me dəne ti ka kin e nə: «Me tə Jəju Kirisi ti, m-əli kadi itee kə me ti.» Ningə ta naa ti noq̄, ndil tēe kə me dəne ti.

¹⁹ Lok̄i 6ae je ooi kadi 6e kingə 6e lade ka, ində nganginə 6a, uwəi Pol əi kí Silasi awi səde ta mbalo ti, no njé kobe je ti.

²⁰ Awı səde no njé gangi ta je ti əli-de e nə: «Dije kí oi-de kam əi *Jipi je, e rəi kí ndu kí majal me 6e bo ti ləje.

²¹ Rai kí ne jibəl 6e je ki, je kí je Rom je, səbi dəje al, kadi tə ji taa, ji ra-n kılə.»

²² Kosi dije ij̄, 6uki-naa dō Pol ti e kí Silasi. Ba, njé gangi ta je, adi ngij̄ kib̄i rəde ti, tindəi-de kí gol.

²³ Lok̄i indəi-de maji 6a, awi 6uki-de dangay ti, ningə əli nje ngəm dangay je kadi ngəm-de maji.

²⁴ Lok̄i nje ngəm dangay je ingə ndu kin be 6a, aw səde kəy dangay ti kí duni nu, taa ilə kangila njade ti.

²⁵ Kondə dan lo ti, Pol əi kí Silasi ij̄ isi əli ta kí Luwə, osi pa iləi təj̄i də Luwə, e ndəgi dangay je ooi ndude.

²⁶ Ningə, kí kəm kí kində jipi, dənangi yəki kí təgine ngay. Yəki yəki kí ra adi ngirə kəy dangay ka i baki baki. Ba kí ta naa ti noq̄, ta kəy je tēei nəm, kulə gindi kí dəoi dangay je pət̄i ka tuti nəm tə.

27 Lo kin ti noq, nje ngəm dangay je i do bi ti. Lok i do bi ti e oo ta kəy je a tagira, oo e nə dangay je aqj-naa wa, adi or kiyə lene kadi tə n-təl-n rone ko.

28 Ó Pol Un ndune ki taa ngay el-e e nə: «Ituji røi al, nə j-a nə pəti.»

29 Lo kin ti, nje ngəm dangay je dəj-i por, ba nagi rone ur kəy, osi no Pol ti ki Silasi ki dadi.

30 Go ti, adi-de teei taga, ningə dəj-i-de e nə: «Bam je, e ri e kadi m-ra e m-a m-ingə-n kaj i e?»

31 Ó eli-e e nə: «Adi mei Babé Jəju, e a ingə kaj i səi ki njé ki me kəy ti ləi.»

32 Lo kin ti, iləi-e mbə ta lə Babé, naa ti ki njé ki me kəy ti lie.

33 Dan kondə ti wa kin noq, nje ngəm dangay je aw ki Pol ei ki Silasi, tog i do je lade, ba kalangi ba go ti, adi rai-e batəm naa ti ki dije ki me kəy ti lene.

34 Go ti, təl aw səde me kəy ti lene, adi-de ne kuso usoi, rai ronəl me kəy ti mbata kadi ki adi mede Luwə.

35 Lok i lo ti ningə, njé gangi ta je iləi paja je lade ki rø nje ngəm dangay je ti ei nə: «Iyə dije kin adi awi.»

36 Ó nje ngəm dangay je re el Pol ta kin e nə: «NJé gangi ta je ei nə kadi m-iyə səsi madi awi, e nə iteei awi lo ləsi ki lapiya.»

37 Nə Pol el paja je e nə: «Je dije ki Rom ti tə[☆], e adi dije indəi je ta kəm kos i je ti, ki kanji gangi ta do je ti. Ó go ti, buki je dangay ti be par to. Ningə basine, iyəi-je taa lo ngəy ti be par a? A e be al! Adi ei je wa rəi ki rəde iyəi-je taa!»

38 Ó paja je təli ki ta kin awi rø njé gangi ta je ti, adi bəl ra njé gangi ta je ngay. Bəl ra-de, lok i ooi kadi Pol je ei dije ki Rom ti.

39 Be a, ij, rəi rəde ti, dəj-i-de me-sol, ba iyəi-de kadi awi, e dəj-i-de kadi teei me be bo ti kin ko ngata.

40 Lok i Pol ei ki Silasi teei dangay ti ba, awi be lə Lidi. Aw i ooi ngakoje je ki njé kadi-me je, iləi dingəm mede ti ba awi.

17

Pol ei ki Silasi me be ti ki Təsaloniki

1 Pol ei ki Silasi indəi Ampipolisi ki Apoloni gangi, ba awi teei Təsaloniki ti.

[☆] 16:37 22.25-29; 23.27

Ningə Təsaloniki ti, *Jipi je awi ki lo kaw-naa lade noq.

2 Be a, Pol aw ti, təki isi ra-n ki lo je pəti. Asi ndə taa kəg mitə go-naa ti, Pol naji-naa ta ti ki Jipi je do ta je ti ki me makitibi ti lə Luwə.

3 Ór-de gin ta je, təj-i-de adi gəri təki, makitibi lə Luwə el kadi Kirisi a oy, ba go ti, a təsi ndəl dan njé koy je ti. Ningə, Pol el-de təki e daro Jəju wa ki n-is i n-əl-de ta lie kin e e Kirisi.

4 Jipi je ki nə je, ta kin ra kılə rəde ti, adi indəi rəde naa ti ki Pol ei ki Silasi. Kosi Girəki je, ki dəne je ngay ki ei dəne je ki njé təba je ka indəi rəde naa ti səde tə.

5 Ó lo kin ti, jangi ra Jipi je, adi kawi dije ki a iləi lo ki go rəbi kare, adi osi də dije naa ti, rai ndu ki me be. Awi teei me kəy ti lə Jaso, sangi Pol ei ki Silasi kadi n-uwəi-de, n-awi səde taga, no kosi je ti.

6 Nə loki ingəi-de al, uwəi Jaso ei ki njé kadi-me je ki madi je, awi səde no njé gangi ta je ti. Ba eli ta ki ndude ki boy ei nə: «Dije ki tuji dənangi ki tae ba ka, rəi teei ne.»

7 Rəi a, Jaso uwə-de rone ti be lene. Dije kin pəti, ne rade e ne ra ki osi ta ndu-kun je lə NJé kəbe ki bo Səjar. Ói eli təki ngar madi ki rangi e noq təe nə Jəju.»

8 Ta kin adi wongi kosi je ki njé gangi ta je,

9 adi uwəi Jaso ki ndəgi njé kadi-me je adi ugai la bəy taa iyəi-de taa.

Pol ei ki Silasi me be ti ki Bəre

10 Lok i lo e nə n-goi par a, njé kadi-me je adi Pol ei ki Silasi awi Bəre ti. Lo ki rəi teei Bəre ti ba, awi kəy kaw-naa ti lə *Jipi je.

11 Jipi je ki Bəre ti, awi ki mər ta ki maji ngay itə njé ki Təsaloniki ti. Taai ta lə Luwə ki me ki maji ngay. NDəri gin ta lə Luwə ki ndə je pəti, kadi n-ooi se ta je ki Pol je eli-de kin e ta ki rəjeti wa.

12 Be a, ngay je dande ti adi mede, taa dan Girəki je ti, dəne je ki njé təba, ki dingəm je ngay adi mede tə.

13 Nə loki Jipi je ki Təsaloniki ti, ooi kadi Pol isi ilə mbə ta lə Luwə Bəre ti noq ningə, təli awi gode ti bəy, awi suləi kosi je adi rai ndu.

14 Lo kin ti, njé kadi-me je sangi rəbi kalangi ba adi Pol aw ki kadi ba bo ti. NGa ningə, Silasi ei ki Timote e nayi-naa Bəre ti.

¹⁵ NJé ki dani Pol, dani-e biti, awi teej sie Atən ti. NGata 6a, loki isi təli, Pol adi-de ndune kadi Silasi ei ki Timote rəi law ingəi-ne.

Pol me be tı ki Atən

¹⁶ Lokı Pol isi ngəm Silasi ei ki Timote, angale tuji mbata yo je ki dije isi rai-de, rɔsi me be bo kin.

¹⁷ Pol naji-naa ta ti ki *Jipi je, ki dije ki təli Jipi je, me kəy kaw-naa ti lə Jipi je, taa ki ndo je pəti, ta mbalo ti, ki dije ki ingə-de.

¹⁸ NJé ne gər je ki bari-de ḥpikir je ki ḥsitoysi je ka naji-naa ta ti sade tə. ḥre je ki madi je alı ei nə: «NJe ta je kam ta ri e a el e?» Ningə njé ki nungı alı ei nə: «To tə ne ki e njé kəl ta ki də yo je ti ki mba be e am.» ḥli be mbata ooi kadi Pol isi ilə mbə Poy Ta ki Maji lə Jəju nım, isi ilə mbə kje lo koy ti nım.

¹⁹ Be a, uwəi Pol, awi sie rə njé gangi ta je ti, 6a alı-e ei nə: «To kadi el-je ta də ne ndo ti ki sigi ki isi indo kin adi ji gər a?

²⁰ MBata isi al-je ta je ki mbije oo nja kare al, a kadi or gine maji adi j-o.»

²¹ Ningə ne kare ki sobi gər, dije ki Atən ti pəti, ki mba je ki isi dande ti, ḥkagilo ləde ki ngay e mba kəl-n ta je, koo-n ta je ki mba.

²² Lo kin ti, Pol j a taa, dan njé gangi ta je ti, 6a un ta al e nə: «Səi dije ki Atən ti, mo kadi səi dije ki, pole yo ləsi eti 6əl ki dum. ḥpoləi yo me ne je ti pəti.

²³ Tado, lokı m-njıyə me be ti, mo ne je ki isi osi məkəsisi nangi node ti. Mo lo gugı yo madi wa bəy ki indəi ne də ti ei nə e lo lə “yo ki igəri-e al,” ningə e e ki isi osi məkəsisi nangi noe ti ki kanji gər-e ka kin e m-isı m-ilə səsi mbə ta lie.

²⁴ E Luwə ki nje ra dərə ki dənangı ki ne je pəti ki me ti, e ki e Ba dərə ki dənangı. E nje kisi me kəy ti ki dəw ra ki jine al.

²⁵ Taa aw ki ndoo kadi dəw ra kılə madi ade al tə, tado e e nje kadi dəw isi kəm ba nim, nje kadi dəw kəə ki ne je pəti nım tə²⁵.

²⁶ Ki dəw ki kare ba be e ində-n dije pəti adi taai dənangı. Ində ḥkagilo adi-de nım, ində gangi lo kiside nım tə.

²⁷ Luwə ində ne je kin be mba kadi dije sangi-e-n. Dəmajı e a ingəi-e me mam lo ti ləde. Ki rɔjeti, Luwə e say al ki dəw ki ra danje ti.

²⁸ Tado kisi ki də taa ləje e me jie ti. E a e nje kadi j-ɔdi rɔje, ki nje kadi j-isı kəm. E mbata kin e njé gosi ta je ləsi ki madi je alı ei nə: “Je ka je ngane je tə.”

²⁹ ḥre je ngan Luwə je 6a, sobi kadi j-o Luwə kadi e dəw ki to tə yo ɔr je, ki yo la je ki dije lei-de, a se yo mbal je ki dije təli-de ki gosi ki dəde ti kin be al.

³⁰ Luwə iyə go ne ki dije rai kate də day ti, ḥkagilo ti ki gəri-e al bəy kin kə, nə ki ne kin, Luwə dəjı dije pəti, ki lo je pəti, kadi iyəi rəbi ne rade je ki majal kə.

³¹ Tado or ndə kare ində noq kadi tə a gangi-n ta də dije ki dənangı ti ne pəti ki rəbi ki dana. A gangi ta kin ki rəbi lə dəw kare ki kəte mbata kılə kin, e təje ki taga adi dije pəti gəri-e ki rəbi kje dan njé koy je ti.»

³² Lokı Pol el ta ki lo koy ti, a osi mbide ti ningə, njé ki madi je ibəi-e kogii, a njé ki nungı alı ei nə: «J-a j-o ta ləi kin ndə ki rangi ti.»

³³ E be a, Pol təe-n dande ti, aw.

³⁴ Nə be ka, ki madi je dande ti nayi-naa go Pol ti, adi mede Jəju Kirisi. Dande ti kin, Dənisi ki e ki kare dan njé gangi ta je ti e sade noq, taa dəne ki bari-e nə Damarisi ki ndəgi dije ki rangı ka ei sade noq tə.

18

Pol me be tı ki Koreti

¹ Lokı Pol j Atən ti ningə, aw Koreti ti.

² Lo kin ti noq, ingə Jipi kare ki təe nə Akilasi, ki gine e Po, ij Itali ki nene Pırısil rəi ngəsine bəy. Rəi mbata nje koğe ki bo ki Rom ti ki təe nə Kilodi un ndune kadi *Jipi je pəti təe Rom ti kə. Pol aw ingə Akilasi je noq,

³ ningə təki kılə ki kadi rai ingəi ne e kılə ki kare ba, adi e kılə kojı kibı ra kəy, Pol isi sade, adi rai kılə kin naa ti.

⁴ *NDə taa kəə je pəti, Pol un ta, el me kəy kaw-naa ti lə Jipi je. ḥli ki kuje ki sangı kadi Jipi je ki Girəki taai tə ta ki rɔjeti.

⁵ Nə lokı Silasi ei ki Timote ij Masəduwan ti rəi ingəi-e²⁵, Pol un ḥkagilo ləne pəti mba kəl-n ta lə Luwə. Təji Jipi je kadi gəri təki Jəju e Kirisi.

⁶ Nə Jipi je tai-e rə, taji-e, adi Pol jəngi bu kibı ləne tade ti, a el-de a nə: «Ta məsisi e dəsi

²⁵ 17:25 24-25: 7.48; 1 NGar je 8.27; Ejay 42.5 ²⁶ 18:5 17.15

ti! mi m-goto me ti. Ningə ki basine kin, dije ki ei Jipi je al a m-a m-aw ki röde ti ngata.»

⁷ Be a, Pol i noq, aw be lə Titusi Jusitusi, ki e dəw kare ki njé kaw no Luwə ti, ki kəy lie ndunəi-naa ki kəy kaw-naa lə Jipi je.

⁸ Kirisipusi, ki e ki boy də kəy kaw-naa ti lə Jipi je ei ki dije ki me kəy ti lene ba pət, adi mede Babə. Taa dije ki Koreti ti ngay, ki ooi ta lə Pol ka adi mede tə, adi rai-de batəm.

⁹ NDə kare kondə, Babə əl Pol ta me ni ti a nə: «İfəl al, əl ta ki noj ti, 6i uti tai al.

¹⁰ Tadə mi səi naa ti, dəw madı kare ki a ilə jine kadi ədi təki majal goto. Dije ki ei dije ləm əi ngay me be bo ti kin ne.»

¹¹ Be a Pol isi-n Koreti ti 6al kare ki nay mehe, ndo-n dije ta lə Luwə.

Pol a noq Galiyo ti

¹² Dəkagilo ti ki Galiyo e-n nje koje ki Akay, *Jipi je dəoi ta naa ti də Pol ti, adi awi sie noqé gangi ta je ti,

¹³ əi nə: «Dəw kam isi aw ki dije kadi əsi dəde nangi noq Luwə ti, ki go ndu-kun ti al.»

¹⁴ Pol ra kadi tə n-əl ta ningə, Galiyo un ta tane ti kəte əl Jipi je a nə: «Kin ə re e ta lə ne təl, ə se ta lə majal madı ki ngə ngay ə to be a, re m-a m-o ta ləsi, səi Jipi je.

¹⁵ Nə təki e ta ki naji-naa ti ki ɔjı də ta je, ki tə je, ki ndu-kun je ləsi ki səbi dəsi kin 6a, ai dansi ti noq. Mi m-a m-gangi ta ki be kin al.»

¹⁶ Ba tuwə-de lo gangi ta ti ko.

¹⁷ Ə loe ti noq, dije pət, uwəi Sositən ki e ki boy də kəy kaw-naa ti lə Jipi je, indəi-e, nə usi Galiyo ne kare dəde ti al.

Pol təl aw Atiyosi ti

¹⁸ Pol təl isi Koreti ti noq dəkagilo ası ta ti 6ey. Ba go ti, iyə njé kadi-me je, ə un bato ki kaw ki Siri ti, naa ti ki Pirisil əi ki Akilasi. Pol adi ngisəi dəe Sakire ti, mbata un mindine adi Luwə¹⁸.

¹⁹ Awi təki Epəjı ti, Pol iyə Pirisil əi ki Akilasi ə aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, naji-naa ta ti səde.

²⁰ Jipi je kin dəji Pol kadi isi səde ngan ndo je 6ey, nə Pol ndigi al.

²¹ Ba əl-de a nə: «NDə ki rangi, ə Luwə ndigi ə, m-a m-təl tə m-re rəsi ti 6ey,» ningə iyə-de ə aw.

²² Ba un bato Epəjı ti, aw Səjare ti. Lokı təki Səjare ti, aw uwə ji njé kaw-naa je, 6a un rəbi aw Atiyosi ti.

²³ Pol ra ngan ndo je noq, 6a təl ilə dəne gogi. Aw təki Galasi ti ki Piriji ti, adi təgi njé ndo je pəti.

Apolosi me be ti ki Epəjı ki me be ti ki Koreti

²⁴ Jipi kare ki təe nə Apolosi, ki e dəw ki gine e Aləgijandırı ti re Epəjı ti. E dəw ki gal ta to tae ti, taa gər ta lə Luwə maji tə.

²⁵ NDəi-e rəbi ta lə Babə, adi ilə mbə ta lə Jəju ki rənal ki ngay, ndo dije ne ki də Jəju ti ki go rəbe ti. Nə ke a, gər batəm lə Ja par.

²⁶ Flə rəne, əl ta lə Luwə kəy kaw-naa ti lə *Jipi je ki me ki tj katı. Nə lokı Pirisil əi ki Akilasi ooi-e lo kəl ta ti, 6ari-e röde ti, ɔji-e go rəbi lə Luwə ay njay, adi-e gər.

²⁷ Go ti, ndigi kaw Akay ti, ə ngakoje je ndigi də ti sie, adi rai makitibı adi njé ndo je ki Akay ti kadi uwəi-e röde maji. Lokı aw təki Akay ti, ki go me-majı ti lə Luwə, ra ki njé ki adi mede Luwə ngay.

²⁸ Tadə dum də Jipi je ki təgi ta lene taga wangı ta kəm dije ti. Təjı ki ta lə Luwə jine ti təki Jəju e Kirisi.

19

Pol e me be ti ki Epəjı

¹ Dəkagilo ti ki Apolosi e-n Koreti ti, Pol ində dənangi ki mba je ei ti ki dənangi Ajı ti gangi, 6a re təki Epəjı ti. Ingə njé ndo je lə Jəju ki na je ti noq. Adi dəjı-de a nə:

² «Loki adi mesi Jəju kin, ingəi NDil Luwə a?» Ə təli iləi-e ti ai nə: «Jagi, ko ka j-o kəte kadi NDil Luwə e noq al.»

³ Pol təl dəjı-de 6ey ə nə: «Batəm ki ban ə ingəi ə?» Ə əli-e əi nə: «J-ingə batəm lə Ja Batisi.»

⁴ Be a, əl-de ə nə: «Oyo, Ja ra batəm *Isirayəl je mba kadi təri ndude də majal je ti ləde. Ə təl əl-de 6ey kadi tə adi mede dəw ki a re gone ti noq, adi dəwe kin e Jəju¹⁹.»

⁵ Lokı ooi ta je kin ningə, adi rai-de batəm me tə Babə Jəju ti.

⁶ Be a, Pol ində jine dəde ti, adi NDil Luwə risi dəde ti. Ningə iləi ngirə kadi əli ta ki ndon ta je ki dangi dangi nim, taa əli ta ki ta Luwə ti nim tə.

¹⁸ 18:18 Kör Isirayəl je 6.5-18 ¹⁹ 19:4 Mt 3.11; Mk 1.4, 7-8

⁷ Dingəm je pətī kī ai lo nē je tī kin asī dəgī gide e joo.

⁸ Go ti, asī nay mītə go-naa ti, Pol tē̄ē ə aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, əl-de ta kī kanji bəl. Flə mbə̄ kōbe lə Luwə, əl-de kī go rəbe, kadi ooi tə ta kī rəjeti mba kadi taai ta kin tō.

⁹ Nə Jipi je kī nā je dande ti rai me nga, adi mbati kadi adi mede. Əli ta kīdii nē ndo lə Pol kī əjī go rəbi ta lə Babə kin ta kəm kosi dije ti. Be ə, Pol iyə̄-de ə əti aw kī njé ndo je me kəy ndo nē ti kī təe nə Tiranusi. Ningə kī ndo je kare kare pətī, ndo-de nē.

¹⁰ Nē ndo kin, Pol ra kile asī bal joo. Be ə, ra adi Jipi kī dije kī ə Jipi je al kī isi dənangi Aji tī, ooi ta lə Babə.

¹¹ Luwə ra nē kəjī je kī əti bəl kī takul Pol.

¹² Adi, dije əyi ta kibī kī kare je kī ta kibī lejī je kī jie ədi, awi ədi njé moy je adi ingəi rō̄nga nīm, ndil je kī majal ka iyə̄-de nīm tō.

¹³ Jipi je kī nā je kī njé njiyə̄ kī go be je, kadi n-tuwəi ndil je kī majal, əi je ka gei kadi n̄bai tō Babə Jəju də̄ dije ti kī əi gin təgī tī lə ndil je kī majal tō. Adi əli əi nə: «Me tō Jəju tī kī Pol isi ilə mbə̄ ta lie, m-dəjī səsi kadi itə̄ejī kō.»

¹⁴ Dije kī njé ra nē be ka kin, əi siri. Əi ngan lə Jipi kare kī təe nə Səba. E kī bo lə njé kijə nē məsi kadi-kare je.

¹⁵ NDil kī majal təl ilə-de tī ə nə: «M-gər Jəju, taa m-gər dəw kī e Pol tō, nə səi, səi nā je ə?»

¹⁶ Lo kin ti, dəw kī ndil je majal isi me ti ka kin i ur dəde tī uwə-de təsəsə. Ningə əndə-de kīndə kī dəw oo go madine al, adi tə̄ejī me kəy tī kī kəy kī rəde kare, kī kibī kī gangī rəde tī batī batī kī məsi.

¹⁷ Dije pətī kī be bo Epəjī tī, kī Jipi je, naa tī kī dije kī əi Jipi je al, gəri go nē kī ra nē kin maji. Əi pətī bəl ra-de, adi əsi gon Babə Jəju.

¹⁸ Dije ngay kī əi njé kadi-me je rəi təri ndude, ə əli kīlə rade je kī majal kī taga nō̄ dije tī.

¹⁹ NJé kī nā je dan njé ra mbə̄li je tī, rəi kī makitibī ra mbə̄li je ləde, kawi kī də-naa tī ə ilə̄i por ta kəm dije tī. Gati makitibī je ləde kin asī sīlə dībī kutī mi nja dībī kare[☆].

²⁰ E be ə, kī takul təgī lə Babə, ta lə Luwə sane lo je tī kī kate kate kī təgīne tō.

²¹ Go nē je tī kin, NDil Luwə əsi Pol adi un ndune kadi n-aw be bo Jorijaləm tī. Də̄ rəbi

kawe tī, əndə dənangi Masəduwan kī Akay gangi. Ningə Pol əl ə nə: «Re m-aw m-teē 6e bo Jorijaləm tī ba, maji kadi m-aw m-o dənangi Rom tō.»

²² Pol ilə kī njé ra sie kīlə je joo, Təmote əi kī Erasi adi-de awi dənangi Masəduwan tī. Ningə e wa, isi dənangi Aji tī ba njaba bəy.

Nē je kī rai nē Epəjī tī

²³ Dəkagiloe tī kin, ta kasi-naa al kī bo ngay i də̄ rəbi ta tī lə Babə me 6e tī kī Epəjī.

²⁴ Dəw kare kī təe nə Dəmetirusi, e kədī kī nje ra ningə kasi je. E nje ra ngan kəy yo kī dəne kī a əari-e nə Artəmisi. Kīlə kin ra adi e sotī kī njé kīlə je lie ngay.

²⁵ Be ə, Dəmetirusi kaw kədī je kī dije pətī kī isi kī dəde taa kī takul kīlə kin naa tī, ə əl-de ə nə: «Madim je, əgəri kadi e kī takul kīlə kin ə, j-isī j-ingəi nē maji.

²⁶ Səi je oi kī kəmsi taa kī mbīsi tō, kadi e Epəjī tī ne par al, nə dənangi Aji tī ba pətī, ə dingəm kī təe nə Pol kam təl də̄ kosi dije basi. E əl-de ə nə: “Kagi yo je kī dije rai kī jide əi Luwə al.”

²⁷ E kīlə je kī j-isī rai kin par ə dije a ooi tə nē kī kare al, nē kəy lə yo kī dəne kī bo kī e Artəmisi kin ka, dije a ooi-e nē madi tī al tō. Lo kadi dije a əli ə nə: “Artəmisi e yo kī dəne kī bo,” goto. Artəmisi kī dije kī dənangi Aji tī kī ndəgi dənangi ba patī əsi gone kin.»

²⁸ Lokī kədī je ooi ta je kin ningə, wongi rade ngay, adi ilə̄i ngirə kadi əli ta kī ndude kī boy əi nə: «Artəmisi lə Epəjī je, e kī bo.»

²⁹ Kalangī ba go tī ningə, lo singə sokito kī ta tate ba me 6e bo tī. Dije ndəri Gayusī əi kī Arisitarkī, dije kī Masəduwan tī, kī əi madi mba lə Pol je kəmde tī, ə ngədi təl-n-de kī ta mbalo tī.

³⁰ Pol ndigī mba kadi n-təjī rəne kosi dije, nə njé ndo je əgi-e.

³¹ Ningə basa madi Pol je madi kī əi dije kī bo kī dənangi Aji tī, ilə̄i kīlə rəe tī, əli-e kadi aw ta mbalo tī al.

³² Ta mbalo tī, nē kī to ay njay də̄ dije tī goto. Ta je kī isi tē̄ē ta dije tī əi ta je kī dangi dangi. Ningə dije ngay dan madide je tī gəri gin nē kī kawi-naa al.

³³ Dije kī nā je dan kosi dije tī əri gin nē kī ra nē kin adi Aləgijandır kī *Jipi je əndəi-ə tə nje kun dəde kin ade oo. Aləgijandır ilə̄i jine

taa, dəji-n dije mba kadi ai kekeke, tado ge kəl ta, ɔr-n ta dəde ti.

³⁴ Loki gəri-e kadi e Jipi ningə, a i je pəti iləi bila k i ndude k i bo as i ngirə kadi joo je be a i nə: «Artəmisi lə Epəj i je, e k i bo.»

³⁵ Ta təl ta t i ningə, nje ndo ndu-kun k i me 6e bo t i, re ra adi lo to jiji-j i, bəy taa əl-de a nə: «Səi dije k i Epəj i ti, na ə gər kadi 6e k i Epəj i ti, e nje ngəm kəy lə Artəmisi k i e yo k i dəne k i e k i bo k i n al a, a se na ə gər kadi e nje ngəm mbal k i e bana kəme k i j dərət i osi k i n al a?»

³⁶ E kin e nə k i dum maji. Maji kadi uwəi angalsi indəi nangi, a iməri ta taa irai nə.

³⁷ Səi je a ɔri dije kam irəi səde ne, nga, nə madi k i majal k i rai ɔsi ta kəy kin goto, taa əli ta k i mal d o yo t i ləje k i dəne Artəmisi al tə.

³⁸ Re Dəmetirusi a i k i dije k i njé ra k i lə je ləne, ai k i ta k i dəw madi ningə, ndə gangi ta je to noq, a maji kadi awi ooi njé gangi ta je.

³⁹ Re nə madi k i rangi to noq kadi idəj i a, ndə k i kadi njé kində manji ta je kin k i go rəbe t i to noq.

⁴⁰ Nə je k i rai nə bone kin, as i kadi dije iləi ta dəje t i t a njé kal d o ndu je, tado ta madi k i j-a j-əli a j-a j-ərii ta d o je t i, k i ɔj i go kaw-naa lə dije k i bone kin goto. Be a, go ta je t i k i nje ndo ndu-kun a l, tuwə dije adi sanəi-naa.

20

Pol aw dənangi Masəduwan t i

¹ Loki wongi lə dije yogiro ningə, Pol ilə bar njé ndo je, ilə dingəm mede t i bəy taa rade lapiya a ɔti aw Masəduwan t i.

² Pol ingə dəkagilo je ngay ilə-n dingəm me njé kadi-me je t i loki isi ində dənangi ka kin gangi. Ningə gangi k i kəte noq aw Girəki t i.

³ Pol isi t i noq nay mitə. Dəkagilo t i k i kadi un bato k i kaw k i dənangi Siri t i ningə, gər kadi *Jipi je ləi tade nangi kadi n-rai sie nə k i majal. Be a, təl un rəbi k i Masəduwan t i.

⁴ MBQ dije t i k i dani-e a ingə Sopatər k i ngon lə Pirusi k i Bəre t i nim, Arisitarki a i k i Səgodusı k i a i dije k i Təsaloniki t i nim, Gayusı k i Dərbə t i nim, Timote nim, taa Tisiki a i k i Tiropim k i a i dije k i dənangi Aji t i nim tə.

⁵ Dije kin ɔti kəte noje t i, awi nginəi-je Tirowasi t i.

⁶ Je ba, go ndə je t i lə mapa k i ra k i kanji əm, a j-al me bato t i me 6e t i k i Pilip i j-is i j-aw. J-aw, j i ra ndə mi rəbə, ba j-aw j-ingə madiye je Tirowasi t i, j i ra ndə siri.

Pol me 6e t i k i Tirowasi

⁷ NDə dimasi, j i kaw-naa mba kuso mapa, Pol a aw lo t i t i, adi əl ta k i njé ndo je. Be a, əl ta ratata dan lo dəe t i.

⁸ J i kaw-naa me kəy t i k i e d o made t i taa. Ningə me kəy t i ka k i n, lambi je ngay a i t i noq.

⁹ Lok i Pol isi əl ta adi ngal, Basa kare k i təe nə Etikusi isi pənətər t i, to bi maki, adi 6i un-e, j i kəy t i k i k q mitə d o made t i, t e e osi. Loki dije a i nə n-uni-e ba, basa oy.

¹⁰ Pol ur nangi, dəbi rəne dəe t i a un-e jine t i ba əl-de a nə: «Kadi mesi gangi man al nə to kəm bəy!»

¹¹ Go t i, Pol təl al aw ta gogi, gangi mapa uso. Un ta k i tane t i gogi biti ta gin lo t i, ba ɔti aw.

¹² NGa ningə, dije ɔri basa awi sie 6e kəm, adi dije pəti mede osi nangi.

Pol i Tirowasi t i aw Mile

¹³ Je j-aw kəte k i bato me 6e t i k i Asosi. Me 6ee t i kin a, j-a j-un Pol naa t i səje. Tado k i go kəj i ta t i lie, ge kadi n-un rəbi k i njane.

¹⁴ Loki re ingə-je Asosi t i, j-un-e me bato t i naa t i səje a j-aw M i t i lən t i.

¹⁵ Lo t i go t i ningə, j-əti noq, j i re j i t e e ta lo t i k i K iyo. NDə k i go t i ningə, j i t e e Samosi. NDə k i k q so bəy taa j i t e e Mile t i.

¹⁶ Pol ndig i kadi n-a lo ka t i Epəj i t i al nə pane taa dəkagilo də dəne t i dənangi Aji t i. Ge mba kadi n-aw kalangi kadi re to-n ban wa ka, ndə Pətəkot i osi dəne t i Jorijaləm.

Pol əl ta ngatəgi je me 6e t i k i Mile

¹⁷ Loki Pol e me 6e t i k i Mile 6a, ilə bar ngatəgi je lə njé kaw-naa je k i Epəj i t i.

¹⁸ Loki rəi t e e rəe t i ningə, əl-de a nə: «Igəri rəbi pa njiyəm dəkagilo je pəti k i mi-n səsi naa t i, ilə ngire d o ndə k i dəsəy t i k i m-re-n dənangi Aji t i.

¹⁹ M-ra k i lə bəe lə Ba bə k i d o k i səl ləm ləm, me man no t i k i me nə na je t i k i m-ingə k i rəbi je k i dəngi dəngi k i go rəbi k i lə ta nangi k i j rə *Jipi je t i k i madi.

20 Səi igaři bəti, m-bəyə səsi də ne madi kare al. M-ilə səsi mbə Poy Ta kī Maji ta mndo səsi ne je pəti kī a ra səsi maji tə, taga dan kosı dije ti nim, me kəy je ti nim tə.

21 M-ilə mbə Jip̄i je nim, Girəki je nim kadi təli röde go Luwə ti e iyəi go rəbi ne rade je kī majal kin kə, taa kadi adi mede Babe ləje Jəju Kırısı tə.

22 Kī basine kin, NDil Luwə ində dəm ti, adi m-iši m-aw Jorijaləm ti kī kanjı kadi m-gər ne kī a ra-m nu.

23 Ne kī m-gər, me 6e bo je ti kare kare kī m-tee ti, NDil Luwə adi-m m-gər təki dangay je kī kq je iši nginəi-mi noq.

24 Kī ojı dəm, kisi kī də ta ləm e ne madi ta kəm ti al. Ne ge ləm e kadi m-aw ratata mtəl ta ngədi ləm, a kadi m-ra kile bəə kī m-ingə ji Babe ti kin maji. Adi e kile kile mbə Poy Ta kī Maji kī ojı də me-majı lə Luwə.

25 Ningə basine, m-gər kadi səi pəti kī mnjiyə dansi ti e m-ilə səsi mbə Poy Ta kī Maji kī ojı də kəbe lə Luwə kin, a oi kəm gogi al ratata ngāta.

26 E be a, m-əl ta ləm taga ay njay bone, ta məsisi səi pəti goto dəm ti.

27 Tadə kəjı ta ra je lə Luwə pəti, m-ilə mbə do ti madi oi. Ne kī m-bəyə dər rəsi ti goto.

28 Indəi kəm-kədi də rəsi ti səi je wa, taa də ne kul je ti kī NDil Luwə adi səsi kadi ingəmi-de kin tə. Maji kadi indəi kəmsi go njé kawnaa je ti lə Luwə kī ndogı-de kī məsine, tə njé ngəm ne kul je kī maji.

29 M-gər kadi loki m-a m-goto dansi ti, dije madi kī a toi tə jagim je kī njé me ndul, a rəi uri dansi ti e a rai njé kaw-naa je majal.

30 Ningə mbəsi ti wa ka, dije madi a təli njé rugi ta kī rəjeti mba kadi təli njé kawnaa madi je njé ndo je ti ləde.

31 Maji kadi isi dəgi ti, adi mesi ole də ti, təki me gal ti kī mitə kī m-ra dansi ti, kondə kī kada, kare kare pəti, m-iyə ta kile dingəm mesi ti al, kī man no kəm ti.

32 Ningə ngəsine, m-ilə səsi ji Luwə ti, taa m-ndəjı səsi kī ta lie kī go me-majı ti lie tə. Ta kin aw kī təgi mba kadi adi itəgii me kadi-me ti, taa Luwə a adi səsi ne maji je pəti kī iši ngəm mbata ti lə dije pəti kī a yəe je tə.

33 Lo kī mi dansi ti, m-ra kəm-nda la, a se or e se kibı lə dəw madi dansi ti al.

34 Səi je wa igaři bəti, kadi kī ojı də kisi kī də taa ləm, a se kī ya madi-kiləm je, m-ra kile kī jim mi wa.

35 M-ojı səsi kī lo je pəti, a se kī dəkagilo je pəti kadi irai kile be mba kadi indəi kəmsi go njé ndoo je ti. Ningə maji kadi mesi ole də ta ti kī Babe Jəju wa əl kī tane a nə: "Maji-kur e ngay də jı ti kī adi itə jı kī taa."

36 Go ta je ti kī Pol əl kin ningə, əsi məkəsine nangi, ba əl ta ki Luwə kī mbata ti ləde pəti.

37 Ba go ti, a i pəti, fuki-naa kī noq ti, tosi mindi Pol ti uwəi-e, orəi-e kī rəde ti.

38 Ta lie kī əl-de a nə: «A oi kəm gogi al, ngata» kin ər təgide ngay. Ningə dani-e biti awi sie ta bato ti.

21

Kaw Pol kī Jorijaləm ti

1 Go kiyə-naa ti kī ngatəgi je lə njé kawnaa je kī Epəjı ti, j-al me bato ti, a j-aw njururu də dər ti kī təe nə Kosı. Lo ti go ti ningə, ji təe me 6e bo ti kī Rodi. J-əti Rodi ti ba j-aw 6e bo ti kī Patara.

2 J-ingə bato kī iši aw Pənəsi ti adi j-al me ti j-aw sie.

3 Lokı j-o də dər Sipir kī kəmje be ningə, j-iyə kī də ji gəl je ti e j-ər taa kī dənangı Siri ti. J-aw j-ur nangi Tir. Lo kin ti noq kī a əri ne je kī me bato ti nangi.

4 J-ingə njé ndo je me 6e ti ka kin noq, adi j-iši səde ası ndo siri. *NJé ndo je ka kin, NDil Luwə əsi-de adi əli Pol kadi aw Jorijaləm ti al.

5 Nə loki dəkagilo ləje ası ningə, j-i taa, j-un ta rəbi ləje. NJé ndo je pəti, kī nede je, kī ngande je dani je biti təgi səje gidi 6e bo ti. Loe ti noq, j-əsi məkəsije nangi ta ba ti, j-əl ta kī Luwə.

6 Go ti, loki j-əl-naa ta je kī dəbəy ti kī kadi j-iyə-n-naa ba, j-al me bato ti e a i je təli kī 6e je ləde tə.

7 J-ində ngangı kaw mba ləje kī bato, lo kī j-i Tir ti ji re ji təe Toləmayisi ti. Me 6e bo ti kin noq, j-uwə ji ngakoje je, ba j-iši səde ndə kare.

8 Lo ti də ti ningə, ji re ji təe Səjare ti. J-aw me kəy ti lə Pilipi kī e nje kile mbə Poy Ta kī Maji, kī e mbə dije ti kī siri kī njé kində

kəmde go nə maji je tı lə njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti²¹. J-isı rœ tı noq.

⁹ Me kəy tı lie, ngan dəne je sə ki gəri dingəm al bəy, ki ezi njé kəl ta je ki ta Luwə tı isi səm tı noq.

¹⁰ J-isı me kəy tı lə Pilipi ka kin ji ra ndə ngay nga ba kadi nje kəl ta ki ta Luwə tı ki təe nə Agabusi i Jude tı re ingə je noq²².

¹¹ NJe kəl ta ki ta Luwə tı ka kin un nda də bədə lə Pol dəo-n jine je ki njane je, ningə el e nə: «NDil Luwə el e nə, me bə bo tı ki Jorijaləm, ki bo je lə *Jipi je a dəoi ba nje nda dəo bədə kin be. Ningə a iləi-e ji dije tı ki ezi Jipi je al.»

¹² Lokı j-o ta kin ningə je ki ngakoje je ki Səjare tı j-uwə nja Pol, ji dəje kadi aw Jorijaləm tı al.

¹³ Nə Pol ilə-je tı e nə: «Oti kadi inoi adi mem gangi man. Mi Pol mi basi kadi dije təi-mi par al, nə re oji də koy ka, mi basi kadi m-oy ki mbata tə Babe Jəju Jorijaləm tı.»

¹⁴ Lokı j-o kadi Pol yət̄i ndune go ta je tı ki j-əl-e, al, je ka ji təl ji ta kəə tə, e ji təl ji dəj̄i kadi Luwə ra ndiḡi ləne par.

¹⁵ Go ndə je tı ki ban wa ki ji ra dənangi Səjare tı, ji ra go rəje e j-əti j-aw Jorijaləm tı.

¹⁶ NJé ndo je ki madi ki Səjare tı awi səje naa tı Jorijaləm tı. Lokı ji təe Jorijaləm tı ningə dani je me kəy tı ki dəw madi ki təe nə Minasq, adi j-isı tı. E dəw ki Sipir tı. E ki kare mbə njé ndo je tı ki dəsəy.

¹⁷ Lokı ji re ji təe Jorijaləm tı, ngakoje je uwəi-je rəde tı ki rənəl ki əti bəl.

¹⁸ Lo ti də tı, Pol aw səje me kəy tı lə Jakı. Lo kin tı e, j-ingə ngatəgi je lə njé kaw-naa je pəti, titi noq.

¹⁹ Go kuwə ji tı ki Pol uwə jide ningə, ər-de poy ne je ki Luwə ra ki mbata gin dije ki ezi Jipi je al, ki takul kılə lie kin, bəre bəre adi-de ooi.

²⁰ Go ne je tı ki Pol ər-de poye kin ningə, iləi təjı də Luwə tı, ba əli Pol əi nə: «NGokoje, ində kəmi o, Jipi je dibi bay bay e adi mede Jəju, nə pəti uwəi go ndu-kun lə *Moji nga.

²¹ Ningə ki basine kin ooi ta dəi tı təki isi indo Jipi pəti ki isi tə mba je dənangi je tı ki rangi kadi iyəi go ndu-kun je lə Moji kə nəm, əl-de kadi iżəi məti ngande je al nəm, taa ne jibəl bə je lə Jipi je ka kadi uni goe al nəm tə.

²² Adi ji giri də ne tı ki kadi ji rai, tədə a ooi poyi kadi ire ka par am!

²³ Be ə, maji kadi ıra ne je ki j-a j-əli kam. J-aw ki dije sə mbo je tı ne ki uni məndide kadi n-ındəi rəde ta dangi mbata lə Luwə.

²⁴ Maji kadi ər dije kin goi tı, ə ıra səde ne jibəl bə kay rə də majal tı, ə igə dəde mba kadi ngisəi dəde²³. Ningə dije pəti a gəri kadi poy ta je pəti ki ooi oji dəi e ta je ki ngom. Tədə ı wa ki dəi, itəl rəi go ndo kun je tı lə Moji.

²⁵ Ki oji də dije ki ezi Jipi je al ki adi mede, ndu-kun je ki ji ndangı j-ilə-n j-adı-de, e kadi usoi da ki dəw gugı-n yo al nəm, kadi usoi məsi al nəm, da ki dəw tu mənde al nəm, taa kadi sangi-naa ki go lo kaya tı ka goto dande tı tə²⁴.

²⁶ E be ə, lo ti go tı ningə, Pol aw ki dije ki sə ka kin, ay rəne səde, ba goto ur natı kəy tı lə Luwə, oji ndo ki gin kay rə ləde a gangi-n, ə kadi dəw ki ra dande tı a re-n ki kadi-kare, kadi adi Luwə.

Dije uwəi Pol

²⁷ Lokı nay basi kadi gin ndə ki siri gangi, *Jipi je madi ki iżəi dənangi Aji tı, ooi Pol kəy kaw-naa tı, suləi kosı dije dəe tı e osi sie uwəi-e,

²⁸ ningə əli ta ki ndude ki bo əi nə: «Səi dije ki *Isirayəl, ıra iżəi gin je! Dəw kam ə, e nje ndo dije ki lo je pəti kadi əsi ta dije ləje nəm, ndu-kun je ləje nəm taa kəy kaw-naa kin nəm tə. Ningə ki rangi bəy, re ur ki dije ki iżəi məti de al natı kəy tı lə Luwə mba kadi təl-n lo ki ay njay kin, lo ki to njə tı.»

²⁹ Əli ta kin be, mbata kəte ooi Tiropim, dəw ki 6e bo Epəji tı sie me 6e bo Jorijaləm tı. Adi giri kadi re ur sie kəy kaw-naa tı.

³⁰ Dije awi pır pır də-naa tı me 6e bo tı ki Jorijaləm tı ba pəti. Ningə dije təe ki lo njo njo iżəi rəi bur bur. Rəi uwəi Pol təe sie kəy kaw-naa tı taga. Ningə taji naa tı noq uwəi ta kəy je uti.

³¹ Dije sangi kadi n-təli Pol. Ningə kəte bəy taa kadi təli-e, poy ta osi mbi ki bo ki də asigar je tı ki Rom tı təki 6e bo Jorijaləm ba pəti a ki njane taa.

³² Taji naa tı noq par ə, i taa oy asigar je ki ki bo je ki də buti asigar je tı ki bu, e əy ngədi ki rəi kosı dije tı. Lokı kosı dije ka kin ooi ki

bo kí dō asigar je tí kí asigar je ningə, taai kéz ta kíndə Pol tí.

³³ Lokí re téé ró kosí dije tí, ki bo kí dō asigar je tí ka kin otí basi kí ró Pol tí, un ndune adí uwæi-e, a adí dœoi-e kí kulə gindi joo. Ningə tél døjí ta e nə: «Ná e dingəm kam e? Ó ri e ra e?»

³⁴ Ningə tur ta to dangi dangi dan kosí dije tí, ta lède un go-naa al. Adí lo kadi kí bo kí dō asigar je tí ka kin oo ta kí røjeti goto. Be e un ndune kadi awi kí Pol me ndogí bør tí kí ngal, lo kisi asigar je tí

³⁵ Lokí Pol re téé rígí lo njiyé je tí kin ningə, loe goto adí asigar je uni-e, tado kosí dije bætiræi-e kí wongi ngay.

³⁶ Kosí dije kí isi njiyé goe tí bur bur əli kí ndude kí boy ei nə: «Adí jí tél-e!»

Pol əl ta ngakone Jipi je

³⁷ Kete bøy taa kadi asigar je awi sie me ndogí bør tí kí ngal kí lo kíside tí, Pol døjí ta kí bo kí dō asigar je tí e nə: «A adi-m ta ræbi kadi m-əl-n ta kare a?» Ningə kí bo kí dō asigar je tí ka kin daje e nə: «Igær kæl ta Girækí bæti a?»

³⁸ M-gær al adí m-ɔjí m-ə nə j dæw kí Ejipi tí kí ndo kí me ndo je tí kí gogi ne kin, sulə dije adí rai wongi, a ɔr-de asi dije dibí sò kí bundungi je jide tí, a ur-n wale kin.»

³⁹ Ó Pol e nə: «Jagi, mi Jipi kí bø bo tí kí Tarsi kí dønangi Silisi tí, mi dæw kí me bø tí kí tøe ba, a njai ba iyø-m adi-m m-əl dije kin ta.»

⁴⁰ Be e, ki bo kí dō asigar je tí ade ta ræbi. Pol i a taa dø rígí lo njiyé tí, øy jine døjí-n kosí dije kadi uri mbide. Lokí lo to jijiji ningə, el-de ta kí ta ebirø.

22

¹ Pol əl e nə: «NGakom je kí bawm je, uri mbisi mají kadi ooi ta kí m-aw tø m-əl səi basine kadi m-nají-n ta døm tí kin.»

² Lokí ooi kadi Pol əl-de ta kí ta Ebirø ningə, tøli adí lo to jijiji wa bøy kadi n-ooi ta lie.

³ Be e Pol əl-de e nə: «Mi Jipi kí oji-mi Tarsi tí, kí dønangi Silisi tí. Nø otí-mi Jorijaləm tí ne. Gamaliyəl[⊗] a e nje ndo-m ndu-kun lø kaje je kadi m-gær kore kore. Kete m-tingə bil mbata lø Luwə tøkí ai basine kin be tø.»

⁴ M-adi kó dije kí njé kun go né ndo kí misi m-ndo kin kadi kí asi ta koyde. M-uwæde, dæne je kí dingəm je, m-tø-de m-tilə-de dangay tí.

⁵ Ki bo lè njé kíjø né məsi kadi-kare je kí ngatogí je pæti asi kadi a mai nají ləm dø ta tí kin. Óti je wa e m-taa makitibí jide tí je be kadi m-aw m-uwæ-n ngako je kí Damasi tí kí njé kun go né ndo kin. M-uwæ-de kadi m-re səde Jorijaləm tí ne m-buki-de dangay tí[⊗].

⁶ Lokí mi dø ræbi tí, m-re basi kí Damasi tí, ningə kí kadi kí e basi kí jam dø be ba, ta naa tí noø par e, kunji kí bo ngay i døra tí re unji gædøm.

⁷ M-osi kí ta kəm nangi, ningə m-o ndu ta madi əl-m e nə: «Sol, Sol, mbata ri e isi adi-m kó be e?»

⁸ Ó m-ile tí m-ə nə: «I ná e Babe?» Ningə tél əl-m e nə: «E mi Jəju kí Najarətí tí kí isi adi-m kó.»

⁹ NJé kí eí səm ooi kunji ka kin mají, nə ooi ndu dæw kí isi əl-m ta al.

¹⁰ Lo kin tí, m-dæje m-ə nə: «Babe, e ri e kadi m-ra e?» NGata e Babe əl-m e nə: «I taa aw Damasi tí noø, a əli-ni né je pæti kí kadi ira.»

¹¹ Kunji kí eti bøl ngay ka kin ra adi kəmm oo lo al, adi dije kí eí səm ndøri-mi tø ndør e awi səm Damasi tí.

¹² Ningə Damasi tí, dingəm kare kí bari-e nə Ananiyasi isi noø. E dæw kí nje ra go ndukun tí, adi Jipi je pæti kí Damasi tí ndigí ta lie ngay.

¹³ E e aw røm tí əl-m e nə: «NGokom Sol, kadi kəmi oo lo.» Ningə ta naa tí noø par e kəmm oo lo adi m-o-e.

¹⁴ Ba əl-m e nə: «Luwə lè kaje je mbati kete nu mba kadi igær ndigí lie, a kadi o nje ka dana, taa kadi o ta kí tae tí tø.»

¹⁵ Tado a i nje ma nají lie dø né je tí kí o kí kəmi nim, o kí mbii nim, kí rø dije tí pæti.

¹⁶ Ningə kí basine kin, né kí nay kadi dæw ra goto ngata. Ó I taa, iða tø Luwə, a irda batəm, adi majal je ləi e kí togí kó.»

Pol əl ta dø kilə tí kí ingə

¹⁷ «Loki m-tøl m-re Jorijaləm tí, m-isí m-əl ta kí Luwə gin køy tí lie ningə, m-o né me ndil tí.»

18 M-o Babē əl-m ə nə: “I taa law kadi itee kō Jorijaləm ti, tado a taai naji ləi ki a ma dəm ti al.”

19 Lo kin ti, m-əl-e m-ə nə: “Babē, dije kin gəri maji kadi e mi ə kete mi nje kaw ki lo kaw-naa je lə *Jipi je, m-uwə njé ki adi-ni mede, m-tində-de je, m-tilə-de dangay ti je.

20 Taa loki ndə ki isi teli nje ma naji ləi Etiyən kin ka, mi loe ti noq tə. Adi ndum e naa ti ki njé təl-e je, mi wa m-isı ta kibi je ti ləde m-ngəm[☆].

21 Nə Babē əl-m ə nə: “Aw, tado m-a m-ilə-i say rə dije ti ki ei Jipi je al.”

Pol əl təki ne dəw ki Rom ti

22 Lokı uri mbide ooi ta lə Pol bitti təei do ta ti kin 6a, uni ndude ki taa əli əi nə: «Dəw ki be kin e dəw ki kadi goto kō dənangı ti. E dəw ki kadi isi ki dəne taa al.»

23 Uri kəl ningə, təri kibi je ləde tiləi kə, ə kəi bu sanəi ki taa.

24 Lo kin ti, nje kun də asigar je un ndune kadi awi ki Pol me ndogi bər ti ki ngal kadi dəji-e ta ki ndəy kadi əl ne ki ra ne ə adi dije isi iləi bili dəe ti kin.

25 Nə, lokı dəoi Pol kadi indəi-e 6a, Pol əl ki bo lə asigar je kare ki a noq ə nə: «Adi awi ki təgi kadi indəii dəw ki Rom ti ki ta ka dəw gangi dəe ti al wa[☆]?»

26 Lokı ki bo lə asigar je oo ta kin ningə, aw əl ki bo ki dəde ti ə nə: «Fra ne ki aw tə ra kin al, dəw kam e dəw ki Rom ti.»

27 Lo kin ti, ki bo ki də asigar je ti re rə Pol ti dəje ə nə: «Əl-m adi m-o, i dəw ki Rom ti a?» Ə Pol əl-e ə nə: «Oyo, mi dəw ki Rom ti.»

28 Ə ki bo ki də asigar je ti əl Pol ə nə: «Mi m-adı la ngay bəy taa kadi m-təl-n dəw ki Rom ti.» Nə Pol əl-e ə nə: «Yəm mi, ojii-mi tə koji.»

29 Par ə, ta naa ti noq, dije ki kete kadi indəi Pol, dəji-e-n ta ka kin təri rəde gogi. Ki bo ki də asigar je ti wa ka bəl ra-e tə, lokı oo kadi Pol e dəw ki Rom ti, ə n-adı dəoi-e ki kulə gindi.

Pol a noq njé gangı ta je ti lə Jipi je

30 Ki bo ki də asigar je ti sangi kadi n-gər ne wa ki *Jipi je səki Pol kin ay njay. Be ə, lo ti də ti ningə, adi tuti Pol, ba adi ndune kadi ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé

gangı ta je lə Jipi je kawi-naa, ba aw ki Pol nođe ti.

23

1 Pol go njé gangı ta je lə Jipi je ba, ba əl-de ə nə: «NGakom je, mem uwə-m ki ta ndəy al, də ka-m no Luwə ti bitti bone.»

2 Ningə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bari-e nə Ananiyası adi ndune dije ki ai kadi Pol ti kadi indəi tae.

3 Ə Pol əl-e ə nə: «E i ə Luwə a indəi, i bər ki koy po gidi ti kadi nda kare. Isi ne kadi igangi ta dəm ti ki go ndu-kun ti, ningə itəl al də ndu-kun, adi ndui kadi indəi-mi bəy.»

4 NJé ki ai kadi Pol ti basi əli-e əi nə: «İtajı ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je lə Luwə a?»

5 Pol əl-de ə nə: «NGakom je, m-gər kadi e ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je lə Luwə al. Tado ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A əl ta ki majal də ngar ti lə dije ləi al[☆].»

6 Lokı Pol gər kadi dije ki kawi-naa kin, njé ki na je əi *Sadusi je, ə njé ki nungi əi *Parisi je ningə, un ndune ki taa dan njé gangı ta je ti ə nə: «NGakom je, mi Parisi, njé koji-m e Parisi[☆]. Ningə e ki mbata kində ki m-ində mem də ki lo koy ti lə njé koy je kin ə rai səm lo gangı ta ti.»

7 Lokı Pol əl ta kin 6a, ta ki naji-naa ti j dan Parisi je ti ki Sadusi je, adi dije gangi-naa.

8 Tado Sadusi je əli əi nə dije a ij lo koy ti al, taa malayka je, ki ndil je ka gotoi tə. Nə Parisi je əli təki ne je kin toi noq[☆].

9 Lo singə sokito, ə njé ndangi ndu-kun je ki me buti ti lə Parisi je ij taa əli ta ki təgide əli əi nə: «Je j-o ne madi kare ki majal rə dingəm ti kin al. Domajı ə e ndil ə se malayka wa ə əl-e ta.»

10 Lokı ta kasi-naa al aw ki kete kete, ki bo lə asigar je bəl kadi dije kin ij rəbəi Pol. Be ə, un ndune adi asigar je kadi rəi əri Pol awi sie me ndogi bər ti ki ngal gogi.

11 Kondə go ti 6a, Babē təe oy rə Pol ti əl-e ə nə: «Uwə təgi ba. Təki ima-n naji ləm Jorijaləm ti, maji kadi ima naji kin Rom ti tə.»

Dije dəoi ta naa ti kadi n-təli Pol

[☆] 22:20 7.58; 8.1 [☆] 22:25 16.37 [☆] 23:5 Təe ki taga 22.27 [☆] 23:6 26.5; Plp 3.5 [☆] 23:8 Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

12 Lokı lo ti, *Jipi je uni mindide kadi nuso ni al nim, n-ayi-naa man al nim, biti kadi n-toli Pol bəy taa.

13 NJé ki dəoi ta naa ti kin ali də kuti so kare.

14 Ningə awi əli ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je əi nə: «J-un mindije ki ngə ngay kadi j-uso ne al nim, j-ay man al nim, biti kadi ji təl Pol bəy taa.»

15 Ningə ki basine kin, səi je kadi ndusi e naa ti ki njé gangi ta je, a kadi awi ingəi ki bo lə asigar je, əli-e təki igei kadi re ki Pol nosi ti kadi indəi manji ta lie maje maje oi. NGa a, lokı Pol a re 6a, təe rəsi ti al bəy a je j-a ji təl-e.

16 NGon lə konan Pol kare oo ta kin, adi aw go Pol ti me ndogi bər ti ki ngal əl-e.

17 Be a, Pol bar nje kun də buti asigar je ki bu kare əl-e a nə: «Aw ki ngon kin rə ki bo ti lə asigar je. Aw ki ta kare noq kadi əl-e.»

18 NJe kun də asigar je ki bu aw ki ngon ka kin rə ki bo ti ə əl-e a nə: «Dangay ki bari-e Pol a bar-m, a nə m-re ki ngon kin rə ki ti, təki aw ki ta kare noq kadi əli.»

19 Ki bo lə asigar je, uwə ngon ka kin jine ti, ər-e aw sie dam kare, 6a dəje a nə: «Ta ri a aw-n kadi əl-m a?»

20 NGon ka kin əl-e a nə: «Jipi je dəoi ta naa ti kadi n-dəji-ni kadi itee ki Pol lo ti ti, no njé gangi ta je ti ləde, təki gei kadi n-indəi manji ta lie maje maje n-ooi.

21 Nə maji kadi o ta ləde al. Tadə dije ki itəi kuti so kare a toi rəbə kadi uwəi-e. Uni mindide ki ngə ngay be kadi n-usoi ne al nim, n-ayi-naa man al nim, biti kadi n-toli e bəy taa. Ki basine kin, isi də njade ti, isi nginəi ndu ləi par.»

22 Ki bo lə asigar je, ndəjı ngon ki basa ka kin kadi əl ta kin kete adi dəw ki rangi oo al, 6a iye adi aw.

23 Go ti, ki bo lə asigar je, 6a njé kun də asigar je ki bu əi joo əl-de a nə: «Əsi nja asigar je bu joo naa ti, njé sində je də siri, a njé ningə je bu joo tə. Ba isi də njasi ti kadi kadi ki kuti joo gide kare 6a, uni ta rəbi ki kaw ki Səjare ti.»

24 Indəi də sində je naa ti adi Pol tə. Ə kadi awi itee si rə nje koße ti, Pəlisə ki kanji kadi ne madəi ra-e.»

25 Ki bo lə asigar je ndangi makitibi kin be

adi nje koße a nə:

26 «Mi Kiliđi Lisiyasi e m-ndangi makitibi kin m-adi ki bo ləm, nje koße Pəlisə. Ne ki dəsay, m-uwə jii!»

27 Ningə dingəm kin, Jipi je uwəi-e kadi re a təli-e, a lokı m-o kadi e dəw ki Rom ti, m-aw ki asigar je m-taa-e-n jide ti.

28 M-sangi kadi m-gər ne wa ki ra a Jipi je səki-e-n, adi m-aw sie noq njé gangi ta je ti ləde əi Jipi je.

29 Lo kin ti a, m-o kadi səki-e əji də ndukun je ləde, nə ne madəi kare ki majal ki ra ki asi kadi dəw təl-e-n a se uwe-n dangay ti goto.

30 Eli-mi kadi Jipi je isi sangi rəbi kadi ntəli-e, be a, m-un-e law m-ilə sie m-adi. Ba m-əl-de kadi awi səki-e rəi ti nu.»

31 Asigar je rai təki ki bo ləde əji-n-de, adi awi ki Pol kondə ratata təei sie Atipatirisi ti.

32 Lo ti də ti, asigar je ki njé nja təli gogı lo kisiđe ti, a iye njé sində je adi awi ki Pol.

33 Lokı təei Səjare ti, njé sində je adi makitibi njé koße, a əji-e Pol tə.

34 NJe koße tida makitibi ka kin, 6a dəjı Pol se e dəw ki dənangi ti ki ra wa? Ba oo kadi Pol e dəw ki Silisi ti.

35 Ə əl Pol a nə: «M-a m-o ta ki tai ti, ndə ki njé səki-je wa a rəi.» Ningə adi ndune kadi ngəmi Pol me kəy ngar ti lə *Erodi.

24

Jipi je indəi ta də Pol ti

1 NDə mi go ti, ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bari-e nə Ananiyasi re Səjare ti. Dije ki dəni-e rəi sie əi ngatəgi je taa nje naji ta də dije ti ki bari-e nə Tərtulusi tə. Ananiyasi ki dije ki goe ti kin awi səki Pol rə nje koße ti ki dənangi Səjare ti^{24:1}.

2 Loki bari Pol 6a, Tərtulusi ilə ngirə kində ta dəe ti noq nje koße ti a nə:

3 «I ki bo, Pəlisə, ki takuli, ki takul gosi koße ləi, ki takul ne je ki itu ginde ki mba maji lə dije me 6e a, j-isi-n ki ləpiya. E kin e maji ki ji gər ki lo je pətə me ne je ti pati.

4 Ningə, kadi j-indəi kə ti ngay al, ji dəjı kadi ur mbi, ki go me-majı ti ləi kadi o-n də ta ki ja-j-əli ta je kare joo.

5 J-o kadi dingəm kam e nje tuji 6e. Re ki gangi-naa dan *Jipi je ti ki lo je pətə dənangi ti ne. E nje kun də buti lə dije ki Najarəti ti^{24:5}.

⁶ Aw bítí kadi n-tél kí kéy lə Luwə lo kí to njé ti, a j-uwe. [

⁷ Jí ndigí kadi jí gangí ta dœ tí kí go ndukun tí lèje, nə nje kun dø asigar je kí bari-e nə Lisiyasi, re indé tøgi taa-e-n jije tí.

⁸ Ningə un ndune kadi njé kində ta dœ tí ræi noi tí.] Kin e idæ-je ta ø, i wa a oo kadi ta je kí j-æli dœ tí kin e ta kí røjeti.»

⁹ Jípi je indé røde naa tí kí Tærtulusi eí nə, ta je kí el dø Pol tí e ta kí røjeti.

Pol un ta tane tí no Pælisí tí kí nje kóbe

¹⁰ NJé kóbe ra ne madí adi-n ta ræbi Pol kadi el ta. Be ø, Pol un ta tane tí e nə: «M-gær kadi asi bal ngay e isi gangí ta me be tí lèje ne. Ningə, e kí go taa kí m-taa mei e m-a m-naji-n ta døm tí noi tí.

¹¹ Asi kadi jí wa isangi gine e a igær maji. Kaw kí m-aw Jorijalæm tí m-øsi døm nangi no Luwə tí kin, man dø ndø kí døgí gide e joo al bøy.

¹² Ningə, lokí m-aw kin, e gin kæy tí lə Luwə, e se gin kæy kaw-naa tí lə *Jípi je, e se lo madí tí kí rangí me be bo tí noø, døw kí oo-je, j-isi jí naji-naa ta tí kí døw madí, e se oo-m m-isi m-sulə dije goto.

¹³ Taa dije wa kí ai ne kam, asi kadi øji ne madí kare dø ta tí kí indé døm tí kin, kadi e ta kí røjeti, al tø.

¹⁴ Ningə, m-gær noi tí ne tækí, m-isi m-ra kíla bøe lə Luwə lə bawm je. M-ra kíla kin kí go ræbi kí øi je kí indé tødøm tí kin, ooi kadi e go ræbi kí loe tí al. Mi m-o kadi ne je pæti kí ndu-kun lə *Moji el tae, kí ne je pæti kí njé kæl ta je kí ta Luwə tí øli tae øi ne je kí røjeti.

¹⁵ M-indé mem dø ne tí kin rø Luwə tí. Ningə øi je ka, indé mede dø tí tø. Pæti, j-indé meje tí kadi dije kí njé ra ne kí dana kí njé ra ne kí dana al, a j lo koy tí.

¹⁶ È mbata kin e, m-indé tøgi dø røm tí mba kadi angalm uwø-m kí ta no Luwə tí al ním, no dije tí al ním tø.

¹⁷ Go bal je tí kí bay bay kí m-goto, m-re kí la kadi m-ra-n ki dije læm, taa kí kadi-kare kadi m-adí Luwə tø.

¹⁸ Lo kin tí, e Jípi je kí Aji tí, e ingæi-mi m-a m-ra kují ne ra je kí mba kay rø njay gin kæy tí lə Luwə. Lokí ingæi-mi kin, dije uwøi-naa gidim tí al ním, taa døw ra ne kí biriri al ním tø^x.

¹⁹ NGa ningə, e Jípi je kí Aji tí ka kin e re a ræi noi tí ne kadi tø indé tø døm tí, lokí re awi sám kí ta madí.

²⁰ A re e be al tø ningə, njé kində tø døm tí kí ai ne kí kin, øli ta ne kí m-tøl ø ooi tae, lokí m-a-n no njé gangí ta tí lə Jípi je ka kin adi j-o.

²¹ Ta kare kí m-un ndum taa noðe tí m-æl m-æ nə: «E kí mba kadi kí m-adí mem kadi njé koy je a j lo koy tí e m-a-n noði tí lo gangí ta tí ne^y», kin wa ø e ta kí kare ba kí ai dø tí wa taa.»

²² Pælisí kí gær ræbi lə Kirisi maji^y, ør ndø kæte, ningə øl-de ø nə: «NDø kí Lisiyasi kí nje kun dø asigar je re ø tø m-indé manjí tø læsi kin bøy.»

²³ Ningə adi ndune adi kí bo lə asigar je kí bu, kare kí nje ngøm Pol kadi ngøm-e dangay tí. Næ ke ø kadi iyø Pol adi ilø røne, taa kadi iyø ta ræbi adi døw lie kí ra kí ge kadi n-ra sie ka, kadi ra sie tø.

Pol a no Pælisí tí øi kí nee Dirusil

²⁴ Asi ndø je go tí, Pælisí tøl ræi kí nene Dirusil kí e Jípi. Lokí ræi, ilø adi ræi kí Pol adi øl-e tø kí dø kadi-me Jæju Kirisi tí.

²⁵ Næ lokí Pol øl tø teø-n dø ne ra tí kí dana, kí kuwø rø gin tøgi tí, kí ta kí gangí kí a re ba, bøl ra Pælisí adi øl Pol ø nə: «Asi ngata, ø aw tø ndø kí m-ingø døkagilo kí rangí ø m-a m-bari bøy.»

²⁶ Ningə ga mene tø tækí Pol a adi-ne la wa, adi taa taa, ba Pol adi re wal sie tø.

²⁷ Bal man joo dø Pol tí, ningə Pørsiyusi Pøsitusi ør to Pælisí. Pælisí ndigí kadi n-ra ne kí nøl *Jípi je adi iyø Pol dangay tø ba.

25

Pol ndigí kadi n-aw no nje kóbe tí kí bo kí Rom

¹ NDø mitø go ree dønangi tí kí kadi a ø ne dø tí, Pøsitusi jø Søjare tø aw Jorijalæm.

² Lo kin tí, kí bo je lø njé kíjø ne mæsi kadi-kare je kí kí bo je lø *Jípi je, ræi sækí dø Pol røe tø.

³ Me sækí tí, døjí Pøsitusi kí no kæmde tø kadi ra sæde ø ilø kí Pol Jorijalæm. Næ kí røjeti ba, indé dø ta naa tø kadi tø gangí Pol dø ræbi tø tøli-e.

^x 24:18 17-18: 21.17-28 ^y 24:21 23.6 ^ø 24:22 23.24

⁴ Nq̄o be, Pəsitusi əl-de ə nə: «Pol e dangay ti Səjare, taa mi wa k̄i dəm ka ndə ngay al ə m-a m-təl kadi m-aw Səjare ti.

⁵ Ə nə, re dingəm kin ra nə k̄i go ti al nq̄o ba, maji kadi k̄i bo je ləsi awi səm naa ti səki-e.»

⁶ Pəsitusi ra ndə k̄i ası Jijoo, a re ngay ə dəgi be par, ə təl aw Səjare ti gogi. Lokı təl re ə, lo ti k̄i rangi go ti ningə, aw lo gangi ta ti, un ndune adi rəi k̄i Pol noq̄ ti.

⁷ Lokı Pol re, Jipi je k̄i j̄ Jorijaləm ti iləi-naa gəi dəe, ındəi ta je k̄i nḡa nḡa ngay dəe ti. Nə ası kadi əji nə je k̄i rəjeti k̄i ay njay be də ti al.

⁸ Be ə, Pol naji ta dəne ti ə nə: «M-ra nə madi k̄i majal k̄i ndu-kun lə Jipi je al n̄im, k̄i kəy lə Luwə al n̄im, taa m-əsi-n ta Səjar al n̄im tə.»

⁹ Pəsitusi k̄i ndigi ra nə k̄i nəl Jipi je, əl Pol ə nə: «İndigi kadi aw Jorijaləm ti kadi gangi ta dəi ti də ta ti kin ta kəmm tə a?»

¹⁰ Ə Pol ə nə: «Jagi, e nq̄ lo gangi ta ti lə nje koße k̄i bo Səjar ə k̄i m-a ti, ə e lo k̄i a gangi ta dəm ti titi. Tək i wa ığər-n maji, nə madi kare k̄i majal k̄i m-ra k̄i Jipi je goto.

¹¹ Kin ə re m-ra nə k̄i dana al, ə se m-təl nə k̄i ası koym, ə m-a mbati koy al. A re ta je k̄i ındəi dəm ti e ta je k̄i rəjeti al ə, dəw k̄i a ilə-m jide ti goto. M-dəji kadi m-o Səjar.»

¹² Lo kin ti, Pəsitusi əli-naa ta k̄i njé kəj̄i ta je ləne, ba go ti əl Pol ə nə: «İdəji kadi o Səjar ba, a aw nq̄ Səjar ti.»

Pol a nq̄ Agiripa ti əi k̄i Bərənisi

¹³ Ası ndə je go ti, ngar Agiripa əi k̄i konane Bərənisi rəi Səjare ti mba kuwə ji Pəsitusi.

¹⁴ Rai ndə je ası ta ti rəe ti nq̄o, adi Pəsitusi ındə ta lə Pol nq̄ ngar Agiripa ti əl-e ə nə: «Pəlis iya dingəm madi dangay ti nq̄o.»

¹⁵ Adi lokı m-aw Jorijaləm ti, k̄i bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je, k̄i k̄i bo je lə *Jipi je rəi səki-e rəm ti, ə dəji-mi kadi m-gangi ta koy dəe ti.

¹⁶ Ə m-əl-de tək i rəbi ra-e lə dije k̄i Rom ti e be al. Dəw k̄i Rom ti a ilə dəw ji njé səke je ti k̄i kanji kadi dəwe ingə ta rəbi naji-n ta dəne ti nq̄ njé səke je ti al.

¹⁷ Be ə, rəi ne, ningə, m-ndigi kadi ndə je man kare al, adi lo ti k̄i rangi go ti par ə m-aw lo gangi ta ti m-adı rəi k̄i dingəm ka kin.

¹⁸ M-ga mem ti kadi nə madi k̄i nḡa k̄i ra to nq̄, nə loki njé səke je rəi ningə, dəw oo lo nə madi k̄i nḡa k̄i ra k̄i kadi ındəi ta dəe ti be al.

¹⁹ E ta k̄i naji par ə naji-naa ti səde əji dərəbi ra Luwə ləde əi je wa n̄im, əji dəw madi k̄i təe nə Jəju k̄i oy ə Pol ə nə əsi kəm ba.

²⁰ Ta ləde kin, m-gər lo kuje k̄i kadi m-ra ti al, adi m-dəji Pol ə wa m-ə nə se ndigi kadi aw Jorijaləm ti kadi e k̄i gangi ta kin dəe ti wa.

²¹ Nə Pol ndigi kadi nje koße k̄i bo k̄i Rom ti taa oo ta ləne. Be ə, m-un ndum kadi ngəmi-e dangay ti, bəti kadi tə m-ilə sie madi nje koße k̄i bo k̄i Rom ti, Səjar.»

²² Agiripa əl Pəsitusi ə nə: «M-ndigi ngay kadi m-o ta lə dingəm kin tə.» Ə Pəsitusi əl-e ə nə: «Lo ti ə a oo ta k̄i tae ti.»

²³ Lo ti k̄i rangi, Agiripa əi k̄i Bərənisi rəi k̄i dije ngay gode ti, urii lo gangi ta ti. K̄i bo lə asigar je k̄i k̄i bo je k̄i me fe bo ti əi səde. NGa ə, Pəsitusi un ndune adi rəi k̄i Pol.

²⁴ Lokı Pol re, Pəsitusi un ta əl ə nə: «İngar Agiripa k̄i dije pət i əsi ne, oi dəw kin. E ə kosi Jipi je ngay rəi səki-e rəm ti ne je, k̄i Jorijaləm ti je. Lokı səki-e, uni ndude k̄i taa əi nə e dəw k̄i səbə kadi goto kə.

²⁵ K̄i rəm ti, mi m-o nə madi k̄i nḡa k̄i ra k̄i ası koy al. Ningə, tək i e wa dəji kadi n-oo nje koße k̄i bo k̄i Rom ti, m-un ndum kadi m-adə aw.

²⁶ M-gər ta wa k̄i kadi tə m-ndangi me makitib i ti m-adı nje koße k̄i bo k̄i Rom ti əji də ta lie kin al. E be ə, m-adı re nosi ti ne, k̄i bo təy, m-adı re noj i ngar Agiripa kadi tə go ta ti k̄i a idə-je ba, m-ingə nə k̄i kadi tə m-ndangi.

²⁷ Tədə m-o kadi e nə k̄i go rəbe ti al kadi m-ilə k̄i dangay Rom ti, kanji kəl ta k̄i dije ındəi dəe ti.»

26

Pol naji ta də rəne ti nq̄o Agiripa ti

¹ Agiripa əl Pol ə nə: «Ta rəbi e ləi kadi inajı-n ta də rəi ti.» Lo kin ti, Pol un jine k̄i taa, ningə ta k̄i əl də rəne ti ə to kin:

² «NGar Agiripa, rəm nəl-m ngay kadi m-ingə ta rəbi bone, m-əl-n ta də rəm ti əji-n də ta je pət i k̄i *Jipi je ındəi dəm ti.»

³ M-əl be tado igər nə jibəl ɓe je, ki ta ki naji je ləde pətì maji. Ningə, m-dəjì kadi ilə mei nangi po, kadi o-n ta ki m-a m-əli kin maji.

⁴ Jipi je pətì gəri nə ram je, lo kilə ngirə basam ti. Gəri maji tado m-təgi dan dije ti ləm, Jorijaləm ti.

⁵ Gəri-mi mari ngay, ningə re ndigi ə, asi kadi a mai naje. Mai naje təkì nə ram je e ki go rəbi ra-e ti la *Parisi je, ki e ɓutì ki ngə ngay dan buti je ti ki njé ra ta lə Luwə ləje⁵.

⁶ Ningə ki ɓasine kin, rəi səm lo gangi ta ti, tado m-ində mem maji də nə ti ki Luwə un ndune adi kaje je kadi n-a n-adi-de.

⁷ Gin koji ləje ki dəgi gide joo, indəi mede ti kadi kun-ndu kin a təl tane. Be ə, rai kilə lə Luwə ki təgide kondə ki kada. Ningə e ki mbata kində me də ti kin ə Jipi je indəi ta dəm ti, ngar!

⁸ Ra ban be ə səi Jipi je oi kadi e ta ki rəjeti al kadi Luwə a təsi njé koy je ndəl lo koy ti ə?

⁹ «Mi wa ki dəm, kəte m-o kadi e go ti ngay, kadi m-rə ki təgim, ki rəbi ki dangi dangi kadi dəw ɓa tə Jəju ki Najarəti ti kin al.

¹⁰ Ningə e kin ə e kilə ra-m ki m-ra Jorijaləm ti. Be ə, ki təgi ki m-ingə ki rə ki bo je ti la njé kijə nə məsi kadi-kare je, m-buki-n njé kadi-me je ngay dangay ti. NGa ningə loki gangi ta koy dəde ti ɓa, m-ndigi də ti.

¹¹ Taa taa, m-aw ki lo kaw-naa je lə Jipi je pətì, m-adi-de kə. Ningə m-ində gu dəde ti kadi naji ta gər Kirisi. Mem tingə-m ngay dəde ti, adi m-aw biti gode ti, ki də ɓe je ki rangi, m-adi-de kə⁵.

¹² E goe ti kin ə, m-ii-n m-isı m-aw Damasi ti kadi m-uwə-de. Ki bo je lə njé kijə nə məsi kadi-kare je adi-mi təgi je, adi-mi ndude je, kadi m-ra-n kilə kin.

¹³ NGar, loki mi də rəbi ti, ki kadi ki jam də ɓe ti, m-o kunji madi ki unji itə kadi i dərə ti re gə dəm, je ki njé ki gom ti.

¹⁴ Ji təe j-osı nangi, ningə, m-o ndu dəw madi el-m ta ki ndon ta Ebirə ə nə: "Sol, Sol, mbata ri ə isi adi-m kə be ə?" MBa ri ə uwə roi ngə tə mangi ki uwə rəne ngə ta kində ti lə ɓae be ə? E nə ki ndangi kare!

¹⁵ Lo kin ti m-dəje m-ə nə: "I naa ə Babə?" Ningə, Babə el-m ə nə: "E mi Jəju ki isi adi-m kə."

¹⁶ Ningə i a taa də njai ti. Nə ki m-teə m-ingə-i ə to kin: M-kəti kadi itəl ɓəə kilə ləm, ningə kadi ima naji də koo ti ki o-m kin je, də koo ti ki a o-m ɓəy je.

¹⁷ M-a m-dəbi bagim doi ti ji Jipi je ti ki ji ndəgi dije ti ki m-a m-ilə-i ki rəde ti.

¹⁸ MBa kadi itee kəmde, ər-de lo ki ndul ti, itee səde lo kunji ti. Kadi ər-de kəbe ti lə su, ire səde kəbe ti lə Luwə, kadi Luwə iyə go majal je ləde kə, kadi ingəi lo dan dije ti ki Luwə ər ta dəde ti me kadi-me Jəju ti.

¹⁹ Lo kin ti, NGar Agiriipa, m-tə rə nə koo me ndil ti ki j dərə ti kin al.

²⁰ M-ilə mbə kadi-me Kirisi, ki mbə kiyə go nə ra je ki majal kə. M-ilə mbə kin ki rə dije ti ki Damasi, ki rə dije ti ki Jorijaləm, ki rə dije ti ki dənangi Jude ti ba pətì, ki ki rə dije ti ki əi Jipi je al. Ningə m-dəjì-de kadi kilə ra-de təjì təkì rəjeti, iyəi go nə rade je ki majal kə.

²¹ E mbata kin ə, Jipi je uwəi-mi gin kəy ti lə Luwə kadi n-təli-mi.

²² Nə Luwə dəbi bagine dəm ti biti bone, adi m-a ki dəm taa, m-isı ma naji ki dəm ti nəq dije ti ki boy ki nəq dije ti ki du. M-ilə mbə nə ki rangi al, nə e mbə nə ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti je ki *Moji je əli tae.

²³ Əli təkì Kirisi a ingə kə, a e dəw ki dəsəy ki a i taa dan njé koy je ti tə. Ningə a i taa kadi ilə mbə kunji ki rə Jipi je ti ki ki rə dije ti ki əi Jipi je al.»

²⁴ Pol a ma naji ki dəne ti ba ɓəy ningə, Pəsitusi un ndune ki taa əl-e ə nə: «Pol, doi majal! Nə gər ləi ki ngay tuji doi kə.»

²⁵ Nə Pol əl-e ə nə: «Ki bo, dəm majal al, ta je ki m-əl, e ta ki rəjeti, ki kəme to.

²⁶ NGar Agiriipa gər gin nə je kin maji, adi asi kadi m-tjə rəm katı m-əl-e ta. M-gər kadi nə ki dum-e goto, tado e nə je ki rai nə lo ɓəyə ti al.

²⁷ NGar Agiriipa, adi mei də ta je ti ki njé kəl ta ki ta Luwə ti əli tae kin ə se adi al? M-gər kadi adi mei də ta je ti kin.»

²⁸ Ningə NGar Agiriipa əl Pol ə nə: «Nay ngay al par ə a iyəti angalm kadi m-təl nje kun go Kirisi ə a am!»

²⁹ Pol ile ti ə nə: «Re e ki ngəsine ti, ə se ki ɓəy ti ka, m-dəjì Luwə kadi ra be. Ningə kadi i ki kari par al, nə kadi səi ki dije pətì ki isi ooi ndum ne kin, itəli itoi tə mi be tə. Ke ə kadi

⁵ 26:5 23:6; Plp 3.5 ⁵ 26:11 9-11: 8.3; 9.1-2; 22.4-5

ai me ka dangay ti kin al.»

³⁰ Lo kin ti, NGar Agiripa je, ki nje koþe ki dənangi ti ki no kin je, Bərənisi je, ki ndəgi dije pəti ki eï səde, ɔri rəde gogi.

³¹ Loki isi ori rəde gogi, əli-naa dande ti eï ne: «Dingəm kin ra nə madi kare ki ası kadi dəw təl-e-n ə se uwe-n dangay ti al.»

³² Ə ngar Agiripa əl Pəsitusi ə ne: «Dingəm kin, e dəjì ki dəjì kadi n-aw no Səjar ti kin al ə ası kadi iyə taa.»

27

Kaw Pol Rom ti

¹ Loki uni ndude kadi j-aw ki bato ki Itali ti, iyəi Pol əi ki ndəgi dangay je ki rangi ji nje kun də buti asigar je ki bu ki bari-e nə Juliyusi, me buti ti lə Oguşti kadi ngəm-de.

² J-al me bato ti ki Adırami ti, ki a un rəbi ki ay ngangi lo ki Aji ti. Loki j-əti ji si j-aw, Arisitarki ki Təsaloniki ki dənangi Masəduwan ti e səje naa ti.

³ Lo ti go ti, ji re ji təe Sido. Lo kin ti noq, Juliyusi ki ində kəmne go Pol ti maji ngay, iyə ta rəbi ade kadi aw rə made je ti kadi rai sie.

⁴ Go ti, j-i j-ilə dəje, j-un kadi dər ki bari-e nə Sipir. Ji təl be, tadə nəl un-je ki gogi gogi.

⁵ J-aw j-ində ba bo basi kadi Sili si ti əi ki Pampili gangi. J-aw ji təe Mira, dənangi ti ki Lisi.

⁶ Lo kin ti, nje kun də buti asigar je ki bu, əngə bato ki Aləgijandırı ti, ki isi aw Itali ti, ə adi j-al me ti.

⁷ Ji ra ndə ngay də ba ti. Bato ay ngədi ndəy ndəy ba be, ningə j-ingə kə ngay bəy taa ji təe əe bo ti ki Niði. Nəl əgi-je kaw ki kate, adi ji təe ki rəbi ki gin dər ti ki Kirəti, kaw ki kadi Šalmone ti.

⁸ Lo kəti kəte e lo təl naa. J-əti ndəy ndəy j-ində kadi lo biti taa ji re ji təe lo ti madi ki bari-e nə: «Ta ba ki Maji», basi kadi əe bo ti ki bari-e nə Lase.

⁹ Kagi lo man ngay dəje ti. Dəkagilo kəgi rə ne kuso ki nay kul ti ka də tə^{27:9}, adi kaw ki kate lə bato ka təl re ngə ki ası koy dəw.

¹⁰ E mbata kin ə, Pol ndəji-de ə ne: «Kama je, m-o kadi kin ə re ji ndigi kadi j-uni ta mba ləje ki kate ə, e mba ki ne je a tuji ti. Ningə e bato ki ne je ki me ti par ə a tuji al, darəje wa ka a tuji tə.»

¹¹ Nə nje kun də buti asigar je ki bu oo ta lə Pol al, oo ta lə njé kuwə ngandi bato je əi ki ki bo ki dəde ti yo.

¹² Ta ba kin maji kadi dəw isi titi dəkagilo kul ti al, adi dije ngay ndigi kadi n-aw tə re to ban wa ningə n-teei də dər ti ki Kirəti, ki bari-e Pənisi. Ta ba kin tu rəne ki lo kur kadi ti, i gin əe ti biti ki də əe ti. E ə kadi n-isi titi kadi tə kagi lo kul gangi dəde ti titi.

¹³ Lo kin ti, ngon nəl madi ilə, i ki gin əe ti be re, adi oi kadi ndigi ra ləde a təl tane maji. Be ə, ij taai tuti bato, ə iləi dəde ki kadi dər ti ki Kirəti ngəsi ngəsi isi awi.

¹⁴ Nə ndəy ba go ti par ə, nəl ki bo madi ki bari-e nə Ərakılıq i ki də dər ti, re osi dəde ti.

¹⁵ Nəl un bato dəne ti. Lo kuwə bato nangi tae ti goto, j-iyə rəje ki jie ti adi aw səje ki noq par.

¹⁶ J-aw ji təe gin dər ti, ki bari-e nə Koda. Lo ka kin taa nəl dəje ti, adi j-ingə ta rəbi j-ində-n jije də ngon bato ti.

¹⁷ Loki njé ra kilə me bato ti uni-e indəi me bato ti ki bo əa, doləi bato ki bo ka kin ki kilə əindi əindi. Ji ələ kadi j-aw j-əsi dəje yangira ti ki Sirti, adi uni əindi ngə ki dəoi bato ti iləi-e də man ti, go bato ti. E be ə, nəl aw səje ki noq.

¹⁸ Nəl rə səje ki təgine ngay, adi lo ti də ti, dum dəde ə, buki ne je madi ki me bato ti kə.

¹⁹ NDə ki kə mitə go ti, əyi ne ki rə bato ti ki jide buki kə.

²⁰ NDə ngay, j-asi kadi j-o kadi al nəm, j-asi kadi j-o mee je al nəm. Nəl nay ki lo kilə ti ki təgine, adi dəw ki ində mene də təe ti goto.

²¹ J-uso ne al kagi lo ngay, ə Pol j-a taa dan dije ti, əl-de ə ne: «Kama je, kin ə re oi ta ləm ə j-isi Kirəti ti ba ə, ne je a tuji je, nay kə je be al.

²² Ningə ki basine kin, m-ilə dingəm mesi ti kadi uwəi təgisi ba, tadə dəw ki a tuji dansi ti goto. Ne ki a tuji, e bato ki gin je ti.

²³ Luwə ləm ki m-isi m-ra kilə əə lie kin, malayka lie kare təe həy ki rəm ti kondə ne əl-m ə ne:

²⁴ “Pol, ələ ne madi al. ələ al tədə, səbi kadi a a no Səjar ti. Ningə Luwə a ajı dije pəti ki eï səi me bato ti adi.”

²⁵ E be ə ngakom je, m-dəjì səsi kadi iləi mesi nangi. Madi mem Luwə ləm kadi a təe səje təki əl-n.

^{27:9} Ləbətiki 16.29-34

26 Nə j-a ji təli taje majal də dər ti.»

27 Je me lo ki ndə ti ki kō dəgi gide sə, nə nəl un je aw səje ki də ba bo ti ki bari-e Adiriyatiki. Loki ji təe dan lo ti, njé ra kılə me bato ti ooi kadi je basi ki dənangi.

28 Loki iləi nə ki kadi dəw gər-n ku man ningə, ədi nangi asi tatı ji dəw kuti joo. Loki awi ki kete say ndəy ningə, iləi bəy 6a, ədi nangi lo tatı ji dəw ti dəgi gide mi.

29 Bəli kadi j-aw j-əsi rəje mbal madi ti, adi 6uki gindi ki dəci bato sə kə, ə isi nginəi kadi lo ti law.

30 NJé ra kılə me bato je ti sangi rəbi kiyə bato kadi n-ayi-naa, adi uni ngon bato indəi də ba ti ningə, uni gırə e i nə n-a n-awi kadi n-dəci go kılə gindi ki dəci nə bato ti.

31 Nə Pol el nje kun də buti asigar je ki bu nım, asigar je wa nım ə nə: «Kin ə dije kin isi səje me bato ti ba al ə, dəw kare ka a təe dansi ti al.»

32 Be ə, asigar je gangi kulə ngon bato ka kin ə iyəi-e adi aw.

33 Kete bəy taa kadi lo ti, Pol ilə dingəm me dije ti pəti ə nə: «Oi, ndə dəgi gide sə bone ki isi ingəmi, ki kanji kadi usoi ne.

34 Ningə ki basine kin, m-dəjə səsi kadi uni nə usoi, tədə e kin ə a ra səsi kadi tə itəei kajı ti. M-əl səsi təki ngon bisi də dəw kare dansi ti a osi kə al.»

35 Loki Pol el-de ta ba ningə, un mapa ra oyo Luwə də ti ta kəm dije ti pəti ba uso.

36 Lo kin ti nəq nga ə, dije pəti uwəi rəde nəq usoi ne.

37 Pəti, je dije bu joo ki də siri gide mehe me bato ti.

38 Loki usoi ne dani maji 6a, 6uki gəme ko kadi bato əle kəl.

39 Loki lo ti, njé kuwə ngandı bato je gəri lo al. Nə nə ki ooi e sil ba ki aw təl ta nə də yangira ti par. Ə uni ndude kadi n-rai ndəy ndəy tə re to ban ə n-awi ki bato titi.

40 Ningə tuti gindi je ki dəci bato ti, 6uki ba, ə ai də ti nəq tuti kılə ki dəci nə ləl bato je tə. Go ti, oyı kibə ki nje kuwə nəl taa. Oyi taa kadi tə nəl sur bato aw sie ki də yangira ti ka kin.

41 Loki isi awi 6a, əsi bato dibi yangira ti ki təgi man ki j yo je nə je re əsi naa ti adi a. Nə bato dibi yangira ti tuti tuti adi lo kadi əti kete goto. Ningə goe ki gogi, man re ki təgine ində tuji-n tə.

42 Asigar je adi ndude asi-naa kadi tə nətəli dangay je nə tə ki madi dande ti j ur me man ti ay aw.

43 Nə nje kun də buti asigar je ki bu ndigi kajı Pol, adi əgi-de də kadi rai ndigi ləde. Adi ndune kadi dije ki gəri kal man tosi me man ti kete, awi ki də yangira ti.

44 Ningə kadi ndəge je isi də kagi ti je, də nusı bato ti je, uni gode. E be ə, dije pəti awi teei də yangira ti ki kanji kadi nə madi rade.

28

Pol me 6e ti ki Malti

1 Go təe ki ji təe ta yo ti nga 6a j-o kadi tə dər ki je ti ka kin nə Malti.

2 Dije ki isi də dər ti ka kin uwəi-je ki rəde ti ki rənəl ki dəw oo gəe nja kare al. Rai por ki bo ngay adi j-a ta ti pəti, tədə ndi ədi adi kul ə ngay.

3 Pol saa ngəngirə kadi n-6uki poro 6a, por ra adi li pi təe ti naa jie ti.

4 Loki dije ki me 6e ti ooi li naa ji Pol ti ningə, əli-naa dande ti əi nə: «Ki rəjeti, dingəm kin e nje təl dije. Be ə, təe ta man ti aji ka, ta ki gangi lə Luwə ndigi kadi a ki dəne taa al.»

5 Nə Pol siyə li əle me por ti, ə ngon rəe ki ndəy ka to-e al.

6 Dije pəti nginəi kadi rə Pol ti ə se osi watı oy wa be. Nə loki nginəi pi nə madi ra-e al, əli əi nə: «Dəw kam e yo.»

7 Lo lə ki bo ki də dər ti ka kin, ki təe nə Pibilusi, to kadi lo ti nəq ngəsi. Ə Pibilusi uwə-je ki rəne ti maji ngay, adi-je kəy ji ton nədəje mitə.

8 Ningə baw Pibilusi to moy nangı: rəe təngə je, ndəgi məsi je. Ə Pol i taa aw ində jine dəe ti adi ingə rə nə.

9 Go ti, ndəgi njé moy je ki me 6e ti rəi ingəi Pol adi adi-de rə nə.

10 Dije əsi gonje nəq be. NGa ningə, loki kagi lo asi kadi j-aw ngata 6a, adi-je nə je ki j-aw ki ndooe kadi ra səje də rəbi mba ti.

Kaw Pol Rom ti

11 Ji ra nay mitə nəq be bəy taa kadi j-ilə dəje ki bato ki j Aləgijandırı ti ki bari-e nə Kasitər nım, Polusi nım. Bato kin, kagi lo kul man dəe ti me 6e ti kin.

12 Loki j-aw ji təe Sirakusi, j-isi ti nəq ndə mitə.

¹³ Lo kin tì noq, j-i j-un kadi ba, j-aw ji tē̄ Rəjìyo. Lo ti go ti, nal ki j gin 6e tì ilə ngirə kulə, e ji ra ndə joo ba ji tē̄ Pujol.

¹⁴ Me 6e ti kin e j-ingə ngakoje je ki dəji-je adi ji ra ndə siri səde bəy taa j-aw. E be e j-aw-n ki njaje kadi ji tē̄-n Rom ti.

¹⁵ NGakoje je ki Rom tì ki ooi poyje, rai tiləi kəmje b̄iti lo suki tì ki Apiyusi ki e lo kəy kuso nə je ki mitə. Lokì Pol oo-de, ra oyo Luwə, e təl ingə təgi.

¹⁶ Go tē̄ je Rom ti, adi ta rəbi Pol kadi iši lo ləne ki asigar kare ki kadi iñdə kəmne goe ti.

Pol ma naji lə Jəju Kırısı Rom ti

¹⁷ NDə mítə go ti, Pol ba ki bo je lə *Jipi je kadi rai ingəi-e. Loki kawi-naa, Pol əl-de e nə: «NGakom je, m-ra nə madi m-ɔsi-n ta dije ləje al n̄im, m-ɔsi-n ta nə jibəl 6e lə kaje je al n̄im t̄. Nə Jipi je uwəi-mi Jorijaləm tì iləi-mi dangay ti ji Rom je ti.

¹⁸ Go ta tì ki Rom je dəji-mi, ingəi nə madi ki ası kadi dəw gangi-n ta koy dəm tì al, adi ndigi kadi iyəi-mi.

¹⁹ Nə Jipi je ɔdi al. Lo kin tì, e gu dəm tì kadi m-dəji ka no Səjar tì, ki kanji kadi m-iñdə-n ta də dije tì ləm²⁸.

²⁰ E mbata kin e, m-dəji kadi m-ingə səsi, m-əl səsi ta. Tado e ki mbata nə kində me də tì lə *Isirayəl e m-to-n dangay ti kin.»

²¹ Lo kin tì, Jipi je əli-e e i nə: «J-ingə makitibì madi ki j Jude tì ki əl ta ki dəi tì al, taa ngako je je madi ki kadi rai əli-je ta je ki dəi tì e se bari təi majal ka goto t̄.

²² Nə ji ndiḡi kadi əl-je ta ləi ki ɔji də 6ut̄ ki j me tì kin adi j-o. Tado ji gər kadi ki lo je pəti, dije ɔdi ta lə 6u tì kin al.»

²³ Be e, ɔji-naa ndə ba rai ngay ingəi Pol lo kise tì. Pol ilə-de mbə kōbe lə Luwə. A də ndu-kun tì lə *Moji ki njē kəl ta ki ta Luwə tì, ma-n naji lə Jəju. Taa sangi kadi n-bukide gone ti ɔji də tə Jəju t̄. Əli-naa ta s̄i b̄iti lo səl-de.

²⁴ Dije madi ooi kadi ta ki əl-de e ta ki rɔjeti, nə njé ki nungi mbati kadi mede t̄.

²⁵ Lo ki j sanəi-naa ki ndu kasi-naa al, Pol əl-de e nə: «Ta ki NDil Luwə əl bawsı je ki ta nje kəl ta ki ta Luwə tì Ejay e ta ki rɔjeti.

²⁶ NDil əl-e e nə:

“Aw ingə dije kam e əl-de e nə:

A oi ta ki mbisi, nə a igaři me al; A igaři lo ki kəmsi, nə a oi lo al.

²⁷ Tado ngamede ilə mii. Bəyi mbide je, ndəmi kəmde je, MBa kadi kəmde oo lo al n̄im, mbide oo ta al n̄im. MBa kadi n-gəri nə kare al, nə tə n-ij n-təli rəde gom tì adi m-aji-de²⁹.»

²⁸ Pol təl ilə tì bəy e nə: «Kadi igaři təki, ta kajì lə Luwə kin, ilə-n adi dije ki ei Jipi je al. Ningə ei je a uri mbide kadi ooi.»

²⁹ [Lokì Pol əl ta kin ningə, Jipi je ij taa, awi ki ta ki naji-naa dande tì.]

³⁰ Pol ra 6al joo ta kasi-naa me kəy tì ki uwə. Ningə dije pəti ki rai rəe tì, uwə-de ki rəne tì.

³¹ Pol ilə mbə kōbe lə Luwə n̄im, ndo dije ta ki də Babə Jəju Kırısı tì ki me ki kare ki kanji kadi nə madi ɔge də n̄im t̄.

²⁸ 28:19 25.11 ²⁹ 28:27 26-27: Ejay 6.9-10

Makitibi ki Pol ndangi adi Rom je

Ta ki do makitibi ti ki Pol ndangi adi Rom je

Bal ngay al go koy Jeju ti, ki kje lo koy ti, dije əli təki Jipi je madi ki təli nje kun go Kirisi, te Akilasi je ki Pirisil je kin, ilai ngire kile mbe Poy Ta ki Maji Rom ti. Rom e 6e bo ki e do made je ti dəkagilo kobe ti le dije ki Rom ti. E be ə, lo ki Pol isi ile mbe Poy Ta ki Maji Siri ti, ki Giresi ti, nje kaw-naa je inde ngirede Rom ti ngata. NGa ninge, təki Luwe əl-n Pol kadi aw biti ki dəbəy dənangi ti, Pol un ndune kadi n-aw Rom ti par al, ne kadi n-aw biti Esipay ti. Ninge Pol aw mba lene kin ə se aw al wa ka dəw gər. Ne kadi inden do mba ka kin dana, ndangi makitibi kin adi nje kaw-naa je madi ki isi kawi-naa me key ti le Akilasi əi ki Pirisil (1.7; 16.3-5).

Me makitibi ti ki Pol ndangi kin, inge rəbi əl-n nje kaw-naa je ki Rom ti ay njay adi-de gəri kee nje kaw kile ki rə dije ti ki əi Jipi je al. Ninge ta ki Pol əl-de ə ne: «Poy Ta ki Maji kin e təgi le Luwe ki kadi aji dəw ki adi mene Jeju Kirisi. Kaji ki ile ngirene do Jipi je ti kəte, taa re təe-n do dije ti ki əi Jipi je al» (1.16) kin, kaw do ta je pəti ki Pol əl dije ki dangi dangi naa ti.

Ta ki do kule noji ti ki kadi to dan Jipi je ti ki dije ki əi Jipi je al ə e ta ki bo ngay ki rə dije ti ki dəsəy ki nje kun go Kirisi. Ninge ta kin j-inge me makitibi je ti ki rangi ki Pol ndangi ti, te makitibi ki ndangi adi Galati je be kin. Pol ər go rəbi ki Luwe aji-n dəw ki ra ra ki tae ti ə un mene ade, adi ay njay ti (1.18; 8.39).

Go ti, Pol ile jine do mbati ti ki dam Isirayal je madi mbati Kirisi ngon kagi lo ki nday be. Əl təki mbati Kirisi lede kin a asi kadi ile kagi no ndigi ra ti le Luwe al (9-11). Ninge ki basine kin, maji le Luwe ki təji ki rə dije ti ki əi Jipi je al kin, to kadi dije gəri təki Luwe bar dəw ki ra kadi isi ki dəne taa kisi ki ta dangi mbata ti lie (12.1-15.13).

Pol təl ta makitibi lene ki ta kaw mba lie ki bəy ti dənangi ti ki Rom nim ki ta kuwe ji-naa nim (15.14-16.27).

Dəw ki ile rəne tidə makitibi kin maji, a oo ndigi ra le Luwe ki mba kaji gin dije pəti ki dənangi ti kin kadi e ne ki əti bəy ngay. Ninge a aw səde kadi əi ka awi no Luwe ti ki ngame ki rəjeti, ki səbi kadi j-aw-n no Luwe ti.

Kuwe ji-naa

¹ Mi Pol ki bəe kile le Jeju Kirisi ə m-ndangi ta kin m-adi səsi. Mi ki Luwe bar-m te nje kaw kile, inde-m ta dangi mba kadi m-ile mbe Poy Ta ki Maji lie.

² Poy Ta ki Maji ki Luwe inde ta nje kəl ta ki tae ti kəte, adi əli tae me makitibi ti lie ki ay njay[☆].

³ E Poy Ta ki Maji ki oji do NGone ki oji-e gin ka ti le ngar Dabidi[☆].

⁴ Adi e Babe leje, Jeju Kirisi, ki Luwe un dəe taa te NGonne, ki təgi le NDil Luwe, loki ij-n taa dan nje koy je ti.

⁵ E ki takul Jeju Kirisi ə, Luwe ra-n səm maji adi m-təl-n nje kaw kile lie mba kadi dije pəti ki dənangi ti ne, adi-e-n mede, təli rəde go ta ti lie kadi te ba-n.

⁶ Səi ka səi mbog dije ti kin te. Səi dije ki Luwe bar səsi kadi səi dije le Jeju Kirisi.

⁷ Səi pəti ki isi Rom ti, ki Luwe ndigi səsi ə bar səsi te dije lene, kadi me-maji ki kisimaje le Luwe ki Bawje əi ki Babe leje Jeju Kirisi e səsi naa ti.

Polndigi ngay kadi n-aw n-oo nje kadi-me je ki Rom ti

⁸ Ne ki dəsəy, m-ra oyo Luwe ləm me te Jeju Kirisi ti ki mbata ti ləsi pəti. Tadə dije əli ta ki do kadi-me ti ləsi ki də duniyq ba pəti.

⁹ Luwe ki m-isi m-ra kile bəe lie ki me ki kare, ki go rəbi kile mbe Poy Ta ki Maji le NGone, asi kadi a ma naji ləm. E gər maji təki m-isi m-əl ta ləsi ki dəkagilo je pəti.

¹⁰ Ninge m-isi m-dəje ki ndə je pəti, kadi re e ndigi lie ə, kadi adi-m ta rəbi adi m-aw-n rəsi ti.

¹¹ M-ndigi ngay kadi m-aw m-o səsi, m-adi səsi kadi-kare le NDil Luwe ki kadi ra səsi adi ingai me kadi-me ti ləsi.

¹² Taa, kisiye naa ti, a ra kadi kadi-me ki kare ki j-awi, j-a j-ilei dingəm me naa ti yo ki ne.

¹³ NGakom je ki dəne ki ki dingəm, m-ndigi kadi igori təki, m-sangi rəbi ngay kadi

[☆] 1:2 Ejay 52.7; 61.1 [☆] 1:3 Mt 1.1 [☆] 1:13 Knjk 19.21

m-aw r̄osi ti, n̄e biti bone ka m-inḡe r̄ebi al. M-ndigi kadi m-aw, adi m-inḡe kandi kilə r̄osi ti təki m-inḡe-n r̄o ndəgi dije ti k̄i dənangi ti ne kin be t̄o¹⁸.

¹⁴ Səbi kadi m-ində kəmm go dije ti pəti, njé kəm t̄ē je k̄i njé kəm t̄ē al je, njé n̄e gər je k̄i njé n̄e gər al je.

¹⁵ E mbata kin ə, m-ndigi ngay kadi m-aw m-ilə səsi mbə Poy Ta ki Maji, səi ki isi Rom ti t̄o.

¹⁶ Tədə mi Pol, r̄om səl-m al kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji. Poy ta ki Maji kin e təgi lə Luwə k̄i kadi aji dəw k̄i adi mene Jəju Kirisi. Kaj̄i k̄i ilə ngirəne də *Jipi je ti kəte, taa re t̄ē-n də dije ti k̄i əi Jipi je al.

¹⁷ K̄i r̄ojeti, Poy Ta ki Maji təj̄i r̄ebi k̄i Luwə t̄idə-n dije k̄i adi-e mede dije ti ləne. E k̄i go r̄ebi kadi-me təki makitib̄i lə Luwə əl-n ə n̄: «Dəw k̄i Luwə t̄ide dəw ti ləne k̄i go r̄ebi kadi-me lie, a isi k̄i dəne taa¹⁹.»

Majal lə dije k̄i əi Jipi je al

¹⁸ Luwə isi dərəq̄ ti taa nu, təj̄i wonḡi ləne də dije ti k̄i njé ra majal, njé ra n̄e k̄i go r̄ebi ti al. Kilə rade je k̄i majal uti də n̄e k̄i r̄ojeti.

¹⁹ Kilə ra Luwə to k̄i taga wanḡi kadi dəw gər. Luwə wa təj̄i dije kilə rane k̄i taga.

²⁰ Təki r̄ojeti, lo kilə ngirə kində n̄e je ti nu, n̄e je k̄i to r̄o Luwə ti, k̄i dəw oo-de k̄i kəmne al, k̄i təge k̄i biti k̄i n̄o ti, k̄i kee Luwə, n̄e je kin toi k̄i taga me kilə rae ti kadi dəw gər k̄i n̄e gər k̄i aw-n dəne ti. Adi n̄e k̄i kadi me Luwə a səl-n də dəw ti goto.

²¹ Dije gəri Luwə maji, n̄e mbati kadi əsi kure nim, mbati təl k̄i oyo kade nim, təki səbi kadi raii. Tagade ur-de wale yo, n̄e gər ləde goto, adi iləi r̄ode me lo k̄i ndul ti.

²² Ooi r̄ode tə njé gosi je, n̄e təli mbə je.

²³ Kadi əsi məkəside nangi n̄o Luwə ti k̄i nje koy al ningə, əsi məkəside nangi n̄o n̄e je ti k̄i dije rai-de tə bana kəm dije ti k̄i ndə madi ə a gotoi, təli-de yəl je ti, təli-de da je ti k̄i njade e sə, k̄i njé k̄i nje kagi nangi.

²⁴ E mbata kin ə, Luwə iyə-n-de me n̄e ra je ti k̄i majal k̄i mede ndigi, adi iləi r̄osəl də r̄ode ti əi je wa.

²⁵ Uni n̄e k̄i r̄ojeti lə Luwə mbəli n̄e k̄i ngom. Ningə əsi dəde nangi n̄o n̄e je ti k̄i Luwə ində-de kin yo, ə iyəi Luwə k̄i nje kində n̄e je, k̄i kəsi-gon e lie biti k̄i n̄o ti kin. *Amen.

¹⁸ 1:17 Abakuk 2:4

²⁶ E mbata kin ə, Luwə iyə-n-de me ngur darə ti k̄i to r̄osəl. Nede je, iyəi ta sangi-naa lə dəne k̄i dingəm k̄i go r̄abe ti, ə təli nayi-naa ta sangi-naa ti k̄i go r̄abe ti al.

²⁷ Dingəm je ka iyəi taa sangi nede je, ə nayi-naa ta sangi-naa ti dande əi je wa. Rai ne k̄i kəbi k̄i naa, adi ingəi n̄e kigə go kilə rade k̄i ur səde wale.

²⁸ Lok̄i mbati kadi n-gəri r̄ebi lə Luwə, Luwə iyə-de adi uni r̄ebi k̄i go n̄e gər ti ləde k̄i rugi, k̄i ası kadi ər-de ta r̄ebi al. Lo kin ti, isi ta n̄e ra ti k̄i kadi dəw ra al.

²⁹ N̄e ra k̄i dana al rosı mede, əi njé ra majal je, əi njé ra kəm-nda n̄e lə dije, əi njé me ndul je, janḡi rosı mede, əi njé təl dije, əi njé kəl, njé kədi dije, n̄e rade e k̄i go r̄abe ti al, əi njé təti ta də dije ti,

³⁰ əi je wa isi əli ta k̄i majal də-naa ti, əi njé ba je lə Luwə, njé ta k̄i to, njé kun dəde taa, njé kəj̄i r̄ode, mər ta ləde pəti e də majal ti k̄i ra, əi njé tə r̄o njé kəj̄i-de je,

³¹ n̄e gər ləde goto, əi dije k̄i ooi to mindide al, əi dije k̄i usi-de də dəw ti al, taa ooi kəmto-ndoo lə dəw al t̄o.

³² Gəri ta k̄i gangi lə Luwə maji, kadi dije k̄i njé ra n̄e k̄i be kin, əi dije k̄i ası ta koy, n̄e toi ta ra ti par par. Ningə əi je wa par ə rai al, n̄e dije k̄i rangi k̄i isi rai ka, ndigi səde də ti t̄o.

2

Ta k̄i gangi lə Luwə

¹ I k̄i isi gangi ta də madi je ti, re jj-n n̄a n̄a ka, dəw a iyə go kə adi al, tədə isi gangi ta də dije ti k̄i njé ra n̄e je k̄i majal, n̄e kilə rai to tə kilə rade be t̄o. Adi ta k̄i isi gangi kin, isi gangi ta də r̄oi ti j̄ wa.

² Ji gər maji, kadi Luwə isi gangi ta, k̄i go r̄ebi k̄i dana, də dije ti k̄i njé ra n̄e je k̄i majal k̄i be kin.

³ NGa j̄ k̄i isi gangi ta də dije ti k̄i njé ra n̄e je k̄i majal, ningə isi ra n̄e je k̄i isi rai ka kin tə kin, kadi o ə nə, j̄ a goto me ta k̄i gangi ti lə Luwə, al.

⁴ I, isi kidi ra maji lə Luwə k̄i eti bəl, k̄i kore me lie, k̄i kisi də ti lie, k̄i kanji kadi igər təki, ra maji lie kin isi əsi kadi iyə r̄abe n̄e rai je k̄i majal k̄o.

⁵ Isi ta ra me ngə ti, imbatı kiyə r̄abi n̄e ra k̄i majal k̄o. Lo kin ti, isi kaw wongi k̄i

pangilae al dəi ti, isi nginə-n ndə ki, Luwə ki nje gangi ta ki dana, a re-n kadi oji-n wongi ləne də dije ti ki njé ra nə ki majal.

6 Luwə ki nje kigə dəw ki ra kira kilə rae[⊗].

7 Dije ki uwəi təgide ba me nə ra ti ki maji, isi sangii təba, ki kəsi-gon, ki isi sangi kadi n-oyi al, Luwə a adi-de kisi ki dətaa ki biti ki no ti.

8 Nə njé ki njé kur wale, njé tə rə ta ki rəjeti, a təli rəde go nə ra ti ki dana al, Luwə a mbati-de, a adi wongi lie ki bo osi dəde ti.

9 A adi me-kə ki bəl a ra dije pəti ki njé ra majal. A ilə ngire də *Jipi je ti bəy taa re-n də dije ti ki eī Jipi je al ti.

10 Ningə dije ki njé ra maji, Luwə a adi-de təba, ki kəsi-gon, ki kisi-maje. A ilə ngire də Jipi je ti bəy taa re-n də dije ti ki eī Jipi je al.

11 Tadə kər kəm naa goto rə Luwə ti.

12 Dije ki eī Jipi je al ki rai majal ki kanji gər ndu-kun lə *Moji, a tuji ki go lo gər-e ti al wa kin tə, nə Jipi je ki gəri ndu-kun lə Moji bəti e rai majal, ndu-kun a gangi ta dəde ti tə.

13 Ningə, e njé ki isi ooi ndu-kun mbide ti be par ba Luwə isi ɔr ta dəde al, nə eī njé ki isi ooi, a təli rəde go ti e, Luwə isi ɔr ta dəde ti.

14 Dije ki eī Jipi je al, ki gəri ndu-kun lə Moji al, nə isi rai nə ki ndu-kun dəjì, ki kanji gər kin, eī je wa eī ndu-kun ki nje gangi ta də rəde ti.

15 Me lo ti kin, təji kadi, nə ki ndu-kun dəjì kadi dəw ra kin, e ki ndangi ngəmede ti. Ningə, mede ki isi uwə-de ki ta ka ma naji də ta ti kin, taa gangi ki isi gangi ta də rəde ti je, isi ɔr ta də rəde ti je kin ka ma naje tə.

16 Ningə təki mbə Poy Ta ki Maji ki m-isi milə, el-n, e kin e nə ki a ra nə ndə ti ki Luwə a un Jəju Kırısı kadi a gangi-n ta də nə je ti pəti ki dije bəyəi mede ti.

Jipi je ki ndu-kun lə Moji

17 Ningə j ki isi ɓar rəi Jipi, ki a də ndu-kun ti ngə, rəi isi nəl-i də Luwə ti ləi;

18 ki igər nə ki e ndigi lie maji, ndu-kun ndoi nə kadi iకəti nə ki maji dan ki majal ti.

19 I o rəi maji ngay kadi asi kər njé kəm to je ta rəbi, o rəi kadi i kunji lə dije ki ai lo ki ndul ti,

20 i nje ndo nə nje nə gər al je, nje ndo nə ngan je ki du. I isi ra nə je kin be, mbata o

kadi me ndu-kun ti, ingə nə gər, ki ta ki rəjeti ngata.

21 I isi indo nə dije, nə asi kadi indo rəi i wa al, isi ilə mbə kadi dije bogi al, e ī wa isi bogi.

22 Isi el dije kadi sangi-naa kaya ti al, nə i wa isi sangi dəne je ki lo kaya ti, isi el ta lə yo je ki ra majal, e isi iకə nə me kəy ti ləde.

23 Isi ira rənəl də ndu-kun ti, nə isi al dəe, adi imbatı kəsi-gon Luwə.

24 Lo kin ti, təki ndangi me makitibə ti lə Luwə, dije ki eī *Jipi je al isi eli ta ki mal də Luwə ti mbata kilə rasi səi ki səi Jipi je[⊗].

25 Ningə kadi igəri maji təki kijə məti e nə ki ndae to, lokı dəw isi təl rəne go ndu-kun ti, nə lokı itəl rəi go ndu-kun ti al e, səi ki dəw ki ijkə mətine al, asi-naa.

26 Kin e dəw ki ijkə mətine al, təl rəne go ndu-kun ti e, Luwə a oo-e tə dəw ki ijkə mətine.

27 Dəwe ki ijkə mətine ki go darə ti al, nə təl rəne go ndu-kun ti kin, a gangi ta dəi ti. A gangi ta dəi ti, j ki aw ki ndu-kun ki ndangi me ji ti, taa ijkə məti tə, nə itəl rəi go ndu-kun ti al kin.

28 Təki rəjeti, ke Jipi, e ba gidi ti taga ne al, taa kijə məti e me ndajı ki rə ti kin al tə,

29 nə ke Jipi ki rəjeti e me ti kəy. Ningə kijə məti, e kijə məti ki ngəme ti. E kijə məti ki i rə NDil Luwə ti, bi me ndu-kun ti ki ndangi al. Dəw ki ki ijkə mətine, e dəw ki ingə təji ki rə Luwə ti bi rə dije ti al.

3

Dəw ki dana goto

1 Ke Jipi, maje to ti, kijə məti, ndae to ti.

2 Maje e ngay me nə je ti pəti, tadə, e *Jipi je e Luwə ilə ta ləne jide ti kəte.

3 Ə re ki madi je ai də njade ti al e, ka dənja ti al ləde a ra kadi Luwə yəti ndune al.

4 Luwə a yəti ndune al jagi! Ningə sobi kadi Luwə e nje kəl ta ki rəjeti, a dije pəti eī njé kəl ta ki ngom, təki ndangi me makitibə ti eī nə:

«Sobi kadi dije gəri ka dana ləi me ta kəli ti, A re awi kadi gangi ta dəi ti e, Kadi ta uwəi al, kadi itəqə me ti[⊗].»

5 Kin e re majal ki j-isi ra, təji kadi Luwə e dəw ki dana e, dəw oo ta ki kadi j-el al. Kin e re Luwə ingə təba me majal raje ti, e a noq

[⊗] 2:6 5: Soponi 1.14-18; 2.2-3 [⊗] 2:24 Ejay 52.5 [⊗] 3:4 Pa je 51.6

ra səje wongi a, e dəw kī rɔjeti al. M-əl ta kin be kī go koe ti lə dəw.

⁶ Ningə kadi iğəri təki, Luwə e dəw kī dana al, al jagi. Kin ə Luwə e dəw kī dana al a, a asi kadi gangi ta də duniyə ti al.

⁷ Ningə kin a, kadi me ta ngom ti kī isi teə tam ti, ta kī rɔjeti lə Luwə teə kī taga, kadi Luwə iŋə-n təba a, gine e ri a kadi dəw a gangi ta dəm ti tə nje ra majal bəy a?

⁸ J-a j-əl kī kete par j-ə nə: «Ji rai majal j-adi nə kī maji təe me ti.» Təki dije madi iñdəi ta dəm ti əi nə: mi ə m-ə nə ji ra majal kadi nə kī maji təe me ti ka kin be. Dijee kī əli ta kin asi ta kadi dəw gangi ta koy dəde ti.

⁹ Ningə e nə kī kadi dəw əl-n ə nə: je kī je Jipi je, j-itə ndəgi dije al. J-itə-de al, ningə j-əl ta də tı ngata j-ə nə: Jipi je kī dije kī əi Jipi je al, pəti, əi gin təgi ti lə majal.

¹⁰ Təki makitibi lə Luwə əl-n ə nə: «Dəw kare be kī kadi e dəw kī dana goto.

¹¹ Dəw kare be kī kadi gər nə goto, Dəw kare be kī kadi sangi Luwə goto.

¹² Pəti iyəi rəbi kī maji, ndəmi rəbi. Dəw kare kī nje ra maji goto¹².

¹³ Rəbi mindide to tə be nən kī tae to tagira be,

NDonde e ndon kəl ta kī ngom, NDa tade rosi kī kəngi li¹³,

¹⁴ Isi mani dije man kī to kəl tae al, Tade ati kanana də dije ti¹⁴.

¹⁵ NJade e nja kəy law kī lo təl nə ti,

¹⁶ Lo kī dəi ti 6a, də njade e nə kī tuji kī me-ko.

¹⁷ Əi dije kī gəri rəbi lapiya al¹⁵.

¹⁸ Bəl Luwə kī ndəy goto mede ti¹⁶.»

¹⁹ Ji gər kadi nə je pəti kī ndu-kun əl, əl dije kī əi gin ndu-kun ti, mba kadi ta dəw madi təe əl ta də rəe ti al, a kadi dije pəti gəri go majal je ləde no Luwə ti.

²⁰ E mbata kin a, dəw kī Luwə a tide dəw ti ləne kī go rəbi təl rə go ndu-kun ti goto¹⁷. MBata ndu-kun to mba kadi əji dije adi gəri nə kī gari-e majal.

Luwə tida dije, dije ti ləne kī go rəbi ka də nja ti lə Jəju Kırısı

²¹ Kī ngosine kin, Luwə təji-je go rəbi kī tida-n dije, dije ti ləne¹⁸ kī kanji ndu-kun.

¹² 3:12 10-12: Pa je 14.1-3; 53.2-4 ¹³ 3:13 Pa je 5.10 ¹⁴ 3:14 Pa je 10.7 ¹⁵ 3:17 15-17: Ejay 59.7-8 ¹⁶ 3:18 Pa je 36.2 ¹⁷ 3:20 Pa je 143.2 ¹⁸ 3:21 1.17 ¹⁹ 4:3 Kilə ngirə nə je 15.6

Ningə e, ndu-kun lə Moji kī njé kəl ta je ki ta Luwə ti mai naje.

²² Luwə tida dije, dije ti ləne kī go rəbi ka də nja ti lə Jəju Kırısı. Ta rəbi kin to mbata ti lə dije pəti kī adi mede Jəju Kırısı, tada dije pəti asi-naa.

²³ Diye pəti əi njé ra majal je, adi təba lə Luwə nal-de.

²⁴ Nə Luwə tida-de dije ti ləne kare, kī kanji kadi ugəi nə madi. E kī go me-majı ti lie, me tə Jəju Kırısı ti kī taa-de gin təgi ti lə majal ilə-de taa.

²⁵ E Jəju Kırısı a, Luwə un-e tə nə kigə də majal, me məse ti kī ay, kī go rəbi ka də nja ti lie. Luwə ra be mba kadi təji-n nə ra kī dana ləne, mbata majal je kī dije rai-de kete, tida goe al,

²⁶ dəkagilo kisi də ti lie. Luwə təji nə ra kī dana ləne dəkagilo ti kī bone, mba kadi e-n nje ka dana, taa kadi tida-n dije kī iñdəi mede də me-majı ti lə Kırısı, dije ti ləne tə.

²⁷ Nə kare kī kadi dəw iñdə-n gunə goto, mbata nə kī Luwə a də ti, e təl rə go ndu-kun ti al, nə e kadi-me Jəju Kırısı.

²⁸ Ji gər maji kadi Luwə tida dəw, dəw ti ləne kī go rəbi kadi-me Jəju Kırısı, 6i e kī go rəbi təl rə go ndu-kun ti al.

²⁹ Luwə e Luwə lə *Jipi je par al. Kī rɔjeti, e Luwə ləde par al, nə e Luwə lə ndəgi dije pəti tə.

³⁰ MBata Luwə e kare ba. E a tida Jipi je dije ti ləne kī go rəbi kadi-me Jəju Kırısı nəm, a tida ndəgi dije, dije ti ləne kī go rəbi kadi-me Jəju Kırısı nəm tə.

³¹ Loki j-adı meje Kırısı kin, təji kadi nda ndu-kun goto al. Lo kin ti, ji təji kadi ndae e ngay tə ke yo.

4

Luwə tida Abirakam dəw ti ləne

¹ Kadi j-əl ta lə kaje *Abirakam 6a, nə madi kī iñgə kī go təge ti e wa goto.

² Kin ə Luwə tida Abirakam dəw ti ləne kī takul kilə rae je a, asi kadi Abirakam a iñdə-n gunə wa, nə a iñdə gunə no Luwə ti al.

³ Tada, ta kī makitibi lə Luwə əl ə to kin: makitibi lə Luwə əl ə nə: «Abirakam adi mene Luwə, ə Luwə tide dəw ti ləne¹⁹.»

¹² 3:12 10-12: Pa je 14.1-3; 53.2-4 ¹³ 3:13 Pa je 5.10 ¹⁴ 3:14 Pa je 10.7 ¹⁵ 3:17 15-17: Ejay 59.7-8 ¹⁶ 3:18 Pa je 36.2 ¹⁷ 3:20 Pa je 143.2 ¹⁸ 3:21 1.17 ¹⁹ 4:3 Kilə ngirə nə je 15.6

4 Ningə nē kare, dəw ki ra kılə īngə-n nē kigə go ji, nē ki īngə kin, īngə kare al, nə e nē ki īngə to kılə ti ki ra.

5 Kin ə dəw ra kılə madi al, nə adi mene kadi Luwə e nje tida dəw ki nje ra majal dəw ti ləne ə, Luwə a tide dəw ti ləne, ki go kadi-me Luwə ti.

6 E be ə, *Dabidi un-n ndune ki taa əl-n ta lə maji ki j rə Luwə ti re ki də dəw ti. Adi e dəw ki Luwə tide dəw ti ləne ki kanji go kılə rae je.

7 Dabidi ə nə: «Dije ki Luwə iyə nē rade je ki go ti al kə,

Luwə bər majal je ləde kə, əi njé maji-kur je.

8 Dəw ki Luwə tida majal lie dəe ti al e nje maji-kur[☆].

9 Maji kin e mbata lə njé kijə məti par al, nə e mbata lə njé kijə məti al je tə. Tado j-el j-ə nə: Luwə tida Abirakam dəw ti ləne ki takul kadi-me lie.

10 Ə se nē kin ra nē dəkagilo ti ki ra wa? Se e kete nō kijə məti Abirakam ti ə se e go ti wa? Nē kin ra nē kete nō ti, bə e go ti gogi al.

11-12 Ningə kijə məti re go ti gogi tə ndajı, ki kadi təjı təki Luwə tida Abirakam dəw ti ləne, ki takul kadi-me ki adi mene, dəkagilo ti ki ijə-n mətine al bəy. Lo kin ti, dije ki ijəi mətide al ka Luwə tida-de dije ti ləne nım, dije ki ijəi mətide ka tida-de dije ti ləne nım tə. Ningə Abirakam təl baw dije pəti ki ijəi mətide al, ki adi mede, taa təl baw dije ki ijəi mətide tə. Adi əi njé je ki uwəi kul kijə məti par al, nə uni də nja bawje Abirakam ki un, ə adi mene Luwə kete nō kijə mətine ti kin[☆].

Luwə un mindine mbata ti lə dije pəti ki adi-e mede

13 Luwə un mindine adi *Abirakam ki dije ki gin koji ti lie təki dənangi e nē nduwə ləde. Ningə e ki mbata təl 6a Abirakam təl rəne go ndu-kun ti al, nə e ki mbata tida ki Luwə tide dəw ti ləne ki go rəbi kadi-me Luwə[☆].

14 Kin ə re nē nduwə kin e mbata ti lə dije ki njé təl rəde go ndu-kun ti par ningə, nda kadi-me goto, taa kun mindi lə Luwə ka təl nē ki kəme goto tə.

15 Tado ndu-kun ə e nje re ki wongi lə Luwə. MBata lo ki ndu-kun goto ti, kal də ndu-kun ka goto ti tə.

16 Lo kin ti, nē maji ki Luwə un mindine kadi n-a n-adi dəw kin, dəw a īngə ki go rəbi kadi-me Luwə. Be mba kadi e nē kadi-kare ki Luwə adi, ki ndae to ti mbata lə dije pəti ki adi mede tə Abirakam be, bə mbata ti lə dije ki njé təl rəde go ndu-kun ti par al. Abirakam ki e bawje je dije pəti.

17 Makitibı lə Luwə əl ta də Abirakam ti ə nə: «M-ra-i tə baw dije ngay ki dənangi ti ne[☆].» Abirakam e bawje ta kəm Luwə ti ki ade mene. Luwə ki nje kadi njé koy je ii lo koy ti, ki nje kadi nē je ki kete gotoi, toi.

18 Abirakam adi mene Luwə, adi təl baw dije ngay ki dənangi ti ne təki makitibı lə Luwə əl-n ə nə: «Gin dije ləi a bayi-naa tə mee je ki dərəq ti be[☆].» Lo kin ti, nē ki kadi dəw ində mene də ti goto, nə Abirakam aw ki kində me də ti.

19 Abirakam aw ki 6al ki ası 6asi ki bu kare, ningə gər kadi n-təgi, təgine goto, taa nene Sara ka e kuji tə, nə go lo kin al, adi mene kadi kun mindi lə Luwə ki un kin a ra ne[☆].

20 Abirakam ilə kadi-me ləne kə al, taa mee təsi də kun mindi ti lə Luwə al tə. Ingə təgi tə kingə me kadi-me ti ləne, ilə-n təjı də Luwə ti.

21 Ningə gər dəne ti maji ngay kadi nē ki Luwə un mindi kadi n-ra kin, aw ki təgi kadi a ra-n.

22 E mbata kin ə, Luwə tida-n Abirakam dəw ti ki dana.

23 Ningə lokı makitibı ə nə: «Luwə tida Abirakam dəw ti ki dana,» kin, e ki mbata lə Abirakam ki karne par al.

24 Nə e ta ki səbi dəje tə. Je ki kadi Luwə a tida-je dije ti ki dana, ki takul kadi-me ləje. J-adi meje Luwə ki j ki Babə ləje Jəju dan njé koy je ti.

25 Jəju ki Luwə un-e adi koy mbata majal je ləje[☆], ningə un-e dan njé koy je ti təs sie mba kadi tida-n-je dije ti ləne.

5

Kulə nojı naa ti ki Luwə

1 Lokı Luwə tida-je dije ti ləne ki go rəbi kadi-me ləje, danje sie e ki lapiya ki takul Babə ləje Jəju Kırısı.

[☆] **4:8** Pa je 32.1-2 [☆] **4:11-12** Kılə ngirə nē je 17.9-14 [☆] **4:13** Kılə ngirə nē je 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18 [☆] **4:17** Kılə ngirə nē je 17.5 [☆] **4:18** Kılə ngirə nē je 15.5 [☆] **4:19** Kılə ngirə nē je 17.1, 15-22 [☆] **4:25** Ejay 53.4-6

² E ki takul Jəju Kirisi, ki go rəbi kadi-me a, j-ingə-n maji-kur lə Luwə. Maji-kur ki j-a me ti, j-isı ji ra rənəl, tado j-ində meje də ti kadi j-a je gın təba ti lə Luwə.

³ E ki bo ngay, me kə tə ka ji ra rənəl, tado ji gər kadi kə a re ki kore me,

⁴ Ningə dəw ki nje kore mene, a a də njane ti me ne je tə ki to, a dəw ki nje ka də nja ti, e dəw ki aw ki ne kində me də ti,

⁵ Ningə ne ki ində mene də ti kin, a e ne ki ngom al. Tado Luwə tə-je biyə tə ki ndiginaa ki ində ngameje ti ki go rəbi lə NDile ki adi-je.

⁶ Kirisi re oy mbata ti lə njé ra majal je, lokı j-ası kadi ji ra ne madi ki dərəje al. Ningə oy ki dəkagilo ki Luwə wa oji.

⁷ Dəw ki dana wa mindi ka, ngə ngay kadi dəw a adi rəne koy ti mbata lie. Re dum wa ningə, dəw ki nje ra ne ki maji, a dəw made ki rangi, a uwə rəne bə kadi oy mbata ti lie.

⁸ Lo kin ti, Luwə təji-je ndigi ki ndigi-je ki taga adi j-o. Luwə adi Kirisi re oy mbata ti ləje, dəkagilo ti ki ji nay-n me majal ti ki ra bəy.

⁹ Ningə, təki əsine, kadi rə koy ti lə Kirisi, təl-je dije ti ki dana ta kəm Luwə ti kin ə, ki bo ngay bəy, Kirisi a aji-je ta wongi ti lə Luwə ki a re.

¹⁰ Kəte je njé bə je lə Luwə, nə e wa ilə-je noji naa ti səne ki go rəbi koy NGone. Təki ilə-je noji naa ti ki rəne, e wa a aji-je me kisi kəm ti lə NGone.

¹¹ Ningə e ki kin par al, rəje nəl-je ngay ta kəm Luwə ti, mbata lə Babə ləje Jəju Kirisi ki un-e ilə-n-je noji naa ti ki rəne.

Adam a i ki Kirisi

¹² E ki go rəbi lə dəw ki kare be ki e Adam, a majal re-n də duniyə ti, ningə majal re-n ki koy, koy odi dije pəti, tado dəw ki ra majal al goto, dije pəti rai majal[☆].

¹³ Ningə, kəte taa kadi Luwə təe ki də ndukun adi *Mojı, majal ki ra to me duniyə ti ne ngata, nə təki e dəkagilo ti ki ndukun goto bəy, Luwə tida majal je ki dije isi rai al.

¹⁴ Nə kare, yo o be də dije ti pəti, ilə ngire də Adam ti biti təe-n də Mojı ti. NJé ki ali də ndukun adi, təki Adam al də ndukun adi. Be ka, yo o be dəde ti. Adam e bana kəm dəw ki sobi kadi a re.

¹⁵ NGa ningə, ne ki kadi dəw a oji-n majal lə Adam e ki kadi-kare me-maji lə Luwə kin naa ti goto. E ki rəjeti kadi dije ngay oyi koy majal lə dəw ki kare ki e Adam kin, nə me-maji lə Luwə e ki bo ngay. Ningə ne ki Luwə adi kosi dije ngay kare, ki go rəbi lə dəw kare be par, ki e Jəju Kirisi kin, ndae e ngay.

¹⁶ Kadi kare lə Luwə ki adi kin, kande to ta dangi ki kandi majal lə dəw ki kare ba kin. Majal lə dəw ki kare kin, ndu ki osi də ti e ta ki gangi, nə kadi-kare ki re go ne ra go ti al je ti ki ngay, kande e ta ki kör də ti.

¹⁷ Kin e re, ki ta rəbi lə dəw ki kare be par, ki ta rəbi majal lie, yo o-n be də dije ti pəti ningə, ki ta rəbi lə Jəju Kirisi ki kare wa kin, j-a j-ingə-n ne ki maji ngay ki rə Luwə ti bəy. Diye pəti ki Luwə adi-de maji-kur ki to mbar, ki kadi-kare kör ta də ti, a qı be ki takul Kirisi.

¹⁸ NGa ningə, təki ki go rəbi majal lə dəw ki kare ba ki e Adam, ta ki gangi osi-n də dije ti pəti ka kin a, ki go rəbi ne ra ki dana lə dəw ki kare ba, ki e Jəju Kirisi, dije pəti Luwə a tida-de dije ti ləne kadi isi ki dəde taa biti ki no ti.

¹⁹ Təki, ki go rəbi təl rə go ta ti al lə dəw ki kare ba, dije pəti osi me majal ti ka kin a, ki go rəbi təl rə go ta ti lə dəw ki kare ba, Luwə a or-n ta də kosi dije ti ngay tə.

²⁰ Loki ndukun təe ə, majal oji-n naa ki də ti, nə lokı majal oji naa ti ə, me-maji lə Luwə to mbar mbar ti ti wa bəy.

²¹ Təki majal o-n be ki koy ka kin a, me-maji lə Luwə o be ki kajı mba kadi dije isi ki dəde taa biti ki no ti, ki takul Babə ləje Jəju Kirisi tə.

6

Koy me majal ti, a kisi kəm ba me Kirisi ti

¹ Ta ri e kadi j-əli-naa me lo kin ti e? Se kadi tə ji nayi-naa ki lo ra majal ti kadi tə me-maji lə Luwə to-n mbar mbar ki dəje ti wa?

² Jagi, e be al. Tado j-əi dije ki j-oyi, ji gangi-naa ki majal, nga ra ban be e kadi tə ji təli j-isı me majal ti bəy e?

³ Igəri maji kadi j-əi pəti ki ji rai batəm mbata ti lə Jəju Kirisi, batəm kin təji kadi j-əi dije ki j-oyi naa ti ki Kirisi.

⁴ Ki go rəbi lə batəm kin, dibi-je naa ti sie, me koye ti. NGa ningə, təki Kirisi ii-n taa

[☆] 5:12 Kilə ngirə ne je 2.17; 3.6, 17-19

dan njé koy je tì kì tògì kì atì bøl ngay lè Bawje Luwø ka kin ø, je ka j-isì kì døje taa kisi kì sigi tò.

⁵ Ningø, kin ø re, j-indø røje naa tì kì Kirisi tèki røjeti me koye ti ø, j-a j-ii taa lo koy ti, tèki ij-n lo koy ti kin be tò.

⁶ Kadi ji gør maji tèki, hal døw kì to røjeti kate kin, e kì bø-e kagi-døsi tì kì Kirisi ngata, mba kadi tø majal kì røje ti e kì tuji kø, kadi je-n gin tògì tì lè majal al ngata.

⁷ Tadø døw kì oy, majal ø be døe ti al ngata.

⁸ Kin ø re j-oyi naa tì kì Kirisi ø, j-adø meje kadi j-a j-isì kì døje taa naa tì sie.

⁹ Ji gør kadi Kirisi kì j taa dan njé koy je ti kin, tøl oy gogi al; koy aw kì tògì døe ti al ngata.

¹⁰ Kirisi kì oy, oy koy majal, ningø e koy kì nja kare par, mbata majal je pøti. Ningø kì basine kin, isi kì døne taa mbata lè Luwø.

¹¹ Be tø ø, søi ka, maji kadi oi røsi tø dije kì oyi koy majal, ningø isi kì døsi taa mbata lè Luwø, me njiyø naa tì kì Kirisi.

¹² Maji kadi adø majal ø be dø røsi ti al. Kadi itèli røsi go ndigì tì lè darø al.

¹³ Adø ngon røsi madø kare ra ne kì majal al, kadi tøl ne ra kilø kì go røbe ti al, al. Ne kadi uni røsi ba pøti mbata kilø lè Luwø, tø dije kì ij-taa dan njé koy je ti. Kadi darøsi ba pøti e mbata kilø lè Luwø, kadi tøl ne ra kilø kì dana.

¹⁴ Lo kin ti, majal a ø be døsi ti al, tadø søi gin tògì tì lè ndu-kun al, nø me-maji lè Luwø ø e døsi ti.

Gangi-naa kì majal mba tøl-n rø go ndu Luwø ti

¹⁵ Ta ri ø kadi j-el dø lo kin ti ø? Se j-a ji ra majal mbata ke kì je gin tògì tì lè ndu-kun al, nø je gin tògì tì lè me-maji lè Luwø yo wa? Jagi, e be al.

¹⁶ Igøri bøti kadi kin ø re un røi kadi ira kilø adø døw madø ba, itèl bøø lè døwe kin. Adø re uni røsi kadi irai majal ningø, søi bøø lè majal kadi aw søsi koy ti, a re itèli røsi go ndu Luwø ti tø ningø, tøl rø go ti kin a aw søsi me ne ra tì kì dana tò.

¹⁷ Ji ra oyo Luwø mbata kate søi bøø lè majal, nø kì ngosine kin, itèli røsi kì me kì kare go røbi ne ndo ti kì maji kì ingøi.

¹⁸ Luwø taa søsi ji majal tì ilø søsi taa, adø itèli, søi gin tògì tì lè ne ra kì dana ngata.

¹⁹ M-øl ta lø bøø tø ne kì majal ø se ne ra kì dana øi dije ø isi røi bøø lède be, mbata re e be al ø, kasi al løsi a ra kadi igøri me ta kin al. Tèki kate uni røsi ba pøti indøi ta ne tì kì to nje, kì ne ra kì majal, kì a aw kì døw kadi tø rø Luwø ka kin ø, maji kadi, kì ngosine kin, uni røsi indøi ta ne ra tì kì dana, kì a aw søsi adø ayi njay.

²⁰ Døkagilo tì kì søi bøø lè majal kin, usø søsi dø ne ra tì kì dana al.

²¹ NGa ningø, e ri ø kadi a ingøi me ne tì kin bøø ø? Ne kin e ne kì mesi ole dø ti ø adø søsi røsøl, tadø ta tøl tae e koy.

²² Ningø kì ngosine kin, tèki Luwø taa-n søsi ilø søsi taa, adø itèli bøø kilø je lie, kilø rasi a aw søsi me kay njay ti, kadi ta tøl tae ø ingøi kaji kì biti kì no ti.

²³ Tadø ne kigø kírø majal e koy, ningø ne kadi kì Luwø adø je kare e kaji kì biti kì no ti, me njiyø naa kì Babø lèje Jøju Kirisi.

7

Nje kadi-me Kirisi e døw kì e gin tògì tì lè ndu-kun al

¹ NGakom je kì konanm je, igøri maji kadi ta kì m-isì m-øl søsi kin, m-øl søsi tø dije kì gøri ndu-kun maji. Ningø ndu-kun aw kì tògì dø døw ti loki døw isi-n kì døne taa bøø kin par.

² È be ø, døne kì taa ngaw, ndu-kun døø-e naa tì kì ngawe, loki ngawe isi-n kì døne taa bøø kin par. A kin ø re ngawe oy ba, ndu-kun kì døø-e naa tì kì ngawe kin e døe ti al ngata.

³ Re ngawe isi kì døne taa bøø ø tø taa dingøm kì rangi ningø, dije a ooi-e tø nje kuwø marim. A re ngawe oy ba, ndu-kun e døe ti al ngata, adø re taa dingøm kì rangi ka, døw a oo-e tø nje kuwø marim al.

⁴ Nø kin to be kì røsi ti tø. Søi dije kì oyi naa tì kì Kirisi, me darø ti, igangi-naa kì ndu-kun, adø søi lè døw kì rangi ngata. Døwe kin e Kirisi kì nje kì dan njé koy je ti, mba kadi kilø raje e yø Luwø.

⁵ Tèki røjeti, døkagilo tì kì kate j-isì ji ran nødigì lè darøje, ngur ne ra je kì majal, kì ndu-kun ndu-de kì taa, ødi røne røje ti, adø ji ra ne kì aw søje kì koy ti.

⁶ Nø kì ngosine kin, ji goto gin ndu-kun ti, tadø j-oy, ji gangi-naa kì ne kì kate uwøje dangay ti. Adø ji ra kilø gin tògì tì kì sigi, kì e

toḡi l̄ NDil Luw̄a, b̄i j̄i ra k̄il̄e gin toḡi t̄i k̄i k̄ete k̄i e toḡi l̄ ndu-kun k̄i ndangi k̄in al ngata.

⁷ Ta k̄in mee n̄ ri a? T̄ej̄i kadi ndu-kun e majal a? Jagi, ndu-kun e majal al, n̄ ke a, e ndu-kun a e nje k̄oj̄i-m majal kadi m-ḡer-e. K̄in a re ndu-kun əl-m a n̄: «A ̄ra k̄em-nda al,» al a, re m-a m-ḡer n̄ k̄i bari-e k̄em-nda al. ⁸

⁸ Lo k̄in t̄i, majal inḡe r̄eb̄i k̄i ndu-kun t̄ol ade k̄in kadi ̄nd̄a-n k̄em-nda je k̄i danḡi danḡi mem t̄i. Tad̄o k̄in a re ndu-kun goto a, majal a t̄ol n̄ k̄i koy ko.

⁹ K̄ete loki ndu-kun goto b̄ey, m-isi k̄em. N̄e loki ndu-kun re, majal nga a t̄ol nje k̄isi k̄em.

¹⁰ Ninḡe mi, m-oy, adi ndu-kun k̄i kadi aw s̄em k̄i kaj̄i t̄i ka k̄in, k̄i ɔj̄i d̄om, t̄ol aw s̄em koy t̄i yo.

¹¹ Tad̄o majal, inḡe r̄eb̄i k̄i ndu-kun t̄ol ade ka k̄in, adi ədi-m k̄i go r̄eb̄i l̄ ndu-kun, aw s̄em adi yo.

¹² Lo k̄in t̄i, ndu-kun ay njay, kun-ndu ay njay, e n̄ k̄i dana, e n̄ k̄i maji t̄o.

D̄aw e gin toḡi t̄i l̄ majal

¹³ *NDu-kun k̄i e n̄ k̄i maji, a t̄ol kadi e r̄eb̄i kinḡe yo l̄em al jagi. Ninḡe e majal a e nje re k̄i yo d̄om t̄i, k̄i go r̄eb̄i l̄ n̄ k̄i maji, mba kadi t̄oj̄i-n r̄one k̄i taga, taa kadi t̄oj̄i-n toḡine k̄i r̄ojeti k̄i e majal t̄o, k̄i go r̄eb̄i l̄ kundu.

¹⁴ Ji ḡer kadi ndu-kun e n̄ l̄ NDil, n̄ mi, mi d̄aw k̄i me dar̄o t̄i, k̄i majal ndogi-m.

¹⁵ T̄ek̄i r̄ojeti, m-ḡer k̄em n̄ je k̄i m-isi m-ra-de al. N̄e k̄i m-ndigi ra k̄in a, m-ra al, ninḡe n̄ k̄i n̄el-m al k̄in taa m-ra t̄o.

¹⁶ K̄in a re e n̄ wa k̄i m-ndigi ra al k̄in taa m-ra ninḡe, m-ndigi d̄o t̄i k̄i ndu-kun kadi e n̄ k̄i maji.

¹⁷ Lo k̄in t̄i, e mi 6a m-isi ra n̄ al, n̄ e majal k̄i isi me r̄om t̄i.

¹⁸ Tad̄o m-ḡer kadi me r̄om t̄i k̄i e dar̄o k̄i t̄o k̄in, n̄e ra k̄i maji a isi tit̄i al.

¹⁹ Tad̄o m-ra n̄ k̄i maji k̄i m-ndigi ra k̄in al, a n̄ k̄i majal k̄i m-ndigi ra al k̄in yo taa m-ra.

²⁰ K̄in a, e n̄ k̄i m-ndigi ra al yo a m-ra ninḡe, e mi 6a m-isi ra al, n̄ e majal k̄i isi me r̄om t̄i a isi ra.

[◊] 7:7 Tēē k̄i taga 20.17; D̄etarənom 5.21

²¹ M-ḡer ndu k̄in kadi e be ngata: loki mi, m-ndigi kadi m-ra n̄ k̄i maji ba, n̄e k̄i majal yo a re to ta k̄em t̄i kadi m-ra.

²² Mem t̄i k̄or̄ki ba, m-inḡe r̄onəl me ndu-kun t̄i l̄ Luw̄a.

²³ N̄e m-ḡer me r̄om t̄i kadi toḡi mad̄i ki ranḡi isi n̄o, isi r̄o k̄i ndigi ra k̄i e 6om t̄i. Toḡi k̄in ra adi m-tal b̄ea l̄ majal k̄i isi me r̄om t̄i.

²⁴⁻²⁵ Ki n̄e ḡer l̄em, m-isi m-ra k̄il̄ b̄ea l̄ Luw̄a, n̄e me dar̄o t̄i k̄i t̄o, m-isi m-ra k̄il̄ b̄ea l̄ majal k̄i ̄nd̄a toḡine d̄em t̄i. Mi d̄ew k̄i nje k̄em-to-ndoo, d̄ew k̄i kadi a taa-m ji dar̄o t̄i k̄i e n̄e l̄ yo k̄in goto. T̄ej̄i e k̄i d̄o Luw̄a t̄i k̄i aji-m k̄i go r̄eb̄i l̄ Bab̄e l̄e Jēju Kirisi!

8

K̄isi k̄i d̄o taa k̄i toḡi l̄ NDil Luw̄a

¹ Ki basine kin, dije k̄i ̄nd̄ai r̄ode naa t̄i k̄i Kirisi, ta k̄i ganḡi goto d̄ode t̄i ngata.

² Tad̄o toḡi l̄ NDil Luw̄a k̄i nje kadi d̄ew isi k̄i d̄one taa me kind̄a r̄o naa t̄i k̄i Kirisi, taa-je il̄e-je taa ji toḡi t̄i l̄ majal k̄i toḡi l̄ koy.

³ E n̄e k̄i ndu-kun l̄ *Moji asi kadi ra al, mbata dar̄o k̄i t̄o ra adi t̄oge goto. N̄e Luw̄a ra n̄e k̄in k̄i go r̄eb̄i l̄ NGone wa, ade kadi ɔr majal. Re k̄i dar̄o k̄i tit̄i-naa k̄i ya d̄ew k̄i nje ra majal, ganḡi-n ta d̄o majal t̄i k̄i aw k̄i toḡi d̄o dar̄o d̄ew t̄i.

⁴ Luw̄a ra be mba kadi ndigi ra k̄i dana l̄ ndu-kun l̄ Moji t̄ol tane d̄je t̄i, je k̄i j-isi njiȳa k̄i go ndigi t̄i l̄e Jēju al, n̄e j-isi njiȳa k̄i go ndigi t̄i l̄ NDil Luw̄a yo k̄in.

⁵ T̄ek̄i r̄ojeti, dije k̄i isi gin toḡi t̄i l̄ dar̄ode, isi rai ndigi l̄ dar̄ode, n̄e dije k̄i isi gin toḡi l̄ NDil Luw̄a, isi rai ndigi l̄ NDil Luw̄a t̄o.

⁶ Ra ndigi l̄ dar̄o, a aw k̄i d̄ew b̄e l̄ yo, n̄e ra ndigi l̄ NDil Luw̄a, a aw k̄i d̄ew ade inḡe kaj̄i, a ade inḡe lapiya.

⁷ Ra ndigi l̄ dar̄o, e t̄ol d̄ew nje b̄a t̄i l̄ Luw̄a. D̄ew k̄i nje ra ndigi l̄ dar̄o, e d̄ew k̄i il̄e d̄one gin ndu-kun t̄i l̄ Luw̄a al, tad̄o asi kadi a ra al.

⁸ Dije k̄i isi gin toḡi t̄i l̄ dar̄ode, asi kadi a rai n̄e k̄i n̄el Luw̄a al.

⁹ NGa ninḡe sei je, isi gin toḡi t̄i l̄ dar̄osi al, n̄e isi gin toḡi t̄i l̄ NDil Luw̄a. MBata NDil Luw̄a isi mesi t̄i. Re d̄ew aw k̄i NDil Kirisi mene t̄i al a, e d̄ew l̄ Kirisi al.

¹⁰ Re Kirisi isi mesi t̄i a, dar̄osi k̄in a oy a wa, mbata l̄ majal, n̄e NDil Luw̄a e k̄isi k̄i

də taa ləsi, mbata səi dije kī Luwə tıdə səsi dije tī ləne.

11 A re NDil Luwə kī nje tēe kī Jəju dan njé koy je tī iſi mesi tī a, Luwə kī nje tēe kī Jəju dan njé koy je tī a adi darəsi kī koy təl iſi kəm kī takul NDile kī iſi mesi tī.

12 Lo kin tī, ngakom je kī dəne ki ki dingəm, j-awi kī kirə dəje tī, ningə e kirə lə darə kadi tə jī ra-n ndigi lə darə al.

13 Tadə re iſi ta ra nē tī ki go ndigi tī lə darəsi ə a oyi. A re uni NDil Luwə, itəli kıləra je lə darəsi ba, a iſi kī dəsi taa tō.

14 MBata dije pəti kī NDil Luwə iſi ər-de ta rəbi əi NGan lə Luwə.

15 Tadə NDil kī ingəi-e, e NDil kī kadi ra səsi bəə tī al, taa e NDil kī kadi təl ində bəl mesi tī bəy al tō. Nə e NDil kī nje ra səsi ngan koti tī. E kī ta rəbi lə NDil kin ə j-iſi jī bar-n nē kī nduje kī taa boy j-ə nə: «Aba, Bawje[✳].»

16 NDil wa kin ə e nje təjī ndilje kadi gər təki je ngan lə Luwə.

17 Ə re je ngan lə Luwə ba, je ka j-a j-ingə nē maji je kī Luwə un ndune də tī kadi na-a n-adı dije ləne kin tō. J-a j-ingə nē maji je kin naa tī kī Kirisi, mbata j-ingə kō naa tī sie, kadi je-n naa tī sie me təba tī lie.

Təba kī a re

18 M-gər maji kadi kō kī dəkagilo tī kī bone kin asi naa kī təba kī Luwə a tēe kī dəe kadi jī gər kin al.

19 Nē kində je pəti iſi rəle, iſi ngəmi dəkagilo kī Luwə a təjī-n təba lə ngan ləne.

20 Tadə ne kində je osi gin təgi tī lə təgi je kī ndade goto. E kī me ndigi ləde wa al, nə e Luwə wa ə ndigi be kadi əi gin təgi je tī kin.

21 Ningə iſi indəi mede də tī tə kadi ndə kare ə, a təgi gin təgi tī kī nje tuji-de kī uwəde bəə tī kin. A təgi gin tī kō mba kadi ingəi dəde naa tī kī ngan lə Luwə, taa kadi əi me təba lə ngan lə Luwə tō.

22 Ki basine kin, jī gər kadi nē kində je kin pəti iſi timəi rusi rusi tə dəne kī ndoo ra-e be.

23 Ningə e nē kində je par dərəde al, je kī j-ingə NDil Luwə tə nē kī dəsəy dan kadi-kare je tī Luwə ka, jī timə rusi rusi tō, j-iſi jī ngiñə kadi Luwə təl-je ngane tī, kadi taa-je ilə-je taa.

24 Tadə Luwə aji-je, nə e kin j-iſi jī ngəm tae tə ngəm bəy. NGa ningə, re dəw oo nē kī iſi ngəm tae kī kəmne ningə, e nē kī iſi ngəm

tae al ngata. Dəw kī kadi oo nē kī kəmne, ə təl iſi ngəm tae tə ngəm bəy goto.

25 A re jī ngəm ta nē kī j-o kī kəmje al ningə, jī ngəm tae kī kore me.

26 E be tō a, NDil Luwə iſi re ra-n səje, me təgi goto tī ləje. Tadə jī gər kəl ta kī Luwə təki səbi kadi j-əl-e-n al, nə NDil Luwə wa iſi əl sie ta toje tī kī ndu kī dəw ası gər me al.

27 Ningə Luwə kī gər ngameje, gər nē kī NDil ndigi kadi əl-e, tadə NDil iſi əl ta kī Luwə, mbata maji lə dəje lə Luwə, təki Luwə wa ndigi-n.

28 Jī gər kadi nē je pəti rai nē mba kadi maji kī dəje kī ndigi Luwə, adi e dije kī e wa bar-de kī go kojī tī ləne.

29 MBata njé kī Luwə gər-de kate, ə un ndune dəde tī kadi toi tə NGone Kirisi be, mba kadi Kirisi e-n ngon kī ngatəgi lə kosi ngakoe je.

30 Adi e njé kī Luwə kəti-de kate, Luwə bar-de tō, njé kī Luwə bar-de, ər ta dəde tī tō, ningə njé kī ər ta dəde tī, adi-de təba tō.

NDigi kī Luwə ndigi dəw, e ndigi kī bo ngay

31 Ta kī kadi j-əl də lo tī kin goto. Re Luwə e səje ə, dəw kī kadi a əsi-je ta goto.

32 Luwə kī un kō də NGone tī wa kō al, nə un-e ələ kō mbata tī ləje pəti, a adi-je nē je pəti kare naa tī kī NGone.

33 Dəw kī kadi a ində ta də dije tī kī Luwə kəti-de goto, mbata e Luwə wa ə ər ta dəde tī.

34 Dəw kī kadi a gangi ta dəde tī goto, mbata Kirisi e nje koy. Kī bo ngay, e ə i taa dan njé koy je tī, iſi də ji kō Luwə tī, iſi əl ta kī Luwə kī mbata ləje.

35 Dəw kī asi kadi a gangi-je naa tī kī ndigi kī Kirisi ndigi-je kin goto. E kəm-to-ndoo, ə se me-kō asi al, kində kəm-ndoo, ə se bo, ə se ndoo, ə se tuji, ə se koy, asi al.

36 Makitibī lə Luwə əl ə nə:
«MBata ləi,
Koy e kadi je tī basi kī sī je, kada je, kī lo səlo je.

Dije ooi-je tə da je kī dəw iſi aw səde lo təl-de tī be[✳].»

37 Nə me nē je tī kin pəti, j-a jī tətī rə kī təgi kī ngay kī nje ndigi-je adi-je.

38 MBata m-gər maji, təki rəjeti, kadi e koy al nim, e kisi kī də taa al nim, e malayka je

[✳] 8:15 Mk 14.36 [✳] 8:36 Pa je 44.23

al nim, e tɔgi lə ndil je ki majal al nim, e ne ki bone al nim, ne ki lo ti ti al nim, e tɔgi je ki me duniyɑ ti al nim,

³⁹ e tɔgi je ki taa al nim, e ki nangi al nim, e ne kində madi al nim, ne madi kare ki kadi a gangi-je naa ti ki ndigi ki Luwə ndigi-je kin goto. E ndigi ki ndigi-je ki go rəbi lə Babe ləje Jəju Kirişî kin.

9

Luwə kɔti ngan Isirayəl je ta dije lone

¹ Me kində rɔ naa ti ki Kirişî, ta ki m-aw tə m-əl kin e ta ki rɔjeti bi e ta ngom al. NGa ningə, mem ki kəy wa ka, ki tɔgi lə NDil Luwə, ma naji də ta ti kin kadi e ta ki rɔjeti.

² Me kɔ ki bo ngay ra-m, ningə mem to-m ki də ndɔ je mbata ti

³ lə ngakom je ki gin koji ti ləm. Mndigi kadi darəm wa, Luwə man-m, kadi m-gangi-naa ki Kirişî mbata maji ləde.

⁴ Adi e ngan *Isirayəl je, ki Luwə təlle ngane ti, tɔji-de tɔba ləne adi gəri, un mindine adi-de, adi-de ndu-kun, adi isi kawi-naa noe ti, ilə ndune adi-de^{*},

⁵ taa ei gin koji ti lə kade je ki Luwə barde kete. E ei je a Kirişî təg̊e gin koji ti ləde tɔ. Kirişî ki e də ne je ti pəti. Maji kadi tɔji e də Luwə ti ki dəkagilo ki je ki dəkagilo je^{*}.

⁶ E kin tɔji kadi ndu Luwə təl ne ki ndae goto al. Təki rɔjeti, dije ki gin koji ti lə Isirayəl ei ngan Isirayəl je dərɔ al,

⁷ taa dije ki gin koji ti lə *Abirakam ei ngan tie je pəti al, tado Luwə el Abirakam e nə: «E ki gin koji lə *Isaki e j a ingə-n dije ki gin koji ti ləi^{*},»

⁸ Nə kin tɔji kadi ngan ti Abirakam pəti ei ngan lə Luwə al, nə e ngan je ki oj-i-de ki go kun-ndu ti lə Luwə ki un adi Abirakam e ei ngane je ki rɔjeti.

⁹ MBata Luwə un ndune be e nə: «Dəkagiloe wa kin be a, m-a m-re, ningə Sara a ingə ngon kare^{*}.»

¹⁰ Lo kin ti, gine gangi al 6əy, Rəbeka ka e noq 6əy tɔ. E ki Isaki ki kare wa ka kin tə oj-i-n nga ndingə je ki joo.

¹¹ NGa ningə, kete no koji ngan je ti kin, lokî rai ne ki maji ki ne ki majal al 6əy a,

Luwə kɔti ki kare ki go me ndigi ti ləne mba kadi ndigi ra lie təl-n tane.

¹² Luwə kɔti ngon kare ki go ndigi ti lə dəw madi al, nə e ki go ndigi ti lie e Luwə ki 6arde, a el-n Rəbeka e nə: «NGon ki ngatɔgi a ra 6əə lə e ki du^{*}.»

¹³ Ta kin təg̊e təki makitibi lə Luwə el-n e nə: «M-ndigi *Jakobi, a m-mbatı Esuwa^{*}.»

¹⁴ Ta ki kadi j-əl də lo kin ti goto, Luwə e nje ra ne ki dana, ne ra ki dana al goto rəe ti jagi.

¹⁵ Tado el *Moji e nə: «M-a m-ra maji ki dəw ki kadi m-ra sie maji, a m-a m-o kəm-to-ndoo lə dəw ki kadi m-o kəm-to-ndoo lie tə^{*}.»

¹⁶ E kin e ki go ndigi ti lə dəw madi al, taa e ki go kile ti ki ra ngay al tɔ, nə e ki go ndigi ti lə Luwə ki nje koo kəm-to-ndoo.

¹⁷ E be tə a, Luwə el-n ta ngar Parawo me makitibi ti ləne e nə: «E mi wa a m-ində-i lo kin ti mba kadi m-ɔj-i-n tɔgim ki rɔi ti, a kadi təm ba-n ta dije ti pəti ki dənangi ti ne tə^{*}.»

¹⁸ Lo kin ti, kadi ji gər təki Luwə oo kəm-to-ndoo lə dəw ki go me ge ti ləne, a adi me dəw ngə ki go me ndigi ti ləne tɔ.

Wongi ki koo kəm-to-ndoo lə Luwə

¹⁹ Dəw madi a el-m e nə re Luwə ra ne ki mee ndigi ningə, se ra ban a isi aw ki ta ki dije 6əy wa? Tado dəw ki kadi tə rɔ ndigi lie goto.

²⁰ Nə j dəw kare par j nə a kadi inajı ta Luwə ti e? NGoo asi kadi a el 6ane e nə: «MBari a ira-m adi m-to be,» wa al.

²¹ NJe kibə ngoo, asi kadi, ki wanji ki kare wa kin, ibə-n ngoo ki gate e ngay, a ki wanji ki kare wa kin, ibə-n e ki gate e ngay al tɔ.

²² Lo kin ti, Luwə ndigi ngay kadi ɔj-i wongi ləne, a adi dije gəri təge tɔ, nə ore mene a təl ore 6əy də dije ti ki asi tuji, kadi 6ungı wongi ləne dəde ti, tuji-n-de kɔ.

²³ Nə, Luwə ndigi ngay tə kadi n-tɔji təba ləne ki rɔ dije ti ki asi koo kəm-to-ndoo, ki inđə dəde dana kete mba kadi isi səne me təba ti ləne.

²⁴ NGa ningə, dije kin e j-əi je ki Luwə barje. Bar-je dan *Jipi je ti par al, nə bar-je dan ndəgi dije ti ki ei Jipi je al tɔ.

²⁵ Ningə e ta ki Luwə wa el me makitibi ti lə Oje e nə:

* 9:4 Təg̊e ki taga 4.22; Dətərənom 7.6; Oje 11.1 * 9:5 Knjk 2.29 * 9:7 Kilə ngirə ne je 21.12 * 9:9 Kilə ngirə ne je 18.10 * 9:12 Kilə ngirə ne je 25.23 * 9:13 Malasi 1.2-3 * 9:15 Təg̊e ki taga 33.19 * 9:17 Təg̊e ki taga 9.16

«Dije kí kete aí dije lém al,
M-6ar-de dije lém bone,
θ dije kí kete aí njé ndigi je lém al,
M-6ar-de njé ndigi je lém bone[☆].
26 NGa ningə, lo tí wa kí dije əli-de tí aí nə:
“Sai dije lə Luwə al” kin,
A bari-de tí, ngan lə Luwə kí nje kísi kám
ba[☆].»

27 Ejay ilə mbé kí yané tə, əji-n də ngan
*Isirayəl je a nə: «Kin a re ngan Isirayəl je
bayı̄-naa tə yangira kí ta ba tí be ka, e njé
kí madı̄ je par a a ingəi kajı̄.

28 Tadə Babə el a nə ta ləne n-a n-təl tae
kadi osi taga rapi nim, kalangi ba nim tə
dənangı̄ tí ne[☆].»

29 Ningə e tə ko ta kí Ejay wa ka el 6ay a nə:
«Kin a re Babə kí nje təgi patı̄,
Iyə dije madı̄ tə gin kojī ləje al a,
Re j-a ji to tə Sodom be,
Re j-a ji titi naa kí Gomər be[☆].»

Isirayəl aí kí kajı̄ kí re kí go rəbi kadi-me Kirisī

30 Ta kí kadi j-əl də ta tí kin a to kin: dije
kí géri Luwə al, kí sangi rəbi kadi n-əi dije
kí dana al, nə Luwə or ta dəde tí adi təli dije
kí dana. Təli dije kí dana kí go rəbi kadi-me
Kirisī.

31 NGa ningə, ngan *Isirayəl je kí sangi
kadi n-əi dije kí dana kí go rəbi lə ndu-kun
taa, teēi lo ndu-kun tí ka kin al.

32 Teēi loe tí al mbata ooi kadi e nə kí n-a
n-ingəi kí rəbi kíla kí ra yo 6i kí rəbi kíndə
me dəra maji tí lə Kirisī al. Lo kin tí, awi tigəi
njade mbal tí, awi tə kosi.

33 Təki makitibı̄ lə Luwə el-n a nə:
«Oi, me 6e bo tí kí Siyō,
M-ində mbal kí nje tigə dəw noq,
E mbal kí nje tigə dəw kíla,
Nə dəw kí ade mene, nə a tule naa tí al[☆].»

10

Jipi je kí dije kí aí Jipi je al, Bade e kare ba

1 NGakom je, nə kí uwə mem ngay kí m-isi
m-dəjı̄ Luwə mbata tí lə *Jipi je, e kadi ingəi
kajı̄.

2 Tadə m-ası̄ kadi m-ma najı̄ ləde, təki
tingəi bil mbata tí lə Luwə, nə ke a e tingə kí
nə gər goto me tí.

3 Təki rəjeti, géri rəbi kí Luwə isi or-n ta də
dije tí al, adi isi sangi rəbi kin kí dəde aí je
wa. Lo kin tí, aí je, gotoi də rəbi tí kí Luwə isi
or-n ta də dije tí.

4 Tadə Kirisī a e ta təl ta ndu-kun, mba
kadi dəw kí ade mene 6a, Luwə or ta də
dəwe tí.

Kajı̄ to mbata dəw kí ra kí adi mene Babə

5 *Moji wa el ta əji-n də kör ta də tí kí go
rəbi lə ndu-kun a nə: «Dəw kí təl rəne go
ndu-kun 6a, dəwe a ajı̄ kí rəbi lə ndu-kun ka
kin[☆].»

6 Ningə ta kí əji də kör ta də tí kí rəbi kadi-
me a to kin: «Otı̄ kadi el mei tí a nə: nə a aw
dərə tí wa?» Tadə Kirisī j dərə tí a re.

7 Taa, nə a aw ko wa ka, el be al tə, tadə
Kirisī j lo koy tí dan njé koy je tí.

8 Makitibı̄ lə Luwə el a nə: «Ta lə Luwə e
kadi ti basi, to tai tí kadi el, e ngamei ti. E ta
kin a j-isi j-ilə mbę̄[☆].»

9 Təki rəjeti, re ta teē tai tí təki Jəju e Babə,
a re adi ngamei kadi Luwə un-e taa dan njé
koy je tí 6a, a ingə kajı̄.

10 Tadə kadi-me kí j ngame tí a Luwə a or
ta də dəw tí, ningə ta kí teē ta dəw tí a aji
dəw tó.

11 Tadə makitibı̄ lə Luwə el a nə: «Dəw kí
ra kí ade mene, nə a tule naa tí al[☆].»

12 Lo kin tí, dangi dangi goto dan *Jipi je tí
kí dije kí aí Jipi je al. Pəti Babə kí kare wa kin
a e Babə ləde. E kí nje kadi nə maji dije patı̄
kí 6ai təe.

13 Tadə makitibı̄ lə Luwə el a nə: «Dəw kí
ra kí 6a tó Babə a ingə kajı̄[☆].»

14 NGa ningə, kin a dije adi-e mede al a, lo
kadi a 6ai təe goto, a kin a dəw el-de ta lie al
a, lo kadi a adi-e mede goto, a kin a dəw kí
nje kíla mbę̄ ta lie goto a, lo kadi a ooi ta lie
goto tó.

15 A kin a dije kí njé kaw kíla je gotoi a, lo
kadi dəw a ilə mbę̄ ta lie goto tó. Makitibı̄
lə Luwə el ta də tí be a nə: «E nə kí to rənəl
ngay kadi dəw oo nja njé kíla mbę̄ Poy Ta kí
Maji[☆].»

16 Nə dije madı̄ mbati təli rəde go Poy ta tí
kí Maji. NGa ningə, Ejay dəjı̄ ta də lo kin tí a
nə: «Babə, dəw kí taa meje də mbę̄ tí kí j-ilə
kin goto[☆].»

☆ 9:25 Oje 2.25 ☆ 9:26 Oje 2.1 ☆ 9:28 27-28: Ejay 10.22-23 ☆ 9:29 Ejay 1.9 ☆ 9:33 Ejay 8.14-15 ☆ 10:5
Ləbətiki 18.5 ☆ 10:8 6-8: Dətərənom 9.4; 30.12-14 ☆ 10:11 Ejay 28.16 ☆ 10:13 Juwəl 3.5 ☆ 10:15 Ejay 52.7
☆ 10:16 Ejay 53.1

17 Jí gér tákí dəw a adí mene kí go rəbí lə Poy Ta kí Mají ki oo, nga ningə, Poy Ta kí Mají kin, e mbé ta lə Kírisi.

18 Ó kadi m-dəjí m-o se Jípi je ooi ta kin al bití wa? Ooi ta kin mají. Tadə makitibí lə Luwə əl ta də tí ə nə:
«NDu njé kilə mbé Poy Ta kí Mají aw kí də 6e je pəti, taa, dije kí isi dəbəy lo je tí kí dənangi ti ne pəti ka, ta kí tade tí osi mbide tí tə[☆].»

19 Ó kadi m-dəjí m-o se ngan *Isirayəl je géri me ta kí 6a kin al wa? Moji əl ta kí ta Luwə tí də lo kin tí ə nə:
«M-a m-adí jangí ra səsi də dije tí kí dəw gər gínde al,

M-a m-adí wongí ra səsi ngay də dije tí kí əi dije kí ne gər ləde goto[☆].»

20 Ejay aw bití əl ta kí ta Luwə tí ə nə:
«Dije kí sangi ka sangi-mi al, ingəi-mi,
M-teé kí dəm taga m-adí dije kí dəjí-mi ne madí al.»

21 Nə kí əjí də ngan Isirayəl je, Moji əl də tí ə nə:
«NDə je pəti, m-ılə jim m-adí dije kí njé təl rəde go ta tí al,
Dije kí njé tə rə[☆].»

11

Luwə mbati ngan Isirayəl je al

1 M-dəjí kadi m-o se Luwə mbati dije ləne kí əi ngan *Isirayəl je kin wa? Jagi, Luwə mbati ngan Isirayəl je al. MBata mi kí dəm, mi ngon Isirayəl, mi gin koji tí lə *Abirakam, me koji tí lə Bənjame.

2 Luwə mbati dije ləne al, əi dije kí kəti-de kəte mari nu. Səi je, ta kí nje kəl ta kí ta Luwə tí Eli, əl me makitibí tí lə Luwə, səkí-n də ngan Isirayəl je rə Luwə tí kin, igəri mají.

3 Eli əl ə nə: «Babe, təli njé kəl ta je kí tai ti pəti tigə, lo je kí dije isi iləi kadi-kare tí adi-ni kin, budi-de nangí mur mur, e mi kí karm par ə m-nay, ningə isi sangi kadi n-təli-mi tə.»

4 Nə ta kí Luwə tur-e tí ə to kin: «M-ngəm dije dibí siri ta dangi, tə dije ləm, kí əsi məkəside nangí no yo bal tí al[☆].»

5 Be tə ə, dəkagilo tí kí bone, ngon buti ngan Isirayəl je madí nayi-naa, kadi isi tə dije kí Luwə kəti-de kí go me-mají tí ləne.

6 Luwə kəti-de kí go me-mají tí ləne, 6i e ki go kilə rade tí al. Re e be al ningə, me-mají lə Luwə kin a e me-mají kí rəjeti al.

7 Me ta kin nə ri ə? Mee nə ne ki ngan Isirayəl je sangi, ingəi née al, ningə e dije ki Luwə wa kəti-de ə ingəi. Ba ndəge je, təli njé me nga je.

8 NJé me nga je tákí makitibí lə Luwə əl-n ə nə:
«Luwə adí angalde oy njum,
Adí kəmde oo lo al,
Ningə adí mbide bəy ndəngirə tə.
Né kin ra nə bití bone[☆].»

9 NGa ningə *Dabidi ka əl ta də lo kin tí tə ə nə:
«Kadi ne kuso rənəl ləde təl gum kuwə-de,
Kadi təl bandi kí kadi osi tí,
Kadi e rəbí kosi, kadi e kində kəjí.

10 Kadi kəmde tə adí ooi lo al,
Adí kəi gidi de kí dəkagilo je pəti[☆].»

11 M-dəjí kadi m-o se jígi kí tigə *Jípi je iləde kin kadi a ijj taa al bití wa? Jagi, a ijj taa, nə kí go rəbí lə nə ra kí go tí al kí rai, ə ndəgi dije ingəi kají. Ingəi kají kadi jangí ra-n Jípi je.

12 NGa ningə, kin ə re nə ra kí go tí al lə Jípi je kí rai, təl mají lə dije pəti kí dənangi tí ne, kin ə tə ləde təl mají lə dije kí əi Jípi je al ningə, təjí kadi re indəi rəde ta kají tí kí rətide ba, mají ləde a to mbar mbar.

Kají lə dije kí əi Jípi je al

13 Səi kí səi *Jípi je al, təkí mi-n nje kaw kilə kí rə dije tí kí əi Jípi je al, m-əl səsi kadi igəri təkí m-pítí kilə kí to jim tí.

14 M-pítí mba kadi se a əsi dije kí gin koji tí ləm adí jangí ra-de, kadi tə kí madí je ingəi kají wa.

15 Kin ə kər kí Luwə ər Jípi je gogi, e rəbí kulə nojí naa tí lə Luwə əi kí dije kí dənangi tí ne ningə, təlde kí rə Luwə tí gogi a e nə ki maje e ngay. A e kí lo koy tí kaw lo kisi kí də taa tí.

16 Ningə kin ə re dam mapa kí rai kí ko ki dəsəy e ya Luwə ba, ndəgi mapa ba pəti e ya tə, a kin ə ngirə kagi e ya Luwə ba, bajie je əi ya Luwə tə.

17 Ningə *Isirayəl to tə kagi bini kí 6e be. Luwə gangí bajie je madí kə, ə uni-ni i kí əgin koji lə Isirayəl al, kí kagi bini ki wale, re

tiyəi-ni tode ti dan ndəge je ti, adi a də ngirə bini ti ki be, isi njibə bote tə.

¹⁸ Ningə j, e nə ki kadi ikidi-n bajı kagi je ki gangi-de ko kin al. Kin ə ina kadi ikidi-de ə, kadi mei ole də ti təki e j ə a də ngirəde ti bi e ngirəde ba a dəi ti al.

¹⁹ Dəmajı ə, a əl ə nə: «Gangi bajie je ə tiyəi-mi tode ti.»

²⁰ Ningə e ki rəjeti kadi gangi-de mbata əi, ooi to ra maji lə Kirisi al, ba j, tiyəi-ni tode ti mbata uwə kul ra maji lə Kirisi. Nə re e be ka, kadi ində gui al, adi bəl rai tə ra yo.

²¹ Tadə kin ə, kagi ki be wa mindi ka Luwə gangi bajie je ningə, kadi o rəi maji na j taa a iyəi al jagi.

²² Kadi igər təki Luwə e nje ra maji ə kadi igər təki e dəw ki ngə ngay tə. Luwə e dəw ki ngə ki rə dije ti ki osi, ə e dəw ki nje ra maji ki rəi ti j tə. Nə ke ə, kadi a də njai ti me ra maji ti lie kin. A re e be al ə, a gangi iləi kə tə bajı kagi ki be kin be tə.

²³ NGa ningə, ki əjı də ngan Isirayəl je, kin ə iyəi ta me ngə ləde ə, Luwə a təl kadi tiyə-de tode ti gogi mbata aw ki təgi kadi tiyə-n-de gogi.

²⁴ Kin ə j ki j bajı kagi bini ki wale mindi, ə Luwə gangi re tiyəi ta kagi bini ti ki be ki e lo ləi al kin ningə, ngan Isirayəl je ki əi bajı kagi bini ki be kin ba, Luwə a təl tiyə-de maji gogi lo tode ti.

Ta ki do kajı ti lə ngan Isirayəl je

²⁵ NGakom je, m-ndigi kadi igəri gin ta lə Luwə ki to lo bəyə ti kin, bi kadi isi day al. Be al ə a oi rəsi tə njé gosi ki ngay. Ningə kadi igəri təki dam *Isirayəl je madi, mede a ngə biti kadi dije ki gəri Luwə al pəti, təgi kajı ti.

²⁶ Lo kin ti nga ə yə Isirayəl je pəti a ingəi kajı təki makitibi lə Luwə əl-n ə nə:

«Nje taa də dije a j Sıyo tə a re, A or kal də ta lə dije ki gin kojı ti lə Jakobi kə.

²⁷ E kin ə e kun mindi ki a dəo-je naa ti səde, Lokı m-a m-or majal ləde kə[☆].»

²⁸ Kin ə jı go mbati ki *Jipi je mbati Poy Ta ki Maji kin ba, j-a j-ə nə əi njé bə je lə Luwə. Ningə e kin ə e kajı ləsi. Nə re jı go kəti ki Luwə kəti-de kin tə ba, j-a j-ə nə Luwə ndigi-de bəyə mbata ti lə kade je tə.

²⁹ Tadə Luwə adi dəw ne ə təl taa jie ti al, taa ba dəw ə təl tuwe al tə.

³⁰ Kete mari, ali ta ta Luwə ti, nə əasine, Luwə oo kəm-to-ndoo ləsi, mbata kal ki Jipi je ali tae.

³¹ Be tə ə, əi ka ali tae əone, mba kadi Luwə oo-n kəm-to-ndoo ləsi. Lo kin ti nga ningə, əi ka Luwə a oo kəm-to-ndoo ləde tə.

³² Tadə Luwə adi ta rəbi dije pəti alii də ta, mba kadi əjı-n-de me-majı ləne.

Təji ki do Luwə ti

³³ Ki rəjeti, nə kingə lə Luwə al də lo, gosi, ki nə gər lie əti bəl ki dum! Dəw ki kadi gər me ta ki gangi lie goto, dəw ki kadi gər kəjı ra lie goto.

³⁴ E Makitibi lə Luwə əl-n ə nə: «Dəw ki gər ta ki me Babə ti goto, Dəw ki kadi əje ta goto[☆].»

³⁵ «Taa dəw ki kadi un nə adi Luwə kete, Kadi tə go ti ə Luwə ugə kire ka goto tə[☆].»

³⁶ Tadə e Luwə ə ində nə je pəti, nə je pəti toi ki takule, mbata ti lie. Kadi təba e lə Luwə ki dəkagilo je ki dəkagilo je! *Amen!

12

NJiya ki nəl Kirisi

¹ NGakom je, təki Luwə əjı-n-je me-majı ləne ki taga adi jı gəri, m-ılə dingəm mesi ti kadi uni darəsi wa tə kadi-kare ki kəm, indəi ta dangi tə ne ki nəl Luwə, adi-e. E kin ə e kəsi-gon Luwə ki rəjeti ki kadi əsi gone.

² Ningə kadi uni go rəbi nə ra ki dije isi rai dəkagilo ti ki əone kin al, nə kadi iyəi rəsi adi nə gər ki sigi ki Luwə adi səsi kin, mbəl səsi. Lo kin ti, a gəri kəm nə ki e nə ki Luwə ndigi: adi e nə ki maji, nə ki nəl-e, nə ki go rəbe ti.

³ Ki takul kadi-kare ki Luwə adi-m, m-əl dəw ki ra dansi ti kadi uni ta rəsi ki al də maji al, nə kadi oi ta rəsi ki go rəbe ti, dəw ki ra, ki go təgi kadi-me ti lie ki Luwə ade.

⁴ Darəje e kare ba, nə ngan rəje je əi dangi dangi. Ningə nə nə aw ki kılə ləne ki səbi dəne.

⁵ Be tə ə, jı bəy, nə je kare ba me kində rə naa ti ki Kirisi. Je ki dəje dəje, nə je ngan rənaa je.

⁶ Ningə, Luwə adi-je kadi-kare je ki dangi dangi ki go me-majı ti lie ki adi-n-je. Kin ə re e kadi-kare kəl ta ki tae ti ə adi ə, kadi ira-n kılə ki go kadi-me Kirisi ti.

⁷ Kin e re dəw madi aw kī kadi-kare ra kīlə dan dije tī e, kadi ra kile; kin e dəw madi aw kī kadi-kare ndo nē dije e, kadi ndo-de nē.

⁸ Kin e dəw madi aw kī kadi-kare kīlə dingəm me dije tī e, kadi ilə dingəm mede tī; kin e dəw madi aw kī kadi-kare kadi nē dije e, kadi adi kī me-nda; kin e dəw madi aw kī kadi-kare kōr nō dije e, kadi or node kī rō kī tī katī; kin e dəw madi aw kī kadi-kare koo kām-to-ndoo lə dije e, kadi oo kām-to-ndoo ləde kī rōnəl.

⁹ Maji kadi indigi-naa kī dansi tī e indigi-naa kī rojeti. Ningə kadi osi nē kī majal ngərəngi, e kadi uwəi go nē ra kī maji ngā tō.

¹⁰ Maji kadi indigi-naa dansi tī indigi-naa lə ngakonaa je. Ningə kadi dəw kī ra sangi kadi n-e taa n-buki madine je tī.

¹¹ Kadi səi dije kī njé ra kīlə, kī dabī goto rəsi tī, e irai kīlə lə Baibe kī me kī kare tō.

¹² Ningə kadi irai rōnəl dō nē tī kī isi ngəmi tae, kadi orəi mesi dō kō tī, e uwəi təgisi ba me kəl ta tī kī Luwə tō.

¹³ Kadi irai kī ngakosi je me nē je tī kī to rōde, e kadi uwəi mba je kī rəsi tī maje.

¹⁴ Injangi dō dije kī nje kadi səsi kō; injangi dōde bī imani-de al.

¹⁵ Irai rōnəl kī dije kī isi rai rōnəl, e inoi kī dije kī isi noj tō.

¹⁶ Maji kadi indusi osi go-naa tī. Isangi rəbi nē ra kī tōba al, nē kadi isangi rəbi nē ra kī dōe du. Ningə kadi oi rəsi tē njé gosī kī ngay al tō.

¹⁷ Re dəw ra səsi majal e, ugəi-e kīrə majal kī ra səsi kī majal al. Indəi dō rəsi tī kadi irai maji ta kām dije tī pəti.

¹⁸ Kin e re ta rəbi lapiya e rəsi tī, e to kadi isangi e, isangi adi lapiya to dansi tī kī dije pəti.

¹⁹ NGakom je, kadi səi je wa ugəi kīrə majal kī dəw ra səsi al, nē iyəi wongi lə Luwə adi ədi dəwe. Tado Luwə el me makitibī tī ləne e nə:

«Mi e mi nje kigə kīrə majal kī dəw ra kī madine.

Dəw kī ra nē kī majal kī madine,
Mi e m-a m-əje kāme to tī[☆].»

²⁰ Luwə ilə dō tī bəy tō e nə:
«Re bo ra nje bə ləi e, ade nē uso,
Re kində ra-e e, ade man əy.
Re ira be ningə,

A to tē yal por e oy buki dōe tī be[☆].»

²¹ Adi majal dum dōi al, nē kadi idum dō majal kī maji kī ra.

13

Təl rə go ndu tī lə nje kōbe je

¹ Kadi dəw kī ra ka təl rōne go ndu tī lə njé kōbe je kī isi dō be tī. Tado kōbe kī to ban ban kā e Luwə e nje kadi dəw, ningə njé kī isi dō be tī, e Luwə e ində-de.

² E mbata kin e, dəw kī ində gune ya nje kōbe tī, isi osi ta ndu Luwə. NJé kī isi indəi gude ya nje kōbe je tī, isi ndəri ta kī gangi lə Luwə rəi kī dōde tī.

³ Ningə, dije kī njé ra nē kī maji 6a isi bəli njé kōbe je al, nē e dije kī njé ra nē kī majal e isi bəli-de. Ə re ige kadi ibəl nje kōbe al 6a, ira nē kī maji par e a pīti.

⁴ Tado nje kōbe e dəw kī isi ra kīlə adi Luwə mba kadi kīlə rasi e kīlə ra kī maji. A kin e re isi ira nē kī majal 6a, ibəl nje kōbe, mbata e kare 6a aw kī nē katī al. Lokī nje kōbe gangi ta dō dəw tī 6a, isi ra kīlə lə Luwə, ojī wongi lie dō dəw tī kī nje ra nē kī majal ade gər.

⁵ E mbata kin e, maji ngay kadi dəw ilə dōne gīn təgi tī lə nje kōbe je. Ningə kadi ilə dōne gīn təgi tī mbata bəl wongi lə Luwə al, nē mbata mər ta kī maji kī me dəw tī indigi kadi dəw ra be.

⁶ E gīne kin to e isi igəi la-mbə, tado dije kī isi taai la-mbə jisi tī, e i dije kī Luwə adi-de kīlə kin kadi rai.

⁷ Lo kin tī, maji kadi adi dəw kī ra nē kī səbi kadi adi-e. Adi la-mbə dəw kī səbi kadi adi-e la-mbə, adi nē kī gangi dōsi tī dəw kī səbi kadi adi-e, ibəli dəw kī səbi kadi ibəli-e, e osi gon dəw kī səbi kadi osi gone tō.

NDigi-naa kī yo je kī ne je

⁸ Adi kīrə nē lə dəw madi to dōsi tī al. Kīrə kī kadi to dōsi tī 6a, kadi e kīrə indigi-naa kī kadi indigi-naa dansi tī kī yo je kī ne je par. Tado dəw kī nje indigi madine, e dəw kī ra go ndu Luwə tī ilə taga pay.

⁹ M-əl be, mbata ndu-kun je lə Luwə el e nə: «A uwə marim al, a təl dəw al, a bogi al, a ndingə nē lə madi al.» Ningə ndu-kun je kin, kī ndəgi ndu-kun je kī rangi pəti, a ingəde me ndu-kun tī kī kare kī e nə: «A ndigi dəw madi tē darci jī wa be» kin[☆].

[☆] 12:19 Dətərənom 32.35 [☆] 12:20 Tər ta je 25.21-22 [☆] 13:9 Təp kī taga 20.13-17; Dətərənom 5.17-21; Ləbatikī 19.18

10 Dəw kí nje ndigí dəw, a ra nę madi kare kí majal kí dəw madine al. Tadə dəw kí nje ndigí madine, e dəw kí ra go ndu Luwə tı ıla taga pay.

Kisi də nja ti mba təl Kirisi

11 Igəri dəkagilo kí j-isı tı ne kin maji, kadi e dəkagilo kí kadi indəli də bi tı ngata. MBata dəkagilo kí kete j-ılə-n ngirə kində meje də ra maji tı lə Luwə kin, kajı e say səje bəy, nə kí basine kin, kajı e rəjeti basi ngata.

12 Lo kí ndə nay ngay al ngata, lo kí tı e basi, e maji kadi j-əsi nę ra je ki me tı tı ngərəngi, e adi j-oti nę rə je ki kadi ji rəi kada.

13 Adi pa njiyəsi e ki go rəbi tı kí maji, tə dije ki njé njiyə kada wangı. Kadi səi dije ki njé kuso nę kədi al nim, go kay kası al nim, kadi səi njé kaya kí ra al nim, njé koo maji rəde al nim, njé kəl kí njé ra jangi al nim.

14 Maji kadi oti Babe Jəju Kirisi rəsi tı tə nə rə ləsi. Ningə kadi adi ndigí ra lə darə uwə mesi al, nə tə ij irai majal kí e ndigí ra lie.

14

Kadi dəw gangi ta də ngokone tı al

1 Dəw kí e tə me kadi-me Kirisi tı, maji kadi uwəi-e kí rəsi tı kí kanji kadi ıgangi ta də nę tı ki to mee tı.

2 Dəmajı e dəw madi, aw kí kadi-me kí uso-n nę je pəti kare, kí kanji kadi mee uwə ki ta, ningə e kí nungı, kí kadi-me lie e kí tə, o mbi kam par tı.

3 Lo kin tı, səbi kadi dəw kí nje kuso nę je pəti, kidi dəw kí nje kuso nę je madi al kin al, ningə dəw kí nje kuso nę je madi al, maji kadi kidi dəw kí nje kuso nę je pəti al tı, tadə e ka Luwə uwə kí rəne tı tı.

4 I na ə kadi ıgangi ta də njé ra kılə tı lə dəw kí rangı ə? Re uwə rəne ba ta kılə tı ə se osı nangı ka, e kin e ta lə 6ae. Ningə a uwə rəne ba taa, tadə Babe aw kí təgi kadi ade uwə-n rəne ba.

5 Dəw madi a el ə nə ndə je madi itə naa, e dəw kí nungı a ə nə ndə je asi-naa pəti tı. Nə maji kadi dəw kí ra ka aw kí me kí kare də ndu tı lie kí a də tı.

6 Dəw kí oo kadi ndə madi itə ndəgi ndə je madi kin, el mba kəsi-n gon Luwə, e dəw kí uso nę je pəti, uso kadi osı-n gon Luwə tı, mbata ra oyo Luwə də tı. Taa dəw kí uso nę

je pəti al ka, ra mbata kəsi-gon Luwə tı, tadə ra oyo Luwə də tı tı.

7 Təki rəjeti, dəw kí danje tı kí kadi isı kí dəne taa kisi ləne wa goto, taa dəw kí danje tı kí kadi oy koy ləne wa ka goto tı.

8 Re j-isı kí dəje taa ə e mbata lə Babe, a re j-oy ə j-oy mbata lə Babe tı. Adi kin ə re e-n kisi kí də taa, ə se e-n koy ka, je nę lə Babe.

9 Tadə Kirisi oy, j lo koy tı mba kadi e-n Ba njé koy je kí njé kisi kəm je.

10 NGa j, ra ban ə isı gangı ta də ngokoi tı ə? Ra ban ə isı ikidi ngokoi ə? Kare kare pəti, j-a ji təgi j-ai ta kəm Luwə tı kadi a gangı ta dəje tı.

11 Tadə Babe əl me Makitibi tı ləne ə nə: «Mi Babe, təki m-isı-n kí dəm taa, m-əl səsi təki:

Dije pəti a osı məkəside nangı nom tı,
Dije pəti a iləi təjı dəm tı¹⁴.

12 Lo kin tı, dəw kí ra a idə kör kılə rane kí səbi dəne wa nə Luwə tı.

13 Adi ji taai kəgə ta gangı ta də-naa tı. Ningə kadi isangi rəbi kadi iləi jigi nə ngokozi tı al. Iləi jigi adi tige ile, ə se aw sie adi osı me nę kí majal tı al.

14 M-gər, to ay njay kí takul Babe Jəju, təki nę kí to njé goto. A re dəw madi oo kadi nę madi e kí to njé ba, to njé mbata tı lə dəwe wa kin.

15 Re ituji me ngokoi mbata lə nę kí isı uso ningə, isı njiyə kí go rəbi ndigı-naa tı al jagı. Igo rəi maji, kadi ta lə nę kuso par ə adi dəw kí Kirisi oy mbata tı lie kin aw-n tuji tı al.

16 Kadi nę kí e nę kí maji kí rəsi tı, təl nę kí kadi ndəgi dije əli ta kí majal də tı al.

17 Tadə kəbe lə Luwə e ta lə nę kuso kí ne kay al, nə e ta lə nę ra kí dana, ta lə lapiya kí rənəl kí NDil kí ay njay adi dəw.

18 Dəw kí isı ra kılə lə Kirisi kí go rəbe kin, e dəw kí nje ra nę kí nəl Luwə nim, dije ndigı ta lie nim tı.

19 Adi ji sangi rəbi kí kadi re kí lapiya nim, rəbi kí kadi ji təgi naa tı me kadi-me tı nim.

20 Maji kadi ituji kılə lə Luwə mbata lə nę kuso al. E kí rəjeti kadi nę kuso je pəti dəw a uso, nə e go rəbe tı al kadi dəw uso nę kí kadi təl jigi tigə ngokoze ile me nę kí majal tı.

21 Maje kí ngay, e kadi dəw uso da al nim, əy kası al nim, kadi ra nę madi kare kí kadi tigə ngokoze ile al.

¹⁴ 14:11 Ejay 45.23

²² Kadi-me ləi ki a də tı kin, īngəm tə yai no Luwə tı. Maji-kur e də dəw tı ki me uwe ki ta də rəbi tı lie al.

²³ Nə dəw ki me uwe ki ta də nə tı ki iſi uso, ta ki gangi e dəe tı, mbata e dəw ki kılə rae e ki go kadi-me ti al. NGa ningə, ji gər kadi nə je pəti ki dəw ra-de ki go kadi-me ti al, e majal.

15

Kadi dəw sangi rəbi ne ki kadi adi rənəl madine

¹ J-əi ki j-awi ki təgi me NDil tı, maji kadi ji gəti njé je ki əi to je, ki kanji sangi rəbi ne ki nəl meje.

² Maji kadi dəw ki ra danje tı sangi kadi ra nə ki nəl ngokone. Ra nə ki nəl-e ki mba maji lie kadi təgi-n me ndil tı.

³ Kirisi ki dəne, sangi nə ki nəl rəne al, nə təki Makitibi lə Luwə əl-n: «Nə tajı je ki səbi kadi aw ki dəi tı, təl ki dəe tı yo[☆].»

⁴ NGa ningə, nə je pəti ki ndangi me Makitibi ti dəkagilo tı ki kəte kin, ndangi mba kadi tə təl nə ndo mbata tı ləje. Makitibi ndo-je kadi-kore me ki kuwə təgi ba ləje re ki kində me də tı.

⁵ Maji kadi Luwə ki nje re ki kore me ki kuwə təgi ba ra adi tasi ası-naa maji təki Jəju Kirisi ndigi-n.

⁶ Lo kin tı, a iləi təjı də Luwə tı ki e Baw Babə ləje Jəju Kirisi ki me ki kare ki ndu ki kare.

Poy Ta ki Maji mbata lə dije pəti

⁷ Uwəi naa rə naa tı yo je ne je təki Kirisi uwə-n səsi rəne tı kin be, mba kadi Luwə īngə-n təba.

⁸ Təki rəjeti, m-əl səsi, Kirisi təl nje ra kılə lə *Jipi je mba kadi təl-n ta ndu-kun ki Luwə un adi kade je.

⁹ Taa re mba kadi dije ki əi Jipi je al, iləi təjı də Luwə tı mbata me-maji lie, təki Makitibi lə Luwə əl-n ə:

«M-a m-piti dan gın 6e je tı ki dangi dangi, Taa m-a m-osi pa m-ilə-n təjı dəi tı tə[☆].»

¹⁰ Ningə təl əl bəy ə nə:
«Səi gın 6e je ki dangi dangi, irai rənəl ki dije lə Babə[☆].»

¹¹ Bəy tə:
«Hələi təjı də Babə tı, səi gın 6e je pəti,

☆ 15:3 Pa je 69.10 ☆ 15:9 Pa je 18.50; 2 Samiyəl 22.50
Ejay 11.10 ☆ 15:21 Jay 52.15

Osi pa, ipiti-e-n, səi gın dije pəti[☆]!»

¹² NJe kəl ta ki ta Luwə tı Ejay əl tə ə nə:
«Dəw ki gın koji tı lə Jəse kare a re,
E ə a i taa kadi a o 6e də gın 6e je tı ki dangi
dangi,
Ningə e tə ə gın 6ee je kin a ındəi mede dəe
tı[☆].»

¹³ Kadi Luwə ki e nje re ki nə kində me də tı, adi rənəl, ki lapiya lie tə səsi bıyə tı, me kadi-me tı. Ningə kadi təgi NDil Luwə adi kində me də tı ləsi aw ki kəte kəte tə.

Kılə lə Pol

¹⁴ NGakom je, ki əjı dəsi, mi ki dəm, m-gər maji, kadi mər ta ki maji rosı mesi, nə gər ki dum səsi goto, taa asi gaki kadi adi-naa ta koji yo je ki ne je tə.

¹⁵ Be ka, ki madi je, m-ndangi makitibi ki təge to m-adı səsi kadi m-ole-n mesi. Ningə m-ra be əjı də maji ki Luwə ra səm.

¹⁶ Luwə ra adi m-un rəm m-ilə kə mbata kılə lə Jəju Kirisi ki rə dije tı ki əi *Jipi je al. İndə-m ta dangi kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji lie, kadi dije ki əi Jipi je al təli kadi-kare ki nəl Luwə, kadi-kare ki NDil Luwə e də tı.

¹⁷ Ası kadi m-ındə gum me tə Jəju Kirisi ti əjı-n də kılə lə Luwə.

¹⁸ NGa ningə, re m-əl ta 6a, m-əl ta də nə tı kare ba par, adi e kun ki Kirisi un-m ra-n kılə adi dije ki əi Jipi je al təli rəde go ndue tı kin. Kirisi ra kılə ki ta ki tam tı nım, ki kılə ram nım,

¹⁹ taa ki təgi nə koji je, ki nə je ki əti 6əl, ki təgi lə NDil Luwə. Be ə, i Jorijaləm tı biti təe-n flırı tı, m-ilə mbe Poy Ta ki Maji lə Kirisi ki lo je pəti.

²⁰ Ningə m-ndigi ngay kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji lo ki tə Kirisi 6a tı al 6əy par, mba kadi m-ındə ngirə kılə ləm də kılə tı ki dəw madi ındə ngirə kəte al.

²¹ Loki m-ra be kin 6a, m-ra təki Makitibi lə Luwə əl-n ə nə:
«Dije ki dəw ilə-de mbe ta lie al a ooi-e,
Ə dije ki ta lie osı mbide tı al, a gəri me ta kin tə[☆].»

Kəjı ra lə Pol

²² E kin ə e nə ki əgi-m ta rəbi ki dəkagilo je pəti kadi m-aw rəsi tı.

☆ 15:10 Dətərənom 32.43 ☆ 15:11 Pa je 117.1 ☆ 15:12

23 Nə kī basine kin, m-aw kī lo madi kī kadi m-ra kile tī go lo je tī kin al ngata. E be ə, asī 6al ngay bone, m-ndingə kadi m-aw rəsi tī.

24 M-a m-aw dəkagilo tī kī m-a m-aw-n Isipay tī. Tadə, m-ində mem tī kadi kawm ə, m-a m-teə̄ dəsi tī kadi m-o səsi, ningə kadi irai səm adi m-aw m-teə̄ titi. Nə ke ə, m-a m-o səsi kadi ngure or dəm tī ndəy bəy taa m-a m-gangi m-aw.

25 Ningə ki basine kin, m-isı m-aw Jorijaləm tī mba ra kī dije lə Luwə kī isi nu.

26 Tadə dije lə Luwə kī isi dənangi Masəduwan tī kī dənangi Akay tī uni ndude kawi nē kadi n-rai kī njé ndoo je kī dan dije tī lə Luwə kī isi Jorijaləm tī.

27 Uni ndude rai nē kin, ningə e nē kī səbi kadi rai səde be wa. Tadə kate, dije kī əi *Jipi je al ingəi nē maji kī go NDil tī rəde tī əi kī əi Jipi je, ningə basine səbi kadi dije kī əi Jipi je al, rai kī Jipi je kī nē kī e nē maji lə darə kī to jide tī tō.

28 Be ə, re m-ra kile kin gine gangi, adi m-ilə kande nē kaw kin ji dije tī lə Luwə kī Jorijaləm ba, m-a m-aw Isipay tī kī rəbi kī dəsi tī.

29 M-gər kadi kawm kī m-a m-aw kī rəsi tī, m-a m-aw kī njangı də lə Kirisi kī to mbar mbar.

30 NGakom je, m-ilə dingəm mesi tī kī takul Babə ləje Jəju Kirisi, kī takul ndigı-naa lə NDil Luwə, kadi indəi rəsi naa tī səm, irəi kī kəl ta kī Luwə mbata tī ləm.

31 Əli ta kī Luwə mba kadi taa-m ji njé me ngə je tī kī Jude, taa kadi tə kadi-kare kī m-a m-aw-n Jorijaləm kin ka, dije lə Luwə taai kī rənəl tō.

32 Lo kin tī, m-a m-aw m-teə̄ rəsi tī kī rənəl, ningə re Luwə ndigı ba, m-a m-uwə-n kərəm rəsi tī ndəy tō.

33 Kadi Luwə kī nje kadi Lapiya e naa tī səsi pəti. *Amen!

16

Kuwəji-naa

1 M-ilə konanje Pəbe kī e diyakir dan njé kaw-naa je tī kī me be tī kī Səkire kin jisi tī^{16:1}.

2 M-dəjī səsi kadi uwəi-e kī rəsi tī me tō Babə tī, uwəi-e rəsi tī kuwə kī asī ta tō dəw lə Luwə. Adi rəsi, irai sie me ne je tī pəti kī

aw kī ndooe, tadə e dəne kī ra kī dije ngay, taa mi wa kī dəm ka ra səm tō.

3 Uwəi ji Pirisika əi kī Akilasi adi-mi, əi madi-kilem je me kile tī lə Jəju Kirisi^{16:2}.

4 Əti je ə uni rəde, iləi kə, ajii-mi. Ningə e mi kī karm ə m-ra-de oyo al, nə e njé kaw-naa je pəti, kī əi *Jipi je al ə rai-de oyo.

5 Uwəi ji njé kaw-naa je kī isi me kəy tī ləde adi-mi tō. Uwəi ji nje ndigı ləm Epaynatı adi-mi, e ə e dəw kī dəsəy kī adi mene Kirisi dənangi Aji tī.

6 Uwəi ji Mari kī e dəw kī ra kile ngay mbata tī ləsi kin adi-mi.

7 Uwəi ji nojim je Andironikusi əi kī Juniyasi kī əi madi dangay je ləm kin adi-mi. Əti njé kaw kile je kī dije gəri gode maji ngay dan madide je tī, taa adi mede Kirisi nom tī wa bəy.

8 Uwəi ji nje ndigı ləm me tō Babə tī Ampiliyatusi adi-mi.

9 Uwəi ji madi-kileje me kile tī lə Kirisi, Urbe əi kī nje ndigı ləm kī ngay Isitasi adi-mi.

10 Uwəi ji Apəlesi kī e dəw kī təjī kadi kī adi mene Kirisi kī taga kin adi-mi. Uwəi ji dije kī me kəy tī lə Arisitobul adi-mi tō.

11 Uwəi ji nojim Erodıyo adi-mi, taa uwəi ji dije kī me kəy tī lə Narsisi kī adi mede Babə adi-mi tō.

12 Uwəi ji Tırpən əi kī Tırpoji kī əi dəne je kī rai kile lə Luwə ngay kin adi-mi, taa uwəi ji konanm Pərsidə kī e dəne kī ra kile lə Luwə ngay tō kin adi-mi.

13 Uwəi ji Rupusı^{16:3} kī e dəw kī Luwə kəte kin adi-mi, taa uwəi ji kəe kī e kom tō kin adi-mi.

14 Uwəi ji Asekirti nim, Piləgo nim, Ərməsi nim, Patirobası nim, Ərməsi nim, kī ndəgi ngakoje je kī əi səde kin adi-mi.

15 Uwəi ji Pilologı əi kī Juli adi-mi, uwəi ji Nəre əi kī konanne adi-mi, taa uwəi ji Olimpası kī dije lə Luwə pəti kī əi sie adi-mi tō.

16 Uwəi ji-naa kare kare kī kuwə-naa rənaa tī kī təjī kadi səi ngakona je kī me Kirisi tī. *Njé kaw-naa je lə Kirisi pəti uwəi jisi.

Ta kī dəbəy tī

17 NGakom je, m-ilə dingəm mesi tī kadi indəi kəm-kədə dərəsi ojı-n də dije kī njé re kī gangi-naa dansi tī, kī nje buki dije wale

^{16:1} Knjk 18.18 ^{16:2} Knjk 18.2 ^{16:3} Mk 15.21

kadi tai rø ne ndo ki səi ingəi. Maji kadi ɔri
rəsi røde ti kɔ.

¹⁸ Tado ko dije ki be kin, isi rai kilə lə Babə
ləje Kirisi al, nə isi rai kilə mba kandade yo.
Ki kuji ta je ki tade ti, ki to-naa pe pe, e isi ədi
dije ki kəmde tijə də ne ki majal ti al.

¹⁹ Ki ɔji dəsi, dije pəti gəri təl rø go ta ti ləsi.
Lo kin ti, m-ra rənəl ɔji-n dəsi. NGa ningə m-
ndigi kadi kəmsi tijə də ne ki maji ti, e kadi
kəmsi ay njay kadi ɔri rəsi kə me ne ki majal
ti.

²⁰ Ningə Luwə ki nje re ki lapiya a rigiji də
*Satə gın njasi ti basine. Maji kadi me-majı
lə Babə ləje Jəju Kirisi e naa ti səsi.

²¹ Madi kiləm Timote[☆] uwə jisi, taa nojim
je Lusiyusi nım, Jasə əi ki Sosipatər nım
uwəi jisi.

²² Ningə mi Tərtiyusi ki nje ndangi
makitibi lə Pol kin, m-uwə jisi me kində rø
naa ti lə Babə.

²³ Gayusi[☆] ki m-isi 6e lie uwə jisi. Erasi[☆]
ki e nje ngəm la ki me 6e bo ti ki ne uwə jisi,
taa ngokoje Kartusi ka uwə jisi tə. [

²⁴ Kadi me-majı lə Babə ləje Jəju Kirisi e
naa ti səsi pəti.]

Kilə tɔji ki də Babə ti

²⁵ Tɔji ki də Luwə ti ki ası kadi adi səsi tɔgi
ki go rəbi lə Poy Ta ki Maji lə Jəju Kirisi ki m-
ilə səsi mbəe. Ki rəbi lə Poy Ta ki Maji kin,
Luwə təe ki də ne ki to lo bəyo ti lo kilə ngire
ti nu,

²⁶ nə basine gine təe taga wangı kin. Gine
təe ki taga wangı ki rø dije ti ki əi *Jipi je al,
ki takul makitibi ki njé kəl ta ki ta Luwə ti
ndangi. NDangi ki go ndu ti lə Luwə ki nje
kisi biti ki no ti kadi dije ki əi Jipi je al adii
mede Luwə, e kadi təli røde go ndue ti.

²⁷ Tɔji ki də Luwə ti ki e ki karne ba e e nje
gosi, ki dəkagilo ki dəkagilo me tə Jəju Kirisi
ti. *Amen!

Makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Koreti je

*Ta ki do makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi
adi Koreti je*

MBa lə Pol ki kō joo ki mba kīlə mbē Poy Ta ki Maji ki aw, aw tēe Koreti ti ki e 6e bo kare ki dənangi Girəsi ti. Loki Pol aw tēe Koreti ti, iſi ti nōq ra nay dəgi gide jijoo. Ningə njé kaw-naa je ki Pol ində ngirəde, əi dije ki əi Jipi je al, ki əi njé tə ba je al.

Koreti e 6e bo ki ne kīngə e ngay me ti ki takul toe kadi ba bo ti ki ra adi bato je rəi ngay titi. NJé ra gati je uwəi naa ti be, taa njé ne gər je ki dangi dangi ka əi ngay me ti tə. Nə ne kare ki majal, kaya ki ra rosı mee. Ra adi njé kaw-naa je ki əi ngə bəy kin, ne je ngay tīla-de naa ti. Lo kin ti, Pol ga ta ngay dəde ti, tadəloki iyə-de ə aw lo ki rangi ti, nja naa ti naa ti, ingə poyde ki ade rənəl al. E be ə, ndangi-n makitibi ki ası sə be adi-de. Makitibi je ki joo ə j-ingə-de me Kīlə-mindı ti ki sigi ne kin, nə njé ki joo dəw gər lo ki tade tī al. Pol əl ta ləde: ki kare me 1 Kor 5.9-13, ə e ki nungı me 2 Kor 2.3 tə. Ningə makitibi je ki joo ki j-ingə dan made je ti ne kin, Pol ndangi-de dəkagilo mba ti lie ki kō mitə ki mba kīlə mbē Poy Ta ki Maji. Ki dəsay Pol ndange Epəjì ti, ə e ki kō joo ndange Epəjì ti wa tə ə se dənangi Masəduwan ti wa be.

Me makitibi ti ki dəsay kin, go ta kuwa ji-naa ti, ki kəl ta ki Luwə ki mbata maji lie ki ra (1.1-9), Pol dəjì njé kaw-naa je ki Koreti ti kadi indəi ngangi gangi-naa ki to dande ti kin nim (1.10-4.21), kadi əsi kaya ki ra ngərəngi nim (5), kadi iyəti ta kaw ki ndu kasi-naa al ki dande ti no njé gangi ta je ti ki gəri Luwə al kin nim tə (6.1-11). Pol təl a nōq əl-de bəy tə kadi gəri lo kində kəmde go darəde ti ki e kəy kisi NDil Luwə kin tə (6.12-20). Ningə go ta kəjì je ti kin, Pol tur ta je ti ki dangi dangi ki njé kaw-naa je dəji-e me makitibi ti ki iləi adi-e. Adi e ta ki əjì də:

Taa-naa (7);

◊ 1:1 Knjk 18.17 ◊ 1:2 Knjk 18.1

Ta ki də kuso da je ti ki awi nō kagi yo je ti, ki ta ki də pa njiyəde me ne je ti pati ki aw naa ti ki ya Luwə al (8.1-11.1); Ta ki də njé kaw-naa je ti ki ne kuso lə Babə (11.2-34); Ta ki də kadi-kare je ti lə NDil Luwə (12-14); Ki ta ki də kij njé koy je lo koy ti (15).

Pol təl ta makitibi lene ki poy ta je madi tə (ta ki də ne kaw ti nim, ndigi ra je lə Pol nim...), kuwə ji-naa tə (16).

Me ne je ti pati ki ası-naa al dan Koreti je ti kin, Pol əl-de təki təl rə go ndu ti lə Kirisi parə a ra kadi ne je ası-naa. NGa ningə ndigi-naa ki rəjeti lə ngakonaa je ə e rəbi ki maji itə rəbi je pati tə (13).

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki Luwə bar-m, ki go me ndigi ti lie kadi mi nje kaw kīlə lə Jəju Kirisi, naa ti ki ngokoje Sositən[◊],

² j-uwə jisi səi njé kaw-naa je ki əsi Koreti[◊] ti, j-uwə jisi səi njé ki Luwə ər səsi me majal ti kō ki go rəbi kində rə naa ti ki Jəju Kirisi, j-uwə jisi səi njé ki Luwə bar səsi tə dije ki kay njay lene, j-uwə jisi səi dije pati ki, me lo je ti ki dangi dangi, əsi bai tə Babə ləje Jəju Kirisi, Babə ləsi ki Babə ləje.

³ Kadı me-majı ki kisi-maje lə Bawje Luwə əi ki Babə Jəju Kirisi e dəsi ti.

Ra maji lə Luwə me Kirisi ti

⁴ M-ra oyo Luwə ləm ki ndə je ndə je ki mbata ləsi. M-ra-e oyo əjì də me-majı lie ki to dəsi ti me kində rə naa ti ki Jəju Kirisi.

⁵ Tadə me kində rə naa ti ki Kirisi kin ə majı ur-n səsi me kujì ta ti ki me ne gər ti.

⁶ Naji ki ma ki də Kirisi ti e ki ma ki təgi dansi ti,

⁷ adi kadi-kare madi kare ki du səsi goto. Əsi ingəmi ndə ki Babə ləje Jəju Kirisi a tē-n həy.

⁸ Kirisi wa ki dəne a adi səsi təgi kadi uwəi rəsi ba biti dəbəy ndə ti. A adi uwəi rəsi ba mba kadi ndə təl-e ba səi ki ta dəsi ti al.

⁹ MBata Luwə ki nje bar səsi, ilə səsi naa ti ki NGone Jəju Kirisi ki Babə ləje, e Luwə ki nje ka də ndune ti.

¹⁰ NGakom je, m-ndəjì səsi me tə Babə ti ləje Jəju Kirisi kadi adi ndusi e naa ti. Adi

gangi-naa goto dansi ti. Maji kadi adi tagasi je ki angalsi je e naa ti kare ba.

¹¹ MBa ri e m-el ta kin be wa? M-el be mbata dije ki Kolowe ti eli-mi ta ki dosi ti adi-m m-o.

¹² Ninga ne ki m-ge kadi m-el sesi, m-o taki dansi ti dew madi e na: «Mi dew la Pol», ki nungi e na: «Mi dew la Apolosip¹²», ki rangi e na: «Mi dew la Piyer», e ki rangi bay e na: «Mi la Kirisi».

¹³ O se Kirisi e ki gangi rone dana wa? Se e Pol e bai-e do kagi-desi ti mbata lesi wa? Se rai sesi batem me to Pol ti wa?

¹⁴ M-ra oyo Luwetaki ra adi m-ra batem dew madi kare dansi ti al. Dije ki m-ra-de batem e Kirisipusip¹³ eki Gayusi par.

¹⁵ Dew madi kare ki a e na rai ne batem me tom ti goto.

¹⁶ Dije ki m-ra-de batem bay to ba, e njé ki me koy ti la Isitapanasi. Ki rangi to noo ninga, m-o al ngata.

¹⁷ E ki mba kilo mbe Poy Ta ki Maji e Kirisi ilo-m, bi e ki mba ra batem al. Kilo mbe Poy Ta ki Maji kin e ki gosi ta ki ta ti al. Re e ki gosi ta ki ta ti ninga, koy Kirisi do kagi-desi ti a tel ne ki ndae goto.

Kirisi e togi ki tar la Luw

¹⁸ MBé koy Kirisi do kagi-desi ti e ta mba ki ro dije ti ki isi awi tuji ti. Na ki rojeti je ki j-inga kaji ninga e togi la Luw.

¹⁹ Makitibi la Luw e na: «M-a m-tuji tar la njé tar je, ninga njé ne gér je, m-a m-ro ta ne gér lade kadi tel ne ki kare¹⁴».

²⁰ NJe tar e ra be? NJe ndo ndu-kun e ra be? NJe naji ta e ra be? Tar la dew ki duniy^a ti e ya Luw tel-e ne ki mba ti.

²¹ E be mbata tar ki donangi ti ne asi kadi aw ki dije adi géri tar la Luw al. E be e Luw ndigi ngay kadi n-aji dije ki adi-e mede. Dije ki adi-e mede ki go rabi kilo mbe Poy Ta ki Maji ki dew oo e to ta mba yo.

²²*Jipi je daji kadi n-ooi ne koji, Gireki je sangi tar to.

²³ Ki sobi daje ninga, j-ilo mbe Kirisi ki bai-e do kagi-desi ti. MBé kin tel jigi tig Jipi je, e ta mba ki ro dije ti ki ai Jipi je al to.

²⁴ Na ki ro dije ti ai Jipi je ki dije ki ai Jipi je al, ki Luw bar-de ninga, mbe la Kirisi kin e togi ki tar la Luw mbata ti lade.

²⁵ Tado ta mba le Luw kin e tar ki ita tar la dije, e togi goto le Luw kin e togi ki ita togi la dije.

²⁶ NGakom je, indai kemsi maji oi. Dansi ti ki Luw bar sesi kin, njé tar je ki go daro ti ei ngay al, njé togi je ei ngay al, njé tiba je ei ngay al to.

²⁷ Ninga kadi igeri taki Luw kati ne je ki njé togi al ki donangi ti ne mba kadi ilo-n rosal do ne je ti ki njé togi.

²⁸ Luw kati ne je ki kame goto, ne ki dije kidi-e donangi, ne je ki ei ne madi al, mba ro-n ta ne je ki dije ooi ndade.

²⁹ Be mba kadi dew madi inda gune no Luw ti al.

³⁰ E Luw e ilo sesi naa ti ki Kirisi. Kirisi ki gone e tar laje ki j ro Luw ti. E a, ki go rabi lie, Luw or-n ta doje ti, adi j-ayi njay, ug doje ji majal ti.

³¹ E be taki makitibi la Luw al-n e na: «Dew ki ge kindae gune ninga, maji kadi un Babe e inda-n gune¹⁵».

2

Kilo mbe Poy Ta ki Maji la Pol

¹ NGakom je, loki m-aw dansi ti, m-ilo sesi mbe poy ta ki rojeti la Luw, ki to lo bayo ti, e ki ne gér ki al dosi e se ki tar ta e m-ilo-n sesi mbe kin al.

² MBata loki mi dansi ti, ne ki rangi ki m-sangi goto. M-sangi kadi igeri Kirisi par kare ba. Adi e Kirisi ki bai-e kagi-desi ti.

³ Loki mi dansi ti, mi me togi goto ti. M-el sesi ta me dadit ti ki bai.

⁴ Ne ki m-ndo sesi ki mbe Poy Ta ki Maji ki m-ilo sesi kin, e ki ta ne gér la dew al. E ki go koji togi ti la NDil Luw.

⁵ Be mba kadi kadi-me lesi ilo ngirane do ne gér ti la dew al, ne do togi ti la Luw yo ta.

⁶ Ninga, je ka ji ndo njé kadi-me je ki togi gangi me ndil ti ki me tar to. Na ke e tar la dije ki donangi ti ne al. Ta e tar la njé togi je ki donangi ti ne ki ndo madi e a tuji kin al to.

⁷ J-ilo mbe tar la Luw. Tar ki kuti gide ki to lo bayo ti. E tar ki Luw inda doe dana kate no kindae duniy^a ti mbata tiba laje.

⁸ Tar ki dew kare ki dan njé togi je ti ki donangi ti ne ki gér goto. Re kemde te do

* 1:12 Knjk 18.24 * 1:14 Knjk 18.8 * 1:19 Ejay 29.14

* 1:31 Joram 9.23

tər tı kin e re a bəy Babe ki njé təba kagi-dəsi ti al.

⁹ Ningə, təki makitibi lə Luwə el-n, e nə ki kəm dəw oo al, e nə ki mbi dəw oo al, e nə ki dəw ga mene ti al tə. E nə ki Luwə ində dəe dana mbata ti lə dije ki ndigi-e[☆].

¹⁰ NGa ningə, Luwə tee ki dəe adi-je ki go rəbi lə NDil. MBata NDil oo gin nə je pəti. NDigi ra je lə Luwə ki to lo bəyə ti ka NDil oo.

¹¹ Ki ojì də dəw, dəw madi ki gər nə je ki to rə madine ti goto. E ndil ki to rə dəw ti kin par ə gər nə je ki to rəe ti. E be ə, ya Luwə ka to be tə. NDil Luwə ki karne ba par ə gər nə je ki to rə Luwə ti.

¹² NGa ningə, ndil ki e meje ti je kin e NDil ki dənangi ti ne al, nə e NDil ki j taa rə Luwə ti nu, mba kadi ji gər-n nə je ki Luwə adi-je ki go me-majı ti lie.

¹³ Ningə, j-el tae ki rəbi nə gər lə dəw al, nə ki rəbi lə NDil. E be ə, j-isı j-ør gin nə ki rəjeti lə NDil, j-adı dije ki go NDil ti.

¹⁴ Dəw ki aw ki NDil Luwə me nə ti al, asi kadi a ingə nə ki rəjeti ki j rə Luwə ti al. MBata e NDil Luwə par kare ba ə adi dəw gər nə je ki rəjeti kin.

¹⁵ Dəw ki aw ki NDil Luwə mene ti asi gangi ta də nə je ti pəti, ningə dəw ki rangi asi gangi ta dəe ti al.

¹⁶ Makitibi el ə nə: «Na ə gər ta ga lə Babe wa? Se na ə asi koje ta wa[☆]?» Dəwe goto, nə je, j-aw ki taga lə Kirisi.

3

Gangi-naa ki to dan njé kaw-naa je ti ki Koreti

¹ NGakom je, ki rəjeti 6a, ta ki m-el səsi kete kin m-el səsi tə dije ki go darə ti, tə dije ki ei ngan je ki du me kadi-me Kirisi ti. M-el səsi ta tə dije ki go ndil ti al.

² E mbata kin ə, m-adı-n səsi nə kuso ki ngə al, m-adı səsi mba yo. Tadə təgisi asi kadi usoi nə ki ngə al. Biti gone wa kin ka asi kadi usoi nə ki ngə al.

³ Asi al, tadə səi dije ki go darə ti bəy. Səi dije ki go darə ti, isi njiyə ki go darə ti. M-el be mbata isi rai-naa ni je, isi gaki-naa je.

⁴ Lokı dəw madi ə nə nə dəw lə Pol, ningə ki nungı ə nə nə dəw lə Apolosi kin se e njiyə ki go darə ti al ə se e ri wa?

⁵ Apolosi ki Pol ei na je ə? Apolosi ki Pol ei bəə kılə je lə Luwə. Əi bəə kılə je ki go rəbi ləde ə adi mesi Babe. Dəw ki ra danje ti ra kılə ləne təki Luwə ade-n.

⁶ Mi m-dibi ko, Apolosi e nje ra man də ti, ningə Luwə ə e nje ra kadi ibə.

⁷ NJe mə ko ki nje ra man də ti ei nə madi al. Dəw ki kadi təe ba də ti e Luwə ki nje ra kadi təgi.

⁸ NJe dije ki nje ra man də ti asi-naa. Ningə dəw ki ra dande ti a ingə nə kigə go ji ki asi ta kılə lie ki ra.

⁹ MBata je madi-kılə je lənaa me kılə ti lə Luwə. Ningə səi, səi ndə lə Luwə, səi kəy kində je lie.

¹⁰ Ki go me-majı ti lə Luwə ki ilə-n kılə ləne jim ti, m-ində ngirə kılə dansi ti tə nje kində ngirə kılə ki majı. Ningə ki basine kin dəw ki rangi ində ta jim. Ke ə, kadi dəw ki ində ta kılə kin 6a, ində kəmne go kində ti ki a ində majı.

¹¹ Dəw a ində ngirə kılə kin rangi al ngata. NGirə kılə ka ə to ne ə e Jəju Kirisi par.

¹² NGa ningə re dəw ində ta kılə kin ki ɔr, ə se arja, ə se ki mbal ki ndole, ində ki kagi, ə se burim wale, ə se ki kadi nə ka, a to ki taga.

¹³ MBata ndə gangi ta ti ə, nə je pəti ginde a təe, ningə por a naa təgi kılə je pəti kadi dije a oy maje ki maje al.

¹⁴ Re kılə ki dəw ində də ngire ti kin, nga a taa ningə, bae a ingə nə kigə go jine.

¹⁵ A kin ə, kılə kin por ɔ-e tə ningə, bae a ingə nə kigə go jine al. Dəw kin a ingə kajı, nə e kajı ki a təe-n ta por ti jati jati.

¹⁶ Səi ba səi kəy kisi Luwə, nə igəri se igəri al wa?

¹⁷ Re dəw tuji kəy kisi Luwə ningə, Luwə a tuje dəwe kin tə. MBata kəy lə Luwə ay njay, ningə səi ə, səi kəy kisi Luwə.

¹⁸ Majı kadi dəw ndam ki rəne al. Kin ə re dansi ti, dəw madi oo rəne tə nje tər ki go taga ti ki dənangi ti ne ningə, majı kadi dəwe kin təl rəne mbə ti. Təl rəne mbəti kadi tə ingə-n tər ki rəjeti.

¹⁹ Tadə tər ki dənangi ti ne Luwə oo kadi e də majal. Be ə makitibi lə Luwə ə nə: «Luwə uwə njé tər je ki ta me ta ngom je ti ləde.»

²⁰ Taa təl el bəy tə ə nə: «Luwə gər taga lə njé tər je, ningə oo kadi e nə madi al.»

[☆] 2:9 Ejay 64:3; 52:15 [☆] 2:16 Ejay 40:13

21 Səbi kadi dəw madi un dije īndə-n gunə al, mbata nə je pəti e yaşı.

22 E-n Pol, ə se Apolosi, ə se Piyər, ə se dənangi, ə se kisi ki də taa, ə se koy, ə se nə je ki bone ə se ki lo ti ti, nə je kin pəti e yaşı.

23 Ningə səi, səi ya Kirisi, ə Kirisi e ya Luwə tə.

4

Kila ra njé kaw kila je

1 Ningə, maji kadi oi-je tə bəə kila je lə Kirisi. Oi-je tə njé ngəm nə je lə Luwə, nə ki rəjeti ki to lo bəyə ti.

2 NGa ningə, nə ki ba nje nə a ge rə nje ngəm nə ti, e ka dana par.

3 Ki əji dəm, ta kadi səi, ə se njé gangi ta də dije ti, igaŋgi ta dəm ti ra-m bəl al. Ta mi wa ki dəm, m-gangi ta də rəm ti al tə. Tadə m-ra nə ki majal al.

4 Ningə, e kin ə a ra kadi mi dəw ki dana al. Babe wa ə a gangi ta dəm ti.

5 MBata kin ə, maji kadi igaŋgi ta də dəw ti kəte nə dəkagiloe ti al. Ingəmi dəkagilo ki Babe a re ə, nə je ki toi lo bəyə ti me til ti, a ilə kunji dəde ti kadi a toi taga wakisa ta kəm dije ti. Ningə a təq ki gın ndigə ra lə dəw ki ra ki to me ti. Lo kin ti, Luwə a ilə təj i də dəw ti ki ra, ki go kila rae ti.

6 NGakom je, m-əl səsi ta ki go kuje je ki dangi dangi əji də Apolosi nim, əji dəm mi wa nim, mba kadi īndoi nə rəje ti. M-ra be mba kadi dəw ra yanə adi al də ndu ki makitibə lə Luwə el kin al. MBata kadi uni dəw īndəi gusi, īndori-naa al.

7 Se nə ə e nje ra kadi ito dangi dan dije ti wa? Se e Luwə ə e nje kadi nə je pəti ki aw-n kin al wa? NGa ə re e Luwə ə adi nə je pəti ki aw-n kin ningə, ra ban be ə isi īndə-n gu tə nə ki e i wa ə ingə ki dərəi be ə?

8 Ki basine kin, ingəi nə ası səsi ngata, səi njé ne kingə je. Kin isi əi be ki kanji kadi je səsi də ti. M-ndigə kadi e bekə ki rəjeti wa ə əi be, adi j-o-n səsi.

9 Ningə, to təki je ki madi je ki njé kaw kila je kin, Luwə īndə-je go dije ti gogə be. Jı to tə dije ki gangi ta koy dəde ti be. MBata Luwə iyi-je ji dije ti adi ji təl nə koo ta kəm dije ti pəti. Ta kəm malayka je ti ki ta kəm dije ti.

10 Je, ji təl mbə je mbata ti lə Kirisi, ningə səi, səi njé kəm-kaa je me Kirisi ti. Je njé təgi al, nə səi, səi njé təgi je. Je, dije isi kidi-je, ningə səi, dije isi əfəki səsi ti.

11 Biti bone ka j-isı j-ingə ko. Nə kusoje goto, man kəyje goto, kibə kəje goto. Dije isi adi-je ko, j-ilə mbir mbir ki lo.

12 Darəje je wa, ji ra kila j-ə rəgəgə taa j-ingə nə kusoje me tı[☆]. Dije taji-je ka, ji njangi dəde, rai-je ko ka j-uwa təgi je ba.

13 Əli ta je ki majal dəje ti ka, j-ilə dingəm me naa ti. Biti bone ka dije ooi-je tə si ki kəsi kila ko. Ooi-je tə tə dije ki ndade goto.

14 M-əl səsi ta tə nganm je ki njé ndigə ləm. E ki mba kulə-n rəsəl dəsi ti ba m-ndangi-n ta kin m-adı səsi al, nə e ki mba kadi m-tee-n kəmsi maji də nə je ti.

15 Ningə, re njé kər nəsi je ki me kadi-me Kirisi ti əi dibi kuti ka, bawsı ki go ndil ti e kare ba. MBata mi ə mi bawsı ki nje kila səsi mbə Poy Ta ki Maji lə Kirisi.

16 E be ə, m-dəjı səsi kadi oi go njam maji.

17 M-ilə Timote[☆] ki rəsi ti ki mbata ta kin. Timote ki e ngonm ki nje ndigə ləm, ngonm ki dana me ta ti lə Babe. Timote a ole mesi də nə ndo ti ləm me kisi ki də taa ti ki Kirisi. Kuje ki m-isı m-ndo-n njé kaw-naa je ki lo je pəti.

18 Dije madi sii əidide, ooi təki m-a m-təl tə m-tee rəsi gogə al ngata.

19 Nə re Luwə ndigə e dəkagilo ngay al par ə m-a m-tee rəsi ti nəqə. Ningə dijee ki njé si əidide kin, m-a m-o-n ta kəlde par al, nə m-o-n kila ki təgide ası ra tə.

20 Tadə kəbe lə Luwə e me ta ki kəl ti al, nə e me təgi ti.

21 E ri ə īndigi dana? īndigi kadi m-aw rəsi ti ki gəl jim ti ə se kadi m-aw ki ngəme ki rosı ki ndigə-naa, ki e ngəme ki səl ləm ləm ə.

5

Kaya ki to dan njé kaw-naa je ti ki Koreti

1 Dije əli ki lo lo adi m-o təki kaya ki to kəl tae al to dansi ti. Dije ki gəri Luwə al ka, dəw ingə ko kaya ki be kin dande ti al. J-o kadi dəw kare dansi ti isi sangi ne bawne[☆].

2 Ə səi, isi sii əidisi. Nə kin, e nə ki kadi a adi səsi īndigə rə. Ningə dəw ki be kin e dəw ki kadi a tuwəi-e dansi ti ko.

³ Ki oji dōm, mi say səsi, nə təki mi səsi naa ti me ndil ti, m-gangi ta dō dəwe ti kin me to Jəju Kırısı ti. M-gangi ta dōe ti təki mi səsi naa ti be.

⁴ Ningə loki a kawi-naa e mi səsi naa ti me ndil ti, təgi Babə ləje Jəju a e naa ti səje dō ta ki gangi ti kin.

⁵ Dəw ki be kin, səbi kadi iyəi-e ji Satə ti kadi tuji darəe kə. *Satə tuji darəe kə kadi ndile ingə kajı ndə təl Babə Jəju ti.

⁶ Nə ki kadi isii gidisi, mi m-o al jagi. Se igəri al wa? Əm ki ndəy be ki dəw løy-nnduji, a ra adi nduji i.

⁷ Səbi kadi əri əm ki koke dansi ti kə, mba kadi səi nduji ki løy ki sigi. Səi nduji ki løy ki sigi mbata əm goto dansi ti. Əm ki koke goto dansi ti, tədə ngon batı ra nay taa kılə taa ləje e ki kijə minde.

⁸ Adi ji rai nay taa kılə taa kin ki əm ki koke al. Adi ji rai ki əm majal al, adi ji rai ki əm me ndul al. Nə adi ji rai ki nduji ki løy ki əm goto me ti, ki e nduji ki ay njay, ki rəjeti.

⁹ Me makitibə ti ki m-ndangi kete madi səsi kin, m-əl səsi kadi indoləi-naa ki dije ki njé ra kaya je al.

¹⁰ Ningə, m-əl be mbata lə dije pəti ki dənangı ti ne ki njé ra kaya je, e se njé ra majal je, e se njé bogi je, e se njé kəsi dəde nangi no kagi yo je ti, al. Re e be ningə, a təci kə dənde ti.

¹¹ Nə ki m-əl səsi, səbi dō dəw ki e nə ne nje kadi-me, ningə isi ta ra kaya ti, isi ta ra mal la ti, isi ta kəsi dəne nangi no kagi yo je ti, isi ta ne tajı ti, isi ta ra go kəsi ti, ki ta bogi ti. Dəw ki be kin e kadi indəi rəsi naa ti sie al.

¹² E ta ləm mi e kadi m-gangi ta dō dije ti ki əi njé kadi-me je al, al. Ningə, e njé ki əi dan njé kaw-naa je ti e kadi a gangi ta dəde ti.

¹³ NJé ki əi njé kadi-me je al, e Luwə e a gangi ta dəde ti. Ituwəi dəw ki nje me ndul dansi ti kə[◊].

6

Ta ki gangi ki dan njé kadi-me je ti

¹ Lokı ta to dansi ti, səi ki adi mesi Jəju ningə, itəli uni awi no njé kəbe je ti ki gəri Luwə al bəy tə. Irai be ki mba ri wa ka dəw gər al? Uni ta awi nođe ti, e iyəi dije lə Luwə.

² Se igəri kadi dije ki kay njay lə Luwə e a gangi ta dō dije ki dənangı ti ne al wa? Kin e igəri kadi e səi je e a igangi ta dō dije ti ki dənangı ti ne ningə, ra ban be e asi kadi igangi ngan ta je ki majal be ki to dansi ti al e?

³ Se igəri kadi e j-əi je e j-a ji gangi ta dō malayka je ti al wa? Ə kin e be ningə, ra ban be e j-asi kadi ji gangi ngan ta je ki toi danje ti bone kin al e?

⁴ Gine e ri e, loki ngan ta je ki be kin toi dansi ti ningə, uni awi rə dije ti ki əi ne madi al dan njé kaw-naa je ti e?

⁵ M-əl səsi ta kin be kadi rəsi səl səsi. Ningə, se dəw madi kare be ki nje kəm-kədi, ki kadi gangi ta dan ngakone je ti ki njé kadi-me je goto biti wa?

⁶ Ə kadi ngakonaa je ki me Kırısı ti uniaa awi no dije ti ki gəri Luwə al!

⁷ Ki rəjeti ba, kaw e wa ki awi ki naa lo gangi ta ti kin, təji kasi al ləsi ki taga ngata. Se ra ban e indigi kadi isi dō ti ki njé ki rai səsi ne ki go rəbe ti al kin al wa? Se ra ban e iyəi adi tuji ne ləsi par al wa?

⁸ Ə, səi yo ta itəli isi rai ne ki go rəbe ti al, isi bogi ngakosı je ki me Kırısı ti.

⁹ Igəri kadi njé ra ne je ki go rəbe ti al, a oy kəbe lə Luwə al, e se igəri al wa? Majı kadi ədi rəsi al, tədə njé ra kaya je, ki njé ra yo je, ki njé kuwə marim je,

¹⁰ ki dingəm je ki njé sangi-naa je, ki njé bogi je, ki njé kəm-nda je, ki njé kəsi ra je, ki njé tajı ne je, ki njé taa ne lə dije də gu ti je, dije kin pəti a ooi kəbe lə Luwə al.

¹¹ Ne je kin e e kılə ra dije madi dansi ti kete. Nə basine, səi dije ki Luwə togı səsi adi ayi njay, Luwə ində səsi ta dangı mbata ti lie, Luwə or ta dəsi ti ki to Babə ləje Jəju Kırısı, taa ki takul NDil ki kay njay tə.

Darəje e Kəy kisi NDil Luwə

¹² Dije madi eli əi nə: «Ta rəbi to kadi mra ne je pəti ki mem ndigi kare.» E ki rəjeti, «ta rəbi to kadi m-ra ne je pəti ki mem ndigi kare,» nə ne je pəti majı səm dərə al. «Ta rəbi to kadi m-ra ne je pəti ki mem ndigi kare.» Nə m-ndigi kadi ne madi aw ki təgi dəm ti al.

¹³ Nə kuso e ki mbata me dəw, e me dəw to mbata ne kuso tə, nə Luwə a tuji-de joo pu kə. Nə dərə dəw e mbata kaya al. Darə

dəw e mbata Babe, ningə Babe ka isi mbata dəw tə.

¹⁴ Təki Luwə adi Babe ji-n taa lo koy ti ka kin ə, a adi je ka j-a j-i taa lo koy ti tə. A adi j-i taa lo koy ti ki takul təge.

¹⁵ Se igəri kadi darəsi je əi ngan rə Kirisi al wa? Se m-a m-un ngan rə Kirisi kadi m-təl-e ngan rə kaya dəne ti wa? Jagi m-a m-ra be al.

¹⁶ Se igəri kadi dəw ki ilə rəne naa ti ki kaya dəne, təli darə ki kare ba sie al wa? Tadə makitibi lə Luwə ə nə: «Dije ki joo kin a təli darə ki kare[☆].»

¹⁷ Nə, dəw ki ilə rəne naa ti ki Babe, e naa ti sie kare ba me ndil ti tə.

¹⁸ E mbata kin ə, kadi imbati kaya sangi dəne je. Tadə, ndəgi majal je ki dəw rade, əi gidi rəe ti tagane, nə dəw ki isi sangi dəne kaya ti, isi ra majal əsi-n ta rəne e wa.

¹⁹ Se igəri kadi darəsi je e kəy kisi NDil Luwə al wa? NDil ki e mesi ti kin j rə Luwə ti, Luwə adi səsi. Darəsi e ya Luwə, bə e yaşı al.

²⁰ Maji kadi iləi təji də Luwə ti me darəsi ti, tadə Luwə igə dəsi ki gati ki ngay.

7

Ta ki də taa-naa ti

¹ Ta ki əji də ta je madi ki əli-mi me makitibi ti ki indangi adi-mi. M-o maji ngay kadi dingəm təq kadi dəne ti al.

² Nə mba kadi dəw osi me kaya ki ra ti al, maji kadi dingəm ki ra ka aw ki dəne ləne ki əji dəne, ə dəne ki ra ka kadi aw ki dingəm ləne ki əji dəne tə.

³ Maji kadi dingəm ki ra ka adi nene ne ki səbi kadi ade, ningə kadi dəne ka adi ngawne ne ki səbi kadi ade tə.

⁴ MBata dəne aw ki təgi də rəne ti al, nə e ngawe ə aw ki təgi də ti. Be tə ə, dingəm ka aw ki təgi də rəne ti al, nə e nee ə aw ki təgi də ti.

⁵ Maji kadi əgi-naa rəsi al. Re əgi-naa rəsi ningə, kadi e ki go mindisi ki osi naa ti mba kadi uni rəsi əli ta ki Luwə. Ningə go ti ə, itəli awi naa ti gogi. Be mba kadi *Satə ingə rəbi na-n səsi al. Ingə rəbi na səsi lokı asi kuwə rəsi ngə al.

⁶ Ta ki m-əl səsi kin, e ndu ba m-adı səsi al, nə e go rəbi madi ə m-əji səsi.

⁷ M-ndigi ngay kadi dingəm je pəti toi tə mi be, nə ke ə, nə na ka aw ki kadi-kare ləne ki Luwə ade. *Kadi kare je əi dangi dangi: dəw kare aw ki kadi-kare ne madi, ə e ki nungi aw ki kadi-kare ne ki rangi tə.

⁸ M-əl buwə je ki njé ngaw koy je, təki to maji ngay kadi isi dərəde tə mi be.

⁹ Nə ke ə re, asi kadi uwai rəde ngə al 6a, maji kadi taai dəne, ə se taai dingəm ki rangi. Tadə, taa-naa e sotı kadi dəw ində gu də ngur darə ti.

¹⁰ Ki əji də dije ki taai-naa ki bəlme, maji kadi dəne təq ji ngawne ti al. Ningə, ndu kin e mi ə m-un al, nə e Babe ə un.

¹¹ A re dəne təq ji ngawne ti 6a, a taa dingəm ki rangi al. Re e be al tə ningə, kadi təl aw ji ngawne ti gogi. Ə kadi dingəm ka tuwə nene al tə[☆].

¹² Ki əji də ndəgi dije ningə, e mi ə m-əl-de ta, bə e Babe al. M-əl kadi re, dingəm ki un mene adi Kirisi, aw ki dəne ki gər Kirisi al, ə dəne ka kin ndigi kadi n-isı sie 6a, maji kadi tuwe al.

¹³ Ə re dəne ki un mene adi Kirisi, aw ki dingəm ki gər Luwə al, ə dingəm ka kin ndigi kadi n-isı sie ka, maji kadi mbate al tə.

¹⁴ Tadə, dingəm ki gər Luwə al a e ki kay njay ki takul nene. Ningə dəne ki gər Luwə al ka, a e ki kay njay ki takul ngawne tə. Re e be al ningə, ngande je a əi ki kay njay al. Nə ki rəjeti, əi ki kay njay.

¹⁵ A kin ə re, e ki gər Luwə al, ndigi mbati-naa ningə, ta rəbi to mbata ti lie. Tadə goe ti kin, ne madi ki dəo nje kun mene kadi Kirisi naa ti ki nje gər Luwə al goto. Luwə bar səsi kadi isi ki naa ki lapiya.

¹⁶ Dəw gər al, ki go rəbi kisi naa ti kin, də maji ə, ə dəne a aji ngawi, ə se ə dingəm a aji nei.

Ka də nja ti me bar ti ki Luwə bar dəw

¹⁷ Kadi ne ra dəw ki ra e ki go kadi-kare ti lie. Kadi kare ki Babe ade ki go kise ti ki dəe taa, kete taa kadi Luwə bar-e-n. E kin e ta ki m-ndangi madi njé kaw-naa je pəti.

¹⁸ Kin ə re dəw madi əjə mətine kate taa kadi Luwə bar-e ningə, kadi təl ra rəne tə nje kijə mətine al bəy be al. A kin ə re dəw madi əjə mətine al bəy, ə Luwə bar-e ningə, kadi təl aw əjə mətine al ngata.

[☆] 6:16 Kilə ngirə ne je 2.24 [☆] 7:11 10-11: Mt 5.32; Mk 10.11-12; Lk 16.18

¹⁹ M-adi igari təki kijə məti e nə madi kare al. Taa kijə məti al ka e nə madi al tə. Nə ki səbi kində kəm go ti, e ngəm go ndu-kun je la Luwə.

²⁰ Maji kadi, nə nə ka isi me ji kisi ti lene ki isi-n kete taa kadi Luwə bar-e-n.

²¹ Kin e i bəə kete taa kadi Luwəbari a, kadi iga ta də kei bəə ti kin al. Re ta rəbi to mba kadi or kulə bəə mindi ti mindi ka, maji kadi a me bəə ti wa kin ira-n kile kī maji.

²² Tadə bəə ki Babe bar-e, e dəw kī kulə bəə or minde ti ngata, e dəw lə Babe. Be tə a, dəw ki e ba rəne kī Luwə bar-e, təl bəə lə Kirisi.

²³ Kadi igari təki igəi dəsi kī gati kī ngay, 6i kadi itəli bəə je lə dije al.

²⁴ NGakom je, kadi nə nə ka, isi kī go ji kise ti ki isi-n kete taa kadi Luwə bar-e-n.

Ta ki də dije ti kī taai-naa al bəy, kī njé ngaw koy je

²⁵ Ki əj i də dije kī taai-naa al bəy, m-ingə ndu madi rə Babe ti kadi m-adi-de al. Ningə, m-a m-əl-de ta kī go koe ti ləm kī m-o. Mi ki Luwə o kəm-to-ndoo ləm, a təl-m dəw ti ki ası kadi itaai mee.

²⁶ Nə ki mi m-o maji ngay kadi dəw ra a to kin: dəkagilo ki j-isı ti ne kin a dingəm isi ki karne par a, m-o kadi a e so-e ti, tadə e dəkagilo ki ngə ngay.

²⁷ Be a, re itaa dəne ngata 6a maji kadi isi sie par. A kin a re itaa dəne al bəy a, isi par 6i sangi rəbi taa dəne al.

²⁸ Ningə, kin a itaa dəne a, e majal a ira al. Taa re ngon kī mandi taa dingəm ka, e majal a ra al tə. Nə dije kī njé taa-naa a ingəi ko kī ndə je pəti me kisi kī də taa ti ləde. E be a, m-ndigi kadi uri me ko ti kin al.

²⁹ NGakom je, nə ki kadi m-əl səsi a to kin: dəkagilo ki noje ti nay ngay al ngata. Ə kadi kaw kī kete noq kam, njé taa dəne je toi tə dije kī taai dəne al be.

³⁰ Kadi njé ki isi noi-naa toi tə dije kī noi-naa al be, kadi njé ki isi rai rənəl toi tə dije kī rai rənəl al be, kadi njé ki ndogi ne je toi tə dije kī awi kī nə madi al be,

³¹ kadi njé ki isi maji kī nə kingə ki dənangi ne ti toi tə dije kī isi maji al be. Tadə dənangi ki nə maji ki me ti ba pəti a gotoi.

³² Ningə, m-ndigi kadi isi kī kanji ta kī ga. Tadə dəw kī taa dəne al bəy isi sol də kile ti lə Babe. Isi sangi kadi n-ra nə ki nəl Babe.

³³ Nə dəw ki taa dəne, isi sol mbata nə je ki dənangi ti ne. Isi sangi kadi n-ra nə ki nəl nene yo tə. Adi e dəw ki ta gae tə joo.

³⁴ Be tə a, dəne ki taa dingəm al, a se ngon ki mandi ka toi be tə. Isi soli mbata kile lə Babe, kadi n-əi dije kī maji me darəde ti nim, me ndilde ti nim. Nə dəne ki taa dingəm, isi sol mbata nə je ki dənangi ti ne. Isi sangi kadi n-ra nə ki nəl ngawne yo tə.

³⁵ E ki mbata maji ləsi a m-əl-n səsi ta kin 6i e ki mba kadi m-əgi-n səsi də nə madi al. Ningə, m-ndigi kadi irai e ki go rəbe ti ki maji, mba kadi iti rəsi katı me kində rə naa ti ki Babe, 6i ki me ki joo al.

³⁶ Kin a re, dingəm uwə də ngon ki mandi ngata, a oo kadi re n-taa-e al a n-ra sie nə ki majal 6a, maji kadi taai-naa par 6i e majal al.

³⁷ Nə kin a re, go nongi ti, dəw un ndune kadi n-taa dəne al, kanji gu ki kində də ti, dəwe ra maji. Ra maji, loki uwə rəne nga sangi dəne kin al.

³⁸ E be a, re dingəm uwə də ngon ki mandi a taai-naa sie par ka maji. A kin a re, təl iyə goe adi taai-naa al a maji ngay bəy tə.

³⁹ Dəkagilo ki dingəm isi ki dəne taa bəy 6a, kadi dəne iyə ngawne al. Nə re ngawe oy ningə, kulə goto minde ti. Ta rəbi to kadi taa dingəm ki me ndigi. Nə ke a kadi e dingəm ki me Kirisi ti taa.

⁴⁰ Ningə, ki go koe ti ləm, m-o kadi re nje ngaw koy kin isi dəne ti par a maji ngay. M-əl be mbata, mi ka m-gər kadi m-aw ki NDil Luwə mem ti tə.

8

Ta də da ti kī gugi yo

¹ Ki əj i də da kī gugi yo ningə, m-o kadi j-əi pəti, j-əi njé ne gər təki rəjeti. Nə ne gər e nje re ki kəj i rə. NDigi-naa a yə e nje ra kī dəw kade təgi me kadi-me ti lie.

² Re dəw madi oo rəne tə nje ne gər ningə, dəwe kin gər ne ki rəjeti al bəy.

³ Nə re dəw ndigi Luwə ningə, Luwə gər dəwe kin.

⁴ Ə se kadi dəw uso da kī poli yo a se kadi uso al wa? Ta kī kadi j-əl ən: Ji gər kadi yo madi kare goto dənangi ti ne. Taa, Luwə kī rangi goto, Luwə e karne ba par a isi noq.

⁵ Dije isi bari ne je madi dera ti, a se donangi ti ne luwa je. O re, isi bar-de luwa je, a adi luwa je ki babe je bay-naa ka[☆],

⁶ ki raje ti je ba, Luwa e karne ba a isi noo. Luwa ki Bawje, ki nje kindae ne je pati, ki j-is iki daje taa ki takule. Taa Babe e kare ba to. E ki go rabi lie a Luwa indae-n ne je pati. Taa, j-is iki daje taa, ki go rabi lie to.

⁷ Nae dije ki na je gari ki be kin al. Ki madi je, rai yo je ki ndae ndae, adi ki bone wa kin ka, lok i si usoi da ki poli yo ning, usoi taki e da la yo je ki raje taa kin to. Taga lade, toge goto, adi ooi rede ta dije ki to nje.

⁸ E ne kuso a e nje kaw saje ro Luwa ti al. Re j-usoi al a, ne kare ki du-je goto; a re j-usoi a, ne kare ki j-ingai do made ti goto to.

⁹ Re e be ka, kadi oi go rosi maji. Oi go rosi maji, kadi taa ki Kirisi taa sasi il sasi taa kin, tel rabi ki kadi adii njé ki ei to je, tosii me majal ti al.

¹⁰ Teki dew ki to, oo-i, i ki igær ne maji, isi uso ne koy ra yo ti. Lok oo-i kin, se a ra kadi a aw ki kete kete me kuso da je ti ki Peli yo al wa?

¹¹ E be a, ngokoje ki to, ki Kirisi oy mbata lie kin, a tuji ki go rabi ne gér lai.

¹² Majal ki isi irai osi ta ngakosi je, isi irai adi do taga je lade ki toge goto kin, e majal ki isi irai indori Kirisi to.

¹³ E be a, re e ki mbata ne kuso a kadi ngokom osi-n me majal ti ba, m-a m-uso da al, mba kadi m-ad i ngokom osi-n me majal ti al.

9

Né ki səbi kadi dəw ra ki né ki səbi kadi dəw ing^o

¹ M-ndaji sasi m-o se mi dew dorom al wa? Se mi nje kaw kil al wa? Se m-o Jaju ki Babe laje ki kem al wa? Se sei kandi kil ləm me to Babe ti al wa?

² Re ndagi dije a ooi mi te nje kaw kil al ka, ki rosi ti mi nje kaw kil. Tado ne ki toji kadi mi nje kaw kil, e kindae ro naa ti lesi ki Kirisi kin.

³ Ta ki kadi m-ro-n ki njé kindae ta dom ti a to kin:

⁴ Se səbi kadi kil ki j-is i ra kin, j-ing ne loe ti j-uso al wa?

⁵ Se səbi kadi j-aw ki dəne madi te neje taki ndagi njé kaw kil je, ki ngako Babe je, ki Piyer je isi rai al wa?

⁶ Se səbi doje je ki Barnabasi[☆] par kadi taki ra kil taa j-ing ne j-uso wa?

⁷ Oli-mi adi m-o, se nda kare oi asigar ki ra kil asigar lene ki ne king lie e wa e noo wa? O se na a ndor nju ning uso kandi ne ndor ka kin al wa? O se na a ul bati je ning ay mbade al wa?

⁸ Ta kin m-el ki go ta kəl dije ti par wa? *NDU-kun la *Moj ka el ta kin be to a na:

⁹ «Dew a do ndugidu ta mangi ti al, dəkagilo ti ki a njiyə dəko ti mba kadi kande tee[☆].» E mbata le mangi je ki da wa kin a Luwa aw-n ki ta ki ga kin wa?

¹⁰ Se e mbata ti laje je wa kin a Luwa el-n ta kin al wa? Teki raje taa kin be to a na: Tado səbi kadi dew ki nje ndor, indae mene do ti taki ndor kin n-a n-ing ne loe ti. Taa kadi dew ki nje kindae ko gər taki n-a ning ne do jine.

¹¹ Teki ji dibi ne le ndil dansi ti kin, e go ti al kadi ji teti kande ki kadi maji ki daraje rosi ti wa?

¹² Re dije madi ingai ne kin ning, ra ban be a je kin bay taa kadi j-a j-ing al a?

Re e be ka, j-indae tagi kin dosi ti al. J-ore meje do ne je ti pati mba kadi j-ilə kagi no poy ta ti ki maji kin al.

¹³ Igéri maji kadi dije ki njé ra kil me koy ti le Luwa, usoi ne ki me koy ti le Luwa. Igéri maji kadi njé kij ne məsi kadi-kare je, usoi ne kadi-kare kin[☆].

¹⁴ Be to a, dije ki njé kil mbə Poy Ta ki Maji, Babe un ndune kadi ingai ne kusode me kil kil mbə Poy Ta ti ki Maji kin[☆].

¹⁵ Nae mi, m-indae tagi kin do dew ti al. Mndangi ta kin mba kadi m-daji-n go ne madi al to. Re e koy ka, m-ndig koy par. E ne ronel ləm, Dew madi ki kadi a taa jim ti goto.

¹⁶ Ning, Poy Ta ki Maji ki m-ilə mbəe kin e ne ki kadi m-a m-indae gum al. E kil ki isi dom ti, səbi kadi m-ra. Ning kem-to-ndoo e ləm, lok m-ilə mbə Poy Ta ki Maji kin al.

¹⁷ Re e kil ki m-ra ki dom mi wa fa, səbi kadi m-a m-ing ne kig go jim. Nae taki e kil ki isi dom ti kadi m-ra, m-ra taki isi-n dom ti kadi m-ra-n ka kin.

[☆] 9:6 Knjk 9.27; 11.22-25, 30 [☆] 9:9 Dəterənom 25.4; 1Tim 5.18 [☆] 9:13 Ləbatiki 6.9, 19; Dəterənom 18.1-3 [☆] 9:14 Mt 10.10; Lk 10.7

18 Né kigə go ji ləm e ri a? Né kigə go ji ləm e Poy Ta ki Maji ki m-ilə mbe. M-ilə mbe ki kanjì kadi m-ingə né ki səbi kadi m-ingə loe ti.

19 Mi dəw dərəm, mi bəə al. Nə be ka, m-ra rəm bəə ti lə dije pətì mba kadi m-ingə-n dije ngay m-adı Kirisi.

20 Lokì mi dan *Jipi je a, m-təl rəm Jipi ti mba kadi m-ingə-n Jipi je. Mi gin ndu-kun ti lə Moji al, nə lokì mi dan dije ti ki əi gin ndu-kun ti lə Moji a, m-ra rəm tə dəw ki e gin ndu-kun ti səde mba kadi m-ingə-n-de.

21 Re mi dan dije ti ki gəri ndu-kun lə Moji al a, m-ra rəm tə dəw ki gər ndu-kun lə Moji al be mba kadi tə m-ingə-n-de. Nə ki rəjeti əa, mi gin ndu-kun ti lə Luwə, tədə m-təl rəm go ndu-kun ti lə Kirisi.

22 Re mi dan to je ti a, m-ra rəm to ti mba kadi m-ingə-n to je m-adı Kirisi. M-təl rəm né je ti pətì rə dije ti pətì mba kadi tə dije madi ingəi kajì.

23 M-ra né je kin pətì mbata ti lə Poy Ta ki Maji. M-ra mba kadi m-ingə-n né maji ki əl tae to.

24 Igəri kadi dije ki njé kəy ngədi, pətì əyi-naa ngədi də bangi ti, nə kare ba dande ti par a ingə né kigə go njae, a se igəri al? Maji kadi əyi-naa ngədi ki kuje ki kadi ingəi né ngədi ləsi.

25 Njé kəy ngədi je, lo na rə ti ləde, dəw ki ra ka ində də rəne ti kadi tə n-ingə-n jəgi kəsi-gon. Ningə e jəgi kəsi-gon ki ndə madi a tuji, nə je, jəgi kəsi-gon ləje a tuji al ratata.

26 E be a, mi m-isı m-ay ngədi, ningə, m-ay ngədi lə njé kəm to je ki noq be al. Taa m-isı m-rə to, ningə rə ki m-isı m-rə, m-əir jim m-ində-n nəl al to.

27 M-isı m-ində də darəm ti, kadi m-ule gın təgim ti. M-ule gin təgim ti mba kadi, mbe Poy Ta ki Maji ki m-isı m-ilə kin, lo ti a əri-mi ko al.

10

Né kəjì də Isirayəl ti dilə lo ti

1 NGakom je, m-ndigi kadi igəri təki kaje je pətì njiyəi gin kıl ndi ti[☆], taa gangi dan ba bo to[☆].

2 Luwə ra-de batəm me kıl ndi ti nim, me ba bo ti nim, tədə indəi rəde naa ti ki *Mojì.

3 Pətì, usoi né kuso ki j dərəq ti[☆].

4 Taa əi pətì, əyi-naa man ki j dərəq ti to. Ayi-naa man ki təq me mba kadi tə ki j dərəq ti, ki isi dan gode[☆]. MBal ka kin e Kirisi.

5 Be ka, ngay je dande ti, kılə rade nəl Luwə al, adı oyı, nində a də-naa ti dilə lo ti.

6 Né je kin pətì rai né be, mba kadi e né ndo ləje. E né ndo mbata ti ləje, mba kadi, əone ki majal ra-je təki ra-n-de kate kin be al ngata[☆].

7 İrai yo təki dije madi dande ti rai kin al. Makitibì lə Luwə el ə nə: «Dije isi nangi usoi je əyi-naa je, ningə go ti, ij taai ndaminaa[☆].»

8 İbuki rəsi me kaya ti ki ra təki dije madi dande rai kin be al. Kaya ki ra kin ə adı dije dibi kuti joo gide e mıtə oyı ndə kare ba be[☆].

9 Oti kadi ji nai Kirisi təki njé ki madi dan kaje je ti nai-e-n, ə adı li je toj-de təli-de kin be al[☆].

10 Oti kadi ji bai ta təki njé ki madi je dande ti rai, adı malayka ki nje tuji dije, to-n kode kin be al[☆].

11 Né je kin təq də kaje je ti be, mba kadi e né ndo mbata ti ləje. Ningə, ndangi me makitibì ti be, mba kadi əjì-je, je ki je basi ki dəkagilo ki dəbəy ti.

12 E be, dəw ki oo kadi n-a də njane ti maji ningə, kadi ində kəm-kədi də rəne ti. Ində kəm-kədi mba kadi osi me majal ti al.

13 Né na ki a təq dəsi ti ki kadi a e ne na ki dəw aşı kuwə təgine ba me ti al goto. Ningə, Luwə ki nje ra né ki dana, a iye ta rəbi kadi né na ki al dəsi təq dəsi ti al to. Dəkagilo ki né na təq dəsi ti ningə, a adı səsi təgə kadi uwəi rəsi bə me ti. A ilə rəbi kadi iteei me ti ko.

Kadi njé kadi-me je rai madi-naa ki yo ki ra al

14 E be a, njé ndigi ləm, maji kadi əyi-naa say kadi yo ti ki ra.

15 M-əl səsi ta tə njé tər je. Kadi səi je wa indəi manji ta ki m-əl səsi kin oi.

16 Lokì j-isı j-ayi-naa man nju, ji rai oyo də ti taa j-ayi-naa. Ə se e kin, e ra madi-naa də

[☆] **10:1** Təq ki taga 13.21-22; 14.19-20 [☆] **10:1** Təq ki taga 14.22-29 [☆] **10:3** Təq ki taga 16.35 [☆] **10:4** Kör Isirayəl je 20.8-11 [☆] **10:6** Kör Isirayəl je 11.4 [☆] **10:7** Təq ki taga 32.6 [☆] **10:8** Kör Isirayəl je 25.1-18 [☆] **10:9** Kör Isirayəl je 21.5-6 [☆] **10:10** Kör Isirayəl je 17.6-14 [☆] **10:16** Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20

məsi Kirisi t̄ al wa? Ə se mapa k̄ j-iſi j̄ ləbi-naa danje t̄ j-usoi kin e madi-naa d̄ daro Kirisi t̄ al wa?

¹⁷ Be ə, mapa e kare ba, ningə re j̄ bay ka, j̄ t̄eli daro k̄i kare me mapa t̄ ki j̄ ra madi-naa d̄ ti.

¹⁸ Oi ta l̄ ngan *Isirayəl je k̄i go daro ti: NJé k̄i usoi da je k̄i kijə mindide kadi-kare ti kin, se rai me kasi-naa k̄i Luwə no dingiri t̄ ki adi kadi-kare titi kin al wa?

¹⁹ Ta k̄i m-ndigi kadi m-əl d̄ lo kin t̄ ə to kin: da k̄i pole-n yo ə se yo wa k̄i d̄one, se e n̄e madi wa?

²⁰ E n̄e madi al. Ningə, t̄ek̄i dije adi kadi-kare kin ndil je k̄i majal*, bi adi Luwə al*, m-ndigi kadi irai me kasi-naa k̄i ndil je k̄i majal al.

²¹ E go t̄ al kadi ayi-naa me k̄opi t̄ l̄ Babe, ningə it̄eli ayi-naa me k̄opi t̄ l̄ ndil je k̄i majal b̄ay t̄. Taa e go t̄ al kadi usoi naa t̄ ki Babe, ə it̄eli usoi k̄i ndil je k̄i majal b̄ay t̄.

²² Se j̄i ndigi sangi ta Babe kadi jangi ra-e d̄oje t̄ wa? Ə se t̄ogije it̄a ya Babe wa?

Kadi Luwə ingə kəsi-gon me n̄e je ti pəti

²³ Dije madi eli ei nə: «Ta rəbi to mba kadi dəw ra n̄e je pəti k̄i mee ndigi kare.» E ki r̄jeti, «ta rəbi to mba kadi dəw ra n̄e je pəti k̄i mee ndigi kare,» nə n̄e je pəti maji k̄i dəw d̄oro al. «Ta rəbi to mba kadi dəw ra n̄e je pəti k̄i mee ndigi kare.» Nə n̄e je pəti a ra maji k̄i njé kaw-naa je al.

²⁴ Kadi dəw madi dansi t̄ sangi maji l̄ r̄one par al, nə kadi sangi maji l̄ ndəge je t̄ taa.

²⁵ N̄e je pəti k̄i dije isi gatii suki t̄, kadi usoi k̄i kanji kadi mesi uwə səsi k̄i ta.

²⁶ Tadə, dənangi k̄i n̄e je k̄i me t̄ pəti e ya Babe.

²⁷ Re dəw k̄i nje kadi-me al, bar səsi k̄i n̄e kuso, ə awi loe t̄ ningə, kadi usoi n̄e je pəti k̄i adi səsi k̄i kanji dəj̄i gine, nə t̄ mesi i uwə səsi k̄i ta d̄o t̄.

²⁸ Re dəw madi el səsi ə nə e da k̄i gugiy o ningə, kadi usoi al. Usui al mbata t̄ l̄ dəw k̄i el səsi, taa mbata l̄ me kuwə k̄i ta t̄.

²⁹ Me kuwə k̄i ta k̄i m-əl tae kin, e səi je al, nə e me kuwə k̄i ta l̄ dəwe k̄i nje kəl ta kin. Ra ban be ə, me kuwə k̄i ta l̄ dəw kin rangi

par a ilə kagi no n̄e t̄ ki ta rəbi to kadi m-ra e?

³⁰ Re n̄e kuso to, ə m-ra oyo d̄o t̄ taa m-uso ə, ra ban be ə dəw a əl-m ta k̄i majal d̄o t̄ ə?

³¹ E be ə, re e n̄e kuso ə usoi, re e n̄e kay ə ayi, ə se n̄e ri k̄i irai, maji kadi irai adi Luwə ingə kəsi-gon me t̄.

³² Maji kadi n̄e madi kare me k̄ilə rasi t̄, təl jigi tigə *Jipi je al nim, tigə dije k̄i ei Jipi je al, al nim, taa tigə njé kaw-naa je l̄ Luwə al nim t̄.

³³ Embata kin ə, mi wa k̄i dəm, m-ində təgi d̄o rəm t̄, kadi m-nəl dije pəti me n̄e ram je ti pəti.

11

¹ İndaji-mi t̄ek̄i mi ka m-ndaji-n Kirisi be t̄.

Maji kadi dəne dəo dəne dəkagi lo kaw-naa t̄.

² M-ilə t̄oj̄i dəsi t̄, tadə taa taa, mesi isi ole dəm t̄. M-ilə t̄oj̄i dəsi t̄ b̄ay t̄, tadə ingəmi go n̄e je k̄i m-ndo səsi maji t̄ek̄i m-əl-n səsi.

³ Ningə n̄e k̄i m-ndigi kadi igəri ə to kin: Kirisi e də dingəm t̄, dingəm e də dəne t̄, ningə Luwə e də Kirisi t̄ t̄.

⁴ Ə re dingəm k̄i ra, k̄i isi el ta k̄i Luwə, ə se isi el ta k̄i ta Luwə t̄ ki dəne k̄i dəo ningə, ilə rəsəl d̄o dəw t̄ k̄i isi dəe t̄.

⁵ A kin ə re e dəne k̄i ra k̄i isi el ta k̄i Luwə, ə se el ta k̄i ta Luwə k̄i kanji d̄o dəne ningə, ilə rəsəl d̄o ngawne t̄ t̄. Tadə to t̄ek̄i ngisə dəne be.

⁶ Re dəne dəo dəne al ningə, kadi ijə dəne. A re e n̄e k̄i to rəsəl kadi dəne ijə dəne ningə, maji kadi dəo dəne.

⁷ E go t̄ al kadi dingəm dəo dəne, tadə e bana kəm Luwə, taa e n̄e kəsi-gon lie t̄.

Ningə dəne e n̄e kəsi-gon l̄ dingəm t̄.

⁸ E be, tadə e dingəm ə Luwə ər dam rəe

ra-n dəne bi e dəne ba Luwə ər dam rəe ra-n

dingəm al.

⁹ Ningə, Luwə ra dingəm mbata t̄ l̄

dəne al, nə e dəne ə Luwə ra-e mbata t̄ l̄

dingəm.

¹⁰ E ki mbata kin ə, kadi dəne dəo dəne

mbata *Malayka je. Də ki dəo, t̄oj̄i kadi dəne

e gin təgi t̄.

¹¹ Ningə, ki ta kəm Babe t̄, dəne a isi k̄i

kanji dingəm al, taa dingəm a isi k̄i kanji

dəne al nim t̄.

* 10:18 Ləbətiki 7.6, 15-16 * 10:20 1Tim 4.1 * 10:20 Dətərənom 32.17 * 10:26 Pa je 24.1 * 11:7 Kılə ngirə n̄e je 1.26-27 * 11:9 8-9: Kılə ngirə n̄e je 2.18-23

12 Tadə Luwə ɔr dəne rɔ dingəm t̄i, ningə dəne ə oj̄i dingəm t̄o. Ba n̄e je p̄eti j̄i rɔ Luwə t̄i.

13 Ningə, s̄ei je wa iməri ta d̄o t̄i oi se e go r̄abe t̄i kadi dəne əl ta ki Luwə ki kanji d̄oo dəne wa?

14 Se ji ḡeri kadi e n̄e ki go r̄abe t̄i al kadi dingəm aw ki bj̄i d̄o ki ngal al wa?

15 N̄e ki rɔ dəne t̄i ba, yingə d̄o ki ngal e n̄e kosi-gon mbata t̄i lie, tadə Luwə ade yingə d̄o ki ngal mba kadi e n̄e kuti d̄oe.

16 A kin ə re, d̄ew madi naj̄i ta ta kin ningə, kadi dəwe ḡer t̄ek̄i j̄-aw ki jibəl rae ki rangi al. Je wa al n̄im, njé kaw-naa je l̄e Luwə al n̄im t̄o.

N̄e kuso l̄e Babe

17 M̄-aw t̄e m̄-ilə jim d̄o n̄e t̄i kare ki to kin. Ningə e n̄e ki m̄-a m̄-ilə-n̄ t̄oj̄i d̄osi t̄i al. M̄-ilə t̄oj̄i d̄osi t̄i al, tadə loki ikawi-naa ningə, n̄e je ki to ra al yo ə isi ta t̄i isi rai, bi ırai n̄e ki kadi to s̄esi sot̄i al.

18 N̄e kare, m̄-o kadi loki ikawi-naa ba, gangi-naa to dansi t̄i. Ningə, m̄-ḡer kadi ta je ki m̄-o kin, e ki r̄ojeti a to dan t̄i noo.

19 Maj̄i kadi gangi-naa to dansi t̄i wa t̄o taa. Tadə gangi-naa kin ə, a ra kadi dije ḡari, njé je ki ei dije l̄e Luwə t̄ek̄i r̄ojeti dansi t̄i.

20 Ningə, loki ikawi-naa, e n̄e kuso l̄e Babe ba isi usoi al.

21 E n̄e kuso l̄e Babe al tadə, d̄okagilo kuso n̄e t̄i ba, na n̄a b̄at̄ir̄e ki ta n̄e kuso t̄i l̄ene ki ii-n̄ be kadi uso. Ra adi njé ki na je isi ki bo, ə njé ki nunḡi, kasi rade t̄o.

22 Ó se ta k̄ey je l̄esi ki kadi isi t̄i usoi je aysi-naa je goto wa? Se e koo ba oi nda njé kaw-naa je l̄e Luwə al wa? Se ırai be mba kadi iləi r̄os̄ol d̄o njé je t̄i ki ne l̄ede goto wa? Ta ri ə kadi t̄e m̄-əl s̄esi me lo kin t̄i ə? Kadi m̄-ilə t̄oj̄i d̄osi t̄i a? Jagi, ki ɔj̄i d̄o lo kin ningə, m̄-a m̄-ilə t̄oj̄i d̄osi t̄i al.

23 Tadə n̄e ndo ki m̄-ingə rɔ Babe t̄i ə m̄-ndo s̄esi ə to kin: Me kondə t̄i ki kadi iləi Babe Jəju ji njé t̄ol-e je t̄i, Jəju un mapa, ra oyo Luwə d̄o t̄i,

24 uwə t̄et̄i naa t̄i, t̄el-n̄ adi njé ndo je, ningə əl-de ə n̄a: «E kin e darəm ki to mbata t̄i l̄esi. Itaai usoi kadi mesi ole-n̄ d̄om t̄i.»

25 Go n̄e kuso t̄i, Jəju un k̄opi kasi kandi nju, ra t̄ek̄i ra-n̄ kate ka kin be b̄ey, ningə əl-de ə n̄a: «K̄opi kin e kun mindi ki siḡi me m̄esim t̄i. D̄okagilo je p̄eti ki a aysi-naa ningə, kadi mesi ole-n̄ d̄om t̄i.»

26 Ningə, d̄okagilo je p̄eti ki a usoi mapa kin, ə se a aysi-naa k̄opi kin ba, iləi mb̄e koy Babe bit̄i kadi re-n̄.

27 E mbata kin ə, d̄ew ki uso mapa ə se a y k̄opi l̄e Babe ki kanji ndər gin r̄one ningə, aw ki ta dəne t̄i d̄o darə Babe t̄i ki d̄o m̄ese ti.

28 Be ə, maj̄i kadi d̄ew ki ra ndər gin r̄one kete b̄ey taa uso darə Babe n̄im ay m̄ese n̄im.

29 Tadə d̄ew ki uso n̄im ay n̄im ki kanji gir ta mene t̄i kadi e darə Babe ningə, e wa ə isi ər ta ki gangi re-n̄ dəne t̄i.

30 N̄e kin ə ra adi njé moy je ki njé t̄oḡi goto je əi ngay dansi t̄i. Ningə ki ngay je dansi t̄i oyi t̄o.

31 Re j̄-ai je wa ji gangi ta d̄o r̄ojeti ningə, j-a j̄-osi me ta ki gangi t̄i l̄e Luwə al.

32 Ningə, ki go r̄ab̄i l̄e ta ki gangi kin, Luwə ində-je ɔj̄i je mba kadi ta ki gangi osi d̄oje t̄i naa t̄i ki dije ki ḡeri Luwə al, al.

33 E be ə, ngakom je, loki ikawi-naa kadi usoi n̄e ningə, ingəmi-naa.

34 Re d̄ew madi bo ra-e ə, maj̄i kadi uso n̄e me k̄ey t̄i l̄ene. Be mba kadi kaw-naa l̄esi ər ta ki gangi re-n̄ d̄osi t̄i al. Ki ɔj̄i d̄o ndəgi ta je, nd̄o ki m̄-tē̄ dansi t̄i ə m̄-a m̄-ində d̄oe naa t̄i b̄ey.

12

Kadi kare l̄e NDil

1 Ki ngosine kin ngakom je, m̄-ge kadi iḡeri kadi-kare je ki dangi dangi l̄e NDil, bi kadi isi day d̄o t̄i al.

2 D̄okagilo t̄i ki iḡeri Luwə al b̄ey, injiyəi t̄e njé kəm t̄o je go yo je t̄i ki mbi b̄ey.

3 E be ə, m̄-əl s̄esi kadi ay njay. D̄ew kare ki NDil l̄e Luwə ɔr noe ki a ə n̄a: «NDəl e d̄o Jəju t̄i» goto. Ta d̄ew madi ki a ə n̄a: «Jəju e Babe» ki kanji kadi NDil ɔr noe ka goto t̄o.

4 *Kadi-kare je e dangi dangi n̄e NDil ki n̄e kadi-de e kare ba.

5 Kilə b̄ea je to dangi dangi, n̄e Babe e kare ba.

6 Kilə ra je to ta dangi dangi, n̄e Babe ki kare ba ə ində me njé ra-e t̄i p̄eti.

7 Luwə adi kadi-kare ki go NDil t̄i d̄ew ki ra mba kadi ra maj̄i ki kosi dije p̄eti.

8 E be ə, ki go r̄ab̄i l̄e NDil ki kare wa kin, Luwə adi d̄ew madi kuji kəl ta ki kəm-kədi, ə adi ki nunḡi kuji kəl ta ki n̄e ḡer.

⁹ Ki madi, Luwə ade kadi-me, ningə ki nungi ade kadi-kare nga njé moy je ki go rəbi lə NDil ki kare wa kin.

¹⁰ Adi ki madi, kadi-kare ra ne je ki eti bəl bəl; adi ki nungi, kadi-kare kəl ta ki ta Luwə ti; ki nungi, kadi-kare kər nin NDil Luwə ki ndil je ki ngom naa ti; adi ki nungi, kadi-kare kəl ndon ta je ki dangi dangi; ningə adi ki nungi bəy, kadi-kare kər gin ta je ki dangi dangi tə.

¹¹ Kadi-kare je wa pəti kin, e ki go rəbi lə NDil ki kare wa kin ə Luwə adi-n dəw ki ra ki go me ndigi ti lene.

¹² Təki darə dəw e kare ba, nə aw ki ngan rəje je ngay, ngan rəje je ki ngay kin, re bayi-naa tə ri ka, əi darə ki kare. Dije pəti ki indəi rəde naa ti ki Kirisi katoi be tə.

¹³ Tadə j-əi pəti, *Jipi je ki gin dije ki dangi dangi; bəə je ki dije ki əi ba rəde je; j-ingəi batəm me NDil ti ki kare ba. Taa j-ayi-naa man me NDil ti ki kare wa kin tə.

¹⁴ Darə dəw e ngon rəje ki kare ba al, nə e ngan rəje je ki dangi dangi.

¹⁵ Kin ə re nja ə nə: «Mi ji al, adi mi ki kare dan ngan rəje ti al», ningə kəl-e ki be kin par ə or nja kə dan ngan rəje je ti al.

¹⁶ Kin ə re mbi ə nə: «Mi kəm al, adi mi ki kare dan ngan rəje ti al», ningə kəl-e ki be kin par ə or mbi kə dan ngan rəje je ti al.

¹⁷ Kin ə re darə pəti e kəm ə, dəw a oo ta ban ə? Kin ə re darə pəti e mbi ə, dəw a eti bay nə ban ə?

¹⁸ Ki rəjeti, Luwə ində ngan rəje je kare kare ki kılə ki səbi dəde ki go ndigi ti lene.

¹⁹ Kin ə re ngan rəje je pəti əi ngon rə ki kare ba ningə, dəw a əl ta lə darəje al.

²⁰ NGan rəje je əi ngay nə darəje e kare ba.

²¹ Ningə lo kadi kəm al ji ə nə: «M-gər-i al», goto; taa lo kadi də əl nja ə nə: «M-gər-i al», goto tə.

²² NGan rəje je madi ki toi tə nə ki təgide goto be kin, awi ki ndade ngay.

²³ Ningə, ngan rəje je ki j-oi-de tə nə madi al me rəje ti kin ə, j-oi gode ngay. Ə njé ki j-oi-de tə nə ki maji kəl tae al kin ə ji ngəmi-de maji tə.

²⁴ NGan rəje je ki ingəi kəsi-gon, awi ki ndoo kəsi-gon al nga. Luwə ində-je ki ngan rəje je ki dangi dangi, ningə ngan rəje je ki kəsi-gon du-de, Luwə əsi gonde ngay.

²⁵ Luwə ra be mba kadi gangi-naa goto me darə ti. Ningə kadi ngan rəje je ki dangi dangi indəi kəmde go-naa ti pəti.

²⁶ Adi re ngon rə kare ingə kə ningə, ndəgi rəje je pəti ingəi kə sie naa ti. A re ngon rə kare ingə kəsi-gon ningə, ndəgi rəje je pəti ingəi kəsi-gon sie naa ti tə.

²⁷ NGəsine səi nga rə Kirisi, ningə səi kare kare pəti, səi nga rə ki səbi dəsi.

²⁸ E be ə, dan njé kaw-naa je ti, Luwə ində njé kaw kılə je tə dije ki dəsay də njé kaw-naa je ti; ki kə joo, ində njé kəl ta je ki tae ti; ki kə mitə, ində njé ndo nə je. Ningə go ti, Luwə adi kadi-kare je ki dangi dangi, adi e kadi-kare ra ne kəjə je ki eti bəl bəl, ki kadi-kare nga njé moy je, ki kadi-kare ra ki njé kaw-naa je, ki kadi-kare kər nə dije, ki kadi-kare kəl ndon ta je ki dangi dangi.

²⁹ Pəti əi njé kaw kılə je al, pəti əi njé kəl ta ki ta Luwə ti al, pəti əi njé ndo nə je al, pəti əi njé ra ne kəjə je ki eti bəl bəl al.

³⁰ Pəti awi ki kadi-kare nga njé moy je al, pəti awi ki kadi-kare kəl ndon ta je ki dangi dangi al, pəti əi njé kər gin ta je ki dangi dangi al.

³¹ Indəi təgi də rəsi ti kadi ingəi kadi-kare je ki ndade e ngay itə ndəge je, ningə m-a m-əji səsi rəbi ki maji ngay itə nə je pəti.

13

NDigi-naa

¹ Kin ə m-əl ndon ta lə dije ki dangi dangi, ə se ndon ta lə malayka je mində ka, re ndigi-naa goto rəm ti ə m-to tə ningə-kası ki ba kəy kəy, ə se gal ki siyə sakı sakı kam be par.

² Re m-aw ki kadi-kare kəl ta ki ta Luwə ti, ə se kadi-kare gər gin nə je ki to lo bəyo tə pəti tigə, ə se m-aw ki nə gər je pəti, ə se m-aw ki kadi-me ki təge e ngay ası kadi m-ər-n mbal lo kae ti kəte ka, re m-aw ki ndigi-naa al ə mi nə madi al.

³ Re m-adı nə kingə je ləm pəti njé ndoo je, re m-ələ rəm por mbata kingə-n təba ka, re ndigi-naa goto rəm ti ə, nə kare ki m-a m-ingə me ti goto.

⁴ Dəw ki nje ndigi-naa aw ki kore me, e nje ra maji, e nje ra ta nə al, e nje təjə rəne al, e nje kində gune al tə.

⁵ NJe ndigi-naa a ra n̄e ki to r̄osol al, a sa n̄e mbata maji l̄ r̄one par al, a ra wongi kalangi al, taa a uwə d̄ew mene ti al t̄o.

⁶ NJe ndigi-naa a ra r̄onel d̄o n̄e ki go r̄abe ti al, al, n̄e a ra r̄onel d̄o n̄e ki r̄ojeti yo.

⁷ NJe ndigi-naa e nje kiȳe go majal ko, e nje nḡem go kadi-me, e nje kində me d̄o ti, e nje kore mene d̄o n̄e je ti p̄eti.

⁸ K̄el ta ki ta Luwə ti a goto nd̄o madi, k̄el ta ki ndon ta je ki dangi dangi a goto nd̄o madi, ḡer gin n̄e je ki dangi dangi a goto nd̄o madi t̄o, n̄e ndigi-naa a to ratata.

⁹ Ninḡa, n̄e ḡer l̄eje asi-naa b̄erere al, taa ta ki ta Luwə ti ki j-is̄i j-əl ka asi-naa b̄erere al t̄o.

¹⁰ Lok̄i nje kasi-naa p̄eti a t̄ē h̄oy ninḡa, n̄e je p̄eti ki asi-naa al a gotoi.

¹¹ Lok̄i mi ngon b̄ey, ta k̄alm e ta k̄el ngon ki du, ḡir ta l̄em e ḡir ta l̄e ngon ki du, e se k̄oji ta l̄em e k̄oji ta l̄e ngon ki du. N̄e lok̄i mit̄al d̄ew ki t̄ogi, m-iȳe n̄e ra l̄e ngon ki du ko.

¹² Ki bone kin, j-is̄i j-oi n̄e je t̄e n̄e ki koo me kotirongi ti be, adi j-oi pit̄i pit̄i ba b̄ey, n̄e nd̄o madi a re noq̄ kadi j-a j-oi-e ki k̄emje ja ja. D̄okagilo ti ki bone m-ḡer n̄e je p̄eti al b̄ey, n̄e nd̄o madi a re noq̄ kadi m-a m-ḡer ay njay njay t̄eki Luwə ḡer-m jeje kin be t̄o.

¹³ Ki bone kin n̄e je ki mit̄a kin toi lo tode ti, adi e: kadi-me nim, kində me d̄o ti nim, ndigi-naa nim t̄o, n̄e e ki bo ngay dande ti e ndigi-naa.

14

Kadi-kare je ki dangi dangi ki Luwə adi njé kadi-me je

¹ Kete no n̄e je ti p̄eti, isai r̄ebi ndigi-naa ki r̄o ki t̄j kat̄i. Ninḡa, kadi isai r̄ebi kadi-kare je ki go NDil ti t̄o. Ki bo toi, e kadi-kare k̄el ta ki ta Luwə ti.

² D̄ew ki isi el ta ki ndon ta je ki rangi ki dije ḡeri al, isi el ta ki dije al, n̄e isi el ta ki Luwə, tado d̄ew ki ḡer d̄o ta lie ki isi el goto. E ki takul NDil Luwə e isi el-n ta ki to lo b̄eyo ti kin.

³ Ninḡa, d̄ew ki isi el ta ki ta Luwə ti, isi el ta ki dije mba kadi awi ki kete kete me kadi-me ti lade. Isi ilə dingəm mede ti taa isi sol mede t̄o.

⁴ D̄ew ki nje k̄el ta je ki dangi ki d̄ew ḡer d̄oe al, isi mbusi r̄one e wa me kadi-me ti lene, n̄e d̄ew ki nje k̄el ta ki ta Luwə ti isi

mbusi nja kos̄i njé kaw-naa je d̄o kadi-me ti lade.

⁵ M-ndigi kadi s̄ei p̄eti əli ndon ta je ki dangi dangi ki d̄ew ḡer d̄oe al, n̄e ndigi l̄em ki ngay e ki mba kadi əli ta ki ta Luwə ti. Tado d̄ew ki nje k̄el ta ki ta Luwə ti, e d̄o d̄ew ti ki nje k̄el ndon ta je ki rangi ki d̄ew ḡer d̄oe al. A re d̄ew madi ɔr me ta l̄e nje k̄el ndon ta je ki dangi dangi ka kin adi kos̄i njé kaw-naa je kadi mbusi-n njade wa taa.

⁶ NGakom je, kin ə bone m-re r̄osi ti ə m-əl ta ki ndon ta je ki iḡeri al ninḡa, maje e ri mbata ti l̄esi ə? Kin ə re ta l̄em ki m-əl, t̄ē ki d̄o n̄e ki to lo b̄eyo ti adi s̄esi al nim, adi s̄esi n̄e ḡer al nim, oj̄i s̄esi n̄e ki a ra n̄e lo ti ti al nim, ta adi s̄esi n̄e ndo al nim t̄o ninḡa, n̄e kare ki maji ki m-ra mbata ti l̄esi goto.

⁷ E kae ti l̄e n̄e kos̄i pa je t̄e nal je ki kende je ka kin be t̄o. Kin ə ndude 6a dangi dangi maji al ə, ra ban ə d̄ew a ḡer-n ndu nal ki ndu kende ə?

⁸ Kin ə nje k̄el t̄ebi k̄el adi ay njay al ə, n̄a ə a ində d̄o r̄one dana kadi a aw r̄o ə?

⁹ Be t̄o ə, s̄ei njé k̄el ndon ta je ki dangi dangi ki d̄ew ḡer d̄oe al ka itoi be t̄o. Kin ə ta ki əli, d̄ew ḡer d̄oe al ə, ra ban be ə a ḡer me ə? A ḡer me al tado isi əli ta l̄esi me n̄el ti k̄o kare.

¹⁰ Kadi iḡeri t̄eki ndon ta je əi ngay d̄onang i ti ne. Ninḡa ta je ki dangi dangi kin p̄eti, k̄or mede to noq̄.

¹¹ Kin ə re m-ḡer me ta ki d̄ew a əl-m al ninḡa, d̄ewe kin a oo-m ta mba r̄one ti, ə mi ka m-a m-o-e ti mba r̄om ti t̄o.

¹² Be t̄o ə, t̄eki isi sangi kadi-kare je ki go NDil ti, isangi ki r̄o ki t̄j kat̄i, n̄e ke ə kadi e kadi-kare ki a mbusi nja kos̄i njé kaw-naa je taa.

¹³ Ninḡa d̄ew ki nje k̄el ndon ta je ki dangi dangi ki d̄ew ḡer d̄oe al kin, maji kadi d̄ej i Luwə k̄em-k̄edi k̄or ḡine kadi dije ḡeri.

¹⁴ MBata re m-əl ta ki Luwə ki ndon ta je ki dangi dangi ki d̄ew ḡer me al 6a, me NDil ti mi ki Luwə, n̄e n̄e ḡer l̄em ra kilə al.

¹⁵ Ninḡa n̄e ki kadi m-ra ə to kin: M-a m-əl ta ki Luwə me ndil ti, n̄e m-a m-əl ta ki n̄e ḡer t̄o. M-a m-os̄i pa me ndil ti, n̄e m-a m-os̄i pa ki n̄e ḡer t̄o.

¹⁶ Kin ə ira oyo Luwə me ndil ti par, ki kanji kadi d̄ew ki isi mbø njé kaw-naa je ti

oo dō oyo ki isi ra Luwə kin ningə, ban be ə a ra «Amen» dō ti ə?

¹⁷ Re ıra oyo Luwə ləi maji ngay ka, lo kadi ra maji ki dəw ki isi mbə njé kaw-naa je ti goto.

¹⁸ Ki takul Luwə ə yə m-gər-n kəl ndon ta je ki dangi dangi ki dəw gər dəe al mitə səsi pəti.

¹⁹ Nə nō njé kaw-naa je ti ə, m-ndigi kəl ku ta je mi ki dije gəri dəe kadi m-ndo-n nə njé kaw-naa je, maji təy kadi m-əl ta ngay ki ndon ta je ki dəw gər dəe al.

²⁰ NGakom je, otı kadi ta kəlsi to tə ta kəl ngan je ki du be. Re ɔjı dō majal ningə, itoi tə ngan je ki du, nə re ɔjı dō ta ki kəl 6a, maji kadi ta kəlsi e ta kəl dije ki təgi gangi.

²¹ NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: «M-a m-əl ta gin dije kin ki ndon ta ki mba, m-a m-ndumə ta mba je kadi m-əl-n-de ta. Be ka, a ooi dō ta ləm al[☆].»

²² E be ə kadi-kare kəl ta ndon ta je ki dangi dangi ki dəw oo dəe al e nə kɔjı mbata dije ki gəri Luwə al, 6i e mbata njé kadi-me je al. Ningə, kadi-kare kəl ta ki ta Luwə ti e nə kɔjı mbata njé kadi-me je 6i e ki mbata dije ki gəri Luwə al, al.

²³ Kin ə təki njé kaw-naa je pəti kawi-naa, ningə əli ndon ta je ki dangi dangi ki dəw gər dəe al, ə dije madi ki gəri ta lə Luwə maji al bəy, ə se njé ki adi mede Luwə al, rəi lo kaw-naa ti kin ə a 6ari səsi mbə je al a?

²⁴ Kin ə re njé kadi-me je pəti əli ta ki ta Luwə ti, ə nje kadi-me al, ə se dəw ki gər ta lə Luwə maji al bəy ur kəy ka, ta je ki ta Luwə ti ki dije pəti əli kin a uwe ki ta, taa a ra kadi a gər təki n-e nje ra majal tə.

²⁵ Gir ta je ki mee ti a kujai ki taga. Ningə a osi nangi nō Luwə ti ə nə: «Ki rəjeti, m-gər kadi Luwə e dansi ti ne.»

Maji kadi njé kadi-me je rai ne je ki rəbe rəbe lo kaw-naa je ti ləde

²⁶ NGakom je, ri je ri je ə səbi ra lo kaw-naa je ti ləsi ə? Lokı iкawi-naa, dəw madi osi pa, dəw madi ndo nə, dəw madi ɔr gin nə ki to lo bəyo ti, dəw madi əl ndon ta je ki dəw gər dəe al, ningə dəw madi ki rangi isi nōo tə nje mbəl ta ka kin tə. Kadi nə je kin pəti mbisi nja njé kaw-naa je.

²⁷ Re dije madi gei kəl ndon ta je ki dəw gər dəe al ningə, səbi kadi əi joo al ə mitə be

par taa. Ningə kadi əli ta ki go naa go naa, ə kadi nje kər gin ta ka kin to tə taa.

²⁸ Re dəw ki kadi ɔr gin ta ləde kin goto dan njé kaw-naa je ti ningə, maji kadi isi tade mbə. Əli ta ki darəde wa nəm ki Luwə nim mede ti par.

²⁹ Ki ɔjı dō nje kəl ta ki ta Luwə ti, səbi kadi dije joo ə se mitə wa əli ta dande ti, ningə ndəge je indəi manji ta ləde ooi.

³⁰ Re Luwə əl ta ki dəw madi ki rangi dan njé kaw-naa je ti ningə, səbi kadi nje kəl ta ki ta Luwə ti ki kəte taa kəz ta kəl ta ti.

³¹ MBata səi pəti, asi kadi əli ta ki ta Luwə ti ki go naa go naa kadi indoi-naa nə, iləi dingəm me naa ti.

³² NJé kəl ta je ki ta Luwə ti awi ki təgi dō kadi-kare ti ki Luwə adi-de.

³³ Tadə Luwə e Luwə ki nje ra nə ki tae ale mbə al, nə e Luwə ki nje kadi dije isi ki naa ki ləpiya.

³⁴ Təki njé kaw-naa je isi rai dande ti lo je ti ki dangi dangi, maji kadi dəne je isi ki tade ki mbə dan njé kaw-naa je ti. Dəw adi-de ta rəbi kadi əli ta al. Ningə, kadi iləi dəde gin təgi ti təki ndu-kun əl-n.

³⁵ Re nə madi ki gəri gine ay njay al to ningə, kadi dəji ngawde je me kəy ti. Tadə e nə ki go rəbe ti al kadi dəne əl ta dan njé kaw-naa je ti.

³⁶ E səi ə ta lə Luwə ilə ngirəne rəsi kəte a? Ə se e səi par ə re təgə dansi ti ə?

³⁷ Re dəw madi gər mene ti kadi n-e nje kəl ta ki ta Luwə ti, ə se n-e nje kaw ki kadi-kare lə NDil ningə, maji kadi dəwe gər təki nə je ki m-ndangi m-adı səsi kin j rə Babe ti.

³⁸ Re dəw madi mbati kadi gər nə je kin ningə, to taga kadi Luwə gər dəwe kin al tə.

³⁹ Be ə, ngakom je, isangi rəbi kadi əli ta ki ta Luwə ti, ningə otı kadi ɔgi də kəl ndon ta je ki dəw gər dəe al.

⁴⁰ Nə ke ə kadi nə je pəti rai nə go rəbi ki dana.

15

Ta ki Jəju Kirisi lo koy ti

¹ NGakom je, m-ole mesi də Poy Ta ti ki Maji ki ndə ki m-ilə səsi mbəe kəte ka kin. E ta ki itaai ə uwəi goe səm bittə bone.

2 E Poy Ta kí Mají kin e adi sési kají, loki uwái goe sém tákí ndó kí m-ilé-n sési mbée. Re e be al ningé, kadi-me lési e né kí ndangi kare.

3 Tadó né ndo kí dósay kí madí sési e né ndo kí mi wa e m-taa. Adí e Kirisi kí oy mbata majal je lèje tákí makitibí lè Luwé el-n[☆].

4 Díbi-e ra ndó mitá ningé tèé lo koy ti tákí ndangi me makitibí lè Luwé[☆].

5 Tèé høy kí rø Piyér ti taa kí rø njé ndo je ti kí dágí gide e joo tø[☆].

6 Go ti gogí ningé, tèé høy kí rø ngako je ti kí asi bu mi kí gide kí kawi-naa. Díje ngay dan díje ti kin ísi kí dode taa bøy. Kí madí je dande ti e oyi.

7 Go ti bøy, tèé høy kí rø Jakí ti taa kí rø njé kaw kilé je ti pétí tø.

8 Gode ti pétí ningé, tèé kí rom ti høy, mi kí mi ngon kí kør[☆].

9 Mi kí du dan njé kaw kilé je ti pétí, tadó m-asi kadi dæw bar-m nje kaw kilé al. M-asi al, tadó mi nje kadi kó njé kaw-naa je lè Luwé[☆].

10 Næ e ki takul me-mají lè Luwé e m-tél-n dæw kí be kin bone. Ningé me-mají lie kí mbata lém e kí ndangi al tø. Tadó m-ra kilé m-itá ndágí njé kaw kilé je pétí. Ke æ e mi kí dóm e m-ra kilé kin al, næ e me-mají lè Luwé e sém.

11 E be æ, re e mi æ se ndágí njé kaw kilé je ka, e Poy Ta kí Mají kí kare wa kin æ j-ísi j-ilé sési mbée.

Ta kí njé koy je lo koy ti

12 Je j-ísi j-ilé mbé kí Kirisi lo koy ti, æ díje madí dansi ti æi næ: «Njé koy je a jj lo koy ti al,» tø kin e ta kí ban dana?

13 Re njé koy je a jj lo koy ti al ningé, Kirisi ka j lo koy ti al tø.

14 Ó re Kirisi j lo koy ti al ningé, j-ilé mbé kí ndangi, taa kadi-me lési ka e kí ndangi tø.

15 Re e ki røjeti, kadi njé koy je a jj lo koy ti al, æ je j-æl j-æ næ: «Luwé tèé kí Kirisi lo koy ti» ningé, lo kin ti, ji tø njé ma nají je kí ngom dø Luwé ti. Tadó Luwé tèé kí Kirisi lo koy ti al.

16 Re njé koy je a jj lo koy ti al ningé, Kirisi ka j lo koy ti al tø.

17 Ó re Kirisi j lo koy ti al ningé, kadi-me lési e né kí ndangi kare, ísi me majal ti lési ba bøy.

18 Ningé njé je kí oyi me Kirisi ti ka tade ti tø.

19 Re né kindé me dø ti lèje kí j-adi-n meje Kirisi e mbata né je kí bone par ningé, je njé kám-to-ndoo kí itá ndágí díje pétí.

20 Næ ke æ, Kirisi j taa dan njé koy je ti tákí røjeti. E kandi kí dósay lè njé je kí oyi.

21 Ningé, tákí e kí go røbi lè dæw kí kare æ yo re-n dø díje ti dønangi ti ka kin æ, kí go røbi lè dæw kí kare, njé koy je a j taa lo koy ti tø.

22 Tákí koy or-n go díje ti pétí kí go røbi lè Adam ka kin æ, díje pétí a tøli kadi ísi kí dode taa kí go røbi lè Kirisi tø[☆].

23 Ke æ, kj lo koy ti kin a e kí go loe go loe. Kirisi a j kate tø kandi kí dósay, ningé døkagilo tøl-é ti, njé je kí adi-e medé a jj taai lo koy ti tø.

24 Go né je ti kin pétí ningé døbøy né je a re. Kirisi a tuji kóbe je, kí tøgi kóbe je, kí tøgi ndil je kí majal, bøy taa a tøli kí kóbe adi Luwé kí Bawje.

25 Tadó, søbi kadi Kirisi a ø 6e bítí kadi Luwé ilé njé bæ je gin njae ti[☆].

26 Ningé, nje bæ kí døbøy ti kí a tuje e koy.

27 Tadó makitibí lè Luwé æ næ: «Luwé ilé né je pétí gin tøge ti[☆].» Ningé kæl kæ næ «né je pétí ei gin tøge ti» kin øji kadi Luwé e gin tøgi ti lè Kirisi tø al. E Luwé æ ilé né je pétí gin tøgi ti lè Kirisi.

28 Døkagilo kí né je pétí ei gin tøgi ti lè Kirisi ningé, NGon wa kí døne a ilé døne gin tøgi ti lè Luwé kí nje kulé né je pétí gin tøge ti, mba kadi Luwé e né je pétí me né je ti pétí tø.

29 Re e be al ningé, njé je kí adi isi rai-de batøm to njé koy je ti kin, rai be mbata kingé ri me ti æ? A ingæri me ti loki njé koy je a jj taa lo koy ti al?

30 Taa je wa ka, kí mba ri æ kí ndø je pétí j-ilé-n røje ji koy ti æ?

31 Kí røjeti, ngakom je, kí ndø je kare kare pétí m-a ta koy ti. Ningé m-ingé rønøl kí takulsi kí mbata kindé rø naa ti lèje dø kilé tø kí Jæju Kirisi, kí e Babe lèje.

32 Me 6e bo ti kí Epæji, m-rø kí da je kí wale. Ningé re e kí go røbi né ra lè darø par æ, e ri æ

[☆] **15:3** Ejay 53.5-12 [☆] **15:4** Pa je 16.10; Oje 6.2 [☆] **15:5** Lk 24.34, 36; Mt 28.16-17; Mk 16.14; Ja 20.19 [☆] **15:8** Knjk 9.3-6 [☆] **15:9** Knjk 8.3 [☆] **15:22** Kilé ngiræ né je 3.17-19; Rm 5.12-21 [☆] **15:25** Pa je 110.1 [☆] **15:27** Pa je 8.7

m-a m-ingə me ti e? Re njé koy je a ii lo koy ti al ningə, adi «j-usoi je j-ayi-naa je nə lo ti e ja j-oyi³².»

³³ Ódi rəsi al, «Indole-naa ki nje ra majal e a təl nje ra majal tə.»

³⁴ Maji kadi itəli iməri ta ki maji, e itaai kəətə ra majal ti. MBata dije madi ngay dansi ti gəri Luwə al. M-əl ta kin be mba kadi adi səsi rəsol.

Darə ki i lo koy ti

³⁵ Dije madi a dəji ta ei nə se ki go rəbi ki ban fa dije a ii lo koy ti wa? Ó se a ii ki darə ki ban wa?

³⁶ I mbə dəw, kə ko ki idibə kin, re oy al e, a ibə al tə.

³⁷ Ningə e darə ne wa ki idibə kin e a bə al, nə e kande ki me ti. Domajı e kandi təy, e se kandi ne madi ki rangi.

³⁸ Luwə wa ade kadi rə ki go me ndigə ti lene. Ningə kandi ne ki ra ra ka, Luwə ade kadi rə ki səbi dəe.

³⁹ Ne je ki njé kədə rəde pəti, darəde to dangi dangi bi titi-naa al. Darə dije to ta dangi, darə da je to ta dangi, darə yəl je to ta dangi, taa darə kanji je to ta dangi tə.

⁴⁰ Ne kində je ki dərə ti, ndolede e dangi taa ne kində je ki dənangi ti ne ndolede e ta dangi tə.

⁴¹ Kadi ɔsi ta dangi, nay nda ta dangi, taa mee je ndoyde to ta dangi tə. Ningə darə mee je wa kin ka ndoyde to dangi dangi bəy tə.

⁴² Be e, ki lo koy ti lə njé koy je ka to be tə. Darə dəw ki dibi e darə ki a ndum, nə darə ki a j lo koy ti e darə ki a ndum al.

⁴³ Dibi-e tə darə ki dangi ti, nə a təe lo koy ti ki darə ki kəsi-gon. Dibi-e tə darə ki təge goto, nə a təe ki darə ki təgi.

⁴⁴ Dibi-e tə darə dəw, nə a təe lo koy ti ki darə ki go NDil ti. Təki darə ki go lo dəw ti to ka kin e, darə ki go ndil ti ka to noq tə.

⁴⁵ E be e, makitibə lə Luwə e nə: «Adam ki dəsəy e dəw ki nje kisi ki dəne taa³³,» ningə Adam ki dəbəy ti e NDil ki nje kadi dije kajı.

⁴⁶ E Adam ki go NDil ti e re kəte al, nə e ki go darə ti e re kəte, ningə e ki go NDil ti uti goe.

⁴⁷ Adam ki dəsəy, e dəw ki dənangi ti ne, tado e bu dənangi e Luwə ibə. Nə Adam ki kə joo i dərə ti taa e re.

⁴⁸ Be e, dəw ki Luwə ra-e ki bu dənangi titi-naa ki ne kində je ki dənangi ti ne, e dəw ki i dərə ti taa, titi-naa ki ne kində je ki dərə ti taa tə.

⁴⁹ Ningə, təki ji titi-naa ki dəw ki rai-e ki bu dənangi ka kin e, ja titi-naa ki e ki i dərə ti taa tə.

⁵⁰ NGakom je, m-əl səsi madi oi təki darə ki məsi ası kadi a oo koğe lə Luwə al, taa darə ki ndum ası kadi təe lo ti ki dum ndum, al tə.

⁵¹ M-ge kadi igəri ne ki to lo bəyə ti kin: J-ei pəti ja j-oyi al, nə j-ei pəti ja mbəli rəje.

⁵² Təbi ki dəbəy ti a ba ningə, tə bəl kəm ki kində səpi be par e dije pəti a mbəli. Loki təbi a ba ningə, njé koy je a ii ki rə ki a dum ndum, ningə je, ja mbəl rəje.

⁵³ Tado səbi kadi rə ki ndum un rə ki dum ndum, taa rə ki koy kadi un rə ki dum koy nəm tə.

⁵⁴ Loki rə ki ndum a un rə ki dum ndum, e rə ki koy a un rə ki dum koy kin ningə, ta ki makitibə lə Luwə e nə:

«Rə təti yo ratata³⁴» kin a təl tane.

⁵⁵ «I yo, təti rə ləi e ra?

I yo, kəngi e ra³⁵?»

⁵⁶ Kəngi yo e majal, ningə təgi majal e ndu-kun tə.

⁵⁷ Adi ji rai oyo Luwə ki adi ji təti rə ki takul Babə ləjə Jəju Kırısı.

⁵⁸ Lo kin ti, ngakom je ki njé ndigə ləm, uwəi təgisi ba, ai də njasi ti me kılə ti lə Babə ki kanji kə. Tado kə ki isi ingəi me kılə ti lə Luwə kin e kare ki ndangı al.

16

Ne kaw mbata njé kaw-naa je ki Jorijaləm

¹ Ki ɔji də ne kaw ki mbata lə dije lə Luwə ki isi Jorijaləm ti³⁶, m-dəji səsi kadi irai təki m-əji-n njé kaw-naa je ki dənangi Galasi ti kin be tə.

² M-əl səsi kadi ndə ki də kəte lə ndə je ki siri pəti pəti, kadi dəw ki ra dansi ti, or ne me ne ti lene ndəy ngəm dangi mbata kılə kin. Kadi or ki go təge ti ki Luwə ade-n. Irai be mba kadi m-re bəy taa ikawi ne, al.

³ Ningə, dəkagilo ki m-a m-təe dansi ti 6a, m-a m-ilə ki dije ki səi je wa imbəti-de,

* 15:32 Ejay 22.13 * 15:45 Kılə ngirə ne je 2.7 * 15:54 Ejay 25.8 * 15:55 Oje 13.14 * 16:1 Rm 15.25-26

Jorijaləm ti. M-a m-adi-de makitibī jide ti kadi awi ki kadi-kare je ləsi.

⁴ A kin e re to kadi mi wa m-aw ki rōm ningə, a awi səm naa ti tō.

Kojī kaw mba lə Pol

⁵ M-a m-tēe rəsi ti noo ki ta rəbi ki Masəduwan ti. Tadə, m-a m-ində dənangī ki Masəduwan gangi[☆].

⁶ Dəmajī e, m-a m-ra ndə je rəsi ti. Majī e ə ka a gangi dəm ti rəsi ti, kadi tə indəi-mi ta rəbi ti adi m-aw lo ki səbi kadi m-aw ti.

⁷ Kawm kin, m-ge kadi re Luwə ndigi səm də ti ningə, m-ra səsi ngan ndə je ki asi tatı. Kadi m-o səsi ki njam taa par al.

⁸ Ningə, m-a m-isī me 6e bo ti ki Epəjī ratata dəkagilo Pətəkoti ti.

⁹ NJé bə je ləm əi ngay Epəjī ti, nə ta rəbi to tagira nom ti wətəngī kadi m-ra-n kılə ləm[☆].

¹⁰ Re Timote re tēe dansi ti ningə[☆], irai-e adi e ki rənəl dansi ti, tadə e ka isi ra kılə lə Babe tə mi be tō.

¹¹ Kadi dəw madi kare dansi ti kide al. Ningə kadi indəi-e ta rəbi ti kadi re tēe rōm ti ki maje. Tadə m-isī m-ngəm-e ki ndəgi ngako je ki a əi sie.

¹² Ki əji də ngokoje Apolosi, m-ilə dingəm me ti ngay kadi aw rəsi ti, ində rəne naa ti ki ngakoje je ki isi awi ki rəsi ti, nə mee ndigi kaw ki basine ti kin al bəy[☆]. NDə ki ingə rəbi e a aw bəy.

Ta ki kojī ki dəbəy ti ki kuwəji-naa

¹³ Işı dəgi ti, ai də njasi ti me kadi-me ti ləsi, ai dingəm e uwəi təgisi ba.

¹⁴ Majī kadi irai kılə je pəti me ndigi-naa ti.

¹⁵ NGakom je, m-gər kadi igəri Isitəpanasi ki dije ki me kəy ti lie majī[☆]. Əti dije ki dəsəy ki adi mede dənangī ti ki Akay. Ningə, ki go me ndigi ti ləde, uni rəde kadi rai ki dije lə Luwə. Be e, m-dəjī səsi ne kare bəy.

¹⁶ Majī kadi, itəli rəsi go ta ti lə dije ki be kin, e itəli rəsi go ta ti lə dije ki indəi rəde ta kılə ti isi rai səde tō.

¹⁷ Rəm nəl-m ngay də re ti lə Isitəpanasi, ki Portunatusi, ki Akaykusi. Tadə, rai ne je ngay adi-mi tosi ti.

¹⁸ Uwəi angalm indəi nangī təki rai səsi ka kin be tō.

¹⁹ *NJé kaw-naa je ki dənangī Aji ti uwəi jisi. Akila əi ki Pirisil[☆], naa ti ki njé kaw-naa je ki isi me kəy ti ləde uwəi jisi ngay tō.

²⁰ NGakoje je pəti uwəi jisi. Majī kadi uwəi ji-naa mbəsi ti ki rənəl.

²¹ Ningə, e mi Pol e wa e m-dangi ta kuwə ji kin ki jim.

²² Re dəw madi dansi ti ndigi Luwə al ningə, kadi Luwə man-e. «Marana ta», Babe re.

²³ Kadi me-majī lə Babe Jəju e naa ti səsi.

²⁴ M-ndigi səsi kare kare pəti me kində rənaa ti ki Jəju Kirisi.

[☆] 16:5 Knjk 19.21 [☆] 16:9 8-9: Knjk 19.8-10 [☆] 16:10 4.17 [☆] 16:12 Knjk 18.24 [☆] 16:15 1.16 [☆] 16:19 Knjk 18.2

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Koreti je

*Ta ki do makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi
adi Koreti je*

Makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi adi Koreti je kin, ta ki me ti toji kadi dan Pol ei ki njé kaw-naa je ki Koreti ti maji boy al. Dije madi tuji me Pol ngay ki ta keldje je ki kilə rade je. Awi biti əli taki Pol aw ki təgi ki kadi e-n nje kaw kilə lə Jəju Kirisi al. Lo kin ti, Pol el ta ngay. Nə re Pol el ta ngay mindi ka, toji njé kadi-me je ki Koreti ti təki n-ndigi-de wa kin nim, n-sangi rəbi kulə noji naa ti səde nim. E be ə, əl-n ta lə rəne ki nəl-ne ngay lokı poyde ki maji re təq rəne ti (7.5-15).

Go ta je ti ki əjì də ne je ki ngä ngä ki təq dəe ti dənangi Epəjì ti (1.1-11), Pol ole me njé kadi-me je ki Koreti ti də ne je ti ki to ki n-ingə rəde ti me kulə noji ti ki to dande ti nəi səde je, ningə toji nda kilə lə nje kaw kilə lə Jəju Kirisi adi-de gəri tə. Pol ər-de gin ne ki n-əl-n-de ta je ki ngä ngä me makitibi ti lene ki dəsay ki n-adi-de, ningə əl-de təki n-ingə rənəl go ti, mbata ta ki ngä ki n-əl-de, kandidate ki maji təq go ti (1.12-7.16).

NGa ningə, ki əjì də ne kaw ki mba ra-n ki njé kadi-me je ki dənangi Jude ti (8-9), Pol dəjì Koreti je kadi əi njé ra maji, ningə əl-de ə nə: «Igəri ra maji lə Babə ləje Jəju Kirisi maji. Kirisi ki e nje ne kingə, nə ra rəne nje ndoo ti mbata ləsi, kadi me ndoo ti lie, səi, itəli njé ne kingə je» (8.9).

Me ndəgi ta je ti ki re go ti (10-13), Pol təl ilə jine kəm dije ti ki njé kəl kə nə e ası kadi e nje kaw kilə al kin. Ba təl ta makitibi lene ki ngon ta ki ndəy be ki əl ki mindi ki maji (13.11-13).

NDu Pol ki j-ingə me makitibi ti lie ne kin, isı sangi maji lə darəne wa al, nə isı sangi kadi gəri təki e təgi ki Luwə wa ə ade ə isı ran kilə lie, ningə kadi taai Poy Ta ki Maji kin tə ta ki rəjeti nim, kadi gəri Kirisi tə Babə ləde nim tə.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kilə lə Jəju Kirisi ki go ndigi ti lə Luwə, naa ti ki ngoko je Timote, j-uwə jisi səi njé kaw-naa je lə Luwə ki isi Koreti ti, taa j-uwə ji dije lə Luwə ki isi dənangi ti ki Akay ti tae ba pətì tə[◊].

² Kadi me-majì ki kisi-maje lə Bawje Luwə əi ki Babə Jəju Kirisi e naa ti səsi.

Pol ra oyo Luwə

³ J-ilə təjì də Luwə ti ki Baw Babə ləje Jəju Kirisi. Bawje ki me-majì lie to mbar mbar, ki e Luwə ki nje səl me me ne je ti pətì.

⁴ E ə e nje səl me je də kə je ti ki dangi dangi, mba kadi je ka ji səl me dije ki ko je ki dangi dangi təq dəde ti tə. Kadi ji səl mede ki me-səl ki j-ingə rəe ti.

⁵ Be tə ə, təki j-ingə-n kə lə Kirisi ngay, Kirisi səl meje ngay tə.

⁶ Re j-isı j-ingə kə 6a, e ki mba kadi mesi səl-n, taa e mbata kajı ləsi tə. Re me je səl 6a, e ki mba kadi adi səsi me-səl tə. NGa ningə, me-səl kin a ra kadi tə uwəi təgisi ba me kətə təki j-isı j-ingə kə kin be tə.

⁷ Lo kin ti, j-ində meje dəsi ti njiriri, tadə jı gər kadi lokı isı indəi rəsi naa ti səje də kətə, isı indəi rəsi naa ti səje də me-səl ti ki j-isı j-ingə tə.

⁸ NGakom je, jı ndigi kadi igəri go kə ki təq dəje ti dənangi Aji ti kin. Dije adi-je kə kadi ki dum kəl tae, e kə ki al də singəje. Dəw ki ində mene də ti kadi n-a n-isı ki dəne taa goto.

⁹ Je j-ində meje ti kadi je dije ki gangi ta koy dəje ti ngata. Ningə e be mba kadi j-uwə-n kul rəje je wa al, nə kadi j-uwə kul Luwə ki nje kadi njé koy je ijj lo koy ti.

¹⁰ E ə taa-je ta ko koy ti kin, ningə a nay ki lo taa-je tae ti. E ə j-ində meje dəe ti, kadi a taa-je ta ko koy ti kin bəy.

¹¹ Ningə, səi wa ka isı indəi rəsi ta ti tə, me kəl ta ti ki Luwə mbata ti ləje. Luwə a ra səje maji ki rəbi ne ki dije ngay dəjì mbata ti ləje. Lo kin ti, maji kin a təl ne ra oyo lə dije ngay mbata ti ləje tə.

Polyəti ndune əjì də kaw mba ləne

¹² Ne ki adi-je rənəl, meje uwə-je ki ta al, jı gər kadi njiyəje dan dije ti ki gəri Luwə al, e ki hal ki səl ləm ləm, ki ne ra ki rəjeti ki i rə Luwə ti. Ningə e njiyə ki ji njiyə ki gosi lə

dəw al, nə ki ra maji lə Luwə. Ki bo ngay, e ki pa njiyə kin ə ji njiyə-n ki rəsi ti.

¹³ Ta ki ji ndangi j-adi səsi kin, e ta madi ki rangi al, nə e ne ki itidəi ə igəri me wa kin par. NGa ningə, m-gər kadi a gəri me ay njay bəy.

¹⁴ Təki igəri ndəy ngata kin, a igəri ay njay, ndə təl Babə Jəju ti ki j-a je ne rənəl ləsi təki a səi ne rənəl ləje kin be tə.

¹⁵ Ki me ki ti katı kin ə, m-ndigi kadi səi ə m-təe dəsi ti kəte, kadi m-adi səsi ingəi ra maji ki kə joo.

¹⁶ NGa ningə kadi m-j dəsi ti taa m-aw dənangi Masəduwan ti, ə m-i Masəduwan ti ba[☆], m-təl m-re dəsi ti gogı bəy kadi tə irai səm me ne ge je ti ləm kadi m-aw Jude ti.

¹⁷ NDum ki m-un kin, m-un ki noq be par al, taa ndigi ra je ləm e ki go mər ta ti lə dəw kadi tə m-əl m-ə nə «oyo» ə m-təl m-ə nə «jagi» al.

¹⁸ Luwə asi kadi ma naji ləm: ta je ki j-əl səsi e «oyo» nəm «jagi» nəm al.

¹⁹ Tadə Jəju Kirişī, NGon lə Luwə ki je ki Silasi je ki Timote je[☆] j-ilə səsi mbətə ta lie kin e «oyo» nəm «jagi» nəm al. E dəw ki ta ki a ingə rəe ti e «oyo» par.

²⁰ Ningə kun mindi je lə Luwə pəti, Kirişī ə e nje təjì-de kə na «oyo» e ki rəjeti, taa e ki go rəbi lie tə ə j-isı j-əl-n j-ə nə «Amen», mba kula-n təjì də Luwə ti tə.

²¹ Ningə e Luwə ə e nje kadi-je nəm, səi je nəm, təgi me kində rə naa ti ki Kirişī. E ə mbəti-je ində-je ta dangi mbata ləne.

²² E e tə ə ində ndajı ləne rəje ti tə ne ləne, taa ində NDilne meje ti tə ne ki adi-je də kəte dan ne maji je ti ki ində ta dangi mbata ləje, kadi a adi-je.

²³ Mi m-dəjı Luwə kadi gangı ta ndəm, re m-ngom: ningə e mba kadi m-tuji mesi al, ə m-təl m-re-n Koreti ti gogı al.

²⁴ Ningə ji sangi rəbi kadi j-ində təgi dəsi ti kadi adi mesi al jagi, tado isi uwəi təgisi ba me kadi-me ti ne ngata. Ne ki j-isı ji sangi, e kində rə naa ti səsi də kilə ti mba kadi ingəi rənəl.

2

¹ Ki oji dəm, m-o maji ngay kadi m-təl m-aw rəsi ti gogı al, nə tə m-tuji mesi.

² Tadə re m-tuji mesi ə, dəw ki a adi-m rənəl goto. Dəw ki a adi-m rənəl 6a, e səi ka ki m-a m-tuji mesi ka kin par.

³ Ningə, e gine kin ə, m-ndangi-n makitibə tə ndangi m-adi[☆] səsi kadi tə m-aw ki rəm al. M-aw ki rəm al nə tə dije ki kadi adi-mi rənəl, təli tuji mem tə tuji yo. M-gər maji ngay, ki oji dəsi, kadi rənəl ləm e rənəl ləsi pəti.

⁴ E ki me-kə ki ngay, ki me ki ur made, ki man no ki tə kəm ə m-ndangi-n makitibə m-adi səsi. Ningə e ki mba kadi m-tuji-n mesi al, nə kadi igəri ndigi ki m-ndigi səsi.

Me Pol sol də dəw ti ki nje tuji mee

⁵ Re dəw madi e nje gin me ki tuji 6a, e mi ə tuji mem al, nə e səi pəti ə tuji mesi. Ki kadi j-əl j-adi al də maji al 6a, tuji me dije madi dansi ti.

⁶ Ningə ko dəw ki be kin, ta kosi je ki kaw-naa ki dəe ti wa kin ase nakı.

⁷ E be ə, ki basine kin, kadi adi mesi sol dəe ti, ə iləi dingəm me ti, nə tə me tuji ki al də maji j-təy dəe.

⁸ Lo kin ti, m-dəjı səsi kadi oji-e ndigi ki indigi-e adi gər.

⁹ NGa ningə, gin ndangi ki m-ndangi makitibə m-adi səsi e kadi m-na mesi m-o se itəli rəsi go ta ti me ne je ti pəti wa.

¹⁰ Lokı mesi sol də dəw ti ki ra ne ki majal, mi ka mem a sol dəe ti tə. NGa ningə, re mem sol, lokı ne madi to kadi mem sol də ti 6a, e mbata ti ləsi ə mem sol-n ta kəm Kirişī ti.

¹¹ MBa kadi *Satə ingə ta rəbi dəje ti al, tado ji gəri ndigi ra je lie bəti.

Me Pol a sururu

¹² Lokı m-aw m-təe Tirowasi ti kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lə Kirişī, m-o kadi Babə tee ta rəbi pay adi-m,

¹³ nə mem a sururu, tado m-ingə ngokom Titi al. E be ə, m-iyə njé kadi-me je, ə m-un ta rəbi kaw Masəduwan ti[☆].

Təti rə me kində rə naa ti ki Kirişī

¹⁴ J-ilə təjì də Luwə ki oy-je ki dəkagilo je pəti adi-je me rə ti ki Kirişī təti kin. Luwə un-je ilə-n mbə lə Kirişī ki lo je pəti adi dije gəri-e tə nom kagi ki bayətəti maji ki sane ki lo lo be.

¹⁵ Lo kin ti, ji to tə nom kagi ki baye əti maji, ki Kirisi un adi Luwə be. J-əti maji, mbata ti lə dije ki isi sangi kajı nim, mbata ti lə dije ki isi awi tuji ti nim tə.

¹⁶ Ki rə dije madi ti, e bay yo ki isi aw səde koy ti, nə ki rə njé ki nungı ti, e bay kajı ki isi aw səde kajı ti tə. Ə se na ə ası kadi ra kilə kin wa?

¹⁷ Je ji to tə ndəgi dije ngay ki isi uni ta lə Luwə tə ne ra gati kin al. J-əl ta ki rəjeti, ki j rə Luwə ti, ta kəm Luwə ti me kində rə naa ti ki Kirisi.

3

Bəə kilə je ki me kilə mindi ti ki sigi

¹ Kadi m-dəjı m-o se j-isı ji sangi kadi ji təjı rəje je wa ka bəy wa? Se kadi ji ra təki dije madi isi rai, ə isi taai makitibı lo ki rangı ti kadi ma najı dəde ti ki rəsi ti je taai jisi ti awi ki lo ki rangı ti je kin be wa?

² Makitibı ki kadi ma najı dəje ti 6a, e darəsi səi je wa. Səi makitibı ki ndangi ngame je ti, ki dije pəti gəri nim isi tidəi nim.

³ To ki taga kadi səi makitibı ki Kirisi ndangi adi-je jije ti, ilə-n-je. Kirisi ndangi ki man ndangi ne makitibı ti al, nə ndangi ki NDil Luwə ki nje kisi kəm ba; e makitibı ki ndangi do mbal ti al, nə ndangi ngame dəw ti[☆].

⁴ E kin ə e me je ki j-adı ta kəm Luwə ki takul Kirisi.

⁵ Ningə j-a j-əl j-ə nə e ki təgije je wa ə ji ra-n ne madi al, nə e ki təgı ki j rə Luwə ti.

⁶ E Luwə wa tə ə adi-je təgi, adi ji tal-n njé ra kilə bəə je me kun mindi ti ki sigi. E kun mindi ki e gin *NDu-kun ti al, nə e gin NDil Luwə ti. Tadə NDu-kun ki ndangi e nje re ki koy, nə NDil Luwə e nje re ki kajı.

⁷ Kate ndu-kun e ki ndangi ki ku ta je kare kare go-naa ti do ba mbal ti, 6a kunji Luwə unji do ti. *Moji ki nje re ki ndu-kun ka kin, ta kəme o por wor wor, ki lo kadi ngan *Isirayəl je goi ta kəme goto[☆]. Ningə ta kəme ki o por kin, unji dəkagilo ndəy be par ə gine a gangi. Ə re ra kilə ki NDu-kun ki nje re ki koy adi təba be ningə,

⁸ ra kilə ki NDil Luwə a əti bəl ki dum bəy.

⁹ Re kilə lə NDu-kun ki a aw ki dije me ta ki gangi ti adi təba ningə, kilə ki kadi Luwə

tidə-n dije dije ti ləne a adi təba ki əti bəl ngay bəy.

¹⁰ J-əsi kadi j-əl j-ə nə, təba ki də kete, təge goto no təba ti ki bone kin, ki e təba ki itə e ki kete say.

¹¹ Kin ə ne ki lo ti ə a ində də ə ingə təba ningə, ne ki a to biti ki no təba lie a əti bəl ki dum.

¹² Ne ki j-isı ngəm tae kin ə ra adi j-aw ki me ki tə katı.

¹³ Je ji ra təki Moji ra-n kin al. Moji ki ilə kibi ta kəmne ti kadi ngan Isirayəl je ooi ta təl ta kunji ki lo ti ə a goto kin al[☆].

¹⁴ Ne gər lə ngan Isirayəl je goto, dəde bəy bəy. Ningə biti bone kin ka, lokı isi tidəi Kun mindi ki kəke 6a, kibi kin to ba wa bəy. To ba, dəw un kəmde ti al, tədə e ki kində rə naa ti ki Kirisi ə kibi kin a goto-n kə ta kəmde ti.

¹⁵ Biti bone kin ka, lokı isi tidəi makitibı je ki Moji ndangi kin ə, kibi madi uti kəmde də ne gər ti wa bəy.

¹⁶ E ki go rəbi kadi-me Kirisi par ə kibi kin a goto-n ta kəm dəw ti[☆].

¹⁷ Tadə Babə e NDil, ningə lokı NDil Babə e titi, loe ti kin ə taa kiyə taa e titi tə.

¹⁸ Ningə j-əi pəti, kibi e ki goto kəmje ti kə, adi ji təjı təba lə Babə rəje ti təki kətirongı a təjı-n ndil dəw be. Lo kin ti, ji mbəl ji to tə Babə wa be. Babə ki e NDil adi təba lie unji dəje ti unji kunji ki əti bəl ki də made ti, də made ti.

4

Kirisi e naa ti ki njé kaw kilə je

¹ Təki e kilə ki Luwə ə adi-je ki go me-maji ti lie, təgije goto ta ti al.

² Je ji mbati ne ra ki lo bəyə ti, ki ne ki to rəsəl ki dije isi rai. Pa njiyəje e ki lo kədi kəmnaa ti al, taa ji mbir ta lə Luwə dam kare al tə. Lokı ji təjı ne ki rəjeti ki taga 6a, ji sangi kadi ji taa me dije ta kəm Luwə ti tə taa yo.

³ NGa ningə, re Poy Ta ki Majı ki j-isı j-ilə mbee kin, to lo bəyə ti 6a, to lo bəyə ti mbata lə dije ki isi awi tuji ti,

⁴ mbata lə njé me ngə je. Su ki nje koğe də dənangi ti ne, bəy angalde bəy, ne gər ləde goto, adi lo kadi ooi kunji Poy Ta ki Majı ki nje təjı təba lə Kirisi kin goto. Kirisi ki e bana kəm Luwə wa.

[☆] 3:3 Tee ki taga 24.12; Jərəmi 31.33; Ejəkəl 11.19; 36.26
Tee ki taga 34.34

[☆] 3:7 Tee ki taga 34.29 [☆] 3:13 Tee ki taga 34.33 [☆] 3:16

⁵ Təki rəjeti, j-iş i-lə mbə rəje je wa al, nə e Jəju Kirisi ki Babə ə j-iş i-lə mbəe. NGa ningə je wa je bəə ləsi mbata tə lə Jəju.

⁶ Tədə Luwə ki nje kəl ə nə: «Kadi kunji unji dan til ti^{*}» kin ə adi kunje unji ngəmeje ti, mba kadi ji gər-n kəti bəl lie ki unji pal kəm Kirisi ti kin.

⁷ Ningə nə maji lə NDil kin, j-otə darəje ti ki tə ki to tə ngoo ki kibə ki nangi be kin. E be kadi to ay njay təki təgi ki əti bəl kin ə ro Luwə ti bi i rəje ti je al.

⁸ Ko je ki dangi dangi kawi-naa ki dəje ti, nə budi singə je al; meje gangi man, nə j-ore meje ngə wa kin.

⁹ Dije ındəi kəmje ndoo, nə Luwə iyə-je ko al; təti-je nangi, nə təli-je al.

¹⁰ Darəje isi oy ko koy lə Kirisi ki dəkagilo je pəti, mba kadi dije ooi təki Kirisi isi kəm ba darəje ti.

¹¹ Tədə je ki j-iş ki dəje taa, j-iş ta koy ti ki dəkagilo je pəti mbata tə lə Kirisi. E be kadi dije ooi təki Kirisi isi kəm ba darəje ti ki ndə madi ə a oy kin.

¹² Lo kin ti, je j-a je ta koy ti kadi tə səi isi kəm ba tə.

¹³ Təki e ndil kadi-me ki kare ba ə isi ra kılə meje ti, makitibi lə Luwə əl ə nə: «E mbata kadi ki m-adı mem Luwə ə m-əl ta lie[†].» Ningə je ka e mbata kadi ki j-adı meje Luwə ə j-əl ta lie tə.

¹⁴ Tədə ji gər kadi, Luwə ki təq ki Babə Jəju lo koy ti kin, a təq səje lo koy ti ki Kirisi tə. A təq səje kadi ındə je nim, səi je nim kadi ne ti.

¹⁵ Nə je pəti ki təq dəje ti e mbata maji ləsi. Ningə, lo kin ti, ra maji lə Luwə a to mbar mbar kadi aw ki də dije ti ki kəte kəte. Aw ki kəte kəte kadi tə dije ki njé kəl ta ki Luwə, rai-e-n oyo je, piti-e-n je, toi mbar mbar ki də ti.

¹⁶ E mbata kin ə, j-ingə-n təgi par par. Re darəje ki koo ki kəm ne kin ə təge isi təl ki gogi ka, ndilje isi ingə təgi ki rangi ki ndə je ndə je.

¹⁷ Tədə ko je ki j-iş j-ingə-de bone kin, e ko ki dəkagilo lie e ndəy be par, taa əle kəl kare tə, lok ki j-un j-ındə kadi təba ti ki əti bəl, ki dəbəye goto ki a re go ko je ti kin.

¹⁸ Nə ki j-iş j-ay ngəde, e nə ki dəw oo ki kəmne kin al, nə e nə ki dəw oo ki kəmne al

yo. Nə ki dəw oo ki kəmne, ndəe e ngay al, nə nə ki dəw oo ki kəmne al, a to biti ki no ti.

5

Darə ki sigi

¹ Ji gər maji kadi re darəje ki je me ti dənangı ti ne, ə ra rəne tə kəy-lo be kin tuji ə, j-aw ki darə ki sigi ki e kəy ki Luwə ra adi-je me dərə tə noq, ki e kəy ki dəw ra ki jine al. E Kəy ki a to biti ki no ti.

² Ningə ki əsine kin, j-iş ji təmə rusi rusi, ji ndigə ngay kadi j-aw j-ur me kəy ti ləje ki dərə tə kin.

³ NGa ningə, re j-ur me kəy ti ki dərə tə ki sigi kin ə, dəw a oo-je ki rəje kare al.

⁴ Tədə kisiye me darə ti, ki e kəy-lo kin, ji təmə rusi rusi, nə al də singəje. Ningə ji ndigə kadi j-ər rəje ko me darə ti kin al, nə ji ndigə kadi j-ilə darə ki dərə tə də ti, kadi darə ki kəm dəbi jine də darə ti ki koy.

⁵ Ningə e Luwə wa ə ındə kadi nə je kin a rai nə be dəje ti. E e ə ındə NDilne meje ti tə nə ki adi-je də kəte dan nə maji je ti ki ındə ta dangi mbata ləje, kadi a adi-je.

⁶ Lo kin ti, j-uwə təgi je ba ki dəkagilo je pəti. Ningə ji gər kadi loki je me darə ti ki dənangı ti ne kin bəy əa, je gidi kəy ti ləje, say ki Babə.

⁷ Təki rəjeti, e kadi-me Kirisi ə j-iş j-aw-n, ə ki e kəmje əa oo lo ə j-iş j-aw-n al.

⁸ J-uwə təgi je ba ə j-iş j-aw-n, ningə ji ndigə ngay kadi j-iyə darə kin, ə j-aw j-ındə ə ki kadi Babə ti.

⁹ NGa ningə, re j-iş-n me darə ti kin, ə se ji tuse j-iyə, nə ki uwə meje, e ta kadi ji nəl Babə.

¹⁰ Tədə səbi kadi j-a ji təq kare kare kadi j-a no Kirisi ti, lo gangi ta ti lie. Dəw ki ra ka a əngə ne ki səbi done, ki go kılə rae ti ki un darəne ra-n: ki re e-n kılə ki maji ə se kılə ki majal.

¹¹ Gin nə ki kadi ji bəl-n Babə, ji gər maji, e ə j-iş sangi rəbi kadi ji buki-n dije goje ti. Luwə gər-je ay njay, ningə m-gər kadi səi je ka, ki kadi əli ta ki ngom al əa, igəri-mi ay njay to.

¹² Ji ndigə kadi ji təl j-əl ta də rəje ti rangi bəy taa kadi igəri-je, al, nə j-adı səsi ta rəbi kadi rəsi nəl səsi dəje ti. Lo kin ti, a əngəi ta

* 4:6 Kılə ngirə nə je 1.3 † 4:13 Pa je 116.10

kí kadi a turi dije tí ki ísi índai gude kí né ra kí gidide tí ne kare, bí né ra kí ngamede tí al kam.

13 Re e røjeti kadi je dije kí døje goto ba, e mbata tí lè Luwø a døje goto-n, a re je njé kám-kaa je tø ba, e mbata tí lësi a je-n njé kám-kaa je tø.

14 Tøki røjeti, ndigi-naa lè Kirisi o be døje tí, je kí jí gør tøki døw kare ba oy mbata tí lè dije pøti, adi dije pøti oyi kin.

15 Oy mbata tí lè dije pøti, mba kadi dije kí ísi kí døde taa, ísi kí mbata lède aí je wa al ngata, nè mbata tí lè døw kí oy a j lo koy tí mbata lède kin.

16 NGa ningø, j-a j-o døw kí go koo-e tí lè døw al bítí ngata. Re kæte je, j-o Kirisi kí go koe tí lè døw ka, kí basine kin, j-a j-o-e be al ratata ngata.

17 Re døw índø røne naa tí kí Kirisi ba, e né kindø kí sigi. Ne je kí køke døi kø, ne je kí røe tí pøti, tøli né kí sigi.

18 Ningø né je kin pøti j rø Luwø tí, kí njø tal kulø-je nojø naa tí sène, kí røbi lè Kirisi. Luwø kí adi-je kílø kulø dije nojø naa tí sie e wa.

19 Tadø e Luwø a, kí røbi lè Kirisi, ilø-n dije kí duniyø tí, nojø naa tí sène, kí kanji tido majal je lède kí rai. NGa ningø, índø ta kulø nojø naa tí taje tí kadi j-ilø mbøe.

20 Je dije kí Luwø ilø-je tø nje ra kílø to Kirisi tí. NGa ningø, Luwø un-je bar-n sësi kí røne tí. Me tø Kirisi tí, j-uwø njasi ba, ilø nojø naa tí kí Luwø.

21 Kirisi kí ra majal al, nè Luwø oy majal je lèje kí døe tí. Oy kí døe tí, mba kadi kí røbi lie, Luwø tido-n-je dije tí lène.

6

1 Tøki je j-índø røje naa tí kí Luwø dø kílø tí, jí døjø sësi kadi ikidi ra maji lè Luwø kí ingøi kin al.

2 Tadø Luwø wa el ø nø:

«Døkagilo tí kí maji, m-o dø ndui,

NDø kí e ndø kajø dije, m-re m-øsi sili.»

NGa ningø, døkagilo kí maji nga ø to kin, ndø kajø dije nga ø re kin. ⁵

3 Kadi tø kílø kí j-ísi ra kin ta goto dø tí, jí sangi røbi kadi jí tigø døw madi jígø tí al.

4 Né kí j-ísi sangi, jí sangi kadi jí tøjø me né je tí pati, tøki røjeti, je bøø kílø je lè Luwø. J-uwø tøgøje ba ø jí tøl j-uwø bøø, me kø je tí, me kám-to-ndoo tí, me bøø tí,

5 gin kíndø tí lè dije, me dangay tí, kí me sulø tí kí dije sulø kosi je døje tí. Me kílø tí kí al dø singøje, lo to bi goto, lo kuso né goto, ka j-uwø tøgøje ba. ⁵

6 Jí tøjø kadi je bøø kílø lè Luwø me kay njay tí, me gør Luwø tí, me kore me tí, me ra maji tí. NDøl Luwø e søje naa tí, jí ndigi dije ndigi kí røjeti.

7 Jí tøjø kadi je bøø kílø lè Luwø me kílø mbøta tí kí røjeti, kí j-ilø kí tøgi lè Luwø. Né katø lèje, kí dø rø lèje, e né ra kí dana ta kám Luwø tí.

8 Dije øsi gonje je, iløi røsøl døje tí je, øli ta kí majal døje tí je, øli ta kí maji je. J-ísi j-øl ta kí røjeti kin ka ooi-je tø njé ngom je,

9 gøri-je bøti, nè ooi-je tø dije kí gøri-de al be, j-a jí njiyø kí døje taa, nè ooi-je tø njé koy je. Uwøi-je dangay tí kí kanji tøl-je,

10 tuji meje ka røje nøl-je par par. Je njé ndoo je, na jí tal dije ngay njé né kingø tí, to tø né kí né lèje goto be, nè kí røjeti ba, né kingø je pøti e yaje.

11 Søi dije kí Koreti tí, j-øl sësi ka kám ta, jí tøø meje kí røsi tí.

12 Jí tøjø sësi ndigi kí jí ndigi sësi kí tagø, nè e søi je ø itøøi mesi adi-je al.

13 Lo kin tí, m-øl sësi ta tøki baw ngan je a øl-n ngane je ta kin be. Ningø jí døjø sësi kadi søi ka, itøøi mesi adi-je tøki je jí tøø-n meje j-adø sësi ka kin be tø.

Gangi naa kí majal

14 Maji kadi iløi døsi kí nøø be par gin jugi tí kí kare ba kí njé kí gøri Luwø al kam al. Né kí røjeti kí né kí majal a índøi røde naa tí al; kunji øi kí til asi kadi a índøi røde naa tí al.

15 Lo kadi Kirisi øi kí Su tade asø naa goto; døw kí gør Luwø øi kí døw kí gør Luwø al, né kí a uwøi-naa dø tí goto.

16 Né kí a ore køy lè Luwø kí kagi yo je naa tí goto. Tadø j-øi ba, j-øi køy lè Luwø kí nje kísi kám ba tøki Luwø wa øl-n ø nø: «M-a m-ra øe dande tí, ø m-a m-njiyø søde naa tí,

M-a mi Luwø lède, ø øi a øi dije løm tø. ⁵

17 E mbata kin ø, Babø øl-n ø nø:

«Igangi-naa ki dije ki gəri-mi al,
ɔdi ne ki to njé al,
Ba mī m-a m-uwə səsi ki rōm tī[☆].»
18 Babē ki njé tōgi pəti el bəy e nə:
«M-a mi Bawsi, e səi, a səi ngan ləm ki
dingəm ki ki dəne[☆].»

7

1 NJé ndigi je ləm, təki j-ingəi ndu-kun je ki Luwə un adi-je be kin, maji kadi j-ej je wa, j-ayi rəje njay də ne tī ki a tuji darəje ki ndilje. Ningə adi j-indəi rəje ta dangi me bəl Luwə tī.

Rənal la Pol

2 Indəi-je dan ursi tī! Dəw madi ki ji ra sie majal goto, dəw ki ji tō ko ne lie goto, taa dəw ki j-eđe ji taa ne lie ka goto tō.

3 Ningə m-əl ta kin be kadi m-gangi-n ta dəsi tī al, tado m-əl kate ngata təki j-ində səsi dan urje tī kadi re e koy e koy, kaj i e kaj i.

4 M-tj mem katı ki rəsi tī, rōm nəl-m ngay dəsi tī. M-ingə tōgi ngay, rənal tō dəm, meko je tī ki j-ingə-de.

5 Loka ji re ji tēē dənangi Masəduwan tī nu kin, lo kər kəə goto, j-ingə ko je ki dangi dangi, rō gə gidiye, bəl rosı meje.

6 Nə Luwə ki njé kilə dingəm me dije tī ki njé səl dəde, adi-je tōgi ki rəbi re lə Titi.

7 NGa ningə, e re lə Titi par e adi-je tōgi al, nə e tōgi ki adi-e kin tō e adi-je tōgi. Titi el-je təki indigi ngay kadi oi-mi, taa man no re kəmsi tī nim, ta ə mesi nim mbata tī ləm. Lo kin tī, m-ingə rənal ngay də made tī bəy.

8 Re makitib i ki m-ndangi m-adı səsi kate kin tuji mesi ka, m-ndingə rōm də tī al. Re m-ndingə rōm də tī ba, e mba koo ki m-o kadi tuji mesi dəkagilo madi tī[☆].

9 Ningə ki basine kin, rōm nəl-m mbata mesi ki tuji kin al, nə mba ke ki me tuji ləsi aw səsi adi iyəi rəbi ne ra ki majal kə. Mesi ki tuji kin e ne ki Luwə ndigi, adi-je j-əl təki ne madi ki majal kare ki ji ra səsi goto.

10 Tado me tuji ki nəl Luwə, re ki kiyə rəbi ne ra ki majal kə, mba kadi tēē ki dəw kaj i tī, ki kanji kadi dəw ndingə rəne də mee tī ki tuji kin. Nə me tuji ki dəw iyə-n rəbi ne rane ki majal kə al, a re ki koy.

11 Ki basine kin, səi je wa oi kandi me tuji ki nəl Luwə kin ki kəmsi. Ra adi itoi bi də rəsi tī al! Idəji me-səl ki rō tjsi nim, indingəi rəsi

ngay nim, bəl təl səsi nim, indigi ngay kadi oi-mi nim, ta ə mesi mbata ləm nim, taa tasi e də dəw tī ki ra ne ki go rəbe tī al ka kin nim tō. Itəji me ne je tī pəti təki ta kin səi, igotoi me tī.

12 NGa ningə, m-ndangi makitib i kin m-adı səsi mbata lə dəw ki ra ne ki go rəbe tī al kin al nim, taa mbata lə dəw ki ne ki go rəbe tī al kin tuji me al nim tō. Nə e mba kadi səi je wa, oī tingə ki itingəi bıl mbata tī ləje kin ki kəmsi, ta kəm Luwə tī.

13 E kin e ne ki adi-je tōgi. Ningə j-ingə tōgi par al, nə j-ingə rənal ki bo ngay e wa bəy tō, loki j-o nəl ki rō Titi nəl-e mbata kuwə ki səi pəti uwəi angale indəi nangi me kalsi tī ki itəji.

14 Kində ki m-un səsi m-ində-n gum ki rəe tī kin, rōm səl-m al. Tə ka ki j-əl-n səsi ta ki rəjeti ki ndə je, piti ki ji piti səsi no Titi tī təj i rəne ki taga kadi e ta ki rəjeti.

15 Lo kin tī, rəe nəl-e ngay bəy dəsi tī, loki me ole də təl rō go ta tī ləsi pəti, ki kuwə ki uwəi-e ki rəsi tī ki buki-naa tī ki bəl.

16 Rōm nəl-m ngay adi m-ində mem dəsi tī me ne je tī pəti.

8*Kaw ne mba ra-n ki njé kadi-me je ki Jorijaləm*

1 NGakom je, ji ndigi kadi igəri maji ki Luwə ra ki njé kaw-naa je ki dənangi Masəduwan tī kin.

2 Ko je ki dangi dangi tēē dəde tī, nə be ka rəde nəl-de ki al də maji, adi me ndoo tī ləde ki ngay wa kin ka, adi ne maji je ləde ngay ki me ki kare.

3 M-ma naji ləde də tī təki adi ki go təgide tī, ki madi je adi ki al də təgide wa bəy. Ningə e ki me ndigi ləde wa e adii.

4 Dəjī-je e təl dəjī bəy, kadi j-adı-de ta rəbi kadi n-əi ka n-iləi jide me ne kaw tī ki mbata lə dije lə Luwə ki isi Jorijaləm tī kin tō[☆].

5 Rai ne ki al də e ki j-ində meje də tī kadi a rai. Uni rəde wa adi Babē kate, ningə go tī, uni adi-je tō, ki go ndigi tī lə Luwə.

6 E mbata kin e, j-ilə-n dingəm me Titi tī kadi təl aw təl ta kilə ne kaw ki mba ra maji kin, təki ilə-n ngire dansi tī ngata kin.

7 NGa ningə, təki səi njé ne ki to mbar me ne je tī pəti, adi e me kadi-me tī, me kuj i kəl

[☆] **6:18** 2 Samiyəl 7.14; Ejay 43.6 [☆] **7:8** 2.3 [☆] **8:4** 1-4: Rm 15.26

ta tī, me nē gār tī, me tingē bil tī kī kanjī to bi dō rō tī, kī me ndigi-naa tī kī jī tōjī səsi rābe, majī kadi itōjī tākī kīlā ra majī kīn e nē kīngā ləsi kī awi mbar mbar tō.

⁸ Ningē e nē kī m-indā dəsi tī kī təgi al; re m-əl səsi ta tingē bil lə madisi je 6a, e mba kadi səi, əjii ndigi-naa ləsi kī rōjeti adi dije gāri, me nē kaw tī kīn.

⁹ Tadō igāri ra majī lə Babē lēje Jēju Kīrisi majī. Kīrisi kī e nje nē kīngā, nə ra rōne nje ndoo tī mbata ləsi, kadi me ndoo tī lie, səi, itəli njé nē je.

¹⁰ E ta kī go koe tī ləm kī m-o ə m-əl dō tī. Ningē e ta kī səbi dəsi wa majī, mbata səi, ə səi dije kī dəsəy kī irai kīlā kin. Səi dije kī dəsəy me ra-e tī par al, nə səi dije kī dəsəy me kun-ndu tī kī mba ra-e.

¹¹ Ə kī basine kin, majī kadi itəli ta kīlā kin, mba kadi, kī go təgisi tī, kīlā kī irai ngata nīm, ndigi ra-e nīm, isi naa tī lay.

¹² MBata, lokī dəw adi nē kī me kī kare, Luwə taa nē lie kī adi kin kī go təge tī kī me kēy tī, 6i nē kī aw-n al par ə, Luwə a indā mene dō tī al.

¹³ Ningē e ta kadi jī ra səsi kadi osi me ndoo tī al. Osi me ndoo tī kadi e so madisi je tī al, nə e ta kadi asi-naa yo.

¹⁴ Kī basine kin, kī nē ləsi kī to mbar kin, asi kadi a rai kī njé kī nē isi to rōde, ningē ndō kī nē ləde a to mbar ə nē to rōsi 6a, a rai səsi tō. Lo kin tī ə a asi-naa,

¹⁵ təki makitibī lə Luwə əl-n ə nə:
«Dəw kī əy ngay, dəw oo pa nē lie al, ningē dəw kī əy ngay al, nē kī du-e goto[☆].»

Tītī kī madīne je madī awi Koreti tī

¹⁶ J-ilə tōjī dō Luwə tī kī ra adi ta ləsi to rō Tītī təki to-n rōm kin be tō.

¹⁷ Tītī ndigi ta kī j-indā nōe tī kadi tēl aw rōsi tī. Ningē kāte bāy taa ka, e wa kī dōne to rōe ngay mbata ləsi, adi e kī me ndigi lie e wa ə isi aw-n rōsi tī.

¹⁸ J-ilə ngokoje kare j-adi aw sie. E ngokoje kī njé kaw-naa je kī dangi dangi əli ta lie majī əjī-n dō kadi rō lie mbata Poy Ta kī Majī.

¹⁹ Bāy tō, e dəw kī njé kaw-naa je kī dangi dangi iləi jide dōe tī kadi aw səje mba kī mba kīlā nē kaw kī mbata ra majī kīn. E kīlā kī j-adi rōje kī mbae mba kadi tō Babē ingā-n

kōsi-gon, taa kadi jī tōjī-n ndigi ra majī kī rosī meje kin tō.

²⁰ Kī əjī dō la kī dije adi-je ngay kadi je ə j-indā kēmje go kīlā tī kī kadi ra, j-indā kēm-kēdī dō tī kadi dije ooi-je tē dije kī rōjeti al, al.

²¹ Jī sangi kadi jī ra nē kī nəl Luwə par al, nə jī sangi kadi jī ra nē kī nəl dije tō.

²² NJé kaw kī rōsi tī kin, j-ilə ngokoje kare səde nō bāy. E dəw kī nja ngay, jī na-e, adi j-o tingē bil lie. Ningē kī basine kin, to rōe ngay kadi n-e me kīlā tī kin tō, mbata taa kī taa mesi.

²³ Ningē kī əjī dō Tītī, e madī njiyā lām, taa e madī-kilēm kī rōsi tī tō. Ba, ndāge je kī dani-e, əi ngan njé kīlā je lə njé kaw-naa je kī dangi dangi kī mba kadi Kīrisi ingā-n kōsi-gon tō.

²⁴ Itōjī dije kin adi gāri təki indigi-de ndigi kī rōjeti. Lo kin tī, njé kaw-naa je kī dangi dangi a gāri təki indigi-de ndigi kī rōjeti, taa tōjī kī j-isī j-ilə dəsi tī ta kēmde tī kin ka e kī rōjeti tō.

9

Luwə ndigi dəw kī adi nē kī rōnəl

¹ Kī əjī dō nē kaw kī kadi jī ra-n kī dije lə Luwə kī isi Jorijaləm tī, kēm kadi m-ndangi ta dō tī m-adī səsi, m-o al.

² M-gār ndigi ra majī kī rosī mesi kin, adi m-piti səsi kī taga ta kēm dije tī kī dōnangi Masəduwan tī[☆]. M-əl-de m-ə nə: «NGakoje je kī dōnangi Akay tī isi dō njade tī kal ne kal.» Ningē tingē bil ləsi kin ra adi njé kaw-naa je ngay ndəli.

³ Lo kin tī, m-ilə ngakoje je kī rōsi tī kadi piti kī jī piti səsi əjī-n dō lo kin, tēl nē kī kare al. Ningē təki m-əl-n, m-ndigi ngay kadi isi dō njasi tī təki rōjeti wa tō.

⁴ Tadō kin ə re dije kī dōnangi Masəduwan tī awi səm rōsi tī, ə isi dō njasi tī al ningē, je kī jī taa mesi kin, j-a tēl dije kī rōde səl-de, nga ningē, rōsəl kī bo ngay a e dəsi tī səi je wa.

⁵ E mbata kin ə, m-o majī ngay kadi m-dəjī ngakoje je madī kin kadi awi kāte nom tī, rōsi tī, kadi kāwi nja kadi-kare me ndigi kī uni ndusi dō tī kin. Lokī e kī kōsi njae naa tī pətī ə dəw oo 6a, a e nē kadi kī me ndigi, 6i e nē kī dəw indā təgi dō madine tī ə adi-n al.

⁶ Ningē kadi igāri təki:

«Dəw kí dibi nə ndəy be,
A təti ndəy be tə;
Ə dəw kí dibi nə ngay,
Ə təti ngay tə.»

7 Kadi dəw kí ra adi kí go kője tí kí ojí mene
tí, bí kí ndingə rə e se kí təgi madı kí kində də
tí al. Tadə Luwə ndigı dəw kí adi kí rənəl.

8 Luwə aw kí təgi kadi adi majı je kí dangı
dangı ndogı səsi man tı. Lo kin tı, a awı kí nə
je pəti kí kadi ra səsi kí dəkagilo je pəti. A to
səsi mbar mbar kadi uni irai kılə je kí majı.

9 Təki makitibı lə Luwə əl-n ə nə:
«Kagy nə kingə ləne kí me ndigı adi njé ndoo
je,
Ra majı lie to kí ndə je ndə je[☆].»

10 Luwə kí nje kadi ko nə nje dibi nə kí nje
kadi nə kuso dəw uso, a adi səsi ko nə kí to
mbar mbar, taa a ra kadi təgi tə. Lo kin tı, ra
majı ləsi a təqə kí dəne kí taga wangı.

11 NGa ningə a səi njé nə kingə je me nə je
tí pəti, kadi iraii majı kí me ndigı ləsi kí kəte
kəte. Ningə a ra kadi dije kí a iləi jisi adi j-
adi-de kin, a təli kí oyo adi Luwə tə.

12 Kadi kare ləsi kin, a ra kí njé kadi-me je
par al, nə a ra kadi dije təli kí oyo ngay adi
Luwə tə.

13 Lokı ai oi majı lə kılə kin 6a, a iləi təjı də
Luwə tı mbata təl kí itəli rəsi go Poy ta tı kí
Majı lə Kirisi, imai naje kí taga kin, kí majı
kí irai səde a ikayı nə majı je ləsi adi-de nı̄m
adi ndəgı dije pəti nı̄m kin tə.

14 A eli ta kí Luwə mbata tı ləsi, təjı ndigı-
naa ləde kí rəsi tı, ojı-n də majı lə Luwə kí
ində nangi rı̄pi rı̄pi kí dəsi tı kin.

15 Təjı e kí də Luwə tı mbata kadi-kare lie
kí dəw oo gae al kin.

10

Pol rə də kılə tı kí to me jie tı

1 Dije əi nə mi Pol, lokı m-o kəmsi 6a m-ilə
dəm nangi, a re mi say tə ningə, m-un dəm
taa, m-ra madı ngə səsi. Nə m-dəjı səsi kí
takul səl ləm ləm kí me-majı lə Kirisi,

2 kadi irai-mi adi m-ra m-adı ngə səsi al,
dəkagilo tı kí m-a m-re-n dansı tı. Tadə m-
ində dəm tı kadi m-a m-ra m-adı ngə kí dije
madı kí isi əli əi nə j-isı ji ra kılə lə dije kare
kin.

3 E kí rəjeti kadi je dije, nə j-isı rə ko rə kí
dije isi rəi-naa kin al.

4 Nə rə je kí j-isı rə-n, e nə rə kí jí rə dəw tı
al, nə e nə rə kí təge jí rə Luwə tı, kadi tuji təgi
je kí ngə ngə. Ji tuji-n taga je lə dije kí e taga
je kí go rəbe tı al,

5 jí budı nə je pəti kí re kí kun də taa əgi gər
Luwə kó. J-a jí ra kadi mər ta je lə dije e mər
ta kí kadi təl re səde go ndu tı lə Kirisi.

6 NGa ningə, je 6asi kadi j-ində ba kal dije
madı kí a təli rəde go ta tı al j-ɔjı-de, ndo tı kí
səi pəti a təli rəsi majı go ta tı.

7 Igoi nə je kí to ta kəmsi tı ne kin! Re dəw
madı gər tıjəne tı kadi ne dəw lə Kirisi 6a,
səbi kadi ində nə kare kin dəne tı tı: re e dəw
lə Kirisi 6a, je ka je dije lə Kirisi tı.

8 A re m-ra rənəl kí al də lo ndəy, ɔjı-n də
təgi kí Babə adi-je mba kadi j-ɔsı-n gı̄nsı kí
kəte, bí kadi ji tuji-n səsi al kin ka, rəm səl-m
al.

9 M-ndigı kadi dəw oo-m m-to tə dəw kí
nje kadi səsi 6əl me makitibı je tı ləm kí m-
ndangı m-adı səsi kin al.

10 Tadə dije madı əli əi nə: «Pol, re o
makitibı je kí ndangı 6a, e ta je kí ngə ngə,
təgide to, nə lo kí re kí rəne 6a, dəw oo təge
al, taa ta kəle ka ndae goto tı.»

11 Ningə kadi dəw kí əl ta kin gər dəne tı
majı təki, kae tı wa kí oo-n-je me makitibı tı
kí j-isı say ji ndangı ka kin ə, re ji re kí rəje
ka, kılə kí j-a jí ra a to be tı.

12 Təki rəjeti 6a, je j-asi-naa kí dije madı kí
njé kun ta rəde kin al, ə se j-a j-un rəje j-ɔjı
kadide tı al. Nə kare, kun kí isi uni ndude əi
je wa par ə rai kılə, isi goi lo kí rəde wa par
kin, ra adi nə gər ləde goto.

13 NGa ningə, ki əjı dəje, j-a j-ɔjı rəje kí al
də loe al, nə j-a j-ɔjı rəje kí go gangı kılə tı kí
Luwə adi-je ə adi j-aw bitı ji təqə-n rəsi tı kin.

14 Tə kin ə re j-ə nə j-aw bitı ji təqə rəsi tı ə,
jí təjı rəje kí al də gangı loe al. Tadə j-aw bitı
ji təqə rəsi tı dəsay kí Poy Ta kí Majı lə Kirisi,
təki rəjeti.

15 Lo kin tı, ji təjı rəje kí al də gangı kılə ləje
al, j-ində guje kí kılə lə dije kí rangı al. Nə
j-ində meje tı kadi kadi-me ləsi a aw kí də
made tı, kadi j-ingə rəbi ji ra-n kılə je kí əti
6əl ngay dansı tı. J-a ra kí go gange tı kí Luwə
ɔjı-je kadi ji ra.

16 J-a j-ilə mbə Poy Ta kí Majı go nangi je tı
kí say gidisi tı, kí kanji kadi ji təjı rəje kí kılə

[☆] 9:9 Pa je 112.9

lə dije kī rangi kī rai gangi lo tī lade kī sobi dāde.

¹⁷ Dəw kī ge kində gune ningə, maji kadi un Babe e ində-n gune[☆].

¹⁸ E dəw kī Babe pite e ndae to tī bi e dəw kī nje kun ta rōne ba ndae to tī al.

11

Pol a i kī njé kaw kilə je kī njé ngom

¹ Re asi kadi ɔsi ginnm ndəy me də majal tī ləm ningə, m-e nə oyo ɔsi ginnm 6e!

² Jangi ra-m mbata tī ləsi, ningə e jangi kī i rō Luwə tī. M-uwə dəsi mbata tī lə dingəm kare ba be, kī e Kirisi, kadi tē m-tē səsi noe tī tē ngon kī mandi kī ay njay, kī gər ngaw al 6ey.

³ Nə m-bəl kadi né gər ləsi, təl né gər kī majal, kadi gangi dəo kī idəɔi-naa naa tī kī Kirisi maji, e ai dana kin, naa tī. Gangi səsi naa tī, ɔsi səsi ngərəngi, təki Su ədi-n Awa kī ta ngom ləne kin be[☆].

⁴ Dəw madi kī rangi a i noq kadi re ilə səsi mbe Jəju kī rangi kī e kī j-ilə səsi mbeē kete, a adi səsi ndil kī rangi kī e kī ingəi kete kin, e se a adi səsi Poy Ta kī Maji kī rangi kī e kī itaai kete kin ka, a ij kadi ɔsi gine kī təgisi par.

⁵ Nə kare, mi m-o né kī njé kaw kilə je kī ooi rōde təki ngay kin itəi-mi al.

⁶ Dəmaj i e m-aw kī kuji kəl ta ngay al, nə kī oj i də né gər ba, mi me tī noq. E né kī j-oj i səsi taga wangi me né je tī pəti kī rəbi je kī dangi dangi.

⁷ Ningə kadi m-dəji səsi m-o se Poy Ta kī Maji lə Luwə kī mi wa m-ilə səsi mbeē kī də kī kilə nangi kadi m-un dəsi taa, taa m-ilə səsi mbeē kare kī kanji kingə né loe kin, e né kī loe tī al e m-ra wa?

⁸ M-taa né ji njé kaw-naa je tī kī rangi, kī a i je e rai səm ba m-ra-n kilə dansi tī.

⁹ Dəkagilo tī kī m-ij-n dansi tī, e né to-n rəm kin, dəw madi kī m-øy-e goto. Engakoje je kī ij dənangi Masəduwan tī e rai səm me né je tī kī to rəm. Me né je tī pəti, m-uwə təgim ba kadi m-øy dəw madi al, ningə, m-a m-nay kī lo kuwə təgim ba tī wa kin.

¹⁰ M-əl wangi təki dəw madi kī kadi a ɔgi-m kində gum kī ta kin dənangi Akay tī goto. Ningə m-əl kī rəbi lə ta kī rəjeti kī ij rō Kirisi tī e ɔsi mem tī kin.

¹¹ MBa ri e m-əl ta kin be e? M-əl be mbata e ndigi ba m-ndigi səsi al, al. Luwə gər maji kadi m-ndigi səsi!

¹² Nə ki m-ra kin, m-a m-nay ki lo ra tī ki nom tī, kadi m-ɔgi-n dije madi kin rəbi. Dije kī isi sangi rəbi kadi indəi gude təki n-asi-naa səje.

¹³ Ko dije kin e i njé kaw kilə je, kī njé ngom je, e i njé ra kilə je kī rəjeti al, kī təli rōde njé kaw kilə je tī lə Kirisi.

¹⁴ Ningə e né kī eti dəw bəl al, tado *Satə wa kī dəne ka isi təl rōne malayka tī kī aw kī kunji.

¹⁵ E né kī mba al, kadi njé ra kilə je lə Su təli rōde njé ra kilə je tī lə Luwə kī rəjeti. Nə a təli tade kī go kilə rade tī kī majal.

Ko je kī ingə Pol

¹⁶ M-təl m-əl 6ey, kadi dəw oo-m tē dəw kī dəe goto al. A re be al ningə, indigi kadi mi dəw kī dəm goto, kadi mi ka m-ində-n gum ndəy tō, təki isi rai kī dije madi kī isi indəi gude, e indigi səde kin be tō.

¹⁷ Ta kī m-aw tē m-əl kin, m-əl kī go ndigi tī lə Babe al, nə m-əl kī go də majal tī ləm. Ningə m-gər kadi e né kī asi kində gu.

¹⁸ MBata dije ngay isi indəi gude kī go koe tī lə dəw, adi mi ka m-a m-ində gum tō.

¹⁹ Səi kī səi dije kī kəmsi ay njay, e kī me ndigi ləsi wa, itəli isi ɔsi gin dije kī dəde majal.

²⁰ ɔsi ginde adi isi rai səsi bəə tī, adi isi usoi səsi, adi isi taai né jisi tī, ooi tosi al, buki jide kəmsi tī indəi səsi.

²¹ M-əl ta kin kī rəsəl, ningə e né kī təj i kadi je dije kī təgije goto. Lo kin tī, m-əl ta tē dəw kī dəe majal be: né kī dije madi ooi tē né kində gude, mi ka m-ində-n gum tō.

²² Re ei nə n-əi Ebirə je e? Mi ka mi Ebirə tō. Re ei nə n-əi ngan *Isirayəl je e? Mi ka mi koji Isirayəl tō. Re ei nə n-əi ngan ka *Abirakam e? Mi ka mi ngon ka Abirakam tō.

²³ Re ei nə n-əi njé kilə je lə Kirisi e? M-a m-əl ta tē dəw kī dəe goto be m-e nə m-itə-de me tī səy. Tado m-ra kilə m-itə-de nim, m-ra dangay m-itə-de nim, m-ingə kində m-itə-de nim, mi ta yo tī basi basi kī dəkagilo je pəti nim tō.

²⁴ Asi nja mi, *Jipi je indai-mi ta nday kuti mita gide jikare[☆],

²⁵ asi nja mita, Rom je tindai-mi ki gol, dije tilai-mi ki mba nja kare kadi ntoli-mi, man uwem nja mita, m-ra kondi kare ki kada kare gin man ti[☆].

²⁶ Me kaw mba je ti lêm ki ngay, asi kadi man mbo a uwem, asi kadi kaya je ki njé gangi rabi rai-mi, asi kadi ngakom Jipi je tee tam ti e rai-mi, asi kadi njé gér Luwé al tee tam ti e rai-mi, asi kadi me be bo ti, ne ki majal tee dom ti, asi kadi ne ra-m dilo ti, asi kadi ba uwem, asi kadi ngakom je, ki ei ngakom ki rjeti al rai-mi[☆].

²⁷ M-ra kilé je madi ki m-o begaga me ti, ne je ki ngangem; dökagilo je ngay bi odi kám al, bo ra-m nim, kindra-m nim, taa taa minga ne kuso al, kul o-m, m-a ki rom kare.

²⁸ Ki kanji kél ne je madi, ne ki uwem mem ki nda je, m-mär ta dñ njé kaw-naa je ti ki dangi dangi pati.

²⁹ Kin e tagi dëw madi goto a, mi ka tagim goto t, kin e dëw madi iyé rabi le Kirisi e, uso-m singem ti mur mur.

³⁰ Kin e re e ta kindgu ba, m-inda gum ki tagi goto lém.

³¹ Ningé Luwé ki Baw Babe Jéju, Luwé ki kosi-gon e dœ ti biti ki no ti, gér kadi m-el ta ngom al.

³² Lokí m-teé Damasi ti, nje koé ki gin ngar Aretasí ti adi dije toi ta rabi je ti ki be bo ti kadi uwem-mi.

³³ Né uni-mi me kare ti, tuyi-mi ki bole bør adi m-i taa ki ngal ndogi bør ki gai giidi be bo m-osi nangi. E be e m-teé-n jie ti[☆].

12

Né je ki Babe adi Pol oo me ndil ti

¹ Kindgu e ne ki ndae goto, ná m-a mnay ki lo kindgu gum ti báy. Ningé m-a m-el ta do ne je ti ki Babe adi m-o me ndil ti ki ne je ki teé ki dœ adi m-gér.

² M-gér dingem kare ki nje kadi mene Kirisi, ki asi bal döggi gide so bone, Luwé un-e awi sie biti me dorá ti ki ko mita. Ningé dingem kin, Luwé un-e ki darœ wa kin be e se e me ndil ti wa ka m-gér al, ná Luwé gér báti.

³ M-gér kadi dingem kin Luwé un-e, ne un-e ki darœ wa kin be e se e me ndil ti wa ka m-gér al, ná Luwé gér báti.

⁴ Luwé un-e aw sie biti koé ti lène, adi oo ta je ki dum kadi dëw el ki tane. E ta je ki adi dëw madi ta rabi kadi tel el rangi al[☆].

⁵ M-a m-inda gum ki ojí dø dewe kin, ná ki ojí dom, m-a m-inda gum ba, m-inda me togü goto ti lêm kin par.

⁶ A re kadi m-inda gum ka, dëw a oo-m tø dëw ki dœ goto al, tadø e ta ki rjeti e m-a m-el. Ná m-mbatí kindra gum, ná pane taa dëw oo-m tø dëw ki ngay ki al dø ne ki oo-m m-isí m-ra e se oo tam ti.

⁷ Ningé mba kadi m-inda gum ki ne koo me ndil ti ki ati báel kin al, m-inga meti madi rom ti. NJe kaw kilé l *Satä kare e inga kilé kadi tø inda-m kadi m-inda gum al.

⁸ Asi nja mita, m-no dø Babe ti kadi or ko kin rom ti ko.

⁹ Ná Babe el-m e na: «Me-mají lám asi naki, tadø m-isí m-oji tagim me tagi goto ti léri.» Adi m-a m-inda gum ki tagi goto lém, kadi tagi Kirisi e dom ti.

¹⁰ Emabata kin e, tagim goto ka m-ra ronel nim, dije taji-mi je, adi-mi me-kó je, indai kámm ndoo je, adi-mi kó je mbata ti le Kirisi ka, m-ra ronel par, tadø lokí tagim goto kin ba, e e m-inga tagi ti.

Me Pol osi nangi al mbata ti lo Koreti je

¹¹ Basine m-tel dëw ki dœ majal, ningé e sei e indai tagi dom ti adi m-tel nje dø majal. Sei e re a mai naji dom ti, tadø re mi ne madi al ka, ne ki njé kaw kile je ki ngai ngay kam itæ-mi goto.

¹² Ne je ki tøjí kadi mi nje kaw kilé rai ne dansi ti adi oi. M-uwé tagim ba me ne je ti ki ngá, m-ra ne kójí je, ki ne je ki ati báel, ki tagi je ta kámsi ti.

¹³ E ri e ndagi njé kaw-naa je ki rangi ingai itai sási e? Ne kare ki m-gér ba, e koy ki mi ne ki koy dösi ti al kin par. NGa ningé, kadi mesi sol dom ti ki ojí dø ne ki go ti al kin!

¹⁴ Ki basine kin, njam e ta rabi ti kadi maw m-o sási ki ko mita[☆]. Ningé kawm ki m-a maw kam, m-a mi ne ki koy dösi ti al, tadø e darösi wa e m-isí m-sangi, bi m-sangi ne kinga lési al. Téki rjeti, e baw ngan je e

[☆] 11:25 Knjk 16.22; 14.19 [☆] 11:26 Knjk 9.23; 14.5 [☆] 11:33 32-33: Knjk 9.23-25 [☆] 12:2 Knjk 9.30; 11.25; Gal 1.21

[☆] 12:4 3-4: Lk 23.43 [☆] 12:14 Kawe ki dösay to e ki ko joo to Knjk 18; 2Kor 13.2

a ngəmi n̄e kingə mbata t̄ l̄ ngande je, b̄i e ngan je ɓa a ngəmi n̄e kingə mbata t̄ l̄ bawde je al.

¹⁵ Ningə ki ɔj̄i d̄om, mi ɓasi ngay kadi m̄-ra n̄e k̄ d̄osi t̄. Darəm ə wa ba p̄eti, mi ɓasi ngay kadi m̄-ra k̄ mbata t̄ l̄esi. M-ḡer kadi re m-ndiḡi s̄esi ngay be kin ə, s̄ei a indigi-mi n̄gon ndiḡi al.

¹⁶ Dije madi a əli əi n̄e e k̄ r̄jeti kadi mi n̄e koy k̄ d̄osi t̄ al, n̄e a əli t̄ek̄i mi n̄je kadi k̄m dije, m-t̄ s̄esi k̄ ta ngom m-taa-n n̄e l̄esi.

¹⁷ Ə se dan dije t̄ k̄ m-ıl̄-de k̄ r̄osi t̄ kin, d̄ew madi k̄ m-un ḡirə d̄oe t̄ m-taa-n n̄e jisi t̄ e noo wa?

¹⁸ M-d̄ej̄i T̄iti m-ade aw dansi t̄, ningə m-ıl̄-ngokoje kare m-ad̄i aw sie t̄¹⁸. Ə se T̄iti un ḡirə taa-n n̄e madi jisi t̄ wa? T̄iti a un ḡirə taa-n n̄e jisi t̄ al, tado je s̄ade je kin, je dije k̄ ndil k̄ kare ba ə isi ɔr-je ta r̄ebi, taa j-isi j-un go r̄ebi k̄ kare ba t̄.

¹⁹ Mari nu ba, isi oi ə n̄e j-isi ji sangi kadi j-ɔr ta d̄oje t̄ k̄ noси t̄, n̄e jagi, e no Luwə t̄, me kində r̄o naa t̄ k̄ Kirisi ə j-isi j-əl-n ta. Ningə n̄e je kin p̄eti, e mba kadi ɔsi ḡinsi k̄ kate me kadi-me t̄ l̄esi.

²⁰ T̄ek̄i r̄jeti, m-ɓel kadi lok̄i m-aw m-tee dansi t̄ ɓa, m-inḡe s̄esi ta n̄e ra t̄ k̄ n̄el-m al. Ə re m-inḡe s̄esi ta n̄e ra t̄ k̄ n̄el-m al ɓa, n̄e k̄ m-a m-ra a n̄el s̄esi al t̄. M-ɓel kadi m-aw ɓa, m-t̄or ta k̄l-naa t̄, k̄ ta janḡi k̄ ra t̄, k̄ ta wonḡi t̄, k̄ ta ni t̄, k̄ ne taj̄i t̄, k̄ ta k̄l-naa t̄, k̄ ta k̄oj̄i r̄o t̄, k̄ ta n̄e ra k̄ biriri t̄.

²¹ M-ɓel kadi k̄rem dansi t̄ me ndo je t̄ k̄ a re kin, Luwə ıl̄-r̄os̄l d̄em t̄ ta k̄ems̄ t̄. M-ɓel kadi m-aw m-a ta no t̄ mbata dije madi ngay k̄ kate rai majal, n̄e iȳe r̄abe k̄ al, ə isi ta n̄e k̄obi t̄, k̄ ta sangi-naa kaya t̄, k̄ ta n̄e k̄ to ra al t̄ ba.

13

Ta k̄oj̄i k̄i d̄obay t̄ k̄i kuwə ji-naa

¹ E kaw k̄ k̄o mit̄¹⁹ ngata ə m-a m-aw dansi t̄ am. NGa ningə, j-a j-o go ta l̄ dije k̄ rai majal t̄ek̄i makit̄ib̄i l̄ Luwə əl-n ə n̄e: «Ta je p̄eti a e k̄i kun-ndu d̄o t̄ k̄i naj̄i k̄ ma l̄ dije joo ə se mit̄²⁰» ka kin.

² Lo kin t̄, m-əl dije k̄i ndo k̄ rai majal k̄ate k̄ njé je k̄i rangi p̄eti, t̄ek̄i re m-t̄l m-aw dansi t̄ goḡi ə, d̄ew k̄i m-a m-isi sie d̄o majal

t̄ lie goto. Ningə ta kin e ta k̄i ndo k̄i m-əl k̄ate, kawm dansi t̄ k̄i k̄o joo kin ngata, n̄e k̄ bone mi say s̄esi kin ka, m-t̄l m-re d̄o t̄ b̄ay.

³ M-a m-isi s̄esi d̄o t̄ al, tado isi sangi kadi oi n̄e k̄ t̄oj̄i kadi Kirisi əl ta k̄i r̄ebi k̄i r̄om t̄. Kirisi k̄i, k̄i r̄osi t̄ aw k̄i t̄ogi, isi ɔj̄i t̄ogine dansi t̄.

⁴ E k̄ r̄jeti kadi dije ɓe k̄ Kirisi kagi-d̄esi ti mbata t̄oge k̄ goto, n̄e isi k̄i d̄one taa k̄i t̄ogi l̄ Luwə. Be t̄ ə, je ka, t̄ogi je goto me kində r̄o naa t̄ k̄i Kirisi, n̄e j-a j-isi k̄i d̄oje taa, naa t̄ sie k̄i t̄ogi l̄ Luwə, ta k̄em-naa t̄.

⁵ Indəi manji r̄osi s̄ei je wa oi se isi njȳai t̄ njé kadi-me je wa wa? A iḡeri kadi Kirisi e dansi t̄ noo. A re be al ningə, asi kadi oi lo wa k̄i ai ti dana me kində manji r̄o t̄ l̄esi kin al t̄ ən.

⁶ M-ḡer maji kadi a iḡeri t̄ek̄i je ji ḡer lo k̄i j-a t̄iti.

⁷ J-əl ta k̄i Luwə kadi irai n̄e madi kare k̄ majal al. Ji sangi kadi j-ɔj̄i t̄ek̄i je ə j-inḡe me t̄ al, n̄e ji sangi kadi j-o s̄esi irai n̄e k̄i maji. T̄ek̄i re to t̄ ne k̄i je j-osi t̄ be ka, kadi j-o s̄esi irai n̄e k̄i maji.

⁸ Tado je j-aw k̄i t̄ogi madi k̄i kadi j-osi-n ta ta k̄i r̄jeti al. J-aw k̄i t̄ogi k̄i kadi ji ra-n k̄il̄ k̄i r̄jeti par.

⁹ Lok̄i t̄ogijē goto, n̄e s̄ei t̄ogisi e ngay ɓa, j-inḡe r̄onəl. Ningə n̄e k̄i j-isi d̄ej̄i Luwə, e ta kadi it̄ogi k̄i kate.

¹⁰ Embata kin ə, mi say s̄esi ka, m-ndangi makit̄ib̄i kin m-ad̄i s̄esi kadi t̄ re ndo k̄i m-tee dansi t̄ ɓa, m-ra madi nḡa s̄esi k̄i t̄ogi k̄i Babe adi-m kin al. T̄ogi k̄i Luwə adi-m kadi m-ɔsi-n ḡinsi kadi awi k̄i kate yo, b̄i kadi m-tuji-n s̄esi al.

¹¹ K̄i ne kin, ngakom je, maji kadi isi k̄i r̄onəl, awi k̄i kate k̄ate, kadi ıl̄-d̄inḡem menaa t̄, adi ndusi osi go-naa t̄, ə isi k̄i lapiya, ningə Luwə k̄i n̄je ndiḡi dije k̄i n̄je kadi lapiya a e naa t̄ s̄esi.

¹² Uwəi ji-naa kare kare p̄eti k̄i kuwə-naa r̄o t̄. NJé kadi-me je p̄eti uwəi jisi.

¹³ Kadi me-maji l̄ Babe Jəju Kirisi, l̄ Luwə k̄i n̄je ndiḡi dije, k̄i l̄ NDil Luwə k̄i n̄je kuwə dije naa t̄, e naa t̄ s̄esi p̄eti. Amen!

Makitibi ki Pol ndangi adi Galati je

Ta kī dō makitibi tī kī Pol ndangi adi Galati je

Bal 6u mitə kəte nō koji Jəju, dije kī bari-de Səlti Gol je awi bīti tēei Aji tī kī du (bone bari-e Turki kī Aji tī), ba uwəi lo kisi isi tī noo. NGa ningə dije madi kī gin koji tī ləde ə bari-de Galati je. Galati je isi dənangi tī kī e basi kadi 6e bo tī kī bone bari-e Åkara.

Loki Pol aw mba lene kī kō joo mba kīlə mbē Poy Ta kī Maji ə tēe rōde tī (Knjk 16.6), kī madi je adi mede Jəju Kirisi. MBa kī kō mitə ka Pol aw tēe rōde tī bāy tō (Knjk 18.23).

Nē kare, go Pol tī, dije madi kī rangi awi tēei rōde tī, ndoi-de kadi əi kī əi Jipi je al, ə uni go Kirisi kin, maji kadi təli rōde go ndukun tī lə Jipi je, kī bo ngay, maji kadi ijəi mōtide. Nə Pol oo kadi e kin e nē ndo kī go rōbe tī al. Re e be ba, kī go ndil tī, a ra kadi Galati je kī njé kun go Kirisi kin a təli bāa lə ndukun kī səbi dō Jipi je. E be ə, lokı Pol, dəmajı ə a isi Epəjı tī, ə oo kadi Galati je isi sangi kadi təli rōde go nē ndo tī kī go rōbe tī al kin ba, to rōe ngay adi ndangi makitibi kin adi-de.

NGa ningə, kadi tə Pol təl-n kī Galati je, re səde dō rəbi tī kī rōjeti, ilə jine dō nē je tī mitə kadi gəri:

Əl-de ta kī dō rōne tī e wa, adi e kadi kī təl adi mene Jəju Kirisi nīm; ndu kī njé kaw-naa je kī Jorijaləm adi-e təki e go rōbe tī al kadi dəw ındə təgi dō njé kun go Kirisi tī kī əi Jipi je al kadi təli rōde go ndukun tī lə Jipi je nīm; ndu kasi-naa al ləde əi kī Piyər dō təl tī kī Piyər ge təl rōne go ndu tī ləde kī adi kin nīm. Pol əl Galati je adi gəri təki n-aw kī təgi mba kīlə-n mbē Poy Ta kī Maji, ningə a dō tī noo əl-de təki e Babə Jəju Kirisi wa ə adi-ne təgi kin, adi n-e nje kaw kīlə lə Jəju Kirisi tō (1-2).

A dō ndu Luwə tī me Kila-mindi tī kī koke, əl-n-de təki e kī rəbi təl rō go ndukun tī ba dəw a ingə-n kajı al, nə e kī go rəbi kadi-me Jəju Kirisi ə dəw a ingə-n kajı (3-4).

Pol təl ta ta lene kī dəjī kī dəjī-de kadi njiyəi kī me ndigi ləde gin təgi tī lə NDil Luwə, tədō e NDil Luwə ə ındə nē je kī sigi kī kadi dəw ra adi nəl Luwə (5-6).

Səbi kadi njé kaw-naa je kī ra, ə se nje kun go Kirisi kī ra, oo dō ndu kin, ə un ra-n kīlə kī ngame kī kare, kadi tēe gin bāa tī lə ndukun je pəti.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol kī nje kaw kīlə lə Jəju Kirisi, kī nje kaw kīlə lə Luwə kī Bawje kī adi Jəju Kirisi ə taa dan njé koy je ti ə m-ndangi makitibi kin. Kī rōjeti, mi nje kaw kīlə kī go ndigi tī lə dije al, taa kī takul dəw madi al tō.

² Je kī ngakom je pəti kī əi səm naa tī ne, j-uwə jisi səi njé kaw-naa je kī isi dənangi Galasi tī[☆].

³ Jī dəjī kadi Bawje Luwə əi kī Babə ləje Jəju Kirisi adi me-maji kī kisi-maje ləde e naa tī səsi.

⁴ Jəju kī, e wa ilə rōne kō gangi-n dōje mba kadi Luwə iyo-n go majal je ləje kō, kadi tə taa-n-je gin təgi tī lə majal kī dənangi tī ne. Jəju Kirisi ra be mbata e go ndigi tī lə Bawje Luwə.

⁵ Kadi j-iləi təjī dō Luwə tī kī dəkagilo je kī dəkagilo je. *Amen!

Poy Ta kī Maji e kare ba

⁶ E Luwə ə bar səsi kī takul Kirisi kī ra səsi maji, nga ban be ə, itəli gidi kalangi ba adi-e, ə itəli rəsi go poy ta tī kī rangi yo ə[☆]? E nē kī əti-m bəl ngay.

⁷ A oi təki Poy Ta kī Maji kī rangi to noo bāy, nə Poy Ta kī Maji kī rangi goto. E dije par ə isi yəti dəsi kī nē ndo je ləde kī rangi, mba kadi n-yətii gin Poy Ta kī Maji lə Jəju Kirisi.

⁸ Kin ə re dəw madi kī rangi, ə se e-n je wa, ə se malayka kī dərətī, re ilə səsi mbē poy ta kī to ta dangi kī e kī j-ilə səsi mbēe kin ningə, kadi dəwe kin Luwə man-e.

⁹ Ta kin j-əl səsi ngata, nə m-təl m-re dō tī ngəsine kadi m-əl səsi bāy: re dəw madi ilə səsi mbē poy ta kī to ta dangi kī e kī ingəi kin ningə, kadi dəwe kin Luwə man-e.

¹⁰ Ningə kī ngəsine kin, m-isi m-sangı kadi m-ingə maji rō Luwə tī bī m-isi m-sangı kingə maji rō dije tī al. M-isi m-sangı kadi m-nəl

[☆] 1:2 Knjk 16.6 [☆] 1:6 2.3-5, 12-14

dije al. Re m-i-si m-sang-i kadi m-nel dije bəy ningə, m-a mi nje ra kilə bəə lə Kiriſi al.

Poy Ta ki Maji ki j rɔ Kirisi ti

11 M-əl səsi madi igəri ngakom je, təki Poy Ta ki Maji ki m-ilə səsi mbəe kin e ta lə dəw al.

12 Ningə e Jəju Kiriſi e təe ki dəe adi-m m-içər, bi e dəw madi ba adi-m al, taa e dəw madi ba ndo-m al tə.

13 M-gər kadi oi poy kilə ram je ki m-ra dəkagilo ti ki kate mi-n me kuji ra ne ti lə Luwə, ki *Jipi je isi rai kin bəti. M-ində kəm njé kaw-naa je ndoo kində ki al də məjə, taa m-sang-i kadi m-tuji-de kə tə.

14 Me kuji ra Luwə ti, ki Jipi je isi rai, m-ra yam madi eti bəl, itə ya madim Jipi je ki gal koji-de e naa ti səm. M-ra m-itə-de tədə m-tingə bil mbata ne jibəl 6e lə kam je¹⁴.

15 Nə Luwə ki ər-m ində-m ta dangi loki mi-n me kom ti bəy, bar-m ki go me-majı ti lie.

16 Ningə, loki Luwə oo maji, e təe ki də NGonne adi-m, mba kadi m-ilə mbəe gin dije ki e i Jipi je al, m-aw m-taa ta kɔj i rɔ dəw madi ti al¹⁵.

17 taa, m-aw Jorijaləm ti m-ingə njé je ki e i njé kaw kilə je ki kate nom ti al nım tə. Kalangi ba, m-i taa m-aw dənang-i Arabi ti, taa m-təl m-re Damasi ti.

18 Bal mitə go ti bəy taa, m-aw Jorijaləm ti kadi m-gər Piyər, m-i-si rəe ti ndə dəgi gide e mi¹⁶.

19 Ningə lo kin ti, m-o nje kaw kilə madi ki rangi al. Dəw ki m-o-e e Jaki¹⁷ ki ngoko Babə.

20 Ki no Luwə ti, ta ki m-ndangi m-adı səsi kin e ta ki rəjeti bi m-əl ta ngom al.

21 Go ti m-ətə m-aw dənang-i Siri ti ki dənang-i Silisi ti.

22 Nə dəkagiloe ti kin, njé kaw-naa je lə Kiriſi ki dənang-i Jude ti ooi darəm ki kəmde al.

23 Poy ta ləm par e ooi ki ndu mbə e i nə: «Dəw ki kate isi ində kəmje ndo ka, basine kin e wa nga e a ilə mbə Poy Ta ki Maji ki kadi dije adi mede Kiriſi, ki ndə ki ndig-i kadi n-tuji kə ka.»

24 Lo kin ti, iləi təj i də Luwə ti mbata ləm.

2

Kingə-naa lə njé kaw kilə je Jorijaləm ti

1 Bal dəgi gide e so go ti, m-təl m-aw Jorijaləm ti gogı bəy. J-aw naa ti ki Barnabasi. Madi Titi aw səje naa ti tə¹⁸.

2 M-təl m-aw Jorijaləm ti gogı tədə Luwə təe ki də adi-m kadi m-aw gogı. M-aw m-ər-njé kər no njé kaw-naa je ki Jorijaləm ti, ki dije ooi tə ləde, dam kare, m-ər-de gin Poy Ta ki Maji ki m-i-si m-ilə mbəe dan dije ti ki e i *Jipi je al. M-ər-de gine bə mba kadi kilə je ki m-ra kate ki e ki nay kadi m-ra bəy kin e ki ndangi kare al.

3 Madi kilem Titi ki e səm e Girəki, nə dəw madi ki ində gu dəe ti kadi ijə mətine goto.

4 Ta lə kijə məti, e ta lə ngakə je je ki ngom¹⁹, ki rəi uri danje ti ki go ngəy e gei kadi tə Titi ijə mətine. Dəwe je kin rəi uri danje ti kadi n-gəri gin taa kiyə taa ləje ki Jəju Kiriſi taa-je iyə-je taa. NDigi kadi je bəə je gin ndu-kun ti.

5 Nə ngon dəkagilo ki ndəy be ka j-iyə jadi-de kadi dumı dəje al. Be mba kadi ta ki rəjeti lə Poy Ta ki Maji kin to-n lo tone ti mbata ləsi.

6 Ningə dije ki e i njé kər no njé kaw-naa je, ki e i je e i dije ki ndəge je isi ooi ta ləde, usim də ke ki boy ti ləde al. Tədə Luwə oo dəw madi təki e ki ngay itə made al. Ningə dije ka kin indəi gu dəm ti kadi m-ra ne madi ki rangi al tə.

7 Ne kare ki gəri, gəri kadi Luwə e adi-m kilə kilə mbə Poy Ta ki Maji dan dije ti ki e i Jipi je al. Adi-m təki adi-n Piyər e nje kilə mbə Poy Ta ki Maji dan Jipi je ti ka kin be tə.

8 Luwə ində Piyər adi e nje kaw kilə rə Jipi je ti, e ində-m adi mi nje kaw kilə rə dije ti ki e i Jipi je al tə.

9 Jaki nım, Piyər nım, Jə nım e e i dije ki ndəge je ooi-de kadi e i təgi njé kaw-naa je. Ningə e i je wa kin ka gəri kadi ki rəjeti, Luwə e ilə kilə kin jim ti, ki go me-majı ti lie. E be e, adi-je ji kode adi j-uwə təki ndude e naa ti səje kadi je j-aw rə dije ti ki e i Jipi je al e e i je awi rə Jipi je ti tə.

* **1:14** 13-14: Knjk 8.3; 22.3-5; 26.9-11 * **1:16** 15-16: Knjk 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18 * **1:18** Knjk 9.26-30 * **1:19** 2.9; Knjk 15.13 * **2:1** Knjk 11.30; 15.2 * **2:4** 1.7 * **2:10** Knjk 11.29-30 * **2:11** Knjk 11.19-26

10 Nę ki dəji-je, e kində kəm go njé ndoo je ti. Ningə e kin e né ki m-ində kəm go ti maji m-isı m-ra tɔ[☆].

Pol ndangi Piyər me be bo ti ki Ətiyosi

11 Lokı Piyər re Ətiyosi ti[☆], ra né ki go rəbe ti al, adı m-ndange ta kəm dije ti.

12 M-ndange, tədə, kəte nə kadi dije madı ki Jakı ilə-de rəi təezi rəde ti, Piyər uso né naa ti ki dije ki ezi *Jipi je al. Nə loki dije kin rəi təezi rəde ti, Piyər or rəne gogi, mbati kuso né ki dije ki uso səde né kəte ka kin. MBati kuso səde né, tədə bəl njé kijə mətide ki oode.

13 Ra adı njé kaw-naa je ki nə je ki ezi Jipi je, ndaji Piyər me tulə rə naa ti kin tə. Biti kadi Barnabasi wa ki dəne osi me hal kədi kəm-naa ti ləde ka kin tə.

14 Lokı m-o kadi né rade un go rəbi ki rəjeti lə Poy Ta ki Maji al, m-əl Piyər ta kəm dije pəti m-ə nə: «Re i ki i Jipi, iyə né ra Jipi je, e ira né lə Jipi je al, e go ti al kadi ində gu də dije ti ki ezi Jipi je al kadi rai né lə Jipi je.»

15 J-ei ningə, j-ei Jipi kojı be je, bı j-ei ndəgi dije ki njé ra majal je kam al.

16 Ji gər kadi Luwə tida dəw dəw ti ləne ki takul kadi-me Jəju Kirisi par, bı ki go rəbi ra go ndu-kun ti lə *Mojı al. E be ə, je wa ka, j-un meje j-adı Jəju Kirisi mba kadi Luwə ərn ta dəje ti. Or ta dəje ti ki go rəbi kadi-me Kirisi bı ki go rəbi təl rə go ndu-kun ti lə Mojı al. Tədə dəw kare ki Luwə a or ta dəe ti ki go rəbi təl rə go ndu-kun ti lə Mojı goto[☆].

17 Kin ə re, je Jipi je, ji sangı rəbi kadi Luwə ər-n ta dəje ti ki go rəbi kadi-me Kirisi ningə, təjı kadi je njé ra majal je tə ndəgi dije ki ezi Jipi je al be tə. Ə se e kin təjı kadi Kirisi e nje ra kılə lə majal wa? Jagi e be al.

18 Ningə, re m-təl m-aw go ndu-kun je ti ki m-iyə-de kə kəte kin bəy ə, mi wa m-təjı kadi mi nje kal də ndu-kun.

19 Ki əjı də ndu-kun, m-oy koy ki e ndigi lə ndu-kun, mba kadi m-isı ki dəm taa mbata lə Luwə. Mi ki bə kagi-dəsi ti naa ti ki Kirisi.

20 Ningə kisi-m ki dəm taa, e mi ə m-isı ki dəm taa al, nə e Kirisi ə isı me darəm ti. Kisi-m ki dəm taa dəw ti, m-isı me kadi-me NGon Luwə ti. NGon Luwə ki ndigi-m ə adı rəne mbata ləm.

[☆] **2:16** Rm 1.17; 3.20, 22; Pa je 143.2 [☆] **3:6** Kilə ngirə né je 15.6; Rm 4.3 [☆] **3:7** Rm 4.16 [☆] **3:8** Kilə ngirə né je 12.3
3:10 Dətərənom 27.26 [☆] **3:11** Abakuki 2.4

21 Ningə, m-ndigi kadi ra maji lə Luwə kin e né ki kə kare al. Tədə re e ki go rəbi təl rə go ndu-kun ti lə Mojı ə Luwə ər-n ta də dəw ti ningə, koy lə Kirisi e né ki ndangi kare ba.

3

NDu-kun ki kadi-me

1 Səi dije ki Galati, ti dəsi a dana al! Dəsi a dana al, tədə j-ər səsi gin koy lə Kirisi də kagi-dəsi ti ay njay ta kəmsi ti adı oi, ə itəli adı dəw madı ki rangı re yəl səsi.

2 M-əl səsi né kare madı igəri: E mbata Poy Ta ki Maji ki itaai, ə adı mesi kin, ə Luwə adı-n səsi NDil Luwə bı e mbata ra go ndu-kun ti lə *Mojı al.

3 Dəsi a dana al! Lo kılə ngire ti, uwəi kul NDil Luwə, ningə ki basine kin igəi kadi uwəi kul rəsi ngata.

4 NGA ko ki ingəi bore be kin kadi e kare ki dangı a? A e go ti al kadi e kare ki ndangi.

5 Luwə adı səsi NDil né ki ay njay taa ra né kəjı je ki eti bəl dansi ti tə. Ə se ra be mbata təl ki itəli rəsi go ndu-kun ti lə Mojı wa? Jagi e be al, ra mbata taa ki itaai Poy Ta ki Maji ki kadi-me.

Kadi-me lə Abırakam

6 E be ə, Luwə tida-n *Abırakam dəw ti ləne, 6ar-e-n dəw ki dana, mbata adı mene Luwə[☆].

7 Səbi kadi igəri maji təki dije ki uni mede adı Kirisi ə ezi ngan lə Abırakam ki rəjeti[☆].

8 Makitibi lə Luwə əl ta 6al ngay kəte təki dije ki ezi *Jipi je al, Luwə a tida-de dije ti ləne ki takul kadi-me ləde. Poy Ta ki Maji kin e ki kəl Abırakam təki Luwə a njangi də dije pəti ki dənangi ti ne ki takule[☆].

9 E be ə, njé ki adı mede, Luwə a njangi dəde təki njangi-n də Abırakam ki adı mene be.

10 Diye pəti ki gai kadi Luwə a or ta dəde ti ki takul təl rə go ndu-kun ti lə *Mojı, ndəl e dəde ti. NDəl e dəde ti, tədə makitibi lə Luwə ə nə: «Dəw ki ra ki ində kəmne go ndu-kun je ti pəti, ki e ki ndangi me makitibi ti lə Luwə kin ki dəkagilo je pəti al ningə, ndəl e dəe ti[☆].»

11 Ji gər maji kadi dəw ki Luwə a təl-e dəw ti ləne ki takul təl rə go ndu-kun ti goto. Tədə makitibi lə Luwə ə nə: «Dəw ki adı mene

Luwə e dəw kí dana, ningə kí takul kadi-me lie a a isi-n kí dəne taa[☆].

¹² Kí rɔjeti, ngirə ndu-kun e də kadi-me ti al, əi ne je kí dangi dangi. Makitibi lə Luwə e nə: «Dəw kí ra go ndu-kun je ti ba a ingə kají kí go rəbi təl rə go ti[☆].»

¹³ Kirisi taa-je ilə-je taa ta ndəl ti lə ndu-kun. Kirisi or to je, un ndəl kí dəje ti kí dəne ti. MBata makitibi lə Luwə e nə: «Dəw kí bəi-e də kagi-dəsi ti e dəw kí Luwə ndəle[☆].»

¹⁴ E be mba kadi njangi də kí Luwə un mindine kadi n-adi Abirakam kín, dije kí əi Jipi je al ka ingəi kí takul Jəju Kirisi, ə kadi kí go rəbi lə kadi-me, j-ingə NDil Luwə kí Luwə un ndune kadi n-adi-je.

NDu-kun a i ki kun mindi

¹⁵ NGakom je, m-a m-un ne kare kí j-isi joi kí ndə je pəti dənangi ti ne mba kadi m-əjien səsi ne kín: lokí dəw un mindine, ndangi me makitibi ti, dəw made kí rangi kí ası kadi tuji kılə mindi lie kín, ə se kadi ilə ne kí rangi də ti goto.

¹⁶ Ningə kun mindi kí Luwə un adi *Abirakam, kí dəw kí gin koji ti lie ka e be tə. Makitibi lə Luwə e nə: «Luwə un mindine adi dəw kí gin koji ti lə Abirakam[☆],» adi e dəw kare ba, kí e Jəju Kirisi, bı makitibi e nə: «Luwə un mindine adi dije kí gin koji ti lə Abirakam,» tə dije kí bayi-naa, al.

¹⁷ Ne kí m-ge kadi m-əl e to kín: Luwə un mindine adi Abirakam maji. Ningə ası bal bu so kí kuti mitə go ti bəy taa, ndu-kun re. *NDu-kun kí re go gogi kín ra təgi kadi tuji kun mindi kí Luwə un adi Abirakam kete kín al. Re ndu-kun tuji kun mindi kín ningə, kun mindi lə Luwə a təl ne kí kə kare.

¹⁸ Re Luwə adi ne dije kí go rəbi təl rə go ndu-kun ti ningə, təgi kadi e kí go kun mindi ti e Luwə adi-n ne dije al. NGa je j-o kadi e kí go rəbi kun mindi e Luwə adi maji-kur re-n də Abirakam ti tə.

Kılə lə ndu-kun

¹⁹ Re e be ningə, se kılə ra ndu-kun kí Luwə adi *Jipi je e ri wa? Luwə adi ndu-kun mba kadi gəri majal rade je kí isi rai ta kəm Luwə ti. *NDu-kun to be kí naa ti, biti kadi nginə-n dəw kí gin koji ti lə *Abirakam kí a re. Adi e dəw kí Luwə un ndune ade. Lokí Luwə ndigi kadi ndu-kun, e malayka

je a Luwə ilə-n-de kí go rəbi lə dəw kí kare kí a mbo Luwə ti kí dije kadi ilə-de nojí naa ti[☆].

²⁰ Ningə nje ka mbo dije ti kadi ilə-de nojí naa ti, a a mbo dije ti kí bayi-naa, nə Luwə e kare ba bı bay al.

²¹ Ó se e kín əjí kadi ndu-kun əsi ta kun mindi lə Luwə wa? Jagi əse ta al. Re ndu-kun madi to noq, ası kadi adi dije kají ningə, m-gər kadi re ndu-kun a ər ta də dije ti no Luwə ti. Ke a ndu-kun kí be kín goto.

²² Makitibi lə Luwə el təki dije pəti kí dənangi ti əi gin təgi ti lə majal. To be mba kadi kun mindi kí Luwə un adi dije kí adi-e mede, təl tane me kadi-me Kirisi ti.

²³ Kete taa kadi dəkagilo kadi-me Jəju Kirisi re, j-isi tə dangay je gin təgi ti lə ndu-kun. J-isi gin ti biti kadi Luwə təg kí də kadi-me Jəju Kirisi adi-je.

²⁴ Dəkagiloe ti kin ndu-kun to tə nje kəndə kəmne goje ti biti kadi Kirisi re-n. Lo kin ti nga e Luwə ər-n ta dəje ti kí takul kadi-me Kirisi.

²⁵ Ningə lokí dəkagilo kadi-me Kirisi re kin, je gin təgi ti lə ndu-kun kí kete isi əndə kəmne goje ti ka kin al ngata.

²⁶ MBata səi pəti, səi ngan lə Luwə kí takul kadi-me Jəju Kirisi.

²⁷ Səi pəti, rai səsi batəm lə Kirisi, adi itoi tə Kirisi wa be.

²⁸ NGosine, dangi dangi goto mbo dije ti. Jipi e se Girəki goto; bəə e se dəw kí e ba rəne goto; dəne e se dingəm goto. Pəti, səi kare ba me kəndə rə naa ti kí Jəju Kirisi.

²⁹ Re səi dije lə Jəju Kirisi ningə, səi gin koji lə Abirakam tə. A ingəi ne je pəti kí Luwə un ndune kadi n-adi Abirakam kí dije kí gin koji ti lie tə.

4

Njé kadi-me je a i bəə je al ngata

¹ Ne kí kadi m-adi əgəri e to kín: NGon kí bawé iyə ne nduwə ade, e a e ba ne kíngə je pəti kí bawé iyə, nə lokí nay ngon bəy, to ta dangi kí bəə al.

² To ta dangi al, tədə e gin təgi ti lə njé kote je kí njé ngəm ne maji lie, biti kadi dəkagilo kí bawé əjí ası bəy taa, a adi-e ne nduwə lie.

[☆] 3:12 Ləbətiki 18.5; Rm 10.5 [◊] 3:13 Dətərənom 21.23 Kol 2.8, 20

[◊] 3:16 Kılə ngirə ne je 12.7 [◊] 3:19 Knjk 7.53 [◊] 4:3 4.9;

³ J-əi ka to be tə. Lokı ji gəri Jeju Kirisi al, j-əi bəə je gin təgi ti lə majal je ki dangi dangi ki dənangi ti ne[☆].

⁴ Nə lokı dəkagilo ki Luwə əji asi, Luwə ilə NGone adi re. NGon ki dəne oje gin ndukun ti lə *Jipi je.

⁵ Re mba kadi taa də dije ki isi gin təgi ti lə ndu-kun, taa kadi tə təl-je ngan lə Luwə ti tə.

⁶ Səi ngan lə Luwə ki rəjeti, be ə Luwə ilə n NDil ngonne me je ti. NDil ki adi j-isi əari Luwə Aba! ki kər me nə Bai[☆].

⁷ E be ə, i bəə al ngata, nə i ngon lə Luwə. Ə re i ngon lə Luwə ningə, Luwə a adi nə nduwə je pəti ki ngəm mbata lə nganne je ki go me-majı ti lie.

Pol ɓəl kadi Galati je təli awi gin ndu-kun ti gogı

⁸ Kete, lokı igaeri Luwə al bəy, isi irai bəə lə luwə je ki dangi dangi, nə ki rəjeti əa, əi luwə je al.

⁹ NGa ki basine igaeri Luwə, taa Luwə gər səsi tə yanə je tə, ə igaeri təl kaw gin nə je ti ki təgi-de goto, taa ndade ka goto ka kin bəy. Igei təl kaw ra bəə ləde bəy.

¹⁰ Isi indəi kəmsi go ndə je madi ti, go nay je ti, go dəkagilo je ti, ki go ɓal je ti madi bəy!

¹¹ M-ɓəl kadi kılə ki m-ra dansi ti be kin to kare rəm ti ki ndangi.

¹² NGakom je, m-uwə njasi ki ngangi ti ba, itoi tə mi be, tədə mi ka m-to tə səi be tə. Igaeri majı, nə madi ki majal kare ki irai səm goto.

¹³ Kadi mesi ole də ti, təki e ki go rəbi lə moy ə m-ilə-n səsi mbə Poy Ta ki Majı ki m-ilə səsi dəsay.

¹⁴ Me rə to ti ləm, rəm majı kadi dəw oo ki kəmne al, adi re a kidi-mi je, injei-mi je, nə irai nə kin səm al. Uwə-mi rəsi ti tə kuwə yo. Ningə Oi-mi tə malayka lə Luwə ə se Jeju Kirisi wa ki dəne be yo.

¹⁵ Dəkagiloe ti kin rəsi nəl səsi ngay, nga basine rənəl ka kin goto ngata. M-gər majı kadi dəkagiloe ti kin re ingəi rəbi kadi ɔri kə kəmsi adi-mi ka re a ɔri adi-mi.

¹⁶ Ningə bone m-təl nje bə ləsi mbata kəl ki m-əl səsi ta ki rəjeti.

¹⁷ Dije ki isi ədi səsi kin, rai nə tə nə ki ta ləsi to rəde ngay be, nə ki rəjeti, gir ta ləde

e gir ta ki majal. Isi ndigi kadi n-gangi səsi naa ti səm, kadi n-awi səsi gode ti yo.

¹⁸ Nə ki m-o majı ngay, e ta kadi itingəi bil me nə ra je ti ki majı ki dəkagilo je pəti. Dəkagilo ki m-goto səsi ka majı kadi uwəi nə ra ki majı ba ɓi iyəi tae al.

¹⁹ NGanm je, m-ingə ko ki rangi bəy ki mbata ləsi tə dəne ki nje ndoo be, biti kadi itəli dije ki təgi gangi me ta ti lə Kirisi.

²⁰ M-ndigi ngay kadi mi səsi naa ti ki basine wa kin, kadi m-əl səsi ta ki ndu ki sobi kəl-n səsi ta. Tədə m-gər nə wa ki kadi m-ra dana ki mbata ləsi, al.

Kun mindi je kijoo, Agar əi ki Sara

²¹ Səi ki indigi kadi isi gin təgi ti lə ndu-kun, təki rəjeti, igaeri me ta ki ndu-kun əl kin al.

²² Makitibibi lə Luwə əl ə nə: «Abirakam ojı ngan je ki dingəm joo: ki kare, koe e bəə ə ki nungı koe e bəə al. Dəne ki bəə təe nə Agar, ə e ki e dəw dərəne təe nə Sara tə[☆].»

²³ NGon lə dəne ki bəə, oje təki ojii ndəgi ngan je pəti ki dənangi ti, nə ngon lə dəne ki e dəw dərəne, koje to ta dangi. Luwə un mindine adi kete də koje ti[☆].

²⁴ Me ta je ti kin Luwə əji-je nə kare kadi ji gər. Dəne je ki joo kin əji də kun mindi je joo ki Luwə un: Kun mindi ki də mbal Sinay ti e Agar ki a ojı bəə je.

²⁵ Agar e mbal Sinay ki Arabi ti, to tə ɓe bo ki Jorijaləm ki dəkagilo ti ki bone kin be. To be, mbata Jorijaləm ki dije ki me ti pəti əi bəə je gin təgi ti lə ndu-kun.

²⁶ Nə Jorijaləm ki dərəq ti, e bəə al. E ə e koje tə.

²⁷ Makitibibi lə Luwə ə nə: «I kuji dəne, ira rənəl, i ki igaer to ndoo ngon al, ur kəl rənəl. MBata dəne ki ngawe mbate a aw ki ngan je ngay itə e ki isi ki ngawne[☆].»

²⁸ NGakom je, səi, itoi tə *Isaki ki *Abirakam oje ki go kun mindi ti ki Luwə un ade kin be.

²⁹ Dəkagiloe ti kin, ngon ki oj-e tə ndəgi ngan je pəti ki dənangi ti adi kə e ki oj-e ki təgi lə NDil Luwə. Ko nə wa ki ra nə kin ə isi ra nə bone bəy.

³⁰ Ə se ta ri ə makitibibi lə Luwə əl wa? Makitibibi lə Luwə əl ə nə: «Ituwəi dəne ki bəə ki ngone kə, tədə ngon lə dəne ki bəə a i tə

[☆] 4:6 Mk 14.36; Rm 8.15 [☆] 4:22 Kila ngirə nə je 16.15; 21.2 [☆] 4:23 Kila ngirə nə je 17.16; Rm 9.7-9 [☆] 4:27 Ejay 54.1 [☆] 4:30 29-30: Kila ngirə nə je 21.9-10

kingə n̄e nduwə naa t̄i k̄i ngon l̄ dāne k̄i e d̄ew d̄orōne[☆].»

³¹ NGakom je, k̄i ɔ̄j̄i d̄aje, j̄-ēi ngan l̄ dāne k̄i b̄ē al, n̄ē j̄-ēi ngan l̄ dāne k̄i e d̄ew d̄orōne yo taa.

5

Kirisi taa je iyə-je taa

¹ Kirisi taa-je iyə-je taa mba kadi j̄-ēi k̄i taa kiyə taa k̄i d̄o gangi. Ai d̄o njasi t̄i, iyəi r̄esi kadi d̄ew madi t̄el s̄esi b̄ē t̄i b̄ey al ngata.

² Oi maji, mi Pol m-əl s̄esi ta taga wang. Re adi ij̄ēi m̄otisi b̄ey ningə, Kirisi a t̄el n̄ē k̄i kare k̄i r̄esi t̄i.

³ M-nd̄or mbisi k̄i k̄o joo b̄ey, d̄ew k̄i ra k̄i adi ij̄ēi m̄ote ningə, s̄obi kadi ind̄e tane d̄em go ndu-kun je t̄i.

⁴ S̄ai dije p̄eti k̄i isi sangi kadi Luwə ər ta d̄esi t̄i k̄i go r̄ebi l̄ ndu-kun, s̄ai k̄i gangi naa t̄i k̄i Kirisi. A asi kingə ra maji l̄ Luwə al ratata.

⁵ K̄i s̄obi d̄aje, j̄-ind̄e meje t̄i kadi Luwə a ər ta d̄aje t̄i tado j̄-adi meje Jəju Kirisi. E kin ə j̄-isi ji nginə kadi NDil Luwə a adi-je me t̄oge t̄i.

⁶ Re d̄ew madi ind̄e r̄one naa t̄i k̄i Jəju Kirisi, ə ij̄ē m̄otine, ə se ij̄ē m̄otine al ka, e n̄ē k̄i ndae goto. N̄ē k̄i bo ngay e ta kadi d̄ewe kin adi mene, ningə kadi kadi-me kin aw sie adi ndiḡi dije.

⁷ Lo k̄ilə ngire t̄i, irai k̄ilə maji k̄i dum, ningə k̄i basine kin, d̄ew madi il̄e kagi nosi t̄i, ogi s̄esi kadi it̄eli r̄osi go ta k̄i rojeti ka kin ngata.

⁸ D̄ew k̄i ogi s̄esi r̄ebi kin e d̄ew k̄i Luwə k̄i gar s̄esi il̄e al.

⁹ Dije əli əi n̄ē: «NGon əm k̄i nd̄ey be ra nduji k̄i l̄oy ba p̄eti adi j̄.»

¹⁰ K̄i r̄om t̄i, m-taa mesi me kind̄e r̄o naa t̄i k̄i Babe. Ningə m-gər maji kadi s̄ei ka imari ta t̄ē mi be t̄o. N̄ē d̄ew k̄i yəti d̄esi kin, re d̄ewe e-n̄a n̄a ka Luwə a gangi ta d̄oe t̄i.

¹¹ NGakom je, k̄i s̄obi d̄om, re m-isi m-il̄e mb̄ē kadi, gar, d̄ew ij̄ē m̄otine b̄ey taa Luwə ər ta d̄oe t̄i ningə, *Jipi je a ind̄e k̄emm ndoo al ngata. A ind̄e k̄emm ndoo al, taa re koy l̄ Kirisi d̄o kagi-d̄esi t̄i a e n̄ē k̄ob̄i mbata t̄i l̄ d̄ew al t̄o.

¹² K̄i r̄o nj̄ē yəti d̄esi t̄i, s̄obi kadi re a ɔri gəmde wa par.

Kilə l̄ daro k̄i kilə l̄ NDil Luwə

¹³ S̄ai ngakom je, Luwə əar s̄esi mba kadi s̄ai k̄i taa kiyə taa. Ke ə, kadi taa k̄i Luwə taa s̄esi iyə s̄esi taa kin, uni ḡirə d̄o t̄i irai n̄ē l̄ daro t̄ek̄i mesi ndiḡi al. N̄ē kadi irai k̄ilə b̄ē adi-naa k̄i yo k̄i n̄ē k̄i ndiḡi-naa.

¹⁴ MBata ndu-kun je p̄eti ɔsi d̄ode naa t̄i me ndu-kun t̄i k̄i kare k̄i ə n̄ē: «A ind̄iḡi d̄ew madi t̄ē daroi i wa be» kin[☆].

¹⁵ Re id̄oi-naa je, iribəi-naa je t̄ē da je k̄i wale be ə, igoi r̄esi maji, ta tol tae ə a tuji-naa.

¹⁶ E be ə, m-əl s̄esi m-ə n̄ē: Iyəi NDil Luwə adi ər nosi ningə a rai ndiḡi l̄ daro al.

¹⁷ NDiḡi ra je l̄ daro ka kin isi r̄oi k̄i NDil Luwə, ningə NDil Luwə isi r̄o k̄i ndiḡi ra je l̄ daro t̄o. T̄ogi je k̄i joo kin isi r̄oi-naa dande t̄i, adi lo kadi irai n̄ē k̄i mesi ndiḡi goto.

¹⁸ N̄ē re NDil Luwə ər s̄esi ta r̄ebi ba, ndu-kun aw k̄i t̄ogi d̄osi t̄i al.

¹⁹ Kilə ra je k̄i majal l̄ daro toi taga wang: Adi e sangi-naa k̄i go r̄abe t̄i al, k̄i n̄ē k̄i to nj̄ē, k̄i sangi-naa k̄i lo kaya t̄i,

²⁰ k̄i k̄osi m̄ek̄asi nanḡi no yo je t̄i, k̄i ra mbəli, k̄i kuwə-naa me t̄i, k̄i koo ta-naa al, k̄i jangi, k̄i wongi, k̄i ni, k̄i gangi-naa, k̄i k̄or k̄em-naa,

²¹ k̄i k̄em-nda, k̄i go kasi, k̄i kuso n̄ē k̄edi, k̄i ndəgi koo k̄ilə ra je k̄i be kin. M-nd̄ej̄i s̄esi t̄ek̄i m-əl-n k̄ete: nj̄ē ra n̄ē je k̄i be kin a ooi k̄obe l̄ Luwə al.

²² Ningə, k̄ilə ra l̄ NDil Luwə e: ndiḡi-naa, k̄i r̄onəl, k̄i kisi-maje, k̄i kisi d̄o t̄i k̄i naa, k̄i me-maji, k̄i ra maji, k̄i ka dana,

²³ k̄i s̄ol l̄om l̄om, k̄i kulə daro gin t̄ogi t̄i.
*NDu-kun ɔsi ta k̄ilə ra je kin al.

²⁴ Dije p̄eti k̄i əi ya Kirisi, t̄eti r̄o daro k̄i ndiḡi ra je lie p̄eti d̄o kagi-d̄esi t̄i.

²⁵ E NDil Luwə ə adi-je kisi k̄i d̄o taa, ə maji kadi j̄-adi NDil ər-je ta r̄ebi.

²⁶ Maji kadi j̄-əi nj̄ē kun d̄o taa al. S̄obi kadi j̄-adi-naa wongi al, taa kadi jangi ra-je d̄o-naa t̄i al t̄o.

6

Kira k̄i naa yo k̄i ne

¹ NGakom je, re uwai d̄ew madi d̄o n̄ē ra t̄i k̄i go t̄i al, maji kadi s̄ei k̄i awi k̄i NDil Luwə mesi t̄i, irai sie kadi t̄el re d̄o r̄ebi t̄i k̄i maji. N̄ē ke ə kadi ɔ̄j̄i-e k̄i mind̄i k̄i s̄ol l̄om taa.

Ningə kadi dəw ki ra dansi ti oo rōne maji, kadi osi me ko ne na ti kin al.

² Irai kadi itaai ne ki koy də-naa ti. Re irai be ningə, a sai njé təl rə go ta ti lə Kirisi.

³ Re dəw madi ki ndae goto, oo rōne kadi ne dəw ki nga ningə, dəwe kin isi ədi rōne.

⁴ Kadi nə nə ka ində maji kılə rane oo. Re ingə ne madi ki maji me ti ningə, kadi ra rōnəl də kılə ti ki e wa ra ki kanji kadi un rōne ində kadi ndəgi dije ti.

⁵ Tadə nə nə ka a a ta kılə je lene ki ra.

⁶ Səbi kadi dəw ki nje taa ne ndo ki ʃ rə Luwə ti, koy ne kingə je lene pəti ki dəw ki nje ndo-e ne.

⁷ Dəw a mbə ki Luwə al, ə ədi rəsi al. Ne ki dəw dibi a təti kande.

⁸ Kin ə re dəw dibi ne ki go darə ti ningə, kande ki a təti e koy. A kin ə re dəw dibi ne ki go NDil Luwə ti to ningə, kande ki a təti e kaji ki to ratata ki no ti.

⁹ Lo kin ti, maji kadi ne madi or təgije ta ra maji ti al. Lokı j-uwəi rəje ba ta ra-e ti ningə, j-a ji təti kandi ki maji dəkagiloe ti.

¹⁰ E be ə, lokı j-ingəi dəkagilo ra maji ningə, maji kadi ji rai maji ki dije pəti. Ki bo ngay e njé ki adi mede Jəju Kirisi.

Ta ki dobəy ti ki kuwəji-naa

¹¹ Oi ne ki m-ndangi m-adı səsi kin. E mi wa ə m-ndangi boy guri guri ki jim.

¹² Əi *Jipi je ki ndigi kadi n-nəli ndəge je ə yə isi indəi gu dəsi ti kadi ijəi mətisi. Rai be mba kadi dije adi-de koy lə Kirisi də kagi-dəsi ti al.

¹³ Əi je wa ki njé kijə mətide kin, uni go ndu-kun je lə Jipi je ba pəti al. NDigi kadi sei je ə ijəi mətisi kadi kijə mətə ləsi e ne kində gu ləde.

¹⁴ Ningə mi, m-ində gum ki kagi-dəsi lə Babə ləje Jəju Kirisi, bi m-ində gum ki ne ki rangi al. MBata ki takul koy lə Jəju Kirisi də kagi-dəsi ti, ne je ki dənangi ti ne təli ne ki koy ki rəm ti, ə mi m-təl ne ki koy ki rə ne je ti ki dənangi ti ne to.

¹⁵ Ningə re dəw ijə mətine, ə se ijə mətine al ka, e ne ki ndae goto. Ne ki bo ngay e ta kadi dəw təl ne kində ki sigi.

¹⁶ Kadi kisi-maje ki me-majı lə Luwə e də dije ti pəti ki uni go rəbi ki sigi, ki dije pəti ki ei dije lə Luwə.

¹⁷ Kaw ki kete noq kin, kadi dəw ra səm ne ki koy al ngata. Tadə m-aw ki ndunə do je ki ijə go koy lə Jəju rəm ti.

¹⁸ NGakom je, kadi me-majı lə Babə ləje Jəju Kirisi e naa ti səsi. *Amen.

Makitibì kì Pol ndangi adì Epəji je

Ta kì dò makitibi ti kì Pol ndangi adì Epəji je

Asi ɓal kuti mi go koji Kirisi ti, kalangi ba, njé kaw-naa je indəi ngirəde kì lo lo dənangi Aji ti kì du (ɓone ɓari-e Turki ki Aji ti). Njé kaw-naa je kì dangi dangi kin, kulə nojì to dande ti kì yo je kì ne je. Ningə njé kì Epəji ti, ji kiside to soti itə madide je. Loki Pol aw mba lène kì kò mítə mba kılə mbé Poy Ta kì Maji, tèg rəde ti, ɓa ra ɓal kì asi mítə me ɓe bo ti kì Epəji ti (Knjk 19.1-20.1). Kin a ji tida Ep 3.1 eí kì 4.1 ɓa, j-a j-o kadi Pol to dangay ti a ndangi makitibi kin. Ningə e mbata kin a ɓari-e-n «makitibi ki ndange e dangay ti», orəi kadi e kì Pol ndangi adì Pilipi je nim, Piləmo nim, Kolosi je nim to.

Né ndo kì me makitibi ti kì Pol ndangi adì Epəji je kin tɔjì kadi e makitibi ki un dije ki ta tate ba, bi e makitibi ki səbi dò njé kaw-naa je gin kare par al. Kò ta kì boy ki to me ti, e ta lə kɔjì ra lə Luwə ki kadi kaw dije pəti kì dərə ti nim, dənangi ti ne nim gin tɔgi ti lə NGar kare ba be kì e Jəju Kirisi (1.10).

Kadi j-ində manji makitibi ki Pol ndangi kin maji ɓa, j-ingə kadi ngon ta kì ilə-n ngirə ta e ndəy be nim (1.1-2), ta kì təl-n tae e ndəy be nim tə (6.21-24). Ba darə ngadan ta wa dəw a kəkì gin joo:

Me kəy kəme ti kì dəsəy (1.3-3.21), Pol əl ta kì dò nə ti kì eti ɓəl kì Luwə ra adi-je kì rəbi lə Kirisi, ɓa go ti, təl əl ta kì dò kində rə naa ti adi goe ngal. Ningə kì ojì dò kində rə naa ti, Pol tɔjì nə kì Luwə ra taa kadi Jipì je kì dije kì eí Jipì je al, təl ii dije kì kare ba, tə dije lie.

Me kəy kəme ti kì kò joo (4.1-6.20), Pol dəjì Epəji je kadi pa njiyəde me kində rə naa ti kin tɔjì təkì eí dije ki koji sigi me kində rə naa ti kì Kirisi. NGa ningə səbi kadi pa njiyə kì maji re kì kılə ra kì maji dande ti, me kəy je tì ləde, kì rə njé kaw-naa je tì kì rangi, kì kì rə ndəgi dije ti pəti.

Kadi tətɔjì-n kində rə naa ti lə dije lə Luwə, Pol un nə asi gin mítə əl-n ta: un darə, adi e njé kaw-naa je kì Jəju Kirisi e jam dəde; un

kəy kì Jəju Kirisi e mbał kì dò kume ti; un dəne eí kì dingəm, adi e njé kaw-naa je kì eí dəne lə Kirisi. Né kare, j-o kadi kì kanjì kində rə naa ti kì rɔjeti kì Babé, lo kadi kində rə naa ti kì rɔjeti lə njé kun go Kirisi a to goto. E be ə, maji kadi kində rə naa ti kì rɔjeti e naa ti kì Babé Jəju Kirisi kì dəkagilo je pəti.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol kì nje kaw kılə lə Jəju Kirisi kì go ndigì ti lə Luwə. M-ndangi makitibi kin m-ilə-n madi dije lə Luwə kì adi mede Jəju Kirisi, kì isi me ɓe ti kì Epəji ti.

² M-koy kadi Luwə kì Baw je kì Babé ləje Jəju Kirisi adi me maji kì kisi-maje ləde nay səsi.

Ra maji je kì Luwə isi adi-je kì takul Kirisi

³ Piti kì dò Luwə ti kì Baw Babé ləje Jəju Kirisi, kì adi-je maji-kur je, adi e né maji je pəti kì adi-je kì go NDil ti, kì j dərə ti, kì takul kində rə naa ti ləje kì Kirisi.

⁴ Be ə, loki Luwə ra dərə kì dənangi kì né je kì me ti al ɓay ə, kɔti je kì takul Kirisi ti tə dije lène mba kadi j-ayi njay kì kanjì ta madi dəje ti ta kəme ti. Né je kin tɔjì kadi Luwə ndigì je.

⁵ Təki Luwə ndigi-n-je ka kin ə, ində-n je kete no dəkagilo je ti, mba kadi ji təli ngane je kì takul Jəju Kirisi. Luwə ge kin be kì go me-majì ti lie.

⁶ Adi ji piti Luwə, mbata me-majì lie kì eti ɓəl. Me-majì kin, adi-je kare kì takul NGone, ndigi ngone kin ngay.

⁷ Me Kirisi ti, kì takul məse kì ay də kagi-dəsi ti go koye ti, je kì taa kılə taa, ningə majal je ləje e kì kiyə go kə to. Be ə, Luwə ɔjì-n je me maji lène kì ngay.

⁸ Oyo, Luwə ɔjì-je me-majì lène kɔjì kì eti ɓəl. Be ə, adi-n-je tər kì né gər kì ngay.

⁹ Ningə kì go ra maji ti lə Luwə kì ngay, adi j-ingəi kɔjì ta ra lie kì to lo ɓayə ti. Kɔjì ta ra kin, ində dəe naa ti kete kadi n-a ra kì takul Kirisi.

¹⁰ Koji ta ra lə Luwə kin, e mba kadi kaw né je kì dərə ti kì né je kì dənangi ti ne pəti, gin tɔgi ti lə nje kɔbe kì kare ba kì e Kirisi. Né kin, a ra né dəkagilo ti kì Luwə wa ɔjì.

¹¹ Luwə adi né je pəti rai né təki e wa ɔjì-n ə se ndigi-n kete. Be ə, kɔti-n-je kete kì go kɔjì ta ra tì lie, adi ji təli dije lie kì go kində rə

naa ti laje ki Kiriṣi. Ningə adi-je ne ki un-n
mindine mba kadı n-adi-je to.

12 Luwə ra be mba kadi j-osi pa j-iləi tɔjì də kətì bəl tì lie, Je je ki j-indəi me je də kirisi tì dəsay.

13 E me Kiri si tì tò ø, sèi ka, oi dò ta kì røjeti,
ki e Poy Ta ki Maji ki aji sèi. Ningè go tì, adi
mesi Kiri si, ba Luwè ìndunè kì sòbi døne
røsi tì. NDunè ka kin e NDil kì ay njay kì un-
n mìndinè adi kàte dò tì.

¹⁴ NDil ki ay njay ki Luwə adi-je kin, tɔjì kadi ja j-ingəi ndəgi né maji je pəti ki Luwə a adi-je. Né maji je kin ja j-ingəi pəti ndə ki Luwə a taa-je ilə-je taa ji majal ti ratata. Adi ji pitə ndole lə Luwə ki eti bəl.

*Poləlta k̄i Luwə k̄i mbata lə njé kadi-me je
k̄i Epəjì ti.*

15 E ki mbata kin ə, mi ka lokî m-o poy
kadi me ləsi ki adi Babé Jəju, ki poy ndigi ləsi
ki isi ndigi dije lə Luwə pəti,

16 ndɔ ki m-o-n ta wa kin nu, m-iyə ta ra
oyo Luwə ki mbata ləsi al me kəl ta ti je ləm
ki m-isı m-əl si-e. M-isı m-ba tɔsi taa taa.

¹⁷ M-dəjì kadi Luwə lə Babé lə je Jəju Kırısı, Bawje ki nje tɔjì, adi səi ki takul NDil ki ay njay, tər, ki gər gin nə ki to lo bəyə ti, mba kadi igəri-e-n ay njay.

18 M-däge kadī tēē angalsi, mba kadī asi gér né kində me dō tī kī adī səsi kī aw naa tī kī bār kī bār səsi. Taa a īgəri ne je kī maji maji kī Luwə el ta-e kadī n-a n-adī dije lāne.

19 Ningə a iğəri təgi ki atı bəl itə təgi je pəti ki Luwə əji mbata ləje j-əi ki j-adi-e meje. Ningə təgi ka kin, Luwə əji ki taga me təgi ti ki atı bəl.

20 Təgi ki eti ɓəl kın, Luwə tɔjì taga,
dəkagilo ti ki adi Jəju ij taa dan je koy je ti,
ə ade iṣi də ji koe ti me dərə ti.

21 Loe tì kin, Jèju e ki kində də njé kòbe je
tì ba pəti, də tɔgi kòbe je tì ba pəti, a e də tɔgi
je tì ba pəti, taa tœ e də tɔ je tì pəti tɔ. E də
nè kində je tì pəti mbata dəkagilo ki ngɔsine
kin par al, nè biti dəkagilo ti ki a re.

22 Oyo, Luwə ilə ne je pəti gin təgi ti lə Kırısı. Loki inde də ne je ti pəti ningə, kote ade e ki boy də njé kaw-naa je ti.

23 *Njé kaw-naa je toi tə ngan rœ je be.
Kasi-naa bərərə lə Kırıslı rosı njé kaw-naa je
ki dəkagilo je pəti. Ningə Kırıslı ka, kasi-naa
harare lə Liuwa rose tə.

2

Kaji e ki takul me-majî

¹ Sæi ki kæte, sæitoi tæ dije ki koy ki mbata majal je læsi.

² Majal je ləsi kın ra adı mari go rəbî ne
rasi je e go hal ne ra lə dije kî duniyâ tî, uni
go kî bo lə təgî je lə ndil je kî majal kî me nəl
tî. NDil kî majal kın ə, isî ra kila ngəsine me
dije tî kî njé koşı ta Luwə.

³ J-əi je ka, ndə ki mari j-əi mbə dije tì kin
to. Adi ji njiyəi ki go ndigi tì lə ngur darəje,
j-isi ta ne ra tì ki kadi ji təli kon ndigi ra lə
darəje, ki mər ta je ləje ki majal yo. Be ə ki
go jibəl kisije ki dəje taa tì, ji toi tə ndəgi dije
kin be, adi wongi lə Luwə e dəje tì to.

⁴ Nə Luwə e njə koo kəm-to-ndoo ki ati bəl, adi ndigi-je ngay.

5 Be ø, j-øi je ki ndø ki j-øi dije ki koy ki takul majal je løje kin, tøl-je adi j-øi njé kisi ki doje taa ki Kirisi. Oyo e ki takul me-mají lø Luwø ø ïngøi kaji.

6 Ki takul kində rɔ naa t̄i l̄eje ki Jəju K̄iris̄i,
Luw̄ adi j-i taa sie naa t̄i dan njé koy je t̄i, e
adi j-oi ɓe naa t̄i sie me d̄ora t̄i t̄o.

⁷ Luwə ra be kadi ɔji-n kadi dije pati géri mbata ndə je ki a rəi, me-majì lie ki dəbaye goto, ki ɔji ki takul Jəju Kirisi ki go rəbi ra majì lie ki mbata ləje.

⁸ E takul me-majî kî go râbî lê kadi-me ã, ingai kaji bi e kî go tâgisi ti al. Nê e Luwë ã adi sesi kaji kin kare.

⁹ Kajî kin e kî takul kîlë rasi madî kî majî al. E be al, mba kadî dëw madî ïndë-n gune al.

¹⁰ Oyo, j-əi kilə ra ji Luwə. Ḥndə-je kī go
kīndə rə naa ti ləje kī Kirisi mbata kadi jī rai
kilə je kī maji me kisi kī dəje taa ti. Ningə kilə
je ka kin, e wa ḥndə dəe naa ti kate mba kadi
jī rai-de.

Ke kare me Kirişti ti

11 Adi mesi ole dō ti, tək̄i ndō ki kəte, səi Jipi koji je al, adi *Jipi je k̄i njé ɓa r̄ode njé kijə mətide, ki e ne k̄i dije rai ki jide adi awi ki ndune r̄ode ti, ɓari səsi njé kijə mətide je al.

12 Kadî mesi ole dô tî têki dökagiloe tî kin,
sæi kî gangi-naa tî kî Kirisi. Sæi mbo *Isirayel
je tî kî aî dije lâ Luwâ kin al. Sæi gotoi me kilâ
mîndî je tî kî Luwâ ilâ kî dije lâne kin. Isi me

duniy়া tି kି kanjି nେ kindା me dୋ tି e se kି kanjି Luwା.

¹³ Nେ ngୋsine, kି takul kindା rୋ naa tି lେsi kି Jୟୋtିsh୍ଵର କି m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି.

¹⁴ Tାdା e Kirisi wa e re kି kିsି kି naa kି lapiya mବୋ je tି. E e ra adି Jିpି je kି dije kି eହି Jିpି je al tାlି dije kି kare ba. Koye dୋ kagi-dେsି tି ୦r bା kି to dande tି kାtେ kୋ.

¹⁵ Jୟୋtିsh୍ଵର କି m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି kିn nିngେ, sେi wa a oି nେ gର kି ୦jି dୋ Kirisi kି to lo bୋyୋ tି, kି Luwା tେଁ kି dୋ adି m-gର ay njay kin.

¹⁶ Kି takul koye dୋ kagi-dେsି tି, Jୟୋtିsh୍ଵର କି m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି kିn nିngେ, sେi wa a oି nେ gର kି ୦jି dୋ Kirisi kି to lo bୋyୋ tି, kି Luwା tେଁ kି dୋ adି m-gର ay njay kin.

¹⁷ Re ilେ mbେ Poy Ta kି Majି kି ୦jି dୋ lapiya adି sେi kି sେi sାy, ta mbata lେ njé je kି eହି basି tି.

¹⁸ E kି takul Jୟୋtିsh୍ଵର କି m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି kିn nିngେ, sେi wa a oି nେ gର kି ୦jି dୋ Kirisi kି to lo bୋyୋ tି, kି Luwା tେଁ kି dୋ adି m-gର ay njay kin.

¹⁹ Be e, sେi kି sେi Jିpି je al ka, sେi mba je al, e se njé dିrା kି njade taa al ngata. Nେ ngୋsine, sେi ngan njé be kି mବୋ dije tି lେ Luwା. Sେi ngan je kି me kୟ tି lେ Luwା.

²⁰ Sେi to i mbal je kି Luwା tେଁ kି m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି kିn nିngେ, sେi wa a oି nେ gର kି ୦jି dୋ Kirisi kି to lo bୋyୋ tି, kି Luwା tେଁ kି dୋ adି m-gର ay njay kin.

²¹ E me kindା rୋ naa tି lେje kି Kirisi tି e, mbal ra kୟ je kare kare uwୀ-naa majି. Nିngେ kୟ ka kିn bo kି ta made tି kି kate kାte mba kadi tଳ kୟ kି ay njay me Babe tି.

²² E me kindା rୋ naa tି kି Jୟୋtିsh୍ଵର କି m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି kିn nିngେ, sେi wa a oି nେ gର kି ୦jି dୋ Kirisi kି to lo bୋyୋ tି, kି Luwା tେଁ kି dୋ adି m-gର ay njay kin.

3

Pol nje kିlା mbେ Poy Ta kି Majି rୋ dije tି kି eହି Jିpି je al

¹ E kି mbata kିn e, mi Pol, m-isି m-äl ta kି Luwା. Mi dangay mbata Poy Ta kି Majି lେ Jୟୋtିsh୍ଵର, mbata lେsି sେi dije kି sେi Jିpି je al...

² M-gର majି kadi oi poy kିlା bୋ, kି go me-majି tି lେ Luwା ilେ jିm tି, kି mbata majି lେsି.

³ Luwା tେଁ kି dୋ nେ je kି to lo bୋyୋ tି adି m-gର. E nେ je kin e m-ndangi nଦୟ m-ilେ-n madି sେsି.

⁴ Loki itidାi makitibି kି m-ndangi m-ilେ-n madି sେsି kin nିngେ, sେi wa a oି nେ gର kି ୦jି dୋ Kirisi kି to lo bୋyୋ tି, kି Luwା tେଁ kି dୋ adି m-gର ay njay kin.

⁵ Tାkି rୋjeti, nେ je kି Luwା tେଁ kି dୋ adି nିjେ kaw kilା je, kି nିjେ kାl ta kି tae kି takul NDିl kି ay njay kି indା-de ta dangି tା nିjେ ra kିlେ lେne, tେଁ kି dୋ be adି kaje je kି kate al.

⁶ Ningେ nେ kି to lo bୋyୋ tି ka kin, kି takul kindା rୋ naa tି lେde kି Jୟୋtିsh୍ଵର e, dije kି eହି Jିpି je al, a ingେi nେ majି je kି Luwା un-n mindିne kadi n-a n-adi-de naa tି sାje j-୦jି kି j-୦jି Jିpି je. Taa, a i sାje naa tି me darା tି kି kare, ningେ kun mindି kି kare wa kin to kି mbata lେde tି me Kirisi tି, kି takul Poy Ta kି Majି.

⁷ M-tଳ nje ra kିlେ bୋ lେ Poy Ta kି Majି kin. E kin e kadi kare kି Luwା adି m kି go me-majି lie kି takul kିlେ ra tୋge.

⁸ Mi kି ndam goto tାi nିjେ kadi mede Kirisi pତି tିgେ. Ningେ re e be ka, Luwା oo majି ngay kadi mi e, ilେ kିlେ kିlେ mbେ nେ gର kି ୦tି bୋ lେ Kirisi jିm tି mbata dije kି eହି Jିpି je al. E nେ gର lେ Kirisi kି bo kି tୋy nେ gର lେ dije pତି tିgେ.

⁹ Ningେ m-ingେ me-majି kି kadi m-tojି-n dije pତି ay njay, se go rୋbି kି ban e, Luwା a tଳ-n ta nେ kି un ndune dୋ tି, kି to lo bୋyୋ tି kin wa. Luwା kି nje ra nେ je pତି, bୋyୋ dୋ nେ kin kି dije kି dୋkagilo tି kି kate.

¹⁰ Ningେ ngୋsine kି takul nିjେ-kaw-naa je, nିjେ koବେ je kି nିjେ tୋgି je kି me nାl tି taa, asi kadi gରେi nେ gର lେ Luwା. Nେ gର kin, Luwା tୋjି kି rୋbି je kି dangି dangି.

¹¹ Nେ kin tଳ tane kି go koଜି ta tି lେ Luwା kି to kି none tି. Koଜି ta ra ka kin, tଳ tae kି takul Babe lେjେ Jୟୋtିsh୍ଵର.

¹² Me kindା rୋ naa tି lେje kି Kirisi me kadi me tି e, j-ingେi ta rୋbି kadi jି ndotii kି rୋ Luwା tି kି me kି tି katି.

¹³ E be e, m-dାjି sେsି mba kadi tୋgି si ୦r mbata lେ ko je kି m-isି m-ingେ kି mbata lେsି kin al. Nେ kadi e gin koସି-gon lେsି yo taa.

NDigi kି Kirisi ndigi je

¹⁴ MBata kin e, m-isି m-୦sି mକେsିm nangି no Bawje tି kି dୋrା tି,

¹⁵ kି takule kି karne ba e, gin koଜି je pତି kି dୋrା tି e se kି dୋnangି tି ne isi kି dୋde taa.

¹⁶ M-dəjì Luwə kadi ki go maji-kur ti lie ki to mbar mbar ki go NDil ti ki ay njay, kadi adi səi njé kadi-me je itəgi gangi me ndilsi ti.

¹⁷ Kadi Kirisi ra lo kisi lene ngamesi ti ki takul kadi-me. Né dəjì ləm e mba kadi ndigi-naa ra səsi adi ngangi, ningə kadi gin si uwə nangi ngə me ndigi ti tə.

¹⁸ Be ə, a asi kadi igəri ki ndəgi dije lə Luwə pəti, kadi ndigi lə Kirisi e ndigi ki eti bəl, ki dəw asi kadi a mbɔjì ngale je tate je kabe je ki ngale ki taa je al ratata.

¹⁹ Oyo, a asi kadi igəri ndigi lə Kirisi ki itə ne gər je pəti, ningə kadi Luwə wa rosı səsi ki rosı ki bətəte lene.

²⁰ Luwə aw ki təgi ki asi naki. Adi, loki ji dəji-e né madi 6a, ra təy né ki ji dəji-e, ə se, e ki j-isı giri tə gir bəy.

²¹ Kadi təji e dəe ti mbəq njé kaw-naa je ti ki takul Jəju Kirisi, mbata dəkagilo je pəti ki a rəi, ki də bal je ki də bal je. *Amen!

4

Ke darə ki kare me Kirisi ti

¹ M-ilə dingəm mesi ti, mi ki mi dangay ki mbata lə Babə, kadi go rəbi kisi ki də taa ləsi asi ta bar ki Luwə bar səsi.

² Kadi awi ki səl də, ki hal ki səl ləm ləm, ki kore me, ə kadi isi də ti ki naa me ndigi-naa ti.

³ Uwəi rəsi ngə kadi ingəmi go kesi kare me NDil ti, ki go rəbi ləpiya ki dəo səsi naa ti.

⁴ Darə e kare ba, taa NDil ki ay njay ka, e kare ba tə. E be ə, Luwə bar səsi kadi awi ki né kində me də ti ki kare ba tə.

⁵ Babə e kare ba, kadi-me e kare ba, taa batəm ka e kare ba tə.

⁶ Luwə e kare ba, ningə e ə, e Baw je pəti, taa e də né je ti pəti, ra kılə ki takul dije pəti, ningə isi me né je ti pəti tə.

⁷ Nə, dəw ki ra ra danje ti, ingə kadi-kare ra kılə ki səbi dəne, ki go kadi ti ki Jəju Kirisi ndingi kadi-n-je.

⁸ E be ə, ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə:

«Loki j aw me lo je ti ki taa nu, uwə dangay je,

Adi aw səde kəmne ti,

Ningə adi kadi-kare dije.»

⁹ Ningə kəl kə nə: «J aw me lo je ti ki taa», kin, to ay njay kadi kətə bəy taa kadi aw taa,

Kirisi ur aw gin nangi ti, me lo je ti ki boo nu tə.

¹⁰ NJe kaw nangi wa kin ə, e nje kaw lo je ti ki taa gidi dərə je ti tə. Né kin ra né be mba kadi né je pəti asi-naa bərəre me ti.

¹¹ E ə adi kadi-kare dije, njé ki na je adi əi njé kaw kılə je, njé ki na je kadi əi njé kəl ta ki ta Luwə ti, njé ki na je kadi əi njé kılə mbe Poy Ta ki Maji, njé na je kadi əi njé kul njé kaw-naa je, ningə kadi njé ki na je əi njé ndo dije tə.

¹² Ki go rəbi kin ə, ra adi dije lə Luwə a asi kadi rai kılə lie, mba darə Kirisi ki təgi ki kətə kətə. Darə Kirisi e njé kaw-naa je.

¹³ Ki rəbi kin ə, j-əi pəti, j-a təgi ke kare me kadi-me ti, ki gər NGon Luwə ti. Ningə j-a təli dije ki təgi gangi ə j-asi-naa bərəre tə Kirisi be.

¹⁴ Be ə, j-a to tə ngan je ki nəl né ndo je ki ngom isi aw səde ki yo je ki ne je be, tə bato ə pugə man ba isi ra-e be al ngata. Ningə dije ki njé kədə dije ki ta je ki ngom je ləde kin, a asi kadi toi-je pe pe taa ədi-je ki takul né ndo je ləde ki ngom kin al tə.

¹⁵ Nə me kəl ta ki rəjeti me ndigi-naa ti, j-a təgi me né je ti pəti, bəti kadi ji toi tə Kirisi wa be, e ki e ki boy ki də njé kaw-naa je ti.

¹⁶ Me Kirisi ti ə darə ba pəti e ki rəti naa ti ki takul təgi lə ngirə ki ra. Loki ngon rə ki ra, ra kılə lene maji ningə, a ra kadi darə ba pəti a təgi taa taa me ndigi naa ti.

Kisi ki də taa me Kirisi ti

¹⁷ E be ə, m-əl səsi ta kin, ə m-təl m-re də ti bəy me tə Babə ti. Otı kadi rəbi né rasi to tə ya dije ki gəri Luwə al kam be, tədə kılə rade e ki go gir ta je ti ləde ki ndae goto.

¹⁸ Loki ndul ə 6e də gir ta ti ləde. Əi say kadi kisi ki də taa ti ki sigi ki Luwə adi. Təki rəjeti, gəri al ki mbata me ngə ləde.

¹⁹ Əi dije ki rai kaya ka, rəde a səl-de də ti al. Dəgakilo je ləde pəti e kadi rai né je ki majal. Be ə, né rade ki dangi dangi ki to njé kin, dəwe je kin, nayii ki lo ra ti ki nođe ti kanji kadi mede uwə-de ki ta də ti.

²⁰ Nə səi je, e ki go rəbi je ki be kin ə, əndoyi kadi igəri Kirisi al.

²¹ Təki rəjeti, səi ki səi njé kadi-me je, oi ta ki səbi dəe. Ningə, ndoi səsi né je ki awi naa ti ki ta ki rəjeti ki dəw a ingə rə Jəju ti.

²² Re e be ningə, səbi kadi imbatı nə rasi je ki mari ki go lo kon dəw ti, ki ndigi ra je lie ki majal ki a aw ki dəw tuji ti.

²³ Maji kadi iyəi adi NDil Luwə yəti mər ta ləsi.

²⁴ Səbi kadi itəli dije ki sigi me ji kisisi ti. Dije ki Luwə ində-de ki go ndigi ti ləne, mba kadi kisi ki də taa ləsi e me nə ra ti ki dana, ki me nə ra ti ki ay njay ki e kandi ta ki rəjeti.

²⁵ MBata kin ə, kadi imbatı kəl ta ki ngom, ə kadi dəw ki ra, əl ta ki rəjeti madine, tadə j-əi pəti j-əi ngan rə ki kare.

²⁶ Re wongi ra səsi ə, kadi wongi kin aw səsi adi irai majal al. Otı kadi isi me wongi ti ba biti kadi kadi ur dəsi ti.

²⁷ Adi ta rəbi Su kadi na səsi al.

²⁸ Kadi dəw ki e nje bogi kəte ə iyə ta bogi ləne, ningə kadi ra kılə ki jine mba kadi ingən nə ə ra-n ki dəw ki nə to rəe

²⁹ Kadi ta ki majal təe tasi ti al. Nə kadi ta ki maji (ki a ra ki njé kadi-me je ki rangi) ə təe ta si ti. Ta ki a ra maji ə se a ilə dingəm me njé ki rangi ti ki go nə ge je ti ləde. Ta ki be kin ə a ra maji ki dije ki njé koo də ta ləsi.

³⁰ Otı kadi tuji me NDil Luwə ki Luwə adi səsi. NDil ki Luwə adi səsi kin ə a təjì kadi ndə madi a re no ki Luwə a taa səsi ilə səsi taa də majal ti ratata.

³¹ Ori hal je ki katı bangi pəti mesi ti ko, (Engəmi majal madi mesi ti al), ki kəl-naa, ki wongi, ki tajı-naa, ki kəl-naa ki ndu ki taa, ki kuso ndil-naa. Ningə kadi hal ra majal madi goto mesi ti tə goto.

³² Kadi səi irai maji ə indigi-naa ngay ki yo ki ne. Ningə kadi iyəi go majal ki madisi je rai səsi kə təki Luwə iyə-n go majal je ləsi ko, me Kirisi ti be.

5

Kisi ki də taa me kunji ti

¹ Səi ngan je ki Luwə ndigi səsi ə, maji kadi indaji-e.

² Maji kadi isi ki dəsi taa me ndigi-naa ti, təki Kirisi ndigi-je ə adi rəne Luwə koy ti mbata ləje, tə kadi kare ə se nə məsi ki əti Luwə maji be.

³ Səi ngan lə Luwə, be ə, e go ti al, kadi ta kaya ki ra madi ki nə ki to nje ə se kəm-nda e ki kəl tae dansi ti al tə kəl al.

⁴ E go ti al kadi ta je ki to nje ki ta ki to kəl al ki ta məne ki to nje madi je təe tasi ti. Nə

kadi ta ki a təe tasi ti, e ta ra oyo Luwə yo taa.

⁵ Maji kadi igəri nə je kin maji: njé ra kaya je nəm, njé ra nə je ki to nje nəm, njé ra kəmnda nə je ki ası-naa ki yo ki ra nəm kin, a əi mbə dije ti ki Kirisi əi ki Luwə a əi be dəde ti kin al ratata.

⁶ Kadi adi dəw madi əl səsi ta je ki ndade goto adi indəmi ta rəbi al. Tadə e ki takul nə je ki be kin ə, wongi lə Luwə isi re-n də dije ti ki njé təl rəde go ta ti lie al.

⁷ Indəi rəsi naa ti səde də nə madi ti al.

⁸ Təki rəjeti, ndə ki mari isi me lo ki ndul ti, na ngosine, ki takul kində rə naa ti ləsi ki Babe, səi dije ki lo kunji ti ə maji kadi nə rasi e nə ra lə ngan je ki lo kunji ti.

⁹ Tadə kandı lo kunji e: nə ra je ki maji, ki nə ra je ki dana, ki nə ra je ki rəjeti.

¹⁰ Təki səi ngan je ki lo kunji ti, maji kadi indəi təgi də rəsi ti mba kadi əri mbə nə ki nəl Babe ki nə ki nəl Luwə al naa ti.

¹¹ Kadi nə madi ki ore səsi naa ti də nə ra je ki majal ki lo ndul ti ki ndae goto kin al. Nə itee ki ginde taga tə təe yo taa.

¹² Tadə nə je ki ko dije kin isi rai lo bəyə ti, e nə je ki to rəsol ngay kadi dəw əl tae.

¹³ Ningə lokı e ki kər gin nə je ki isi rai 6a, kılə radeje ki majal to taga ay njay njay.

¹⁴ Tadə nə je pəti ki ginde təe lo kunji ti təli lo kunji. E be ə, makitibə lə Luwə əl ə nə:

«Indəl də bi ti, i nje to bi,

I taa dan nje koy je ti,

Ə Kirisi a adi kunji ləne a unji dəi ti.»

¹⁵ Kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti me ji kisi ki də taa ti ləsi. Kadi nə rasi e nə ra lə dije ki njé tər je bi nə ra lə mbə je al.

¹⁶ Dəkagilo ki j-isi ti kin e dəkagilo ki majal, ə kadi dəkagilo je pəti ki Luwə adi səsi 6a, irai nə je ki maji taa taa bi adi dəkagilo kin man kare al.

¹⁷ MBata kin ə, kadi itoi tə dije ki ku dəde goto be al, nə kadi igəri nə ki Babe isi ngəm rəsi ti.

¹⁸ Adi kası ra səsi al, kəy kası nju ki al də maji a aw ki dəw kaya ki ra ti. Nə kadi irosi ki NDil ki ay njay yo ta.

¹⁹ Maji kadi əli naa ta me pa je ti, osi pa je lə Luwə ki ndəgi pa je ki NDil adi səsi. Osi pa je kin iləi təjì də Babe ti ki ngamesi ba pəti.

20 Maji kadi rai oyo Luwə ki Bawje ki dökagilo je pəti, me nə je pəti me tə Babə ti ləje Jəju Kirisi.

Kulə nojì kì to mbə dəne je tì kì dingəm je

21 Iləi dəsi gìn təgi tì lə na kì yo kì ne, mbata kojì kì kılə də Kirisi tì kì awi.

22 Səi dəne je, kadi na na ilə dəne gìn təgi tì lə ngawne təki isi iləi dəsi gìn təgi tì lə Babə be.

23 Tadə ngaw e kì boy də dəne tì, təki Kirisi e kì boy də njé kaw-naa je tì kin be tə. Kirisi e nje kajì njé kaw-naa je kì aï darəe je.

24 Be ə, təki njé kaw-naa je iləi dəde gìn təgi tì lə Kirisi ka kin ə, dəne je ka, kadi iləi dəde gìn təgi tì lə ngawde je me nə je tì pəti tə.

25 Ningə səi ngaw dəne je, maji kadi na na ndigi nene təki Kirisi ndigi-n njé kaw-naa je ə adi rəne koy tì kì mbata ləde kin be.

26 Adi rəne koy tì mba kadi təl njé kaw-naa je dije kì asi ta kede dije tì lə Luwə, go togı tì kì togı-de kì man nim kì ta ləne nim tə.

27 Jəju ge kadi n-teę ki njé kaw-naa je ta kəmne tì kì kəsì-gon ki ətə bəl, kì kanjì yoro nim, kadi ngirə rəde je tur ju ju al nim tə. Ge kadi njé kaw-naa je ayi njay kì kanjì ta madi dəde tì.

28 Be tə ə, maji kadi ngaw dəne je ndigi nede je təki isi ndigi darəde aï je wa be. Dəw ki nje ndigi nene, ndigi darəne wa.

29 Təki rəjeti, dəw kì əsì rəne ta nja kare goto. Nə j-əi pəti j-uli-de kì nə kuso, ə j-ndəi kəm je gode ti tə kində yo taa. E be ə, Kirisi isi ra-n kì njé kaw-naa je,

30 tadə j-əi ngan darəe je.

31 MBata kin ə, dingəm a iyə-n me kəy lə bawne aï kì kone, ningə tìyə-naa kì nene, ba aï joo pu təli dərə kì kare.

32 Ta kì rəjeti kì bo e kì bəyə me ta tì kin, nə m-əl səsi kadi e ta kì əjì də Kirisi kì njé kaw-naa je.

33 Nə ta kin əjì dəsi tə, kadi ngaw dəne kì ra ndigi nene tə darəne wa be, ba kadi dəne ilə kojì də ngawne tì tə.

6

Ta lə ngan je kì bawde je

1 NGan je, kì mbata kesi dije lə Babə, maji kadi itəli rəsi go ta tì lə njé kojì si je, tadə e kılə ra kì maji.

2 Osi ngən bawi aï kì kojì, tadə e kin e ndukun ki kəte ki Luwə adi kì kun mində də tì.

3 «Be kadi isi maji me duniyə tì ningə ndəi a e ngay tə.»

4 Ningə səi baw je, kadi adi wongi ngansi je kì takul kılə rasi je al tə, nə kadi ingəmi-de me nə ndo tì kì maji, kì me kində kojì tì kì go ta tì lə Babə.

Ta lə bəə je kì bade je

5 Səi bəə je, maji kadi itəli rəsi go ta tì lə basi je kì dənangı tì ne kì sol də, kì kılə kojì də tì kì ngame kì ay njay təki e Kirisi wa ə, isi təli rəsi go ta tì lie be.

6 Otì kadi irai kılə ləsi dökagilo tì kì dije indəi kəmde gosi tì par, təki isi irai kılə mba kadi ingəi maji ta kəm dije tì yo be. Nə maji kadi irai kılə tə bəə je lə Kirisi kì isi rai ndigi lə Luwə ki mede kì kare ba be.

7 Maji kadi irai kılə kì me ndigi, tə nə kì e kılə lə Babə wa ə isi rai be, bì e kılə lə dije al.

8 Tadə igəri bəti təki na na a ingə nə kìngə go ji ləne rə Babə tì kì go maji tì kì ra, re e-n bəə ə se e dəw dərəne.

9 Səi ba bəə je, səi ka, kadi irai be tə kì bəə je ləsi. Maji kadi iyəi ta kində-de bəl tì kə, ə kadi igəri təki bade nim, basi nim e kare ba, ə isi me dərə tì taa nu, ba kər kəm dije dana goto rəe tì.

Rə də kadi-me tì

10 Kadi ji təl-n ta ta je, maji kadi itəli dije kì njé təgi je kì takul kində rə naa tì ləsi kì Babə me təge tì kì ngay.

11 Maji kadi oyı nə katı je kì Luwə adi-je ba pəti jisi tì, mba kadi ai dingəm nə kədi-naa je tì lə su.

12 Tadə e dije kì awi kì darə kì məsi ə j-a ji rəi səde al, nə j-isi rəi kì ndil je kì majal kì njé təgi me lo je tì kì taa dərə tì, kì njé kojə je, kì təgi kojə je, ə se j-isi rəi kì nje kojə dənangı tì kì e me lo kì ndul tì.

13 MBata kin ə, maji kadi oyı nə katı je kì Luwə adi-je ba pəti jisi tì, mba kadi lo kì ndə je majal rəi ningə, ai gərərə ba. Ningə kadi go rə tì ba, ai taa ba.

14 Maji kadi ai taa ba! Ningə kadi ta kì rəjeti ə idəoi bədisi tì tə nda be, ə kadi nə ra kì dana to tə gındı kì kadi idəoi gusi tì be.

15 Maji kadi ki langisi kaw kile mbe Poy
Ta ki Maji ki njekadilapiya, to te sa kile nja
ti lesi be.

16 Me nē je ti pāti, maji kadi uni kadi-me
adi to tə də ləsi be, e ki takule ə a īndəi ningə
je lə nje bā ki tae iši tee por iləi ko.

17 Majī kadī itaaī kaj̄ī kī Luwə adī-jē iləī dəs̄ī tī tə jəḡī rə be, ba kadī unī ta lə Luwə kī NDil adī-jē tə kiȳē kasigar be.

18 Né je kin pëti, idëji Luwë me kël si-e ta
tì. Æli si-e ta ki dëkagilo je pëti ki takul NDil
ki ay njay. Iraï ki kisi do nja ti, a kadi inayi ki
lo ra-e tì par par. Æli ta ki Luwë ki mbata lë
dije lë dije lie pëti.

19 Ëli ta ki Luwë ki mbata lëm tɔ, mba kadi Luwë wa ìndə ta tam ti, mbata kadi m-ìlə-n mbé də né je ti ki kate toi lo bøyø ti a Poy Ta ki Maji tee ki dœ kin, ki me ki ti katì.

20 E kī mbata Poy Ta kī Maji kīn ə, m-taa-n to Kirisi m-to-n kī kulə gindi jim tī kēy dangay tī. Be ə, əli ta kī Luwə mba kadi m-əl ta kī me kī tī katī, tēkī səbī kadi m-əli-n.

Kuwə ji-naa ki dəbəy ti

21 M-ndig̊i kad̊i īgəri nē ki səb̊i dəm, ki nē m-isi m-ra. E be ə, T̊isik̊i ki e ngokom ki nje ndig̊i ləm, ki nje ra kılə ki rəjeti me Bab̊e ti, a əl səsi nē je pəti ki əji dəm.

22 E mbata kin ø, m-ile røsi ti mba kadi
igéri ji kisi je, ningø kadi ilø dingøm mesi ti
tø.

²³ Kadi Luwə ki Bawje ki Babé laje Jəju
kirisi adi ngakoje je pəti, lapiya, ki ndigi-
naa, naa ti ki kadi-me.

24 Kadì me-majì lè Luwə e naa tì kì dijé pètì
kì njé ndigi Babé lèje Jèju Kìrisi kì ndigi kì a
yøtì al. Amen!

Makitibi ki Pol ndangi adi Pilipi je

Ta ki do makitibi ti ki Pol ndangi adi Pilipi je

Pilipi e 6e bo ki dosay ki Eropi ti ki Pol ile mbe Poy Ta ki Maji titi. Pilipi e koki 6e madi kare ki Rom je isi titi, donangi Masaduwan ti. Ninge kaw mba ti lie ki kojoo a Pol inda-n gin njé kaw-naa je ki Pilipi ti (Knjk 16.12-40). NGan gal je go ti ba Pol ndangi makitibi ki mindi ki sol lom lom adi-de. Dokagiloe ti kin, Pol e dangay ti. Njé ki ná je aí ná e dangay ti Epaji ti, a njé ki nungi aí ná e Sejare ti a se e Rom ti wa be to (Pilipi 1.7). Pol ra oyo Pilipi je mbata kadi-kare ki ilei Epapiroditi adi-e, dokagilo ti ki ne je to roe. Boy to, ile dingem mede ti kadi aí donjade ti ki ro Kirisi ti, taa kadi iyei rode adi njé ki a njiyei ki ne ndo ki ngom dan njé kaw-naa je kin adi-de al to.

Lo kile ngire ta ti (1.1-11), Pol toji ronel ki oyo ki ra lene loki mee ole do njé kun go Kirisi ti ki isi Pilipi ti. Go ti, adi-de ngan poy ta je ki done ti adi-de ooi. Pol gor ta ki done ti ki lo ti ti al, ne kinde ki inda rone naa ti ki Kirisi ra adi ti mene kati (1.12-26). Ile dingem me Pilipi je ti kadi ai donjade ti me kadi-me ti, taa kadi sangi robi lapiya ki ro naa ti, ki robi do sol, ki kile ra ki maji ki jo Jeju Kirisi ti (1.27-2.28). Boy taa kadi ndo madi a Pol aí ki Pilipi je a ooi-naa, Epapiroditi ki ngon nje kile le Pilipi je aí ki Timote ki madi-kile le Pol a rai kadi kule noji ki dan Pol ti ki njé kaw-naa je ki Pilipi ti kin to lo tone ti (2.19-30).

Pol ndaji-de ki togine kadi inda kem-kedi do rode ti ki ro dije ti ki njé mbati robi go Poy ta ti ki Maji ki rojeti. Doji njé kaw-naa je ki Pilipi ti kadi ndaji pa njiyene, kadi kemde e do njiye naa ti ki Kirisi, kadi toi ta Kirisi be (3). Pol tol ta makitibi lene ki ta kile dingem me naa ti je ki dangi dangi, ki oyo ki ra to kuwe ji-naa to (4).

Makitibi ki Pol ndangi adi Pilipi je kin bari-e «makitibi ronel», tado e ko ta kin aí taa nu ile nangi rapi. Ronel kin e ta le ka do nja ti ki Kirisi. E Kirisi kin a pa kile toji do kile rae

ti e me 2.6-11 ti. E ne ki soi je wa a teesi do ti lo tide makitibi ti kin to.

Kuwe ji-naa

1 E mi Pol, naa ti ki Timote, je ki je 6e kile je le Jeju Kirisi a jo ndangi makitibi kin j-adi soi dije le Luwe ki me kinde ro naa ti ki Kirisi, ki isi Pilipi ti¹². Makitibi kin sobi sosi, naa ti ki njé ki ro nosi je, ki diyakir je.

2 Ninge kadi me-maji ki kisi-maje le Bawje Luwe aí ki Babe le Jeju Kirisi e naa ti sosi.

Pol a le ta ki Luwe mbata ti le njé kadi-me je ki Pilipi ti

3 Dokagilo je poti ki mem ole dosi ti ba, mra oyo Luwe.

4 Taa dokagilo je poti ki kadi m-el-n ta ki Luwe mbata ti lesi poti ba, m-el sie ki ronel to.

5 Ronel lom e ki mbata ra ki irai som me kile kile mbe Poy Ta ki Maji ti, lo kule ngire ti nu biti bone¹³.

6 M-gor maji kadi Luwe ki inda ngire kile ki maji mesi ti kin, a aw-n biti ta tol tae ti, ndo tel Jeju Kirisi ti.

7 E go robe ti kadi m-aw ki mer ta ki be kin ki mbata lesi poti, tado m-inda soi dan urm ti. Soi, inda rosi naa ti som do maji ti ki Luwe ra som. Inda rosi naa ti som poti me keem dangay ti, ki me ro ti ki m-ro ki togim mbata Poy Ta ki Maji¹⁴.

8 Luwe asi kadi ma naji lom toki, soi poti m-ndigi sosi ndigi le Jeju Kirisi, m-or man do ti soti.

9 NGA ninge, ne ki m-daji Luwe, e kadi ndigi-naa lesi jo do made ti do made ti, naa ti ki ne gor ki rojeti ki me ki ro kem ne ki maji ki ne ki majal naa ti kadi ay njay.

10 Lo kin ti, a gori go ne ki maji ki sobi ra. Ba a soi dije ki kay njay, ki ndo tel Kirisi ti, dow asi kadi a aw ki ta madi dosi ti al.

11 Ninge a soi dije ki ne ro ki dana, ki jo Kirisi ti a to mbar mbar rosi ti, mbata toba ki toji le Luwe.

Poy Ta ki Maji aw ki kete kete

12 NGakom je, m-ndigi kadi igori toki ne ki tee dom ti kin ra adi Poy Ta ki Maji aw ki kete tee kaw yo.

13 E be a, dije poti ki njé ra kile ki nje kobe ki boy, ki ndagi dije, gori kadi e mbata kile le Kirisi a m-to-n dangay ti.

¹² 1:1 4.15; Knjk 16.12 ¹³ 1:5 Knjk 16.13-15 ¹⁴ 1:7 1.13

14 NGa ningə, tom dangay ti, ra adi ngakom je ngay, adi mede Babe, a ingəi təgi də made ti kadi eli ta lə Luwə ki kanji bəl.

15 E ki rəjeti kadi dije madi iləi mbətə Kirisi ki hal ta ki ra, ki angal ni, nə dije ki na je, iləi mbətə ki angal ki maji to.

16 Dije ki awi ki angal ki maji kin, rai kılə kin ki ndigi-naa. Ningə gəri kadi mi lo kin ti ne, m-isı m-rə mbata Poy Ta ki Maji.

17 NJe ki awi ki hal ta ki ra, isı iləi mbətə Kirisi ki ndigi ra ki səbi dəde. Ningə nə ki mede ti ki əsi-de adi isı iləi mbətə Kirisi kin e nə ki dana al. Sangi kadi n-adi-mi kədə made ti, me dangay ti ki mi ti.

18 Ningə re e ki me ki maji a se e ki majal a isı iləi mbətə Kirisi a, e kin dəw aw go ti al. M-gər kadi isı iləi mbətə Kirisi, ningə m-ra rənəl də ti, a m-nay ki lo ra rənəl də ti.

19 Tadə m-gər kadi e nə ki isı ra nə kadi ta təl tae a m-ingə-n kajı. M-ingə-n kajı ki takul kəl ki isı eli ta ki Luwə mbata ti ləm nəm, ki takul təgi ki NDil Jəju Kirisi adi-m nəm.

20 Ki əji go nə ki m-isı m-ngəm tae pərere, ki m-isı m-ində mem də ti, nə ki rəm a səl-m goto. M-tī mem katı kadi re e-n bone a se ndə je pəti, m-a m-təjı ke ki bo lə Kirisi kadi dije ooi rəm ti. Re e-n me ka ki dəm taa ti e se me koym ti.

21 Ki rəm ti, kisi-m ki dəm taa e mbata lə Kirisi, a koym e maji ləm to.

22 Ningə, re kisi-m ki dəm taa bəy, a adi-m ta rəbi kadi m-ra kılə madi ki to sotı 6a, lo kin ti, m-gər nə ki kadi m-kəti al, se e kisi ki də taa e se e koy wa ka m-gər al.

23 Nə je joo isı ndəri-mi yana: m-ndigi kadi m-tusı duniyə kin m-iyə, a m-aw m-isı kadi Kirisi ti. E kin a e nə ki to sotı ngay.

24 Ningə kisi-m dənangi ti ne, ndae to ti ngay mbata ti ləsi.

25 NGa ningə, m-gər maji, tijə-m ti kadi m-a m-isı dənangi ti ne bəy, m-a mi kadisi ti ne pəti bəy mbata kaw kəte ləsi, mbata rənəl ləsi me kadi-me ti.

26 Lo kin ti, lokı m-təl m-teqə dansi ti a, ki ta kulm, a gəri kəm təjı ki isı iləi də Kirisi ti kin ay njay.

27 Nə ke a, kadi pa njiyəsi e ki go Poy ta ti ki Maji lə Kirisi, mba kadi re m-re dansi ti, a se mi say səsi ka, m-o ta ki dəsi ti maji. Kadi m-

o poysi təki uwəi təgisi ba me ndil ti ki kare, ındəi rəsi naa ti, irəi ki me ki kare ki go mesi ti ki adi də Poy ta ti ki Maji.

28 Ningə iyəi ta rəbi adi njé ta je ləsi iləi bəl kare mesi ti al. Lokı iyəi ta rəbi adi iləi bəl mesi ti al, a to taga kadi e dije ki uni rəbi ki kaw tujı ti, a səi, uni rəbi kajı to. Ningə pəti, e ndigi lə Luwə kadi tə to be.

29 Tadə ki əji də Kirisi, Luwə ra səsi maji adi adi-e mesi par al, nə adi ingəi kə mbata ti lie to.

30 Ningə ki basine kin, səi iləi rəsi me rə ti ki kəte m-isı m-rə ka kin to. Rə kin, bone je kin ka m-isı ta ti ne m-isı m-rə təki igəri²⁰.

2

Kirisi təl rəne bəə kılə ti

1 Tə ka ki Kirisi ilə-n dingəm mesi ti, təki ingəi təgi me ndigi-naa ti, təki NDil dəə-n səsi naa ti, təki mesi to-n də-naa ti, isı əji maji ləsi ki rə naa ti,

2 m-dəjı səsi kadi adi-mi rənəl me kuwənaa məsi ti ləsi kin. Adi ndigi-naa ki kare wa kin a uwə mesi, adi mesi e kare, ındəi rəsi naa ti.

3 Irai nə madi kare ki hal ni ki ra al, taa hal kajı rə al to. Nə ki də ki səl ləm, kadi dəw ki nungı oo madine təki bo dəne ti.

4 Kadi dəw madi sangı maji lə rəne wa par al, nə kadi sangı maji lə ndəge je tə taa.

5 Kadi pa njiyəsi ki rə naa ti e pa njiyə dije ki njé kində rəde naa ti ki Kirisi.

6 Kirisi ki, lo kılə ngire ti nu, re o nə je ki rəe ti pəti a, e Luwə wa par, nə sangı kadi n-uwə maji rəne ki ji kası ki n-asi-naa ki Luwə kin al.

7 Or təba kin dəne ti kə tə kər yo,
Ra rəne bəə kılə ti,
Təl rəne tə dəw ti,
Adi dije gəri-e me ne je ti pəti təki e dəw.

8 Hə dəne nangi,
Təl rəne go ta ti biti oy-n,
Koy ki də kagi-dəsi ti.

9 E mbata kin a, Luwə un-n dəe taa ade a ngaw,
Ade tə ki e də təje ti pəti.

10 MBa kadi me tə Jəju ti,
Nə kində je pəti ki dərə ti,
Dənangi ti, ki gin dənangi ti,
Əsi məkəsidi nangi noe ti,

²⁰ 1:30 Knjk 16.19-40 ²¹ 10-11: Ejay 45.23

11 Ḍ kadi ta tēe ta dije ti pəti təki Jəju Kirisi e Babē,
Kadi tə Luwə ki Bawje 6a-n²⁵.

Kilə lə njé kadi-me je me duniyā ti

12 NGakom je ki maji, tə ka ki irai go ndum ti ki ndə je ndə je, dəkagilo ki mi-n dansi ti, kadi irai ki dəkagilo ki oi-mi dansi ti par al, nə dəkagilo ki m-goto-n dansi ti ne wa kin ka, kadi irai kilə də kajı ti ləsi ki 6əl Luwə, ki də ki səl.

13 Tadə Luwə wa e ində ndigi ra mesi ti nim, əsi səsi adi irai nim, ki go kɔjı ra ti lie.

14 Irai ne je pəti ki kanji 6a ta, ki kanji kəl,

15 mba kadi dəw aw ki ta madi dəsi ti al, kadi səi dije ki kay njay, kadi səi ngan lə Luwə ki ne ki majal ədi kadisi al, e əsi dan dije ti ki rəjeti al, dije ki kilə rade majal ki me duniyā ti ne. Kadi unji tə por ki unji də duniyā ti²⁶,

16 lokı a iləi-de mbe ta kajı. Lo kin ti, m-a m-un səsi kadi m-ində-n gum, ndə təl Kirisi ti. MBata m-ay ngədi ki rəm to-m ki ndangi kare al.

17 Re kadi məsim osi nangi də kilə ti ki mra, kadi ki m-un-n kadi-me ləsi tə kadi-kare m-adı Luwə 6a, m-ra rənəl, ningə kadi rənəl ləm kin e rənəl ləsi pəti.

18 Ningə səi ka, kadi irai rənəl tə, 6a adi rənəl ləsi e rənəl ləm tə.

Polsangi kadi Timote o i Epapiroditı awi Pilipi ti

19 M-gər dəm ti maji kadi me tə Babē Jəju ti, nay ngay al kadi m-a m-ilə ki Timote rəsi ti noq kadi re ki poysi adi-m kadi mi ka m-ingə-n təgi tə.

20 Timote ki karne ba par e e dəw ki aw ki mər ta ləm, ta ləsi uwə mee adi əsi ga ta dəsi ti.

21 NDəge je pəti, ngədi ki mbata maji lə rəde wa par e uwə mede, 6i ngədi lə Jəju Kirisi al.

22 Nə e, təjı ki taga adi dije gəri-e tə ngon ki njə njiyə nja bawne ti. Ində rəne ta kilə kilə mbə Poy Ta ki Maji ti səm.

23 M-gər kadi e e m-a 6le ki rəsi ti lokı m-a m-o ta ki dəm ti ay njay.

24 Taa m-gər dəm ti maji, kadi-me tə Babē ti, dəkagilo ngay al e, darəm mi wa, m-a m-re kadi m-o səsi.

25 Ningə ki basine kin, m-o maji ngay kadi m-təl m-ilə ngokoje Epapiroditı, ki e madi-kiləm ki madi rə ləm rəsi ti gogi. E ki iləi-e kadi re ki ne je ki m-aw ki ndooe, kadi ra səm²⁷.

26 Epapiroditı ndigi ngay kadi n-oo səsi pəti, ningə sangi ki rə t̄jne, mbata moy ra-e, adi oi tae.

27 Moy ra-e, ki koye e basi, nə Luwə oo kəm-to-ndoo lie. Ningə e kəm-to-ndoo lie par al, nə e kəm-to-ndoo ləm tə e Luwə oo, mba kadi m-ingə me-kə ki rangi də made ti 6əy al.

28 M-sangı kadi m-ilə rəsi ti gogi law, kadi re oi-e 6a, ingəi rənəl, e kadi mi ka mem osin ki nangi tə.

29 Lo kin ti, maji kadi uwəi-e ki rəsi ti ki rənəl ngay, me tə Babē ti. Ko dije ki tə e be kin, səbə kadi əsi gonde.

30 Tadə nay ndəy ba kadi ingə yo mbata kilə lə Kirisi. Un rəne ilə kə, kadi re rə səm tosi ti, me ne ti ki səi je wa asi kadi irai adi-mi al.

3

Rəbi ka dana ki rəjeti no Luwə ti

1 Ki basine kin ngakom je, maji kadi irai rənəl me kində rə naa ti ki Babē. Ne ki a əgi-m kadi m-təl m-əl səsi ko ta ki kare ki m-əl səsi kete ngata kin goto. Ningə ki rəsi ti 6a, e ne ki maji səsi tə maji.

2 Maji kadi indəi kəm-kədə də rəsi ti ki rə dije ti ki rai rəde tə bisi je be kam, ki rə dije ti ki əi njé ra kilə ki mede ki majal, ki rə dije ti ki njé koo məti ki kijə tə ne ki ngay.

3 NJé kijə məti je ki rəjeti e j-əi je, tadə j-isı ji rai kilə bəə lə Luwə ki rəbi lə NDile, rəje nəlje ngay kadi j-ində rəje naa ti ki Jəju Kirisi, ningə j-uwə kul rəje al tə.

4 Nə ki rəjeti, m-aw ki ta ki ası kadi m-uwən kul rəm. Kin e dəw madi oo kadi n-ası kuwə kul rəne 6a, mi m-ası kuwə kul rəm m-itə dəwe kin.

5 Tjəi mətim ndə ki kə jijoo lə ndə koji-m, mi ngon *Isirayəl, gin koji ti lə Bənjame, mi Ebirə ki me məsi ti, ningə ki əji də ndu-kun, mi me buti ti lə *Parisi je.

6 Ki əji də tingə bil, mi njə kində kəm njé kaw-naa je ndoo, ki əji də təl rə go ndu-kun ti, ta ki kadi dəw ində dəm ti goto²⁸.

²⁵ 2:15 Dətərənom 32.5 ²⁶ 2:25 4.18 ²⁷ 3:6 Knjk 8.3; 22.4; 26.9-11

⁷ NGa ningə, nē je kin ki kete m-o-de tə ne ki ngay, basine m-o-de tə ne ki kə kare mbata tī lə Kirisi.

⁸ M-o-de tə ne ki kə kare, loki m-un-de m-ɔj i kadi ne maji ti ki eti bəl ki e gər ki m-gər Jəju Kirisi ki Babe ləm. MBata tī lə Kirisi, miyə ne je pəti kə, m-o-de tə ne ki dō yib i kare. M-ra be mba kadi mi-n naa tī ki Kirisi,

⁹ kadi mi me jie ti. Ningə kadi e ki takul ka 6a m-a dana me *NDu-kun tī al, nə kadi e ki takul kilə ra Kirisi. Kadi e ki takul tīdə ki Luwə tīdə-m dəw tī ləne ki go rəbi kadi-me Kirisi.

¹⁰ Ne ki uwə mem, e ta kadi m-gər Kirisi, taa kadi m-gər təgi ki ki i lo koy ti. Ningə kadi m-ingə ko kə lie kin, a kadi m-oy ko koy lie kin tō.

¹¹ Be kadi tə re to ban a, m-ɔ-n taa lo koy ti, dan njé koy je ti.

Kay ngədi səbi də ne ki j-i-si j-ay ngəde

¹² Təki rəjeti, ne ki m-isı m-ay ngədi ki mbae kin, m-ində jim də tī al bəy, taa mi dəw ki mbuj i girim al bəy tō. M-nay ki lo kəy ngədi tī mba kadi m-ində jim də tī, tado mi wa ki dəm, Jəju Kirisi ində jine dəm tī.

¹³ NGakom je, m-gər kadi m-ində jim də ne tī ki m-isı m-ay ngəde ka kin al bəy, ningə ne kare ki m-ra, mem oy də ne je ti ki gom ti, m-ində təgi də rəm tī kadi jim ədi ne ki e nom tī kin yo.

¹⁴ M-ay ngədi səbi də ne ki e nom tī, kadi m-ingə ne baj i ki Luwə ər-je kadi adi-je dərə tī ki go rəbi lə Kirisi.

¹⁵ J-əi ki ji təgi gangi me NDil tī, səbi kadi mər ta ləje a nangi də lo ki m-əl ta tī kin. NGa ningə, kin e re ne madi to, a ndusi ası-naa də tī al 6a, Luwə a təg kəmsi də tī.

¹⁶ Re e ri a ra ne ka, adi ji njiyəi naa tī təki j-ii nu biti ji təgi ne kin.

¹⁷ NGakom je, maji kadi indaji-mi, a kadi indəi kəmsi go nja dije tī ki isı njiyəi ki go lo njiyəje tī təki igəri.

¹⁸ Tado ngay je, njiyəde osi ta koy Kirisi də kagi-dəsi tī. Ningə e ta ki m-əl səsi ki dəkagilo je pəti, nə m-təl m-əl səsi bone bəy, ki man no kəm tī.

¹⁹ Əi dije ki ta təl tade e tuji, tado luwə ləde e kandade, taa təba ləde e me ne tī ki to rəsəl tī tō. Ningə ne ki uwə mede, e ne ki dənangi tī ne par.

²⁰ Nə je ba, je ngan njé 6e je ki dərə tī. Dərə ki e lo ki j-i-si j-ay ngəde je kaj i-je, Babe ləje Jəju Kirisi kadi a j tī tə re ingə-je.

²¹ Jəju a mbəl darəje ki təge goto, ki a oy kin, kadi təl to tə darəje ki eti bəl kin be. A ra kile kin ki təgi ki aw-n kadi uwə-n ne je pəti gin təgine tī.

4

¹ NGakom je ki njé ndigi ləm, m-ndigi ngay kadi m-təl m-o səsi. Səi, səi ne rənəl ləm, səi jəgi kəsi-gon ki isı dəm tī. Lō kin tī, njé ndigi ləm, maji kadi uwəi təgisi ba tə kin be, injiyəi naa tī ki Babe.

Ta kəj i mba kisi ki naa ki lapiya

² Muwə nja Ebodi əi ki Setisi, m-dəj i-de kadi adi mede e kare me kində rə naa tī ki Babe.

³ NGa ningə j ki madi-kiləm ki maji, m-dəj i kadi ira səde adi ndude osi go-naa tī, tado əi dəne je ki indəi rəde naa tī səm, rəi mbata Poy Ta ki Maji. Rəi, naa tī ki Kıləma je ki ndəgi madi-kiləm je ki rangi pəti ki Luwə ində təde me makitibi kaj i tī.

⁴ Irai rənəl ki dəkagilo je pəti me njiyə naa tī ki Babe. M-təl m-əl səsi bəy, irai rənəl!

⁵ Maji kadi dije pəti gəri ra maji ləsi. Babe a re basine.

⁶ Ningə, kadi adi mesi a sururu də ne madi tī al. Me ne je ti pəti ki to rəsi, maji kadi indəi no Luwə tī, əli sie ta, inoi dəe tī, a irai-e oyo tō.

⁷ NGa ningə, lapiya lə Luwə ki itə ne gər lə dəw, a ngəm ngəmesi ki taga je ləsi me kində rə naa tī ki Jəju Kirisi.

⁸ Ki basine kin ngakom je, maji kadi ne je pəti ki e ne ki rəjeti, ne ki dije pīti, ne ki e ne ki dana, ne ki ay njay, ne ki nəl dije, ne ki dije osi-gone, ne ki təe ba, ne ki dije iləi təj i də tī, a kadi uwə mesi.

⁹ Ne ki m-ndo səsi, ne ki ingəi rəm tī, ne ki oi tam tī, ki ne ki oi rəm tī, maji kadi uni irai kile. Ningə Luwə ki nje kadi lapiya a e naa tī səsi.

Pol ra oyo Pilipi je mbata ne ki iləi adi-e

¹⁰ Rəm nəl-m ngay me kində rə naa tī ki Babe, loki m-o itəji ki taga bone təki mesi to dəm tī. Mesi kin to dəm tī be mari nu, nə ta rəbi ki kadi itəji-mi adi m-gər a ingəi al.

¹¹ NGa ningə, m-əl ta kİN be mbata nĘ ki to rƏm, al jagi. Tadə mi dƏw ki m-gər lo ra rənəl də nĘ tİ ki to jim tİ.

¹² M-gər kisi me ndoo tİ, taa m-gər kisi me nĘ kİngə tİ tƏ. Me nĘ je tİ pƏtİ, ki lo je pƏtİ, m-gər kisi me ndan tİ ki me 6o tİ, me nĘ to mbar tİ ki me nĘ to rƏ tİ.

¹³ M-ası kadi m-dəo urm me nĘ je tİ pƏtİ ki takul Kırısı ki nje kadi-m təgi.

¹⁴ NGa ningə, e nĘ ki maji ə irai kadi indəi rəsi naa tİ səm də kq tİ ləm.

¹⁵ Səi Pilipi je, səi wa igaři maji təki, lo kılə ngirə kılə mbə Poy Ta ki Maji tİ, lokı m-aw kadi m-iyə dənangı ki Masəduwan tİ¹⁵, dəw madi ki rangı ki kadi un nĘ adi-m to nĘ tİ ki mi m-un m-adı kin goto. Dəw 6a, e səi je par.

¹⁶ Lokı mi Təsaloniki tİ, iləi ki nĘ ki m-aw ki ndooe ası nja joo kare, irai səm¹⁶.

¹⁷ Ningə e kadi-kare 6a m-isi m-sangi jisi tİ al, nə m-isi m-sangi kadi kör ra maji ləsi aw ki də made tİ də made tİ.

¹⁸ Ki 6asine kin, nĘ je ki m-aw ki ndooe ka m-ingə pƏtİ tƏ ngata. M-ingə ki to mbar mbar rƏm tİ, nĘ ki du-m goto lokı Epapirodi tİ adi-m nĘ ki adi-e kadi adi-m kin. NĘ ki adi-mi kin to tə kadi-kare ki bayə əti maji, ki Luwə taa, kadi-kare ki nal-e.

¹⁹ Lo kin tİ, Luwə a adi səsi nĘ je pƏtİ ki awi ki ndooe, ki go nĘ kİngə tİ lie ki əti 6əl ki go rəbi lə Jəju Kırısı.

²⁰ Ningə kadi kəsi-gon e ki də tə Luwə tİ ki Bawje ki dəkagilo je ki dəkagilo je. *Amen!

Kuwə ji-naa ki dəbəy tİ

²¹ Uwəi ji njé kadi-me je pƏtİ me tə Jəju tİ adi-mi. NGakom je ki əi səm nĘ uwəi jisi.

²² Taa njé kadi-me je pƏtİ uwəi jisi tƏ. Ki bo ngay e njé ki 6i rai kılə me kəy tİ lə nje kəbe ki boy Səjar.

²³ Kadi me-majı lə Babə Jəju Kırısı e naa tİ səsi pƏtİ. Amen!

Makitibì kì Pol ndangì adì Kolosi je

Ta kì də makitibì tì kì Pol ndangì adì Kolosi je

Kète mari nu, Kolosi e 6e bo kare kì dənangi Aji tì, kì a asì kulə mətər 200, kaw kì lo kibi kadi tì lə 6e kì Epəjì tì be. Basine kin bari-e Turki ngata. Re ə nə o maji 6a, a e 6e kì Pol ındə njane tì nja kare al. E madikilə Pol kare kì tœ nə Epapirasi, kì e dəw kì Kolosi tì wa noq ə e dəw kì dəsəy kì aw kì Poy Ta kì Maji me tì (Kol 1.7; 4.12).

Dəkagiloe tì kin Pol e dangay tì (4.3; 10, 18), dəmajì ə a e Rom tì. Ə Epapirasi re rə Pol tì ər-e poy njé kaw-naa je kì Kolosi tì təki nə ndo kì go rəbe tì al ısi njiyə dande tì noq kì təgine ngay. Əl təki njé ndo née je ka kin əli kadi dəw gər Luwə ə ingə kajì 6a, səbi kadi aw noq təgi je tì kì go ndil tì nim, kadi ilə dəne gin nə jibəl 6e je tì madi tə kijə məti je, kində kəm go kuji kuso nə je tì kì kuji kay nə je tì. NGay al go poy ta tì kin 6a, nje kaw kılə Pol ndangì makitibì adì njé kadi-me je kì Kolosi tì, ole mede təki kajì kì Luwə adì-je kì takul Jəju Kirisi kin asì naki ngata. Makitibì kin, dəmajì ə a ilə-n adì-de kì rəbi lə Tisikì əi kì Onəjim (4.7, 9). J-a j-ingə kəy kəm ta joo me tì:

Go ta kuwə ji-naa tì, kì oyo kì ra Luwə (1.1-14) me kəy kəm ta tì kì dəsəy, Pol təjì Kirisi tə nje kisi də nē je tì pəti. Əl təki Kirisi aw kì təgi də təgi je kì go ndil tì pəti, e kì karne ba ə e NGar də njé kaw-naa je tì (1.15-2.3). Go tì 6a, Pol ndəjì Kolosi je də nē ndo tì kì loe al kì dije madi ısi njiyəi dande tì (2.4-25).

Me kəy kəm ta tì kì dəbəy tì, Pol ole me Kolosi je də nē tì kì e njiyə me kisi kì də taa kì sigi, naa tì kì Kirisi, dan njé kun go Kirisi je tì wa nim, dan dije tì kì me kəy je tì ləje ə se dan dije tì kì me be tì ba pəti (3.1-4.6). Nje kaw kılə Pol təl ta ta ləne kì ta je kì dəne tì wa, əl-n ta ndəy be də Tisikì tì nim də Onəjim tì nim, taa ta kuwə ji-naa kì e wa ndangì kì jine kin tò (4.7-18).

Nē ndo je kì go rəbi tì al,toi dangi dangi kì dəkagiloe, dəkagiloe, nə nē kare kì njé ndo née je kin pəti ısi sangi, e ta kadi njé kun go Kirisi je səli me kadi mede Kirisi tì kì e kì

karne ba par ə aw kì təgi kin. E mbata kin ə, makitibì kì Pol ndangì adì Kolosi je kin, re ısi tıdə 6a, a o kadi ta kì me tì səbi də dəkagiloe kì je tì bone wa kin tò. Makitibì kin a də Kirisi tì, təje kadi aw kì təgi də təgi je kì go ndil tì pəti, kadi taa-n dije kì ısi gin təgide tì ilə-de taa.

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol kì nje kaw kılə lə Jəju Kirisi kì go ndigì tì lə Luwə, naa tì kì ngokoje Timote ə jì ndangì makitibì kin,

² j-adì səi dije lə Luwə kì ısi me 6e tì kì Kolosi, səi ngokoje je kì adì mesi Kirisi. Kadi Luwə kì Bawje ra səsi maji ə kadi adì səsi ləpiya tò.

Pol ra oyo Luwə mbata lə Kolosi je

³ Jì ra oyo Luwə kì Baw Babə ləje Jəju Kirisi, dəkagiloe je pəti kì j-ısi j-əl sie ta kì mbata ləsi.

⁴ Jì ra-e oyo tadə j-o poy kadi-me ləsi kì adì Jəju Kirisi, kì ndigì kì indigì dije pəti kì əi dije lə Luwə.

⁵ Kadi-me əi kì ndigì-naa kin, ginde e də nē kində me də tì ləsi kì Luwə ısi ngəm me dərə tì adì səsi. Igəri nē kində me də tì kin kì takul kılə mbe Poy Ta kì Maji kì e ta kì rəjeti.

⁶ Poy Ta kì Maji kin aw biti təqə rəsi tì. Ningə asì dənangi ba pəti kì kandine, ə aw kì kete kete təki to-n dansi tì kin be tò, ilə ngire me ndə tì wa kì oi poy ta kì əjì də me-majì lə Luwə, taa igəri me-majì kin tə nē kì rəjeti.

⁷ E Epapirasi, kì e madije kì ngay me kılə tì ə ndo səsi nē je kin. E dəw kì dana kì nje ra kılə 6əl lə Kirisi dansi tì.

⁸ Ningə e ə əl-je ta də ndigì-naa tì kì NDil Luwə adì səsi.

Kəl ta kì Luwə mbata tì lə Kolosi je

⁹ Be ə, je ka, ndə tì wa kì j-o-n poy ta ləsi kin, j-iyə ta kəl ta kì Luwə kì mbata ləsi al. Jì dəje kadi adì səsi igəri ndigì lie maji kì takul gosi kì nē gər kì NDile adì səsi.

¹⁰ Lo kin tì, pa njiyəsi a e pa njiyə dije lə Babə kì nəl-e me nē je tì pəti, a e pa njiyə kì aw kì kete kete me kılə ra kì maji tì, ə a itəgi me gər Luwə tì par par tò.

¹¹ Jì dəjì Luwə kadi adì səsi təgi me nē je tì pəti kì takul təge kì ətì 6əl, mba kadi uwəi təgisi ba me nē je tì pəti, kì kisi də tì kì kore me tò.

¹² Irai oyo Luwə ki Bawje ki rɔnəl təki adi səsi asi kīngə nē nduwə ki isi ngəm me bekō ti lie ki ndole, mbata dije ki ei yae je.

¹³ E a, ɔr-je gin təgi ti lə til, re səje me bekō ti lə NGone ki nje ndig̃i lie.

¹⁴ Ki takul NGone kin a, je-n ki taa kiyə taa, ningə majal je ləje e ki kiyə go kɔ tɔ.

¹⁵ NGon kin, e bana kəm Luwə ki dəw asi ko-e al. E NGon dər nē kində je pəti.

¹⁶ Təki rɔjeti, e ki takule a Luwə ra-n nē je pəti ki me dərət ti n̄im, ki dənangi ti ne n̄im tɔ. Nē je ki dəw oo-de ki kəmne, ki nē je ki dəw oo-de ki kəmne al, re aŋ kōbe je, ki təgi je, a se njé kōbe je ba pəti ka, e ki takule a Luwə ra-n nē je kin pəti n̄im, ta e ki mbata lie n̄im tɔ.

¹⁷ Kirisi e no nē kində je ti pəti. Ningə e ki takule a, nē je pəti ki Luwə rade, ai ki dəde taa tɔ.

¹⁸ Kirisi a wa e ki bo də njé kaw-naa je ti, ki ei daroe. E wa a e kīlə ngirə nē, e dəw ki dəkete ki təg̃i dan njé koy je ti. Be mba kadi-me nē je ti pəti, e ki dəkete.

¹⁹ Tadə Luwə ge kadi nē je pəti ki rəne ti asi-naa bərəre rə Kirisi ti.

²⁰ Ningə e ki takul Kirisi a Luwə ndig̃i kadi dije pəti ki dənangi ti ne iləi noj̄i naa ti səne. E ki takul məsi NGone ki ɔy də kagi-dəsi ti kin a, Luwə adi lapiya re-n dənangi ti ne a se dərət ti.

²¹ Ningə səi je ki kete ɔri kagisi kə ta kəm Luwə ti, səi njé bəj je lie ki mbata mər ta je ləsi, ki nē rasi je ki majal.

²² Nə ngəsine Luwə ilə noj̄i naa ti səsi ki takul daro Kirisi ki go rəbi koye, mba kadi ra adi təgi ta kəm Babe ti tə dije ki ayi njay n̄im, ki kanji yoro n̄im, taa ki kanji ta madi dəsi ti n̄im tɔ.

²³ Ningə, maji kadi ai də njasi ti me kadi-me ti. Kadi-me kin a e gin kəy ki ngə ki ai də ti, ki kanji kadi nē madi ɔr səsi aw səsi say ki nē kində me də ti ləsi ki Poy Ta ki Maji adi səsi kin. Poy Ta ki Maji ki e ki kīlə mbə kadi dije pəti ki dənangi ti ne kin. Ningə e a mi Pol mi nje ra kile.

Ko lə Pol mba njé kaw-naa je

²⁴ NGosine, rəm nəl-m mbata kō je ki misi m-ingə mbata ləsi. Təki rɔjeti, me rəm ti, ki mbata maji lə njé kaw-naa je ki ei daro Kirisi, m-təl ta kō je ki nay kadi Kirisi ingə.

²⁵ Ki mbata njé kaw-naa je a m-təl-n nje ra kīlə bəə ləde. E Luwə a ilə kīlə kin jim ti mba kadi m-ra-n səsi. Kīlə kin e kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji lə Luwə kin ba pəti madi səsi.

²⁶ E nē ki to lo bəyə ti ki rə gin dije ti pəti ki dəkagilo je pəti, nə ngəsine təg̃i ki dəe adi dije ləne gəri.

²⁷ Tadə Luwə ndig̃i kadi gəri nē ki ɔj̄i kadi ra a e nē ki maji ki əti bəl kin. E nē ki kində dəe dana mbata maji lə dije pəti. Nē ki to lo bəyə ti ki Luwə təg̃i ki dəe e Kirisi ki isi mesi ti, a adi ɔgəri ay njay təki a səi me təba ti lə Luwə kin.

²⁸ E Kirisi kin a, j-isı j-ilə mbə Poy Ta ki Maji lie ki rəbi ndər mbi dije pəti, ki rəbi ndo-de nē ki takul kəm-kədi ki Luwə adi-je. MBa kadi ei pəti təli dije ki təgi gangi me Kirisi ti.

²⁹ MBata kin a, m-isı m-ra-n kīlə n̄im, m-isı rə-n n̄im, ki təgi Kirisi ki isi ɔdi rəne rəm ti.

2

¹ Təki rɔjeti m-ndig̃i ngay kadi ɔgəri rə ki ngə ngay ki m-isı m-rə mbata ti ləsi, ki mbata lə Lawodise je, taa ki mbata ti lə ndage je pəti ki ooi mi ki kəmde al kin tɔ[☆].

² Rə kin, m-rə kadi m-ilə-n dingəm mede ti, a kadi ɔndəi rəde naa ti kare ba me ndig̃i-naa ti, taa kadi ɔngəi nē gər ki a adi-de me ki t̄i kat̄i, kadi gəri nē lə Luwə ki to lo bəyə ti, ki e Kirisi kin n̄im tɔ.

³ E rə Kirisi ti kin a dəw a ɔngə gosi je ki nē gər je ti.

⁴ M-əl ta kin be mba kadi dəw madi ədi səsi ki gal ta ki tane ti al.

⁵ E ki rɔjeti, kadi darom e say səsi, nə ndilm e naa ti səsi. Ningə rəm nəl-m ngay kadi m-o səsi, ai də njasi ti, taa uwəi təg̃isi ngə me kadi-me Kirisi ti tɔ.

Ne je pəti e rə Kirisi ti

⁶ NGA ningə, təki itaai Jəju Kirisi, ki Babe mesi ti, maji kadi ɔnjiyəi sie naa ti.

⁷ Iləi ngirəsi rəe ti, a adi kisi ki də taa ləsi e kəy ki ɔndəi dəe ti tɔ. Ningə kadi ai də njasi ti me kadi-me ti ki go nē ndo ti ki ɔngəi, a kadi irai oyo Luwə ki də-naa ti də-naa ti tɔ.

⁸ ɔndəi kəm-kədi də rəsi ti, kadi dəw madi ədi səsi ki nē gər ki ngom, ki ndae goto ki e nē gər lə dije ki dənangi ti ne kin al. E nē gər ki ngire e də nē jibəl 6e ti lə dije ki də təgi ndil

je tī ki majal kī dōnangi tī ne, bī e dō Kirisi tī al²¹.

⁹ Tadō nē je pətī kī rō Luwə tī, tade asi-naa bərəre rō Kirisi tī.

¹⁰ NGa ningə səi īngəi nē je pətī asi-naa rō Kirisi tī, nē kī du səsi goto. Kirisi kī e kī bo dō təgi je tī, kī dō njé kōbe je tī pətī.

¹¹ E me kīndə rō naa tī kī Kirisi kin ə itəli dije kī njé kijə mətide. Ningə e kijə mətī kī dəw 6a ijə ki jine al, nə e kijə mətī kī Kirisi wa ə ijə, mba kadi ɔr-n ngur darō kī isi aw səsi ki majal tī kin kō.

¹² Kī rəbī lə batəm kī ırai, dibi səsi naa tī kī Kirisi, ningə uni səsi naa tī sie lo koy tī tō tado adi mesi dō təgi tī lə Luwə kī tēe sie dan njé koy je tī.

¹³ Səi ki kəte, səi dije kī koy mbata majal je ləsi, səi dije kī səi *Jipi je al, ijəi mətisi al tō, nə basine, Luwə təl adi isi kəm ba naa tī Kirisi. Luwə iyi go majal je ləje pətī kō.

¹⁴ Luwə buji nē raje je kī to me makitibi, kī isi səki dəje, taa ɔsi-je ta kī go rəbī lə ndu-kun je kin kō; Luwə tuji-de kō kī go rəbī 6ə-de dō kagi-dəsi tī.

¹⁵ E be ə, Luwə ɔr-n təgi ndil je kī majal kī təgi kī isi ɔi be kō²², ilə rəsəl dəde tī ta kəm dije tī, adi me njiyə təti rō tī lə NGone, kī e Kirisi, əi je njiyəi tē dangay je.

¹⁶ Lo kin tī, adi dəw madi gangi ta dəsi tī mbata nē kuso ə se nē kāy al, taa ɔji dō ndə kə nay ə se ndə taa kədə lə Jipi je al.

¹⁷ Nē je kin pətī əi ndil nē je kī a rəi, nə nē kī rəjeti, e darō Kirisi.

¹⁸ Otī kadi adi dəw madi təl rō kī təti ləsi kin yanē tī. Adi e dije kī njé ra rəde njé dō səl tī, isi ɔsi dəde nangi nō malayka je tī, əi dije kī njé koo nē kī koo me ni tī tē nē kī ngay. Əi dije kī tagade e taga kī a dō dəw tī wa par, adi isi indəi gude.

¹⁹ Dijee kin, mbati kuwə kī Kirisi kī e ə e dō kin. Nə təkī rəjeti, e kī takul Kirisi kī e dō kin ə ngan rō je pətī īngəi nē kī kadi a ra səde. E kī takule ə tal je kī singə je isiia naa tī isi rai kīlə. Ningə e Luwə ə e nje ra kadi darō kin təgi.

²⁰ Səi kī koy naa tī kī Kirisi, adi səi kī taa kīyə taa ji təgi ndil je tī kī majal kī me duniyā tī. NGa ra ban ə, to təkī ji kisisi kī dəsi taa, isi gīn təgi tī lə nē je kin bəy be ə? MBa ri ə itəli rəsi gīn ndu je tī kī ə nē:

²¹ «Un nē kin al! Ədi nē kin tai tī al! adi ji ədi nē kin al!»

²² Nē je kin pətī əi nē je kī a tuji kō go kīlə tī kī dəw ra-n. Ningə əi ndu-kun je kī nē ndo je kī go nē gər tī lə dije.

²³ Təkī rəjeti, kun-ndu je kin, təkī o 6a, e nē kī təjī gosi, mbata təjī rəbī ra Luwə lə dəw kī ra, rəbī səl dō kī rəbī kīndə təgi dō darō rō tī, nə ke ə e ndu-kun je kī ndade goto, toi mbata təl ngur darō par.

3

Kisi kī dō taa kī sigi kī Kirisi

¹ Təkī uni səsi lo koy tī naa tī kī Kirisi, maji kadi isiangi nē je kī taa dərətī tī, kī e lo kī Kirisi isi tī, dō ji kō Luwə tī kin²³.

² șməri ta dō nē je tī kī dərətī tī, bī dō nē je tī kī dōnangi tī ne al.

³ Tadō səi dije kī oyi, ningə kajī ləsi e kī bəyə naa tī kī Kirisi rō Luwə tī.

⁴ Dəkagilo kī Kirisi kī e kisi kī dō taa ləsi a tēe ningə, səi je ka a tēe sie me təba tī kī taa lo.

Kisi kī dō taa kī kəte kī e kī bone

⁵ Maji kadi idibī nē je pətī kī dōnangi tī ne, kī to rəsi tī: adi ə sangi-naa kī lo kaya tī, kī nē ra kī to njé, kī ngur darō kī atī bəl, kī bo nē je kī majal, kī ra ta nē kingə, kī e yo kī ra.

⁶ E nē je kin ə isi re kī wongi lə Luwə dō dije tī kī njé tə-e rō.

⁷ E kin ə, e pa njiyəsi je kī kəte, lokī isi me majal tī bəy.

⁸ Nə ngəsine, maji kadi imbatī nē je kin pətī, adi e wongi kī ra, kī nē ra kī dō gu tī, kī me ndul, kī nē tajī, kī ta je kī go rəbe tī al kī isi tēe tasi tī.

⁹ Otī kadi əli-naa ta ngom. Tadō səi dije kī orī kōkī dəw rəsi tī kō, kī kīlə rae je ngata.

¹⁰ Ningə ngəsine iləi dəw kī sigi rəsi tī, dəw kī Luwə kī nje kīndə nē je isi təl-e kī sigi tī taa taa, kadi titi-naa sie, kadi tēe gər-e tī kī rəjeti.

¹¹ Me kisi kī dō ta tī kī sigi kin, kōr kəm-naa goto, mbo dije tī kī əi *Jipi je ə se njé je kī əi Jipi je al, mbo njé kijə mətide kī njé kijə mətide al. Kəl kə nə mba ə se dəw kī kəm tēe al, goto, kəl kə nə bəə ə se dəw dərəne, goto. E Kirisi par ə e nē je pətī me nē je tī pətī.

12 Səi dije kī Luwə mbəti səsi, səi dije lie kī ndigi səsi. E mbata kin ə, maji kadi awi kī koo kəm-to-ndoo lənaa rəsi tī, kadi səi njé ra maji, njé kılə də nangi, kadi səi dije kī səl ləm ləm, dije kī njé kore me.

13 Maji kadi isi də tī kī naa. A re dəw madi aw kī ta kī to rəe də ngokoe tī ə, maji kadi iyəi go kə yo ki ne adi-naa, təki Kirisi iyə-n go majal je ləsi kə kin be tō.

14 Nē ki e də nē je tī pəti, e kadi ndigi-naa e kibī rəsi. E ə a ra kadi kində rə naa tī ləsi a e kī rəjeti.

15 Kadi ləpiya lə Kirisi q 6e ngāmesi tī. E kī mbata ləpiya kin ə Luwə far-n səsi, kadi itəli darə ki kare. Ningə kadi səi njé ra oyo Luwə.

16 Maji kadi ta lə Kirisi rəsi mesi. Ningə kadi indoi-naa nē je, indəji-naa je kī yo ki ne kī gosi kī ngay. NGa ningə, kadi osi pa, iləi təjī də Luwə tī kī oyo kī ra me Pa je tī kī me makitibī tī lə Luwə, kī me pa kılə dingəm me naa tī, kī me pa je tī kī NDil Luwə adi səsi.

17 Nē je pəti kī isi irai, kī ta je pəti kī isi əli, maji kadi e me tə Babe Jəju tī, nga ningə kadi irai oyo Luwə kī takule.

Kisi njé kadi-me je me kəy tī

18 Səi dəne je kī njé ngaw, maji kadi iləi dəsi gin təgi tī lə ngawsi je təki səbi kadi irai ta kəm Babe tī.

19 Səi ngaw dəne je, maji kadi indigi nesi je. Adi rəsi ati səsi dəde tī al.

20 Səi ngan je, maji kadi itəli rəsi go ta tī lə njé kojisi je me nē je tī pəti, tədə e nē kī nəl Babe.

21 Ningə səi baw ngan je, oti kadi irai adi wongi ra ngansi je, tədə re e be ə, mede a tuji.

22 Səi bəə je, maji kadi itəli rəsi go ta tī lə basi je kī dənangi tī ne kin. Ningə, oti kadi irai tə kılə kədi kəm-naa taga nē par kadi nəl dəw, nə kadi irai kī me kī kare, kī 6əl NDil Babe.

23 Kılə kī to ban kī isi irai 6a, kadi irai kī me kī maji tə kılə lə Babe ə isi irai, bī tə kılə lə dəw, al.

24 Ningə kadi igəri təki Babe a adi səsi nē maji kī ngəm mbata lə dije ləne kin, tə nē kigə go jisi. Tədə Babe kī rəjeti e Jəju Kirisi.

25 Kī rəjeti, dəw kī ra nē kī go rəbe tī al, a təti kandi nē ra kī go tī al ləne kin, tədə kər dəw dana goto rə Luwə tī.

4

1 Səi kī awi kī bəə je, maji kadi irai-de maji, kī go rəbi kī dana. Ningə kadi səi ka igəri təki, awi kī Basi dərə tī noq tō.

Ta kəjī kī də kaw kılə tī

2 Maji kadi uwə təgisi ba me kəl ta tī kī Luwə, kadi kəl ta kī Luwə ra adi isi dəgi tī, irai oyo Luwə kī də-naa tī də-naa tī.

3 NGa ningə, əli ta kī Luwə kī mbata ləje tō, kadi Luwə tētə rəbi noje tī kadi j-əl ta lie, kadi j-ilə-n mbə nē kī to lo bəyo tī əjī də Kirisi, kī m-to-n dangay tī kīn.

4 Əli ta kī Luwə kadi m-əl ta lə Kirisi kin ay njay, təki səbi kadi m-əl-n.

5 Maji kadi kəmsi ədi də pa njiyəsi tī kī rə dije tī kī adi mede Kirisi, al. Ningə kadi dəkagilo kī Luwə adi səsi kin, irai kılə, bī adi man kə kare al.

6 Maji kadi ta kəlsi e ta kəl kī maji kī dəkagilo je pəti, kī kadi dəw ingə nē kī to sie soti me tī. Kadi igəri lo kuji tur ta dije tī kī adi mede Kirisi, al.

7 NGokom kī nje ndigi ləm, Tisiki a əl səsi ta je pəti kī dəm tī adi oi. Tisiki¹⁰ e nje kılə bəə kī a də njane tī, taa e madi-kıləm me kılə tī lə Babe nīm tō.

8 NGa ningə, m-ilə sie be mba kadi adi səsi poyje adi oi nīm, taa kī mba kadi ilə dingəm mesi tī nīm tō.

9 Onəjim¹¹ kī e ngokoje kī dana, kī ji ndige ngay kin, a uwə sie rəbi. Onəjim e dəw rəsi. Əti kī Tisiki a əli səsi nē je pəti kī isi rai nē rəje tī ne adi oi.

Kuwəji-naa kī dəbəy tī

10 Madi dangay ləm Arisitarki¹² uwə jisi, taa Marki¹³ kī ngonan Barnabasi¹⁴, kī ingəi ta kəjī je kī əjī dəe kin ka uwə jisi tō. Re aw tētē rəsi tī 6a, kadi uwəi-e kī rəsi tī maji.

11 Jəju, kī isi bari-e Jusitusi uwə jisi tō. MBQ *Jipi je tī kī adi mede Kirisi kin, əi je kin par ə isi rai səm kılə kī əjī kəbe lə Luwə ne. Əti je kin ə əi təgim kī ngay.

12 Epapirasi¹⁵ kī e dəw ləsi uwə jisi tō. Epapirasi e bəə kılə lə Jəju Kirisi, kī iyə ta rə

¹⁰ 4:7 Knjk 20.4; Ep 6.21-22

¹¹ 4:9 Plm 10-15

¹² 4:10 Knjk 19.29; 27.2

¹³ 4:10 Knjk 12.12, 25; 13.13; 15.37-39

¹⁴ 4:10 Knjk 9.27; 11.22, 30

¹⁵ 4:12 1.7

al ki mbata ləsi, me kəl ta t̄ ki Luwə. Əl ta ki Luwə mba kad̄i ai d̄o njasi t̄i, kad̄i s̄ei dije ki t̄oḡi ganḡi me NDil t̄i, taa kad̄i s̄ei basi kad̄i irai ndiḡi ra je lə Luwə pəti t̄o.

¹³ M-ma naji lə Epapirasi t̄ek̄i ad̄i r̄one k̄o ngay mbata t̄i ləsi, ki mbata lə njé kaw-naa je ki Lawodise t̄i nim, taa njé ki Iyerapolisi t̄i nim t̄o.

¹⁴ Mad̄ije ki ngay, Luki, ki e d̄ok̄itur əi ki Dəmasi uwəi jisi t̄o[☆].

¹⁵ Uwəi ji ngakoje je ki Lawodise t̄i, naa t̄i ki Nimp̄a əi ki njé kaw-naa je me k̄ey t̄i lie adi-je t̄o.

¹⁶ Loki itid̄ai mak̄itib̄i kin ningə, iləi adi njé kaw-naa je ki Lawodise t̄i ka t̄id̄ai t̄o. NGA ningə e ki njé ki Lawodise t̄i a iləi adi s̄esi kin, s̄ei ka itid̄ai t̄o.

¹⁷ Ningə kad̄i əli Arsipi[☆] ad̄i ind̄e kəmne go kilə t̄i lə Babe ki ingə kin, kad̄i ra kile maji.

¹⁸ Ta kuwə ji kin e mi Pol ə wa ə m-ndangi. Kad̄i mesi oy dəm t̄i al, t̄ek̄i m-to dangay t̄i ne. Kad̄i me-maj̄i lə Luwə e naa t̄i s̄esi. Amen!

[☆] **4:14** 2Tim 4.10, 11; Plm 24 [☆] **4:17** Plm 2

Makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Təsaloniki je

*Ta ki də makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi
adi Təsaloniki je*

Təsaloniki e be ki kate e be bo ki isi də made je ti, go nangi ti ki Masəduwan ki dije ki Rom isi də ti. Masəduwan ki a ki jam də be ti ki Girəsi, kaw ki lo kibə kadi ti be.

NGa ningə, e kaw mba ti lə Pol ki ko joo ki aw mba kılə mbə Poy Ta ki Maji kin ə, əti Pilipi ti aw Təsaloniki, ində gin njé kaw-naa je ki Təsaloniki ti. Nə lo kadi Pol isi Təsaloniki ti ndə ngay goto, tədə Jipi je madi ki əsi-e ta. E be ə, ra adi Pol əi ki Silasi, tusi Təsaloniki iyəi, ə əti law ba awi Bəre ti (Knjk 17.1-10). Dəkagilo ki rangi go ti nga 6a, Timote ki təl re Təsaloniki, aw ingə Pol Koreti ti, ade poy njé kaw-naa je ade oo (1Təsa 1.6). Lo kin ti ə, Pol a ndangi-n makitibi ki dəsay kin, kaw ki 6al ti ki 51 je be go Jəju Kirisi ti. NJé sangi gin makitibi je əli təki makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi adi Təsaloniki je kin e makitibi ki ndange a e no makitibi je ti ngay ki me Kılə-mindı ti ki Sigı.

Poy njé kaw-naa je ki Pol oo, ade rənəl ngay. Be ə, me makitibi ti ki Pol ndangi adi-de kin, ra oyo Luwə mbata njé kaw-naa je ki Təsaloniki ki təli nə ndajı ki maji mbata lə ndəgi njé kaw-naa je ki dənangi Masəduwan ti. Pol ole mede də kılə ti ki e wa ra dande ti, ningə əl-de təki n-ndigi ngay kadi n-təl n-oo-de tə (1.1-3.13). Pol ilə dingəm mede ti kadi uwəi təgide ba nim, kadi təgi ki kate me njiyə naa ti ki Kirisi nim (4.1-12).

Ta ki rangi, Pol əl-de ta ki də ta ti ki isi dəjinaa əji-n də kij lo koy ti lə njé koy je, ki təl ki Kirisi a təl tə re me təba ti (4.13-5.11). Pol təl ta makitibi ləne ki ndu je ki kadi njé kaw-naa je ai də ti tə, ta kuwə ji-naa tə (5.12-28).

Makitibi ki Pol ndangi adi njé kaw-naa je ki Təsaloniki ti kin, re ki me kosı nangi adi dije pətə ki isi dəjı rəde ta də dəkagilo ti ki dəbəy ti. Dije ki njé kun go Kirisi ingəi me makitibi ti kin təki əi dije ki əi me kunji ti

ngata, ningə kılə ləde e ta kadi tii mede katı, mai naji lə Kirisi dəkagilo ti ki əi dənangi ti ne bəy kin. NGa ningə, ki əji də ndə ki Kirisi a re-n, dəw ki gər goto. Nə ta ləde e kadi indəi mede ti təki Kirisi a re noo, ə ndə ki təq pati ba, a indəi be naa ti sie (4.17).

Kuwə ji-naa

¹ Mi Pol, naa ti ki Silasi əi ki Timote[☆], ə ji ndangi makitibi kin j-adi səi njé kaw-naa je lə Luwə ki Bawje əi ki Babə lə Jəju Kirisi, ki isi Təsaloniki ti[☆]. Kadi me-majı ki kisi-maje lə Luwə e naa ti səsi.

*Pol ra oyo Luwə mbata kadi-me lə
Təsaloniki je*

² Jı ra oyo Luwə ki ndə je ndə je mbata ti ləsi pətə, lokı j-isı j-əl ta ləsi Luwə taa taa, me kəl ta ti sie.

³ Ta kəm Luwə ti ki Bawje, meje isi ole də kadi-me ti ləsi ki isi kəm, ki ndigi-naa ləsi ti tingə bil, ki kuwə təgi ba me kində me də Babə ti ləje Jəju Kirisi[☆].

⁴ Tədə ji gər majı kadi Luwə kətə səsi, səi ngakoje je ki ndigi səsi.

⁵ Təki rəjeti, Poy Ta ki Maji ki j-ilə mbəe dansi ti, e me ta ki kəl ti par al, nə e ki təgi, ki me ki kare ki NDil Luwə adi-je. Səi, igəri pa njiyəje ki ji njiyə-n dansi ti mbata majı ləsi kin bəti.

⁶ Ningə səi je, indaji-je nim, indaji Babə nim, tədə itaai ta lə Luwə me ko je ti ki ngay. Itaai ki rənəl ki NDil Luwə adi səsi[☆].

⁷ Lo kin ti, itəli nə ndajı mbata ti lə njé kadi-me je ki dənangi Masəduwan ti[☆] ki dənangi Akay ti[☆].

⁸ Ka ta lə Babə ba j rəsi ti, təq dənangi Masəduwan ti ki dənangi Akay ti par al, nə poy kadi ki adi mesi Luwə kin sane ki lo je pətə. Sane sane ki j-aw ki ndoo kadi j-əl tae bəy taa al.

⁹ Dije kare kare əli ta ki dəje ti əji-n də kuwə ki uwəi-je ki rəsi ti, ki təl ki itəli gidişi adi kagi yo je ləsi, ə itui kəmsi də Luwə ti ki rəjeti, ki nje kisi kəm ba, kadi irai bəə lie kin.

¹⁰ Irai bəə lie, inginəi ngone ki j dərə ti, ki un-e dan njé koy je ti taa. NGone Jəju ki nje taa je ta wongi ti ki a re.

[☆] 1:1 Knjk 15.22; 16.1

[☆] 1:1 Knjk 17.1-9; 1Təsa 2.1-2

[☆] 1:7 2Kər 1.1

[☆] 1:3 1Kər 13.13

[☆] 1:6 Knjk 17.5-9

[☆] 1:7 2Kər 1.16

2*Kılə ki Pol ra Təsaloniki tı*

¹ NGakom je, səi je wa ığəri majı kadi e kare kı ndangi e j-aw-n rəsi tı al.

² Taa ığəri majı bəy tə kadi kətə no kawje kı rəsi tı, dije adi-je kəj je təji-je je Piliplı tı, nə be ka Luwə adi-je təgi adi j-ilə-n səsi mbə Poy Ta kı Majı me rəje tı kı ngay².

³ Təki rəjeti, ta lə Luwə kı j-isi j-ilə səsi mbəe, ngire e də ne kı go tı al tı al nim, e də rəbi nə kı ay njay al tı al nim, taa ji sangı rəbi kadi ji tə dəw madı al nim tə.

⁴ Ningə, e Luwə e oo-je kadi j-asi, e ilə Poy Ta kı Majı jiye tı kadi j-ilə mbəe. NGa ningə, j-ilə mbəe kılə kı kadi ji nəl-n dəw al, nə kadi nəl Luwə kı njə koo ngəme dəw kore kore.

⁵ Səi je wa ığəri majı kadi ndə kare j-əl səsi ta kı ji to-n səsi pe pe al jagi, taa ji tə səsi kı taje kadi j-ingə-n ne madı jisi tı al nim tə. Lo kin tı, Luwə ası kadi ma najı ləje.

⁶ Ji sangı kadi dəw piti je al, ji sangı piti ləsi al nim, ji sangı piti lə dije madı kı rangı al nim tə.

⁷ Ningə kı rəjeti, ke je njə kaw kılə je lə Kirisi kin, ası kadi j-a j-ində-n təgi dəsi tı, nə lokı je dansi tı, ji təl ji səl ləm ləm. Ji ra rəje tə kəngan je kı isi ində kəmne go ngane je tı, isi ngəm-de be.

⁸ Ji ndigı səsi ndigı kı je-n 6asi kadi j-adı səsi Poy Ta kı Majı lə Luwə par al, nə je 6asi kadi j-un rəje wa j-adı səsi. Səi, itəli nə kı gate e ngay kı rəje tı.

⁹ M-gər kadi mesi a ole də kəj tı kı j-ingə me kılə kı ra tı kı də kə rəgəgə tı ləje. Ji ra kılə kondə je, kada je kadi ji təl ne kı oy də dəw madı tı dansi tı al. Ji ra be e j-ilə-n səsi mbə Poy Ta kı Majı lə Luwə.

¹⁰ Asi kadi imai najı ləje, taa Luwə ka ası kadi ma najı ləje tə təki, pa njiyəje kı rəsi tı səi kı adi mesi Kirisi, e pa njiyə kı ay njay, e pa njiyə kı dana, ne kı kadi dəw a ində-n ta dəje tı goto.

¹¹ Igəri kadi, kare, kare pəti, ji ra səsi təki baw ngan je a ra-n ngane je be.

¹² J-ilə dingəm mesi tı, j-adı səsi təgi, taa ji dəjı səsi kı nja naa tı kı nja naa tı kadi pa njiyəsi e pa njiyə kı təji kadi səi dije lə Luwə. Luwə kı 6ar səsi kadi indəi rəsi naa tı səne də kəbe tı kı də təba tı ləne.

Kadi-me kı kəj kı ingə dije kı Təsaloniki tı

¹³ Gın ne kı j-isi ji ra-n oyo Luwə kı ndə je ndə je e to kin: lokı j-ilə səsi mbə ta lə Luwə e osı mbisi tı, itaai ta kin tə ta lə dəw par kare al, nə itaai təki e-n ta lə Luwə təki rəjeti. Ningə ta kin isi ra kılə mesi tı səi kı adi mesi Kirisi.

¹⁴ NGakom je, səi uni də nja njé kaw-naa je lə Luwə, kı adi mede Jəju Kirisi, kı isi Jude tı. Ingəi kəj ji ngakosi je tı kı 6e kojı-si tı, ko kəj kı eje ingəi ji *Jipi je tı³.

¹⁵ Jipi je kı təli Babə Jəju kı njé kəl ta je kı ta Luwə tı, taa je ka adi-je kə tə. Kılə rade nəl Luwə al, ningə e i njé bə je lə dije pəti⁴.

¹⁶ J-ilə mbə Poy Ta kı Majı dije kı e Jipi je al, kadi ingəi kajı, nə əgi-je. Ta təl tae tı, wongı lə Luwə osı dəde tı.

Pol ndigı kadi n-təl n-aw Təsaloniki tı bəy

¹⁷ NGakom je, kı ojı dəje, j-iyə səsi dəkagilo kı ndəy be, ningə je səy səsi, kəmje e oo naa al, nə meje e naa tı. Ji sangı kı rətije kadi ji təl j-o səsi, tədə j-aw kı bəsi ngay.

¹⁸ E mbata kin e, ji sangı kadi j-aw rəsi tı, ningə mi Pol wa kı dəm, m-sangı rəbi njə ngay, nə *Satə ilə kagi noje tı.

¹⁹ Ne kı e ne kində me də tı ləje, ne rənəl ləje, jəgi kəsi-gon kı j-a j-ində-n guje nə Babə Jəju tı ndə re tı e səi kin.

²⁰ Təki rəjeti, səi e səi ne təba ləje kı ne rənəl ləje.

3*Timote aw kılə Təsaloniki tı*

¹ J-asi kadi j-ore meje, ji nginə biti al, adi j-un nduje kadi j-isi kı karje ba Atən tı⁵,

² e j-ilə kı ngokoje Timote, kı e madı-kıləje me kılə tı lə Luwə, ojı-n də kılə mbə Poy Ta kı Majı lə Kirisi, kadi adi səsi təgi, e ilə dingəm mesi tı me kadi-me tı ləsi.

³ E be mba kadi dəw madı dansi tı iyə rəne adi kəj kı basine isi ingəi kin dum dəe al. Tədə səi je wa ığəri majı kadi e ne kı səbi dəje kadi a ra-je.

⁴ Dəkagilo kı ndə kı je-n səsi bəy, j-əl səsi j-e ne dije a indəi kəmje ndoo, ningə e nee ka kin e isi ra ne kin, adi e ne kı ığəri majı.

⁵ E mbata kin e, tə ka kı m-ası kadi m-ore mem, m-nginə biti al, m-ilə Timote kı rəsi tı

²:2 Knjk 16.19-24; 17.1-9 ¹⁴:14 Knjk 17.5-6 ¹⁵:15 Knjk 9.23-29; 13.45, 50; 14.2, 5, 19; 17.5, 13; 18.12 ³:1 Knjk 17.15-16

kadi dəj̄i ta də kadi-me t̄ ləsi oo. M-fəl kadi su ədi səsi, adi kō ləje təl nē ki kare rəje t̄.

6 Ningə ki 6asine kin, Timote təl rəsi t̄ re t̄ee rəje t̄ ne[☆], a adi-je Poy Ta ki Maji ngay ɔji də kadi-me ləsi ki ndigi-naa kī to dansi t̄ adi j-o. Timote əl-je təki mesi to dəje t̄ maji ngay kī ndə je pəti, taa əl-je bəy kadi indigi ngay kadi oi-je təki je ka j-isı sangi ngay kadi j-o-n səsi ka kin be t̄.

7 Lo kin t̄ ngakom je, me ndingə rə je t̄, ki me kō je t̄ ləje pəti, j-ingə təgi rəsi t̄ ki takul kadi-me ləsi.

8 Ki 6asine kin, ji təl j-ingə təgi kisi kəm, tədə uwəi təgisi ba me kində rə naa t̄ ki Babə.

9 Ji gər nē wa kī kadi ji ra taa kadi ji ra-n oyo Luwə ngay mbata t̄ ləsi, ɔji də rənəl kī adi j-ingə ta kəm Luwə t̄ kin, al.

10 Kondə ki kada, j-isı ji dəj̄i Luwə kī rətije kadi adi-je ta rəbi adi ji təl j-o-n səsi, a kadi ji təl-n ta nē ki du səsi me kadi-me t̄ ləsi t̄.

11 Kadi Luwə ki Bawje a wa, a i ki Babə ləje Jəju Kirisi, təei ta rəbi ki kaw rəsi adi-je.

12 Ningə kadi Babə ra adi ndigi-naa kī to dansi t̄, ki ndigi kī isi indigi dije pəti kin aw kī kate kate, to tə ndigi kī je j-isı ji ndigi səsi kin be t̄.

13 Taa kadi Luwə adi səsi təgi ngəmesi t̄, kadi ndə ki Babə Jəju a re ki dije ləne 6a, kadi ayi njay, ta goto dəsi t̄ noq Luwə t̄ ki Bawje.

4

Pa njiyə ki nəl Luwə

1 NGakom je, də ndəgi ta je t̄, ji ndo səsi pa njiyə ki kadi injiyəi kadi nəl Luwə, ningə e pa njiyə ka kin t̄ a isi injiyəi, nə ji təl ji dəj̄i səsi bəy, taa j-ilə dingəm mesi t̄ me t̄ Babə Jəju, kadi irai adi maji kī də made t̄ bəy.

2 Səi, igəri nē ndo kī j-rə Babə Jəju t̄ ki j-adı səsi kin maji.

3 Nē ki Luwə ndigi rəsi t̄, e ta kadi ayi rəsi njay, ɔgi rəsi sangi-naa kaya t̄.

4 Kadi dəw kī ra dansi t̄, gər lo kisi kī dəne ki go rəbi ki ay njay, ki adi kəsi-gon,

5 ki kanji kadi ngur darə aw sie adi ra ko nē ki dije ki gəri Luwə al isi rai kin.

6 Ki ɔji də lo kin, kadi dəw madı ra majal ki ngokone a se kadi əde al, tədə dije ki njé ra

nē ki be kin, bəe a uwə-de kī rə Babə t̄, adi j-əl səsi kəte, a ji təl j-əl bəy ngata.

7 Tədə Luwə bar-je kadi j-ayi njay, bī bar-je mba kadi ji sangi-naa kaya t̄ al.

8 E be a, dəw kī ɔsi nē ndo kin ngərəngi, e dəw a ɔse ngərəngi əl, nə e Luwə a ɔse ngərəngi. Luwə wa kī nje kadi səsi NDilne kin.

9 Ki ɔji də ndigi kī kadi ngakonaa je ndigi-naa, awi kī ndoo kadi ji ndangı makitibı də t̄ ji-adı səsi al, tədə səi je wa, Luwə ɔji səsi rəbi ndigi-naa dansi t̄ yo kī ne adi ığəri.

10 Ningə e ka tə a isi ɔji kī rə ngakoje je t̄ pəti kī dənangı Masəduwan t̄ ki tae ba kin[☆], nə ngakom je, j-ilə dingəm mesi t̄ kadi irai adi maji kī də made t̄ wa bəy.

11 Kadi nē ki uwə mesi ngay, e kisi ki naa ki lapiya, kadi dəw kī ra dansi t̄ ore kəmne də kilə je t̄ ləne, ningə kadi irai kilə kī jisi səi je wa a ığəi nē.

12 Lo kin t̄, dije kī əi njé kadi-me je al, a piti səsi me kilə rasi t̄, ningə a awi kī ndoo nē madı kī to rəsi ji dəw madı t̄ al t̄.

NJé koy je ki njé kisi kəm je ndə təl Babə t̄

13 NGakom je, ji ndigi kadi isi day də ta t̄ ki də njé koy je t̄ al. Kadi isi day, indingəi rəsi t̄ ndəgi dije kī awi kī nē kində me də t̄ al kin al.

14 Tə ka ki j-adı-n meje kadi Jəju oy, a i lo koy t̄ ka kin a, j-adı meje kadi njé kī oyi me kində rə naa t̄ ki Jəju, Luwə a un-de lo koy t̄ ki Jəju.

15 Ningə ta ki kadi j-əl səsi a to kin, e ta lə Babə. J-əi ki j-a j-isı kəm ba ndə təl Babə t̄, j-a j-aw dərə t̄ noq njé kī oyi t̄ al.

16 Tədə lokı ndu nje kun də malayka je, ki ndu təbi lə Luwə a 6a 6a, Babə wa a i dərə t̄ taa re, ningə dije kī adi mede Kirisi kī oyi, a ii lo koy t̄ kəte,

17 nga ningə go t̄ 6a, j-əi ki j-isı kī dəje taa bəy, Luwə a ɔy-je naa t̄ səde me kil ndi t̄, kadi j-ingə Babə me nəl t̄, ngadan lo t̄. Lo kin t̄, j-a j-isı naa t̄ ki Babə kī ndə je ndə je[☆].

18 Maji kadi iləi dingəm me-naa t̄ yo je kī ne je kī ta je kin.

5

Kisi də nja t̄ ngina-n ndə təl Babə

[☆] 3:6 Knjk 18.5 [☆] 4:10 2Kor 1.16 [☆] 4:17 1Kor 15.51-52

¹ NGakom je, kí ɔjí dō dō kadi kí dökagilo kí kadi nē je kin a rai nē, awi kí ndoo kadi jí ndangi makitibi dō tí j-adí səsi al.

² Səi je wa igəri maji ngay kadi ndo lə Babə a re tə nje bogi kí a re bogi tí kondə kin be.

³ Loki dije a əli əi nə: «Lapiya to ngata, jí iši maji ngata!» kin 6a, e a tuji a tée ibə-de nangi busi, təki ndoo ki a ra-n dəne kí nje səm kin be. Ningə dəw kí a ası kadi tée ay ta nē tí kin goto.

⁴ Nə səi kí səi ngakom je, iši me til tí 6a nē kin a ibə-n səsi nangi busi tə nje bogi kí a re be al.

⁵ Tadə pəti, səi ngan je kí me kunji tí, səi ngan je kí kada. J-əi dije lə lo kí kondə al ním, j-əi dije lə til al ním tó.

⁶ Ə adi ji toi 6i tə ndəgi dije be al, adi j-iši kəm, j-adí kəmje aa.

⁷ NJé to 6i je, toi 6i kondə, a njé kəy kasi je, kasi ra-de kondə tó.

⁸ Nə j-əi kí j-əi dije lə lo kí kada, səbi kadi j-əi njé kəm-kaa je. Adi j-uni kadi-me əi kí ndigi-naa tə nda də bədije, a kində me də kají tí tə jəgi taa nē katı dəjə tí tó.

⁹ Tadə Luwə 6ar-je mba kadi wongi lie iñdə-je al, nə mba kadi j-ingəi kají kí go rəbi lə Babə ləje Jəju Kirisi.

¹⁰ Kirisi kí oy mbata tí ləje, mba kadi re j-iši kəm ba, a se j-oy ka, jí təl j-iñdə 6e naa tí sie.

¹¹ E mbata kin ə, maji kadi iləi dingəm me-naa tí je, irai kí naa je kadi itəgi me kadi-me tí ləsi, kí yo je kí ne je, təki iši irai ngata kin be.

Ta kəjí kí dəbəy tí kí kuwəji-naa

¹² NGakom je, jí dəjí səsi kadi oi to dije kí iši rai kılə dansi tí, adi e njé kí iši iñdəi kəmde gosi tí kí go ndu Babə tí, iši ndəji səsi kin.

¹³ Maji kadi itəji-de ge kí igei ta ləde kí taga wangí kí ndigi-naa adi-de gəri, mbata kılə kí iši rai. Maji kadi iši kí naa kí lapiya dansi tí.

¹⁴ NGakom je, jí dəjí səsi kadi iñdəri mbi dije kí iši njiyəi biriri, iləi dingəm me njé kí mede tuji tí, əsi gin njé kí təgide goto, a iši də tí kí dije pəti.

¹⁵ Kadi oi maji, kadi dəw madi iğə kırə majal kí made ra sie kí majal al, nə kadi adi kəmsi e go maji kí ra tí kí ndo je pəti. Irai maji kí naa dansi tí səi je wa ním, kí rə dije tí pəti ním tó.

¹⁶ Adi rəsi nəl səsi kí ndo je pəti,

¹⁷ əli ta kí Luwə kí kanji kiyə tae,

¹⁸ irai-e oyo me nē je tí pəti. E kin ə e nē kí Luwə ge rəsi tí, səi kí iñdəi rəsi naa tí kí Jəju Kirisi.

¹⁹ Ningə maji kadi, NDil Luwə kí iši mesi tí kin, əgi-e al, kadi ər səsi ta rəbi,

²⁰ taa ta kí njé kəl ta je kí ta Luwə tí əli ka, kadi ikidi al tó.

²¹ Nə kadi iñdəi manji nē je pəti, 6a uni kí maji dan tí.

²² Ogi rəsi ra majal je kí dangi dangi.

²³ Maji kadi Luwə wa kí nje kadi dije lapiya, ər səsi kí tae ba, iñdə səsi ta dangi mbata tí lie. Ningə kadi ngəm ndilsı, kí rəsi, kí darəsi, kadi ndo təl Babə Jəju Kirisi tí ə, awi kí ta dəsi tí al.

²⁴ Luwə kí 6ar səsi a də njane tí, adi e e wa bəy ə a ra nē je kin.

²⁵ NGakom je, əli ta kí Luwə mbata tí ləje.

²⁶ Uwəi ji ngakoje je pəti kí kuwə-naa kí rə tí rututu.

²⁷ M-dəjí səsi me tə Babə Jəju Kirisi tí, kadi itidəi makitibi kin mbi ngakoje je tí pəti.

²⁸ Ningə kadi me-maji lə Babə Jəju Kirisi e naa tí səsi pəti tó. Amen!

Makitibî kî ko joo kî Pol ndangî adî Təsalonîkî je

*Ta kî dô makitibî tî kî ko joo kî Pol ndangî
adî Təsalonîkî je*

Me makitibi ti kî ko joo kî Pol ndangî adî njé kaw-naa ki Təsalonîkî ti kin, tâl re dô ta ti kare kî e tâl kî Kirisi a tâl tâ re me tâba ti ka kin bây. Tadô ta kin nay kî lo tilâ njé kaw-naa je naa ti bây. Dîje madî əli əi nê Kirisi re ngata (2.2), ningâ njé kî nungî əli əi nê dâbey ndô e basi, adî kawi jide isi be par, mbati ra kilâ (3.6-9). E be ə, Pol ndangî makitibî kî ko joo kin adî-de kadi ər-n nê kî go râbe ti al kî isi njiyâ dôde ti, isi tilâ-de naa ti kin, kô.

NJe kaw kilâ Pol îlê ngirâ makitibî kî ndangî kin kî oyo kî ra Luwâ əji-n dô kadi-me, kî ndigi-naa lâ njé ndole go Kirisi kî to kî taga, taa dâjî Luwâ kadi adî-de kuwâ tâgi ba me kilâ ti kî adî rôde kî mbae kin tâ (1.1-12). Go ta ti kin 6a, Pol re dô kô ta ti wa kî ndangî-n makitibî kî e tâl Kirisi kî a tâl re me tâba ti. Pol əl tâki Kirisi a tâl re kate no dâw madî ti kî ndejî ta kî e «nje majal» kin, əl. E kî a oy dije kadi îlê-n rô dije lâ Luwâ, taa a îndë gunë ya Kirisi ti tâ (2.1-12). Əji-n dô rô kî a re kin, majî ngay kadi njé kaw-naa lâ Kirisi ai dô njade ti me kadi-me ti, ningâ kadi iyâti ta kâl ta kî Luwâ al tâ (2.13-3.5). Wongî ra Pol dô dije ti kî njé daw, kî uni gîrâ dô dâbey ndô ti kî e basi, mbatii ra kilâ kin. Pol tâjî-de majî lâ kilâ kî ra kî a ra kadi dâw tâl nê kî koy dô dâw madine ti al (3.6-15), 6a tâl ta makitibî lene ki njangi dô tâ, ta kuwâ ji-naa tâ (3.16-18).

Ta kî bo ngay kî Pol əl ə nê: «Re dâw madî ge ra kilâ al 6a, kadi uso nê al tâ» kin, îlê jîne kâm dije ti kî njé kör nun nê je naa ti al, adî əi nê dâbey ndô e basi, ningâ mbati ra kilâ kî e nê kî Luwâ adî dâw kadi ra kî ndô je pâtî kî isi-n kî dâne taa kin.

Kuwâ ji-naa

¹ Mi Pol, naa ti kî Silasi əi kî Timote, ə ji ndangî makitibî kin j-adî sâi njé kaw-naa je lâ Luwâ kî Bawje, əi kî Babé lâje Jâju Kirisi, kî isi Təsalonîkî ti¹⁸.

² Kadi me-majî kî lapiya lâ Luwâ kî Bawje əi kî Babé lâje Jâju Kirisi e naa ti sâsi.

Ta kî gangî kî a re ndô tâl Jâju ti

³ NGakom je, sôbî kadi ji ra oyo Luwâ kî dôkagilo je pâtî kî mbata lâsi. Ningâ e go râbe ti kadi ji ra be mbata kadi-me lâsi aw kete kî tâgine ngay, taa sâi pâtî, ndigi-naa kî dansi ti ka jî kî dô made ti dô made ti tâ.

⁴ Ningâ, e mbata kin ə, j-un sâsi j-isî j-indâ-n guje kî rô ndegi njé kaw-naa je ti lâ Luwâ, əji-n dô kuwâ tâgi ba kî kadi-me lâsi me kindâ kâm-ndoo ti kî me kô ti kî têş dösi ti.

⁵ Kô je kin tâjî kadi Luwâ e nje gangî ta kî dana, ningâ a tâjî kadi sâi dije kî asi ta kadi oi bekô lâ Luwâ kî isi ingâi koe kin tâ.

⁶ Tâki rôjeti, Luwâ e dâw kî dana, adî a adî kô dije kî njé kadi sâsi kô kin tâ,

⁷ ningâ sâi kî adî sâsi kô, a ingâi lo kör kâe sâje, lokî Babé Jâju a têş dârâ høy tâ re kî malayka je lâne kî njé tâgi.

⁸ A re me por ti kî o bilingi bilingi mba kadi adî kô dije kî gori Luwâ al, kî dije kî njé mbati Poy Ta kî Majî lie, e kî e Babé lâje Jâju.

⁹ Kô kî a ingâ-de, e tujî kî dâbeyye goto. A əi sây ngay ta kâm Babé ti, kî gidi tâba ti lie,

¹⁰ lokî a re ndœe ti kin kadi dije lie îlî tâjî dâe ti, kadi dije pâtî kî a adî-e mede pitie. NGa ningâ, sâi ka a sâi dande ti noq tâ, mbata sâi itaai naji kî ma kî ji ma dansi ti.

¹¹ E mbata kin ə, j-isî j-əl ta kî Luwâ kî ndô je pâtî mbata ti lâsi, kadi Luwâ oo sâsi ta dije kî asi ta kilâ kî bar sâsi kî mbae. Kadi Luwâ ra sâsi kî tâgine kadi ndigi ra majî kî to mesi ti kin tâl tane majî ə kadi kadi-me lâsi isi kâm ba tâ.

¹² Lo kin ti, a îlî tâjî dô Babé Jâju ti, ningâ e a îlê tâjî dösi ti tâ, kî go me-majî ti lâ Luwâ lâje əi sie, e Babé Jâju Kirisi.

2

Nê kî a ra nê kate no re Babé ti

¹ NGakom je, kî əji dô re lâ Babé Jâju Kirisi, kî dâje kî a əsi-naa röe ti, nê kî ji dâjî sâsi ə to kin:

² lokî dâw madî a əl sâsi ta ə nê e ta kî jî rô Luwâ ti, ə se a əl sâsi ə nê e ta ə se makitibî kî jî röje ti ə nê: ndô lâ Babé re ngata ə, adî ta kin yâtî dösi al nim, adî ra sâsi bâl al nim tâ.

³ Adi dəw madi ədi səsi ki go rəbi madi al. Səbi kadi tə rə Luwə, ki e tə rə ki dəbəy tə kin dəe təe, taa dəw ki nje tə rə Luwə ki e dəw ki tuji səbi dəe kin ka, dəe təe taga bəy tə taa ndə kin a re.

⁴ Dəw ki nje tə rə kin a j kadi rə ki nə je pətə ki tə Luwə 6a də ti, ə se nə ki dije isi əsi məkəside nangı noe tə. Dəw kin a aw bəti kadi isi me kəy tə lə Luwə, a ə nə ne wa ə ne Luwə.

⁵ M-gər kadi mesi a ole də ti təki ndə ki min səsi naa tə bəy kin, m-əl səsi ta kin ngata.

⁶ NGa ningə, ki basine kin, igəri nə ki uwə dəw ki nje tə rə Luwə ka kin nangı kadi tə dəkagiloe bəy taa a təe ki dəne taga.

⁷ Tadə təgi ki majal ki nje tə rə Luwə isi ra kılə ne lo bəyə tə, nə nay kadi dəw ki uwə nje tə rə kin nangı iyə rəbi ade bəy taa,

⁸ nje tə rə a təe ki dəne taga. Ningə lo kin tə, Babə Jəju a to kəə ki tane tə tuje-n kə, a təl-e nə ki kə kare tə ki təgi ki a re-n.

⁹ Ki əjə də nje tə rə Luwə, e a re ki təgi lə *Sata, a təe ki təgi je ki dangı dangı, a ra nə kəjə je, ki nə mbəli je ki ngom.

¹⁰ A ra nə je ki go rəbe tə al ki dangı dangı mba kədi-n kəm dije ki kadi a awi tuji tə. Diye ki kadi a awi tuji tə mbata mbati taa nə ki rəjeti, mbati ndigi nə ki rəjeti ki kadi a ajide.

¹¹ E mbata kin ə, Luwə ilə ki təgi ki kadi ur səde wale, kadi adi mede nə ra ki ngom.

¹² Lo kin tə, ta ki gangı a əsi də dije tə pətə ki mbati taa ta ki rəjeti, ə ooi maji rəde me nə ra ki dana al tə yo kin.

Kuwə təgi ba me kadi-me ti

¹³ NGakom je ki njé ndigi lə Babə, ki əjə dəje, səbi kadi jə nay ki lo ra oyo Luwə tə ki mbata ləsi, mbata Luwə mbəti səsi lo kılə ngire tə nu mba kadi ingəi kajı ki rəbi lə NDil ki təl-je dije tə lə Luwə nəm, ki rəbi lə kadi-me ta ki rəjeti nəm tə.

¹⁴ E mbata nə kin ə Luwə 6ar-n səsi ki rəbi lə Poy Ta ki Maji ki j-ilə səsi mbəe, kadi ingəi kəsi-gon lə Babə ləje Jəju Kırısı.

¹⁵ E be ə, ngakom je, maji kadi ai də njası tə, ə kadi ingəmi nə ndo ki jə ndo səsi ki taje ə se ki makitibi ki jə ndangi j-adı səsi kin dəsi tə maji.

¹⁶ Maji kadi Babə ləje Jəju Kırısı ə wa əi ki Luwə ki Bawje, ki ndigi-je, ə adı-je me-səl ki

dəbəye goto, ki kində me də ti ki maji, ki go rəbi me-majı lie kin,

¹⁷ səl mesi, ə kadi adı səsi təgi kadi irai maji me nə je tə pətə ki isi irai ki me ta je tə pətə ki isi əli.

3

Əli ta ki Luwə mbata tə ləje

¹ NGakom je, ki kadi jə təl-n tae, jə dəjə səsi kadi əli ta ki Luwə mbata tə ləje, kadi ta lə Babə sane aw law law kə lo je pətə, ə kadi ingə kəsi-gon təki ingə-n rəsi tə kin be tə.

² Əli ta ki Luwə bəy tə kadi taa-je ilə-je taa ji dije tə ki majal ki njé me ndul. Tadə e dije pətə 6a awi ki kadi-me, al.

³ Ningə Babə e dəw ki a də ndune tə, adi a adı səsi togı nəm, a ngəm nje majal dəsi tə nəm.

⁴ Je jə taa mesi, me tə Babə tə kadi isi rai nə ki jə dəjə səsi kadi irai, ningə isi ta tə isi irai ki kəte bəy tə.

⁵ Maji kadi Babə adı mesi e ki də ndigi Luwə tə nəm ki də kuwə təgi ba tə ki Kırısı adı səsi kin nəm tə.

Səbi kadi dəw ki ra ra kilə

⁶ NGakom je, jə dəjə səsi me tə Babə tə kadi əsi rəsi ngərəngi, kadi ngakoje je tə pətə ki isi njiyəi galala, təli rəde go nə ndo tə ki jə ndo səsi kin, al.

⁷ Səi igəri rəbi ki kadi indaji-je maji. Jə njiyə dansi tə tə njé dabı je al.

⁸ Dəw madi ki jə dəje kadi adı-je nə kusoje goto. Kondə ki kada, jə ra kılə me ko tə ki me ko rəgəgo tə, kadi je nə ki oy də dəw madi tə dansi tə al.

⁹ Təki rəjeti, e nə ki səbi kadi j-ingə rəsi tə ə wa, 6i səbi 6a səbi dəje al, al. Nə jə ra be mba kadi je nə ndajı ki rəsi tə.

¹⁰ Jə gər kadi lokı je dansi tə, j-adı səsi ndu kin, j-ə nə: re dəw madi ge ra kılə al 6a, kadi uso nə al tə.

¹¹ NGa ningə j-o kadi dije madi dansi tə isi njiyəi galala, mbati ra kılə, ə ai ka kində rəde me nə je tə lə madide je yo.

¹² Ko dijee kin, jə dəjə-de, ə j-adı-de ta kəjı me tə Babə Jəju Kırısı tə kadi tə rəde, rai kılə təki dije isi rai, kadi ingəi nə kuso me tə, uso.

¹³ Ningə ki əjə dəsi, ngakom je, kadi əi al ta ra maji tə.

¹⁴ Re dəw madi mbati təl rəne go ndu je tə ki j-adı səsi me makitibi tə kin 6a, maji kadi

oi dəwe kín maji, ə kadı dəw madı tə̄e kade
tí al, adı rəe səl-e.

¹⁵ NGa ningə, kadı oi-e tə nje bə̄ ləsi al, nə
kadı ındəji-e tə ngokəsi.

Ta je ki dəbəy ti

¹⁶ M-dəjì kadı Babə ki nje lapiya, e wa adı
səsi lapiya ki dəkagilo je pəti, ki go rəbi je ki
dangi dangi. Ningə kadı Babə e naa tí səsi
pəti.

¹⁷ Ta kuwə ji-naa kin, e mi Pol ə wa ə m-
dangi ki jim. E be ə m-iş i m-ındə-n jim gin
makitibi je tí ləm pəti; e nə ndangi ləm mi
wa.

¹⁸ Kadı me-majı lə Babə Jəju Kırısı e naa tí
səsi pəti. Amen!

Makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Timote

*Ta ki də makitibi ti ki dəsay ki Pol ndangi
adi Timote*

Makitibi kin e makitibi ki dəsay ki Pol ndangi adi Timote, loki Timote e-n də njé kaw-naa je ti ki Epəji. A ndangi makitibi kin go dangay ti ki dəsay ki ra me 6e ti ki Rom. Timote e ngon ki koe e Jipi a bawe e Girəki tə. Kə Timote təl njé kun go Kirisi, adi Timote ka təl njé kun go Kirisi tə. NGa ningə, e kaw mba ti lə Pol ki kə joo ki aw mba kılə mbə Poy Ta ki Maji lə Kirisi kin a ingəi-naa ki Timote dəsay me 6e ti ki Lisitir, dənangi Aji ti ki du (6one kin bari-e Turki) (Knjk 16.1-3). Go kingə-naa ti lade wa ki ingəi-naa kin 6a, Timote təl ki kare dan madi-kılə Pol je ti ki njé njiyə sie. Lo je ngay ki Pol aw ti, Timote e sie naa ti naa ti. Ki madi je, Pol iye ngədi ki əji də njé kaw-naa je ki lo je ti ki dangi dangi jie ti. E be a, təe re-n nja ngay me makitibi ti lə NJé kaw kılə je (17.14-15; 18.5; 19.22) a se me makitibi je ti ki Pol ndangi (1Kor 4.17; 16.10-11; Plp 2.19-24; 1Təsa 3.2-6). Makitibi je ki joo ki Pol ndangi adi Timote tə, e ki ndangi adi Titi tə kin, bari-de «makitibi lə 6əə kılə je», mbata aí makitibi je ki əji rəbi ra kılə 6əə lə Luwə, a se rəbi kər no njé kaw-naa je maji ngay.

Makitibi ki dəsay kin əl ta də ne je ti mitə: Nə ki dəsay, me makitibi ti kin, Pol ndər mbi njé kaw-naa je də ne ndo ti ki ngom nım, də pole ne ndo lə Jipi je ki ya njé gər Luwə al, naa ti ki ne ndo lə Kirisi.

Nə ki kə joo, makitibi kin tojı rəbi ra kaw-naa nım, kində kəm go njé kaw-naa je ti kadi njiyəi maji nım, njiyə lə njé kər no njé kaw-naa je nım tə.

Ta təl ta ti, Pol adi ta kəjı Timote əji də kılə 6əə ki Luwə ilə jie ti, taa ade gosi ki kadi gər-n lo kində kəmne go bəti je ti ki dangi dangi ki toi dan njé kaw-naa je ti. Nə ki bo ngay, səbi kadi Timote e 6əə kılə ki maji lə Jəju Kirisi (4.6).

Makitibi ki Pol ndangi adi Timote kin, dəjì njé kaw-naa je ki njé kər node je kadi rəi rə ki rəjeti ki ngire e də kılə tojı ti, ki kəsəi məkəsəi nangı no Jəju Kirisi ti ki e nje taa dəje ji majal ti (2.3-6).

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kılə lə Jəju Kirisi ki go ndigi ti lə Luwə ki NJe kajı-je, taa ki go ndigi ti lə Jəju Kirisi ki e ne kində me də ti ləje.

² Ə m-ndangi makitibi kin m-ilə-n m-adi j Timote² ki j ngonm ki rəjeti. I ngonm ki rəjeti ki go rəbi kadi-me ki adi mei Jəju Kirisi. M-uwə ji, ningə kadi me-majı ki koo kəm-tondoor ki kisi-maje lə Bawje Luwə aí ki Babə ləje Jəju Kirisi e səi naa ti.

Ta də ne ndo ti ki ngom

³ Təki ndə ki m-əli, loki m-un ta rəbi ki dənangi Masəduwan ti³, isi 6e bo Epəji ti noq⁴. Isi ti noq mba kadi ındər mbi dije madi ki njé ndo ne je ki ngom, kadi tai kəə ta ti.

⁴ Kadi ko dije ka kin tai kəə ta su je ti ki kidə ki kər gin nojı⁵ ki gine gangı al, tədə lo təl ta ne je kin pətə e gaki-naa par. A ra səje maji də kılə ti ki Luwə ilə jije ti, ki go rəbi kadi-me kin al.

⁵ NDər mbi kin a re ki ndigi-naa ki ngame ti ki ay njay njay, ki me ki maji ki uwə dəw ki ta al, ki kadi-me ki rəjeti tə.

⁶ Dije madi mbati go rəbi ta kəjı ki maji ki nə a təli nayı-naa ta ta ki maji ti ki ndae goto.

⁷ Rai rəde njé ndo dije ndu-kun ti lə Luwə, nə təki rəjeti, aí je wa ka gəri me ta ki isi əli al nım, taa gəri gin ne ndo ki isi ndoi ki təgide kin al nım tə.

⁸ Ji gər kadi ndu-kun lə Luwə e ndu-kun ki maji loki dəw gər lo ra-n kılə ki go rəbe ti.

⁹ Maji kadi ji gəri ta kin maji: E dije ki njé ra ne ki dana a ndu-kun re mbata ləde al, nə re mbata lə njé kadi dije kə, ki njé ta rə je, ki njé mbati Luwə, ki njé ra majal je, ki dije ki njé ra ne ki nəl Luwə al, ki njé ki ooi tə Luwə tə ne ki ay njay al, ki njé təl bawde je ki kəde je. Re mba njé təl dije,

¹⁰ njé ra kaya je, ki dingəm je ki njé sangi-naa, ki njé gati ki dije 6əə ti, ki njé ngom je, ki dije ki njé təti ta je. Re ki mbata lə dije pətə ki njé ra ne ki osi ta ne ndo ki rəjeti lə Luwə.

²:2 Knjk 16.1 ³:3 2Kor 1.16 ⁴:3 2Kor 1.8 ⁵:4 Kilə ngirə ne je 4-5; 9-11

11 Né ndo kín e ki go poy ta ti ki mají ki Luwə ïlə jim ti. E Poy Ta ki Mají ki tɔjí tɔba lə Luwə ki njé mají.

Me-mají lə Luwə mbata lə Pol

12 M-ra oyo Babé Jəju Kirisi ki adi-m tɔgi kadi m-ra-n kılə lie. M-ra-e oyo mbata koo ki oo adi masi naki e ïlə kılə kin jim ti.

13 Mi ki kate mi njé kəl ta ki mal də tə Luwə ti, mi njé kadi kɔ̄ dije lie, ki njé taje. Nə Luwə, oo kəm-to-ndoo ləm, tadə m-ra né je kin pəti ki go gər-e ti al. M-ra-de tadə m-adi mem al¹³.

14 Babé ləje, ki go me-mají ti lie ki to mbar mbar ki mbata ləm adi-m kadi-me ki ndigi-naa ki go rəbi kində rə naa ti ki Jəju Kirisi.

15 Ta kín e ta ki rɔjeti ki mají kadi dije pəti taai ki me ki kare ba. Jəju Kirisi re dənangi ti mba kají njé ra majal je. NJé ra majal je kin, mi majal ləm itə-de pəti.

16 Nə Luwə oo kəm-to-ndoo ləm. Ra be kadi Jəju Kirisi tɔjí kisi də ti lie səm, mi ki majal ləm itə dije pəti. MBata kadi e né ndaji lə dije ki a adi-e mede kadi ingəi kají ki to biti ki nō ti.

17 Kadi tɔjí ki tɔba e
Lə NGar ki njé kisi ki dəkagilo ki dəkagilo,
Lə Luwə ki njé koy al,
Lə Luwə ki dum koo ki kəm,
Lə Luwə ki e karne ba e Luwə. Amen.*

Pol iłə dingəm me Timote ti

18 NGonm Timote, ta kɔjí ki m-adi e to kin: Ki go ta je ti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti eli dəi ti kate, m-ndigi kadi uwə ta je kin səm, irɔ-n rə ki mají.

19 Irɔ rə ki mají, ki kadi-me ki mají ki uwə dəw ki ta al. Dije madi mbati kadi mede uwə-de ki ta, adi kadi-me ləde tuji.

20 Dan dije ti kin, Iməne e i ki Aləgijandır e i ti nōq. M-ılə Iməne¹⁴ e i ki Aləgijandır¹⁵ ji Satə ti, kadi ndoi kəl ta ki mal də Luwə ti al ngata.

2

Né ndo ki də kəl ta ti ki Luwə

1 Kəte nō ne je ti pəti, m-ndəjí kadi dije koyi né Luwə, kadi eli sie ta, kadi noi dəe ti, kadi rai-e oyo ki mbata lə dije pəti.

* 1:13 Knjk 8.3; 9.4-5 * 1:17 Amen e ta Ebirə ki kör me nə e rɔjeti, kadi e be! * 1:20 2Tim 2.17 * 1:20 2Tim 4.14
* 2:8 Tęę ki taga 9.29; 1 NGar je 8.22 * 2:14 Kilə ngirə né je 2.7-22; 3.1-6

2 Mají kadi eli ta ki Luwə ki mbata lə ngar je, ki njé kɔ̄be je pəti, kadi j-isi mají jəke me be ti, me bəl Luwə ti, ki buki-naa ti.

3 E kin e ne ki mají ki nal Luwə ləje ki NJe kají-je.

4 Tadə Luwə ləje ge kadi dije pəti ingəi kají e teej me gər ta ti ki rɔjeti.

5 Təki rɔjeti Luwə e kare ba, taa NJe ka mbo dije ti ki Luwə e kare ba tə. E dəw ki bari-e Jəju Kirisi.

6 E ki re adi rəne koy ti mba kadi gangi-n də dije pəti. E kin e nají ki ma ki Jəju ma də gangi lo ti ki Luwə ɔjí.

7 E ki mbata kin e, Luwə ində-m njé kılə mbə ki njé kaw kılə. Ta ki m-əl kin e ta ki rɔjeti bi e ta ngom al. Luwə ində-m mba kadi mi njé ndo ta ki ɔjí də kadi-me ki ta ki rɔjeti gin dije ki dangi dangi ki e i *Jipi je al.

Ta ki ɔjí də dingəm je ki dəne je me kay kaw-naa ti

8 E be e, m-ndigi kadi dingəm je eli ta ki Luwə ki lo je pəti ki ji ki koy taa¹⁶ ki me ki ay njay, ki kanjí ra wongi ki kanjí gaki.

9 Be tə e, mají kadi dəne je ka kibí kode e ki go rəbi ti ki dana, kadi tuji me dəw al, ki ki ndəjí ta al. Ningə kadi də ki ra ki ndəjí ta, or ki gate e ngay, mədi ki gate e ngay, ki kibí ki gate e ngay, e né su rə ləde al.

10 Nə kadi sui rɔde ki kılə ra je ki mají ki tɔjí kadi e i dəne je ki njé ra kılə bəə lə Luwə yo taa.

11 Dəkagilo né ndo ti lə Luwə, mají kadi dəne isi jəke oo də né ndo ki kanjí kəl ta, ki kılə də gin təgi ti.

12 Bəi taa, madi ta rəbi dəne kadi ndo né dingəm al n̄im, kadi aw ki təgi dəe al n̄im, nə kadi isi jəke ki kanjí kəl ta.

13 MBata Adam e Luwə ra-e kəte bəy taa ra Ebi.

14 E Adam e su əde al, nə e dəne e su əde adi al do ndu Luwə¹⁷.

15 Be ka, dəne a ají ki go rəbi lə ngon ki koji, təki re uwə təgine ba me kadi-me ti, me ndigi-naa ti, ki me kay njay ti, ki hal ki ndəjí ta al.

3

Njé kör nō njé kaw-naa je

¹ Ta kī m-aw tē m-al kam e ta kī rōjeti: Re dēw mādi sangi kadi n-ōr nō njé kaw-naa je ningə, e kilə kī maji ə ndigi ra.

² Ningə sōbi kadi dēw kī nje kōr nō njé kaw-naa je e dēw kī ta goto dōe tī, e ngaw dāne kī kare ba, e dēw kī nje kuwə rōne gīn tōgine tī, e dēw kī nje gosi ta, e nje ra nē kī go rābe tī, e dēw kī nje ra mba, ta sōbi kadi e dēw kī asi ndo nē dīje tō.

³ Sōbi kadi e gō kasi al nīm, e dēw kī nje tōrō al nīm, nē e dēw kī sōl lōm lōm, dēw kī nje ge kōl al. Taa kadi e nje ra ta la al tō.

⁴ Sōbi kadi e dēw kī asi kində kēmne go me kāy tī lāne, ningə kadi ra adi nganne je əi njé tēl rōde go ta tī kī njé buki-naa tī.

⁵ Tadō re dēw asi kində kēmne go me kāy tī lāne al ə, ra ban ə a ində kēmne maji go njé kaw-naa je tī ə?

⁶ Sōbi kadi e nje kadi-me kī sigi al, nē tē kōjī rō aw sie adi osi me ta kī gangi tī tēkī su osi-n me tī be.

⁷ Sōbi kadi dīje kī njé kadi-me je al ka, əli ta kī maji dōe tī, mba kadi tēl nē kidi al, ta kadi osi me gum tī lē su al tō.

Diyakir je

⁸ *Diyakir je ka, sōbi kadi əi dīje kī njé ra nē kī rōjeti, sōbi kadi əi dīje kī njé kēl ta mīndide joo al. A əi gō kasi je al, taa a əi njé ra ta nē kīngə kī go rābe tī al, al tō.

⁹ Sōbi kadi ngəmi ta lē Luwə ki tēkī kī dōe me kadi-me tī kīn kī ngāme kī ay njay kanjī kuwə-de kī ta.

¹⁰ Kōte nō kilə tī, sōbi kadi nai-de oi taa. Go na koo tī, re nē kī ilə bāngirə node tī goto ningə, asi kadi rāi kilə diyakir kare.

¹¹ Dāne je kī njé ra kilə diyakir ka, sōbi kadi əi njé ra nē kī rōjeti tō. Sōbi kadi əi njé kēl dīje ta ndilde tī al, taa kadi əi dīje kī asi kuwəi rōde gīn tōgide tī tō. A əi dīje kī dana me kilə ra je tī pəti.

¹² Sōbi kadi diyakir je əi njé dāne kī kare, kadi əi dīje kī indəi kēmde go ngande je tī, kī go me kāy tī lāde maji.

¹³ MBata njé kī rai kilə diyakir maji, īngəi kōsi-gon, taa asi kadi əli ta kī tōgide dō kadi tī kī, adi mede Jēju Kirisi tō.

Nē kī Luwə tēkī kī dōe

¹⁴ M-ində mem dō tī kadi me ndō je tī kī ngay al, m-a m-aw m-īngə-i. Nē m-ndangī makitibī kīn m-ilə-n m-adi,

¹⁵ mba kadi re njam nay bāy ka, īgər-n rəbi ra kilə lē me kāy tī lē Luwə. Adi əi njé kaw-naa je lē Luwə kī nje kīsī kēm ba. Tēkī kagī ngadan kāy əi kī ngirə kāy əi tōgī kāy, be tō ə, njé kaw-naa je əi tōgī nē ndo kī rōjeti lē Luwə.

¹⁶ Nē kī Luwə tēkī kī dōe e nē kī bo ngay kī dum maji,

Adi e Jēju Kirisi kī j-adē meje.

ɔjī rōne tē dēw kī go darō tī,

Ningə, NDil Luwə bar-e dēw kī dana,

Malayka je ooi-e,

Dīje lēi mbē kī ɔjī dōe dan gīn dīje tī kī dangi dangi,

Dīje adi-e mede kī lo je pəti dōnangi tī.

Luwə un-e aw sie dōrā tī me kōsi-gon tī.

4

Ta dō njé ndo nē je tī kī ngom

¹ NDil Luwə el ta ay njay takī dōkagilo kī dōbəy tī, dīje mādi a iyi go kadi-me lāde kō, kadi oī ta lē ndil je kī ngom. Taa a taai ngirə nē ndo kī jō rō ndil je tī kī majal tō.

² NJé ndo nē je kī ngom kī njé kēdī kēm dīje kī ta kī nda tāde nē, kī mede uwā-de kī ta dō majal tī al, a ədi-dē kadi buki-de wale. NJé ndo nē kī ngom ka kīn əi dīje kī mēr ta lāde e kī tuji.

³ Ko dījee ka kīn ɔgi kadi dīje taai-naa, ta ɔgi kadi dīje usoi nē je mādi. Nē Luwə ində nē kuso je pəti mba kadi dīje kī adi-e mede kī gəri ta kī rōjeti, usoi nē je kīn kī oyo kī ra.

⁴ Kī rōjeti, nē je pəti kī Luwə rāde əi nē je kī maji. Nē kī kadi dēw mbati goto. Ke ə kadi kuso-e e kī oyo kī ra Luwə.

⁵ Tadō ta lē Luwə, kī kēl ta kī Luwə tāli nē je kīn pəti kī kay njay tī.

⁶ Loki re ɔr gīn nē je kīn kī taga adi ngakoi je ooi ningə, a i nje ra kilə bāe kī maji lē Jēju Kirisi. A ɔjī kadi jō dēw kī ul rāi kī ta je kī go ndil tī, kī nē ndo kī rōjeti kī īngə.

Pol ilə dingəm me Timote tī

⁷ Maji kadi ɔsi su je kī kīdē kī kēmē goto ngərəngi. Əi su je kī ɔsi ta ta lē Luwə. Ində dō rōi tī kadi ɔsi me bāl Luwə tī.

⁸ Kində dō rō tī mbata kīngə nē me tī, tē ngədi kī kāy je be kīn maje e nōq, nē ke ə, e ngay al. Nē ra kī go ndu Luwə tī a ra maji kī dēw me nē je tī pəti. Tadō a adi-je kajī kī dōnangi tī ne kī e kī dōrā tī.

9 Ta kin e ta ki rɔjeti ki maji kadi dije pəti taai ki me ki kare.

10 Rɔje ki j-isi j-adı ko, ki rɔ ki j-isi ji rɔi, e ki mbata meje ki j-ində də Luwə ti ki nje kisi kəm ba. E a e nje kajı dije pəti ki dənangi ti ne, ki bo tɔi, e njé ki adi mede Jəju Kiriši.

11 E kin a e nje ki kadi indəjı dije a indode tɔ.

Né ndaji mbata njé kadi-me je

12 Adi dəw madi kidi mba ke ki j basa al. Nə kadi j né ndaji mbata njé kadi-me je, me ta kəli ti, me pa njiyəi ti, me ndigi-naa ti, me kadi-me ti, ki me kay njay ti.

13 Kəte no kadi m-re m-ingə-i ti, m-ndəjı kadi ində rɔi ta tida makitibı ti lə Luwə no kosı je ti, ki ta kɔji ta ti, ki ta ndo dije ndu Luwə ti.

14 Oti kadi ikidi kadi-kare ki Luwə adi ki go me-maji ti lie kin. Adi ki go rəbi lə njé kəl ta je ki tae ti, ki əli ta dəi ti, ki go rəbi lə ngatogi je ki njé kər no njé kaw-naa je, ki indəi jide dəi ti.

15 Maji kadi ində rɔi ta kilə ti kin ira ki me ki kare ba. Fra be kadi dije ooi kaw ki kəte ləi taga ta kəmde ti.

16 M-ndəjı kadi kəmi ədi də rɔi ti j wa, taa də nə ndo ti ləi nım tɔ. Uwə tɔgi ba me ti. Re ira be ningə, a ajı rɔi j wa taa a ajı dije ki njé koo də nə ndo ləi nım tɔ.

5

Kal Timote ki rɔ njé kaw-naa je ti

1 Oti kadi indangi dəw ki tɔgi ki tɔgi ngay, nə kadi əl-e ta ki ndui ki səl tə bawi a isi əl sie ta be. Ningə ngan basa je ka, səbi kadi ira-de tə ngakoi je ki me darɔ ti be tɔ.

2 Fra ki dəne je ki tɔgi tə koji je taa ngan mandi je tə konani je be tɔ. Fra nə je kin pəti ki mər ta ki ay njay node ti.

Njé ngaw koy je

3 Maji kadi ində kəmi maji go njé ngaw koy je ti ki rɔjeti, ki dəw ki nje ra səde goto.

4 Re nje ngaw koy aw ki ngane je a se ngan kane je noq ningə, səbi kadi, ngane je a se ngan kae je ndoi nə ra ki go rəbi ti lə Luwə də nojide je ti. Səbide kadi ooi go njé koji-de je təki njé koji-de je ooi gode kəte kin be tɔ. Tadə nə ra ki be kin a nəl Luwə.

5 Nje ngaw koy ki rɔjeti, e e ki dəw ki nje ra sie goto, ki isi ki karne ba, ində mene də Luwə ti par. Dəkagilo je pəti, kondə ki kada, isi əl ta ki Luwə, dəje kadi ra səne.

6 Nə nje ngaw koy ki isi ta koo maji rəne ti me kaya ti ki ra, re a-n ki dəne ta noq ka, e dəw ki koy me ndil ti.

7 Indo-de nə je kin be, mba kadi isi ki dəde taa ki ta dəde ti al.

8 Re dəw madi oo go nojine je al, ki bo tɔy, oo go dije ki me kəy ti ləne al, e dəw ki ilə kadi-me ləne kɔ. Dəw ki gər Luwə al ka e sotı ite bəy.

9 Onoi ndangi tə nje ngaw koy ki bale asi kuti mehe al nım, taa ki taa ngaw kare ba al nım, mbo njé je ti ki njé kaw-naa je isi ooi gode.

10 Maji kadi dije gəri-e oji go kilə rae ki maji. Maji kadi e dəw ki kəte e nje koti ngan je nım, nje ra mba je nım, nje togı nja dije ki kay njay lə Luwə nım¹⁴, e nje ra ki dije ki né ki to təq dəde ti nım. Taa e nje ra kilə je ki maji ki go rəbi je ki dangi dangi nım tɔ.

11 Onoi kadi indangi tə njé ngaw koy je ki rəde to mbəl bəy me makitibı ti. Indangi təde al tado loki bo taa dingəm ra-de ningə, a iyəi kadi rɔ ləde mba kun go Kiriši kɔ, a a taai ngaw.

12 Ra-e ki be kin a re ki ta ki gangi dəde ti, tado naji ta kadi-me ləde ki kəte kɔ.

13 Né ki rangi bəy a təli njé dabı je. Ningə kilə rade ki bo ngay e kilə lo mbə ki ta kəy lə dije par. Oti njé dabı je par al, nə indəi ta 6a go dabı ti, taa əi njé kində gəngi dəta ti lə dije tɔ. Né ki lagide al ka, iləi tade me ti. Ningə ta kəlde ka to biriri tɔ.

14 E mbata kilə ra je ki be kin a, səbi kadi njé ngaw koy je ki rəde to mbəl bəy taai dingəm ki rangi. Kadi oji ngan je a indəi kəmde go me kəy ti ləde tə mba kadi nje ba ingə rəbi əl-n ta ki mal dəje ti al.

15 M-əl ta kin be mbata njé ngaw koy je ngay ki rəde to mbəl bəy iləi kadi-me ləde kɔ a uni go *Sata.

16 Re nje kadi-me ki dəne madi aw ki njé ngaw koy je me kəy ti ləne noq ningə, səbi kadi e wa ngəm-de. Loka ra be ningə e nə koti ki oy a un də njé kaw-naa je ti, kadi njé kaw-naa je rai ki njé ngaw koy je ki rɔjeti ki dəw ki nje ra səde goto.

¹⁴ 5:10 Lk 7.44

NJé kər no njé kaw-naa je

¹⁷ Maji kadi ngatogi je ki njé ra kilə maji dan njé kaw-naa je ti, ingai kɔsi-gon ki ne kigə go ji ki asi ta kilə ləde gidi joo. Ki bo tɔy, e njé je ki isi adi rɔde kɔ mba kɔji ta, ki ndo dije ta lə Luwə.

¹⁸ Tadə ndangi me makitibi ti lə Luwə ei nə: «Dəw a də ndugidu ta mangi ti al, dəkagilo ti ki a njiyə də ko ti mba kadi kande tee.» Taa makitibi lə Luwə el bəy tə a nə: «Maji kadi dəw ki nje ra kilə ingə ne kigə go ji ki asi ta kilə ki ra¹⁸.»

¹⁹ Re dəw madi el ta ki majal də ngatogi ti, e dije joo e se mitə mai naje al ningə, otı kadi indigi sie də ti.

²⁰ NJé je ki rai majal, səbi kadi indangi-de ta kəm kosi je ti mba kadi ndage je bəli.

²¹ M-ndəjji ta kəm Luwə ti ki ta kəm Jəju Kirisi ti, taa ta kəm malayka je ti ki Luwə mbəti-de, kadi itəl rɔi go ta je ti ki m-əli. Itəl rɔi go ti ki kanji kun ki madi je e kiyə njé ki nungi, ki kanji kɔr kəm dije dana.

²² Nə ki səbi kadi igər e to kin: Otı kadi ində ji də dəw ti kalangı ba mba kadi təl nje ra kilə dan njé kaw-naa je ti. Maji kadi ində rɔinaa ti ki dəw də majal ti lie al. Ningə, i wa ay rɔi njay də majal ti.

²³ NGa ningə, maji kadi ay man ki ndul wa kare ba par al, nə kadi ay kası kandi nju ndəy ndəy mba kadi ra maji ki moy ki mei ti ki ra adi rɔi ta katı al ki dəkagilo je pəti kin.

²⁴ Dije madi je gin majal ləde to taga kate bəy taa kadi ta ki gangi re dəde ti. Nə njé ki nungi, majal ləde to lo bəyo ti biti kadi ta ki gangi taa a or ginde ndə ki gogı ti.

²⁵ Kilə ra je ki maji ka to be tə. Ya njé ki madi to taga pəy pəy. Ningə njé ki nungi, re yade to taga pəy pəy al ka, a toi lo bəyo ti ratata al.

6

Ta də bəə je ti

¹ Dije pəti ki adi mede ki ei bəə je, səbi kadi iləi dəde gin təgi ti lə bade je. Iləi dəde gin təgi ti lə bade je mba kadi dəw el ta ki mal də tə Luwə ti al, taa də ne ndo ti ki ji ndo səsi kin al tə.

² E go ti al kadi bəə je ki bade je adi mede Luwə, uni giri də ke ngakonaa me ta ti lə

Luwə e mbati kadi iləi dəde gin təgi ti lə bade je. Kede ngakonaa me ta ti lə Luwə ka kin ə səbi kadi rai kilə adi-de ki kate noq bəy, tadə e ngakode je ki njé kadi-me je ə isi rai kilə adi-de.

NJé ne ndo je ki ngom ki ra ta ne kingə

³ Ta ki m-aw tə m-əli kam, e ta ki səbi kadi indo dije ə indəjji-de kadi rai kile. Re dəw madi ndo dije ne ki rangi, ə iyə go rəbi ta ki rɔjeti lə Babe laje Jəju Kirisi, ki go rəbi ne ndo ki go kadi-me ti ləje kin ningə,

⁴ e dəw ki kun də ta təl-e, taa e dəw ki isi day tə. Ne ki gər e ta ki naji ki to rəe ti tə moy. E nje sangi ta me ta ki naji ti də ta je ki ndade goto. Ningə lo kin ə, jangi je, ki gaki-naa je, ki tajji-naa je, ki ta ki tətə də-naa ti je tee ti.

⁵ Ta ki naji ki gine gangi al, mbo dije ti ki ku dəde goto, ki ngon gir ta ki ndəy ki ojji də ta ki rɔjeti goto dəde ti, tee lo kin ti noq. Ningə məri kadi, kadi-me Luwə e rəbi kingə ne.

⁶ Təki rɔjeti, kadi-me Luwə e ne kingə ki bo ngay, re dəw ra rənəl də ne ti ki to me jie ti.

⁷ Təki ji re-n me duniyə ti ki jije kare, be tə e j-a ji təl-n ki jije kare.

⁸ E be ə, re j-ingai ne kusoje ki kibə rɔje ningə, kadi ji ra rənəl də ti.

⁹ Dije ki sangi kadi n-təli njé ne kingə ki ngay ki rəbi je ki dangi dangi, osi me gum ne na ti. Osi me gum ti ki go rəbi ra ta ne ki to mbə, ki ki majal, ki aw ki dije me ne ti ki majal, ki me tuji ti.

¹⁰ Tadə ra ta la e ngirə majal je pəti. NJé ki madi uni rɔde ba pəti indəi ta sangi la ti, adi ndəmi say go rəbi kadi-me ti. Ningə ei je wa adi kɔ ndilde.

Rə rə ki maji

¹¹ Nə i ki i dəw lə Luwə, ay gədi ne je ti kin ki rangi, səbi kadi isa rəbi ne ra ki dana, ki bəl Luwə, ki kadi-me, ki ndigi-naa, ki kore me, ki sol ləm.

¹² Irə rə ki maji ki ojji də kadi-me, uwə kajii ki to ratata kin səm, tadə Luwə bari mba kadi igər ta kajii kin, dəkagilo ti ki un ndui taa ima-n naji ki maji də ti no kosi dije ti.

¹³ M-ndəjji ta kəm Luwə ti ki nje kində ne je pəti, taa ki no Jəju Kirisi ki un ndune ki taa man naji ki rɔjeti no Pɔsi *Pilati ti¹⁹,

14 kadi ingəm go ndu-kun ki ingə kin maji,
me kay njay ti ki kanji ta madi dəi ti biti kadi
Babe Jəju Kirisi təl re-n.

15 Babe Jəju Kirisi a re dəkagilo ti ki Luwə
ɔji,
Luwə ki nje maji-kur, ki e ki karne ba e 6a
rəne,
E NGar lə ngar je ki Babe lə bəbe je,
16 E ki karne ba e nje koy al,
Isi me kunji ti ki dəw asi kadi tə̄e kadi ti al.
Dəw kare ki dənangi ti ne ki oo-e ki kəmne
goto.
Dəw ki asi koo-e goto.
Təba ki təgə ki to biti ki no ti e yə! Amen!

Ta ki ɔji də njé né kingə je

17 Əl njé né kingə je ki dənangi ti ne kadi
indəi gude al. Əl-de kadi uwəi kul né kingə
je ki a tuji kin al, na kadi uwəi kul Luwə ki
nje kadi-je né je pəti ki to mbar mbar, jie ɔy
al, mba kadi j-i si-n me rənəl ti.

18 Əl-de kadi rai maji, kadi né kingəde e
kilə ra ki maji. Ningə kadi əi dije ki jide ɔy
al, kadi kəki né kingə je ləde ki dije ki rangi.

19 Re rai be ningə, isi kawi né maji je ləde
indəi lo ngəm né ti ki maji ki ngə mba ndə ki
lo ti ti, kadi ingəi kajı ki rəjeti.

Ta ki dəbəy ti ki kuwəji-naa

20 İ Timote, səbi kadi uwə go ndu Luwə
kin səm. Osı rəi kə kadi ta je ti ki kəl ki ndae
goto, ki osı ta ta lə Luwə, osı rəi kə kadi ta je
ki naji ti ki go né gər ti ki ngom ki dənangi ti
ne.

21 Dije madi uwəi kul né gər kin, adi
ndəmi go rəbi kadi-me ləde.

Kadi me-maji lə Luwə e naa ti səsi. Amen!

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote

Ta ki do makitibi ti ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote

Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote kin, ndange Rom ti, lokti to-n ta ko ti me kay dangay ti (1.17; 2.9). E døkagilo ki madi-kilæ je læ Pol tusi-e iyæi-e (4.10, 16). Pol e ta tol ta kilæ ti lene (4.6), ø ndangi makitibi adi madi-kilæne ki ngay Timote, ade-n ngan ndu je ki døbøy ti (1.2). Makitibi ki ko joo ki Pol ndangi adi Timote kin a e døbøy makitibi læ Pol ki ndangi.

Kilæ ngiræ ta ti, nje kaw kilæ Pol, ra oyo Luwæ mbata kadi-me ki ndigi-naa ki to me Timote ti. NGa ningæ, øji-n dø ko ki a ingæ bææ kilæ je læ Luwæ lo ti ti, ki rø ki a ingæ-de me kilæ kilæ mbæ Poy Ta ki Maji ti læ Kirisi, Pol ilæ dingem me Timote ti kadi uwæ tøgine ba, rø tæ asigar læ Jæju Kirisi ki a dø njane ti (1.3-2.13). Døje kadi øsi røne ngørøngi kadi dije ti ki njé ge ta ki maji ki ndae goto, ki njé tidæ ta je ki galala ki øsi ta Poy Ta ki Maji. Pol ndæji Timote kadi oo dø njane n-e Pol, ningæ kadi indæ kæme go ne ndo ti ki røjeti ki n-ade (2.14-4.5). Ta tol ta ta ti, Pol el ta ki dø røne ti øji-n dø døkagilo ki ngæ ki e me ti, ningæ iyæ ta ra oyo Babæ Luwæ ki isi indæ kæme gone ti me ko je ti kin, al (4.6-22).

Nje kaw kilæ Pol rø rø ki maji mba ta læ Luwæ, biti tol tae (4.7). NGa ningæ, søbi kadi njé kadi mede Kirisi, rø ko rø læ Pol kin, ki kanji bæl. Kadi rø ki kadi-me, ki kore me, ki ndigi-naa, taa ki kuwæ tøgi ba tø.

Kuwæji-naa

¹ Mi Pol ki nje kaw kilæ læ Jæju Kirisi ki go ndigi ti læ Luwæ. Kilæ ram e mba kadi m-ilæ mbæ ta kají ki Luwæ un ndune adi dø ti ki takul kindæ rø naa ti ki Jæju Kirisi.

² M-ilæ ki makitibi kin madi j Timote[◊] ki j ngon ndigi læm. M-uwæ jii ø m-dæji kadi me-mají ki koo kæm-to-ndoo ki kisi-maje læ Luwæ ki Bawje øi ki Babæ læje Jæju Kirisi e sæ naa ti.

Polra oyo Luwæ

³ M-ra oyo Luwæ ki m-isi m-ra kilæ made ki ngame ki ay njay tækí kam je[◊] rai kæte be tø. Kondæ ki kada lokti m-isi m-æl ta ki Luwæ ningæ, mem ole dø ti.

⁴ Lokti mem ole dø no ti læ[◊], go koo-i ra-m ngay mba kadi rønæl læm rosí.

⁵ Mem ole dø kadi-me ti læ ki røjeti. Kadi-me kin j rø kai Loyisi ti ki bælme bæy taa to rø koi Enisi ti tø. M-bædi al kadi kadi-me kin e ngamei ti tø.

Pol dæji Timote kadi ingæ ko sæne mbata Poy Ta ki Maji

⁶ MBata kin ø, m-ole mei dø ta ti kin kadi indæ kæmi maji go kadi-kare ti læ Luwæ ki ingæ ki go me-mají ti lie, lokti m-indæ jim dø ti.

⁷ Tækí røjeti, NDil ki kay njay ki Luwæ adi-je, e NDil bæl al, næ e NDil ki rosí ki tøgi ki ndigi-naa. Taa e NDil kindæ dø rø ti tø.

⁸ Adi røi søli mba ma naji dø Babæ ti læje al. Taa adi røi søli døm ti, mi ki mi kæy dangay ti mbata lie kin al tø. Næ kadi ingæ ko sæm mbata Poy Ta ki Maji ki go tøgi ti ki Luwæ adi.

⁹ Luwæ ki ají-je ø bar-je, mba kadi kisi ki dø taa læje e kisi ki dø taa ki ay njay. Ra ne kin be mba kilæ raje je al, næ e ki go ndigi ti ki go ki me-mají ti lie. Me-mají kin Luwæ adi-je me Jæju Kirisi ti kæte bæy taa kadi indæ duniyæ.

¹⁰ Me-mají ka kin j-oi ki kæmje ngæsine ki takul re læ NJe kají-je Jæju Kirisi. E ø tæl koy ne ki kare ti. Ningæ ki takul Poy Ta ki Maji, rø adi jí gæri kají ki kisi kæm ba ay njay tø.

¹¹ E ki mbata Poy Ta ki Maji kin ø Luwæ indæ-m tæ nje kilæ mbæ nim, nje kaw kilæ nim, taa ki nje ndo ne døje nim tø.

¹² Ekin ø, e gin kingæ ko læm ki ngæsine kin. Næ røm søl-m dø ti al. Tækí røjeti, m-gær Luwæ ki m-indæ mem døe ti kin bæti. M-gær maji kadi tøgi Luwæ asi naki kadi indæ kæmne go ne ti ki adi-m biti døbøy ndø ti.

¹³ Ne ndo ki ingæ røm ti, un tæ ne ndají me kadi-me ti ki me ndigi-naa ti ki Jæju Kirisi adi-je me kindæ rø naa ti sie.

¹⁴ Ingæm go ne ndo ki adi-ni ki takul NDil Luwæ ki isi meje ti kin maji.

Kuwæ rø ba læ Onæsipør

¹⁵ Igər kadi njé ki dənangi Aji tı mbati mi. Pijəl eī ki Ermojən eī mbode ti tə.

¹⁶ Ki ɔjı də Onəsipər, kadi ra majı lə Babə e də me kəy tı lie. Tək i rəjeti, ilə dingəm mem tı taa taa. Taa rəe səl-e dəm tı me keem kəy dangay ti kin al tə.

¹⁷ Dəkagilo ki təe Rom tı taa ə, sangı-m ki rə ki tı kati kadi ingə-m.

¹⁸ M-koy Babə Jəju kadi adı Babə Luwə oo kəm-to-ndoo lə Onəsipər ndə gangı ta tı. Taa jı wa ki dəi, igər itə ndəgi dije pəti, kılə je pəti ki Onəsipər ra adı-m dənangi Epəjı tı.

2

NJe rə lə Kirisi ki majı

¹ I ngonm Timote, majı kadi uwə təgi ba me me-majı tı ki j-ingəi ki takul kində rə naa tı ki Kirisi kin.

² Ningə nə ndo ki ingə rəm tı ta kəm kosi dije tı, majı kadi īndo dije ki dana ki ası naki kadi eī je ka, uni ndoi dije ki rangı kəte tə.

³ Ingə koy səm tə nje rə ki majı lə Jəju Kirisi.

⁴ NJe rə madi dan njé rə je tı ki ge kadi nnəl ki bo ki dəne tı, ki īndə rəne ta nə je tı ki rangı yo goto.

⁵ NJe kəy ngədi ki a ingə ne kingə go jine re əy ngədi ki go ndu-kun tı al goto.

⁶ NJe ndər ki nje ra kılə ki təgine ə a ra rənəl də kandi ko tı kəte.

⁷ Majı kadi īmər ta də ta tı ki m-əli kin majı ningə, Babə a adı tər kadi igər-n ndəgi nə je pəti tigə.

Adı mei ole də Jəju Kirisi tı

⁸ Adı mei ole də Jəju Kirisi tı ki e gin ka tı lə *Dabidi, Jəju Kirisi ki j taa dan njé koy je tı ki go Poy Ta tı ki Majı ki m-isi m-ilə mbəe.

⁹ E ki mbata Poy Ta ki Majı wa kin ə, m-isi m-ingə-n koy. Dəo-i-mi ki kulə gindi tə dəw ki nje təl dəw be. Nə ta lə Luwə dəw ki ası dəo-e goto.

¹⁰ Be ə, m-tigə tam njaki də nə je tı pəti mbata njé je ki Luwə mbəti-de, mba kadi eī je ka, ingəi kajı ki e me Jəju Kirisi tı, naa tı ki kəsi-gon ki ratata tə.

¹¹ Ta ki m-a m-əl kam e ta ki rəjeti:

Re j-oyi naa tı ki Kirisi ə,
J-a j-isi kəm ba naa tı sie tə.

¹² Re j-uwəi təgije ba sie ə,
J-a j-qi be naa tı sie tə.

Re j-ə nə ji gəri-e al ə,
E ka a ə nə n-gər-je al tə.

¹³ Re je j-a də njaje tı al ə,
E a də njane tı.
Tadə a najı ta gər rəne al ratata.

NJe ra kılə ki rəe səl-e al

¹⁴ Majı kadi īnay ki lo kole mede də ta je tı kin taa taa. Ki nō Luwə tı, əl-de ki təgi mba kadi gaki-naa də ku ta je tı ki ndade goto kin al. E kin a ra nə madi al, nə a tuji dije ki njé ko dəe tə tuji yo.

¹⁵ İndə də rəi tı kadi ītəq nō Luwə tı tə dəw ki ası, nje ra kılə ki rəe səl-e də kılə tı lie al, ki ilə mbə Poy Ta ki Majı ki rəjeti lə Luwə ki go rəbe tı.

¹⁶ Imbatı ta ki najı je ki ndade goto ki ɔsi ta kadi-me. Tək i rəjeti, njé je ki ta je ki be kin nəl-de, ndəde ngal ki Luwə par par.

¹⁷ Nə ndo ləde to tə do bay ki aw ki kəte kəte kin be. Iməne[☆] eī ki Piləti eī mbə dije tı kin tə.

¹⁸ Əti say kadi ta tı ki rəjeti. Ningə əli eī nə, njé koy je ijj taa lo koy tı ngata. E be ə, tuji ki kadi-me lə njé ki nə je.

¹⁹ Be ka, ngirə kəy ki ngə ki Luwə īndə isı lo kise tı. Luwə ndangi ta je kin də tı ə nə: «Babə gər dije ki əi yəe je bəti, ningə majı kadi dəw ki ra ki ə nə n-e yə Babə, kadi əy say kadi majal tı.»

²⁰ Me kəy ki bo tı, dəw a ingə ne ra kılə je ki ra ki ə se ki ningə kasi par al, nə a ingə njé ki madi je ki rai-de ki kagi ə se wanji tə. NJé je ki nə je, e ki mba ra kılə ndə madi je par. NJé je ki nungı, e ki mba ra kılə ki ndə je pəti tə.

²¹ Re dəw madi ay rəne njay də majal je tı kin ə, a to tə nə ra kılə kəsi-gon, ki kində ta dangı, ki ndae to tı mbata bae, ki kində də dana mbata kılə je pəti ki majı.

NJe ra kılə lə Babə

²² Majı kadi ər rəi kə me ngur darə tı ki dəkagilo basa tı. Ingəi rəbi ra nə ki dana, ki kadi-me, ki ndigi-naa, ki kisi ki naa majə, ki njé je ki isi əli ta ki Babə ki me ki ay njay.

²³ Imbatı ta ki najı je ki to mbə ki ndae goto. Ta ki najı je ki be kin a re ki gaki-naa.

²⁴ Tək i rəjeti, dəw ki nje ra kılə bəə kadi Babə, e dəw ki a gaki dije al, nə e dəw ki a ojı ndigi-naa ləne ki rə dije tı pəti nim, dəw

kí asíndo nè dije ním. A e dàw kí a ísi do ta tì tò.

²⁵ Kí mindi kí sol lèm è a tur-n ta dije ki njé kose ta. Dòmají è Luwè a ra adi tui kalde mba kadi tèei me gér ta kí ròjeti tì, ba a tèli uni angal kí maji gogi.

²⁶ A tèei me gum je tì lè su kí uwè-n-de dangay tì, gin tègine tì mba kadi rai ndigi lie.

3

Nè je kí a rai nè dòbèy ndò je tì

¹ Maji kadi igér tèki me ndò je kí dòbèy tì, kagi lo je kí ngà a røi.

² Dije a tèli njé ra ta nè, njé ndigi la. A øi njé kindè gude, njé kun dòde taa, kí njé kél ta kí mal dò tò Luwè tì. A øi njé tòl ròde go ta tì lè njé kojì-de je al. Ningè, a así kadi rai oyo Luwè al tò. Taa a ilèi kojì dò nè je tì lè Luwè al tò.

³ Koo to dàw a goto ròde tì, koo kém-to-ndoo a goto ròde tì, a èli ta kí ròjeti al dò-naa tì, pa njiyède a ale mbà. A øi njé tòl nè kí kanji koo kém-to-ndoo, taa a øi njé kòsi ta nè ra kí maji tò.

⁴ A øi njé kun dò-naa, njé ra nè kí dò gu tì, kun dò taa a tòl-de njé kém tò je tì. A ndigi rònèl kí duniyà tì itè Luwè.

⁵ A øji gidi ròde tì tèki n-øi njé bøl Luwè, nè tèki ròjeti, naji ta gér tògì kadi-me. Òr røi kò kadi ko dije tì kí be kin.

⁶ MBø ko dije tì kin, a ingè njé je kí ísi uri me køy tì lè dàne je kí njé tògì goto, uwèi-de me gum je tì lède. Òri dàne je kí majal dum dòde, adi iyøi ròde adi ngur darò je kí dangi dangi.

⁷ Isi ta ndo nè je tì kí dòkagilo je pèti, nè lo kadi así tèei me gér ta tì kí ròjeti goto ratata.

⁸ Tèki dòkagilo tì kí kète, Janësi øi kí Jambirësi øsi ta *Moji ka kin ø*, njé je kin ka øsi ta, ta kí ròjeti tò. Òri dije kí nè gér lède aw sède me nè ra kí majal tì yo, taà kadi-me lède ka, ndae goto tò.

⁹ Lo kaw kète lède kí ngay a goto, tadò dije a géri nè rade je kí majal tèki ndò je tì kí kète, dije gérii nè ra je kí majal lè Janësi øi kí Jambirësi ka kin be tò.

Pol ndaji Timote kadi ngóm go nè ndo kí ingò rone tì

¹⁰ Nè jí, indè këmi o-m me nè je tì pèti: me nè ndo tì lèm, me pa njiyèm tì, me køjì ta ra je tì lèm, me kadi-me tì lèm, me kisi dò tì lèm, me ndigi-naa tì lèm, taa me kuwè tògì ba tì lèm tò.

¹¹ Igér røbi kí dije indèi kém-ndoo kí mbata Poy Ta kí Maji, kí ko je kí ngay kí m-ingè me 6e bo tì kí Atiyosi, kí Ikoniyom, taa me 6e tì kí Lisitir tò⁸. Tèki ròjeti m-ingè kó ngay wa, nè taa taa, Babè ísi or-m me nè je tì kin kò.

¹² Tè kí ròjeti, dije pèti kí gei njiyè me bøl Luwè tì kí takul kindè rø naa tì lède kí Jøju Kirisi a ingæi kò.

¹³ Nè dije kí njé me ndul, kí njé ndø te je a awi kate kate me majal kí ra tì par par. Me kílè rade je tì, a èdi ndagi dije tèki øi je wa ka dije kí rangi èdi-de be tò.

¹⁴ Nè kí øji dòi, maji kadi uwè go nè je pèti kí indò è itaa tè nè je kí ròjeti kin sèm. Tadò igér dije kí ingè nè ndo kin ròde tì bøti⁹.

¹⁵ Dòkagilo kí ito kí dui ba bøy è igér ta je kí ndangi kí ay njay lè Luwè kin. Ta je kin a así kadi-ni nè gér kí ròjeti, kí a tèg sèi kajì tì kí takul kadi-me Jøju Kirisi.

¹⁶ Tadò makitibi kí ndangi lè Luwè pèti, Luwè to NDilne kí ay njay sèm tì. Ningè ndae to tì mba ndo nè dàw, mba kadi øji dàw adi mbati nè ra kí majal, mba kør dàw ta røbi, taa mba ndo nè dàw mba kadi pa njiyè e go ndigi tì lè Luwè tò.

¹⁷ E be mba kadi dàw lè Luwè e kí kasí naa børere me nè je tì, mba kadi ra-n kílè je pèti kí maji.

4

Kila mbè Poy Ta kí Maji

¹ E be ø, ta kém Luwè tì kí ta kém Jøju Kirisi tì kí a gangì ta dò dije tì kí ísi kí dòde taa ø se njé koy je, kí mbata tèl re lie ø se købe lie,

² m-døji kadi ilè mbè Poy Ta kí Maji kin par par, dòkagilo tì kí maji ø se kí majal. Òri dije ta røbi, ikøl dò hal tì kí majal, ilè dingèm me dije tì kí takul nè ndo lèi, kí kisi dò tì kí kanji kiyø tae.

³ Tadò dòkagilo a re nò kadi dije a mbati nè ndo kí ròjeti, ø a rai nè je kí go me ge je tì lède. A sangi njé ndo nè je ngay kí a gugi

⁸ 3:8 Tèg kí taga 7.11, 22 ⁹ 3:11 Knjk 13-14 ¹⁰ 3:14 1.5; 2.2

dəde wukı mba kadi ndoi-de ne je ki mbide ndigi koo.

⁴ A uti mbide do ta ti ki rojeti, e teli rede go su ki kidə ti yo.

⁵ Nə i, maji kadi ində do roi ti me ne je ti pəti. Uwə roi ba me ko je ti. Maji kadi ira kilə kilə mbə Poy Ta ki Maji ləi kin maji. Ində kəmi go ra kilə bəə ti lə Luwə maji to.

Pol tol ta ngədi

⁶ Ki ɔji dəm, dəkagilo re kadi m-ilə rəm kadi-kare ti m-adı Luwə ngata. Dəkagilo koy ləm re nga.

⁷ M-rə rə ki maji, m-təl ta ngədi ləm, mngəm go kadi-me ləm.

⁸ NGəsine, ne kigə go ji njé təti rə je, adi e ne ra ki dana ki a to ratata isi ngəm-m. Babe ki e nje gangi ta ki dana, a adi-m ndə dangi ta ti. A adi-m mi par al, nə dije pəti ki ndigi tal-e, e isi ngəmi ndəe kərəngi.

Poy ta je ki dəbəy ti

⁹ M-dəjii kadi ində do roi ti, e re kalangi ingə-m.

¹⁰ Tadə Dəmasi iyə-m kə, e aw Təsalonikı ti, mbata ne maji je ki dənangi ti, ki dəkagilo ti ki bone uwə me. Kırəsəsi aw dənangi Galasi ti. Ningə Titə aw Dalmasi ti tə[☆].

¹¹ Lukı ki karne ba par e e səm ne. İre ki Markı kəmi ti adi-m tadə a ra səm maji ngay me kilə bəə ti ki e jim ti[☆].

¹² M-ilə Tisiki me 6e bo ti ki Epəji[☆].

¹³ Dəkagilo ki a re e, un kibı kul ləm ki miyə me kəy ti lə Karpusi, me 6e ti ki Tirowasi[☆] kin jii ti ire-n adi-m. Əy makitibi je ləm jii ti to. Ki bo ngay, e makitibi nda je kin.

¹⁴ Aləgijandır[☆] ki kədi ko ne je adi-m ko ngay, ne Babe a ige ki go kilə rae ti.

¹⁵ Ika, maji kadi ində kəm-kədi do roi ti rəe ti to, tadə mbati ta je ləje ki təgine ngay.

¹⁶ NDə gangi ta ti ləm ki dəsəy, dəw kare ki re a gom ti goto, dije pəti iyəi mi kə. Ningə kadi Luwə tidə majal kin dəde ti al.

¹⁷ Nə Babe e səm naa ti. E e adi-m təgi mba kadi m-ilə-n mbə Poy Ta ki Maji lie m-təl tae, mba kadi dije pəti ki e i *Jipi je al ooi dəe. Luwə e ər-m kə ta bəl ti.

¹⁸ Babe a ər-m kə ta ne je ti ki majal pəti. Ningə a aji-m mbata koğe lie ki dəra ti to. Təjə e lie ki dəkagilo je ki dəkagilo je! *Amen.

Kuwə ji-naa ki dəbəy ti

¹⁹ Uwə ji Pirisika nım, Akila nım adi-m. Taa uwə ji dije ki me kəy ti lə Onəsipər tə[☆].

²⁰ Erasi nay 6e bo Korəti ti. Tiropim e ki moy adi m-iyə Mile ti[☆].

²¹ Isangi rəbi kadi ire kəte no nay kul ti. Ebulu, ki Pudəsi, ki Linusi, taa Kilodiyə ki ndəgi ngako je je pəti uwəi jii.

²² Kadi Babe e səi, ningə kadi me-majı lie nay səsi pəti to.

[☆] **4:10** Kol 4.14; Plm 24; 2Kər 8.23; Gal 2.3; Tt 1.4 [☆] **4:11** Knjk 12.12, 25; Kol 4.10 [☆] **4:12** Knjk 20.4; Ep 6.21-22; Kol 4.7-8 [☆] **4:13** Knjk 20.6 [☆] **4:14** 1Tim 1.20 [☆] **4:19** Knjk 18.2; 2Tim 1.16-17 [☆] **4:20** Knjk 19.22; 20.4; 21.29; Rm 16.23

Makitibí kí Pol ndangi adi Tití

Ta kí dò makitibí tí kí Pol ndangi adi Tití

Títí kí Pol ndangi makitibí ade kin e Jipi (Gal 2.1-3). Tití e kí kare dan madi-kilá Pol je tí. E e á ilé róne nangi ra adi Pol eí kí njé kaw-naa je kí Koreti tí télí ilé nojí naa tí (2Kor 7.6-16). Pol ndangi makitibí kin adi Tití loki Tití e dò dér tí kí Kiréti. Pol ade kilá kadi indé kémne go njyé mají tí lè njé kaw-naa je kí Kiréti tí (1.5).

Lo kilá ngiré ta tí, Pol el Tití né kí uwá mee á ndangi-n makitibí kin ade (1.1-4). Go tí, ále né je kí sôbi kadi dêw oo ró njé kör no njé kaw-naa je tí (1.5-16). Ta kí re go tí, Pol adi Tití ta kójí ojí-n dò gutí dije je kí dangí dangí kí toi dan njé kaw-naa je tí, kadi indé kémne gode té. Adi e dingém je kí tógi, kí dâne je kí tógi, kí ngan basa je, kí ngan mandí je kí sôbi kadi dâne je kí tógi a indái kémde gode té, kí bée je (2.1-15). Go ta kójí tí, Pol ojí Tití râbi kilá lè njé kun go Kirísi kí sôbi kadi ojí-de adi rai, kadi isi kí naa kí lapiya kí kanji gangi-naa (3.1-11). Pol tél ta ta lène kí ngan ndu je kí kadi ra kí Tití me kilá tí nim, kí ta kuwá ji-naa nim tó (3.12-15).

Ta kí to me makitibí tí kí Pol ndangi adi Tití kin, e ta kí un njé kaw-naa je pétí, bì e ta kí dökagilo tí lè Tití par al. Ta dò kindé-naa dò kilá tí kí goe goe dò njé kaw-naa je té, á se kindé kém go njé kaw-naa je té kadi njyé mají, kí ta kí dò pa njyé njé kör no njé kaw-naa je té, kí kilá kí sôbi kadi njé kaw-naa je wa rai kin, e ta kí sôbi dò njé kaw-naa je pétí kí lo je té kí dangí dangí.

Kuwá ji-naa

¹ Mi Pol kí bée kilá lè Luwá, mi kí njé kaw kilá lè Jéju Kirísi á m-ndangi makitibí kin. Mi njé kaw kilá mba kadi dije kí Luwá mbatí-de adi mede. Taa kadi m-ojí-de kadi géri né kí rójeti kí go ndu Luwá té tó.

² Be mba kadi indái mede dò kají té kí bití kí no té, kí Luwá kí njé ngom al, un mindine adi-je dò té kête no né je té pétí.

³ Luwá ojí ta lè né adi dije géri kí takul kiyé kí iye jím té kadi m-ilé mbéé dökagilo té kí e

wa ojí. M-ilé mbéé kí go ndigi té lie e kí NJe kají-je.

⁴ M-ndangi makitibí kin m-adi í Tití[†] kí íngonm kí rójeti. I ngonm kí rójeti me kadi-me té, kí je kare ba dò té. Kadi me-maji kí kisimaje lè Luwá kí Bawje eí kí Jéju Kirísi kí NJe kají-je e sái naa té.

Kilá kí kadi Tití ra me bë té kí Kiréti.

⁵ M-iyé gogí dónangí té kí Kiréti mba kadi té itol ta kilá je kí nay. Ningé kadi indé ngatogí je dò njé kaw-naa je té me bë bo je té kare kare pétí. Indé-de kí go kójí té kí ndo kí m-oyii.

⁶ Ningé sôbi kadi dêw kí ngatogí e dêw kí ta goto döe té, e ngaw dâne kí kare ba, kadi e dêw kí ngane je eí njé kadi-me je, kí kadi dêw indé ta dôde té ojí dò hal kí majal á se dò ngá al.

⁷ Sôbi kadi njé kör no njé kaw-naa je e dêw kí ta goto döe té, mbata e njé ngém né lè Luwá. Kadi e njé tó ró al, e njé wongí al, e gó kasi al, e njé ró al, taa kadi e njé ge né kí go râbi té kí dana al, al tó.

⁸ Sôbi kadi e njé ra mba, kadi e njé ge né ra kí mají, e njé kâl ta kí go râbe té, e dêw kí dana, e dêw kí ay njay, e njé kuwá róne gin tóginé té.

⁹ Mají kadi uwá róne ngame ta té kí rójeti, kí aw naa té kí né ndo kí ingé. Lo kin té, a asi kadi ilé dingém me ndagi dije té kí né ndo kí rójeti. Taa a asi kadi ojí njé je kí isi ndoi né je kí rangí kadi géri tékí ndamí râbi tó.

¹⁰ Dije ngay dan *Jipi je té eí njé mbati té rôde go ta té kí rójeti, isi tidéi ta je kí biríri, isi eði dije kí ta kí ndae goto.

¹¹ Adi uti tade dò ta je té lâde. MBata tui dò dije me kây je té ngay kí né ndo kí kadi dêw ndo al. Rai be mba kadi ingéi né kingé kí go râbe té al jí dije té.

¹² Dêw kare dande té, adi e njé kâl ta kí tade té eí je wa a ná: «Dije kí Kiréti té eí njé kâl ta kí ngom kí ndo je pétí, eí da je kí mande majal, eí njé ra ta mede, kí njé dabí je.»

¹³ Ningé ta kí el kin e ta kí rójeti, á mají kadi indangi-de kí ró tijí, kadi eí njé kadi-me je kí rójeti.

¹⁴ Bi kadi téli rôde go su je kí kidé té lè Jipi je kí go ndu-kun té lè dije kí njé mbati ta kí rójeti kam al.

[†] 1:4 2Kor 8.23; Gal 2.3; 2Tim 4.10

¹⁵ Kí rɔ dije tì kí ayi njay, nè je pətì ayi njay tɔ, nè kí rɔ dije tì kí ayi njay al, kí dije kí njé kadi mede al, nè kí ayi njay goto rɔde tì. Nè kí ayi njay goto rɔde tì, tado nè gər lede, kí mede kí kadi uwə-de kí ta tuji.

¹⁶ Dije kin, əli tade ti təkì n-gəri Luwə, nə kilə rade naji ta gər-e. Əi njé ra nè kí to njé, əi njé tɔ rɔ je, asi kadi rai nè madi kare kí maji, al.

2

Ta də dije tì kí tɔgi, kí ngan basa je kí mandi je, kí bəə je

¹ Ningə kí səbi dɔi, maji kadi indo nè kí aw naa ti kí nè ndo kí rɔjeti.

² Əl baw dingəm je kadi əi dije kí njé kuwə rɔde gin tɔgide tì, dije kí asi ta kəsi-gon, dije kí njé ra nè kí go rəbe tì, dije kí awi kí kadi-me kí tɔge to, kadi əi dije kí awi kí ndigi-naa mede tì, dije kí njé kore mede.

³ Əl kɔ dəne je kae tì wa kin be to. Əl-de kadi pa njiyəde e pa njiyə dije kí ayi njay, kadi əi njé kəl ta kí majal də dije tì al, taa kadi əi go kası je al tɔ. Ningə, kadi əi njé ndo nè kí maji.

⁴ Maji kadi ndoi dəne je kí du kadi ndigi ngawde je kí ngande je.

⁵ Kadi əi njé ra nè kí go rəbe tì, əi njé ngəm rɔde, əi njé kində kəmde go me kəy je tì ləde maji, əi dije kí maji, əi njé kılə dəde gin ngawde je tì. Re rai be ningə, dije a əli ta kí mal də ta tì lə Luwə al.

⁶ Əl ngan basa je kí ngan mandi je tɔ, kadi awi kí hal kí maji me nè je tì pətì.

⁷ Ningə i wa kí dɔi, səbi kadi i nè ndají me ne ra je tì kí maji mbata tì ləde. Kadi nè ndo ləi e nè ndo kí tɔgi gangi kí ndam goto me tì.

⁸ Kadi ta kəli e ta kəl kí ay njay, kí dəw asi kadi a əl yanə əsi-n kade al. Re ıra be ningə, njé kəsi-je ta a gəri nè kí kadi rai al, kadi awi kí ta kí majal kare kadi əli dəje tì al.

⁹ Əl bəə je kadi iləi dəde gin tɔgi tì lə bade je me nè je tì pətì. Kadi bade je əngəi maji rɔde tì. Kadi naji ta bade je tì al,

¹⁰ taa kadi bogi-de al tɔ. Kadi nayj-naa kí lo ka dana tì kí asi-naa bərəre, kadi bade je adi-de mede. Be ə, me nè je tì pətì, a adi-de kəsi-gon də nè ndo tì lə Luwə kí nje kají-je.

Me-maji lə Luwə

✳ 3:5 Jə 3.5

¹¹ Luwə tɔjí me-maji lene, kí e gin kají lè dije pətì kí taga wangí.

¹² Me-maji lə Luwə kin ndo-je kadi jí tusi nè ra kí go bəl Luwə tì al, kí ngur nè lè duniyə j-iyə kɔ. J-iyə kɔ mba kadi j-isí kí dəje taa dəkagilo tì kí bone kin me njiyə tì kí go rəbi tì kí dana, kí tal rɔ go ndu Luwə tì.

¹³ Jí rai be taa kadi jí nginəi maji kí j-indəi meje də tì, kadi jí nginəi ndə kí Luwə ləje kí bo, kí nje kají-je Jəju Kirisi a təe-n me təba tì lene.

¹⁴ Kirisi kí un rəne adi kí mbata ləje, mba kadi gangi-n dəje ta nè ra tì kí majal pətì. Gangi dəje kadi jí təli dije lie kí kay njay. Dije kí kay njay, kí tingəi bıl me nè ra je tì kí maji.

¹⁵ E kin ə, e nè kí kadi indo dije, kadi ilə-n dingəm mede tì. Tɔgi kɔr no dije kí aw-n kin, kadi indangi-n-de kí rɔ kí tì katì. Ira adi dəw madi kidi al.

3

Pa njiyə njé kadi-me je

¹ Ole me njé kadi-me je kadi iləi dəde gin tɔgi tì lə ngar je kí njé kəbə je. Kadi təli rɔde go ta tì ləde, ningə kadi əi basi ta ra nè je tì kí maji maji pətì.

² Əl-de kadi əli ta kí majal də dəw madi tì al, kadi əi njé ge kəl al, kadi əi njé kılə nojì naa ti, kadi dije pətì gəri səl ləm ləm ləde tì.

³ MBata je wa ka, kəte dəje goto, je njé təl rɔ go ta tì al, jí ndəm rəbi, je gin tɔgi tì lə ngur darɔ je, kí koo maji rɔ je kí dangi dangi. J-isí ta ra me ndul tì kí ta ndingə nè tì, dije mbati je, taa je wa ka jí mbati-naa tì.

⁴ Nə lokí Luwə kí nje kají-je tɔjí maji kí ndigi lene kí taga mbata tì lə dije kin ə j-ingən kají.

⁵ Luwə aji-je kí go rəbi kılə raje je kí dana al, nə e kí go koo kəm-to-ndoo lie e wa. Aji-je kí ta rəbi lə man batəm kojí kí sigi, kí ta rəbi lə NDile kí təl-je dije kí sigi tì✳.

⁶ Luwə buki NDil kí kay njay kin dəje tì kí tae ba, kí takul Jəju Kirisi kí nje kají-je.

⁷ Luwə buki NDil kí kay njay dəje tì kí go me-maji lie, mba kadi ər-n ta dəje tì. Ər ta dəje tì kadi jí nginə-n kají kí to biti kí nə tì kí j-ində meje də tì.

⁸ Ta kin ə e ta kí rɔjeti. Ningə m-ndigi kadi a də tì ngə, mba kadi dije pətì kí adi mede

Luwə, ïndəi røde ta nø̄ ra je t̄ k̄ maji maji. E kin ø e nø̄ k̄ maji ki ndae to t̄ mbata l̄ dije pø̄ti.

⁹ Ningə, ta k̄ naji-naa t̄ k̄ to mbø̄, k̄ kør gin noji je, k̄ gangi-naa, k̄ kø̄l-naa d̄ ndukun je t̄ kin, øi nø̄ k̄ ndade goto, ø maji kadi øsi rø̄i ngø̄rø̄ngi k̄o kadiide ti[☆].

¹⁰ Dø̄w k̄ nje re k̄ gangi-naa dan njé kaw-naa je ti, maji kadi ïndø̄r mbie nja kare, ïndø̄r k̄ kø̄joo, ø re oo ta lø̄i al ningə, sɔ̄bi kadi øse ngø̄rø̄ngi.

¹¹ Igø̄r maji kadi dø̄w k̄ be kin, e dø̄w k̄ ndø̄m rø̄bi. Ø re nay k̄ lo ra majal t̄ ningə, iſi gangi ta d̄ rø̄ne t̄ e wa.

Taje k̄i dø̄bø̄y ti

¹² NDø̄ k̄ m-a m-ilø̄ Artø̄masi ø se Tisiki[☆] wa, ø teē rø̄i t̄ ba, kadi ī kalangi ire ingø̄m Nikopolisi t̄i. Tadø̄ m-ndigø̄ kadi nay kul osi dø̄m t̄i Nikopolisi.

¹³ Maji kadi ïndø̄ kæmi go Jø̄nasi t̄i, k̄ nje gær rø̄bi gangi ta je øi ki Apolosi[☆] maji. Fra søde d̄ rø̄bi mba t̄i lø̄de. Fra søde kadi nø̄ madø̄ du-de al.

¹⁴ Maji kadi dije k̄ øi dije lø̄je, ndoi kaw kæte me nø̄ ra je t̄ k̄ maji. Be ø, a gø̄ri lo ra k̄ dije k̄ nø̄ to rø̄de. Ningə, kisi k̄i d̄ taa lø̄de a e kare k̄i ndangø̄ al to.

¹⁵ Dije pø̄ti k̄ øi sø̄m naa t̄i ne uwø̄i jii. Uwø̄ ji madije je, k̄ øi njé kadi-me je.

Kadi me-maji l̄ Luwə e naa t̄i sø̄si pø̄ti.
Amen!

Makitibi ki Pol ndangi adi Piləmo

*Ta ki də makitibi ti ki Pol ndangi adi
Piləmo*

Piləmo e dəw kare ki təe 6a ki adi mene Jəju Kirisi. Ningə a e ki kare dan njé kaw-naa je tı ki Kolosi. Piləmo e madi Pol (1). Aw ki bəə kare ki təe nə Onəjim, ki təe me kəy ti lie əy. Ningə dəw gər nə ki ra nə ə Onəjim əy-n al nim, taa dəw gər rəbi ki ingəi-naa ki Pol ki dəkagiloe tı noq kin to dangay tı kin al nim tə. Nə kare 6a, j-ingə kadi Onəjim təl nje kun go Kirisi. NGa ningə, Pol un ndune kadi n-ilə ki Onəjim rə Piləmo tı gogi. E be a, ndangi-n makitibi kin ade kadi uwə Onəjim ki rəne tı. Kadi oo-e tə bəə al ngata, nə kadi oo-e tə ngokqe ki me kadi-me Kirisi tı.

Pol ilə ngirə makitibi ləne ki ta kuwə ji Piləmo nim, kuwə ji njé ki isi me kəy tı lə Piləmo nim (1-3). Ba go tı, ra oyo Luwə mbata tingə bil lə Piləmo (4-7). Go oyo ki ra tı nga 6a Pol ində nə dəjə ləne ki mbata lə Onəjim ki no Piləmo tı, tədə Pol ndigi kadi Onəjim təl aw rə bane tı gogi (8-22). Me ta kuwə ji-naa tı ki Pol təl-n ta makitibi ləne kin, tıdə tə dije ngay ki təde to me makitibi tı ki ndangi adi Kolosi je (Kol 4.10, 12, 14). J-a j-ingə tə dəw tə Arsipi ki j-o təe Plm 2 tə Kol 4.17 tə kin. Dəmajı ə e darə Onəjim ə wa ə aw ki makitibi lə Kolosi je tə e ki ya Piləmo tə.

J-ingə me makitibi ti ki Pol ndangi adi Piləmo kin kadi el-e ta ki mindi ki səl ləm ləm 6i ində təgi dəe tı al nim, taa maji təgi ki Piləmo aw-n də Onəjim tı al nim tə. Nə kare 6a, ole me Piləmo tə, me dije pəti ki a tidəi makitibi kin tə də ndigi-naa tı lə Kirisi ki a ra kadi ta ri ə to dan dije tı ka, a təli iləi nojı naa tı me Kirisi tı.

Kuwəji-naa

¹ Mi Pol ki mi dangay tı mbata Poy Ta ki Maji lə Jəju Kirisi, naa tı ki ngokoje Timote, j-ilə ki makitibi kin j-uwə-n jii j Piləmo ki j madije ki ngay taa j madi-kilə je tə².

² J-uwə ji konanje Apiya, taa Arsipi ki e madi rə ləje ki mbata lə Kirisi kin tə³. Ningə

j-uwə ji njé kaw-naa je ki isi me kəy tı ləi j Piləmo tə.

³ Kadi me-majı ki kisi-maje lə Bawje Luwə əi ki Babe ləje Jəju Kirisi e naa tı səsi.

NDigi-naa ki kadi-me lə Piləmo

⁴ M-ra oyo Luwə ləm mbata dəkagilo je pəti ki m-isı m-əl sie ta ningə, mem ole dəi tı j Piləmo.

⁵ Tadə m-o poyi kadi indigi ngan lə Luwə pəti. Ki əji də kadi-me ningə, adi mei Babe Jəju Kirisi tə.

⁶ M-dəjı Luwə kadi kində rə naa tı ləi səje də kadi-me tı təe ki kandi nə ngay. Kadi-me kin a təjı kadi dije gəri kilə jə pəti ki majı ki j-asi ra ki takul kində rə naa tı ləje ki Jəju Kirisi.

⁷ NGokom, m-ingə rənəl ki me-səl ngay ki mbata ndigi ləi, tadə ngan lə Luwə ingəi me-səl ki go rəbi ndigi ləi kin.

Nə dəjı lə Pol mbata Onəjim

⁸ E be a, re m-ingə təgi ji Kirisi tı mba kadi m-əjii nə ki səbi kadi ıra ka,

⁹ m-ge kadi, ki takul ndigi-naa ki to danje tı kin, m-dəjı nə tə dəjı yo. Təki o-n, mi Pol mi ngatəgi, taa dəkagilo tı kin mi me kəy dangay tı mbata lə Jəju Kirisi,

¹⁰ m-dəjı nə kare ki mbata ngonm ki me Kirisi tı Onəjim. NGəsine, m-təl bawe ki go ta tı lə Jəju me kəy dangay tı ne⁴.

¹¹ Kəte e dəw ki ndae goto ta kəmi tı, nə ngəsine, təl dəw ki ndae to tı mbata ləje joo pū.

¹² M-təl m-ile ki rəi tı gogi, e ki e dəw rəm.

¹³ M-ge ngay kadi m-ngəm-e rəm tı ne mba kadi ra kilə adi-m toi tı, dəkagilo tı ki mi-n dangay tı ki mbata Poy Ta ki Maji lə Jəju kin.

¹⁴ Nə m-ndigi ra nə madi ki kanji koo yai, al. Mər ta ləm e ki mba kadi ra maji ləi e ki go me ndigi tı ləi j wa, 6i e ki təgi tı ki kində də tı al.

¹⁵ Dəmajı ə, Onəjim gangi-naa səi dəkagilo ki ndəy be, mba kadi re inge gogi ningə, isi səi ratata.

¹⁶ A inge gogi tə bəə al ngata. A o-e tə dəw ki gate e ngay itə bəə. A e ngokoje ki nje ndigi ləi me Kirisi tı. M-ndige ngay, nə m-gər kadi ndigi ki a indige a itə yəm bəy, ki go darə tı, ə se ki go rəbi tı lə Luwə.

² 1:13, 22, 23 ³ 1:2 Kol 4.17 ⁴ 1:10 Kol 4.9

¹⁷ E be ə, re o-m tə madi-kiləi ningə, uwe rɔi ti təkə e mi wa ə uwə-m rɔi ti be.

¹⁸ Re ra səi nə̄ madi ki nəl-i al, ə se re aw ki ɓangı ləi dəe ti ka, ındə dəm ti.

¹⁹ Mi Pol wa ə m-ndangi ta kin ki jim. M-a m-igə-i ɓangı kin. Maji kadi igər təkə m-aw ki ɓangı dəi ti, adi e darɔi j wa.

²⁰ Oyo NGokom, m-dəji mba kadi ıra kilə kin adi-m me tə Babə ti. ıra adi mem səl me tə Kirisi ti.

²¹ Məm ole də təl rə go ta ti ləi dəkagilo ti ki m-isi m-ndangi-n makitibi kin m-adi. Ningə m-gər kadi a ıra təkə m-dəji. Dəmajı ə, a ıra itə e ki m-dəji kin bəy.

²² Ningə m-dəji mba kadi ındə dəkay madi dana adi-m. Tadə m-ındə mem də ti kadi, kəl ki isi əli ta ki Luwə ki mbata ləm kin, a ra adi njé koße je a iyəi mi taa adi səsi.

Kuwəji-naa ki dobəy ti

²³ Epapirası uwə jisi. E səm naa ti kəy dangay ti ne ki mbata lə Jəju Kirisi[☆].

²⁴ Madi kiləm je, Mark[☆] əi ki Arisitarki[☆], taa Dəmasi[☆] əi ki Luki[☆] uwəi jisi tə.

²⁵ Kadi me-majı lə Babə Jəju Kirisi e naa ti səsi.

[☆] **1:23** Kol 1.7; 4.12 [☆] **1:24** 2Tim 4.11 [☆] **1:24** Knjk 19.29; 27.2; Kol 4.10 [☆] **1:24** Kol 4.14; 2Tim 4.10 [☆] **1:24** Kol 4.14

Makitibî kî ndangi adi Ebirə je

Ta kî dô makitibî tî kî ndangi adi Ebirə je

Dəw kî ilə rəne səl ləm ə tida makitibî kî ndangi adi Ebirə je kin 6a, a oo kadi e makitibî kî dəw ndangi səbî də dəw ə se dije madi al, nə to tə mbə Poy Ta kî Maji ki kılə kam be par. E ta kuwə ji-naa kî ta təl ta ta tî kin par ə ra kadi dəw gər-n təki e makitibî kî ndangi kadi dəw ə se dije madi. NGa ningə, e makitibî kî dəw gər nje ndange al nim, dəw gər dije wa bangı kî dəw ndangi adide kin al nim tə. Ne kare 6a, to tə ne kî nje ndangi makitibî ka kin isi Itali tî ə ndangi be (13.24). Ningə ndangi adi njé kun go Kirişî kî rə je kî dangi dangi isi re dəde tî. Rə je ka kin ra adi dije madi isi sangi kadi iyəi ta kun go Kirişî. E be ə, nje ndangi makitibî, ndangi adi-de, ilə-n dingəm mede tî kadi ai də njade tî, ningə təjî-de kadi gəri təki Kirişî kî isi uni goe kin e kî bo də dije pətî, kî də ne je tî pətî.

Lo kılə ngirə makitibî tî wa bəy 6a, nje ndangi makitibî əl təki Luwə əji rəne kî taga kadi dije gəri-e kî rəbi lə NGone Jəju Kirişî (1.1-3). To kadi dəw a gangı kəy kəm makitibî kin asi joo kare:

Kəy kəme kî dəsay (1.4-10.18) ilə kagi də ke kî bo tî lə Kirişî. Kirişî e kî bo də njé kəl ta je kî ta Luwə tî par al (1.1-3), nə e kî bo də malayka je tî nim (1.4-2.18), də Moji əi kî Jojuwe tî nim (3.1-4.13). Kirişî e kî karne ba ə e NJe kijə ne məsi kadi-kare kî bo ngay me kun mindi tî kî sigi. Ningə e kî bo də kî bo je tî lə njé kijə ne məsi kadi-kare je pətî kî me kun mindi tî kî kəke (4.14-7.28). Məse kî ilə nja kare par ə təl-n ta ne pətî adi asi-naa kin, itə məsi je pətî kî njé kijə ne məsi kadi-kare je pətî iləi (8.1-10.18).

Kəy kəme kî ko joo (10.19-13.19) ilə dingəm me dije tî kî makitibî kin səbî dəde, kadi uwəi təgide ba me njiyə go Kirişî tî (10.19-39). Lo kin tî noq, j-ingə ta lə njé kadi-me je kî me kun mindi tî kî kəke, kî to kadi njé kadi-me je kî bone ndaji-de (11). NGa ningə nje ndangi makitibî dəjî dije kî ndangi makitibî adi-de kadi adi kəmde e də

Jəju Kirişî tî, kadi təti rə təki Kirişî təti-n be tə (12.1-11). Go ngan ta je madi tî, kî ndejinnaa (12.12-13.19), nje ndangi makitibî təl ta makitibî ləne kî njangı də nim, kî kuwə ji-naa nim (13.20-25).

Kadi tə dije kî a tıdəi makitibî kin ingəi təgi me ne je ti kî ngə kî a tee dəde tî, nje ndangi makitibî kin a də ta je tî kî kadi adi təgi par al, nə əl tə təki kisi nje ndole go Kirişî dan dije tî kî gəri Kirişî al e ne kî ngə ngay. Nə re e be ka, səbî kadi njé kadi-me je goi Kirişî də kagi-dəsî tî, ə ai də njade tî, mai nəjî lie mbata kajî kî biti kî no tî kî to isi nginə dije kî njé təl rəde go ta tî lie kin.

Luwə əl ta dije kî takul NGonne

¹ Dəkagilo tî kî kate, Luwə əl ta kî kaje je nja bay bay, taa kî rəbi je kî dangi dangi tə kî takul njé kəl ta je kî tae tî.

² Ningə kî ngəsine kin, dəkagilo kî dəbəy tî, Luwə əl-je ta kî takul NGonne. E kî takule ə Luwə ra-n dərə kî dənangı kî ne je pətî kî me tî, taa ade e 6a ne je pətî tə.

³ Kunjî kî əti bəl lə Luwə əji rəne kî taga rə NGone tî. Ningə titi-naa kî darə Bawne wa ay njay njay. Kî takul ta lie kî aw kî təgi, ra adi ne je to i lo tode tî me dənangı tî ne. Loki ay dije njay də majal je tî ləde ngata ningə, aw isi də ji kə Luwə tî kî nje təgi kî əti bəl, me dərə tî[☆].

⁴ Be ə, NGon Luwə e kî bo itə malayka je say. Taa Luwə ade tə kî e dəde tî pətî tə.

NGon Luwə e də malayka je tî

⁵ Malayka madi kare kî Luwə əl-e ta dan made je tî ə nə:

«I ə j ngonm,
M-təl bawi me ndə tî kî bone» goto.

Taa, ta kî ə nə:

«M-a mi bawe,

Ə e, a e ngonm» kin ka, təqə ta-e tî kî rə malayka tî madi al ratata tə[☆].

⁶ Nə dəkagilo tî kî Luwə aw kadi ilə ngonne kî kare ba me dənangı tî ningə, əl ə nə:

«Kadi malayka je ləm pətî əsi məkəside nangı noe tî.»

⁷ Luwə əl ta kî əji də malayka je ə nə:

«Malayka je rai kılə adi-mi tə nəl je be,
Taa tə ndon por je be tə[☆].»

[☆] 1:3 Pa je 110.1

[☆] 1:5 Pa je 2.7; 2 Samiyel 7.14

[☆] 1:7 6-7: Datərənom 32.43; Pa je 104.4

⁸ Ningə ki ojì dō ngonne, Luwə e nə:
 «I Luwə, a զ̄ be ratata.
 Nē ra kī dana e gōl kōbe kī a զ̄-n 6e dō dije tī
 ləi.
⁹ I nje ndiḡi nē ra kī dana, e nje mbati nē ra
 kī go tī al tō.
 Be ə, i kī i Luwə, Luwə ləi, kōti dan ngar
 madi je tī,
 Ur yib̄i rōnəl dōi tī[☆].»
¹⁰ Ningə tēl əl bāy tō e nə:
 «E i Babe ə, lo kīlə ngirə nē je tī, ira dōnangi,
 Ningə dōrā e nē ra ji tō.
¹¹ Nē je kīn pətī a gotoi, nə i, a iṣi lo kīsi tī
 ratata.
 Dōrā kī dōnangi a ngisi tē kib̄i be.
¹² A dole-de tēkī dēw a dolə-n tuwə kam be,
 Oyo, a mbəli-de tēkī dēw a mbəl-n kib̄i kam
 be.
 Nə i, a mbəl al ratata.
 Ningə a iṣi kī dōi taa, kī dō bal je, kī dō bal
 je[☆].»
¹³ Malayka madi kare dan malayka je tī
 lie kī Luwə əl-e e nə:
 «Ire iṣi dō ji kōm tī,
 Biti kadi m-ilə njé bā je ləi gin tōgi tī, goto.»
¹⁴ Ki ojì dō malayka je, eī ndil je kī njé ra
 kīlə kadi Luwə par. Luwə ilə-de mba kadi
 rai kī dije kī a aji-de.

2

Adi ji kīdi ta kī Luwə əl je al

¹ Be ə, maji kadi nē ndo je kī j-ingəi kīn,
 adi ji rai ji ndami al, re ji rai ji ndamii ə, j-a
 ndəmī rəbi.
² Ji gər kadi ta kī ndə kī malayka je rəi əli
 kaje je e ta kī rəjeti[☆]. Ningə dije pətī kī njé
 kal dō ndu kīn nīm, njé tēl rōde go tī al nīm,
 Luwə adi-de kində kōjī kī səbī kadi ingəi.
³ Tēkī rəjeti, j-əi wa ka j-a nali kində kōjī
 lə Luwə kīn al, re j-oi ta kajī kī əti bəl be kīn
 tē nē kī kare. Ta kajī kīn, Babe Jəju wa e ilə
 mbēe dəsəy. Ningə njé je kī ooi ta-e tī, rəi
 mai naje adi-je, tēkī e ta kī rəjeti.

⁴ Luwə wa kī dōne ma naji dō ta kəl-de tī
 kadi e ta kī rəjeti kī takul nē kōjī je kī əti bəl
 nīm, nē ra je kī dēw asī ra al nīm, kī mbəli
 je kī rā kī rəbi je kī dangi dangi nīm tō. Taa
 Luwə tōjī nē kī rangi bāy, adi njé ma naji

je ka kīn, kadi-kare je kī dangi dangi kī go
 NDile tī, kī go ndiḡi tī lie.

Jəju oi mbata lə dije kī dōnangi tī ne pətī

⁵ J-isi j-əl ta dō kīsi kī dō taa tī kī sigi kī a re.
 Ningə kīsi kī dō taa kī sigi ka kīn, e malayka
 je ə, Luwə a adi tōgi dō tī al.

⁶ Makitib̄i lə Luwə e nə:
 «I Luwə, nda dēw e ri e kadi to rōi kī mbata
 lie be ə?

Ə se, ngor dēw e ri e kadi ində kəmi goe tī be
 ə?

⁷ Ra-e adi malayka je eī dōe tī mbata ngor
 dōkagilo kī ndəy be,
 Ningə ilə jōgi pitī kī kōsi-gon dōe tī.

⁸ Osi gone mba kadi զ̄ 6e dō nē kində je tī
 pətī[☆].»

Loki Luwə ilə nē je pətī gin tōgi tī lə dēw, nē
 madi kare kī iyə taga goto. Ningə kī ngosine
 kīn, j-o kadi զ̄ be dō nē je tī pətī al bāy.

⁹ Nə j-o Jəju kī kate, malayka je itəi-e kī
 mba dōkagilo ndəy, kī mba kadi kī takul me-
 maji lə Luwə, kī ade oy mbata lə dije pətī.
 Ningə e kī tada kō kī koy kī Jəju ingə kīn ə,
 Luwə ilə-n jōgi pitī kī kōsi-gon dōe tī.

¹⁰ Tēkī rəjeti, Luwə e nje ra nē je pətī, taa
 nē je pətī eī yae je tō. Luwə tēl Jəju dēw kī asī
 naa bərəre tī go rəbi kō je kī ingə, mba kadi
 dije ngay kī təli ngane je, indəi rōde naa tī
 sie dō pitī tī lie tō. Tada Jəju e njé kōr nōde
 kaw səde kajī tī.

¹¹ Ningə Jəju kī nje tēl dije kī kasi-naa
 bərəre tī dō majal je tī ləde, taa njé je kī təli-
 de kī kay njay tī ba pətī, Bawde e kare ba,
 adi e Luwə. Be ə, rō Jəju səl-e al kadi bar-de
 ngakone je.

¹² Jəju əl Luwə e nə:
 «Ma m-əl ta kī ojì dōi ngakom je,
 Ta kəm kōsi dije tī ləi,
 M-a m-osī pa m-ilə-n tōjī dōi tī[☆].»

¹³ Ningə əl bāy:
 «M-a m-adī mem Luwə ba pətī,
 Bəy taa, m-a ne kī dije pətī kī Luwə adi-m-
 de,
 Kī toi tē nganm je be[☆].»

¹⁴ Tēkī dije ka kīn awi kī darō kī məsī ka
 kīn ə, Jəju wa ka, tēl rōne dēw tī kī rəjeti tē eī
 be tō. Ra be mba kadi kī takul koye, su kī aw
 kī tōgi lə koy jine tī, tēl nē kī kare.

[☆] 1:9 8-9: Pa je 45.7-8 [☆] 1:12 10-12: Pa je 102.26-28 [☆] 2:2 Knjk 7.53 [☆] 2:8 6-8: Pa je 8.5-7 [☆] 2:12 Pa je 22.23

[☆] 2:13 Ejay 8.17

¹⁵ Jəju oy mba kadi taa dije ilə-de taa tə. Dije ki dəkagilo kisi ki də taa ləde pəti, isi tə bəə je me bəl koy ti.

¹⁶ Təki rəjeti, Jəju re mba kadi ra ki malayka je al, nə re ki mba kadi ra ki dije ki gın koji ti lə *Abırakam.

¹⁷ E be ə, me ne je ti pəti, kadi to tə ngakone je be, mba kadi təl nje kijə ne məsi kadi-kare ləde ki bo ki nje ndigi dije ki əti bəl, taa ki nje ka də njane ti njururu də kilə ti ki Luwə ade tə. E ə, a bər majal lə dije nım, taa a ilə-de nojı naa ti ki Luwə nım tə.

¹⁸ Oyo, Jəju wa ki dəne ingə ne na nım, ingə ko nım tə. Be ə, ngəsine kin, ası kadi a ra ki njé je ki ne na je təei dəde ti.

3

Jəju e ki bo do Moji ti

¹ NGakom je ki njé kadi-me je, səi ki Luwə bar səsi, maji kadi uri kəmsi ki də Jəju ti. E ə, Luwə ilə sie adi-je, mba kadi e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo. E ki takule ə, j-adi-n me je, ə j-isı j-el ta də ti taga ta kəm dije ti.

² Təki rəjeti, Luwə kəti Jəju mba kadi e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo. A də njane ti ki rə Luwə ti ki nje mbəte, kadi ra kilə kin, təki ndə ki *Moji a-n də njane ti me kilə je ti pəti ki ra me kəy ti lə Luwə kin be tə[☆].

³ Təki rəjeti, Jəju ası ta piti ki itə ya Moji say təki ji gəri kadi nje kində kəy aw ki kəsi-gon itə kəy kin be.

⁴ Kəy ki aw ki nje kində ne al goto. NGa ningə nje ra ne je pəti e Luwə.

⁵ Moji a də njane ti me kilə je ti pəti ki ndə ki ra me kəy ti lə Luwə. Nə ke ə e ngon nje kilə kare. Kilə lie e ki mba kadi el dije ta ojı də ne je ki Luwə a el me ndə ti ki lo ti ti.

⁶ Nə Kirisi a də njane ti tə NGon lə Luwə, ki Luwə un-e inde də kəy ti ləne. J-əi ə, j-əi kəy je lie, re j-uwəi təgi je ba, taa ji rai rənəl də ne kində me də ti ləje tə.

Kər kəə lə dije lə Luwə

⁷ Maji kadi uri mbisi oi də ta ki NDil Luwə el kin:

«Dəkagilo ki bone kin, re oi ndu Luwə ningə,

⁸ Oti kadi adi mesi ngə təki ndə ki kasi je təi-mi rə kin be,

Dəkagilo ti ki nai mi me dələ lo ti.

⁹ Oyo e dəkagilo ti ki kasi je indəi kadi-de səm ə nai mi,

Go gal ti ki kuti so ti ki m-ra ne je m-adı oi ki kəmde kin.

¹⁰ E be ə, wongi ra-m ngay ki gın koji kin, Adı m-əl m-ə nə, mede nay ki lo ndəm ta rəbi ti.

Lo kadi gəri ne ki m-isı m-ngəm rəde ti goto.

¹¹ Be ə, me wongi ti ləm, m-un-n mindim m-ə nə:

Auri me 6e kər kəə ti ki m-isı m-ra ki mbata ləde kam al ratata[☆].»

¹² Be ə, ngakom je, maji kadi indəi kəm-kədə də rəsi ti, mba kadi dəw madı kare dansi ti aw ki me ki majal ə se me ngə ki kadi aw sie adi təl gidi-ne adi Luwə ki nje kisi kəm ba al.

¹³ Təki bone Luwə nay ki lo kəl səsi ta ti bəy kin, maji kadi iləi dingəm me na ti ki ndə je kare kare pəti, dəkagilo ti ki isi oi də bar lie bəy kin. Irai be mba kadi majal ədi dəw kare dansi ti adi təl nje me ngə al.

¹⁴ Təki rəjeti, je ki kində rə naa ti ki Jəju Kirisi. Nə ke ə, kadi-me ki ndə ki j-adi-e, ə ji təli njé kadi-me je kin, kadi j-uwəi ba biti ta təl ta ne je ti.

¹⁵ Makitibə lə Luwə ə nə:
«Dəkagilo ti ki bone kin, re oi ndu Luwə ə, Oti kadi adi mesi ngə təki ndə ki kasi je təi-n rə dələ lo ti kin be.»

¹⁶ Se nə je ə, ooi ndu Luwə ə təli təi rə dələ lo ti wa? Əi njé je ki *Moji ər nəde ə təe səde me 6e ti ki Ejipi ti wa kin.

¹⁷ Ə se njé je ki ra tə ə, wongi ra Luwə səde gal kuti so wa? Wongi ra Luwə ki njé je ki rai majal ə nində a də-naa ti bisiri dələ lo kin.

¹⁸ Ə se njé ki ra tə ə, Luwə ibi rəne kadi auri 6e kər kəə ti al ratata wa? E njé ki mbati kadi təli rəde goe ti kin[☆].

¹⁹ J-o kadi ası kur me 6e kər kəə ti lə Luwə al, tədə mbati kadi adi-e mede.

4

¹ Be ə, təki dəkagilo kun mindi kur me 6e kər kəə ti lə Luwə nay bəy kin 6a, maji kadi j-indəi kəm-kədə də rəje ti mba kadi dəw madı kare njae nay gogi al.

² Tədə je ka, təki iləi mbə Poy Ta ki Maji adi kaje je wa kin tə ə, iləi mbə kin adi je tə. Nə ke ə, Poy Ta ki Maji ki kaje je ooi kin, to tə ne ki kare rəde ti, mbata taai ki kadi-me al.

[☆] 3:2 Kər Isirayəl je 12.7

[☆] 3:11 7-11: Pa je 95.7-11

[☆] 3:18 16-18: Kər Isirayəl je 14.1-35; Pa je 95.11

³ Ningə je kī j-adi me je, j-a j-ası kadi j-ur me ɓe kör kęə tī kin, təkī makitibī lə Luwə əl-n ə nə:

«Me Wongi tī ləm, m-ibī rəm m-ə nə:

A uri me ɓe kör kęə tī ləm al ratata[☆].»

NGa ningə, təkī rəjeti, Luwə təl ta kılə ləne mari nu lo kılə ngirə dənangi tī.

⁴ Təkī rəjeti, makitibī lə Luwə əl ta əjì-n də ndə ki kō siri ə nə: «Luwə ɔr kęə me ndə tī ki ko siri də kılə je tī pətī kī ra[☆].»

⁵ Makitibī lə Luwə əl ɓəy ə nə: «A uri me ɓe kör kęə tī ləm kī m-isi m-ra kī mbata ləde kin al ratata[☆].»

⁶ Njé je kī ɨləi mbę Poy Ta kī Maji adi-de kəte, adi mede də ta tī ki Luwə əl-de al. Adi lo kadi a uri me ɓe kör kęə tī lə Luwə kin goto. Re to be ka, ta rəbi to tagira ɓəy kadi njé kī rangi a uri ti.

⁷ E be ə, Luwə ındə də ndə ki rangi dana, ɓar-e ə nə: «NDə ki bone.» Luwə əl ta je kin ɓal ngay kəte go ta je tī kī kaje je mbati tae ti. Əl ta je ka kin kī ta *Dabidi, me makitibī pa je tī lie kī ndangi kəte ə nə:

«Bone kin ə, oi ndu Luwə ə,

Oti kadi adi mesi ngə,» təkī m-əl-n səsi kəte.

⁸ Təkī rəjeti, re Jojuwe ɔr nə *Isirayəl je aw səde me ɓe kör kęə tī lə Luwə ə, Luwə a əl ta lə ndə kör kęə kī rangi gogī al ngata[☆].

⁹ Be ə, ndə kör kęə kī rangi lə dije lə Luwə to noq ɓəy. A e ndə kör kęə kī titi-naa kī ndə kī kō siri kī Luwə ɔr-n kęə kin be.

¹⁰ Tadə dəw kī ur lo kör kęə tī lə Luwə ə, a ɔr kęə də kılə tī ləne, təkī Luwə ɔr-n kęə də kılə tī ləne kin be tō.

¹¹ Be ə, maji kadi j-ındəi təgī də rəje tī mba kadi j-uri me ɓe kör kęə tī kin. Adi j-ındəi kəm-kədī də rəjeti mba kadi dəw madī kare dan je tī təl nje mbati ta kī ta Luwə tī adi osi təkī kaje je osi kəte kin be al ngata.

¹² Ta lə Luwə e ta kī isi kəm, aw kī təgī ngay tō. Tae ati itə kiyə kasigar kī ta kate e dam joo. Ta lə Luwə a ur rəjeti maki maki. A aw ədi dan ɓəngirə je nu. Ningə ta rəje je kī rəti-naa, kī wuy dəje je ka aw ədi tō. Koji ta ra je ləje kī maji, kī kī majal kī mər ta je kī də ɓəngirə je tī ka, ta lə Luwə tēə kī gine.

¹³ Né kare kī mbę nə kində je tī lə Luwə kī ɓəyə rəne ta kəme tī goto. Né je pətī naji rəde

ta kəme tī ay njay njay. Ningə e nə Luwə tī tō ə nə nə a ɔr gin kılə rane je.

Jaju e nje kijə nə məsi kadi-kare kī bo

¹⁴ Adi j-uwəi kadi-me ləje kī j-əli ta də tī nə dije tī taga kin ba, tadə, təkī rəjeti, j-awi kī nje kijə nə məsi kadi-kare kī bo, kī nje təgī kī aw bīti tēə lo kisi Luwə tī. Adi e Jəju Kirisi kī NGon lə Luwə.

¹⁵ Njé kijə nə məsi kadi-kare ləje ka kin, ası naki kadi iŋə kō səje də təgī kasi al je tī ləje. Təkī rəjeti, e wa ka, nai-e me nə je tī pətī tə je be tō. Nə ke ə, e osi me majal tī nja kare al.

¹⁶ Adi j-əti basi kī nə kimbər kōbe tī lə Luwə kī nje me-majı, kī me kī tī katı. Lo kin tī ə, Luwə a iyo-n go majal je ləjē kə nəm, taa me-majı lie ka a nay səje nəm, mba kadi təra səje dəkagilo tī kī me je ge.

5

¹ Təkī rəjeti, njé kijə nə məsi kadi-kare je kī bo, kare kare pətī, Luwə a mbəti-de dan dije tī. Ningə Luwə ındə-de mba kadi rai kılə ləne mbata maji lə dije ka kin. Kılə ləde e mba kadi adi kadi-kare nəm, taa ijəi nə məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je lə dije kī rai nəm tō.

² Njé kijə nə məsi kadi-kare kī bo wa kī dəne ka, aw kī kasi al je ləne ngay tō. Be tō ə, a ası kadi gər ə ra kī dije kī njé ra nə kī majal kī go me ndigi tī ləde al, adi ndəmī ta rəbi.

³ E mba kasi al je lie ka kin ə, a ɨlə məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je ləne wa nəm, taa kī mbata majal je lə dije nəm tō[☆].

⁴ Ra kılə kijə nə məsi kadi-kare e kəsi-gon, nə ke ə dəw a ındə rəne kī də rəne mba kīngə-n kəsi-gon kin al. Dəw a iŋə kəsi-gon kin kī takul ɓar kī Luwə ɓar-e taa. Nə kin ə ra, dəkagilo tī kī ɓari-n *Arō.

⁵ E be ə, ya Kirisi ka to be tō. E e wa ə adi rəne təba mba kadi n-təli-n nje kijə nə məsi kadi-kare kī bo kī itə ndəge je al. Nə iŋə ji Luwə tī kī əl-e ə nə:
«I ə, i ngonm,
Hə ngire bone, mi m-təl Bawi.»

⁶ Me Makitibī tī lə Luwə, lokī rangi tī, Luwə əl ɓəy ə nə:
«I nje kijə nə məsi kadi-kare kī a isi ratata,
Tə Məlsisədəkī be[☆].»

⁷ Dəkagilo tı ki Jəju e dənangi tı ne bəy, əl ta ki Luwə ki rəbi je ki dangi dangi, taa əl sie ta ki go kare ki sol do, ki ndune ki bo taa ki man no kəmne tı, Luwə ki ası kadi taa-e ta koy tı⁸. Ningə Luwə oo do ndue mbata kılə ki ilə dəne gin təge tı.

⁸ Təki rəjeti, E NGon Luwə wa, nə ki go rəbi ko je tı kin pəti, ndo kadi təl rəne go Luwə tı.

⁹ Lokı Jəju təl ta kılə je pəti ki ra mba kadi ra ngata ningə, Jəju təl rəbi kajı ki a to ratata mbata dije pəti ki njé təl rəde goe tı.

¹⁰ Təki rəjeti, Luwə inde nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo tə Məlsisədəki be.

NDər mbi də kiyə go rəbi ki maji ti

¹¹ Nə jetoi ngay kadi j-əl də ta tı kin, nə ke ə, lo kadi j-ər mee kadi ay njay dəsi tı goto, tadə ngə səsi ngay kadi igəri me ne je kalangi.

¹² Təki rəjeti, dəkagilo ki rai me ta tı lə Luwə kin e ngay nga, adı maji kadi itəli nje ndo dije ndu Luwə ngata. Nə biti bone ka, igei kadi dije ki rangi ə ndoi səsi ne ojı də ta lə Luwə ki indoi lo kılə ngire tı nu wa kin bəy. Igei mba tə ngan je ki kasi be bəy bi ne kuso lə ngatəgi je ki təge to tı al.

¹³ Dəw ki nay ki lo kəy mba kone tı e ngon ki kasi. Gər kəl ta də ne tı ki rəjeti al.

¹⁴ NGata ningə, ne kuso ki təge to tı e ki mbata ngatəgi je. Tadə ki go kılə je tı ki isi rai ki ndə je kare kare pəti me kisi ki də ta tı ləde, asi kadi əri mbə ne ki maji ki ne majal naa tı.

6

¹ E be ə, maji kadi j-ai də ne ndo tı ki ojı də ta lə Kırısı ki j-ingəi lo kılə ngirə kadi-me tı ləje nu kin par par al. Adı j-awi ki kəte kəte me ne ndo je tı lə dije ki təgi gangi me kadi-me tı. Adı ji təli ji rəi də ne ndo je tı ki lo kılə ngire tı nu, tə ra ne je ki majal ki a awi ki dəw koy tı, ə se kiyə ta kadi-me kə kin al,

² taa kadi ji təli ji rəi də ne ndo je tı ki ojı də ra dəw batəm je ki dangi dangi, ə se kində ji də dəw tı, ə se ki njé koy je lo koy tı, ə se ta ki gangi ki dəbəy tı kin al ngata tı.

³ J-a ji ndoi-naa ne lə dije ki təgi gangi ngata, re Luwə adı-je ta rəbi.

⁴ Adı j-uni tə ne ndo, ta lə njé je ki təli osi me pa njiyəde tı ki kəte: kəmde e ki təe ki takul kunji lə Luwə. Nai kadi-kare ki dərət tı ooi nım, taa ingəi NDil ki ay njay nım tı.

⁵ NDigi Poy Ta ki Maji lə Luwə kadi e ta ki maji ngay, taa gəri ne ki ojı də təgi je ki a rəi naa tı ki dəkagilo ki Luwə a ilə-n ngirə kəbe ki a re nım tı.

⁶ Nə re e be ka, təli osi me pa njiyəde tı ki majal ki kəte kin gogi. Ko dije ka kin, lo kadi dəw a təl re səde ki nja joo bəy kadi yəti pa njiyəde goto. Təki rəjeti, bəi NGon lə Luwə də kagi-dəsi tı təki rangi bəy. Ningə iləi rəsəl dəe tı ta kəm dije tı.

⁷ Adı j-uni ne ndo ki də lo ndər tı, lokı dənangi ay man ndi ki isi ədi ki dəkagilo je pəti, ə təe ki kandi ki maji adı njé je ki ndəri ki mbata ləde tə ningə, təjı ki taga kadi Luwə njangi də lo ndər ka kin.

⁸ Nə re dənangi ibə tone je ki kon je yo ningə, e dənangi ki ndae goto. Luwə a ndəle ə təl ta dənangi kin e kadi iləi por dəe tı par.

⁹ NGakoje je ki njé ndigi je ləje, re j-əl ta kin be mindi ka, ji gər me je tı maji kadi səi, səi də rəbi ki maji tı. Də rəbi ki a təe səsi kajı tı.

¹⁰ Təki rəjeti, Luwə e nje ra ne ki dana ki dəkagilo je pəti. Adı mee a oy də ne ki maji tı ki irai al. İrai ki njé kadi-me madı je, ningə isi ta ra tı ne bəy. Ne ra je ki maji ki isi rai kin təjı kadi indigi Luwə.

¹¹ Nə ndigi ləje e mba kadi dəw ki ra dansi tı uwə təgine ba, ə nayı ki lo ra maji tı təki isi rai kin biti ndə ki dəbəy tı. Ningə a ingəi ne je pəti ki indəi mesi də tı.

¹² Ji ndigi kadi itəli njé dabı je al. Nə kadi indaji pa njiyə njé je ki adi mede Luwə a awi ki kore me. NJé je kin ə, ingəi ne maji je ki Luwə un-n mindine kadi n-adi-de.

Nə kində me də tı ki rəjeti

¹³ Lokı Luwə un mindine adı *Abırakam, dan go kun mindi ka kin ki kibə rə me təne tı wa. Təki rəjeti, dəw ki rangi ki itə kadi ibə rəne ki təe goto.

¹⁴ Luwə e nə: «M-a m-jangi dəi təki rəjeti, ə m-a m-adı gin kai je bayı-naa⁹.»

¹⁵ Abırakam ngəm go kun mindi lə Luwə ki kore me. Be ə, ingə-n ne ki Luwə un-n mindine ade.

⁸ 5:7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ⁹ 6:14 Kılə ngirə ne je 22.16-17

16 Loki dije ibi røde ningə, ibi røde ki tø døw ki boy itø-de. Kibi rø ka kin a tøjø kadi ta je ki n-əli øi ta je ki røjeti. Adi a indø gangi ta je ki tade asi-naa dø ti al.

17 Ningə Luwə ge tøjø njé je ki a ingøi nø maji je ki un-n mindine ka kin ki taga ay njay bøy, kadi ndu-kun je løne a yøti al. Be ø, dan go kun mindi løne ki kibi rø bøy.

18 Kun mindi øi ki kibi rø øi nø je ki joo ki døw a yøti-de al. Be ø me kun mindi ti ø se me kibi rø je ti lø Luwə kin, a øi taje ki ngom al ratata, adi ta je kin ilø dingøm me je ti ngay, j-øi je ki j-iyøi nø je pøti mba kadi j-uwø ne kindø me dø ti, ki e ki kadi-je kin ba.

19 Nø kindø me dø ti kin ra adi kisi ki dø taa løje to tø køy ki kindø dø mabal ti be. E nø ki døw a bødi dø ti al nim, taa e nø ki ngø nim to, ningø indø kibi gangi lo ki me køy ti lø Luwə ki to dørø ti gangi, ø ur me lo ti ki ay njay njay itø made je.

20 E lo kin ø, Jøju ur ti kate noje ti tø nje tee ta røbi noje ti. Jøju tøl nje kijø nø møsi kadi-kare ki bo ki ratata tø Mølsisødøki be.

7

Mølsisødøki nje kijø nø møsi kadi-kare

1 Mølsisødøki ka kin e ngar ki ße bo Salem ti, taa e nje kijø nø møsi kadi-kare lø Luwø ki e dø nø je ti pøti to. E ø ingø *Abirakam lo ki tøl lo tøti rø ti ki tøti ngar je, ø njangi døe to.

2 E ø, Abirakam ade ki kare me nø ki døgi ti, me nø je ti pøti ki tøl-n ta rø ti. Ki dø kate, kør me tø ki nø Mølsisødøki e «ngar ki nje ra nø ki dana». Bøy taa, Mølsisødøki e ngar ki ße bo Salem ti to, kør me tø ka kin nø: «NGar ki nje lapiya^ø.»

3 Makitibø lø Luwø el ta lø baw Mølsisødøki ø se ta lø køe al, nim taa el ta lø gin kae je al nim to. Bøy taa, el ta dø koje ti ø se dø koye ti al ratata nim to. Titi-naa ki NGon lø Luwø, ningø e nje kijø nø møsi kadi-kare ki a øsi ki døkagilo je pøti.

4 Igøri maji kadi Mølsisødøki e døw ki ndae e ngay. Be ø, kaje Abirakam wa ka, ade ki kare me ki døgi ti, me nø je ti pøti ki tøl-n lo rø ti^ø.

5 NGan *Isirayøl je, ki go ndu-kun ti lø *Moji, e gu døde ti kadi adi ki kare me ki døgi ti me nø je ti pøti ki ingøi, dije ki øi gin koji ti lø *Løbi ki øi njé kijø nø møsi kadi-kare je, ki

øi ngakøde je wa, tado øi je ka, øi gin ka ti lø Abirakam to.

6 Mølsisødøki e gin koji ti lø Løbi al, nø Abirakam ade nø kare me ki døgi ti me nø je pøti ki ingø. Adi Mølsisødøki njangi dø Abirakam ki Luwø un mindine ade.

7 Ningø tøki røjeti, ngatøgi ø a njangi dø ngon ki du.

8 Gin ka je lø Løbi ki njé taa ki kare me ki døgi ti, me nø maji je ti ji ndøgi Isirayøl je ti, øi dije ki a oyi. Nø ki øji dø Mølsisødøki, Makitibø lø Luwø el kadi e, øsi kæm ba.

9 Ki døbøy ti, ta ki kadi j-øl øn: døkagilo ti ki Abirakam adi ki kare me ki døgi ti me nø kingøne je ti pøti kin, Løbi ki gin kae je øi njé taa ki kare me ki døgi ti me nø je ti pøti kin ka, adi to.

10 Tøki røjeti, døkagilo ti ki Mølsisødøki ingø-n Abirakam kin, oji Løbi al bøy, nø ke ø, e møsi kane Abirakam ti ngata.

11 Me ndu-kun ti lø ngan Isirayøl je, e dije ki gin koji ti lø Løbi ø søbi kadi dije køti-de tø njé kijø nø møsi kadi-kare je. Øi njé kijø nø møsi kadi-kare je tø *Arø be. Nø røbi ra kile kijø nø møsi kadi-kare løde to asi-naa børere al. Re e be al ø, døw a sangø nje kijø nø møsi kadi-kare ki rangi tø Mølsisødøki be bøy al ngata.

12 NGa ningø, re røbi ra kile lø njé kijø nø møsi kadi-kare ki gin ka ti lø Løbi yøti ningø, e go ti kadi ndu-kun ka yøti to.

13 Ningø Babø løje ki ta je kin øji døe, e gin ka ti lø Løbi al, nø e gin ka ti ki rangi. Ningø gin ka ti kin, døw madi ki ra kile tø nje kijø nø møsi kadi-kare dø dingøri lo ti goto.

14 Dije pøti gøri kadi oji Babø løje gin koji ti lø Juda. Ningø ki øji dø gin koji kin, Moji el ta madi dø ti al, loki el ta ki øji dø njé kijø nø møsi kadi-kare je.

Nje kijø nø møsi kadi-kare ki rangi ki titi-naa ki Mølsisødøki

15 NGøsine nø je toi ay njay nga. Nje kijø nø møsi kadi-kare ki rangi ki e gin koji ti lø *Løbi al, ki to tø Mølsisødøki be re.

16 E tøl nje kijø nø møsi kadi-kare ki go røbi koji ki darø ti al, nø ki go tøgi kisi ki dø taa ti ki a to ratata.

17 Tøki røjeti, makitibø lø Luwø el ø nø: «I nje kijø nø møsi kadi-kare ki ratata, Tøki ndø ki Mølsisødøki øsi-n be.»

18 Be ə, kun-ndu je kī kāte, e kī bujī ko mbata tōge goto, taa ndae ka goto tō.

19 *NDu-kun je lə *Moji asi kadi rai adi dije asi-naa bərəre ta kəm Luwə ti al. NGa ningə nē kində me də tī kī maji tōi ndu-kun je lə Moji e kī kadi-je. Ningə kī takule j-asi kadi jī re kī rō Luwə ti.

20 Nē kī rangi bəy, nē je kin pətī rai nē kī takul kībi rō lə Luwə. Nē ndəge je tēeji njé kijə nē məsi kadi-kare kī kanji kun mindi lə Luwə.

21 Nē kī ojī də Jəju, Luwə un mindine, loki el ə nə:
 «Mi Babē ma m-yəti ndum al,
 M-un mindim m-ə nə:
 I nje kijə nē məsi kadi-kare kī ratata.»

22 Be ə, kī rəbi kībi rō lə Luwə kin, jī tī meje katī kadi j-ingə kīlə mindi kī sigi kī maji itə e kī kāte kin say kī takul Jəju.

23 Nē kī rangi bəy, njé kijə nē məsi kadi-kare kī gin koji tī lə Ləbi bəyi-naa. Nē ke ə, yo tol-de taa taa adi lo kadi rai kīlə kijə nē məsi kadi-kare kin ratata goto.

24 Nē Jəju e nje kīsi ratata, ningə kīlə kijə nē məsi kadi-kare lie a to kī nōne tī tō.

25 E be ə, Jəju asi kadi kajī kī ratata dije kī njé re kī rō Luwə tī kī takule. Təki rəjeti, e nje koy al adi a el ta kī Luwə kī dəkagilo je pətī kī mbata ləde.

26 Jəju e nje kijə nē məsi kadi-kare kī bo kī səbi kadi j-ingə. E ay njay nīm, ra nē kī majal nja kare al nīm, taa Luwə əse ngərəngi kadi njé ra majal je tī nīm tō. Ningə, un-e inde adi isi ngərəngi dərətī nu, də nē je tī pətī.

27 Jəju to tə ndəgi njé kijə nē məsi kadi-kare je kī bo kam al, adi e nē kī ndae goto rəe tī kadi ijə nē məsi kī ndə je kare kare pətī kī mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləne wa nīm, taa mba kadi iyə-n go majal je lə kosi dije pətī kō tō. Jəju ijə nē məsi kadi-kare nja kare ba par ə asi naki. Adi e kadi-kare daroe wa kī adi də kagi-dəsī tī kin.

28 Tədə ndu-kun lə Moji ində jine də dije tī madi kī kīlə rade asi-naa al, tə njé kijə nē məsi kadi-kare je kī bo. NGa ningə kun mindi lə Luwə kī re go ndu-kun tī, ində jine də NGone tī tə nje kijə nē məsi kadi-kare kī bo, e kī asi-naa bərəre kī nōne tī.

8

Jəju e nje kijə nē məsi kadi-kare kī bo

1 Ta kī bo kī kadi j-əl də ta tī kin ə to kin: J-aw kī nje kijə nē məsi kadi-kare kī bo, kī isi me dərətī, də ji kō lo kīsi kōbe tī lə Luwə, kī tōge e də tōgi je tī pətī. [✳]

2 Isi ra kīlə kijə nē məsi kadi-kare kī bo ləne me kəy kī ay njay tī, adi e me kəy kaw-naa tī kī rəjeti kī e dərətī nu. E kəy kī Luwə wa ə ra əi e dije ə rai kī jide al.

3 *NJé kijə nē məsi kadi-kare je kī bo, kare kare pətī, kīlə ləde e mba kadi adi nē je Luwə nīm, rəi kī kadi-kare məsi je nīm tō. Be tō ə, e go rəbe tī kadi Jəju ka, aw kī nē kadi adi kadi-kare tī tō.

4 Təki rəjeti, re Jəju e dənangī tī ne ningə, a e nje kijə nē məsi kadi-kare al, tədə njé kijə nē məsi kadi-kare je kī isi rai kīlə kin kī go ndu-kun tī lə *Moji, isi dənangī tī ne ə bəlme ngata.

5 NJé kijə nē məsi kadi-kare je ka kin, isi rai kīlə me kəy kaw-naa tī. Nē kəy kin e ndil kəy kī rəjeti kī to dərətī. Təki rəjeti, loki Moji ilə ngirə kadi ra kəy kībi, Luwə el-e ə nə: «Ur mbi maji o-n də ta kī m-a m-əli kam: maji kadi ira kəy kībi kin təki ndə kī m-ojii də mba tī. [✳]»

6 Nē ngəsīne, Jəju aw kī kīlə kī ndae e ngay itə kīlə lə njé kijə nē məsi kadi-kare je. Adi e ə, e nje ka mbo lo tī kī mbata kīlə mindi kī maji, kī ngire e kī kində də kun mindi tī kī maji tō.

Luwə adi mindi ne mbata kīlə mindi kī sigi

7 Təki rəjeti, re nē kī majal goto me kīlə mindi tī kī kāte ə. [✳] Luwə a re kī e kī rangi kī kō joo al.

8 Nē, Luwə kōl kī dije ləne mbata majal je kī rai, ə nə:

«Oi ndə je a rəi noo,

Kī m-a m-ilə mindim kīlə kī sigi,

Kī dije kī Isirayəl tī nīm,

Kī dije kī Juda tī nīm tō.

9 Kīlə-mindi kin, a to tə kīlə mindi,

Kī ndə kī m-ilə kī kade je,

NDə kī m-uwə-n jide,

Mba kadi m-təe-n səde dənangī Ejipi tī kin al.

Lo kadi ay də njade tī səm me kīlə mindi tī kin goto.

[✳] **8:1** Pa je 110.1 [✳] **8:5** Tee kī taga 25.40 [✳] **8:7** Tee kī taga 24.3-8

Be ə, mi Babə, m-a m-təl gidiṁ madide tə.
10 Babə ə nə:
 Kilə-mindı ki m-a m-ilə
 Ki dije ki Isirayəl ti go ndə je t̄ kin ə to kin:
 M-a m-adı-de ne gər
 MBa kadi gəri ndu-kun je ləm,
 M-a m-ndangi ndu-kun je ka kin də
 bəngirəde t̄.
 M-a mi Luwə ləde,
 Ə a əi dije ləm tə.
11 Dəw madi kare ki a aw
 NDoo dəw ki me 6e ti ləne,
 Ə se ngokone kadi gər-m goto,
 Tadə dije pəti,
 Flə ngire də dije ki təgi t̄ bəti təqə-n də ngan je
 ki du t̄,
 A gəri mi.
12 M-a m-iyə go ra go t̄ al je ləde kə,
 Mem a oy də majal je t̄ ləde ratata[☆].»

13 Loki Luwə əl ta də kilə mindı ki sigi t̄
 ningə, e kin əjı kadi təl e ki kəte tə ne ki koke
 t̄. Ningə j-əi pəti ji gəri kadi re ne to kəki
 ningə nay ngay al kadi a goto.

9*Rəbi kəsi məkəsi nangı no Luwə t̄ ki kate*

1 Kilə-mindı ki kəte ka, aw ki ndu-kun je ki
 təji dije go rəbi kəsi məkəsi nangı no Luwə t̄,
 ə se aw ki lo kaw-naa ki dənangi t̄ ne tə.

2 Kəy kibə ki gangi mee joo e ki ra. Me kəy
 t̄ ki dəsəy, ki bari-e lo ki ay njay, lo kində
 lambi ki bajie e siri isi me t̄. Taa tabılə ki
 mapə kadi-kare ki dije adi Luwə e də t̄, isi t̄
 noq t̄.

3 Ningə kəy ki qo joo ki kibə gangi lo e ta t̄,
 e lo ki bari-e lo ki ay njay itə ndəgə lo je.

4 Lo kin t̄ ə dingiri lo ki ra ki ɔr e t̄. Ningə
 də dingiri ti ka kin ə, yibə ki bayə əti mbj̄ e
 ki kilə por də t̄. Me lo t̄ ki qo joo t̄ ka kin
 t̄ ə, sandukı kilə mindı ki gide e ki ra ki ɔr
 e t̄. Me sandukı t̄ ka kin ə, ku madı ki man
 rosi mee e səm t̄. Ku ka kin gide e ki ra ki
 ɔr t̄. Bəy taa, me sanduki ti ka kin ka, kagi
 təsi lə Arə ki ibə mbine e me t̄ t̄. Bəy taa,
 me sanduki t̄ wa ki kare kin ə, mbal je ki
 ndangi ta je ki əjı də kilə mindı t̄ e me t̄ t̄.

5 Də sanduki t̄ ka kin ə, təli kagi je joo ki
 toi tə *Malayka je ki bari-de nə serube je, ki
 awi ki kəsi-gon ngay indəi-de də t̄. Malayka

je ka kin naji bagide də lo kadi-kare məsi t̄
 ki əjı go kiyə go majal je lə dije kə. Nə ke ə, e
 dəkagilo ki kadi dəw ɔr-n gin ta je kin pəti al
 bəy.

6 Kəy kibə ka kin e ki gangi lo joo. *Njé kijə
 ne məsi kadi-kare je uri me kəy t̄ ki dəsəy ki
 ndə je kare kare pəti mba ra kilə ləde[☆].

7 Nə me kəy t̄ ki qo joo, nje kijə ne məsi
 kadi-kare ki bo ki karne ba par ə, a ur t̄ nja
 kare me bal t̄ kare. Lo kin t̄ ə a re ki məsi
 da mba kadi adi Luwə kadi-kare t̄ kadi iyə-
 n go majal je lə nje kijə ne məsi kare ki bo
 wa kin kə nim, taa ya ndəgə kosi dije ki rai ki
 go me ndigi t̄ ləde al nim t̄[☆].

8 NDil ki ay njay ndo-je ki takul ne je kin
 kadi dəkagilo je pəti ki me kəy ki dəsəy kin
 to ningə, ta rəbi kur me lo t̄ ki ay njay njay
 itə made je kin e ki təqə al bəy.

9 Ne kəjı je kin əi ndil ne je ki dəkagilo t̄ ki
 6one. Kər me nə: kadi-kare je ki ne məsi je
 ki j-isı j-adi Luwə kin asi kadi rai adi me dəw
 ki nje ra kilə kadi Luwə kin asi-naa bərəre
 al.

10 Təki rəjeti, ne je kin əi ndu-kun je ki əjı
 də ne kuso ə se ne kəy ki kuji ne ra je ki əjı
 də kəy rə ki man par. Ne je kin əi kuji ne ra
 lə dije ki dənangi t̄ ne. NDade to ki mbata
 dəkagilo ki ndəy be par, bəti dəkagilo t̄ ki
 Luwə a ində-n gin ndu-kun je ki sigi.

Kirisi adi rəne kadi-kare t̄

11 Nə Kirisi re tə nje kijə ne məsi kadi-kare
 ki bo mba kadi adi-je ne maji je kitoi ne
 ngata. Kirisi ur me kəy kibə t̄ ki bo ngay
 nim, asi-naa bərəre nim t̄. E kəy kibə ki dije
 ə rai ki jide al nim, taa e kəy ki goto dənangi
 t̄ ne niim t̄.

12 Kirisi ur me kəy t̄ ki ay njay njay itə
 made je ka kin nja kare ba par. Ur me kəy
 t̄ ka kin ki məsi bal biyə ə se ki məsi ngan
 mangi je al, nə ki məsine wa. E ki rəbi kin ə,
 Kirisi gangi-n dəje nja kare ba par ratata də
 majal je t̄.

13 Təki rəjeti, ki go ne jibəl 6e t̄, dije a təli
 bal biyə je ki ngan mangi je, ə a sikəi məside
 je ki bu ngon ko mangi ki kilə por də t̄ də
 dije t̄ ki rai majal[☆]. Rai ne je kin be mba
 kadi dije ka kin təli ki kay njay gogi ki go ne
 jibəl 6e t̄.

[☆] 8:12 Jərəmi 31.31-34

[☆] 9:6 Kər Isirayəl je 18.2-6

[☆] 9:7 Ləbətiki 16.2-34

[☆] 9:13 Ləbətiki 16.14-16; Kər Isirayəl je 19.9-17

14 Re n̄e kin e ki r̄ojeti kadi m̄esi da je awi ki t̄ogi ningə, m̄esi Kirisi, t̄oge a it̄e m̄esi da je say ngay b̄ay. N̄e Kirisi wa un r̄one adi Luwə t̄e n̄e kadi-kare ki ay njay ki t̄ogi l̄ NDil ki nje kisi ratata. M̄ese ka kin a toḡi ngameje adi ay njay mba kadi ji ra n̄e je ki majal ki a aw s̄eje koy ti al. NGata ningə, j-a j-as̄i kadi j-a ra kīlə j-ad̄i Luwə ki nje kisi k̄em ba.

Kilə-mind̄i ki siḡi me m̄esi ti

15 Be ə, Kirisi e nje ka mbo dije ti ki Luwə ki r̄ebi kīlə mind̄i ki siḡi. MBa kadi njé je ki Luwə bar-de inḡai n̄e nduwə ki a to ratata ki Luwə un-n mindine adi-de. Ne kin a ra ne, tad̄ Kirisi oy ningə m̄ese taa dije il̄e-de taa ta ne je ti ki majal ki isi rai ne d̄okagilo ti ki əi gin t̄ogi ti l̄a kīlə mind̄i ki k̄ete.

16 J-inḡa kadi re d̄ew ra makitib̄i kīlə mind̄i ki ɔji d̄o l̄ebi n̄e nduwə tone ti ningə, maji kadi d̄ewe ka kin a oy b̄ay taa, noje je a l̄ebinaa n̄e nduwə.

17 T̄eki r̄ojeti, re d̄ew e ki d̄o ne taa b̄ay ba, nda makitib̄i kīlə mind̄i ki ɔji d̄o ne nduwə goto. Loki d̄ewe ka kin oy ngata ningə ndae to.

18 Be t̄o ə, kīlə mind̄i ki k̄ete ka, lo kadi aw ki t̄ogi ra kīlə k̄ete goto no m̄esi ti ki ay.

19 Loki *Moji or me ndu-kun je p̄eti t̄eki ndangi-n me makitib̄i je ti ki mi n̄o kosi *Isirayəl je ti p̄eti ningə, un m̄esi ngan mangi je ki m̄esi bal bat̄i je ki pote-de ki man jine ti. Ningə un bajı kagi mad̄i ki ul njuki ki əti maji ngay ki bari-e n̄e ijopi. Bajı kagi ka kin e ki 6ir ḡine ki kibi ki rai ki bal bat̄i je adi sol l̄om l̄om ə kər njir njir t̄o. Ningə kagi ka kin ə, il̄e me m̄esi ti ba s̄ik̄a d̄o makitib̄i je ti ki ndangi ndu-kun je me ti n̄im taa d̄o kosi dije ti n̄im t̄o.

20 D̄okagilo s̄ik̄a m̄esi ti, Moji ə nə: «E kin e m̄esi kīlə mind̄i ki Luwə un ndune d̄o ti adi s̄esi, kadi it̄eli r̄osi go ti*».

21 Be t̄o ə, s̄ik̄a-n m̄esi ka kin d̄o k̄ey kibi ti ki d̄o ne ra kīlə je ti p̄eti ki me ti t̄o.

22 T̄eki r̄ojeti, ki go ndu-kun ti, ne je ngay a t̄eli ki kay njay ki takul m̄esi par. Ningə ki kanji m̄esi ki s̄ik̄a, kiyə go majal je a goto t̄o.

Kun r̄o kadi l̄o Kirisi or majal je ko

23 Ne je ki t̄iti-naa ki ne je ki r̄ojeti ki d̄ora ti p̄eti s̄obi kadi e ki t̄el-de ki kay njay ti ki r̄ebi kin. Ningə ki ɔji d̄o ne je ki r̄ojeti ki me d̄ora ti

wa ka, gei n̄e kadi-kare m̄esi ki maji it̄e m̄esi da je say.

24 T̄eki r̄ojeti, Kirisi ur me k̄ey kibi ti ki dije rai ki jide ki e ndil e ki r̄ojeti ki me d̄ora ti kin al. N̄e e aw me d̄ora ti, ɔji r̄one ta k̄em Luwə ti, isi əl sie ta ki mbata l̄ejə.

25 Jəju aw me d̄ora ti mba kadi adi r̄one kadi-kare ti Luwə njā b̄ay b̄ay al. N̄e nje kijə ne m̄esi kadi-kare ki bo ur me k̄ey ti ki ay njay it̄e made je ka kin ki bal je kare kare p̄eti, ki m̄esi da je.

26 Re e be al ə, Kirisi a inḡa k̄o nja b̄ay b̄ay lo kīlə ngirə d̄ora ki d̄onangi ti nu. N̄e t̄eki r̄ojeti, Kirisi re nja kare ba d̄okagilo ki d̄ebəy ti, mba kadi b̄or majal k̄o, ki takul darœe ki un adi Luwə ne m̄esi ti.

27 Ningə e ki k̄ində d̄o dana k̄ete, kadi d̄ew ki ra ra a oy nja kare par, ningə go koye ti, Luwə a gangi ta d̄oe ti.

28 Be t̄o ə, Kirisi adi r̄one nja kare ba par, mba kadi b̄or majal l̄e kosi dije. Ningə a ɔji r̄one ki k̄o joo b̄ay, n̄e ke ə, e ki mba b̄or majal al ngata, n̄e ki mba kadi aji njé je ki isi nginəi ndo t̄el-e.

10

Kirisi adi r̄one kadi-kare ti nja kare ba par

1*NDu-kun je l̄a *Moji əi ndil n̄e je ki r̄ojeti ki a r̄ei, 6i əi dar̄o n̄e je wa al. Be ə, lo kadi ayi dije ki isi r̄ei r̄o Luwə ti njay goto. Re ij̄ei n̄e m̄esi kadi-kare ki bal je kare kare p̄eti ka loe goto.

2 Re e be al ə, njé je ki isi ij̄ei n̄e m̄esi kadi-kare adi Luwə kin, Luwə a iyə go majal je l̄ede k̄o p̄eti nja kare ba par. Lo kadi mede a ole d̄o majal je ti l̄ede goḡi b̄ay a goto. Ningə ḡin kijə n̄e m̄esi kadi-kare ka, a gangi t̄o.

3 N̄e t̄eki r̄ojeti, ki r̄ebi kijə n̄e m̄esi wa kin ə, me dije ole-n d̄o majal je ti l̄ede bal je kare kare p̄eti.

4 Tad̄ m̄esi ngan mangi je ki m̄esi bal biyə je as̄i kadi b̄or majal je k̄o al.

5 E be ə, loki Kirisi isi re me d̄onangi ti, əl Luwə ə nə: «Ige n̄e m̄esi al n̄im, kadi-kare al n̄im t̄o, N̄e ib̄e dar̄om.

6 Ira r̄onəl d̄o da je ti ki kīlə por d̄o ti d̄o dingiri ti al n̄im,
Taa n̄e m̄esi mbata b̄or majal je ka n̄el-i al n̄im t̄o.

* 9:20 19-20: T̄eq ki taga 24.3-8

7 Ningə m-əli m-ə nə:
Mi ne, m-re dənangi tı kadi m-ra ndigi ləi,
Təki ndangi me makitibı tı ki kay njay ojı-n
dəm[☆].»

8 Ta kı dəsəy ki Kırısı əl ə to kin: «İge nə
məsi al nım, kadi-kare al nım, da je ki kılə
por də tı də dıngiri lo tı al nım, taa nə məsi
mbata bər majal je al nım tə». NGa ke ə, nə
məsi je kin pəti, e ki rade ki go ta je tı ki e ki
ndangi ki go ndu-kun tı.

9 Kırısı təl əl bəy ə nə: «O, m-re dənangi tı
mba kadi m-ra go ndigi ləi». Kırısı buji nə
məsi je ki kəte, ə un rəne tə nə məsi ki sigı
ində to tı.

10 Jəju Kırısı ra nə ki Luwə ndigi. Be ə, adı
rəne kadi-kare tı, nja kare ba par, mba kadi
taa-je ilə-je taa də majal tı.

11 Ningə njé kijə nə məsi kadi-kare je kare
kare pəti, awi ki njade taa, ndə je kare kare
pəti mba ra kılə ləde no Luwə tı. Adı kadi-
kare nə məsi ki kare wa kin ki dəkagilo je
pəti. Nə nə məsi kin asi bər majal je lə dije al
ratata[☆].

12 Nə Kırısı, adı rəne kadi-kare tı nja kare
ba par mbata bər majal je, ə aw işi də ji ko
Luwə tı ki none tı.

13 NGəsine ki işi də ji ko Luwə tı, işi ngəm
kadi Luwə ilə njé bəj je lie gın njae tı tə
kimber kində nja be.

14 Be ə, ki kul nə məsi ki kare wa kin, təli-n
dije ki ay-de də majal tı ki kasi-naa bərəre tı
ratata.

15 NDil ki ay njay ka ma naje ay njay tə,
ningə ta ki dəsəy ki əl ə to kin:

16 «Babə ə nə:
Kılə-mındı ki ma m-ilə səde,
Go ndə je tı kin ə to kin:
M-a m-ində ndu-kun je ləm də bəngirəde tı,
M-a m-ndangi-de mede tı, me mər ta je tı
ləde.»

17 Ningə təl əl bəy ə nə:

«M-a m-adı mem ole də majal je tı ləde al
nım, taa də kılə rade je tı ki go rəbe tı al al
nım tə[☆].»

18 NGa ningə loki majal je e ki kiyə go ko,
nda nə məsi ki kadi dəw a ra bəy taa a bər-n
majal goto.

Ji rəi bası ki rə Luwə tı

19 Be ə, ngakom je, ji gər kadi ta rəbi e
ki tee noje tı kadi j-ur lo ki ay njay njay itə
mađe je ki takul məsi Jəju Kırısı ki əy.

20 Təqə ta rəbi ki sigı ki a to ratata ki takul
kibi gangı lo ki ində gangı, adı e darəe wa ki
adı nə məsi tı də kagi-dəsi ti.

21 J-aw ki nje kijə nə məsi kadi-kare ki bo
ki e ki kinde də kəy tı lə Luwə.

22 Adı ji rəi bası ki rə Luwə tı ki me ki rəjeti,
ki kadi-me, ki bədi al, ki me ki ay ki uwə-je
ki ta al, ki rə ki togı ki man ki ay njay.

23 Adı j-ai də nə kində me də tı ki j-isı j-iləi
mbə kin ngə, tədə nə je ki Luwə un mindinə
kadi n-a ra n-adi-je, a ra təki rəjeti.

24 Adı j-indəi kəm je go-naa tı yo je ki ne je,
ki go rəbi kılə dıngəm me naa tı mba kadi ji
ndigi-naa nım, ji rai nə je ki maji nım tə.

25 Adı j-iyəi ta re lo kaw-naa je tı ləje təki
njé ki nə je işi rai be kin al. Nə adı j-iləi
dıngəm me naa tı yo je ki ne je, tədə təki oy,
ndə re lə Babə e bası.

26 Ji gər ta ki rəjeti ə bəlme. Ningə, go gər
ta ki rəjeti kin ə, ji ra majal ki go me ndigi tı
ləje ə, kadi-kare məsi ki rangı ki a bər majal
je ləje goto ngata.

27 Nə kare ba ki nay ki mbata ləje, e ngəm
ki rə dadi par par ta ki gangı lə Luwə ki por
ki əti bəl ki a q njé mbate je.

28 Re dəw madı mbati kadi təl rəne go
ndu-kun je tı ki *Moji ndangi ə, a ingə yo ki
kanji koo kəm-to-ndoo, re dije joo ə se mítə
mai najı də mbati təl rə go ndu-kun je tı lie
kin.

29 Təki rəjeti, dəw ki kidi NGon lə Luwə ə,
a ingə kində kojı ki ngə ngay bəy. Nə ki ra kin
ojı kadi ilə kojı də məsi kılə minden ki taa-e ilə
taa də majal tı kin al. Təjı NDil ki ay njay ki
ra-je adı ji gər me-majı lə Luwə.

30 Təki rəjeti, ji gər Luwə ki ə nə:
«Mi ə, mi nje dal bəj nım, taa nje kadi nə dəw
ki ra ra ki go kılə rae tı nım tə!

«Taa ilə də tı bəy ə nə:
Babə a gangı ta də dije tı ləne[☆].»

31 E nə ki əti bəl ngay kadi dəw osı me ta ki
gangı tı ki ngə lə Luwə ki nje koy al.

32 Adı mesi ole də nə tı ki ra nə kəte,
dəkagilo tı ki ingəi lo kunji lə Luwə. Kalangi
ba go tı par ə, ingəi ko ngay, nə ke ə uwəi
təgisi ba ta rə tı ki bo kin.

³³ NJé ki nā je dansi ti, dije taji-de je adi-de kō je ta kām kosi dije ti. Ningə njé ki nungi eī basi mba kadi osi gìn njé je ki isi ingəi ko kō je kin.

³⁴ Təki rɔjeti, ingəi kō ki njé je ki eī kəy dangay ti. Taa ndigi ki rɔnəl mba kadi dije taai ne maji je ləsi də gu ti, tado igəri kadi awi ki ne je ki Luwə un mindine kadi n-a n-adı səsi, ki ne je ki ndade itə ne maji je ləsi, taa a toi ratata tə.

³⁵ Oti kadi iyəi ta kadi-me ləsi, tado ki go rəbi kadi-me kin, a ingəi ne kigə go ji ki bo ngay.

³⁶ Maji kadi inayi ki lo kuwə təgi ba ti, mba kadi irai ne ki Luwə ndigi e ingəi ne ki un-n mindine mba kadi n-a ra.

³⁷ Təki rɔjeti, makitibl lə Luwə el e nə:

«Me dəkagilo ki gojı ngay ti, nay ngay al nga, NJe re a re təki rɔjeti, a or ndə aw-n kete al.

³⁸ Ningə, Luwə e nə, dəw ki nje ra ne ki dana ta kəmne ti,

A isi ki dəne taa ki takul kadi-me.

Nə re təl gogi me majal ti e, rəm a nəl-m sie al[☆].

³⁹ Nə je, je dan dije ti ki njé təl gogi ki mba ti ta rəde al. Nə je mbə njé je ti ki adi mede, e ai də rəbi kajı ti kin.

11

Ta də kadi-me ti lə kaje Isirayəl je

¹ Tado kadi-me Luwə, e kaw ki badi al də ne kində me də ti, taa e tii me katı də ne ki rɔjeti ki dəw oo ki kəmne al tə.

² E ki takul kadi-me ləde e, ngatəgi je ki kete, me Luwə nəl-e dəde ti.

³ Ki takul kadi-me e, ji gər-n kadi dərə ki dənangı ki ne je ki me ti, Luwə rade ki ta ki tane ti. Be e, Luwə ra ne je ki j-o-de, ki takul ne je ki j-o-de al.

⁴ Ki takul kadi-me e, Abəl adi-n kadi-kare Luwə. Kadi kare lie maji itə ya Kaya. Ki takul kadi-me lə Abəl e, Luwə ndigi-n kadi-kare je lie, e ma naji lie kadi e dəw ki nje ra ne ki dana. Təki rɔjeti Abəl oy wa, nə ki takul kadi-me lie, ne je ki ra isi əli-je ta bəti bone[☆].

⁵ Ki takul kadi-me e Luwə un-n Enoki ki rəne ti ki kanji kadi oy. Lo kadi dəw inge goto, tado Luwə un-e aw sie rəne ti dərə ti

nu. Makitibl lə Luwə e nə: «Kete bəy taa kadi Luwə un-e aw sie dərə ti, Enoki nəl Luwə[☆].»

⁶ Dəw ki a nəl Luwə ki kanji kadi-me goto. Ningə dəw ki isi re basi ki rə Luwə ti, kadi gər mene ti maji təki Luwə isi no təki rɔjeti nəm, taa isi igə go ji njé je ki isi sangi-e nəm tə.

⁷ Ki takul kadi-me lə Nuwe e, Luwə ndər-n mbie də ne je ti ki a rai ne, ki dije ooi ki kəmde al bəy. Nuwe mbati ta kəjı lə Luwə al, adi ra bato mba kadi aji-n rəne nəm, aji-n gìn dije ki me kəy ti ləne nəm. Ki go rəbi təl rə go ta ti lə Nuwe kin e, ndəl re-n də dije ti ki dənangı ti. Ningə ki takul kadi-me lie e, Luwə tide-n dəw ti ki nje ra ne ki dana[☆].

⁸ Ki takul kadi-me lə *Abirakam e, lokı Luwə bar-e ningə, ndigi tae ti. Abirakam ndigi ta bar ti lə Luwə e ji taa osi də rəbi ti e aw me be ti ki gər nja kare al, ki un ndune kadi n-a n-adə ne nduwə ti.

⁹ Ki takul kadi-me e, i aw isi-n tə be dənangı ti ki Luwə un ndune kadi n-a n-adə. Abirakam aw isi gin kəy kibı ti naa ti ki *Isaki e ki *Jakobi. Əti je ka, e ni jé kingə ne nduwə wa ki kare ki Luwə un-n ndune adi Abirakam kin tə[☆].

¹⁰ Abirakam ngəm kadi n-isı me 6e bo ti ki ngire ngə maji, ki Luwə wa mər ta də rəbi rəe ti kete bəy taa, ində 6e bo ka kin ki darone wa tə.

¹¹ Ki takul kadi-me lə Sara ki e kuji dəne tə e, dəkagilo ti ki bigə yipı e bəlme ka, Luwə ade təgi ade oji ngon, tado badi al kadi Luwə a ra ne ki un-n mindine kadi na ra.

¹² E be e, ki takul dəw ki kare wa ki bigə yipı adi ndəe nay ngay al dənangı ti wa kin e, gin koji ki bayi-naa tə mee je ki dərə ti e se yangira ki ta ba ti ki dum tida kərde, təej tə.

¹³ Dije pətə ki adi mede Luwə ka kin oyi ki kanji kadi ingəi ne maji je ki Luwə un-n ndune kadi n-a n-adı-de ka kin. Nə ke e, ooi ne je ki ndə ki a rai ne nəm, rai rənəl də ti ngay nəm tə. Ningə gəri maji kadi n-əi mba je ki njé njiyə mba dənangı ti ne.

¹⁴ NJé bar rəde mba je ki njé njiyə mba je dənangı ti kin, oji ki taga ay njay kadi isi sangi 6e ki səbi dəde təki rɔjeti.

¹⁵ Giri ta də 6e ti ki təej me ti kin al, tado re giri də ti e, ne ki a əgi-de kadi təli awi me ti gogi goto.

[☆] 10:38 Abakuki 2.3-4 [☆] 11:4 Kilə ngirə ne je 4.3-10 [☆] 11:5 Kilə ngirə ne je 5.24 [☆] 11:7 Kilə ngirə ne je 6.13-22

[☆] 11:9 8-9: Kilə ngirə ne je 12.1-5; 23.4; 35.12, 27

16 Təki rəjeti, iſi sangi 6e ki sobi dəde ki maji itə 6e ki təei me ti, adi e 6e ki dərə ti. E be ə, rə Luwə səl-e al kadi bari-e Luwə ləde, be ə, ındə də 6e bo madı dana ki mbata ləde.

17 Ki takul kadi-me lə Abirakam ə, Luwə ge kadi n-a n-oo ne ki Abirakam a ra, adi dəje kadi adi Isaki ne məsi ti. Be ə, Abirakam e basi kadi adi ngonne ki kare ba wa kin. Ne je kin rai ne go kun ti ki Luwə un-n mindine ade-n kin¹⁷.

18 Təki rəjeti Luwə əl-e ə nə:

«E ki takul Isaki ə, a ingə-n gin koji ləi ki m-un mindim madi¹⁸.»

19 Abirakam əl təki Luwə asi nakı kadi a ndəl Isaki lo koy ti. E be ə, Luwə təl ki ngone ade, tə ne ki Isaki oy ə ndəl lo koy ti be.

20 Ki takul kadi-me ə, Isaki təri-n ndune də Jakobi ti əi ki Esuwa əji də ji kiside ki lo ti ti.

21 Ki takul kadi-me ə, Jakobi, loki e basi kadi oy, tər ndune də ngan je ti lə Jisəpi kare kare pəti. ındə təgine də kagi təsi ti ləne, əsi-n məkəsine nangi no Luwə ti.

22 Ki takul kadi-me ə, loki Jisəpi e basi kadi oy, əl ta də təe ti ki ngan *Isirayəl je a təei dənangi Ejipi ti kə. Ningə adi ngan Isirayəl je ndu je ki əji də singə ninne¹⁹.

23 Ki takul kadi-me lə nje koji *Moji je ə, bəyəi-e-n nay mitə go ndə koje ti. Nje koje je ooi kadi ngon ka kin kurə ngay. Be ə, bəli mbati ra go ndu-kun ti lə ngar al.

24 Ki takul kadi-me lə Moji ə, loki təgi gangi nga ningə, mbati kadi dije gəri-e tə ngon koji Parawo ki dəne.

25 Moji oo maji ngay ta kəmne ti kadi n-ingə kə naa ti ki dije lə Luwə, itə kadi n-iſi me-majı ti dan majal ki ra ti, mbata ngon dəkagilo ki ndəy be.

26 Moji oo kadi dije kidi-e tə Kirisi be, e ne ki ndae to ti ngay itə ne maji je ki Ejipi ti, tədə ur kəmne də ne kigə go ji je ti ki a ingə me ndə je ti ki a re.

27 Ki takul kadi-me ə, Moji əti-n me 6e ti ki Ejipi ti kə, ki kanji kadi bəl wongi lə ngar. Ningə kəmne e kəte də rəbi ti ləne tə ne ki oo Luwə ki dum koo ki kəm kin, ki kəmne be.

28 Ki takul kadi-me Luwə ə, Moji ındə-n ndə ki a bari-e nə Paki, ə adi Isirayəl je sikəi məsi ta kəy je ti ləde, mba kadi malayka ki

nje tuji ngan dər je ki Ejipi ti, tuji ngan dər je lə Isirayəl je al.

29 Ki takul kadi-me lə Isirayəl je ə, gangi ba kasi tə dənangi ki tuti kurim be. Ba, loki dije ki Ejipi ti nai kadi n-irai tə Isirayəl je be ningə, man ba ka kin, tibi dəde pinim.

30 Ki takul kadi-me lə Isirayəl je ə, loki njiyəi gugi də ndogı bər ki də 6e bo Jəriko ti ndə siri ningə, ndogı bər ka kin budı nangi mur mur.

31 Ki takul kadi-me ə, Rakabi ki e kaya dəne ingə yo təki njé kəsi ta Luwə ingəi kin, al, tədə uwə njé kində manji 6e je ki rəne ti maje.

32 Ningə ta ki kadi m-əl nay ngay bəy, nə dəkagilo asi-m al kadi m-əl kidi ta je ki əji də Jədiyo je, ki Baraki je, ki Jəpite je, ki *Dabidi je, ki Samiyəl je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti je.

33 Ki takul kadi ki dije kin adi mede Luwə ə, təti rə gin dije ki rangi je, gangi ta ki dana je, ingəi ne je ki Luwə un-n mindine adi-de je, taa adi bəl je təli da je ki təgi-de goto ti nım tə.

34 Təli por je ki kəde əti bəl adi oyi bəm bəm nım, təei ta koy ti lə kiyə kasigar ki dije gei təlii-de nım tə. Taa me təgi goto ti je ləde ki ngay, ingəi təgi ki al də maji. Dəkagilo rə je ti, təli gə rə je ki əti bəl, adi ındəi ngədə nja njé rə je ti ki mba.

35 Ki takul kadi ki dəne je madı adi mede Luwə kin ə, ingəi dije je ləde ki oyi ə ndəli.

Ningə njé ki nə je mbati kiyə tae, adi dije adi-de kə biti təe-n koy dəde ti. Rai be mba kadi ingəi təe lo koy ti ki dəbəy ti ki maji itə e ki təji-naa ti ne kin.

36 NJé ki madı je təli ne kogı je, təndəi-de ki ndəy je. Təi njé ki nungı ki kulə gindi, ə buki-de kəy dangay ti.

37 Təli-de ki gaji mbal je təli-de je, tijəi-de ki si gangi-de dana joo je, təli-de ki kiyə kasigar je. NJé ki nə je iləi lo ta gəngi gəngi, ningə kibə kəde je e ngirə bıyə je ə se ngirə batı je. Ne je pəti nal-de. Adi-de kə ngay nım, taa rai-de majal ki əti bəl nım tə.

38 Dije ka kin əi dije ki maji ngay, nə ke ə dije ki dənangi ti ne ooi-de tə dije ki ndade goto be. Aditoi tə dije ki rə tuwə-de 6e ləde be adi njiyəi ki dilə lo je, ki də mbal je, awi ki bole mbal ti je, ki bole 6e ti je.

¹⁷ 11:17 Kılə ngirə ne je 22.1-14

¹⁸ 11:18 Kılə ngirə ne je 21.12

¹⁹ 11:22 Kılə ngirə ne je 50.24-25; Təe ki taga 13.19

39 Əi je pəti Luwə ma naji ləde maji ki takul kadi-me ləde, nə ke ə, ingəi nə je ki Luwə un-n mindine adi-de kin al bəy.

40 Təki rəjeti, Luwə ində də nə madi ki maji təi dana ki mbata ləje. E be ə, lo kadi Luwə təl-de ki kasi-naa bərəre tə ki kanji je kəte goto.

12

Kuwə təgi ba me ngədi tə

1 J-ei je ka, təki njé ma naji də kadi-me tə ləje gəi gidiye wuki ka kin ə, adi j-i mbati nə je pəti ki a əgi-je kəti kəte. Ki bo təi adi j-i mbati majal ki isi bındı je bındı bındı kin. Adi j-ayi-naa ngədi ki kuwə təgi ba me na-naa kəy ngədi tə ki to no je tə kin.

2 Adi j-uri kəmje də Jəju tə, ki e nje kində gin kadi-me ləje, taa e nje ra-e kadi asi-naa bərəre tə kin. NDigi kadi oy də kagi-dəsi tə ki kanji kadi tur go rəsol ki ko koy je ki be kin a re-n. Təki rəjeti, oo rənəl ki a ingə kəte. Be ə, ngəsine kin isi də ji kə Luwə tə ki isi də kimbər ngar tə lene.

3 Oyo, adi mesi ole də Jəju tə, ki dije ki njé ra majal je adi-e kə ki ati bəl, nə oo tə nə ki kare. Jəju ra be mba kadi iyəi rəsi adi me tujı je taai təgisi al.

4 Me rə tə ləsi ki isi rəi ki majal ki ra, uwəi təgisi ba me rə tə biti adi teə koy dəsi tə al bəy.

5 Mesi oi də ta kəjı tə ki Luwə adi səsi ki to me makitibə je tə ki ay njay, tə ta kəjı ki baw ngon adi ngonne ki ə nə:

«NGonm, otı kadi ikidə kində kəjı ki Luwə isi ində-i əji,
Ningə, loki kəl səi ə, adi ər təgi al.

6 Dəw ki Luwə ndige, a əje nə je ki ra majal ade oo ki kində kəjı,
Ningə dije pəti ki Luwə gər-de tə ngane je,
Ində-de ki ndəy tə^{*}.»

7 E ki mba kadi kəmsi teə də nə ra je tə ki majal ki isi rai, ə isi ingəi kə. Luwə ra səsi tə ngane je be. Tadə e nə ki go rəbe tə kadi baw ngon əji ngonne nə je ki majal ki isi ra.

8 Luwə isi ində nganne je pəti əji-de, re ində səsi əji səsi al ningə, əji kadi səi nganne je ki rəjeti al, nə səi ngan lə dəw ki rangı yo.

9 Adi meje ole də bawje je ki go darə tə ki dənangı tə ne, ki ində-i-je əji-je, ə j-i si tələ rəje go ta tə je ləde mbata kində ki ində-i-je əji-je.

Be ə, maji kadi j-i təli rəje go Bawje ki dərə tə ki itə bawje je ki dənangı tə bəy, mba kadi j-ingəi kajı.

10 Bawje je ində-i-je əji-je ki mbata ngon dəkagilo ki ndikiri ba par, ki go koo tə ki oi maji ta kəmde tə. Nə Luwə ində-i-je əji-je ki mbata maji ləje ki rəjeti. Ge kadi j-i təli dije ki ayi njay tə e be tə.

11 Təki rəjeti, təji-naa tə ne, kində kəjı a adi dəw rənəl al, a re ki me tujı yo. Nə me ndə je ki rangı tə, njé je ki njé təl rəde go tə, a təli dije ki nje ra nə ki dana nəm, dije ki nje kisi ki ləpiya nəm tə.

12 E be ə, maji kadi imbatı kadi səi dije ki njé təgi goto je, ə kadi təli dije ki nje təgi je.

13 Maji kadi uni go rəbi ki a njururu, mba kadi njé mətə je təi də rəbi tə al, nə kadi ingəi rə nə.

Kisi ki də ta ki maji lə nje kadi-me

14 Maji kadi ində-i təgi də rəsi tə mba kadi isi ki ləpiya ki dije pəti. Ningə kadi kisi ki də ta ləsi e me nə ra tə ki ay njay. Re injiyəi me ne ra tə ki ay njay al ə, dəw madi ki a oo Luwə gōto.

15 Ində kəm-kədə də rəsi tə, kadi dəw madi dansi tə tu gidiye adi me-majı lə Luwə kin al. Kadi dəw madi kare dansi tə təl to tə kagi ki ati ki mane majal, ki a təgi ningə, a tujı dije ngay ki manne ki majal kin be al.

16 Kadi dəw madi kare dansi tə e nje ra kaya al. Taa kadi dəw madi kare dansi tə e nje kidi nə je ki kər kində ta dangı mbata Luwə al. Otı kadi irai tə Esuwa ki, un ke ngon ki ngatəgi ləne ndogı-n nə kuso ki nja kare par kin al.

17 Igəri bəti kadi-me ndə je tə ki rangı go nə tə ki ra kin, ge kadi n-ingə njangi də ji bawne tə, nə loe goto. Esuwa sa rəbi ki man no kəmne tə mba kadi n-aw ki bawne kadi yəti kəjı ta ra ləne, nə loe goto.

18 Irəi bası kadi nə madi tə ki dəw asi kədi, tə mbal Sinay ki tingə to tə por ki q bilim bilim, ə se kıl ndi ki ndul kururu, ə se lo ki ndul, ə se nəl ki ilə ki təgine,

19 ə se ndu təbi, ə se ndu ta madi, al. Loki *Isirayəl je ooi də ndu kin ningə, dəjəi kadi n-ooi ta ki rangı kare də made tə gogi al ngata.

20 Təki rəjeti, təgi Isirayəl je asi kadi rai go ndu-kun tə ki Luwə adi-de ə nə: «Dəw ki ra

* 12:6 Tər ta je 3.11-12 * 12:20 Teə ki taga 19.12-13

ra, dəw ə se da, ki ədi mbal ə, a t̄ləi-e ki gají mbal t̄li-e[☆],» kin al.

21 Né ki oi ati bəl ngay adi *Mojí ə nə: «Bəl ra-m ngay adi m-dadi[☆].»

22 Nə səi irəi 6a, irəi basi ki rə mbal *Siyō ti, taa ki rə 6e bo ti lə Luwə ki nje kisi kəm bə ti. E Jorijaləm ki dərət i, lokı malayka je dibi bay bay isi rai rənəl ti.

23 Səi irəi basi ki lo kaw-naa ti lə njé je ki toi tə ngan je ki ngatəgi je lə Luwə, ki təde e ki ndangı me dərət i. Səi irəi basi ki rə Luwə ti ki nje gangı ta də dije ti pəti. Taa irəi ki rə dije ti ki njé ra né ki dana ki ndə ki kəte oyi, ki təli asi-naa bərəre təki Luwə ge.

24 Səi irəi basi ki rə Jəju ti ki buki məsine mba kadi təl-n je ki kay njay ti. E nje ka mbo dije ti ki Luwə ki mbata kılə mindi ki sigı ki Luwə ilə səje. Ningə məse ki buki ka kin əl ta ki təgine itə ya Abəl.

25 Indəi kəm-kədə də rəsi ti, Oti kadi imbatı koo də ta lə nje kəl səsi ta! Isirayəl je ki dəkagilo ti ki kəte, mbati koo də ta lə Mojí ki nje kəl-de ta dənangi ti ne, kində kəjí nal-de al. Ningə j-əi je, Luwə ki isi me dərət i nu ə isi əl-je ta. Re ji təli gidiye ta ta ti lie ə, kində kəjí a ədi-je kədə ki rəjeti!

26 Luwə ki dəkagilo ti ki kəte ndue yəki dənangi ka kin ə, un ndune dəkagilo ti ki bone bəy ə nə: «Nja kare bəy ma yəki dənangi bəy, nə ke ə, a e dənangi par al, dərət ka ma yəke tə[☆].»

27 Ku ta ki ə nə: «Nja kare bəy» kin əjí kadi né je ki Luwə ində-de kin a tuji-de pəti kə mba kadi gotoi. Ningə né je ki dum tuji par ə a nayj.

28 Ningə j-əi je, kəbe ki j-ingəi e kəbe ki dəw ki a ası tuwə-je me ti goto, ə adi ji rai oyo Luwə, ə ji rai kılə j-adi-e ki go rəbi ti ki nəl-e, ki təjí ki kılə dəe ti ki bəl.

29 Təki rəjeti, Luwə ləje e por ki nje ro né je.

13

Kılə dingəm me naa ti ki dangı dangı

1 Mají kadi inayj ki lo ndigi-naa ti ki yo je ki ne je tə ngakonaa je be.

2 Adi mesi oy də kuwə mba je ki rəsi ti al. Tadə njé ki madi je, lo kuwə mba je ti kin

ə, uwəi malayka je ki rəde ti kanjı kadi gəri go[☆].

3 Adi mesi ole də dije ti kitoi kəy dangay ti, tə né ki səi je wa ka, səi dangay je naa ti səde be tə. Adi mesi ole də njé je ti ki dije adi-de ko, tə né ki səi je wa ə dije isi rai səsi majal be.

4 Mají kadi taa-naa ingə koji ki kılə də ti rə dije pəti. Ningə kadi njé taa-naa je, dingəm ki dəne ngəmi rəde mbata lə naa. Tadə Luwə a gangı ta də njé ra kaya je ti ki njé kuwə marim ti.

5 Me kisi ki də ta ti ləsi, oti kadi irai ta la ki al də maji. Irai rənəl də né ti ki awi jisi ti. Tadə Luwə wa, ə nə:

«Jagi, m-a m-iyə-i kə al ratata[☆].»

6 E be ə, j-a j-asi kadi j-əli ta ki me ki t̄j katı j-əi nə:

«Babə e nje ra səm,
Nə ki a ra-m bəl goto,
Nə ki dəw a ra səm goto[☆]!»

7 Adi mesi ole də njé kər noşı ti je ki əli səsi ta lə Luwə kəte. Inayj ki lo mər ta dəji kiside ki dəde taa ti biti koyde ti, ə indaji kadi-me ləde.

8 Jəju Kırısı a yəti al ratata, isi lo kisine ti, dəkagilo ti ki kəte ti nu nım, dəkagilo ti ki bone ti nım, taa dəkagilo je ti ki a re nım tə.

9 Oti kadi né ndo je ki mba ki dangı dangı ədi səsi adi itəi də rəbi ti ki maji. Nə ki a maji, e kadi me-majı lə Luwə ə ilə dingəm mesi ti 6i e ndu-kun je ki əjí də né kuso, ki a ilə dingəm mesi ti al kin al. Tadə ndu-kun je kin, njé je ki isi njiyəi go ti, né ki ra səde maji me ti noq goto.

10 *NJé kijə né məsi kadi-kare je ki rai kılə me kəy ti lə Luwə ki rai ki kibə, awi ki təgine kadi usoi né ki e ki kılə də dingiri lo kadi-kare ti ləje kin al.

11 Təki rəjeti, ki bo lə njé kijə né məsi kadi-kare je, re ki məsi da je lo ti ki ay njay itə ndəge je, mba kadi adi kadi-kare kiyə go majal lə dije ko. Nə darə nin da je e ki kılə por də ti gidi bə ti.

12 Be ə, Jəju ka, oy gidi bə bo Jorijaləm ti, mba kadi bər-n majal lə dije ko ki məsine[☆].

13 Adi j-awi j-ingəi-e gidi bə ti, ə adi ji ndigi kadi dije kidi-je tə e be.

* 12:21 Dətərənom 9.19 * 12:26 Aje 2.6 * 13:2 Kılə ngirə né je 18.1-8; 19.1-3 * 13:5 Dətərənom 31.6, 8; Jojuwe 1.5 * 13:6 Pa je 118.6 * 13:12 Ja 19.17, 20

¹⁴ Tadə dənangi tı ne j-awi ki be ləje ki kadi j-isi ti ratata al. Be ə, j-isi sangi kadi j-ingə e ki a re lo ti ti.

¹⁵ Ki rəbi lə Jəju Kırısı, adi j-iləi təjı də Luwə tı ki dəkagilo je pəti, tə ne məsi be, adi e kadi-kare pa je ki təei taje tı, ə gəri-e kadi e Babə.

¹⁶ Adi mesi ole də ra ne je ki maji tı taa taa, ə maji kadi ikayi ne maji je ləsi ki madisi je tə. Tadə kadi-kare je ki be kin ə, maji ta kəm Luwə tı.

¹⁷ Maji kadi itəli rəsi go njé kör nosi je ti, ə iləi dəsi gin təgi tı ləde. İsi indəi kəmde gosi tı ki dəkagilo je pəti, tadə Luwə a dəjı-de kadi ɔji-e go kində ki isi indəi kəmde gosi tı kin kade oo. Be ə, re itəli rəsi gode tı ningə, a rai kılə ləde ki rənəl. Re e be al ə, a rai kılə ləde ki ba ta, adi ne ki a ra səsi maji me tı noq goto.

¹⁸ Əli ta ki Luwə ki mbata ləje. Ji gər ay njay kadi meje uwə-je ki ta də ne madi tı al. Təki rəjeti, ndigi ləje e kadi pa njiyəje maji ki dəkagilo je pəti.

¹⁹ M-dəjı səsi ki ngamem ba pəti kadi əli ta ki Luwə ki mba kadi m-təl m-re dansi tı gogi kalangi ba.

Kuwə ji-naa

²⁰ Luwə ki nje kadi lapiya, adi Jəju Kırısı i taa dan njé koy je tı ki go rəbi məsi kılə mindi ki a to ratata. Kırısı ki e Babə ləje, e ki e nje kul ba tı je ki bo.

²¹ Kadi Luwə ka kin ra adi asi rai kılə ki maji par par, mba kadi irai ndigi lie. Kadi ində kılə ra ki nəl-e meje tı ki takul Jəju Kırısı. Ningə kadi dije pitı-e ki dəkagilo je, ki dəkagilo je! *Amen!

²² NGakom je, m-dəjı səsi kadi itaai ta kılə dingəm me naa tı kin ki kisi də tı. Təki rəjeti, makitibə ləm ki m-ndangi m-ilə-n m-adı səsi wa ka, ngal ngay al tə.

²³ M-ge kadi m-əl səsi madi igəri təki ngoko je ki me kadi-me tı Timote təe kəy dangay tı^{13:23}. Re re kalangi ingə-m ə, m-a m-aw sie naa tı kadi m-o səsi.

²⁴ İrai lapiya njé kör nosi je, ki njé kaw-naa je pəti. *NJé kaw-naa je ki dənangi Itali tı ka uwəi jisi tə.

²⁵ Kadi me-majı lə Luwə e səsi naa tı pəti.

Makitibi ki Jak i ndangi

Ta ki dō makitibi ti ki Jak i ndangi

Makitibi ki Jak i ndangi kin, ta je ki osi gonaan go-naa me ti e ta je ki kadi or ta rabi dije le Luw a ki sanai-naa ki lo je peti ki donangi ti ne (1.1). E ta ki tage e ngay, ning a Jak i un ne je ki dije ooi ki kamde ne ki kadi re al-n de ta a a ra kil a rede ti maji kin a ndangi-n makitibi adi njé kun go Kirisi ki sanai-naa ki lo je ki dangi dangi. NDangi makitibi adi-de, il a-n jine dō pa njiyade ti ki majal ki ro-naa ti ei je wa a se ki ro dije ti ki gari Kirisi al.

Né ki dōsay, Jak i al ta la gosi ki e ne ki i ro Luw a ti a sobi kadi e ki daje ki kadi-me (1.2-8). Go ti, al ta ki dō ndoo ti ei ki ne king a, ta ki dō ne ki ng a ti ei ki ne na l su, ta ki dō njiy a ki rojeti go Luw a ti, ki kadi dōw a oo kande me kil a ki ra ti (1.9-27). Go ta je ti kin, Jak i al ta ki tagine ngay dō gangi-naa ti ki to dan njé kaw-naa je ti (2.1-13), b a y taa kadi tel re dō ta ti ki ra rone tē ko ta ki me makitibi ti lie kin be, adi e ta la kadi-me ki kadi njiy a naa ti ki ra kile (2.14-26). Go ti, Jak i un ne je ngay tōji-n ndonje ki isi ra majal je ki eti bal (3.1-12). Ning a tel re al ta ki dō gosi ti ki rojeti (3.13-18). Jak i ndor mbi dije ki njé re ki gangi-naa, dije ki ne ra ki donangi ti ne nel-de ngay, dije ki isi ii dō rede ba gangi ta dō madide je ti, taa il a jine kam njé ne king a ti ki isi rai njé ra kil a je lade b a e ti to (4.1-5.6). Ta tol ta ta ti, Jak i daji dije ki ndangi makitibi adi-de kin kadi ei dije ki njé kore mede, kadi ei njé kuw a tōgide ba me k a l ta ti ki Luw a, kadi ei njé ra ki naa me kil a ti l NDil (5.7-20).

Ta ki makitibi le Jak i al njé kun go Kirisi ne kin, e ta ki ay njay, tadō kun go Kirisi e ta kadi dōw el a n a: «Oyo m-ad i mem Poy Ta ki Maji le J aju» tane ti ne be par al, n a kadi tōji me pa njiyene ti ki taga adi dije ooi. Re tōji ki taga adi dije ooi ning a, e kin e go rabe ti, tadō «kadi-me ki kile goto e kadi-me ki koy» (2.26).

Kuw a ji-naa

◊ 1:11 Te e ki taga 40.6-7

¹ Mi Jak i, ki nje kil a b a e le Luw a ei ki Bab e J aju Kirisi, a m-ndangi makitibi kin madi sei gin ka le *Isirayel ki dogi gide e joo ki isanai-naa donangi ti ki tae ba. Né ki dōsay m-uw a jisi.

Kuw a tōgi ba me ne na je ti

² NGakom je, lok i ne na je ki dangi dangi te ei dōsi ti ning a, maji kadi irai ronel ngay do ti.

³ Tadō sei je wa igari b a t i, lok i kadi-me Luw a lesi, tage it a tōgi ne na je kin ning a, a ra kadi uw a tōgisi ba.

⁴ Ning a maji kadi kuw a tōgi ba lesi, tol tane maji, mba kadi sei dije ki kasi-naa b a rere, kadi ne ki majal il a bal r o si ti al, taa kadi ne kare ka du s a si al to.

⁵ Re dōw kare dansi ti, k a m-k a d i du-e ning a, kadi koy Luw a, a Luw a a ade. Tadō Luw a e nje kadi dije peti ne kare ki noq, ki me-nda, ki kanji ndor mbi dōw.

⁶ Ning a kadi dōwe kin koy ki me joo al, ne ki kadi-me taa. Tadō dōw ki nje me joo, to t a pulum man, ki n a l un-e, isi aw sie ki yo je ki ne je be.

⁷ Kadi dōw ki be kin g a r mene ti, taki a ing a ne madi kare ro Luw a ti al.

⁸ Tadō e nje me joo, g a r r a b i ne rane al.

NJe ndoo ki nje ne king a

⁹ Maji kadi i ngokom ki nje kadi-me ki i nje ndoo, ira ronel dō kun ti ki Luw a un doi taa.

¹⁰ Be to a, kadi i nje kadi-me ki i nje ne king a, ira ronel dō s o l ti ki Luw a s o l doi to. Tadō nje ne king a a jore tē puti kam be.

¹¹ Lok i kadi osi ki tagine ning a, kam ndole, pute jore adi maji lie goto, be to a nje ne king a a goto-n ta ne je ti lie ki isi ra ◊.

N e na je

¹² Dōw ki uw a tagine ba me ne na ti, e nje ronel. Tadō lok i dum dō ne na je peti ning a, a ing a jogi kaj i ki Luw a un mindine kadi n-adi dije ki ndigi-e.

¹³ Lok i ne na tee dō dōw ti ning a, kadi e n a: «E Luw a a na-m al, tadō majal asi na Luw a al, taa Luw a wa a na dōw al to.»

¹⁴ Taki ne na tee dō dōw ti ning a, e k a m-nda lie e wa a ade, or-e aw sie me ti.

15 NGata ningə kəm-nda i səm təki dəne i səm be, ba oji majal, nga ningə lokı majal təgi gangi ba tə̄̄ koy.

16 NGakom je ki njé ndigi ləm, kadi ədi rəsi ki ta je ki ngom, al.

17 Ne kadi ki maji ki kadi-kare ki asi-naa, ji rə Luwə ti ki nje ra kunji je ki dəra ti. Luwə mbəl rəne al, taa kəm ndile a yəti rəne, təki kəm ndil a yəti-n rəne ki go kadi be kin al tə.

18 E ki go me ndigi lie wa, a oji-n-je koji ki sigi ki ta ki rəjeti. Oji-je koji ki sigi mba kadi j-əi nə kində je ki dəsay dan nə kində je ti lie.

Koo də ta ə ra go ti

19 NGakom je ki njé ndigi ləm, kadi oi ta ki m-a m-əl səsi kam maji: kadi dəw i langisi oo dəta, nə kadi el ta kalangi al, taa ra wongi kalangi al tə.

20 Tadə wongi lə dəw a ra nə ki dana no Luwə ti al.

21 Gin nə kin ə, kadi imbatı nə ra je ki to nje, ki kılə ra je ki majal al də, ki re ki go me ndul. Ningə itaai ta lə Luwə ki dibi mesi ti, ki də ki səl ləm, tadə e ta ki asi kajj səsi.

22 Ta lə Luwə kin kadi oy mbisi ti par al, nə kadi oy ba itəli rəsi go ti taa. Loki isi ta koo də ti ta koo par ningə, e kədi ə isi ədi rəsi səi wa.

23 Tadə re dəw oo dəta, a ra go ti al ningə, to tə dəw ki go ta kəmne me kətirongi ti be.

24 Loki go rəne a əti aw ningə, ta naa ti noq par a me oy də rəe ti ki kəte oo.

25 Nə dəw ki ndər gin ndu-kun lə Luwə ki asi naa bərəre ki taa-je ilə-je taa, ki isi uwə rəne ba me ti, bi ra rənəl də ko dəe ti par, adi me oy də ti al, nə ra go ti, dəwe kin a ingə maji-kur me kılə ti pəti ki a ra.

26 Loki dəw madi oo rəne tə nje kun go Luwə, nə asi kuwə ndonne gin təgine ti al ningə, isi ədi rəne tə kədi, kun go Luwə lie e nə ki kəme goto.

27 M-əl səsi kadi igəri təki kun go Luwə ki maji ki ki rəjeti ki Luwə ki Bawje ndigi, e koo go ngan kal je ki njé ngaw koy je me koy je ti, ki isi tə̄̄ dəde ti, ki kəsi rə ngərəngi kadi nə je ti ki tə nje ki dənangi ti ne.

2

Kər kəm naa dana e majal

* 2:11 Tə̄̄ ki taga 20.13, 14; Dətərənom 5.17, 18

1 NGakom je, səi ki adi mesi Babe Jəju Kırısı ki təjı e lie, səbi kadi kər kəm-naa goto dansi ti, tadə e nə ki uwə-naa ki kadi-me al.

2 Tə kin ə bone, dəw ki nje nə kingə kare, ilə kibi ki ndole maji rəne ti, ki ningə ki ra ki or jine ti, re lo kaw-naa ti ləsi. Ningə dəw ki nje ndoo, ki ilə ngisi kibi rəne ti, re lo kaw-naa ti ka kin tə.

3 Loki iləi kəmsi oi nje kılə kibi ki ndole ningə, ibuki-e ti ə əli-e əi nə: «İre, isi nangı lo ki maji ti kin.» Ningə əli nje ndoo əi nə: «İ a ki taa noq» ə se «İsi njam ti nanga ne be.»

4 Təki isi rai be ningə, se oi kadi e kər ə isi əri kəm-naa dana dansi ti, a isi təli njé gangi ta də dije ti ki kəjı ta je ləsi ki majal al wa?

5 NGakom je ki njé ndigi ləm, uri mbisi oi ta kin: Se oi kadi Luwə mbəti njé ndoo je ki dənangi ti ne mba kadi təli njé nə kingə je, ki go kadi ki adi mede Jəju Kırısı, al wa? MBəti-de kadi ingəi kəbe ki Luwə un mindine adi dije ki ndigi-e.

6 Ningə səi je isi kidi-de. Se njé nə kingə je ka kin ə isi adi səsi koy al wa? Taa isi awi səsi nə njé gangi ta je ti tə al wa?

7 E əi je wa kin ə isi əli ta ki majal də tə ti ki maji ki Luwə ində dəsi ti kin.

8 Təki rəjeti, re itəli ta ndu-kun lə Luwə ki itə ndəge je ki ndangi me makitibi ti ə nə: «A indigi dəw madi tə darəi i wa be,» kin ningə, irai go rəbe ti.

9 Nə re irai ki go kər kəm-naa dana ti ningə, e majal ə isi rai, ndu-kun lə Luwə uwə səsi ki ta tə njé kal də ta je.

10 MBata re dəw təl rəne go ndu-kun je ti lə Luwə pəti, nə al də ndu-kun ki kare ningə, təl nje kal də ndu-kun je pəti.

11 Tadə nje kəl kə nə: «A uwə marim al,» ka kin ə əl ə nə: «A təl dəw al tə.» Ə re uwə marim al, nə itəl dəw ningə itəl nje kal də ta*. **12** Gine kin ə, kadi ta kəlsi je, ki nə rasi je, təjı kadi səi dije ki səbi kadi a gangi ta dəsi ti ki ndu-kun ki nje taa kılə taa.

13 Tadə dəw ki nje koo kəm-to-ndoo lə dije al, Luwə a oo kəm-to-ndoo lie ndə gangi ta ti al tə. Ningə koo kəm-to-ndoo e nə ki uti də ta ki gangi.

Kadi-me Luwə ki kanji ra kile e ki koy

14 NGakom je, loki dəw madi ə nə n-e n-aw ki kadi-me, ningə təjı kadi-me Luwə ləne, ki

kilə ki ra, al, se maje e ri wa? Maje goto. Kadi-me Luwə ki be kin asi kaje al.

¹⁵ Tə kin ə bone, ngokoje ki dingəm ə se ki dəne awi ki röde kare, taa asi kingə ne kusode ki ndo je pəti al tə.

¹⁶ Ningə dəw madi dansi ti əl-de ə nə: «awi ki maje, kadi rəsi tingə rututu, ə usoi ne mesi dan.» Ki kanji kadi adi-de ne ki kadi ra səde, se maje e ri wa?

¹⁷ Kadi-me Luwə ka to be tə, re təjı röne me kilə ki ra ti al ningə, e ne ki koy.

¹⁸ Dəw madi ə nə: «I aw ki kadi-me Luwə, ə mi m-aw ki kilə je ki ra tə.» Ba m-a m-əl-e m-ə nə: «Majı kadi oji-m kadi-me Luwə ləi ki kanji kilə je ki ra adi-m m-o, ə mi m-a m-əjı kadi-me Luwə ləm ki kilə je ki m-ra m-adı oo tə.»

¹⁹ I adı mei təki Luwə e kare ba al wa? E ne ki majı, ningə kadi igər təki ndil je ki majal ka gəri-e be tə. Bəl rade adı dadi noe ti.

²⁰ I dəw ki dəi goto, indigi kadi igər se e ki mba ri ə kadi-me ki kile goto a ra ne kare al wa?

²¹ Se oo kaje *Abirakam ki Luwə ər ta dəe ti ki takul kilə rae je, mbata ndigi kadi ntəl ngonne *Isaki də dingiri kadi-kare ti lə Luwə, n-ade kadi-kare ti kin al wa?

²² OO, kadi-me Luwə lie awi naa ti ki kilə rae je. Kilə rae je təli ta kadi-me Luwə lie adı asi naa bərəre.

²³ E be ə təl-n ta ta ki ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: «Abirakam adı mene Luwə, lokı Luwə oo kadi-me lie ningə tide tə dəw ki dana.» Adı far-e madine²³.

²⁴ Oi ne majı, təki Luwə ər ta də dəw ti ki takul kilə rae je, bi e ki takul kadi-me lie par kare ba al.

²⁵ Adı mesi ole də Rakabi ti ki e kaya dəne kin. Rakabi uwə njé kilə je lə *Isirayəl röne ti, ningə ra səde adı teeı uni rəbi ki rangı ayı-naa awi. E ki mbata kilə rae kin ə Luwə ər-n ta dəe ti²⁵.

²⁶ Be ə, təki j-o-n kadi darə ki kəə goto ti e ki koy ka kin ə, kadi-me Luwə ki kile goto ka e ki koy tə.

3

Kadi njé ndo ne dije ooi go ndonde

¹ NGakom je, kadi dije ngay dansi ti, buki-naa me ndo ne dije ti al, tado igəri majı kadi

Luwə a gangi ta ki ngə ngay doje ti itə ndəge je, j-əi ki j-əi njé ndo ne dije.

² J-əi pəti ji rai majal ki go rəbi je ki dangi dangi. Re dəw madi ra majal me ta kəlne ti al biti ningə, e dəw ki təgi gangi me ta kəlne ti, asi kuwə röne ba pəti gin təgine ti.

³ Re j-iləi jam ta sində je ti mba kadi təli röde go ndigi ti ləje ningə, j-awi ki təgi də röde ti ba pəti tə.

⁴ Oi ne kare to ne ki oji də bato je: re bato bo-n tə ri, ə nəl ki bo əse-n ki təgine tə ri ka, ki ngon ngande ki ndəy wa kin ə nje kuwə ngandı bato, a aw-n ki bato lo ti ki mee ndigi kaw sie ti.

⁵ E be ə, ndon dəw ka to be tə. E ngon rə ki ndəy ba, nə oji röne kadi n-asi ra ne je ki to bəl. Təki oi, ngon por ki ndəy be par ası kadi q ku ki bo inde nangi rapı be.

⁶ E be tə ə, ndon dəw ka to tə por be tə. E ə e lo ki majal isi ti dan ngan rəje je ti, ningə un majal ində-n ngan rəje ba pəti. Isi ində por ki i lo kingə kə tə də ndə kisi ki də taa ti lə dəw.

⁷ Dəw asi kuwə gin da je ki dangi dangi pəti ki me mu ti, ki gin yəl je, ki gin da je ki njé kagi nangi, ki gin da je ki isi me ba ti, gin təgine ti.

⁸ Nə ndon je, dəw kare ki asi kuwe gin təgine ti goto. E ne ki nje tujı lo ki dum kuwe nangi gin təgi ti. NDonje rosı ki kəngi ne ki nje təl dəw bətəte.

⁹ Ki ndonje ə j-isı j-ilə-n təjı də Babe ti ki Bawje, ningə ki ndonje ki kare wa ka kin ə ji təl j-isı ji man-n dije ki Luwə ində-de adı titi-naa sie kin tə²⁵.

¹⁰ Taje ki kare wa kin ə isi ilə təjı də Luwə ti, ningə taje ki kare wa ka kin ə isi man dije tə. NGakom je, səbi kadi irai be al.

¹¹ Se man ki nəl əi ki man ki atı a teeı naa ti ta bole ti ki kare wa? Jagı a teeı ta bole ti ki kare al.

¹² NGakom je, kagi mbay-kote asi kadi andı siyə al, taa kagi matı asi kadi andı mbay-kote al tə. Re e be al ningə, e be tə ə ta bole ki man ki katı isi tee tə, man ki nəl asi kadi a tee tə al.

Kəm kədi ki dənangi ti ki kəm-kədi ki dəra ti

¹³ Dəw ki ə nə ne nje kəm-kədi ki nje ne gər dansi ti ningə, majı kadi təjı kəm-kədi ki

²³ 2:23 Kilə ngirə ne je 15.6; Ejay 41.8 ²⁵ 2:25 Jojuwe 2.1-21

²³ 3:9 Kilə ngirə ne je 1.26-27

né gér lène me pa njiyé tì kí maji, kí dò kí sol lóm.

¹⁴ Né kin e re, ni kí ati bangí kí hal jangi e mesi tì ningé, indéi gusi eí ná sái njé kám-kádi, kare al, taa kadi éli ta kí ngom ósi ta, ta kí rójeti al tó.

¹⁵ Tadó ko kám-kádi kí be kin, e kám-kádi kí dónangi tì ne, e kám-kádi lè dèw, e lè su, bì e kám-kádi kí j ró Luwá tì al.

¹⁶ Ningé lokí ni kí jangi eí ti, né ra kí go ràbe tì al, kí ko né ra je kí majal péti eí ti nqo tó.

¹⁷ Ná dèw kí aw kí kám-kádi kí j ró Luwá tì, dò káte, e dèw kí ay njay, e nje re kí lapiya, e dèw kí sol lóm, e nje kílè dije nojí naa tì, e nje koo kám-to-ndoo, isi téé kí kandi kí maji maji, gangí-naa goto róe tì, ta kádi kám-naa ka goto róe tì tó.

¹⁸ Diye kí njé sangí róbi lapiya, isi rai kile tó ko né a isi dibi géri gídide be, ningé kande kí a tati e né ra kí dana.

4

Dèw kí né je kí dónangi tì ne uwá me ngay e nje kósi ta Luwá

¹ NGakom je, ró-naa je, kí kól-naa je kí dansi tì kin téé kí ra? Lokí téé sám tì, e me ngor daró je tì kí rósi tì, kí isi rói-naa.

² Isi rai kám-nda né je, ná así kíngái al, ningé isi tóli dije, isi ndíngái né, ná lo kadi íngái goto, lo kin tì, itéli njé kól-naa kí njé ró-naa. Ikoyi né, a íngái al, tadó igéri koy Luwá al.

³ Ó re ikoyi né Luwá ka, adí sái al, tadó né koy lési e né koy kí majal, isi koyi né Luwá kadi re íngái ningé, itindéi tì kó dò koo maji ró tì lè daró.

⁴ Sái njé kuwá marim! Maji kadi igéri tákí dèw kí né je kí dónangi tì ne uwá me ngay, e nje kósi ta Luwá. Re dèw madí, né je kí dónangi tì ne uwá me ngay ningé, isi ra róne nje bá tì lè Luwá.

⁵ M-él kadi igéri tákí, ta lè Luwá kí to me makitibí tì e kare kí ndangí al. Makitibí lè Luwá el a ná: «Jangi ra Luwá ngay dò NDil tì kí inde meje tì.»

⁶ Ná me-maji kí adí-je, e né kí bo ngay itá né je péti. Tadó makitibí lè Luwá el a ná: «Luwá tá ró dije kí nje kun dòde taa, a adí me-maji léné e kí dije kí njé sol dòde tó.»

⁷ E be a, kadi isoli dòsi gin tógi tì lè Luwá, itai ró su, a su a ay kó say kadisi tì.

⁸ Iréi ngosi ró Luwá tì, a Luwá a re ngosi rósi tì tó. Sái njé ra majal je, itogi jisi adí ay njay; sái njé me joo, ori majal mesi tì kó.

⁹ Maji kadi igéri tákí sái njé kám-to-ndoo, uwái ndo rósi, a inoi kí man kámsi; kadi kogí lési tél nq, kadi rónál lési tél ndoo kí kuwá.

¹⁰ Sobi kadi isoli dòsi nq Luwá tì a Luwá a un dòsi taa.

Kadi dèw gangí ta dò ngokone tì al

¹¹ NGakom je, sobi kadi éli ta kí majal dònaa tì al, dèw kí isi el ta kí majal dò ngokone tì, a se isi gangí ta dòe tì ningé, e ndu-kun lè Luwá a isi el ta kí majal dò tì ním, isi gangí ta dò tì ním. Ningé re isi igangi ta dò ndu-kun tì lè Luwá 6a, j nje tél rói go ndu-kun tì al, ná j nje gangí ta dò tì yo.

¹² Jí gér tákí Luwá kí karne ba par a e nje kadi ndu-kun kí nje gangí ta. E kí karne ba a aw kí tógi kadi aji-n dèw ním tují-n dèw ním tó. NGa j, j ná a kadi igangi ta dò ngokoí tì a?

Kójí ta ra

¹³ Oi dò ta lém maji, sái kí njé kél ké ná: «Bone a se lo tì a j-a j-aw me 6e bo tì kí be, j-a jí ra bal kare me tì, j-a jí ra gati, j-ingé-n la.»

¹⁴ Óli yási be, a igéri né kare kí a ra né me ndó tì kí lo tì dò kísi kí dò taa tì lési al tó. Itoi tè sa kí su luy luy adí o-e, ningé njaba par a goto kin be. ¹⁵

Ta kí re a éli a to kin: «Tákí re Babé ndigí, a j-isí kí dòje taa a, j-a jí ra né kí yo, j-a jí ra né kí né.»

¹⁶ Ná ngosine, isi oji rósi me ndigí ra tì lési kí dòsi. Kójí ró kí be kin e kójí ró kí majal.

¹⁷ Re dèw gér róbi ra maji báti, ná mbati ra ningé, dèwe kin e nje ra majal.

5

Ko kí a re dò njé né kingé je tì

¹ Sái kí sái njé né kingé! Maji kadi inoi kí ndusi kí bo, mbata kó je kí a rói dòsi tì.

² Né kingé je lési ndumi kó, yo je oí kíbi je lési.

³ Ór je kí la je lési noi mikíri mikíri, ningé node kí mikíri a ma nají ósi-n sési ta. A o darósi tè por be. Imboi né kingé je kí naa tì

* 4:6 Tér ta je 3.34 * 4:14 13-14: Tér ta je 27.1

naa ti, dɔkagilo ki je ti, ki e dɔkagilo ki dɔbəy ti.

⁴ Dije ki njé ra kile me ndor ti ləsi, ɔgi-de n̄e kigə go ji ləde, adi noi, ndu node aw ratata t̄e mbi Luwə ti ki NJe t̄oḡi p̄eti.

⁵ Kisisi dɔnanḡi ti ne, isi lo ki ndole ti, isi usoi je ɔyj-naa je me maji ti. Iboi mbul mbul, itoi t̄ da je ki uli-de adi a ngəmi ndɔ t̄ol-de be.

⁶ Dije ki rai n̄e madi al, igangi ta d̄ode ti, itoli-de, n̄e tai s̄esi r̄o al.

Kore me nginə-n kire Babe

⁷ NGakom je, s̄obi kadi orəi mesi biti, kadi Babe re-n. Oi nje ndor, a nginə kandi n̄e ki maji ngay ki a t̄eē dɔnanḡi ti, ki kore me d̄ ti n̄ga. A ore mene biti kadi ndi binə adi, ndi ki dɔbəy ti adi, b̄ey taa kadi ij̄e ko l̄ene.

⁸ Be t̄ o, s̄ei je ka, kadi orəi mesi, uwəi t̄oḡisi ba, tado Babe e basi.

⁹ NGakom je, ibai ta d̄-naa ti al, mba kadi Luwə gangi-n ta d̄osi ti al. NJe gangi ta a ta r̄ebi ti.

¹⁰ S̄obi kadi oi go nja njé kəl ta je ki ta Luwə ki kate nu kin maji. Oi go njade t̄ ne ndaji ləsi, go r̄ebi k̄o ti ki go r̄ebi kore me ti.

¹¹ J-əl ta d̄ njé kuwə t̄oḡide ba me k̄o je ti j-ə n̄e āi njé r̄onəl. Adi mesi ole d̄ kuwə t̄oḡi ba ti l̄ Jobi dan k̄o je ti p̄eti ki t̄eē d̄e ti. Igəri kadi go ti gogi, Luwə ade ingə maji, tado Luwə e nje me-majı ki ngay, ki nje koo kəm-to-ndoo[◊].

¹² NGakom je, n̄e ki bo ngay ki kadi igəri a to kin: s̄obi kadi ibi r̄osi al, se e ki ndi, se e ḡoji ki kuso, se e kib̄i r̄o madi ki rangi. Re e oyo āi n̄e oyo, re e jagi āi n̄e jagi t̄ par, mba kadi osi me ta ki gangi ti l̄ Luwə al.

¹³ Re, d̄ew madi dansi ti, ingə k̄o a, kadi no d̄ Luwə ti. A re r̄oe n̄el-e a, kadi osi pa ilə-n t̄oji d̄ Luwə ti.

¹⁴ Re, d̄ew madi dansi ti, r̄oe to-e a, kadi 6ar ngat̄ogi je l̄ njé kaw-naa je, kadi noi d̄ Luwə mbata ti lie ki yib̄i ki koy-n r̄oe me t̄ Babe ti.

¹⁵ Kəl ta ki Luwə ki kadi-me a aj̄i d̄ew ki nje r̄o to, Babe a un-e taa, ningə re ra majal madi ka, Luwə a iyə go majal je lie k̄o.

¹⁶ Be a, kadi it̄ori ndusi d̄ majal je ti ləsi ki r̄o-naa ti. Ningə āli ta ki Luwə mbata lənaa, kadi ingəi r̄o nga d̄ r̄o to je ti ləsi. Kəl ta ki Luwə l̄ d̄ew ki dana, t̄age e ngay.

¹⁷ Oi Eli ki nje kəl ta ki ta Luwə ti e d̄ew t̄ je be t̄, n̄e koy Luwə ki r̄o t̄ine kadi ndi adi al, ningə ndi adi dɔnanḡi ti al 6al mitə ki nay mehe t̄o.

¹⁸ Ba, t̄el koy Luwə gogi t̄eki sigi, a yə Luwə adi ndi t̄el adi dɔnanḡi ti gogi, adi dɔnanḡi t̄ee ki kandi n̄e je[◊].

Dɔbəy ta

¹⁹ NGakom je, t̄eki re d̄ew madi dansi ti ndəm go r̄ebi ki r̄ojeti, ur wale, a d̄ew madi ki rangi ɔr-e t̄al re sie go r̄ebi ti ki dana gogi ningə,

²⁰ kadi igəri t̄eki d̄ew ki t̄el ki nje ra majal d̄ r̄ebi ti ki ndəm re sie go r̄ebi ti ki dana kin, a aj̄i nje ra majal ta koy ti. Ningə Luwə a iyə go majal je l̄ nje ra majal ka kin p̄eti k̄o t̄o. Amen!

[◊] 5:11 Job 1.20-22; 2.10; 42.10-17 [◊] 5:18 1 NGar je 17.1; 18.1; 18.42-45

Makitibi kī dōsay kī Piyer ndangi

Ta kī dō makitibi tī kī dōsay kī Piyer ndangi

Makitibi kī dōsay kīn Piyer ndangi adi njé kun go Kirisi kī sanəi-naa kī lo je kī dangi dangi dōnangi Aji tī kī du (6one bari-e Turki). Njé kaw-naa je kī dije kīn əi dande tī, əi njé kaw-naa je kī Pol əi kī madi-kiləne je ındəi ginde. Dōmajī ə Piyer a isi Rom tī ə ndangi-n makitibi kīn. Rom kī Piyer ındə tōe nə Babilon (5.13). Ta kī Piyer əl əjī dō dije kī ndangi makitibi adi-de kīn tōjī kadi dije kī əi njé kun go Kirisi al kī gəi gidiide, isi kidi-de nīm, isi ındəi ta je kī majal dōde tī nīm, taa isi sangi kadi n-adi kō darəde nīm tō. Ningə e mbata kīn ə nje kaw kīlə Piyer ndangi makitibi, ilə-n dingəm mede tī kadi adi kəmde e dō Bade Jəju Kirisi tī kī isi ındə kō lie kīn.

Me kəl ta tī kī Luwə kī re go ta kuwə ji-naa tī, Piyer ole mede dō rəbi tī kī Luwə aji-n-de, taa adi-de nē kində me dō tī kī bo ngay kī takul koy Kirisi kī kje lo koy tī tō (1.3-12). Piyer ilə dingəm mede tī nīm, kadi isi dō njade tī nīm, dəjī-de kadi pa njiyəde ay njay me kində rō naa tī kī Kirisi nīm (1.13-2.10). Dəjī-de tō kadi ooi nē je kī tēē dō Kirisi tī, ningə əi je kadi tōjī təkī ai dō njade tī me ta tī lie kī rəbi kīlə rade je nīm, kī rəbi kuwə tōgi ba me nē je tī kī ngā kī a tēē dōde tī nīm. Piyer adi-de ta kōjī je ngay dō kīlə je tī kī səbi dōde kadi rai dan dije tī me 6e tī ləde, dō kulə nojī tī kī kadi to dan 6əə je tī kī bade je, dō buki-naa tī kī kadi to dan ne-naa je tī kī ngaw-naa je, dō jī kīsi kī naa tī lə kōsi njé kaw-naa je, kī dō pa njiyəde tī kī rō njé kun go Kirisi al je tī (2.11-4.19). Lo kāye tī kī 5, Piyer adi-de ngan ndu je madi kī əjī dō ngatōgi je (njé kōr nō njé kaw-naa je) nīm, basa je kī mandi je nīm, taa njé kadi-me je pəti nīm tō, kadi pəti, ai dō njade tī me kō tī kī isi tēē dōde tī. Piyer tōl ta makitibi ləne kī ta kuwə ji-naa.

Kin ə Piyer dəjī dije kī ndangi makitibi adi-de kīn kadi re e kō kī ban ə tēē dōde tī ka kadi

uwəi rōde ba me kadi-me tī 6a, e mbata najī kī ma kī səbi kadi mai dōnangi tī ne. Səbi kadi jī kiside kī dōde taa, kī pa njiyəde, kī kīlə rade pəti ilə mbə kīlə je kī ətī 6əl kī Luwə rade (2.9), kadi tē dije kī njé kun go Kirisi al, gəri kīlə rade kī maji ngay kī isi rai, ə kadi iləi tōjī dō Luwə tī ndō tī kī a re-n tō (2.12).

Kuwə ji-naa

¹ Mi Piyer kī nje kaw kīlə lə Jəju Kirisi, m-ndangi makitibi kin madi səi je kī Luwə mbəti səsi, kī isanəi-naa, adi isi tē mba je dōnangi je tī kī Po, kī Galasi, kī Kapadosi, kī Aji, kī Bitini.

² Luwə kī Bawje mbəti səsi kəte, kī go ndigi ra tī ləne, kadi səi dije lie kī takul NDile, kadi itəli rəsi go Jəju tī, ə kadi məse togī səsi adi ayi njay*. Kadi me-majī kī kīsi-maje lə Luwə to mbar mbar kī dəsi tī.

Ra oyo Luwə tado kajī kī tēē dōe kī takul Jəju Kirisi

³ Tōjī kī dō Luwə tī kī Baw Bəbe ləje Jəju Kirisi, tado me-majī lie kī ngay kī ojī-n-je kojī kī sigi, kī go rəbi kī Jəju Kirisi dan njé koy je tī. Lo kīn tī, j-aw kī nē kində me dō tī kī to ratata,

⁴ tado j-aw kī nē maji je kī Luwə ngəm dōra tī mbata ləje. E nē kī a ndum al nīm, a uwə yoro al nīm, taa ndolee a goto al nīm tō.

⁵ Nē je kīn Luwə ngəm-de dōra tī mbata ləsi səi je kī təge isi ngəm səi kī takul kadi-me, mbata kajī, adi e kajī kī e basi kadi dōe a tēē ndō kī dəbəy tī.

⁶ E kīn ə isi adi səsi rənəl, lokī nē na je kī dangi dangi kī dəkagilo ndəy be adi me-kōra səsi.

⁷ Ər kī e nē kī a tujī ka, nai-e me por tī kadi ooi-e. Be tō ə, nē na je ka kīn isi nai kadi-me Luwə ləsi kī gate itə ər, kadi ooi se e kī rəjeti wa. Re e kī rəjeti ningə, a ındəi pītī, kī tōba, kī kōsi-gon lokī Jəju Kirisi a tēē høy.

⁸ Jəju kī ojī-e kī kəmsi al, nə ındigi-e, ojī-e al bəy, nə adi-e mesi. Ningə isi rai rənəl, adi e rənəl kī bo ngay, dum kəl tae.

⁹ Tado ındəi nē kī adi mesi kī dōe, adi e kajī rəsi.

¹⁰ Ki əjī dō kajī kīn, njé kəl ta je kī ta Luwə tī, ndəri gine, taa dəjī ta dō tī ngay tō. Adi e

* 1:2 Tēē kī taga 24.3-8; Ləbətiki 16.14-15

njé kəl ta je kí ta Luwə tí dō kadi-kare tí kí Luwə ìndə dəe dana kəte adi səsi.

¹¹*Njé kəl ta je kí ta Luwə tí sangi kadi n-gəri se dəkagilo kí ra ə ne je kin a rai ne, ə ne je ki ban ə a rai ne dəkagiloe tí kí NDil Kírisi oji-de wa? Tadə NDil Kírisi kí mede tí təjí-de dəkagilo kin kəte, loki əl ta dō kó je kí Kírisi a ingle kí təjí kí a re go kó tí[☆].

¹² Luwə adi nje kəl ta kí tae tí gəri təki, mbé kí n-ìndə tade tí kin e kí mba maji lède əi je wa al, nə e kí mba maji ləsi ə iləi mbé kin. NGəsine njé kílə mbé Poy Ta kí Maji iləi səsi mbé kin kí takul təgí lè NDil Luwə kí Luwə ilə sie adi i dərətí re. MBé kin, malayka je kí dəde ka sangi kadi n-gəri gíne tó.

Kində me dō ti kí a ge né ra kí ay njay

¹³ Tadə kin ə, kadi adi tagasi isi kəm, adi kəmsi ay njay kadi əri mbó ne kí maji kí ne kí majal naa tí. Kadi kində me dō tí ləsi ba pəti e dō kadi-kare tí kí Luwə a adi səsi, loki Jəju Kírisi a tée høy.

¹⁴ Səbi kadi səi njé təl rə go ta tí lə Luwə, 6i uni go ngur darə kí kəte isi ndər səsi, loki isi day dō rəsi tí bəy kin al.

¹⁵ Ningə, təki Luwə kí bar səsi e nje Kay NJay ka kin ə, səi je ka, kadi ayi njay me pa njiyəsi je tí pəti tó.

¹⁶ MBata makitibí lə Luwə əl ə nə: «A səi dije kí kay njay, tadə mi kí Kay NJay[☆]»

¹⁷ Re me kəl ta je tí ləsi kí Luwə, isi bari-e Bawsı, e kí e Luwə kí nje gangi ta dō dəw tí kí ra kí go kílə rae tí 6i, ər kəm dəw dana al ningə, maji kadi ne rasi e kí go bəl Luwə tí, dəkagilo tí kí isi tə mba je dənangi tí ne kin.

¹⁸ Ningə igəri maji təki e kí la ə se ər kí əi ne je kí a tuji kin ə Luwə igə-n dəsi me ne ra je tí kí majal, kí kasi je iyəi adi səsi kin al.

¹⁹ Nə e kí məsi Kírisi kí gate dum ndogi, ə Luwə igə-n dəsi. Kírisi kí e tə ngon batí kí ne madi ra-e al, ta ne kí majal əde al tó.

²⁰ Luwə mbəte, ìndə dəe dana kəte no kílə ngirə duniyə tí nu kí mbata kadi-kare kin, ningə tée kí dəe dəkagilo tí kí dəbəy tí, mbata maji ləsi.

²¹ E kí takul Kírisi ə, uni mesi adi Luwə, kí tée sie dan njé koy je tí, ə ade təba, mba kadi kadi-me, kí kində me dō tí ləsi e kí dō Luwə tí.

[☆] 1:11 Pa je 22; Ejay 53; Lk 24.25-26 [☆] 1:16 Ləbatikí 19.2
[☆] 2:7 Pa je 118.22 [☆] 2:8 Ejay 8.14

Njya lə ngan lə Luwə me ndigi-naa ti

²² Təki ayi rəsi njay, kí go rəbi təl rə go ta tí kí rəjeti, mba kadi ìndigi ngakəsi je kí me Kírisi tí, kí kanjí kədi kəm-naa, səbi kadi ìndigi-naa dansi tí, kí yo kí ne, kí me kí kay njay.

²³ Koji kí oji səsi sigi, e kí ta rəbi lə bawsi je kí njé koy kin al, nə e kí takul ne dibi kí a oy al, kí takul ta koy al kí a to ratata.

²⁴ MBata makitibí lə Luwə əl ə nə:
«Dije pəti toi tə mbi kam be,
Ningə majide pəti, to tə puti kam be tə.
Kam ndole, pute jore,

²⁵ Nə ta lə Babe to lo tone tí ratata kí no tí[☆].
Ta kin e Poy Ta kí Maji kí iləi səsi mbé.

2

MBal koy al kí dije kí kay njay

¹ Səbi kadi imbatí ne ra je kí majal pəti, kí ta je kí ngom, kí kədi kəm-naa, kí jangí, kí kəl-naa ta ndil-naa tí.

² Adi 6o ta lə Luwə ra səsi, təki 6o mba a ra-n ngan je kí kasi be. E mba kí go ndil tí, e mba kí ay njay kadi ra səsi adi itəgi, iteej kají tí.

³ Təki makitibí lə Luwə əl-n: «Inai Babe kí rəsi adi oi maje kí ngay[☆]»

⁴ Irəi kí rə Babe tí kí e mbal kí isi kəm ba kí dije mbati-e tə ne kí majal, nə Luwə mbəte tadə gate e ngay kí rəe tí.

⁵ Səi je ka, səi mbal je kí isi kəm ba. Kadi əsi rəsi kí naa tí kadi itəli kəy lə Luwə kí go ndil tí, kadi səi guti njé kíjə məsi mba kíjə ne məsi kadi-kare kí go ndil tí nəl Luwə kí takul Jəju Kírisi.

⁶ Tadə ndangi me makitibí tí lə Luwə əi nə:
«Oi m-mbəti mbal kí gate e ngay, m-ìndə be bo *Siyə tí. E mbal kí də kum lo tí. Dəw kí un mene ade ə ne kí rəsəl e tée dəe tí al[☆]»

⁷ MBal kin e mbal kí gate e ngay rəsi tí səi je kí uni mesi adi-e. Nə kí rə dije tí kí uni mede adi-e al, e mbal kí njé ra kəy je mbati, kí təl mbal kí də kum kəy tí. E mbal kí nje tigə dəw jigí tí kí nje kadi dəw osi[☆].

⁸ Tigəi-e jigí tí osi tadə mbati kun mede kadi ta kí rəjeti. Ningə e ne kí səbi kadi a re dəde be[☆].

⁹ Nə səi je, səi gin dije kí mbəti, səi njé kíjə ne məsi je lə NGar, səi gin dije kí kay njay,

[☆] 1:25 Ejay 40.6-8 [☆] 2:3 Pa je 34.9 [☆] 2:6 Ejay 34.9

səi dije ki Luwə ində səsi də jine mba kadi iləi mbe kılə je ki eti bəl ki ra. E ki bar səsi lo ki ndul təq səsi lo kunji ti ləne ki ay njay njay[☆].

10 Səi ki kəte səi dije lə Luwə al, nə ngəsine səi dije lie, səi ki kəte ingəi koo kəm-to-ndoo lə Luwə al, nə ngəsine ingəi koo kəm-to-ndoo lie[☆].

Kisi nje kadi-me dan dije ti ki gəri Luwə al

11 NGakom je ki njé ndig i ləm, təki səi mba je ki isi dənangi ti tə 6e ləsi al, m-ilə dīngəm mesi ti kadi imbati ngur nə ra lə darə ki to rəsi ti, isi rə ki rəsi ki me ti.

12 Səbi kadi awi ki hal ki maji dan dije ti ki uni mede al, mba kadi re isi təti ta dəsi ti tə njé ra majal je ka, ooi kılə rasi je ki maji ningə iləi təj i də Luwə ti ndə ti ki a re.

13 Ki mbata lə Luwə, səbi kadi iləi dəsi gin təgi ti lə dije pəti ki isi də kəbe ti, adi e ngar ki bo ki isi də kəbe ti pəti,

14 ki njé kəbe je ki gine ti, ki ində-de mba kadi indəi njé ra nə je ki majal əji-de, ə osi gon njé ra nə je ki maji.

15 Tədə e ndigi lə Luwə kadi irai nə ki maji uti ta ta ki kəl ki də day ti lə dije ki mbə.

16 Kadi kılə rasi e kılə ra dije ki taa kiyə taa, ningə kadi taa kiyə taa ləsi təl nə kuti də majal al, nə kadi kılə rasi e kılə ra bəə kılə je lə Luwə.

17 Kadi əsi gon dije pəti, indigi ngakəsi je ki njé kadi-me je, awi ki bəl Luwə mesi ti, əsi gon ngar.

Bəə je ki njé kadi-me

18 Səi bəə kılə je, kadi iləi dəsi gin təgi ti lə basi je ki bəl ki rəjeti. Kadi iləi dəsi gin təgi ti lə njé ki kalde maji ki səli ləm ləm par al, nə kadi iləi dəsi gin təgi ti lə njé ki kalde ngə tə.

19 Tədə e nə ki maji kadi, ki takul bəl Luwə, dəw uwə mene ngə me ko je ti ki ingə ki kanji kadi ra nə madi ki majal.

20 Lokı indəi səsi kində nə ra ki majal, ə uwəi mesi nga ə, se təba ri ə to ti noq wa? Nə kin ə re e nə ra ki maji ki isi rai ə re ki ko dəsi ti, ə uwəi mesi ngəme ti ningə, e nə ki maji ki ta kəm Luwə ti.

21 E ki mbata kin ə Luwə bar-n səsi, tədə Kirisi e wa ki dəne ingə ko mbata ləsi. Ningə

iyə nə koj i kin adi səsi mba kadi tə uni dənjae.

22 Kirisi ki ra majal al, taa ta ki ngom təe tae ti nja kare al tə.

23 Lokı dije taj-i-e, təl taj-i-de gogi al; lokı dije adi-e ko, təl tə-de rə al. Nə iyə rəne ji Luwə ti ki njé gang i ta ki dana.

24 Kirisi ki oy majal je ləje dəne ti də kagi-dəs i tə mba kadi j-oy də majal ti ə j-is i ki dəje taa mbata nə ra ki dana. E ki takul ndunə do je lie ə ingəi rə nga.

25 Tədə kəte itoi tə batı je ki ndəmi rəbi be[☆], nə ngəsine, itəli ki rə nje kul-si tə ki njé ngəm darəsi tə gogi.

3

Ta ki əji də dəne je ki ngawde je me kəy ti

1 Be tə ə, səi dəne je, səbi kadi iləi dəsi gin təgi ti lə ngawsi je, mba kadi re njé ki na je dande ti mbati taa ta lə Luwə ka, ingəi-de adi Luwə ki takul pa njiyəsi, ki kanji kadi əlide ta.

2 Tədə isi ooi nə rasi je ki to ay njay ki buki ki isi buki-de ti.

3 Səbi kadi mandi ki ra ləsi e ki gidi rə ti taga ne al. Adi e də ki kuwə ki ndəji ta, ki ningə je ki ra ki ər, ki kib i je ki gatide e ngay.

4 Səbi kadi mandi ki ra ləsi e ki ngəme ti kəy, ki e mandi ki a tuji al ki hal ki səl ləm ləm, ki kisi-maje ki e nə ki gate e ngay ta kəm Luwə ti.

5 E be ə, dəne je ki kay njay ki kəte nu, ki indəi mede də Luwə ti rai mandi, iləi dəde gin təgi ti lə ngawde je.

6 J-o dəne kare tə Sara ki təl rəne go ta ti lə *Abirakam adi bar-e bane. NGəsine itəli ngane je, təki re irai nə ra ki maji, ki kanji kadi nə madi kare ra səsi bəl.

7 Be ə, səi ngaw dəne je ka səbi kadi isi ki nesi je, indəi kəmsi gode ti maji, tədə əi dije ki təgide goto. Əsi gonde tədə a ingəi kadi-kare kisi ki də taa lə Luwə naa ti səsi. Frai be mba kadi nə madi kare əgi səsi ta rəbi kəl ta ki Luwə al.

Rəbi ndigi-naa lə ngakonaaj e

8 Ta təl ta ti, səbi kadi səi pəti, mər ta ləsi e kare, ta ki ga ləsi e kare, kadi indigi-naa tə ngakonaaj e, kadi səi njé koo kəm-to-ndoo lənaa, ki njé də səl.

[☆] 2:9 Təq ki taga 19.5-6; Ejay 43.20-21; Dətərənom 4.20; 7.6

[☆] 2:10 Oje 1.6, 9; 2.1, 23, 25

[☆] 2:25 Ejay 53.4-6

⁹ Səbi kadi ugəi kire majal ki majal al, ta kire ne tajı ki ne tajı al tə. Səbi kadi səi njé njangi də yo taa, tado e kin e ne ki Luwə bar səsi ki mbae. Luwə bar səsi mba kadi ingəi njangi də ki un mindine kadi n-adı səsi.

¹⁰ Ningə ne ki makitibi lə Luwə al e to kin: «Dəw ki ge kadi n-isı ki dəne taa maji, Ð n-oo maji ndəne je ki dənangı ti ne 6a, Səbi kadi ngəm ndonne də kəl ta ti ki majal, Ð ngəm tane də kəl ta ngom ti tə.

¹¹ Kadi osi rone ngərəngi kadi majal ti e ra ne ki maji,
Kadi sangı kisi-maje e uwə rone ba me ti.
¹² Tado kəm Babə e də dije ti ki dana,
Taa mbie to tagira kadi oo-n də ta ki isi əli
sie tə,
Nə isi osi ta njé ra ne je ki majal[☆].»

Kuwə tagi ba me ko ti

¹³ Nə a ra səsi majal, lokı iti rəsi katı me
ra maji ti ə?

¹⁴ Re dije adi səsi ko mbata ne ra ki dana
ki irai ningə, səi njé rənəl, e kadi ibəli-de al,
ta kadi mər ta ləsi aw ki yo je ne je al.

¹⁵ Nə kadi osi gon Kirisi ki e Babə mesi ti.
Kadi səi basi ki dəkagilo je pəti kadi dəw ki
ra ki dəjı səsi gin kində me də ti ləsi 6a əli-e.

¹⁶ Ningə kadi əli-de ki mindi ki səl ləm, ki
buki-naa ti. Kadi awi ki me kuwə ki ta ki ay
njay, mba kadi re isi təti ta dəsi ti tə njé ra
majal je be ka, njé kəl ta je ki majal də ne ra
ti ki maji ki isi rai kin, rəde səl-de.

¹⁷ Re e kin e ndigı lə Luwə ningə, kingə ko
mbata ne ra ki maji e sotı itə ne ra ki majal.

Jəju Kirisi ingə ko mbata lə dije pəti

¹⁸ Tado Kirisi e wa ingə ko nja kare ba ki
no ti mbata majal je lə dije. E ki e dəw ki
dāna, ne ingə ko mbata lə njé ra ne ki dana
al, mba kadi re səsi rə Luwə ti. Təli-e me
darət ti, ne NDil ki kay njay təl təse ndəl adi
isi ki dəne taa.

¹⁹ E ki təgi NDil ka kin e aw-n biti ilə-n mbə
Poy Ta ki Maji ndil dije ki isi dangay ti koo.

²⁰ Adi e ndil dije ki ndə ki kəte təj rə Luwə,
lokı isi-n səde də ti dəkagilo ti ki Nuwe isi
ran bato. Me batoe ti kin, kər dije ndəy ba, adi
dije jijoo par e awi ti e aji ki takul man ki un-
de ki taa[☆].

²¹ Man kin əji də batəm ki isi aji səsi
ngəsine. E mbata kər yoro je ki rə dəw ti kə
al, ne e kun rə kadi Luwə ki me kuwə ki ta ki
ay njay. Ajı səsi ki takul ki Jəju Kirisi lo koy
ti.

²² I lo koy ti aw dərət ti, isi də ji ko Luwə ti,
o 6e də malayka je, ki ndəgi ne kində je ki go
ndil ti ki awi ki koße, ki təgi.

4

Gangi-naa ki majal

¹ Təki Kirisi ingə-n ko me darəne ti, səi je
ka kadi awi ki mər ta kin mesi ti tə ne katı
ləsi. Tado dəw ki ingə ko me darəne ti e dəw
ki goto me majal ti ki rə ngata.

² Goto me ti mba kadi ndəgi ndə je ki nay
noe ti, kisi ki də taa lie e ki go ndigı ti lə Luwə
bi ki ndigı ti lə darə al.

³ Adi ası be, dəkagilo ngay isi ta ne ra ti ki
majal tə dije ki gəri Luwə al be. İrai majal
me kaya ti, me ngur darə ti, me kasi ra ti,
me kuso ki kəy kədi ti, ki me yo ki ra ti ki to
ra al.

⁴ NJé kun mede kadi Luwə al, ooi kadi e
ne ki go ti al kadi imbatı buki rəsi me ne ra
ti ki majal ki al də lo kin səde, e yə isi tajı səsi.

⁵ Nə a ɔri gin ne rade ki majal no Luwə ti
ki e basi kadi a gangı ta də njé kisi ki dəde
taa ki njé koy je ba pəti.

⁶ E mbata kin e njé koy je ka iləi-de mbə
Poy Ta ki Maji lə Luwə mba kadi go ta ki
gangı ti ki Luwə gangı dəde ti tə dije pəti,
kadi isi ki dəde taa ki takul NDil təki Luwə
wa isi-n ki dəne taa be.

Maji kadi njé kaw-naa je isi kəm

⁷ Dəbəy ne je pəti e basi, e kadi isi ki kəm-
kədi ki kəm ki ay njay mba kadi əli ta ki
Luwə.

⁸ Ningə kəte no ne je ti pəti, kadi indigi-
naa ndigı ki tingə bil dansi ti yo ki ne. Tado
ndigı-naa uti də kosı majal je[☆].

⁹ Səbi kadi uwəi-naa ki rə-naa ti me kəy ti
je lənaa ki yo ki ne, ki kanji 6a ta.

¹⁰ Təki dəw ki ra dansi ti taa-n kadi-kare ki
Luwə ade, səbi kadi uni irai kılə mbata maji
lə ndəge je, tə dije ki njé ngəm ne ki maji,
adi e njé ngəm kadi-kare je ki dangı dangı
lə Luwə.

¹¹ Re dəw isi el ta ningə, kadi el ta ki ta
Luwə ti, re dəw isi ra kılə bəə ningə, kadi ra

[☆] 3:12 10-12: Pa je 34.13-17

[☆] 3:20 Kila ngirə ne je 6.1-7.24

[☆] 4:8 Tər ta je 10.12; Jk 5.20

kı təgi kı Luwə ade, mba kadi Luwə ingə təba me ne je tı pəti ki takul Jəju Kirisi kı təba ki təgi e lie ki dəkagilo je ki dəkagilo je. *Amen.

12 NGakom je ki njé ndigi ləm, re ne na ki ngə ngay təe dəsi tı ka, kadi eti səsi bəl adi oy tə ne ki mba al.

13 Nə kadi irai rənəl yo tədə kə ingə Kirisi, e isi ingəi sie, mba kadi tə səsi me rənəl tı ki bo ngay, ndə tı ki a re me təba tı lene.

14 Re dije taji səsi mbata lə Kirisi ningə, səi njé rənəl, tədə NDil təba, ki e NDil Luwə isi dəsi tı.

15 Səbi kadi dəw madi dansi tı ingə kə ki be kin al, adi e kə tol dəw, e se kə bogi, e se kə ne ra ki majal, e se kə kində rə ta tı lə dije.

16 Nə re ingə kə mba kee nje kun go Kirisi ningə, kadi rəe sol-e al, kadi ilə təjə də Luwə tı tə kılə mbata tə Kirisi ki ba dəe ti.

17 Tədə e dəkagilo kadi ta ki gangi ilə ngirəne, ningə a ilə ngirə də dije tı lə Luwə. NGa kin e re a ilə ngirəne dəje tı ningə, dije ki njé mbati təl rəde go Poy ta tı ki Maji lə Luwə kam dəbəyde a to ban e?

18 Makitibə lə Luwə e nə: «Re ngə ki dəw ki dana ngay bəy taa kadi ingə kajı ningə, dəw ki nje me ndul ki nje ra majal, se yəe a to ban wa[☆]?»

19 Be e, kadi njé ki isi ingəi kə go ndigi tı lə Luwə, iyəi rəde ji NJe kində ne je tı, ki e nje ka dana, e nayi-naa ki lo me-majı ki ra tı.

5

Kilə lə nje kər no njé kaw-naa je

1 Ki ngosine kin, m-ilə dingəm me ngatəgi je tı ki isi dansi tı. Mi ki mi ngatəgi madide, ki m-o lo kə je ki ingə Kirisi ki kəm, mi, m-a mi lo təba tı ki dəe a təe tə.

2 Kadi uli njé kaw-naa je tə batı je ki Luwə ilə-de jisi tı. Kadi uli-de ki go kində də tı al, nə ki go me ndigi tı təki Luwə ndigi-n. Ulide mba kingə-n la al, nə kadi e ki kadi rə ki tingə bil.

3 Kadi irai ngar də njé tı ki Luwə ilə-de gin jisi tı kin al, nə kadi səi ne ndajı mbata tı ləde yo taa.

4 Ningə lokı NJe kul batı je ki bo a ində lo tee həy ba, a ingəi jəgi təba ki ndolee a goto al.

5 Be tə e, səi ngan je, səbi kadi iləi dəsi gin təgi tı lə ngatəgi je. Ningə səi je pəti, kadi də sol to dansi tı ki rə-naa tı. Tədə makitibə lə Luwə el e nə: «Luwə tə rə dije ki njé kun dəde taa, e adi me-majı ləne e ki dije ki njé sol də[☆].»

6 Səbi kadi isəli dəsi gin təgi ji Luwə tı ki NJe təgi, kadi tə un dəsi taa dəkagiloe tı ki ojı.

7 Ori taga je ləsi išuki də Luwə tı, tədə e e isi ində kəmne gosi tı.

8 Səbi kadi isi də njasi tı ki kəm ki kay njay, tədə nje bə ləsi, nje majal a njiyə ki lo, nə tə bəl ki a sangi dəw kadi tə n-ribe be.

9 Ai də njasi tı ngəme kadi-me Luwə tı ləsi, itəj-e rə. Tədə igəri bəti, ngakəsi je ki njé kadi-me je pəti ki dənangı tı, isi ingəi ko kə ki isi ingəi kin tı.

10 A ingəi kə dəkagilo ndəy be, nə Luwə ki me-majı pəti e lie, ki bar səsi ki me təba tı ləne ki dəbəye goto, ki takul Kirisi, a təl ində səsi majı gogi, a adi ngirəsi ngə, a adi səsi təgi, ta a adi ai də njasi tı ba tə.

11 Kadi təgi e lie ki dəkagilo je ki dəkagilo je. *Amen!

Dəbəy ta ki kuwəji-naa

12 NGon makitibə ki m-ndangi m-adı səsi kin, nje ra səm kadi m-ndangi e Silbə (Silası)[☆], ki m-o-e tə ngokoje ki a dana. M-ndangi m-adı səsi kadi m-ilə-n dingəm mesi tı, e m-əjı səsi m-adı igəri təki e me-majı ki rəjeti lə Luwə e uni rəsi adi ki mbae.

13 *NJé kaw-naa je ki *Babilon tı, ki e i njé ki Luwə mbəti-de, uwəi jisi, taa ngonm Marki[☆] ka uwə jisi tə.

14 M-dəjı səsi kadi uwəi ji-naa kuwə ji ki təjə ndigi lə ngakonaa je. Ningə kadi kisi-maje lə Luwə e səsi naa tı, səi pəti ki səi lə Kirisi.

Makitibi kī kō joo kī Piyər ndangi

Ta kī dō makitibi tī kī kō joo kī Piyər ndangi

Dije kī Piyər ndangi makitibi kin adi-de, əi njé kun go Kirisi wa ba pəti (1.1). NGa ningə, nē kī bo ngay kī uwə me Piyər, e rō kī dije kī njé kīlə lo kī nē ndo kī osi ta Poy Ta kī Maji kī rəjeti. Dijee kin turi dan njé kaw-naa je ti, ra adi pa njiyə njé kaw-naa je to biriri. Nē kare ba kī a ra kadi dəw a dum-n-de, e ta kadi dəw gər Luwə əi kī Jəju Kirisi gər kī rəjeti, təki njé kī ooi Kirisi kī kəmde nīm, ooi nē ndo lie kī mbide nīm, əlii tae.

Go ta kuwəji-naa tī (1.1-2), Piyər a dō hal tī kī kadi nje kun go Kirisi aw-n me pa njiyəne tī nīm, a dō təl rō go ndu Luwə tī nīm, təki njé kī ooi Kirisi kī kəmde əlii tae (1.3-21). Ningə go tī, Piyər əl ta kī təgine ngay, ər-n gīn njé kīlə lo kī nē ndo kī ngom (2.1-22). Əl ta dō nē kare tī kī to ta dangi me nē ndo tī ləde lo kāye tī kī 3, əjī-n dō mba kī isi mbəi kī dije kī njé nginə təl Kirisi. MBəi səde əi nə dəw oo Kirisi kī a təl re al. Ningə dō ta tī ləde kin, Piyər əl ə nə kin ə re Kirisi təl law al 6a, əjī dō kore me lə Luwə kī iyə dəkagilo adi dije ngay kadi əli ta dō rōde tī ingəe kajī.

Njé kīlə lo kī nē ndo je kī ngom kin toi kī dəkagilo je pəti, adi ta kī Piyər ndangi me makitibi tī ləne kī kō joo kin, e ta kī təgē to kī dəkagilo je pəti. Piyər əl dingəm me njé kadi-me je tī kadi awi kī kəte kəte me gər Babə tī, bī kadi iyəi rōde adi dəw ūki-de wale kī nē ndo je kī kəme goto kin al.

Kuwəji-naa

¹ Mi Simo Piyər kī nje ra kīlə 6əə, kī nje kaw kīlə lə Jəju Kirisi ə m-ndangi makitibi kin. M-ndangi makitibi kin m-ilə-n madi səi njé je kī, kī go rəbi nē ra kī dana lə Luwə, ə se NJe kajī-je Kirisi, ingəi kadi-me kī maji ngay tə yaje be.

² Kadi me-maji kī kisi-maje lə Luwə to mbar mbar kī dəsi tī, kī go rəbi gər kī igəri Luwə əi kī Babə ləje Jəju Kirisi təki rəjeti kin.

Bar kī Luwə bar-je kī kōtī kī kōtī-je

³ Me təgi Luwə tī kin ə, Babə adi-n-je nē je pəti kī j-awī kī ndooe mba kisi kī dō taa ləje me 6əl Luwə tī. Təki rəjeti, ra adi jī gər-e e kī bar-je mba kadi je naa tī sie dō kəsi-gon tī lie kī kīlə rae kī maji.

⁴ E be ə, adi-je nē maji je kī ndoləi ngay taa kī ndade e ngay tō kī un-n mindinē, mba kadi loki ingəi-de 6a, a asi kadi aji rəsi ta ngur nē je tī kī njé tuji dije kī dənangi tī ne. Ningə a indəi rəsi naa tī kī Luwə dō ji kise tī kī go kee Luwə tī.

⁵ Kī mba kī kin ə, irai kī təgisi ba pəti kadi dō kadi-me tī ləsi, iləi pa njiyə kī maji dō tī, ningə dō pa njiyə kī maji tī, iləi gər Luwə kī rəjeti dō tī.

⁶ Dō gər Luwə kī rəjeti, maji kadi iləi kində dō rəsi tī dō tī, dō kində dō rəsi tī, iləi kuwə təgi ba me nē na je tī dō tī, ningə dō kuwə təgi ba me nē na tī, iləi nē ra kī go lo 6əl Luwə tī dō tī.

⁷ Dō nē ra kī go 6əl Luwə tī, maji kadi iləi ndigi ngakoje je dō tī, ningə iləi ndigi-naa dō ndigi dije pəti dō tī.

⁸ Re awi kī hal je kin mesi tī ngay, ə re təgi kī kəte kəte ningə, Luwə a adi səsi təgi me kīlə kī ra tī. Ba a asi kadi awi kī kəte kəte me gər Babə tī ləje Jəju Kirisi.

⁹ Nə re dəw madi aw kī hal je kin rəne tī al ə, lo kadi a oo lo ay njay goto. Ba a to tə dəw kī nje kəm tə be. Mee oy dō tī kadi Luwə togī majal je lie kī isi me tī kəte kin kō.

¹⁰ E be ə ngakom je, uwəi təgisi ba mba kadi irai adi bar kī Luwə bar səsi kī kōtī kī kōtī səsi kin to tə nē ndam al. Re irai be ningə, nē kī a ra nē kadi a osi me majal tī a goto.

¹¹ Be ə, ta rəbi kōbe kī a to ratata, a tētati pay pay nōsi tī, adi e kōbe lə Babə ləje ə se NJe kajī-je Jəju Kirisi.

¹² MBata kin ə, m-a m-ole mesi dō nē je tī kin taa taa. Təki rəjeti igəri-de adi ingangi me ta kī rəjeti kī itaai kin kī bəlme ngata.

¹³ Nə m-o kadi e ne kī go rəbe tī kadi m-ole mesi dō nē je tī kin taa taa kadi isi kəm ba kī dəkagilo je pəti, kī mi-n kī dōm taa dənangi tī ne 6əy.

¹⁴ M-gər kadi dəkagilo koym nay 6asi. Babə ləje Jəju Kirisi wa ə tēt kī dō adi-m gər.

¹⁵ M-a m-ində təgi dō rəm tī kī rəbi je kī dangi dangi mba kadi re go koym tī ka, asi kadi oləi mesi dō nē je tī kin par par.

Ta lə dije kī njé koo təjī lə Kiriſi

16 Təki rəjeti, loki j-adı igəri ta lə re me təgi tī lə Babe ləje Jəju Kiriſi, j-ində ngirəje dō su je tī kī kida kī maji maji lə dije kam ə, j-əl-n səsi ta je kin al. Nə j-o ndole kī eti bəl kī kəm je.

17 Oyo, Luwə kī Bawje ade kəsi-gon nım, taa ilə təjī dəe tī nım tə, dəkagilo tī kī Luwə kī aw kī piti kē eti bəl ade oo ndu ta e nə: «E kam e NGonm, njé ndigi ləm, kī rəm nəl-m dəe tī ngay.»

18 Ningə je wa j-o dō ndu kī j-dərə tī kin kī mbije, loki je naa tī kī Jəju dō mbal kī ay njay ti¹⁸.

19 Bəy taa, j-aw kī ta je lə njé kəl ta je kī ta Luwə tī kī ası kadi j-ində ngirə je dō tī ngə. Maji kadi uri mbisi go ta tī kin maji. Təki rəjeti, ta kin to tə por lambi kī unji lo kī ndul kururu tī be. Unji ratata kadi kunji lə kadi re. Ningə kadi kunji lə Kiriſi unji ngamesi, təki me kī ta gin lo tī, adı lo unji-n dō dənangi tī kin be.

20 Kəte nō ne je tī pəti, maji kadi igəri ta kin ay njay: dəw madı kare kī ası kadi ər me ta kī e kī ndangı me makitibi tī lə Luwə kin kī ne gər ləne kī səbi dəne goto.

21 Təki rəjeti, njé kəl ta je kī Luwə tī kī əli, əli kī go ndigi tī lə dəw al. Nə e NDil kī ay njay e osi dije adı əli ta kī ta Luwə tī.

2

NJéndo ne je kī ngom

1 Dəkagilo tī kī kəte ka, njé ngom je kī njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je kī ta Luwə tī əi dan ngan *Isirayəl je tī nəq; be tə ə, njé ndo ne je kī ngom a təqəi dansi tī tə. A rəi kī ne ndo je kī ngom dan dije tī kī kanji kadi gəri, kadi a buki-de kə, ningə a mbati Bade kī nje taa dəde ji majal tī. Lo kin tī, a ndəri tuji kī a re ta ji naa tī ne kī dəde tī.

2 Dije ngay a uni gode me kaya je tī ləde, ningə kılə rade a ra adı dije a indəi njade dō ne kī rəjeti, ibəi nangi.

3 Kī mbata ra ta la ləde kī ngay, a ədi səsi kī taje kī tade tī kadi taai ne maji je ləsi jisi tī. Ningə dəkagilo tī kī mari nu bəy ə, Luwə indədə ta kī gangi ləde naa tī taa tuji a ibə-de nangi busi tō.

¹⁸ 1:18 17-18: Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35

^{2:5} Kilə ngirə ne je 6.1-7.24

^{2:6} Kilə ngirə ne je 19.24

^{2:7}

Kilə ngirə ne je 19.1-16

4 Təki rəjeti, malayka je kī rai majal kəte, Luwə iyə-de kare kī kanji gangi ta dəde tī al, nə buki-de lo kingə kə tī kī eti bəl. Dəo-de kī kula gindi me lo kī ndul kururu tī. Ningə lo kin tī ə, isi ngəm-de tī mba ngəm-n ndə gangi ta.

5 Taa Luwə iyə dije kī kəte kī kanji gangi ta dəde tī al tō. Be ə adı man kə kī eti bəl re tuji dije kī majal kī rosi dənangi. Nə ke ə, aji Nuwe kī ilə mbə ne ra kī dana, taa aji dije kī rangi kī me kəy tī lie siri tō¹⁹.

6 Luwə gangi ta koy dō 6e bo je tī kī Sodom kī Gomər, ningə tuji-de ki por kī ro-de rakı rakı adı təli bu por. Nə kin to tə ne ndo kī a re dō dije tī kī njé bəl Luwə al²⁰.

7 Nə aji Loti kī nje ra ne kī dana, kī to rəe ngay kī mbata hal njé sangi-naa kaya tī kī osi dō ta tī je kī njé təl dije kī me 6e bo je tī kin²¹.

8 Dəkagilo tī kī Loti kī nje ra ne kī dana ka kin isi-n dande tī, oo ne je kī isi rai kī ta je kī isi əli, kada je kī kondə je, adı me tuji mbata hal kılə rade kī to lo ra tī al.

9 Be ə, Babe ası kadi taa dije kī njé bəl-e ilə-de taa dəkagilo kə je tī. Ningə ası kadi ngəm dije kī njé ra ne kī majal mba kadi ində oji-de ndə gangi ta tī tō.

10 Ki bo ngay, a gangi ta dō njé je tī kī njé təl rəde go ngur darəde tī kī go jī kiside tī yo, ə kidi təgəi kəbə kī dana lə Luwə. Əli dije kī njé kuwə kul rəde, ningə ne ində ta kī ngə tade tī, adı bəli al kadi əli ta je kī mal dō ne kīndə je tī lə Luwə kī isi dərə tə ne piti je lie.

11 Nə malayka je wa kī təgide itə təgəi njéndo ne je kī ngom say kin ka gangi ta dəde al nim, taa taji-de nō Babe tī al nim tō.

12 NGa ningə dije ka kin rai tə da je kī wale, kī ku dəde goto be, kī oji-de mba kadi e kī kuwə-de ə kaw təl-de par. Əli ta kī mal dō ne je tī kī gəri-de al. Luwə a tuji-de təki dije isi təli da je kam be.

13 Kilə rade je kī majal kī isi rai wa kin ə a təl ne kigə go jide. Əli dije kī nəl-de ngay kadi ooi maji rəde dan kadi nda tī. Kiside ta ne kuso je tī səsi, loki isi ədi səsi kī ngan ta je kī tade tī kin e ne kī to njə, e ne kī to rəsəl.

14 Re ə nə iğə kəmde ba, 6o sangi-naa kaya tī ə rosi mede. Bo ra majal to mede tī par par, isi buki dije kī təgide kī go ndil tī goto,

wale. Mər ta je ləde e də rəbi kīngə la tī ki go rəbe tī al ki dəkagilo je pəti. Əi dije ki ndəl lə Luwə e dəde tī.

¹⁵ Lokı tusi rəbi ki rəjeti iyəi ka kin 6a, uri wale, uni rəbi ki go Balam tī ki ngor lə Bewor. Balam ki nəl-e ngay kadi taa la ra-n majal,

¹⁶ nə Luwə kəl sie ki mbata majal lie ki ra. Be ə ngor kə koro ki e da, əl ta al, nə əl ta gangi-n nje kəl ta ki ta Luwə tī Balam, də kılə ra tī ki mbə lie[☆].

¹⁷ Dijee kin to i man ki jj kam be, to i tə kıl ndi ki nəl ndər-e aw sie kam be. Luwə ində də lo ki ndul kururu dana mbata tī ləde.

¹⁸ Əli ta je ngay ki kəme goto ki də-naa tī. Uni kılə rade je ki go koo ngur darə tī, ədii dije ki ta ji naa tī ne bəy, təeji pati pati ta kuwə madi tī ki dije ki njé njiyə njiyə ki go rəbe tī al.

¹⁹ Əli-de təki e rəbi kingə də, nga ningə əi je wa əi bəə je lə ngur darə ki isi tuji-de kə yo. Tadə dəw ki ra ka e bəə lə nə ki uwe gın təgine tī.

²⁰ Ki əjī də dije ki tee ki gın nə ra je tī ki to njé ki dənangi tī ne ki go rəbi gər Babə ləje ki e NJe kaj-i-je Jəju Kirisi kin, re təli awi iləi dəde gın nə je tī kin gogı bəy, adi əi 6e dəde tī ba, jī kiside ki gogı ne kin a majal ngay itə e ki kəte bəy.

²¹ Tadə e sotı ngay mbata tī ləde kadi gəri rəbi nə ra ki rəjeti al, kadi gəri bəy taa təli tusi ndu-kun ki ay njay ki ingəi kin iyəi.

²² Ningə nə ki təe dəde tī kin e ta ki rəjeti ki to me tər ta tī ki ə nə: «Bisi təl aw ta təmo tī ləne gogı[☆],» ə se «Kəsongi, təe ki lo ndogi man tī be par ə təl aw rogi bər tī gogı.»

3

Babə Jəju Kirisi a təl re

¹ NJé ndigi je ləm ki ngay, e kin e makitibi ki kə joo ngata ə m-ndangi m-adı səsi kin. Ningə me makitibi tī ki joo ki m-ndangi m-adı səsi kin, m-sangi kadi m-ole mesi də mər ta tī ki maji ki nə ndo je.

² M-dəjəi səsi kadi adi mesi ole də ta je tī ki njé kal ta je ki ta Luwə tī, ki əi dije ki dana əli kəte kin nim, taa də ndu-kun tī lə Babə ləje, NJe kaj-i-je, ki njé kaw kılə je adi səsi kin nim tō.

³ Nə ki dəsay, maji kadi indəi dəsi tī maji təki me ndə je tī ki dəbəy tī ə, a oī dije ki kılə rade e kılə mbə ki naa par ki a təeji kadi mbəi səsi. A rai nə je ki go ndigı tī lə dərəde,

⁴ ningə a əli əi nə: «E al ə əl ə nə n-a n-re a? NGa a ra ban təy ə j-o-e al ə? Ka je je oyi mari nu ba, nə ne je pəti toi təki toi lo kılə ngirəde tī nu wa kin ba ə toi kin!»

⁵ Lo kin tī, gəri bəti, nə mbati kadi gəri təki e Luwə ə ində dərə tī ki dənangi ki ta ki tane tī mari nu ba. Luwə gangi dənangi naa tī ki man, ningə adi dənangi təe a dangi dan man tī.

⁶ Ba e be tə ə, ndə ki Luwə tuji-n dije ki kəte kə ki man kə ki bo ngay[☆].

⁷ NGa ningə ki əjī də dərə tī ki dənangi ki 6one kin, ta lə Luwə ki kare wa kin əl təki Luwə ində-de adi isi nginəi por ki kadi a q-de. Toi isi nginəi ndə gangi ta ki kadi Luwə a tuji-n dije ki njé mbati təl rəde go ndue tī.

⁸ NGa ningə nə kare ki kadi səi njé ndigı je ləm indəi dəsi tī maji, e kadi igəri təki ki rə Babə tī, ndə kare to tə gal ki dibi, ə gal ki dibi to tə ndə ki kare be tō.

⁹ Babə əy lo kəjī ndigi ra tī ləne, təki dije madi gai kin al. E kisi ə isi də tī səsi, tadə ndigi kadi dəw madi tuji al, nə kadi dije pəti ingəi dəkagilo kadi iyəi rəbi njiyəde je ki majal kō.

¹⁰ NDə lə Babə a re təki nje gogı a re-n kam be. Ningə ndət tī kin, dərə a goto kə ki təgə ki to 6əl ngay. Nə kində je ki dərə tī por a ro-de kə, ningə dənangi ki nə je ki dije rai-de me tī kin, Luwə a gangi ta dəde tī tō.

¹¹ E be ə, təki nə je kin pəti a gotoi, səbi kadi səi a səi dije ki toi ban ə? A səi dije ki pa njiyəsi e dana, dije ki njé 6əl Luwə.

¹² Səbi kadi a ingəmi ndə lə Luwə, ningə kadi isangi rəbi kadi re kalangi. NDət tī kin, e ndə ki por a q dərə ro-e raki, ningə nə kində je ki dərə tī a lei me por tī jipə tō.

¹³ J-əi je 6a, təki Luwə un-n ndune adi-je, j-a jī nginəi ta dərə ki sigi əi ki dənangi ki sigi[☆] ki kadi nə ra ki rəjeti a q 6e me tī.

¹⁴ Embata kin ə, njé ndigi je ləm, me nginə ta ndə re Babə tī kin, maji kadi indəi təgə də rəsi tī kadi səi dije ki kay njay, dije ki ta goto dəde tī nə Luwə tī, kadi ləpiya e dansi tī sie.

¹⁵ Maji kadi igəri təki kisi də tī lə Babə kin

[☆] 2:16 Kər Isirayal je 22.4-35

[☆] 2:22 Tər ta je 26.11

[☆] 3:6 5-6: Kılə ngirə nə je 1.6-9; 7.11

[☆] 3:13 Ejay 65.17; 66.22

adi səsi dəkagilo kadi ingəi kajı. Ningə e ko ta wa kin tə e ngokoje, nje ndigi ləje Pol ndangi-n makitibi adi səsi ki gosi ki Luwə ade.

¹⁶ Ningə e wa kin tə e ta ki ndangi me makitibi je ti lie pəti, loki əl ta ki də ta je ti ki m-əl kin. Ta je lie ki madı, lo gər mee ngay, adi dije ki isi day, dije ki ai də njade ti me kadi-me ti al, mbiri me ta lie təki mbirii ndəgi ta je ki me makitibi ti lə Luwə ka kin be tə. Ra-e ki be kin a re ki tuji də darəde ti əi je wa.

Ta kəji ki dobəy ti

¹⁷ Ki əjì dəsi, səi njé ndigi je ləm ki ngay, mndəji səsi ngata. Ningə majı kadi adi kəmsi ədi də rəsi ti, bı adi dije ki njé mbati təl rəde go ndu Luwə ti, ki uri wale kam, ndəri səsi gode ti, ki ta ngom je ləde, adi iyəi də rəbi ki majı ki ai ti kin kə al.

¹⁸ Nə ki kadi irai, e ta kadi awi ki kəte kəte me nə ra ti ki nəl Babə ləje Jəju Kirisi ki e nje kajı-je, ki me gər-e ti. Ningə kadi dije iləi təji dəe ti, gone ki lo ti, biti ki no ti! *Amen!

Makitibi ki dɔsay ki Ja ndangi

Ta ki dɔ makitibi ti ki dɔsay ki Ja ndangi

Dew ində tə Ja dɔ makitibi ti kin al, nə njé ki kete gəri maji kadi makitibi je mitə e Ja e ndangi-de. E ki dɔsay kin ɔji-je nə madi kare dɔ dije ti ki nje ndangi makitibi ndangi adide al. Ne kare ki ba, nje ndangi makitibi tɔji ndaji nə je madi ki rɔ njé kaw-naa je ti ki makitibi kin səbi dɔde adi-j-o. NJé kaw-naae je kin, njé ki əli əi nə n-əi njé ra kilə lə Luwə, ki ndəmi rəbi kadi-me Kirisi rai-de majal ki nə ndo je ki ngom. Rai-de majal təki j-o-n rɔ njé kaw-naa je ti lə Kirisi ngay go koy Kirisi ti. Embata kin ə, nje ndangi makitibi ilə jine dɔ nə je ti joo me makitibi ti lene:

Kilə dingəm me dije ti ki ndangi makitibi adi-de kadi njiyəi me kində rɔ naa ti ki rɔjeti ki Luwə nim ki NGone Jəju Kirisi nim. Ningə e nə ki səbi kadi a tɔji me ndigi-naa ti dande ti.

Rɔ ki nə ndo ki go rəbe ti al ki ə nə dənangi ki je me ti kin e dənangi ki rosı ki majal bi Kirisi ki e NGon lə Luwə asi kadi a təl rəne dəw ti re me ti al. NJé ndo nə je ki ngom kin əli təki Jəju ki dənangi ti ne e dangi ki Kirisi ki e dəw ki Luwə mbəte. Əli əi nə Kirisi e dəw ki me ndil ti par bi dəw a oo-e al. Taa təli əli bəy tə təki re dəw gər Luwə ki rəbi nə gər lene, ba ingroup kajı par ngata, bi e ta kadi go ti e dije ndigi-naa je, rai nə ki go rəbe ti wa taa al ngata. Ningə əi je kin əi nə ndo je ki go rəbe ti al ki ilə kagi nə Poy ta ti ki Maji, ə kadi e ki rɔ səde.

Nje ndangi makitibi ilə ngirə ta lene ki nə ki uwə mee ki e kadi təgi njé kadi-me je me kində rɔ naa ti ki səbi kadi indəi-naa ti ki Luwə nim ki Jəju Kirisi nim kin, taa me kində rɔ naa ti dande ti nim tə (1.1-4). Lo kin ti, səbi kadi ai dana me naji ki ma ti ki njé ki ooi Kirisi ki kəmde nim, ooi ta lie ki mbide nim mai kin. Nje ndangi makitibi dəjì njé ki dangi makitibi kin adi-de kadi njiyəi me kunji ti, tado Luwə e kunji. Ningə e mbata kin ə, səbi kadi rai kilə ki ndu-kun

ki dɔ ndigi-naa ti (1.5-2.17). Go ti, nje ndangi makitibi əl təki njé tə rɔ Kirisi ki təgide ngay a ij taa, ningə əi njé ngom je ki a naji təki Jəju e Kirisi ki Luwə mbəte kin al (2.18-29). Ba a nəq ole mede də ti təki njiyə me nə ra je ti ki rɔjeti, me ndigi-naa ti yo je ki ne je, ki me ka də nja ti ki Jəju Kirisi kin ə e nə je ki tɔji kadi je ngan lə Luwə təki rɔjeti (3.1-24). Go ti, nje ndangi makitibi tɔji-de rəbi kɔr kəm nə ki rɔjeti al ki nə ki rɔjeti naa ti, ba təl re də kō ta ti ki dɔ ndigi-naa ti ka kin bəy. Əl-de təki ke dəw lə Luwə e ndigi-naa, tado Luwə e nje ndigi dije (4.7-21). Ja təl ta makitibi lene ki kilə ji dɔ nə ti ki bari-e kadi-me ki nje təti rɔ, taa təl re də ngongi ta je ti madi tə (5.1-21).

Makitibi kin e makitibi ki ilə jine də rəbi njiyə ki Kirisi ti adi ay njay. Adi təgi njé kun go Kirisi me mər ta je ti ləde, taa ra səde kadi əsi nə ndo ki go rəbe ti al ki a ur ki dəw wale kin ngərəngi nim, ilə dingəm mede ti kadi gəri lo dəə rəde naa ti ki Jəju nim, ki ndigi-naa nim tə.

Ta Kajı

¹ Nə ki e lo kilə ngirə nə je ti[✳], nə ki j-o ki mbije, nə ki j-o ki kəmje, nə ki ji go kɔri kɔri, nə ki jiye ədi, e ta kajı ki biti ki nə ti.

² Kajı kin ədi rəne adi j-o-e ki kəmje; ji ma naji lie. Ningə e mbata kin ə, j-isi j-ilə səsi mbə kajı ki kete e kadi Bawje Luwə ti, ba go ti, e ki təe ki dəe kadi-je.

³ Nə ki j-o ki kəmje nim, j-o ki mbije nim, ə səi ka j-ilə səsi mbətə. Lo kin ti, a ındəi rəsi naa ti səje də me kasi-naa ti ki j-aw-n ki Bawje Luwə nim, ki NGone Jəju Kirisi nim kin.

⁴ Ningə ji ndangi makitibi kin j-adı səsi kadi rənəl ləje asi-naa tapi.

NJiyə me kunji ti

⁵ Luwə e kunji, ngon til ki ndəy be ka goto rəe ti, ningə e kin ə e ta kilə mbə ki j-ingə ta Jəju Kirisi ti ə je j-ilə səsi mbətə.

⁶ Kin ə re j-əli j-əi nə meje e naa ti ki Luwə, ningə j-ai nəq ji njiyəi me til ti bəy ə, j-əi njé ngom je, nə ki rɔjeti goto rɔje ti.

⁷ A re ji njiyəi me kunji ti təki Luwə wa e-n me kunji kin be ba, me je e naa ti ki naa nim, taa məsəi Jəju ki NGone togı majal je ləje pəti kə tə.

⁸ Kin e re j-əli j-əi nə ji rai majal al e, j-isı j-ədi rɔje j-əi je wa, taa nə ki rɔjeti goto rɔje ti tɔ.

⁹ Nə re ji tee taje dɔ majal je ti ləje e, Luwə ki e dəw ki yəti ndune al nim, e dəw ki dana nim kin a iyə go majal je ləje kɔ, taa a bɔr ra go ti al je ləje pəti kɔ tɔ.

¹⁰ A kin e re j-əli j-əi nə j-əi njé ra majal je al e, ji bari Luwə nje ngom, ningə ta lie ka goto meje ti tɔ.

2

Kirisi, nje ra səje

¹ NGanm je, m-ndangi makitibi kin m-adı səsi mba kadi osi me majal ti al. A kin e re dəw madı osi me majal ti e, j-awi ki nje naji ta dəje ti ki isi kadi Bawje ti no, adı e Jəju Kirisi, ki e dəw ki dana.

² Tadə e e a un rəne ilə kɔ adı koy mbata majal je ləje. Ningə e mbata majal je ləje par al, nə mbata majal je lə dije pəti ki dənangi ti ne.

Təl rɔ go ndu-kun ti ki bo ngay, ki e ndig-i naa

³ Re ji təl rɔje go ndu-kun je ti ba, j-asi kadi j-əli ki me ki tɔ katı təki ji gəri Luwə.

⁴ Dəw ki al e nə: «M-gər Luwə», nə təl rəne go ndu-kun je ti lie al, dəwe kin e nje ngom, ta ki rɔjeti goto rəe ti.

⁵ Nə re dəw təl rəne go ndu Luwə ti ba, ndigi Luwə adı asi-naa tapi. Lo kin ti, j-a ji gəri ki me ki tɔ katı kadi meje e naa ti ki Luwə.

⁶ Dəw ki al e nə mene e naa ti ki Luwə ba, səbi kadi dəwe kin njiyə təki ndə ki Jəju njiyən kin be.

⁷ Madim je, njé ndigi je ləm ki ngay, e ndu-kun ki sigi ba m-ndangi m-adı səsi al, nə e ndu-kun ki to mari nu, ki ingəi lo kılə ngirə kində ne je ti nu wa kin*. NDU kune ki to mari nu kin, e ta wa ki osi mbisi ti kete nu kin.

⁸ Nə m-təl m-əl bəy tə m-ə nə e ndu-kun ki sigi e m-ndangi m-adı səsi. Ningə kee ki rɔjeti, dəw oo ki rɔ Kirisi ti nim ki rɔsi ti nim, tadə til də kɔ, adı kunji ki rɔjeti ngata e isi unji.

⁹ Dəw ki e nə n-isi n-njiyə me kunji ti, nə a də ti noq isi osi ngokone ta ba, dəwe kin e me til ti wa bəy.

¹⁰ Dəw ki ndigi ngokone, e me kunji ti, nə madi kare ki to rəe ti ki kadi a ra adı osi goto.

¹¹ Nə dəw ki isi osi ta ngokone, e me til ti; isi njiyə me til ti, gər lo ki isi aw ti al, tadə til dibi kame ti.

Kɔsi rɔ ngərəngi ki ne ra je ki dənangi ti ne

¹² NGanm je, m-ndangi makitibi kin m-adı səsi tado majal je ləsi e ki kiyə go kɔ ki takul Jəju Kirisi.

¹³ NJé koji-m je, m-ndangi makitibi kin m-adı səsi tado igəri dəw ki e kete lo kılə ngirə ne je ti. NGan basa je ki ngan madı je, m-ndangi makitibi m-adı səsi tado təgisi e ngay, ta lə Luwə uwə lo kisi mesi adı itəti rɔ nje majal.

¹⁴ NGanm je, m-ndangi makitibi kin m-adı səsi tado igəri dəw ki e Bawje. NJé koji-m je, m-ndangi makitibi m-adı səsi tado igəri dəw ki e kete lo kılə ngirə ne je ti. NGan basa je ki ngan madı je, m-ndangi makitibi m-adı səsi tado təgisi e ngay, ta lə Luwə uwə lo kisi mesi adı itəti rɔ nje majal.

¹⁵ Adı ne ra je ki majal ki dənangi ti ne kin uwə mesi al, taa adi mər ta je ki dənangi ti ne uwə mesi al nim tɔ. Kin e re nē ra je ki dənangi ti ne uwə me dəw e, dəwe kin lo kadi a ndigi Luwə goto.

¹⁶ Tadə, nē ra je ki majal ki dənangi ki ai: ngur ra ndigi lə darə, ki kəm-nda, ki kində gu ki nē kingə je ki dənangi ti ne kin, nē je kin pəti ij rɔ Bawje Luwə ti al, nə ij dənangi ti ne.

¹⁷ NGa ningə dənangi ki ngur nē ra je ki majal ki me ti kin pəti a dəi, nə dəw ki nje ra go ndigi ti lə Luwə a isi ki dəne taa biti ki no ti.

¹⁸ NGanm je, j-əi dəbəy ndə ti ngata. Ningə eli adı oi təki nje tə rɔ Kirisi a re, nga ningə ki basine kin, dije ngay ki njé tə rɔ Kirisi a njiyəi ne. Lo kin ti, ji gər kadi je dəbəy ndə ti ngata.

¹⁹ Əti dije ki tee danje ti ne e awi, nə ke e əi dije ləje ki rɔjeti al. Kin e re əi dije ləje ki rɔjeti e re a isi səje ne. Nə tusi-je iyəi-je be e awi, kadi təjì ki taga təki dəw kare dande ti ki e dəw ləje ki rɔjeti goto.

²⁰ Səi ba, ingəi NDil Luwə ki Kirisi adı səsi, e ra adı igəri nē ki rɔjeti.

²¹ NGa ningə, kin e m-ndangi makitibi m-adı səsi ba, e mbata gər ba igəri nē ki rɔjeti al al, nə e mbata gər ki igəri nē ki rɔjeti ka kin e

* 2:7 Ja 13.34

m-ndangi-n makitibi m-adì səsi. Ningə igəri maji kadi nə ki ngom a təe me nə ki rəjeti al tə.

²² Nə a e nje ngom a? NJe ngom e dəw ki nje kəl kə nə: «Jəju e Kirisi al» kin. NJe tə rə Kirisi e dəw ki mbati Baw NGon a i NGon.

²³ NGa ningə, dəw ki mbati NGon, dəwe kin uwə Baw NGon ki rəne ti al jagi tə.

²⁴ Səi je 6a, maji kadi ingəmi ta ki osi mbisi ti lo kılə ngirə nə je ti nu kin maji. Kin a re ingəmi ta ki osi mbisi ti lo kılə ngirə nə je ti nu kin maji 6a, mesi a e naa ti kare ba ki NGon nim ki Bawe nim.

²⁵ Ningə kun mindi ki Kirisi un adi-je e kaj i ki biti ki nə ti.

²⁶ Nə ki m-a də tə ngay a m-ndangi-n makitibi kin m-adì səsi e ta lə dije ki isi sangi kadi n-fuki səsi wale kin.

²⁷ NGa ningə səi, NDil Luwə ki Kirisi adi səsi kin isi mesi ti, adi awi ki ndoo kadi dəw ndo səsi nə al. Ki rəjeti, NDil Luwə ndo səsi nə je pəti, ningə ndo səsi nə ki rəjeti 6i ndo səsi ngom al. E mbata kin a, kadi irai nə ki ndo səsi, adi mesi e naa ti ki Kirisi.

²⁸ Oyo, nganm je, adi mesi e naa ti ki Kirisi, mba kadi ji tə meje katı lo ki a təe høy, taa kadi j-ilə dəje nangı ki rəsəl noe ti, ndəree ti al tə.

²⁹ Təki igəri kadi Kirisi e dəw ki dana, maji kadi indəi dəsi ti tə təki dəw ki nje ra nə ki dana e ngon lə Luwə.

3

¹ Oi ndigi ki eti bəl ki Bawje Luwə ndigi-je kin! NDigi-je ndigi ki bar-n-je ngane je. Ningə j-əi ngane je təki rəjeti wa ka tə! Kin a re dije ki gei nə je ki dənangi ti ne ngay gəri-je al a, təj i kadi gəri Luwə.

² NJé ndigi je ləm ki ngay, ki basine kin j-əi ngan lə Luwə, nə nə ki j-a ji təl lo ti ti, to lo bəyo ti bəy. Ningə nə kare, ji gər kadi ndə ki Kirisi a təe høy 6a, j-a ji to titi-naa sie, tədə j-a j-o darəe wa təki rəjeti.

³ NGa ningə, dije pati ki awi ki kində me ki be kin də Kirisi ti 6a, a əgi rəde ra majal təki Kirisi wa təe kadi majal ti al kin be.

⁴ Dəw ki ra ki ra majal, əsi ta ndu-kun lə Luwə, tədə majal ki ra e tə rə ndu-kun lə Luwə.

⁵ Igəri maji kadi Kirisi re mba kər majal je ləje, ningə e, dəw oo majal rəe ti al.

⁶ Lo kin ti, dəw ki a də Kirisi ti, e dəw ki a nay ki lo ra majal ti al, nə dəw ki nay ki lo ra majal ti, e dəw ki oo Kirisi al nim, gər-e al nim tə.

⁷ NGanm je, indəi kəm-kədi də rəsi ti, adi dəw adi səsi al. Kin a re dəw ra nə dana 6a, e dəw ki dana təki Kirisi e-n dəw ki dana kin be tə.

⁸ Dəw ki nay ki lo ra majal ti, e dəw lə su, tədə su e nje ra majal lo kılə ngirə nə je ti nu. Ningə kire NGon lə Luwə e ki mba kadi tuji kılə rae je.

⁹ Dəw ki təl rəne ngon Luwə ti, e dəw ki a iyi ta majal ki ra, tədə təgi ki j rə Luwə ti e rəe ti. Ası kadi a nay ki lo ra majal ti al, tədə Luwə e Bawe.

¹⁰ Rəbi ki kadi dəw a gər-n ngan lə Luwə ay njay dan ngan lə su ti a to kin: dəw ki mbati ra nə ki dana nim, mbati ndigi ngokone nim e dəw lə Luwə al.

NDigi-naa

¹¹ MBə ta ki osi mbisi ti lo kılə ngirə nə je ti, e ta kadi indigi-naa ki yo je ki ne je^{*}.

¹² Ningə kadi irai təki Kəy ra-n kin al. Kəy e dəw lə nje majal a təl ngokone. Ningə e mbata ri a təl-n ngokone a? Təl-e mbata kılə rae e Kəy majal, nə kılə ra ngokoe e kılə ra ki dana[†].

¹³ NGakom je, kin a re dije ki ne ki dənangi ti ne nəl-de ngay ədi ta ləsi al a, adi eti səsi bəl al.

¹⁴ J-əi, ji gəri kadi ji təei me koy ti j-uri me kaj i ti, tədə ji ndigi ngakoje je. E be tədə dəw ki ndigi ngokone al, e dəw ki isi gin təgi ti lə koy.

¹⁵ Dəw ki me majal ki ngokoe e dəw ki nje təl dije. NGa ningə igəri maji kadi dəw ki nje təl dije, kaj i ki biti ki nə ti goto rəe ti.

¹⁶ Nə ki kadi ji gər-n nə ki bari-e ndigi-naa a to kin: Jəju Kirisi un rəne ilə kə mbata ləje, e be a, je ka maji kadi j-un rəje j-ilə kə mbata ti lə ngakoje je tə.

¹⁷ Nə kare, kin a re dəw aw ki ne kingə je ki dənangi ti ne, a oo ngokone me ndoo ti, nə uti kəmne dəe ti ningə, ndigi Luwə to ra be rəe ti a?

¹⁸ NGakom je, adi ji ndigi-naa ki bal ta je ki taje ti ne par al, nə adi ji ndigi-naa ki kılə ji kadi-naa, me nə ra ti ki rəjeti.

* 3:11 Ja 13.34 † 3:12 Kılə ngirə nə je 4.1-8

19 Lo kin ti, j-a ji gəri kadi j-ei dije lə ta ki rojeti, ngata ningə, ta kəm Luwə ti, j-a j-iləi meje nangi.

20 Təki rojeti, re meje uwə-je ki ta ka, ji gər kadi Luwə ita meje taa, gər ne je pəti to.

21 NJé ndigi je ləm ki ngay, kin e re meje gangi ta dəje ti al a, j-a j-əl ta ki Luwə ki me ki tj katı.

22 Ne je pəti ki ji dəje, j-a j-ingə rəe ti, tado ji təl rəje go ndu-kun je ti lie n̄im, ji ra ne je ki nəl-e n̄im.

23 NGa ningə, ndu ki un adi-je e to kin: e ta kadi j-adə meje ki tə NGone Jəju Kirisi, taa kadi ji ndigi-naa ki yo je ki ne je təki Kirisi adi-n-je ndune[☆].

24 Dəw ki ngəm ndu-kun je kin, e dəw ki a də Luwə ti n̄im, Luwə isi mee ti n̄im to. Ne ki kadi ji gər-n təki Luwə isi meje ti, e ki takul NDile ki adi-je.

4

Gər NDil Luwə ki ndil ki majal

1 NJé ndigi je ləm, dije ki isi eli ei nə n-awi ki ndil mede ti kin itaai mede pəti al, nə kadi nai-de oi bəy taa se NDil ki awi e NDil ki j-rə Luwə ti wa. Tado njé ngom je ngay ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, sanəi-naa dənangi ti ne.

2 Dəw ki ra ki gər kadi Jəju Kirisi təl rəne dəw ti aw ki NDil Luwə mene ti, ningə e kin e rəbi ki kadi iğərii NDil Luwə.

3 Ningə dəw ki mbati kadi gər təki Jəju Kirisi təl rəne dəw ti, aw ki NDil Luwə mene ti al, nə e ndil nje bəl kə Kərəsi yo e aw-n mene ti. Əli adi oi ki mbisi təki nje bəl kə Kərəsi a re, ningə ki basine kin, re e dənangi ti ne ngata.

4 Səi nganm je, səi dije lə Luwə, ningə səi itəti rə dije ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti kin, tado NDil ki awi mesi ti itə ndil ki isi me dije ti ki njé kədi ta lə Luwə al.

5 NJé ngom je ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti ka kin ei me ne ra ti ki osi ta Luwə, taa ta kəl-de ka e ta kəl ki osi ta Luwə to. E mbata kin e dije ki njé kədi ta lə Luwə al ooi ta ləde maji ngay.

6 NGa ningə, j-ei, j-ei dije lə Luwə adi dəw ki gər Luwə ba a oo ta ləje, nə dəw ki e dəw lə Luwə al, a oo ta ləje al. Lo kin ti, j-a ji gəri NDil ki rojeti ki ndil ki ngom.

NDigi-naa irə Luwə ti

7 NJé ndigi je ləm ki ngay, adi ji ndigi-naa ki yo je ki ne je, tado ndigi-naa i rə Luwə ti. Dəw ki nje ndigi madine e ngon lə Luwə, taa e dəw ki gər Luwə to.

8 Nə dəw ki ndigi madine al, gər Luwə al, tado Luwə e dəw ki nje ndigi dije.

9 Oi təjə ki Luwə təjə-je ndigi ki ndigi-je kin: Luwə ilə NGonne ki kare ba be dənangi ti ne kadi tə ki go rəbi lie 6a j-isı-n ki dəje taa.

10 E je 6a ji ndigi Luwə al, nə e e e ndigi-je, e ilə NGonne ki un rəne ilə kə kadi-kare ti mbata kigə-n də majal je ləje[☆].

11 NJé ndigi je ləm ki ngay, kin e Luwə ndigi-je be ningə, səbi kadi j-ei ka ji ndigi-naa ki yo je ki ne je to.

12 Dəw ki oo Luwə ki kəmne goto, nə kin e ji ndigi-naa ki yo je ki ne je 6a, Luwə isi meje ti, ningə ndigi dije lie təjə rəne ki taga rəje ti to.

13 Ne ki a ra kadi ji gəri-n təki j-isı me Luwə ti n̄im Luwə isi meje ti n̄im e NDile ki adi-je.

14 NGa ningə, je j-o ki kəmje n̄im, ji manje n̄im təki Bawje Luwə ilə ki NGone kadi aji dije ki dənangi ti ne.

15 Kin e re dəw gər kadi Jəju e ngon Luwə e, Luwə isi mee ti n̄im, e isi me Luwə ti n̄im.

16 Ba j-ei, ji gəri maji n̄im, j-adi meje n̄im təki Luwə ndigi-je. Luwə e nje ndigi dije, adi dəw ki njyə me ndigi-naa ti, Luwə e mee ti n̄im, e e me Luwə ti n̄im to.

17 Kin e re ji ndigi-naa j-adi osi rəbə pəy 6a, j-a ji tj meje katı ndə gangi ta ti. J-a ji tj meje katı tado ji kisi ki də taa ləje dənangi ti ne to tə yə Kərəsi be to.

18 Bəl goto me ndigi-naa ti, ndigi-naa ki rojeti or bəl kə. Bəl e ne ki təjə kində kojə ki kadi a re, ningə dəw ki nje bəl e dəw ki ndigi-naa goto rəe ti.

19 J-ei 6a, ji ndigi-naa tado e Luwə e ndigi-je kəte.

20 Kin e re dəw madi el e nə: «M-ndigi Luwə», ningə təl osi ta ngokone e, e dəw ki nje ngom kare. Kin e re ngokoj ki o-e ki kəmi ne kin indige al a, Luwə ki o-e ki kəmi al kin ası kadi a indige al.

21 *NDu-kun ki j-ingə rə Luwə ti el e nə: «Dəw ki ndigi Luwə ba, səbi kadi ndigi ngokone to.»

[☆] 3:23 Ja 13.34; 15.12, 17 [☆] 4:10 2.2

5

Kadi-me NGon Luwə e ngirə ndigi-naa

¹ Dəw kí adi mene kadi Jəju e *Dəw ki Luwə mbəte e ngon lə Luwə. NGa ningə, dəw kí ndigi baw ngon, ndigi ngone kí oje tə.

² Kin a re ji ndigi Luwə, a ji rai kile kí ndukun je lie ningə, lo kin ti a j-a ji gəri-n təki ji ndigi ngane je.

³ Tadə ndigi Luwə e ta kadi ji ngəmi go ndu-kun lie. Ningə ndu-kun je lie oy al tə,

⁴ mbata ngan lə Luwə pəti təti rə ndigi ra kí dənangı ti ne. Ningə né kí ji təti-n rə ndigi ra kí dənangı ti ne e kadi-me ləje.

⁵ Ná a asi kadi təti rə ndigi ra kí dənangı ti ne a? Dəwe 6a e dəw kí adi mene kadi Jəju e ngon Luwə kin par.

Najị kí ma kí dəJəju ti

⁶ E Jəju Kırısı a re dənangı ti ne kí man batəm ləne ním kí məsi koyne ním. Re kí man par al, nə re kí man ei kí məsi. Ningə NDil a e nje ma naji, mbata NDil e ta kí rɔjeti.

⁷ Ba kí ne kin, njé ma naji je ei mitə,

⁸ adi e NDil Luwə ním, man ním, taa məsi ním tə. Ningə né je kí mitə kin ndude e naa ti.

⁹ Ji taa naji kí ma lə dije maji, nə naji kí ma lə Luwə təge e ngay wa bəy tə; ningə e naji kí ma kí ma də NGonne ti.

¹⁰ Dəw kí adi mene NGon Luwə aw kí naji kí ma kin mene ti, nə dəw kí taa ta lə Luwə al, ra-e nje ngom ti, tadə taa naji kí ma kí Luwə ma də NGonne ti kin al.

Kajị kí biti kí nō ti

¹¹ Najı kí ma kí kadi ji gəri maji e kajı kí biti kí nō ti kí Luwə adi-je kin. Ningə e kajı kí adi-je kí takul NGone.

¹² Dəw kí e me NGon ti ingə kajı, nə dəw kí e me NGon ti al, kajı lie goto.

¹³ NGa ningə, kí ne kin, m-ndangi makitibì kin m-adı səsi, səi kí adi mesi NGon Luwə, kadi iğeri təki ingəi kajı kí biti kí nō ti.

Kəl ta kí Luwə mbata lə njé ra majal je

¹⁴ Kin a re ji dəjì Luwə né kí go ndigi ti lie a, oo də nduje, ningə lo kin ti, j-a ji t̄i meje katı.

¹⁵ Təki ji gər kadi oo də nduje, ji t̄i meje katı kadi j-a j-ingə né kí ji dəje tə.

¹⁶ Kin a dəw madı oo ngokone me majal ti kí asi kadi təkoy a, maji kadi əl ta kí Luwə

a Luwə a aje. E dije kí majal je ləde a təkoy al a ta kin səbi dəde. Ta kare, majal madı e nō a təkoy kí koy, ningə e ko majal kí be kin 6a m-dajì səsi kadi əli ta kí Luwə də ti al.

¹⁷ Nē ra kí go ti al pəti e majal, nə majal pəti ba təkoy al.

¹⁸ Ji gər kadi dije kí a i ngan lə Luwə, a nayinaa kí lo ra majal ti al, tadə NGon lə Luwə ngəm dəde, nje majal ası ra səde né madı al.

¹⁹ Ji gər kadi je dije lə Luwə, nə dənangı ba pəti e gin təgì ti lə nje majal.

²⁰ Ji gər bəy tə kadi NGon lə Luwə re, adi-je né gər kí kadi ji gər-n Luwə kí rɔjeti. Ningə je, j-ində rɔje naa ti kí Luwə kí rɔjeti kí takul NGone Jəju Kırısı. E a e Luwə kí rɔjeti, e a e kajı kí biti kí nō ti.

²¹ NGanm je, ɔgi rəsi kun go kagi yo je.

Makitibi ki ko joo ki Ja ndangi

Ta ki do makitibi ti ki ko joo ki Ja ndangi

NJe ndangi makitibi kin ba rone a na n-e «NGatogi». Ninga ta kale taji kadi e daw ki aw ki ngon tog i madi do dije ti ki ndangi makitibi adi-de kin. NDangi ta adi «Dene ki Luw mbate nim adi ngane je nim». Ninga Dene ei ki ngane je kin, ki rojeti ba, ei njé kaw-naa je ki lo madi ti (1).

Il dingem mede ti kadi njiyai me ta ki rojeti ki me ndigi-naa ti (1-6); taa ndaji-de kadi indai kem-kadi do rade ti ki ro dije ti ki njé ndo ne ki go rabe ti al taki el-n me makitibi ti ki dosay kin be to (7-11). NJe ndangi makitibi tol ta makitibi lene ki ta kaw mba ki ndigi kadi n-a n-aw ki dode ti, taa el-de ta kuwa ji-naa la njé kaw-naa je ki e sade indai tae ti to (12-13).

Taki el-n me makitibi ti ki dosay, dej dije ki ndangi makitibi kin adi-de kadi indai kem-kadi do rade ti nim, kadi uwai togide ba me kadi-me ti ki rojeti nim to.

Kuwaji-naa

¹ Mi NGatogi le njé kaw-naa je, m-ndangi makitibi kin madi i Dene ki Luw mbeti, taa madi ngani je ki sai sade je, m-ndigi sasi ndigi ki rojeti. Ninga e mi par ba m-ndigi sasi al, na e dije pati ki gari ne ki rojeti a ndigi sasi.

² Ji ndigi sasi mbata ne ki rojeti uw meje, ninga e ne ki a to meje ti ki ndo je ndo je.

³ Ba ji dej kadi me-maji, ki koo kem-tondo, ki lapiya le Bawje Luw ei ki NGone Jaju Kirisi e sasi naa kadi isi me ne ra ki rojeti ki me ndigi-naa ti.

Nerakirojeti ai ki ndigi-naa

⁴ Rom nel-m ki dum biti kadi m-o taki ngani je madi isi njiyai do rabi ti ki rojeti, taki Bawje Luw dej-n-je.

⁵ Ninga ki basine kin, Dene ki nje ndigi lem, ne ki m-daji, e ta kadi ji ndigi-naa ki yo je ki ne je. E ndu-kun ki sigi ba m-adi al, na e ndu-kun ki j-ingai lo kil ngire ti nu wa kin[☆].

⁶ NDigi-naa e njiyai go ndu-kun ti le Luw. Nga ninga, ndu-kun ki osi mbisi ti lo kil ngire ti nu, e ta kadi injiyai me ndigi-naa ti.

⁷ NJe kadi dije kil-de ko ngay sanai-naa ki lo peti dengang i ti ne, ninga mbati kadi n-eli taki Jaju Kirisi tel daw taki rojeti. Lo kin ti a oi daw ki nje ngom, ki nje ta ro Kirisi.

⁸ Indai kem-kadi do rosi ti sei je wa, mba kadi kandi kil rasi nay ko kare al, na kadi ingai ne kigai go jisi ki asi loe ti berere.

⁹ Ninga daw ki a do njane ti me ne ndo ti ki oji do Kirisi al, na to a dam kare yo, e daw ki ne madi ki do-e naa ti ki Luw goto. Daw ki a do njane ti me ne ndo ti ki oji do Kirisi, e daw ki do-e naa naa ti ki Luw nim ki NGone nim.

¹⁰ Kin a re daw madi re rosi ti ki ne ki rangi bi ki ne ndo kin al ba, uwai-e ki rosi ti al nim, uwai jie al nim.

¹¹ Tado re uwai jie ba, irai madi-naa sie do kil rae ti ki majal.

Ta ki do bay ti

¹² M-aw ki ne je ngay bay kadi m-el sasi, na m-ndigi kadi m-ndangi ki man ndangi ne me makitibi ti al. Tado m-inda mem ti kadi m-a m-aw rosi ti kadi m-el sasi ta ki tam, kadi ta ronel leje osi taga pay.

¹³ Diye ki dan njé kaw-naa je ti ki ne, ki ei diye ki Luw mbate uwai jii.

[☆] 1:5 Ja 13.34; 15.12, 17

Makitibî kî kô mitâ kî Ja ndangî

Ta kî dô makitibî tî kî kô mitâ kî Ja ndangi

Makitibî kin ka e «NGatogi» e ndangi tô (3 Ja 1; 2 Ja 1), ningê ndangi adi Gayusi. Ji gér nê madî kare dô Gayusi tî kin al, nê nê kare ba, njé ndangi makitibî tóje kadi e dêw kî a dô njane tî me nê kî rôjeti. Hale e dangi kî hal Diyotirâbi kî e dêw kare kî aw kî hal kî ngâ dan njé kaw-naa je tî. Diyotirâbi êl ta lâ «NGatogi» majal nim, taa e dêw kî uwê mba je kî rône tî al nim tô.

NJe ndangi makitibî piti Gayusi maji ngay ojî dô ka dô nja tî lie nim ojî dô maji kî isi ra kî njé kadi-me je nim tô (1-8). NGatogi no rône ojî dô hal Diyotirâbi (9-10), nê êl ta lâ njé kun go Kîrîsi madî kî tœ nê Dêmetirusi maji ngay, têki e dêw kî kile rae maji (11-12). Go tî ba, êl ta kaw mba kî ndigi kadi n-a n-aw kî dôde tî, taa êl-de ta kuwê ji-naa lê made je kî indai tae tî tô (13-15).

Têki j-o-n me makitibî tî ne, ji gér kadi ra mba kî kuwê ngakoje je kî rôje tî e nê madî kî tójî ndigi-naa nim, tójî ka dô nja tî me nê kî rôjeti nim tô.

Kuwê ji-naa

1 Mi NGatogi lê njé kaw-naa je, m-ndangi makitibî kin madî jî nje ndigi lêm kî ngay Gayusi, kî m-ndigi ndigi kî rôjeti.

2 Madim kî ngay, m-ndingê kadi nê je pëti kî röi tî awi maji kî kate kate. M-dêjî kadi daröi e kî lapiya têki ndili e-n kî lapiya kin be tô.

Gayusi e nje ra nê kî maji

3 Têki rôjeti, röm näl-m ngay, tadô ngakoje je kî röi teegi ne, mai naji dô nê kî rôjeti kî ooi röi tî. Õli ta dô njiyê tî kî isi njiyê me nê kî rôjeti.

4 Nê kî adi-m rönel ngay e ta kadi m-o têki nganm je isi njiyê dô râbi tî kî rôjeti.

5 Madim kî ngay, isi tójî ka dô nja tî lâi me kindê tî kî isi inda kemi go ngakoje je tî, kî œi mba je wa bøy.

6 Ngakoje je kin, mai naji ndigi kî indigi-de kin kî ta kêm njé kaw naa je tî. Kadi inay

kî lo ra tî sôde ra kî asî ta tô Luwê kadi uni ta mba lade kî kate.

7 E kî mbata tô Kîrîsi è osii dô râbi tî kî kanji taa nê ji dije tî kî géri Luwê al.

8 J-œi ba, sôbi kadi j-œsi gin dije kî be kin, mba kadi j-indai rôje naa tî sôde dô kilê kilê mbê nê kî rôjeti kî isi rai.

Hal Diyotirâbi

9 M-ndangi ngon makitibî m-adî njé kaw-naa je, nê Diyotirâbi kî e dêw kî ge kadi n-e taa n-isî dô dije tî ra kilê kî ta lêm al.

10 E mbata kin œ, ndô kî m-a m-teg rösi tî œ, m-a m-œl kilê rae kî majal kin ki taga, e kî isi inda dôje lo tî kî ta je kî majal. Ningê nê kare kî to ngay, e wa mbati kuwê ngakoje je kî mba kî rône tî, taa dije kî ndigi kadi n-uwæi-de kî rôde tî ka œgi-de dêe tô. Diye kî uwæi ngakoje je kî rôde tî ba, e tuwæ-de kô dan njé kaw-naa je tî.

11 NJe ndigi lêm kî ngay, indajî majal kî ra al, nê kadi indajî maji kî ra. Dêw kî nje ra maji e dêw lê Luwê, nê dêw kî nje ra majal e dêw kî gér Luwê al.

12 Re e Dêmetirusi ba, e dije pëti œ mai naji kî maji dêe tî. Nê ra kî rôjeti kî jî rö Luwê tî, kî isi tel rône go tî wa kin ka ma naji lie. Taa je wa ka jî ma naji lie tô. Ningê igér kadi naji kî ma laje e naji kî ma kî rôjeti.

13 M-aw kî nê je ngay kadi tê m-œli, nê m-ndigi kadi m-ndangi kî man ndangi nê kî kagi ndangi nê al.

14 Tadô m-inda mêm tî kadi kagi lo ngay al œ j-a j-o-naa, kadi j-œl-naa ta kî taje.

15 M-dêjî kadi isi kî lapiya. Madije je kî ne uwæi jii. Ningê kadi uwê ji madije je kî noq kare kare adi-je tô.

Makitibi ki Judi ndangi

Ta ki dō makitibi ti ki Judi ndangi

Makitibi lə Judi kin, ndangi adi njé kaw-naa je ki lo madi ti gin kare be par al, nə ndangi adi dije pəti ki njé kun go Kirisi. Ta ki me makitibi ti kin aw naa ti basi ki makitibi ki kō joo ki Piyer ndangi (2Pi. 2). Makitibi lə Judi e i ki Makitibi ki kō joo lə Piyer joo pu rɔi ki dije ki njé ndo nə ki majal. Diye kin dəw a gər-de ki rəbi kaya rade.

Go kılə ngirə ta ti (1-2), nje ndangi makitibi ilə jine ki təgine kəm njé njiyə taa ki nə ndo ki ngom ti, ki turi dan njé kaw-naa je ti, ba əl-de adi gəri təki ta ki gangi ki bo to isi ngəm-de noq (3-16). NGa ningə, dam ti lə njé kadi-me je ba, Judi dəji-de kadi ai də njade ti me kadi-me ti (17-23). Go ti, təl ta makitibi lene ki kılə təjì də Luwə ti ki e ki karne ba par ə e Luwə. Luwə ki e nje kajì dije ki go rəbi lə Jəju Kirisi (24-25).

Kin ə re makitibi kin təgə ki gin təgə ta ki ngom ki e nə ki dəw a maji al ba, ilə jine maji ngay də təgə ti e i ki nə kində me də ti ki njé kun go Kirisi ingai ki rə Luwə ti, me tə Jəju Kirisi ti ki rəbi lə NDil Luwə kin (20-21).

Kuwəji-naa

1 Mi Judi, bəə kılə lə Jəju Kirisi, ki mi ngoko Jakì[☆], ə m-ndangi makitibi kin m-adı səi ki Luwə bar səsi, ki Bawje Luwə ndigi səi, ki Jəju Kirisi ngəm səsi tə nə lene kin.

2 Ningə kadi koo kəm-to-ndoo, ki lapiya, ki ndigi-naa lə Luwə to mbar mbar ki dəsi ti.

NJé ndo nə je ki ngom

3 NJé ndigi je ləm ki ngay, m-ndingə ngay kəte kadi m-ndangi makitibi madi səsi ɔjì də kajì ki j-ei kare ba də ti kin. Ningə ki basine kin, e təgə madi ki isi dəm ti kadi m-ndangi makitibi kin m-adı səsi, m-ilə-n dingəm mesi ti kadi irɔi də kadi-me ti ki Luwə adi dije lene nja kare ba par goe gangi kin.

[☆] **1:1** Mt 13.55; Mk 6.3 [☆] **1:5** Təgə ki taga 12.51; Kör Isirayəl je 14.29-30 [☆] **1:7** Kilə ngirə nə je 19.1-25 [☆] **1:9** 1Təsa 4.16; Daniyəl 10.13, 21; 12.1; Ntd 12.7 [☆] **1:9** Dətərənom 34.6 [☆] **1:9** 14-15 [☆] **1:11** Kilə ngirə nə je 4.3-8 [☆] **1:11** Kör Isirayəl je 22.1-35 [☆] **1:11** Kör Isirayəl je 16.1-35

4 M-əl be mbata dije madi ki ta ki gangi ki dəde ti e ki ndangi me makitibi ti lə Luwə kəte nu kin, turi dansi ti, isi mbiri ta memajì lə Luwə kin, təli-e ta ra kaya ti ləde, taa mbati dəw ki e karne ba ə e NJe kun dəje, ki e Babe ləje Jəju Kirisi kin tə.

5 M-gər kadi igəri nə je pəti maji, nə m-ndigi kadi m-ole mesi də ti təki, loki Babe təgə ki dije lene be bəə ti Ejipi ti, go ti, tə ko njé je ki rai rəde tə njé me ngə je[☆].

6 Ningə m-ndigi kadi m-ole mesi də ti bəy təki, malayka je ki ai də təgə ti ki Luwə adi-de kin al, nə mbati lo kiside, Luwə uwə-de dangay ti lo ti ki koo, dəo-de ki kulə gindi ki kadi a toi biti ki nə ti, mbata ta ki gangi ki boy ki a re.

7 E be tə ə, Sodom ki Gomər[☆] ki bə je ki gəi gidi-de, ki uni rəde iləi me kaya ki ra ti, kae ti lə malayka je wa ka kin tə, adi sangi-naa ki lo sangi ti al kin, Luwə uwə-de dangay ti me por ti ki a to biti ki nə ti. Ningə e kin e ndəjì-naa ki to mbata lə dije pəti.

8 E be ə, njé ndo nə je ki ngom ka kin, me də majal ti ləde, buri ki rəde, kidi təgə lə Luwə, təji malayka je ki e i nə pitit je.

9 Nə kare, Misəl ki nje kun də malayka je[☆], loki isi naji-naa ta ti ki su, isi kəli-naa dən Moji ti kin ka[☆], sangi kadi n-gangi ta madi tə nə tajì dəe ti al, nə ta ki əl ba, əl ə nə: «Kadi Babe indəi ojì[☆].»

10 Nə dije ki njé ndo nə ki ngom kin, nə ki gəri-e al ka təji-e, nga ningə, nə gər ki ojii-de tə yə da je be par kin ba, e nə ki kadi tuji-de tə tuji yo.

11 Tuji e dəde ti, tədə uni rəbi lə Kəy[☆]; mbata lə la ə uri wale tə Balam[☆] be; tuji tədə təi rə tə Kore[☆] e i ki dije lene be.

12 Kiside səsi ta nə kuso ti lə ngakonaa je, ra adi nə kuso ləsi təl nə ki to njé. Usoi je ayi-naa je adi asi-de ki kanjì rəsəl, goi ta tide e i je wa. Toi tə kıl ndi ki nəl ər-e aw sie adi lo kadi ədi goto kin be, toi tə kagi je ki nay kandide ti ka andi al, adi loki dəw ər-de ki ngirəde ba kə ba, təli oyi koy ki kō joo kin be.

13 Naji kılə rade je ki to rəsəl ki taga tə pungı ba ki bükü pulumne ngangi ba ti kin be. Taa toi tə mee je ki gəri lo kawde al, ki

lo ki ndul kururu to mbata lede biti ki no ti kin be.

¹⁴ E ai je e njé kəl ta ki ta Luwə ti Enoki[◊] ki e kaje ki nje ko siri go Adam ti ndo ndil dəde ti e nə: «Oi, Babē a re ki malayka je dibi kuti bay bay,

¹⁵ kadi gangi ta ki bo do dije ti pəti. A uwə njé ra majal je pəti dangay ti oji-n do kilə rade je ki majal pəti ki rai osii ta Luwə, taa oji-n do ta je ki to kəl al pəti ki əli do Luwə ti to.»

¹⁶ Əi dije ki rənəl lede goto, isi bai ta ki dəkagilo je pəti. Rai ne je ki mede ndigi, ta ki isi təq tade ti e rə ki kəj, ningə re o-de isi toi dəw pe pe kin ba, e kadi ingəi ne ki to sot iki darəde rə dəwe ti kin.

Ta kəj ki rə njé ndole go Kirisi ti

¹⁷ NGa ningə, ki oji dəsi, səi njé ndigi je ləm ki ngay, m-dəj i səsi kadi adi mesi ole do ta ti ki njé kaw kilə je lə Babē ləje Jəju Kirisi əli səsi kəte nu kin.

¹⁸ Əli səsi ai nə: «Dəkagilo ki dəbəy ti e a ingəi dije ki a ibəi səsi kogii nim, a njiyəi ki go ndigi ra ti ki majal ki mede ti nim to.»

¹⁹ Kadi igəri, e ai je e ai njé re ki gangi-naa. Ningə mər ta je lede e mər ki go darə ti, bi e mər ta ki j rə NDil Luwə ti al.

²⁰ Nə səi, njé ndigi je ləm ki ngay, m-dəj i səsi kadi adi ngirə kisi ki do taa ləsi e do kadi me ti ki rəjeti ləsi kin. Əli ta ki Luwə ki təgi NDile.

²¹ Ningə kadi uwəi təgisi ba me ndigi ti ki Luwə ndigi-je. Uwəi təgisi ba inginəi ta Babē ləje Jəju Kirisi ki me me-majı ti lie, a adi səsi kajı ki biti ki no ti kin.

²² NJé ki mede isi təsi, majı kadi oi kəm-to-ndoo lede.

²³ Ajı-de ki rəbi nagı ta por ti taa. NJé ki rangı bəy, majı kadi oi kəm-to-ndoo lede, nga ningə oi rəsi majı kadi ilati rəsi ki kilə rade je ki majal kin al, nə kadi osi kilə rade je ki majal ngərəngi. Osı ngərəngi, biti kadi kibı rəde ki kilə ki go darə ti təl-e ne ki to njé ti kin ka kadi osi ngərəngi bəy.

Kilə təji do Luwə ti

²⁴⁻²⁵ Kadi kilə təji e ki do Luwə ti ki e ki karne ba e Luwə, e ki ası kadi ngəm səsi adi osi me majal ti al, e ki kadi a ra adi iteqi rəi me kunje ti ki rənəl ki kanji yoro, e ki aji-je ki rəbi lə Babē ləje Jəju Kirisi kin. Ningə kadi

təba, ki kəti bəl, ki təgi, ki koşə, e lie, dəkagilo ti ki də, ki dəkagilo ki ənə, ki dəkagilo ki a re biti ki no ti! *Amen.

[◊] **1:14** Kilə ngirə ne je 5.18, 21-24

Makitibí Né ki tēe ki dōe

Ta kī dō makitibí Né ki tēe ki dōe ti

Tō kī «Apokalipisi» kī j-ingə me makitibí ti e ta Girəki kī kōr mee kī ta Nanginda nā «Né ki tēe ki dōe». Ningə e Jā kī e kī kare dan njé kaw kīlə je tī kī dōgī gide joo ē Babē Jēju Kirisi tēe kī dō nē je kī rōjeti kī to lo bōyō ti ade ndāngi (1.1-2).

Jā ndāngi Makitibí kin a e basi kī gal kī su kare go koji Kirisi ti be. NGa ningə, e dōkagilo tī kī njé kōbe ko bo kī Rom tī ndigī kadi dije əsi mēkəsīde nangi nōne tī tē yo madi be. NJé kun go Kirisi kī mbati kōsi mēkəsīde nangi nōe tī, adi-de kō ngay. Be ē, uwāi Jā awi iləi-e dangay tī dō dēr tī kī Patimosi, mbata lā Poy Ta kī Maji kī ilə mbē. NDāngi makitibí kin adi njé kaw-naa je kī siri kī dōnangī Aji tī kī bari-e Aji jī du (bone bari-e Turki).

NJé kun go Kirisi īngəi kō mbata gēr kī gēri kadi Babē lāde e kare ba ē e Jēju Kirisi. E be ē, me kō tī kin, Jā ndāngi makitibí adi-de, ilə-n dingəm mede tī kadi ai dō njade tī. Me makitibí tī kī Jā ndāngi kin, nē kī əl tae ngay me tī e nē je kī oo me ndil tī, kī ndajī nē je kī tōjī nē je kī to kī kāme kāme. E ndajī nē je kī to me makitibí kun mindi tī kī kōke noō. Je dōkagilo tī kī tōgi je kī majal əsi ədi rādē, nā Jēju Kirisi kī e Babē a re kadi a budī-de mur mur.

Lo kīlə ngirə ta tī, Jā əl ta kī dō rōne tī tē nje kaw kīlə lā Kirisi kī njé kī lo koy tī (1.1-8).

Né ki dōsay, Jā tōjī nē koo me ndil tī lie kī dōsay kī Jēju əl-e ta me tī kadi ndāngi adi njé kaw-naa je kī siri kī dōnangī Aji tī kī bari-e Aji kī du (1.9-3.22).

Go tī, Jā əl ta lā kun kī uni-e awi sie dōrā tī adi oo nē je kī dangī dangī əsi go-naa me ndil tī. OO nē kində je kī me dōrā tī kī əsi əsi kurə Luwə əi kī Jēju Kirisi (4-5); oo makitibí kī nē kuwe je kī siri (6.1-8.1); oo tābī je kī siri (8.2-11.19); oo diragō əi kī da je kī joo (12.1-13.18); oo NGon batī əi kī dije kī kigə dōde kī dībī 6u kī dībī kuti kī dībī sō dō tī (144.000), taa ta kī gangī kī a re kī malayka əl ta dō

tī tō (14.1-20); oo kōpī je kī siri kī a rāl kī wongi lā Luwə (15.1-16.21); oo tuji kī a osi dō Babilon tī, kī rō a tātī da, kī njé kēl ta ngom kā nā n-e nje kāl ta kī ta Luwə tī, kī rō kī a tātī su (17.1-20.10); taa oo dōrā kī sigi, kī dōnangī kī sigi, kī Jorijaləm kī sigi tō (21.1-22.5).

Makitibí Né ki tēe kī dōe tōl tane kī ndu kī ndəjī kī ngā ngay kī Kirisi, NJe kī lo koy tī ndəjī, kī ndue kī un ē nā: «M-a m-re basine» (22.6-21). E makitibí kī ra rōne tā makitibí kī ngā ngay ē se to bāl wa be. NGa ningə Jā ndāngi mba kadi ilə-n bāl me njé kadi-me je tī al, nā ndāngi kadi ilə-n dingəm mede tī dōkagilo je tī kī ngā. Nē je kī koo me ndil tī kin tōjī kīlə kī Kirisi ra mbata maji lā dije lie kī njé ndole goe.

¹ Makitibí kin e nē kī to lo bōyō tī kī Jēju Kirisi tēe kī dōe. Ningə e Luwə ē ade kadi tōjī bāe kīlə je lāne, kadi gēri nē kī a ra nē basi. E be ē, Jēju Kirisi ilə kī malayka lāne kare adi aw tēe kī dōe adi bāe kīlə lie Jā gēr.

² Jā ma nājī dō nē je tī pātī kī oo kin tākī e ta lā Luwə, tākī e ta kī rōjeti kī Jēju Kirisi tēe kī dōe.

³ Maji-kur e dō dēw tī kī tīdē makitibí kin, kī dō dije tī kī njé koo dō ta je kī tēe ta Luwə tī kin, ē tālī rādē go tī. Tādō dōkagilo kī nē je kin a rai nē e basi.

Ta kī sōbi dō njé kaw naa je kī siri kī dōnangī Aji tī

⁴ Mi Jā, ē m-ndāngi makitibí m-adī sāi njé kaw naa je kī siri kī əsi dōnangī Aji tī[☆].

M-dējī kadi Luwə kī əsi noō bone, kī əsi mari nu, kī e nje re nīm, kadi ndil je kī siri kī ai nō kīmber ngar tī lie nīm,

⁵ taa kadi Jēju Kirisi kī e nje ma nājī kī rōjeti, kī e dēw kī dōsay kī jī dan njé koy je tī, kī e NGar lā ngar je kī dōnangī tī ne kin nīm, pātī kadi me-majī lāde kī lāpiya lāde e sēsī naa tī.

Jēju Kirisi ndigī-je, ē taa-je gīn tōgi tī lā majal kī māsīne,

⁶ Ər-je īndā ta dangī tā ngar je, tāl-je njé kījə nē māsī kadi-kare tī mba kadi jī ra kīlə j-adi Luwə kī Bawne. M-dējī kadi tōjī kī tōgi e lie kī dō bal je kī dō bal je, *Amen!

⁷ Oi-e, əsi re me kīl ndi tī, Dīje pātī a ooi-e kī kāmde[☆],

NJé wa kí njé kési kade kí ningə kin ka a ooi-e kí kámde,
Gín ka je kí dangi dangi kí dónangí ne a noi ndoo mbata lie.

Oyo, Amen!

⁸ Babé Luwə e nə: «Mi Alpa kí Omega, nje kí sisi noq bone, nje kí sisi mari nu, kí nje re, mi nje kí sisi dō tógi je tí pəti.»

Já oo Kirisi me ndil ti

⁹ Mi ngokosi Já, kí mi sési naa tí me ko tí, mi dansi tí sési kí Luwə inda sési tə ngar je, mi m-uwə tógi ba sési me kíndə rə-naa tí kí Kirisi. Dije iləi-mi dangay tí dō dər tí kí Patimosi kí mbata ta lə Luwə kí m-ilə mbée, taa kí mbata naji kí ma kí m-ma dō ta kí rɔjeti kí Jəju Kirisi tée kí dœ.

¹⁰ NDœ tí kin, e ndo lə Babé, ɓa NDil re ur dəm tí, adi m-o ndu ta madi tée gom tí kí tógi ne tə ndu təbi be,

¹¹ al-m e nə: «Nę ki o kin, indangi me makitibi tí, ɓa go tí, ilə-n adi njé kaw naa je kí siri, adi e Epəjí, kí Isimir, kí Pərgam, kí Tiyatir, kí Sardi, kí Piladəlpı, kí Lawodise.»

¹² Lo kin tí, m-yətī rəm kadi m-o dəw e wa kí a el-m ta kin ɓa, m-o lambi je, kí rai-de kí or eji siri.

¹³ Ningə dan lambi je tí ka kin, dəw madi kí to tə *NGon dəw be isi tí noq. Flə kibí ngal rɔne tí, ɓa dō kadine kí kulə kí rai kí or.

¹⁴ Dœ je, kí bisi dœ je, ndai bal bal tə buy, e se bu wa be. Ką keme ndoy tə por be.

¹⁵ NJae je toitə andi kí ndole, kí kədə o kam be, ɓa ndue ɓa tə pungı ba kam be tə[☆].

¹⁶ Uwə mee je siri ji kone tí, ningə kiyə kasigar kí tae kí taa ati soy soy, taa ta kate e dam joo ním, tée tae tí. Keme unji tə kadi kí dan kada kam be.

¹⁷ Loki m-o-e ɓa, m-osi njae tí tə dəw kí oy, m-to. Nə inda ji kone dəm tí e nə: «İbəl al, mi kí dəsəy, e mi kí dəbəy tí tə[☆],

¹⁸ mi nje kí sisi kəm ba, m-oy, nə m-təl m-isí kəm ba, kadi m-isí biti kí dō ɓal je, dō ɓal je. M-aw kí lakəle lə koy kí lo kí koo jim tí.

¹⁹ Ningə, kadi indangi né kí o, né kí isi ra né basine, kí né kí a ra né go tí gogi.

²⁰ NGa ningə, kí ejí dō mee je kí siri kí o ji kom tí, kí lambi je kí siri kí rai-de kí or, kər mede e to kin: mee je kí siri, e malayka je lə

njé kaw naa je kí siri, ningə lambi je kí siri, e njé kaw naa je kí siri tə.»

2

Makitibi kí ndangi kadi njé kaw-naa je kí Epəjí tí

¹ NJe kuwə mee je kí siri ji kone tí, nje njiyə dan lambi je tí siri kí rai-de kí or el-m mi Já e nə: «Indangi makitibi kin adi malayka lə njé kaw naa je kí Epəjí tí, el-e təkí nje kuwə mee je kí siri ji kone tí, nje njiyə dan lambi je tí siri kí rai-de kí or el e nə:

² M-gər né ra je ləi, m-gər kılə rai, kí kuwə tógi ba ləi. M-gər kadi i ilə bandi ta naa tí kí njé me majal je al. Dije madi kí isi ɓari rəde njé kaw kılə je, nə e njé kaw kılə je al kin, i ina-de adi igər-de tə njé ngom je.

³ I nje kuwə tógi ba, ingə kó mbata ləm, nə be ka, iyə tae al.

⁴ NGa ningə, né kare kí m-aw-n səi kí ta, e ta lə kiyə kí iyə ta ndigi kí indigi-m kate kin kó.

⁵ Ó adi mei ole də lo kí osi tí, iyə pa njiyəi kí basine kin kó, e itəl ire də njai tí kí kete gogi. Re iyə pa njiyəi kí basine kin kó al e, m-a m-re kadi m-ɔr lambi ləi lo kise tí kin kó.

⁶ Ningə kí basine kin, né kare kí m-o maji, rɔi tí, imbatı kılə ra Nikolayiti je, təkí mi mmbati-n kılə rade ka kin be tə.

⁷ NGa ningə, dəw kí aw kí mbine ɓa, kadi oo-n də ta kí NDil Luwə el njé kaw naa je kin!

«Dəw kí nje təti rə, m-a m-adé uso kandi kadi koy al kí a me be rənəl tí lə Luwə[☆].»

Makitibi kí ndangi kadi njé kaw naa je kí Isimir tí

⁸ «Makitibi kin indangi adi malayka lə njé kaw naa je kí Isimir tí: Ta kí dəw kí dəsəy, kí e dəw kí dəbəy tí tə, dəw kí oy nə təl isi kəm ba, el me tí e to kin:

⁹ M-gər kó ləi kí ndoo ləi, nə kí rɔjeti, i njé né kingə. Taa m-gər ta je kí majal kí njé kí ɓari rəde e i nə n-əi *Jipi je, nə kí rɔjeti, e i Jipi je al, isi əli dəi tí: e njé kaw-naa je lə *Satə.

¹⁰ A ingə kó, nə maji kadi ibəl al. Su a ɓukí dije madi dansi tí dangay tí kadi na-n təgisi, a ingə kó asi ndə dəgi, nə ai də njasi tí biti koy, e m-a m-adí səsi jəgi təti rə, kí e kají kí biti kí no tí.

11 «Dəw kī aw kī mbine 6a, kadi oo-n dō ta kī NDil Luwə el njé kaw-naa je kin maji!

«Dəw kī nje təti rō, koy kī nje kō joo a tēe kade tī al.»

Makitibi kī ndangi kadi njé kaw naa je ki Pərgam ti

12 «Makitibi kin indangi adi malayka lē njé kaw naa je kī Pərgam ti: Ta kī dəw kī nje koti kiyə kasigar kī tae ki taa ati soy soy, taa ta kate e dam joo nim tō, el me tī a to kin:

13 M-gər lo kī isi tī kin; e lo kī *Satə q̄ 6e titi, nə be ka, biti bone, i uwə rōi rōm tī adi ngā, inajī ndui al. Dəkagilo wa kī ndō kī tōlī bəə kilə ləm kī rəjeti, Atipasi, lo tī wa kī Satə isi tī kin ka, inajī ndui al.

14 Ningə, nē kare kī m-aw səi ki ta dō tī, e ta lē dije ləi madi kī uwəi go nē ndo kī to tə ya Balam be ngā kin. Balam kī nje kōjī ngar Balaki kadi iyə gum uwə-n ngan *Isirayəl je kī rəbi kuso da kī pəli yo je nim, sangi-naa kaya tī nim²⁸.

15 E be tō a, i ka aw kī dije kī njé kuwə go nē ndo lə Nīkolayitī je noo tō.

16 Θ kadi iyə pa njyəi kō. A re e be al a, m-a m-re basine kadi m-rō kī dijee kin kī kiyə kasigar kī tēe tam tī kin.

17 «Dəw kī aw kī mbine 6a, kadi oo-n dō ta kī NDil Luwə el njé kaw naa je kin!

«Dəw kī nje təti rō, m-a m-ade man kī e nē kuso kī bəyə ləki, m-a m-ade kəsi mbal kī nda, kī e kī ndangi tō tī kī sigi²⁹ kī e tō kī dəw gər al titi. Dəw kī mbal kin ədi jie par a gər tō kin.»

Makitibi kī ndangi kadi njé kaw naa je ki Tiyatir ti

18 «Makitibi kin indangi adi malayka lē njé kaw naa je kī Tiyatir ti: Ta kī dəw kī kə kəme ndoy tə por be, taa njae je toi tə andi kī ndole, kī kədī o kam be, el me tī a to kin:

19 M-gər nē rai je, kī ndigi-naa kī to rōi tī, kī kadi-me ləi, kī ra kīlə kadi dije, kī kuwə tōgi ba ləi. Nē rai je kī gogi ne maji al dō kī kəte je.

20 Nē nē kare kī m-aw səi ki ta dō tī, e kiyə kī iyə Jəjabəl, kī a nē n-e dəne kī nje kəl ta kī ta Luwə tī kin, adi isi buki bəə kīlə je ləm wale: isi əsi-de kī me kaya kī ra tī, kī me kuso da tī kī pəli yo.

21 M-iyə dəkagilo m-ade kadi iyə-n pa njyəne kō, nə mbati kiyə rəbi kaya kī ra.

22 E be a, m-a m-ile nangī dō tīrə rō kō tī, naa tī kī njé sange kaya tī je. A re iyəi ta pa njyəde je kī majal kin kō wa taa, tē m-iyə ta nē kī m-əji kadi m-ra səde kin.

23 M-a m-adı ngane je oyi. Ba, lo kin tī, njé kaw naa je pəti a gəri kadi mi dəw kī m-gər mər ta je, kī ndigi ra je lə dije. Dəw kī ra dansi tī, m-a m-ra-e kī go kīlə rae tī³⁰.

24 NGa ningə, səi ndəgi njé kaw-naa je kī Tiyatir tī, kī uwəi go nē ndo kī ngom kin, al, taa indoi nē kī aī je bari-e “nē bəyə kaki lē Sata” kin al tō, m-əl səsi kadi igəri təkī m-a m-ində nē koy madi kī rangi dōsi tī al ngata.

25 NGa ningə, nē kare 6a, maji kadi, nē kī ai dō tī kin, uwəi ba, biti kadi m-re.

26 «Dəw kī nje təti rō, dəw kī uwə go kīlə je ləm biti dəbəy tī, m-a m-ade tōgi kōbe dō gīn dije tī kī dangi dangi.

27 A q-de be kī gōl gindi, a tō-n dōde təkī dəw a tō-n ngoo wanji kin be.

28 E be a, mi wa ka m-ingə-n tōgi kī rō Bai tī. Taa m-a m-ade mee kī nje kibə ta gīn lo tī tō³¹.

29 «Dəw kī aw kī mbine 6a, kadi oo-n dō ta kī NDil Luwə el njé kaw naa je kin!»

3

Makitibi kī ndangi kadi njé kaw naa je ki Sardi ti

1 «Makitibi kin indangi adi malayka lē njé kaw naa je kī Sardi ti: Ta kī nje ndil je kī siri lə Luwə kī mee je kī siri el me tī a to kin: M-gər kīlə rai je: ira rōi adi dije ooi-ni tē dəw kī isi kəm, nə kī rəjeti 6a, i dəw kī koy.

2 Iṣi kəm dō rōi tī, adi tōgi ndəge je kī isi oyi, tādō m-o kīlə rai kare kī asī naa ta kəm Luwə tī goto.

3 Adi mei ole dō nē ndo tī kī ingə je, o dōe je kin, ningə kadi a dō njai tī a iyə pa njyəi kī majal kō. Kin a re indəl dō bi tī al a, m-a m-re m-uwə-i nangī busi tē nje bogi be kī kanji kadi igər dō kade.

4 NGa ningə, dije madi je dani tī Sardi noo wa, lati nē kī majal kibī je tī ləde al. A iləi kibī kī nda rōde tī kadi dani-mi, tādō aī dije kī asī.

²⁸ 2:14 Kər Isirayəl je 31.16; Kər Isirayəl je 22-24 ²⁹ 2:17 Tēe ki taga 16.14-15, 33-34; Ejay 65.15 ³⁰ 2:23 Pa je 7.10; 62.13; Jərəmi 17.10 ³¹ 2:28 26-28: Pa je 2.8-9; Kər Isirayəl je 24.17

⁵ Dije kí njé tət̄i r̄o, a il̄i kib̄i kí nda r̄ode t̄i, ninḡe m-a m-buji t̄ode k̄o me makitib̄i kaj̄i t̄i al. M-a m-gər-de t̄e dije l̄em ta k̄em Bai t̄i k̄i ta k̄em malayka je t̄i lie.

⁶ Dəw kí aw kí mbine 6a, kadi oo-n d̄o ta kí NDil Luwə el njé kaw naa je kin!»

Makitib̄i kí ndangi kadi njé kaw naa je ki Piladelpi ti

⁷ «Makitib̄i kin indangi adi malayka l̄e njé kaw naa je ki Piladelpi: Ta kí nje kay njay, dəw kí r̄ojeti, e kí uwə lakəle l̄e *Dabidi jine t̄i, e kí uwə t̄ee a dəw asi kuti al, e kí uwə uti a dəw asi t̄ee al, al me t̄i a to kin:

⁸ M-gər kile rai; m-gər kadi t̄ogi e ngay al, n̄e ingəm ta l̄em maj̄i, inaji ndui al. NGa ninḡe, kí ne kin, m-t̄ee ta k̄ey noi t̄i, kí dəw kí asi kadi uti goto.

⁹ Ninḡe n̄e kí m-a m-ra kí dije kí njé kaw-naa kí t̄o *Sata, kí aij̄i njé ngom je, kí aij̄i n̄e n̄-ai *Jipi je, n̄e aij̄i Jipi je kí r̄ojeti al a to kin. M-a m-ində t̄ogi d̄ode t̄i kadi r̄ai ɔsi d̄ode nangi noi t̄i. Lo kin t̄i, a gəri kadi m-ndigi.

¹⁰ Təki ingəm-n ndu kí m-adi kadi uwə-n t̄ogi ba, mi ka m-a m-ngəm-i d̄okagilo kó t̄i kí a re d̄o dije t̄i kí d̄onangi t̄i ne pəti kadi na-de kin t̄o.

¹¹ M-a m-re basi, a uwə n̄e kí to ji t̄i kin nḡa, kadi dəw madi taa n̄e kigə go ji l̄ei al.

¹² «Dəw kí nje tət̄i r̄o, m-a m-ra-e t̄e kagi ngadan k̄ey me k̄ey t̄i l̄e Luwə l̄em, ninḡe a t̄ee taga al ratata. M-a m-ində t̄o Luwə l̄em nim t̄o be bo lie kí e Jorijaləm kí siḡi kin nim d̄oe t̄i. Jorijaləm kí j̄ d̄ora t̄i r̄o Luwə t̄i l̄em, re ur nangi. Taa m-a m-ində t̄om kí siḡi d̄oe t̄i t̄o.

¹³ «Dəw kí aw kí mbine 6a, kadi oo-n d̄o ta kí NDil Luwə el njé kaw naa je kin!»

Makitib̄i kí ndangi kadi njé kaw naa je ki Lawodise ti

¹⁴ «Makitib̄i kin indangi adi malayka l̄e njé kaw-naa je ki Lawodise: Ta kí dəw kí e *Amen, dəw kí nje ma naj̄i kí a d̄o ndune t̄i, dəw kí r̄ojeti kí e d̄o n̄e kində je t̄i l̄e Luwə pəti, al me t̄i a to kin:

¹⁵ M-gər kile rai; m-gər kadi isol al nim, it̄inḡe al nim. Kin a re isol al 6a, re a tinḡe!

¹⁶ N̄e kí ne kin, isol al nim, it̄inḡe al nim, ilala, adi m-a m-t̄omo-i kó.

¹⁷ I el a n̄e i nje n̄e kinḡe, ira gat̄i ingə-n n̄e ngay, aw kí ndoo n̄e madi al. NGa ninḡe, kei

n̄e k̄em-to-ndoo, kei danḡiti, n̄e l̄ai goto, a kí r̄oi kare, k̄emi oo lo al kin ə, o al.

¹⁸ E be ə, m-adi ta kaj̄i kadi ire indogi səm ər kí por ndir-e maj̄i kin kadi indu-n, kadi indogi səm kib̄i kí nda uti-n d̄o ka kí r̄o kare l̄ei kin kadi r̄oi sol-i al, a kadi indogi n̄e kıl̄a k̄em t̄i il̄a k̄emi t̄i kadi k̄emi oo lo maj̄i gogi.

¹⁹ Dije pəti kí m-ndigi-de, m-ndangi-de a m-ində-de m-ɔji-de. Maj̄i kadi it̄inḡe bil, a iyə r̄abi njyəi kí majal kó.

²⁰ O maj̄i, mi m-a ta k̄ey t̄i, m-ində ta k̄ey. Re dəw oo d̄o ndum a t̄ee ta k̄ey 6a, m-a m-ur k̄ey goe t̄i, m-a m-uso sie nim e a uso səm nim.

²¹ «Dəw kí nje tət̄i r̄o, m-a m-adə isi səm d̄o kimbər ngar t̄i l̄em, tək̄i mi m-t̄eti r̄o a m-aw m-isi kí Bai d̄o kimbər ngar t̄i lie kin be t̄o.

²² Dəw kí aw kí mbine 6a, kadi oo-n d̄o ta kí NDil Luwə el njé kaw naa je kin!»

4

Kıl̄a t̄oji d̄o Luwə t̄i me d̄ora ti

¹ Go n̄e je t̄i kin 6a, m-o n̄e kí ranḡi me ndil t̄i bəy: m-o ta r̄abi t̄ee d̄ora t̄i, ninḡe ndu dəw kí el-m ta kəte ka kin, təl 6a t̄e t̄abi be el-m a n̄e: «fre taa ne, a m-a m-t̄oji n̄e kí a ra n̄e lo ti t̄i m-adi o.»

² Ta naa t̄i noo, NDil Luwə tət̄i-m uwə-m aw səm d̄ora t̄i. Ninḡe yə, m-o kimbər ngar t̄ee isi, ba dəw madi isi d̄o kimbər ngar t̄i ka kin.

³ Dewe ndole t̄e mbal je kí fari-de jasipi kí sarduwān kin be. NGabirəndi kí kunje to t̄e mbal əmerodi be unji gə kidi kimbər ngar ka kin.

⁴ Ninḡe kimbər je kuti joo gide so isi gə gidi kimbər ngar ka kin, ba ngatəgi je kuti joo gide so kí oy kib̄i kí nda isi d̄o kimbər je t̄i kí kuti joo gide so ka kin, il̄ei jogi kəsi-gon ki rai kí ər d̄ode t̄i.

⁵ Kunji je, kí ndu dije, kí ndangi ndi je t̄ee kimbər ngar t̄i. Lambi je siri ɔi ta k̄em NGar t̄i, adi aij̄i ndil je l̄e Luwə kí siri.

⁶ N̄o kimbər ngar t̄i, n̄e madi kí titi-naa kí man ba kí ay njay njay t̄e bər be a titi.

N̄e je kí njé kis̄i k̄em aij̄i s̄o, k̄emde rosı r̄ode kí kate je kí goḡi je, isi dana n̄o kimbər ngar t̄i nim, gəi gide nim.

⁷ N̄e kí nje kis̄i k̄em kí d̄osay titi-naa kí bəl, e kí kó joo titi-naa kí ngon baw mangi, e kí

kō mītā, ta kāmē to tē ta kām dāw be, nīngā e kī kō sō, to tē soro kī iśi nal be tō.

⁸ Né je kī njé kīsī kām kīn, kī kārē aw kī baginē mehē mehē, bā kāmē rosī lo dō bage tī je gīn bage tī je. Kondō je kī kāda je iśi ta kōsī pa tī eī nā: NJe kay njay, nje kay njay, nje kay njay e Babē Luwā kī aw kī tōgī dō nē je tī pētī. E kī iśi mari nu, iśi bone, e kī a re.

⁹ Dōkagilo je pētī kī né je kī njé kīsī kām kī sō ka kin osi pa, ilāi tōjī dō nje kīsī dō kīmbār ngar tī, nje kīsī bītī kī nō tī, osi kure, rai-e oyo bā,

¹⁰ *NGatōgi je kī kutī joo gīde sō osi mākāsīde nāngī nō nje kīsī dō kīmbār ngar tī, osi gon nje kīsī bītī kī nō tī, būki jōgi kōsī-gon je lādē nō NGar tī nīngā elī-e eī nā:

¹¹ Babē Luwā lāje, i asī kādī dīje ilāi tōjī dō tī, osi kurāi, taa asī kīngā tōgī tō, tādō i ē īra né je pētī, né je kī koo kī kām kīn tōi kī go ndīgī tī lāi.

5

Makitibī lō NGon batī

¹ M-o makitibī kī kuu gīdi-nāa tī to da ji kō nje kīsī dō kīmbār ngar tī. E makitibī kī ndāngī né me tī je gīdi tī je, nīngā uwāi lo sīri kī né kuwā makitibī je.

² M-o malayka kī nje tōgī kārē un ndūne kī taa ē nā: «Nā ē asī kādī rāy né kuwā makitibī je ē tēk makitibī kīn ē?»

³ Né kī me dōrā tī, kī dōnāngī tī ē se gīn dōnāngī tī, dāw kī asī kādī tēk makitibī kīn, ē se kādī ilā kēmne me tī gōto.

⁴ Lo kīn tī, m-nō ngay, tādō dāw asī kīngā dāw kī asī kādī tēk makitibī kīn ē ilā kēmne me tī al.

⁵ Ba dāw kārē dan ngatōgi je tī ēl-m ē nā: «Inq al, o bāl ndā kī gīn kōjī tī lā Jūda, dāw kī tēk gīn *Dabidi tī, kī tātī rō, e asī kādī rāy né kuwā makitibī je kī sīri ē tēk makitibī kīn.»

⁶ Lo kīn tī nōo, m-o NGon batī a taa dāna nō kīmbār ngar tī, nīngā né je kī njé kīsī kām kī sō kī ngatōgi je kī kutī joo gīde sō gāi gīde. NGon batī ka kīn to tē né kī dāw ijā mindē be. Gaje je ēi sīri, taa kāmē je ēi sīri tō, tē ndīl je kī sīri lā Luwā kī ilā-de kī dōnāngī ba pētī.

⁷ NGon batī iśi re basī kī rō nje kīsī dō kīmbār ngar tī kādī taa makitibī jie tī.

⁸ Ta naa tī nōo, né je kī njé kīsī kām ba kī sō kī ngatōgi je kī kutī joo gīde sō osi mākāsīde nāngī nō NGon batī tī. Dāw kī ra uwā kēnde kī kōpī je kī rāi kī ēr kī ndūjī kāgī kī ēti mājī jīne tī. Né je kīn ēi ta je kī dīje lā Luwā iśi elī kī Luwā.

⁹ NJé kīsī kām ba kī sō kī ngatōgi je kī kutī joo gīde sō, osi pa kī sigī elī ēi nā:

«I asī kādī un makitibī,
Ē īrāy né kuwe je.
Tādō dīje tōli-nī, i īgangī dō gīn kōjī je kī
dāngī dāngī,
NDon ta je kī dāngī dāngī,
Dīje kī dāngī dāngī,
Gīn bē je kī dāngī dāngī kī māsī, adī Luwā.

¹⁰ Gin dīje kī dāngī dāngī kīn,
Indā-de ta dāngī tā ngar je,
Itāl-de njé kījā né māsī kādī-kare tī mbata lā
Luwā lāje,
Nīngā ēi je oī bē dōnāngī tī ne[◊].»

¹¹ Lo kīn tī, m-go lo bā, m-o ndū kōsī malayka je ngay, kī ēi dībī kutīde dībī kutīde[◊], gāi gīdi kīmbār ngar, kī né je kī njé kīsī kām ba, kī ngatōgi je.

¹² Nīngā uni ndūde kī tāa elī ēi nā:
«NGon batī kī dīje tōli-e,
Asī kādī īngā tōgī, kī né kīngā, kī gōsī, kī
ngāngī, kī kōsī-gon, kī tōba, kī kīlē
tōjī!»

¹³ Taa m-o ndū né kīndā je pētī kī dōrā tī, kī dōnāngī tī, gīn dōnāngī tī, kī me ba bo tī osi pa ēi nā:

«Kīlē tōjī, kī kōsī kurā, kī tōba, kī tōgī,
E lā nje kīsī dō kīmbār ngar tī ēi kī NGon batī
bītī kī nō tī!»

¹⁴ Lo kīn tī nōo bē, né je kī njé kīsī kām ba kī sō elī ēi nā: «Amen!» Ba ngatōgi je osi mākāsīde nāngī nō nje kīsī dō kīmbār ngar tī ēi kī ngon batī, osi gōnde.

6

NGon batī ēi kī né kuwā makitibī je mehē

¹ M-o NGon batī uwā né kuwā makitibī kī dōsāy lā né kuwā makitibī je kī sīri ēr, nīngā m-o ndū né kī njé kīsī kām ba kī dōsāy dan né je kī njé kīsī kām ba tī kī sō un ndūne kī tāa, ndūne bā tē dāngī ndī bē ē nā: «Ire!»

² M-go lo, nīngā m-o sindē kārē kī ndā. NJe kale uwā kāgī kunduru jīne tī, adī-e jōgi

[◊] 5:10 Pa je 33.3; 98.1; Ejay 42.10 [◊] 5:11 Daniyāl 7.10

kosi-gon. E dəw kī təti rō ngata, nə aw tə təti rō kī rangi bəy.

³ Loki NGon batı uwə nę kuwə makitibı ki kō joo ɔr ningə, m-o ndu nę kī nje kisi kəm ba kī kō joo əl ə nə: «fre!»

⁴ Lo kin ti, sində kī rangi, kī kər tə por be tēę re. NJe kale aw kī təgi kadi ɔr-n lapiya dənangi tī kō, kadi dije təli-naa dande ti. Adi-e kiyə kasigar kī ngal.

⁵ Loki NGon batı uwə nę kuwə makitibı kī kō mitə ɔr ningə, m-o ndu nę kī nje kisi kəm ba kī kō mitə əl ə nə: «fre!» Ə m-go lo ningə, m-o sində kare kī ndul. NJe kale uwə nę mbəjī nę jine ti.

⁶ Ningə m-o ndu ta madi i kī dan njé kisi kəm tī kī so ə nə: «Gəme ngon ngo mbəjī nę kare be par e lo kılə tī kī ndə kare, ə ɔrjı ngon ngo mbəjī nę mitə be par e lo kılə tī kī ndə kare tə; nə kadi ituji yibī əi kī kasi kandi nju al.»

⁷ Loki NGon batı uwə nę kuwə makitibı kī kō so ɔr ningə, m-o ndu nę kī nje isi kəm ba kī kō so əl ə nə: «fre!»

⁸ Ə m-go lo ningə, m-o sində kare kī bale to tə mbi kam be. NJe kale təe nə «Yo», ba lo kī koo isi njiyə goe ti. Adi-de təgi də dam dənangi tī kī kare me kī so tī kadi tuji dije kī me tī kī rō je, kī bo je, kī moy tə ko dije kī da je kī majal kī dənangi tī ne.

⁹ Go ti, lokī NGon batı uwə nę kuwə makitibı kī kō mi ɔr ningə yə, m-o ndil dije kī ndə kī təli-de ə ai gin dingiri kadi-kare tī lə Luwə. Əi dije kī təli-de mbata ta lə Luwə kī ai də ti, mai naje.

¹⁰ Dije ka kin uni ndude kī taa, əli ta kī təgide əi nə: «Babe, i kī i nje kay njay, i kī i dəw kī rəjeti, a ngəm biti dəkagilo tī kī ra taa a gangi ta də dije tī kī dənangi tī, oj-i-n də məsiye kī buki kə ə?»

¹¹ Ba lo kin tī noq, adi dəw kī ra kibī ngal kī nda, ningə dəji-de kadi orəi mede ndəy bəy, biti kadi tə ndəgi ngakəde je, kī madi-kiləde je, kī nayi-naa noq, kadi tə a təli-de tə əi je be kin, körde re də made ti, tol tae bəy taa.

¹² Ningə m-o NGon batı uwə nę kuwə makitibı kī kō mehə ɔr, ba dənangi yəki yəki kī əti bəl ngay. Kadi təl ndul kururu tə kibī sərə be, a nay ba pu tal to tə məsi be tə.

¹³ Mee je ii dərə tī tosi kī nangi tə kandi

mbay-kote kī mbuji al bəy, ə nəl gange kī nangi kīn be.

¹⁴ Dərə a goto kə tə tuwə kī dəw a kuu gidi-naa tī kīn be; ningə mbal je, kī də dər je a ndui rəde kō.

¹⁵ NGar je kī dənangi tī ne, kī njé təba je, kī bo je lə asigar je, kī njé nę kingə je, kī njé təgi je, kī ndəgi dije pəti, bəə je kī dije kī kare, a əyjı-naa kadi bəyəi rəde bole lo je tī kī gidi mbal je tī kī təti.

¹⁶ A əli mbal bo je kī mbal je kī təti əi nə: «Itosi dəje tī, i bəyəi-je say ta kəm nje kisi də kimber ngar tī, kī ta wongi tī lə NGon batı¹⁶.»

¹⁷ Tadə ndə wongi kī bo re ngata, dəw kī ası kadi ə nə mi ə m-a am goto¹⁷.»

7

Dije kī 144.000 kī Luwə ində mbə ləne node ti

¹ Go nę je tī kin, m-o malayka je so ai taa də kum dənangi tī kī so. *Malayka je ka kin uwəi nəl je kī so kī dənangi tī ne kadi tə iləi dənangi tī al nim, də ba tī al nim, taa də kagi je tī al nim tō.

² M-təl m-o malayka madi kī rangi bəy i kī lo kibə kadi tī be, uwə mbə lə Luwə kī nje kisi kəm ba jine ti. Ningə un ndune kī taa əl malayka je kī so kī ingəi təgi kadi adi kō nę kində je kī dənangi tī ne kī me ba tī ə nə:

³ «Oti kadi adi kō nę kində je kī dənangi tī, ə se me ba tī, ə se də kagi je tī, biti kadi j-ində mbə nə bəə kılə je tī lə Luwə bəy taa.»

⁴ Adi-mi kör dije kī e kī kində mbə lə Luwə node tī əi dije dibi bu kare kī dibi kuti so kī dibi so də ti, gin koji je tī lə ngan *Isirayəl je pəti.

⁵ Adi e: gin koji tī lə Juda, dije dibi kuti kī dibi joo; gin koji tī lə Rube, dije dibi kuti kī dibi joo; gin koji tī lə Manase, dije dibi kuti kī dibi joo;

⁷ gin koji tī lə Siməyo, dije dibi kuti kī dibi joo; gin koji tī lə *Ləbi, dije dibi kuti kī dibi joo; gin koji tī lə Isakar, dije dibi kuti kī dibi joo;

⁸ gin koji tī lə Jabilo, dije dibi kuti kī dibi joo; gin koji tī lə Jisəpi, dije dibi kuti kī dibi

¹⁶ 6:16 Oje 10.8; Lk 23.30 ¹⁷ 6:17 Juwəl 2.11; Soponi 2.2-3

joo; gin koji ti lə Bənjame, dije dibi kuti ki dibi joo.

Gin dije ki dangi dangi

9 Go ti, m-go lo ba, m-o kosi dije ki eti bəl ngay ki dəw asi kadi tida körde al. Əti dije ki gin 6e je ti ki dangi dangi, gin koji je ti ki dangi dangi, gin dije ki dangi dangi, ki ndon ta je ki dangi dangi. Dije kin ai no kimbər ngar ti, ki no NGon batı ti, ai ki kibı ngal ki nda nda rəde ti, taa uwəi bajı tan je jide ti tə.

10 Ningə uni ndude ki taa eli ei nə: «Kajı i rə Luwə ti ləje ki e nje kisi də kimbər ngar ti ei ki NGon batı.»

11*Malayka je pəti ləi-naa gəi gidi kimbər ngar, ki ngatəgi je ki ne je ki njé kisi kəm ba je, osi ki ta kəmde nangı no kimbər ngar ti, osi kurə Luwə,

12 eli ei nə: «Amen! Kılə təji, ki təba, ki gosi, ki oyo ki ra, ki kəsi-gon, ki təgi, ki ngangi e lə Luwə ləje ki dəkagilo ki dəkagilo, biti ki no ti! *Amen!»

13 Lo kin ti noq, ki kare dan ngatəgi je ti un ta el-mə nə: «Dije ki ɔi kibı ngal je ki nda nda kin ei na je ə? Ə ijj ra be ə rəi ə?»

14 Ə m-ile ti m-ə nə: «Babə, i igər majı!» Ba el-mə nə: «Əti dije ki təji me kində kəm-ndoo ti ki bo. Əti togi kibı ngal je ləde, togi adi nda me məsi NGon batı ti.

15 E mbata kin ə, uwəi rəde ai no kimbər ti lə Luwə, osi kure kondə je kada je me kəy ti lie. Ba nje kisi də kimbər ngar ti a dəbi bagine dəde ti gin kəy kisine ti.

16 Bo a ra-de al ratata, kində man a ra-de al ratata, taa por kadi ə se kunji né madi a ndabi-de al ratata tə,

17 tədə NGon batı ki nje ka dadan lo ti no kimbər ngar ti a e nje kul-de, kadi a aw səde lo man ti ki majı kadi əyj-naa. Luwə a bər man no lay lay kəmde ti¹².

8

Né kuwə makitibi ki ko siri

1 Lökı NGon batı or né kuwə makitibi ki ko siri, lo ki dərət təl to ndingi ası ngan kadi də mitə.

2 Ningə m-o malayka je ki siri ai ta kəm Luwə ti, adi adi-de təbi siri.

3 Malayka madi kare re ilə rəne a kadi dingiri ti, uwə bay por ki nduji kagi ki eti

majı e me ti jine ti. E bay ki rai-e ki or, ningə adi-e nduji kagi je ngay ki eti majı, kadi aw-n ki ta je ki dije lə Luwə isi eli ki Luwə. Aw-n də dingiri or ti ki a no kimbər ngar ti.

4 Ba sa nduji kagi ki eti majı su ji malayka ti ta kəm Luwə ti aw ki taa ki ta je ki dije lə Luwə isi eli ki Luwə.

5 Ningə go ti, malayka un bay por ki nduji kagi ki eti majı e me ti ka kin, 6ukı por dingiri rosi, ba igə ilə ki dənangi ti, par ə ta naa ti noq, ndangi ndi je, ki ndu dije, ki tel ndi je təei, taa dənangi yəki tə.

Təbi je ki sə ki dəsay

6*Malayka je ki siri ki uwəi təbi je ki siri jide ti indəi də rəde dana kadi kəli-de.

7 Malayka ki dəsay kəl təbi ləne 6a, kosi, ki por ki pole-naa ki məsi ə adi ki dənangi ti. Ningə lo kin ti noq be, dam dənangi ki kare me ki mitə ti ə por, kagi kare me ki mitə ti ə por, taa mbi kam kare me ki mitə ti ə por tə.

8 Malayka ki ko joo kəl təbi ləne 6a, ne madi ki boy tə mbal ki a taa be, ə por, 6ingə osi me ba ti, adi dam ba ki kare me ki mitə ti təl məsi.

9 Né kində je ki kare me ki mitə ti me ba ti oyi, taa bato kare me ki mitə ti tuji tə.

10 Malayka ki ko mitə kəl təbi ləne 6a, kəkirə mee kare ki ə tə por be, ə dərət tə osi nangı də ki kare me ki mitə ti lə mbo je ki wol man je.

11 Tə mee ka kin nə «né ki ati.» Ki kare me ki mitə ti lə man je təli ati kanana, ningə dije ngay ki əyj-naa man je kin oyi tə, tədə təl ki təli ati kanana.

12 Malayka ki ko sə kəl təbi ləne 6a, dam kadi ki kare me ki mitə nım, dam nay ki kare me ki mitə ti nım, taa mee je ki kare me ki mitə ti ingəi kində adi lo kadi damde ki kare me ki mitə ti unjı goto. Dam lo ki kada kare me ki mitə ti nım, dam lo ki kondə kare me ki mitə ti nım, kunji goto dəde ti¹³.

13 M-təl m-go lo bəy ningə, m-o soro kare ki nal taa say dan nəl ti un ndune taa ki təgine ə nə: «Kəm-to-ndoo! kəm-to-ndoo! kəm-to-ndoo a e də dije ti ki dənangi ti ne, loki ndəgi malayka je ki nayj-naa mitə kin a kəli təbi ləde.»

9

Təbi k̄ k̄ mi 6a

¹ Malayka k̄ ko mi k̄l təbi lene 6a, m-o mee kare j̄ dərə t̄ osi dənangi t̄. Adi mee ka kin lakale ta lo k̄ koo.

² Tęę ta lo k̄ koo ningə, sa por su t̄ tęę k̄ taga t̄ sa por k̄ me pur t̄ k̄ boy be. Sa ka kin uti kəm kadi e k̄ dərə.

³ Bəti je t̄eji me sa por t̄ ka kin, sanəi-naa dənangi t̄. Əi bəti je k̄ adi-de t̄ogi k̄ to t̄ ya ni be.

⁴ Ogi-de kadi adi k̄ wale je, k̄ kam je, k̄ kagi je, nə kadi adi k̄ dije k̄ awi k̄ mbo lə Luwə nođe t̄ al kin par.

⁵ Adi-de ta rəbi kadi t̄oli dije kin al, nə kadi adi-de k̄ ngay t̄ kadi yo par asi nay mi.

⁶ Dəkagiloe t̄ kin, dije a sangi koy, nə a iŋəi koy al. A ndigi kadi n-oyi, nə koy a əy say k̄ kadi-de t̄.

⁷ Bəte je kin, toi t̄ sındə je k̄ dəw dəo nə rə rəde t̄, adi e k̄ basi lo kaw rə t̄ kin be. Nə je k̄ dəde t̄ toi t̄ jəgi kəsi-gon k̄ rai k̄ ər be, ningə ta kəmde to t̄ ta kəm dije be t̄.

⁸ Bi dəde to t̄ bi d̄ dəne je be, 6a ngangide to t̄ ngangi 6əl be t̄.

⁹ Ningə toi t̄ ne k̄ dəw ilə ne rə k̄ ki gindi nō gude t̄ be, 6a ka bagide 6a t̄ ka pusı rə je k̄ sındə je bay bay ndəri-de k̄ ngədi dəde səbi lo rə kin be[☆].

¹⁰ Ta mongide ati t̄ ta mongi ni be, ningə e mongide t̄ kin e awi k̄ t̄ogi k̄ kadi adii k̄ dije nay mi t̄t̄i.

¹¹ Awı k̄ malayka k̄ d̄lo k̄ koo t̄ t̄ ngar dəde t̄. T̄ ngar ləde ka kin nə «Abido» k̄ ta ebirə, e «Apoliyo» k̄ ta girəki t̄. K̄r me t̄ kin nə «NJe tuji lo».

¹² K̄o k̄ dəsəy də ngata, ningə nay k̄o je k̄ rangi joo kadi rəi go t̄ bi 6əy.

¹³ Malayka k̄ ko mehe k̄l təbi lene, ningə m-o ndu dəw madi j̄ dingiri t̄ k̄ rai k̄ ər k̄ isi nō Luwə t̄, j̄ d̄ kume je t̄ k̄ so re.

¹⁴ Ba ndu ka kin əl malayka k̄ ko mehe k̄ uwə təbi jine t̄ e nə: «Iyə malayka je k̄ so k̄ dəoi-de k̄ sən d̄ ba Epirati t̄ kin taa.»

¹⁵ Ningə iyə malayka je k̄ so ka kin taa. Əi malayka je k̄ isi d̄ njade t̄ mbata d̄ kadi wa kin, me ndə t̄ wa kin, me nay t̄ wa kin, k̄ me 6al t̄ wa kin t̄, kadi t̄ tuji dije k̄ kare me k̄ mitə t̄ k̄, dənangi t̄ ba pəti.

¹⁶ Adi-mi k̄r asigar je ləde k̄ awi k̄ sində e miliyə 6u joo.

¹⁷ NGa ningə yə, m-o sində je k̄ njé kal-de je me ndil t̄: awi k̄ ne rə kuti d̄ no gude k̄ k̄r t̄ por be, to t̄ bal dərə be, taa to t̄ bal kədi-man sində be t̄. D̄ sində je ka kin to t̄ d̄ 6əl be, ningə por je, k̄ sa je, k̄ ne je k̄ njé taa por k̄ t̄ogide je t̄eji tade t̄.

¹⁸ E k̄ ne tuji lo je k̄ mitə, k̄ e i por je, k̄ sa je, k̄ ne je k̄ njé taa por k̄ t̄ogide je, k̄ t̄eji tade t̄ kin e ko dije k̄ kare me k̄ mitə t̄ dənangi t̄ ba pəti a t̄-n.

¹⁹ Tadə t̄ogi sində je e tade t̄ nim mongide t̄ nim t̄. Mongide to t̄ li be, ningə ta mongide to t̄ d̄ ne be kadi adii k̄ dije.

²⁰ NGa ningə, k̄ əj̄i d̄ ndəḡi dije pəti k̄ t̄eji ta yo t̄ la ne je k̄ njé tuji lo kin 6a, mbati kadi iyəi ta kaw no kagi yo je t̄ k̄ e i ne je k̄ rai-de k̄ jide. Nayi-naa k̄ lo kəsi məkəsəide nangi no ndil je t̄ k̄ majal, k̄ no kagi yo je t̄ k̄ rai-de k̄ ər je, k̄ la je, k̄ ningə-kasi je, k̄ gaj̄i mbal je e se k̄ kagi je k̄ asi koo lo al nim, asi koo d̄ ta al nim, taa asi njiyə al nim t̄ kin.

²¹ Taa iyəi ta t̄ol dije al nim, ta ra k̄imə al nim, ta kuwə marim al nim, ta bogi al nim t̄.

10

Malayka si k̄i ngon makitib̄i

¹ Go t̄, m-o malayka k̄ rangi kare k̄ njé t̄ogi j̄ dərə t̄ risi k̄ dənangi t̄. Kil ndi t̄ibi dəe, taa ngabirəndi isi dəe t̄ t̄ jəgi ngar be, 6a ta kəme əsi t̄ kadi be t̄, ningə njae je toi t̄ bar por be.

² Uwə ngon makitib̄i jine t̄, iñdə nja kone d̄ ba t̄, e iñdə nja galne dənangi t̄ t̄.

³ Un ndune k̄ taa k̄ t̄ogine, no t̄ 6əl be, ningə go ndue t̄, ndangi ndi siri 6a.

⁴ Ə loki m-aw kadi m-ndangi ndude me makitib̄i t̄ 6a, m-o ndu ta madi k̄ j̄ dərə t̄ əl-m e nə: «Iñgəm ndu ta lə ndangi ndi je kin mei t̄, bi iñdangi me makitib̄i t̄ al.»

⁵ Lo kin t̄, malayka k̄ m-o-e, njae kare e d̄ ba t̄, e k̄ nungi e dənangi t̄ ka kin, un ji kone ilə k̄ dərə t̄,

⁶ ningə un mindine k̄ t̄ Luwə k̄ njé kisi biti k̄ no t̄, k̄ njé kində dərə, k̄ dənangi, k̄ ba bo, k̄ ne je k̄ mede t̄ e nə: «Dəkagilo k̄ rangi kadi dəw a iyə adi man goto ngata.

⁷ NDō ki malayka kí kó siri a ilə ngirə kadi kól təbi lene kin ba, Luwə a təl ta ndigi ra lene kí to lo bøyə ti, təki əl-n tae bæə kilə je lene kí ei njé kəl ta je kí tae ti¹⁰.»

⁸ NDU dəw kí kete m-o i kí dərə ti ka kin təl əl-m ta kí rangi bøy e nə: «Aw itaa ngon makitibi kí tee mee kin ji malayka tí kí ində njane kare dō ba ti e ində kí nungi dənangi tí kin.»

⁹ M-aw basi kí rō malayka tí ka kin, m-dəje kadi adi-m ngon makitibi ningə, ilə-m tí e nə: «Itaa uso, a ati kanana kandai ti, nə a nəl tai tí tə təjí be.»

¹⁰ M-taa ngon makitibi ka kin ji malayka tí m-uso, ningə nəl tam tí tə təjí be, nə lokí m-tibi mem tí ba, ati kandam tí kanana.

¹¹ Ningə go tí eli-mi ei nə: «Mají kadi əl ta kí ta Luwə tí kí əl əji-n də ne je kí a ra gin dije kí dangi dangi, kí gin 6e je tí dangi dangi, kí ndon ta je tí kí dangi dangi, kí ngar je ngay, kin bøy.»

11

NJé ma nají je kí joo

¹ Dəw adi-m gakira kí to titi-naa kí kagi mbəjí ne be, ningə əl-m e nə: «I taa imbojí kəy lə Luwə n̄im, dingiri n̄im, taa itidə dije kí njé kəsi məkəside nangi nō Luwə tí me kəy tí kin tó.»

² Nə ta mba lo kí taga ne ba, kadi iyə dam kare, imbojí al, tado e lo kí e kí kadi dije kí gəri Luwə al, kí a tuji kí be bo kí ay njay lə Luwə asi nay kuti sō gide joo.

³ Ningə mi m-a m-ilə kí njé ma nají je ləm kí joo kí kibi kuwə ndoo rəde tí kadi eli dije ta kí ta Luwə tí ndə dibi kí bu joo kí kuti mehe (1260).»

⁴ NJé ma nají je kí joo ei kagi bini kí joo, kí lambi je kí joo kí ai ta kəm Ba dənangi tí.

⁵ Kin e re dəw madi ge kadi n-ra səde ne kí majal e, por a tēe tade tí kadi tuji njé bəj je ləde kin kə. E be e, dəw kí ge kadi n-ra səde majal a ingə-n yo oy.

⁶ NJé ma nají je kin awi kí təgi kadi uti ta dərə kadi ndi ədi al, dəkagilo tí kí a eli dije ta kí ta Luwə tí kin. Awi kí təgi kadi təlii man kí ndul məsi tí, taa kadi adi kó je kí dangi dangi dije kí dənangi tí ne, kí dəkagilo kí ra kí mede ndigi tó.

⁷ Nə lokí a mai nají ləde gine gangi ningə, da kí a tēe koo a ilə-de rə, a təti-de rə, a təl-de.

⁸ Nində a a ta mba lo ti, lo ti kí ndə kí bəj Bade kagi-dəsi tí titi, me 6e bo ti. E 6e bo kí a bari-e kí tə kí ndoi ndil dəe tí ei nə Sodom kí Ejipi.

⁹ Dije kí dangi dangi, kí gin koji kí dangi dangi, kí ndon ta je kí dangi dangi, kí gin 6e je kí dangi dangi a rəi kadi goi nində ndə mitə kí nusi, ningə a ɔgi kadi dəw dibi-de.

¹⁰ Rə dije kí dənangi tí ne a nəl-de ngay mbata koy kí oyii kin. A rai rənəl ngay, a mbəli-naa kadi-kare je, tado njé kəl ta kí ta Luwə tí kí joo kin adi-de kó kí al də maji.

¹¹ Nə go ndə je tí kí mitə kí nusi kin ba, kəə kí jí rō Luwə tí re ur mede tí, adi ijí isi taa. Lo kin tí, dije kí kete a goi-de ka kin, bəl təl-de.

¹² Ningə ooi ndu dəw madi kí ba kí təgi ne ngay i dərə tí e nə: «Frəi taa ne!» Ba ijí, awi kí dərə tí me kıl ndi tí, ta kəm njé bəj je tí ləde kí isi goi gode.

¹³ Taa naa tí noq, dənangi yəki yəki kí eti bəl, adi dam 6e bo kí kare me kí dəgi tí budı nangi mur mur. Ko dije dibi siri tó me tí. NDəgi dije kí isi kí dəde taa, mede gangi man adi iləi təjí də Luwə tí kí nje kisi dərə tí.

¹⁴ Tuji kí kó joo də, ningə e kí kó mitə a re noq basi.

Təbi kí kó siri

¹⁵ Malayka kí kó siri kól təbi lene ningə, ndu dije ba kí təgi ngay dərə tí e nə: «Kəbe kí də dənangi tí e ya Babe ləjé ei kí Kirisi kí e wa mbəte kin ngata. A ə 6e kí də bal je kí də bal je.»

¹⁶ Ningə ngatəgi je kí kuti joo gide sō kí isi də kimbər tí, osi kí ta kəmde nangi nō Luwə tí, iləi təjí dəe tí

¹⁷ ei nə:
«Babe Luwə kí nje təgi pəti,
I kí isi noq bone, j kí isi noq mari nu,
J-ilə təjí dəi tí mbata un kılə kətə bəl ləi kí jii
ti,
Ində-n gin kəbe ləi.

¹⁸ Gin 6e je kí dangi dangi ijí kí wongi,
Nə kí basine kin, e wongi ləi ngata e isi təjí rəne.
Dəkagilo gangi ta də njé koy je tí re ngata,
Dəkagilo kí kadi igə-n də nja bəə kılə je ləi,
Kí ei njé kəl ta je kí tai tí re ngata,

* 10:7 Tēe kí taga 20.11; Datərenom 32.40; Daniyal 12.7; Amosi 3.7

Dōkagilo kīgē dō nja dije lāi,
 Kī njé kaw kī bāl NDili mede tī,
 Kī du je kī kī tōgi je, re ngata.
 E dōkagilo kī kadi ituji-n dije kī njé tuji
 dōnangi.»

¹⁹ Go tī, me dōrā tī, ta kēy lē Luwā tēe,
 adī sandukī kun mīndī isi kī taga. Lo kin tī,
 ndi tēl je, ndangi né je, ndu dije bā kī taa,
 dōnangi yāki, taa ndi kōsi kī atī bāl ədi tō.

12

Dōne a i da kī bari-e dīrago

¹ Né kōjī madī kī atī bāl tēe dōrā tī. Ningā e
 dāne kī kadi utī dō rōe tē kibī tī, bā nay isi gīn
 njae tī. Mee je kuti gīde joo ə īndāi rōde naa
 tī tē jōgi kōsi-gon isi dōe tī.

² Dāne ka kin naye ngay al kadi ojī ngon,
 ə loki to ndoo ra-e bā, un ndune kī taa nō.

³ Né kōjī madī kī rangī bāy tēe dōrā tī.
 Ningā e kēkīrā da madī kī bari-e dīrago, kēr
 tē por be ə tēe a. Dōe e sīri, ə gaje e dōgi tō,
 ningā jōgi kōsi-gon isi dōe je tī ka kin kare
 kare.

⁴ Un mongine bā, itē-n me je kī kare me kī
 mitē tī dōrā tī būki-de kī dōnangi tī. Re a ta
 dāne tī kī aw tē ojī ngon ka kin kadi tē re ojī
 ngon taa bā, n-ribē ngon n-uso-e.

⁵ Dāne ojī ngon kī dīngām kī kadi tē a isi
 dō gīn bē je tī pētī kī dōnangi tī ne, a o-de bē
 kī kōbe lie a ngā tē gīndī bē. E mbatā kin ə,
 loki ojī ngon taa par ə, uni ngon ka kin awi
 sie kadi Luwā tī, kadi kīmbēr ngar tī lie.

⁶ NGa ningā dāne taa ay yāne aw dīlē lo tī
 kī e lo kī Luwā īndā dō lo madī dana titī kadi
 tē isi tī adī tē ngāmī-e kī nē kuso asi ndō dībī
 kī bu joo kī kuti mehē (1260).

⁷ Lo kin tī, rō i dōrā tī. Misāl əi kī malayka
 je lāne rōi kī da kī bari-e dīrago ka kin.
 Dirago ka əi kī malayka je lāne ijj sāde kī rō
 tō,

⁸ nā rō tēte. Lo lēde əi kī malayka je lāne
 goto dōrā tī ngata.

⁹ Osi kēkīrā dīrago ilāi-e nangi. E kī e bīgā li
 kī bari-e su je kī *Sataj je, e kī e nje kēdī dije
 pētī kī dōnangi tī ne. Osi-e ilāi nangi, naa tī kī
 malayka je kī goe tī.

¹⁰ Lo kin tī, m-o ndu dāw madī bā kī tōgīne
 ə nā: «Dōkagilo kājī re ngata, dōkagilo kadi
 Luwā əjī tōgīne re ngata, dōkagilo kōbe lie re
 ngata. E dōkagilo kī tōgi e ji Kīrisi tī ngata.
 Tadō dāw kī nje kīndā ta dō ngakoje je tī ka

osi-e dōrā tī ilāi-e dōnangi tī. E kī nje kīndā
 ta dāde tī kōndā je kī kada je nō Luwā tī lāje.

¹¹ Nā əi je tētī-e rō kī takul mēsī NGon batī
 nīm, kī takul ta lē Luwā kī mai naje nīm.
 Bāli rōde al, əi basī ngay kadi ndigi koy.

¹² E mbata kin ə,
 Majī kadi i dōrā irā rōnāl,
 Ə sāi kī isi me dōrā tī ka irai rōnāl tō!
 NGa ningā i dōnangi, sāi kī ba bo, tuji e lāsi,
 Tadō su risi nangi kī rōsi tī nōq,
 Wongī tōl-e,

MBata gēr kadi dōkagilo lāne nay ngay al
 ngata.»

¹³ Lokī dīrago oo kadi osi-ne ilāi-ne nangi
 bā, ər ngādī kī go dāne tī kī nje kōjī ngon kī
 dīngām ka kin.

¹⁴ Nā adī dāne ibē bagīne joo tē bagī kēkīrā
 soro be, kadi ijj-n aw osi lo tī kī Luwā īndā
 dōe dāna ade dīlē lo tī, kadi tē ngāmī-e kī nē
 kuso asi gal mitē kī nusi, say, kadi li ndātī
 kade al.

¹⁵ Lo kin tī, li ilā man tāne tē man ba be kī
 go dāne tī nōq kadi tē tōgi man ka kin īnde
 aw sie.

¹⁶ Nā dōnangi re rō lē dāne, tē tāne tībī-n
 ndāe man kī li tōmō ka kin yīkī.

¹⁷ Lo kin tī, wongī tōl dīrago dō dāne tī, adī
 aw rō dō gīn kōjī tī lie, kī əi njé tēl rōde go ndu
 Luwā tī, njé ka dāna dō nē kī rōjetī kī Jēju tē
 kī dōe kī taga.

¹⁸ Go tī, aw ilā rōne a ta ba bo tī.

13

Dāje kījoo

¹ M-o da madī kare kī gaje e dōgi, ə dōe e
 sīri tēe me ba bo tī. Jōgi kōsi-gon isi ta gaje je
 tī kare kare, ningā tō kēl ta kī mal dō Luwā tī
 ə isi jam dōe je tī tō.

² Da kī m-o-e ka kin to titī-naa kī kaga be,
 ningā njae je toi tē nja da kī bari-e ursī kin
 bā, bā tae to tē ta bāl be tō. Dirago tēl kī
 tōgīne, kī kīmbēr ngar lāne, kī tōgi kōbe kī atī
 bāl ade.

³ Jam dōe kare to tē nē kī ingā do kī asi koy
 be, nā basīne do ka kin idī ngata. Lo kin tī,
 dije kī dōnangi tī ne patī, kīlē ra da kin atī-de
 bāl, adī uni goe.

⁴ Osi mēkēsīde nangi nō dīrago tī, tadō tēl
 kī kōbe adī da ka kin. Ningā osi mēkēsīde
 nangi nō da tī tō əi nā: «Nā ə asi kōjī rōne kadi
 da tī kin ə? Nā ə asi kadi rō sie ə?»

⁵ Adi ta rəbi da kadi tētane əl-n ta je ki ngā ngā ki ta je ki mal dō tō Luwə ti. Ningə ingə ta rəbi kadi ra-n ndigi lene nay kuti so gide joo (42).

⁶ Hlə rōne əl ta je ki mal dō Luwə ti, taje je, tajī lo kise je, taa tajī dije pəti ki isi dōrə tō tō.

⁷ Adi-e ta rəbi kadi rō-n ki dije lə Luwə kadi tətē-de rō, taa adi-e təgi dō gin kojī je ti ki dangi dangi, ki gin dije ti ki dangi dangi, kin gin ndon ta je ti ki dangi dangi, ki gin be je ti ki dangi dangi^{*}.

⁸ Dije pəti ki dōnangi tō ne əsi məkəside nangi noē tō. Adi e dije ki lo kılə ngirə dōrə tō ki dōnangi tō nu, ə tōde e ki ndangi me makitibi kajī tō al. Dəw ndangi tōde me makitibi kajī tō lə NGon batı ki dije təli-e kin al.

⁹ «Dəw ki aw ki mbine 6a, kadi oo-n dō ta ki m-aw tə m-əl kin maji:

¹⁰ Dəw ki səbī dangay 6a, a aw dangay tō; dəw ki səbī tujī ki kiyə kasigar 6a, a tujī ki kiyə kasigar tō. Ningə e dō kadi ki kadi dije lə Luwə uwəi təgide ba, ə kadi awi ki kadi-me tō.»

¹¹ Go tō, m-o da madi ki rangi tētē nanga. Gaje e joo tə gajī ngon batı be, ningə əl ta tə dirago be tō.

¹² Da ka kin ra kılə ki təgi da ki dəsəy pəti ta kəme tō. Ba ində təgi dō dije ti adi əsi məkəside nangi no da ti ki dəsəy ki ingə do ki asī koy, nə do ka kin təl idī kin.

¹³ Da ki kō joo kin ra né kōjī je ki atī bəl. Aw biti ra adi por i dōrə tō, risi dōnangi tō, ta kəm dije ti pəti.

¹⁴ Ədi dije ki dōnangi tō ne buki-de wale ki né kōjī je ki adi-e kadi ra ta kəm da ti ki dəsəy. Əsi-de kadi tə təli kagi yo madi əsii gon da ki ingə do kiyə kasigar ə təl aji gogi kin.

¹⁵ Da ki kō joo ingə təgi kadi ra adi kagi yo kəsi-gon da ki dəsəy kin təl né ki isi kəm, mba kadi tə əl ta, ə adi təli dije pəti ki a mbati kəsi məkəside nangi no kagi yo kəsi-gon da ki dəsəy tō.

¹⁶ Da ki kō joo ində təgi dō dije ti pəti, ngan je ki dije ki təgi, njé né kingə je ki njé ndoo je, dije ki kare ki bəə je, kadi taai ndajī ji kōde ti al ə ji gəlde tō.

¹⁷ Kin ə re dəw aw ki ndajī tō da kin ə se kör né je ki təjī təe al 6a, a asī kadi ndogī né

al ním, gati-n al ním tō.

¹⁸ E dəkagilo kəm-kədi. Dəw ki aw ki né gər, a asī kadi gər me kör né ki əjī dō da kin, tədə e kör né ki təjī dəw madi. Kör né ka kin e kör né ki bu mehə ki kuti mehə gide mehə (666).

14

NGon batı əi ki dije ki kigə dəde

¹ M-əgo lo bəy, ba m-o NGon batı a taa dō mbal *Siyō tō, ningə dije dibi bu ki dibi kuti so gide so (144.000) ki awi ki təe ním, tō Bawe Luwə ním, ki ndangi natı node tō əi sie.

² M-o ka né madi ba i ki dōrə tō tə ka man ba ki isi lo kam be, ba tə ka ndi ki ndangi né ki təgine ngay kam be. Ka né ki ba ə m-o kin, ba tə ka kundi je ə dije a indəi be.

³ Ningə kosi dije kin pəti osi pa ki sigi no kimbər ngar tō, ki no né je tō ki njé kisi kəm ki so, ki no ngatəgi je tō. Dəw ki asī kadi ndo pa kin goto. Dəw 6a, e dije ki dibi bu ki dibi kuti so gide so (144.000), ki əi dije ki əi ki kigə dəde dōnangi tō kin par.

⁴ Əti dije ki lati rəde ki majal sangi dəne je al, tədə gəri dəne al. Uni go NGon batı lo je pəti ki aw tō. Əti dije ki e ki kigə dəde dan dije ti ki dōnangi tō ne tə kandi né ki dəsəy ki kun kadi Luwə ním kadi NGon batı ním.

⁵ Əti dije ki dəw oo ta ki ngom tade tō al. Ta ki kadi dəw ində dəde tō goto.

Malayka je iləi mbə ta ki gangi ki a re

⁶ Go tō, m-o malayka kare ki nal dan nəl tō taa say ngay. Poy Ta ki Maji ki biti ki no tō e jie tō kadi ilə mbi dije ti ki isi dōnangi tō ne, adi e gin be je ki dangi dangi, ki gin kojī je ki dangi dangi, ki ndon ta je ki dangi dangi, ki gin dije ki dangi dangi.

⁷ Malayka ka kin un ndune ki taa ə nə: «Iləi dəsi gin təgi tō lə Luwə, ə iləi təjī dəe tō, tədə dəkagilo ta ki gangi lie re ngata. Əsi məkəsisi nangi no nje ra dōrə ki dōnangi tō, nje ra ba bo ki lo je ki dangi dangi ki man isi ibə tō.»

⁸ Malayka ki rangi bəy un go e ki kete ka kin ningə əl ə nə: «Osi ngata, osi ngata, *Babilon ki e be ki boy. E ki adi gin be je pəti kasi kaya ki ra ləne ki atī bəl adi-de aqj-naa.»

⁹ Malayka ki rangi bəy ki kō mitə un gode ningə əl ə nə: «Dəw ki əsi məkəsine nangi no

* 13:7 5-7: Daniyal 7.8, 25; 11.36; 7.21

da ti, ki no kagi yo ti lie, a taa ndaji none ti, a se jine ti ba,

10 e ka a ay kası wongi lə Luwə ki kanji kile man ti ki Luwə a buki me kɔpi wongi ti lene kin tɔ. Ko dije ki be kin a ingai ko ta kəm malayka je ti ki kay njay ki ta kəm NGon batı ti. A ingai ko kin me por ti ki me ne ti ki o por rigi rigi.

11 Sa por ki nje kadi-de ko kin a su taa ki do bal je, do bal je. Ningə kondə ki kada, lo kadi dije ki njé kosi məkəside nangi no da ti ki no kagi yo ti lie, a taai ndaji nonde ti a se jide ti kin a ɔri kəg goto.

12 E dəkagilo ki kadi dije ki ei ya Luwə, ki njé ngəm ndu-kun lə Luwə, ki njé kadi mede Kırisi, uwəi təgide ba.»

13 Go ti m-o də ndu madi i dərə ti el-m a nə: «İndangi ta kin a nə: NJé maji-kür je a ɔi dije ki isi oyi me ndə ti ki bone me kile ti lə Babe. NDil Luwə el a nə: ei njé maji-kür je tado uwəi kə rəde də ko je ti ləde, ningə kile rade je ki maji ki rai a ndole gode.»

Ta ki gangi ki də dije ti ki dənangi ti ne

14 M-go lo 6a m-o kil ndi ki nda, ningə dəw ki titi-naa ki *NGon dəw isi də ti. Jəgi ngar ki ra ki or isi də ti, ningə uwə ngorongi ki tae ati jine ti.

15 Malayka madi ki rangi təę me kəy ti lə Luwə, ningə un ndune taa ki təgine el nje kisi də kile ndi ti a nə: «flə ngorongi ləi ijə-n ko, tado ko ki dənangi ti mbuji asi kijə ngata.»

16 Ba lo kin ti, nje kisi də kil ndi ti ilə ngorongi lene ijə-n ko je ki dənangi ti ne.

17 Go ti, malayka ki rangi bəy təę me kəy ti lə Luwə, dərə, ti ki ngorongi ki ati ngay jine ti tə.

18 Go ti, malayka ki rangi bəy ki aw ki təg i də por ti, təę ki də dingiri ti, ba un ndune ki taa ki təgine ngay el nje kuwə ngorongi jine ti a nə: «flə ngorongi ləi ijə-n də nju je ki dənangi ti kin, tado kande je mbuji ngata.»

19 Ə malayka ilə ngorongi lene dənangi ti ijə-n də nju je ki dənangi ti, ningə bi ilə me 6e mbore kandi nju ti, ki e 6e ki boy ki wongi lə Luwə e me ti.

20 MBisəi kandi nju ka kin me 6e mbore kandi nju ti, gidi 6e bo ti gogi, ningə məsi lo təę me 6e mbore kandi ndu ti ka kin ki

taga, i biti ədi ta sində je taa, 6a ngale asi kulə matər 6u mitə kare.

15

Malayka je ki siri ki né tuji lo je ki dəbəy ti e jide ti

1 M-o ne kɔji madi ki rangi ki bo, to əti 6əl dərə ti. *Malayka je siri uwəi né tuji lo je siri tə jide ti. Əi dəbəy né tuji lo je, tado e ei a wongi lə Luwə a təl-n tane.

2 Go ti, m-o man ba ki to tə bər be, pole naa ki por. Ningə də man ti ka kin, njé təti rə da, ki kagi yo lie, ki kər ne ki təjì təe, uwəi kənde lə Luwə jide ti.

3 Osi pa lə *Moji ki 6əə kile lə Luwə, ki pa lə NGon batı ei nə:

«Babe Luwə ki nje kisi də təgi je ti pəti, Kile rai je bo ngay, əti 6əl ki dum! I NGar də gin 6e je ti pəti, Kɔji ra je ləi e kɔji ra ki dana, e ki rəjeti⁵.

4 I Babe, nə a ası kadi 6əl ndili al a? Nə a a mbati kile təjì doi ti a? Tado i ki kari ba a i dəw ki ay njay, Gin 6e je pəti a rəi kadi ɔsi məkəside nangi noi ti.

Tado kile rai je ki dana toi ki taga ta kəmde ti⁶.»

5 Go ti, m-o ta kəy lə Luwə ki kəy kibə kulə noji lə Luwə e me ti, təę tane dərə ti.

6 Malayka je siri ki uwəi né tuji lo je ki siri jide ti təgi, me kəy ti lə Luwə ki taga. Əi kibə le ki nda, nda ki əti 6əl, ningə dəoi rəde ki nda ɔr.

7 Ki kare dan ne je ti ki njé kisi kəm ki so adi malayka je ki siri kɔpi je ki rai-de ki or siri, tə kɔpi je ki wongi lə Luwə ki nje kisi biti ki no ti, rosi.

8 Sa rosi kəy lə Luwə tə ne ki təjì təba ki təgi lə Luwə. Dəw ası kadi ur me kəy ti lə Luwə al biti kadi ne tuji lo je ki siri ki malayka je ki siri uwəi jide ti kin təli ta kile ləde bəy taa.

16

Kɔpi wongi je lə Luwə ki ei siri

1 M-o ndu ta madi ki təę ki təgine me kəy ti lə Luwə, el malayka je ki siri a nə: «Awı mbəli kɔpi wongi lə Luwə ki siri dənangi ti.»

2 Malayka ki dəsay aw mbəli kɔpi ləne dənangi ti. Lo kin ti noq, do bay ki əti 6əl, ki to ngay osi də dije ti ki njé kaw ki ndaji lə

⁵ 15:3 Təę ki taga 15.1 ⁶ 15:4 Jərəmi 10.7; Pa je 86.9

da ním, kɔsi məkəside nangí no kagi yo ti lie ním.

³ Malayka kí kɔ joo mbəl kɔpi lene də ba ti, adi man təl to tə məsi dəw kí oy be. Lo kin ti, né je pəti kí odi rəde kí isi me ba ti oyi.

⁴ Malayka kí kɔ mitə mbəl kɔpi lene də man mbo je ti, kí lo je kí dangi dangi kí man isi ibə ti, adi təli məsi.

⁵ Ba m-o ndu malayka kí aw kí təgi də man je ti el e nə: «I NJe kay njay, i kí isi bone, i kí isi mari nu. I itɔjí be təki i nje gangi ta kí dana.

⁶ Tadə ei je buki məsi dije ləi kí məsi njé kəl ta je kí tai ti kə, a adi-de məsi wa ka tə kadi ayi-naa. Asi ta kadi né kin ra-de be wa..»

⁷ Ningə go ti, m-o ndu ta madi i kí də dingiri ti el e nə: «Oyo, Babe kí NJe kisi də təgi je ti pəti, ta kí gangi ləi e ta kí gangi kí rəjeti ním, e ta kí gangi kí dana ním.»

⁸ Malayka kí kɔ so mbəl kɔpi lene də kadi ti, ade təgi kadi buki-n porne də dije ti kadi o-de.

⁹ Ba lo kin ti, kunji kadi kí dum kəl tae o dije. Dije kin eli ta kí mal də Luwə ti kí aw kí təgi də ne tuji lo je ti kin, a mbati kiyə pa njyəde je kí majal kə a kulə-n təjí də Luwə ti.

¹⁰ Malayka kí kɔ mi mbəl kɔpi lene də kimbər ngar ti lə da, adi kɔbe lie təl lo kí ndul kururu. Dije ingəi kɔ, usoi ngangide mur mur.

¹¹ Né be ka, mbati kiyə rəbi kila rade je kí majal kə, eli ta kí mal də Luwə ti kí dərə ti, par par, mbata kɔ kí isi ingəi, kí mbata lə do bay kí rəde ti.

¹² Malayka kí kɔ mehə mbəl kɔpi lene də ba ti kí gari-e Epirati. Ba ka kin ii e iyə lo kadi ngar kí nje kí lo kibə kadi ti də ti.

¹³ Go ti, m-o ndil je kí majal mitə kí toi tə kaq je be, təgi ta dirago ti ním, ta da ti ním, ta nje ngom kí nje kəl kə nə n-e nje kəl ta kí ta Luwə ti ním tə.

¹⁴ Óti ndil je lə su kí njé ra ne kɔjí je. Ningə awi rə ngar je ti kí dənangi ti ne pəti, kawi-de mbata rə kí a re ndə kí bo ti lə Luwə kí nje kisi də təgi je ti pəti.

¹⁵ Ningə Babe el e nə: «Oi, m-a m-re tə nje bogi be. NJe rənəl e e dəw kí isi kəm, taa ngəm kibi je lene maji tə, kadi tə dəw oo-e kí rəe kare ba rəe a sole-n al.»

¹⁶ NDil je kí majal kawi ngar je ka kin lo ti madi kí gari-e kí ta Ebirə nə Armagədə[☆].

¹⁷ Malayka kí kɔ siri mbəl kɔpi lene dan nəl ti, ningə ndu dəw ba me kəy ti lə Luwə, i kí lo kisi kimbər ngar ti, el e nə: «Gin né je gangi ngata!»

¹⁸ Lo kin ti, né je odi rəde, adi e təl ndi je, kí ndu dije, kí ndangi ndi je, taa dənangi yəki yəki kí ati bəl ngay tə. Lo kila ngirə kisi kí də taa ti lə dije nu kin, dəw oo ko dənangi kí yəki be kin nja kare al bəy.

¹⁹ Kekirə 6e bo gangi rəne dana mitə, ningə 6e bo je kí me 6e je ti kí dangi dangi kí dənangi ti ne budı kí nangi. Me Luwə ooi də 6e bo *Babilon ti al, Luwə ade aq kɔpi, kí kasi wongi lie kí ngə ngay isi ole me ti.

²⁰ Də dər je pəti ayi-naa, adi dəw oo mbal je al.

²¹ Kekirə kɔsi je kí oyi tə mbal bo be ij taa tosi də dije ti. Dije eli ta kí mal də Luwə ti oj-i-n də kekirə kɔsi je kí njé tuji lo, tadə tuji lo tuji kí ati bəl ngay.

17

Ta kí gangi kí də dəne ti kí nje kaya kí dum

¹ Malayka kare dan malayka je ti kí siri kí uwəi kɔpi je kí siri jide ti re el-m e nə: «Ire, m-a m-təji ta kí gangi kí a re də dəne ti kí nje kaya kí dum, kí isi kadi man ba je ti kin, madi o.

² Ngar je kí dənangi ti ne buki rəde ta sange lo kaya ti, ningə kosi dije kí dənangi ti ne ayi-naa kasi kaya lie adi rade tə[☆].»

³ Be a, NDil un-m aw səm dılə lo ti. Ningə m-o dəne kare isi də da ti kí kər pír pír, kí tə je kí el ta kí mal də Luwə ti rosı rəe. Da ka kin dəe e siri a gaje je e dəgə tə.

⁴ Dəne a kibi je kí ndole, kí kər pír pír, ningə, ningə or je, kí ningə kí gate e ngay je, kí mədi-kɔsi je, rosı rəe. Uwə kɔpi kí rai kí or, kí ne je kí to koo al, kí ne ra kaya je lie kí to nje rosı mee.

⁵ Né kí isi natı noe ti, e né kí ndangi ei nə: «Babilon kí boy, kó kaya dəne je, kí ba né ra je kí to koo al kí dənangi ti ne.»

⁶ M-o kadi dəne ka kin məsi dije lə Luwə ra-e kasi ti. Adi e məsi dije kí təli-de mbata kede njé ma naji lə Kirisi. Loki m-o-e, e né madi kí ati-m bəl.

⁷ Ó malayka el-m e nə: «Ra ban a ati bəl a? M-a m-ər-i gin né kí to lo bəyo ti oj-i də dəne ei

ki da ki dœ e siri ø gaje je ø døgi, ki otı dane gidine ti kin.

⁸ Da ki o-e kin kete e noq, nə basine goto ngata. A tęę koo kadi aw tuji ti. NGa ninge, dije ki dønangi ti ne ki lo kilø ngirø døra ki dønangi ti nu, tøde e ki ndangi me makitibi kajì ti al kin, lokì ooi da kin ba, a øti-de bøl, tado kete e noq, nə basine goto, ninge a tøl tø re gogi.

⁹ «E døkagilo käm tee ki døkagilo kaw ki gosi. Dø da ki siri øi mbal je ki siri ki dene øsi dø ti. Taa øi ngar je ki siri tø.

¹⁰ NJé ki mi osi, e ki kø mehe øsi dø kimbær ngar ti døkagilo ti ki j-a-n ne kin, ninge e ki kø siri re al bøy. NDø ki a re ba, a øsi dø kimbær ngar ti døkagilo ki ndøy be par.

¹¹ Da ki kete e noq, ø basine goto kin, e wa ø e ngar ki kø jijoo. E ki kare dan ngar je ti ki siri, ninge øsi aw ki tuji ti.

¹² Gajì da ki døgi ki o, øi ngar je ki døgi ki isi dø kimbær ngar ti al bøy, nə a inge tøgi kadi øi be kadi-kare be ki da.

¹³ Mør ta lède øi ki døgi kin pøti e kare ba, adi e ta kadi uni tøgide ki købe lède rai kilø adi da.

¹⁴ A røi ki NGon batı, nə NGon batı a tøti-de rø, tado e Babe lø bøbe je, e NGar lø ngar je. NGa ninge njé ki bari-de, njé ki mbeti-de, ki njé ka dø njade ti, a tøti rø sie tø.»

¹⁵ Malayka tøl øl-m bøy ø nə: «Man je ki o-de lo ki kaya dene øsi ti kin, øi gin dije ki dangi dangi, øi kosì dije ki dangi dangi, øi gin øe je ki dangi dangi, ki ndon ta je ki dangi dangi.

¹⁶ Gajì da je ki døgi ki o-de, ki darø da wa, a øsi ta kaya dene, a røyì kibì je ki røe ti kadi a ki røne kare. A usoi dae taa a adi por øe tø.

¹⁷ Tado Luwø inđø ndigø ra løne mede ti kadi rai go ti. Tade a e naa ti kare ba kadi uni tøgi købe lède rai kilø adi da, biti kadi ta je ki ta Luwø ti tøli tade.

¹⁸ «NGa ninge, dene ki o-e, e øe bo ki boy ki øsi dø ngar je ti ki dønangi ti ne.»

18

Babilon osi

* ^{18:8} 4-8: 4: Ejay 48.20; Jérømi 50.8; 51.6, 45; 5: Kilø ngirø nə je 18.20-21; 6: Pa je 137.8; Jérømi 50.29; 7-8: Ejay 47.7-9

¹ Go ti, m-o malayka madi ki rangi i døra ti røsi ki nangi. Aw ki tøgi ki bo, ninge kunje unji, taa dønangi pøti.

² Malayka ka kin un ndune ki taa øl ø nə: «Babilon osi, *Babilon osi, Babilon ki boy osi; ninge ki basine kin, tøl lo kisi ndil je lø su, ki lo bøyø rø lø ndil je ki majal pøti. E ø øyø je pøti ki toi njé, ki da je ki njé ra nø ki to koo al, rai tø lo bøe lède.

³ Tado gin øe je pøti øyì-naa kasì kaya ki ra lie ki dum kin. NGar je ki dønangi ti ne sangi-e kaya ti, ninge njé ra gati je ki dønangi ti ne, ndui ki mandi ki ra lie ki dum køl tae kin.»

⁴ Go ti, m-o ndu ta madi ki i døra ti øl ø nə: «Iteei kø me øe bo ti kin søi dije løm, nə tø ijø inđøi røsi naa ti sie dø majal rae je ti, kadi tø tuji ki a re døe ti kin inđø søsi sie.

⁵ Tado majal rae je ojì-naa, awi biti tøgi rø Luwø ti, adi me Luwø ole dø nø rae je ti ki majal.

⁶ Irai sie nø ki ndø ki e ra ki dije kin tø. Irai sie be nja joo. Me køpi ki bøki kasì je ti adi dije øyì-naa kin ø, ibuki ti nja joo adi-e øyø tø.

⁷ Kae ti wa ki røe nøl-e-n me rø ki tøji ti nøm, oo-n maji røne nøm ka kin ø, maji kadi adi-e inđø ko je, ndingø ndoo je tø. MBata øl mene ti ø nə: «M-øsi dø kimbær ngar ti tø ngar, ninge mi nje ngaw koy al, tado m-a m-uwø ndoo yo al ratata.»

⁸ Embata kin ø, nø tuji lo je ki toi øsi ngømienø kin a bøki-naa døe ti pøti ndø kare ba. Adi e koy, ki kuwø ndoo yo, ki bo bo, ninge por a ø-e tø. Tado Babe Luwø ki gangi ta døe ti e NJé tøgi¹⁸.»

⁹ Lo kin ti, ngar je ki njé sange kaya ti, ki njé koo maji røde sie, a noi je, a uwøi ndoo yoe, lokì a ooi sa por ki ø-e su ki taa.

¹⁰ A ai say, mbata bøli kø ki øsi inge kin, ninge a øli øi nø:

«Kø ri ø to be ø! kø ri ø to be ø!

I Babilon, øe bo ki boy, ki nje tøgi!

Kadi kadi-kare ba be par øta ki gangi osi døi tø be ø?»

¹¹ NJé njiyø ra gati dønangi ti ne, noi ki mbata lie nøm, uwøi ndoo yoe nøm tø, tado døw kare ka ndogø søde nø gati je lède al.

¹² Nø gati je, ki ør je, ki la je, ki mbal ki gate e ngayø je, ki mødi-køsi je, ki le je, ki kibì ki kør

pír pír je, kí kíbi je kí ndoy, kí kagi je kí bayde əti maji je, kí né je kí rai-de kí ngangi kədi je, kí kagi je kí gatide e ngay je, kí ningə kasi je, kí gindi je, kí né je təli mbal je kí ndole,

¹³ kí kadi kagi ndir tay je, kí yibi kagi je kí əti maji, kí nom kagi je kí əti maji, kí nduji kagi je kí əti maji, kí kasi, kí yibi, kí nduji, kí gəme je, kí mangi je, kí batı je, kí sində je, kí pusı ro je, kí bəə je, kí dangay je.

¹⁴ Kandi kagi kí ndili ndigi kuso ka əy say kadi ti. Né kingə je ləi kí né koo maji ro je ləi təli ne ki tuji kə, ningə dəw a ingə-de gogi al ratata.

¹⁵ NJé ra gati je kí rai gati kate me 6e tı kin ingəai ne, əsi röde ngərəngi, tado bəli kə je kí isi inge kin. Noi, uwəi ndoo yoe,

¹⁶ ningə ali əi nə: «Kə ri ə to be ə! kə ri ə to də 6e bo tı kin be ə! E kí kate o kíbi le, kí kíbi kí kər pír pír, kí kər njir njir, kí ɔr je, kí ningə kí gate e ngay je, kí mədi-kəsi je, rosı rəe.

¹⁷ Nə kəm kadi kí kare wa par ə né kingə je kin pəti gotoi kə!»

NJé kuwə ngandı bato je, kí dije kí me bato ti, kí njé ra kılə də bato ti, kí njé ra gati də ba ti, əsi röde ngərəngi,

¹⁸ ningə loki ooi sa pore kí isi su 6a, əli əi nə: «Dəw oo 6e bo kí əti bəl tə 6e bo kin be al bəy!»

¹⁹ Oyi ba bur kí dəde ti, ningə noi, uwəi ndoo yoe, uni ndude kí taa əli əi nə: «Kə ri ə to be ə! kə ri ə to də 6e bo tı kin be ə! E né kingə je lie ə dije pəti kí awi kí bato je də ba ti isi ingəi. Nə kəm kadi kí kare wa par ə né kingə je kin pəti gotoi kə!»

²⁰ I dərə, ıra rənəl də tuji tı kí inge kin! Səi dije lə Luwə, kí njé kaw kılə je, kí njé kəl ta je kí ta Luwə ti, ırai rənəl, tado ta kí Luwə gangi dəe ti kin, e səi je ə Luwə gangi ta adi səsi.

²¹ Lo kin tı noq, malayka kí nje təgi kare un mbal kí to tə kəkirkə mbal kusi ko be, ige ile ba, ningə el ə nə: «E kí ka təgi kin ə, a igəi Babilon, 6e bo kí boy kin kadi ıla-i-e kə, kadi dəw a oo-e gogi al ratata.

²² Dəw a oo ndu kənde je, kí njé kosi pa je, kí njé kəl nal je, kí njé kəl təbi je, 6e ləi gogi al ratata. Dəw a ingə kədi ra né madi, ə se a oo ndu mbal kusi ko al ratata.

²³ Dəw a oo por lambı q 6e ləi al, taa dəw a oo ndu njé taa-naa sigi al tə, tado njé ra gati je ləi ə əi njé təba je kí əti bəl dənangi ti

ne, taa kí mbəli kí ra ləi ə, ifuki-n gin dije kí dangi dangi kí dənangi ti ne kə.»

²⁴ E Babilon ti ə məsi njé kəl ta kí ta Luwə ti, kí məsi dije lə Luwə, kí məsi dije pəti kí tijəi mindide dənangi ti ne, əy titi.

19

Pa təti rə kí 6a me dərə ti

¹ Go né je tı kin 6a, m-o də ndu kí 6a tə ndu kosi dije kí ngay be dərə ti ə nə: «Aleluya! Kaji, kí təba, kí təgi e ya Luwə ləje.

² Ta kí gangi lie e ta kí gangi kí rəjeti, e ta kí gangi kí dana, tado gangi ta də kaya dəne tı kí tuji lo kí dənangi ti ne kí kaya kí ra ləne. Luwə ade igə kíre təl kí təl bəə kılə je lie.»

³ Ningə təli əli bəy əi nə: «Aleluya! Təjı kí də Babe ti! Sa por 6e bo su kí də bal je, kí də bal je!»

⁴ *NGatəgi je kí kuti joo gide sə, kí né je kí njé kisi kəm kí sə, əsi məkəside nangi no Luwə ti kí NJe kisi də kimbər ngar ti, əsi kure, ningə əli əi nə: «Amen! Aleluya! Təjı kí də Babe ti!»

Lo taa-naa lə NGon batı

⁵ Go ti, m-o də ndu ta madi j kí də kimbər ngar ti be əl ə nə: «Eləi təjı də Luwə ti ləje, səi pəti kí səi bəə kılə je lie, səi kí səi njé bəl-e je, səi ngan je kí dije kí təgi.»

⁶ Ningə m-o də ndu kí 6a tə ndu kosi dije kí ngay be. NDu ka kin 6a tə ka man ba kí isi lo be, taa 6a tə ka ndangi ndi kí 6a kí təgine ngay kam be tə, ə nə: «Aleluya! Eləi təjı də Babe ti, tado Luwə ləje kí NJe təgi pəti ində ngirə kəbe ləne.

⁷ Adi jı rai rənəl, jı tiləi kole ə j-ıləi təjı dəe ti, tado dəkagilo taa-naa lə NGon batı re ngata, ningə dəne lie ka isi də njane ti tə.

⁸ Adi-e kíbi kí ndole ngay kí rai kí kulə le.» Kíbi le kí əli tae, təjı kılə ra je kí dana lə dije lə Luwə.

⁹ Malayka kare əl-m ə nə: «İndangi ta ə nə: NJé je kí bari-de lo taa-naa ti lə NGon batı əi njé rənəl je.» Ningə ilə ti bəy ə nə: «E kin ə e ta je kí rəjeti lə Luwə.»

¹⁰ M-osi nangi njae tı kadi m-əsi kure, nə əl-m ə nə: «O rəi kadi ıra né kin! Mi bəə kılə tə jı je kí ngakoi je kí ai də njade ti me né kí rəjeti kí Kirisi təe kí dəe, kin be tə. E Luwə ə sobi kadi əsi kure!» Tado né kí rəjeti kí Kirisi

tee k̄i dœ kin ə, adi dije kosı əli ta k̄i ta Luwə t̄i.

Rə ki təti lə Kirisi ki e dəw ki Luwə mbəte

¹¹ Go ti, m-o dərə t̄e tane, ningə sində ki nda ə t̄e a. Dəw k̄i njé kale, t̄e nə NJe ka dana n̄im, Dəw k̄i rəjeti n̄im. E NJe gangi ta, k̄i NJe r̄o r̄o k̄i dana.

¹² Ka k̄ame je t̄eji por bilim bilim, ningə ne je k̄i ndole ndole isi dœ t̄i ngay t̄e j̄ogi k̄osig, taa t̄o k̄i ndangi dœ t̄i e t̄o k̄i e k̄i karne ba par ə ḡer t̄o.

¹³ O kib̄i ngal k̄i məsi rosi, ningə t̄e nə «Ta lə Luwə.»

¹⁴ Asigar je k̄i dərə t̄i uni goe, isi dœ sində je t̄i k̄i nda, ningə ōi kib̄i l̄e k̄i nda, k̄i n̄e k̄i majal əde al.

¹⁵ Kiyə kasigar k̄i tae ati soy soy, k̄i səbi də t̄igə-n gin 6e je k̄i dangi dangi t̄e tae ti. Q 6e dœ dije t̄i k̄i dənangi t̄i ne k̄i t̄oḡi k̄i nḡa t̄e ḡindi be. NJiyə də nju ti, tal-e mbasi mbasi me 6e mbore kandi nju ti, k̄i kasi wongi lə Luwə k̄i NJe t̄oḡi p̄eti e me ti.

¹⁶ NDangi t̄o kare kib̄i t̄i lie n̄im, njae t̄i n̄im əi nə: «NGar lə ngar je, Babə lə babə je.»

¹⁷ Go ti, m-o malayka kare a taa me kadi ti. Un ndune k̄i taa k̄i t̄oḡine, əl yəl je p̄eti k̄i isi nali dan nel t̄i say ə nə: «Irəi, ikawi-naa k̄i mbata n̄e kuso k̄i bo lə Luwə!»

¹⁸ Irəi usoi da ngar je, k̄i da k̄i bo je lə asigar je, k̄i da asigar je wa, k̄i da sində je k̄i njé kal-de je, da dije p̄eti, dije k̄i kare je, k̄i b̄əə je, ngan je, k̄i dije k̄i t̄oḡ je.»

¹⁹ Go ti, m-o da k̄i m-əl ta lie k̄ete, k̄i ngar je k̄i dənangi t̄i ne, k̄i asigar je ləde, kawi-naa mba kadi r̄oi k̄i njé kisi də sində t̄i əi k̄i asigar je ləne.

²⁰ Lo kin ti, uwəi da ka kin dangay t̄i, naa t̄i k̄i njé ngom k̄i njé kəl k̄ə nə n-e njé kəl ta k̄i ta Luwə t̄i. NJe ngom k̄i njé kəl k̄ə nə n-e njé kəl ta k̄i ta Luwə t̄i k̄i ra n̄e k̄oj̄i je ləne ta kəm da t̄i, buki-n dije k̄i njé kaw k̄i ndaj̄i l̄e da r̄ode t̄i n̄im, əsi məkəside nangi n̄o kagi yo t̄i lie n̄im, wale. Uwəi-de, buki-de joo pu kəm ba me dilə por t̄i, k̄i e por n̄e k̄i njé k̄o riḡi riḡi.

²¹ Kiyə kasigar k̄i t̄e t̄a njé kisi də sində t̄i t̄ol asigar je ləde p̄eti, adi yəl je p̄eti usoi dade ndani.

20

Bal k̄i dibi kare

¹ Go ti, m-o malayka kare k̄i j̄ dərə t̄i risi k̄i nangi, uwə lakəle ta wol 6e k̄i dəbəye goto n̄im, sən k̄i boy ngay n̄im jine t̄i.

² Uwə d̄irago, 6igə li, k̄i e su k̄i bari-e *Sata, dəo-e k̄i sən ka kin kadi to bal dibi kare.

³ Malayka un-e 6ile wol 6e t̄i k̄i dəbəye goto, uti tae k̄i lakəle, ər n̄e tae t̄i landangi, kadi t̄e ingə rəbi buki-n dije wale al, bit̄i kadi gin bal k̄i dibi kare gangi. Go ti 6a, səbi kadi iyəi-e taa ngon dəkagilo k̄i ndəy be.

⁴ Go ti, m-o kimbar ngar je isi, 6a adi njé kisi də t̄i t̄oḡi kadi gangii ta. Ningə m-o ndil dije k̄i ndə k̄i gangi dəde k̄i kiyə mbata ma naji lə Kirisi, k̄i ma naji ta lə Luwə kin t̄o, taa njé k̄i mbati k̄osi məkəside nangi n̄o da t̄i n̄im, no kagi yo t̄i lie n̄im, adi əi dije k̄i taai ndaj̄i l̄e da node t̄i al n̄im, jide t̄i al n̄im kin. Dije kin təli isi k̄i dəde taa gogi, ningə a q̄i 6e k̄i Kirisi bal dibi kare.

⁵ NDəgi njé koy je 6a, a təli isi k̄i dəde taa gogi al, bit̄i kadi bal k̄i dibi kare kin gine gangi b̄əy taa. Lo kin ti, e k̄i taa k̄i dəsəy lə njé koy je lo koy t̄i.

⁶ NJé ke me k̄i taa t̄i k̄i dəsəy lo koy t̄i kin əi njé maji-kur, əi dije lə Luwə. Koy k̄i njé k̄o joo aw k̄i t̄oḡi dəde t̄i al. A əi njé kijə məsi kadi-kare lə Luwə əi k̄i Kirisi, ningə a q̄i 6e naa t̄i k̄i Kirisi bal dibi kare.

Rə təti Sata

⁷ Loki bal k̄i dibi kare a asi 6a, a əri *Sata kəy dangay t̄i lie,

⁸ ningə a aw kadi ədi gin 6e je k̄i dangi dangi k̄i də kum dənangi k̄i sə, adi e Gogi k̄i Magogi[☆]. A əsi njade naa t̄i kadi aw r̄o-n. Bayi-naa t̄e yangira k̄i ta ba bo t̄i be.

⁹ Uni lo k̄i dənangi t̄i k̄i ta tate, iləi-naa gəi gidi lo kisi dije lə Luwə k̄i be bo k̄i Luwə ndige, nə por a j̄ dərə t̄i kadi osi dəde t̄i q̄-de.

¹⁰ NGa ningə, su k̄i e njé kəd̄i-de, a uni-e kadi iləi-e dilə por t̄i, me n̄e t̄i k̄i njé k̄o por riḡi riḡi, go da t̄i əi k̄i njé ngom k̄i njé kəl k̄ə nə n-e njé kəl ta k̄i ta Luwə t̄i. Lo kin ti, a əngəi k̄o k̄i dum kəl tae, kondə je k̄i kada je, k̄i də 6al je k̄i də 6al je.

Ta k̄i gangi k̄i dəbəy t̄i

11 Go tī, m-o kimbər ngar kī bo kī nda, kī dəw kī njé kisi dō ti. Dōra ēi kī dənangi aysi-naa kō ta kāme ti, kī kadi dəw a oo-de gogi al ratata.

12 Ba m-o njé koy je, dije kī tōgi kī ngan je kī du, ai taa nō kimbər ngar tī ka kin. Lo kin tī, makitibī je ēi kī tēe. Makitibī madī kī rangi kare e kī tēe, ningə e makitibī kajī. Njé koy je īngāi ta kī gangi kī go lo kīlə rade je tī kī rai. E ta kī gangi kī go lo ta tī kī ndangii me makitibī tī.

13 Ba bo tēl kī njé koy je kī oyi mee tī adī gogi. Koy kī lo kī koo tēli kī njé koy je kī ngəmi-de adī gogi. Ba dije pətī īngāi ta kī gangi kī go lo kīlə rade je tī kī rai.

14 Oyi koy ēi kī lo kī koo buki-de dīlə por tī. Dīlə por kīn ē e koy kī njé kō joo.

15 NGa ningə dəw kī tēe e kī ndangi me makitibī kajī tī al, a iləi-e dīlə por tī kīn tō.

21

Dōra kī sigi kī dənangi kī sigi

1 M-o dōra kī sigi ēi kī dənangi kī sigi, tado dōra kī koke ēi kī dənangi kī koke gotoi kō, taa ba bo ka goto tō.

2 Ningə m-o 6e bo kī ay njay, adī e Jorijaləm kī sigi ē i dōra tī rō Luwə tī, tē dēne kī ra mandī majī īsi-n dō njane tī īsi ngīnə ngawne kam be.

3 Ba m-o ndu ta madī ī kī dō kimbər ngar tī, ēl ta kī tōgine ē nə: «Oi lo kisi Luwə ē re īsi dan dije tī kin. Luwə a īsi dande tī, ningə ēi je a ēi dije lie. A īsi dande tī tē Luwə lade.

4 A bōr man nō lay lay kāmde tī. Koy a goto, ndingə ndoo yo a goto, nō kuwə ndoo a goto, kō a goto, tado dōra kī dənangi kī koke kī ne je kī me tī gotoi kō.»

5 Lo kin tī noq̄ be, njé kisi dō kimbər ngar tī ēl ē nə: «Kī basine kin, m-ra ne je pətī tāki sigi ngata.» Ningə tēl ēl-m ē nə: «Indangi ne je kin, tado ta je lēm e ta je kī rōjeti, e ka kām ta.»

6 Ba ilə dō tī bōy ē nə: «Gin ta gangi ngata! Mi Alpa kī Omega, lo kīlə ngirə ne kī lo tēl ta ne. Dēw kī kində ra-e ē, m-a m-adē man kī ngire e dō kajī tī kade aq̄ kare.

7 Ningə dēw kī njé tētī rō, m-a m-adē kadi-kare kin: mi m-a mi Luwə lie, ē e a e ngomn tō.

8 NGa ningə, njé me ndul je, kī njé naji ndude, kī njé ra ne je kī to ra al, kī njé tōl

dije, kī njé ra kaya je, kī njé ra mbali je, kī njé kaw nō kagi yo je tī, kī njé ngom je, pətī, lo lade e me dīlə por tī, kī e por kī q̄ rigi rigi. Lo kīn ē, e koy kī njé kō joo.»

Jorijaləm kī sigi

9 Malayka kare dan malayka je tī kī siri kī uwai kōpi je kī siri kī rosi kī ne tuji lo je kī siri kī dōbəy tī jide tī, re ēl-m ta ē nə: «Tre, m-a m-tōjī njé nongi lē NGon batī, adī e dēne lie m-adī o-e.»

10 NDīl tētī-m uwə-m, 6a malayka aw səm taa dō mbal tī kī boy, ngal, ningə tōjī-m 6e bo kī ay njay, adī e Jorijaləm kī i dōra tī rō Luwə tī, rīsi nangī.

11 Tōba lē Luwə unji dōe tī. Kunje to tē kunji mbal kī gate e ngay kin be, ndøy tē kunji mbal kī bari-e jasipi kin be, taa dēw oo lo me tī tē bēr be tō.

12 NDoḡi bōr kī gə gide ndəə nīm, ngal nīm. Ta kēy kur me tī e dōgi gide joo. Ningə malayka je dōgi gide joo ngəmi ta kēy je kī dōgi gide joo ka kin. Ba ndangi tō gin koji lē ngan *Isirayəl je kī dōgi gide joo, kare kare, ta kēy je tī kī dōgi gide joo.

13 Kaw kī lo kībə kadi tī ta kēy e mītə, lo kur kadi tī ta kēy e mītə, jam dō 6e tī ta kēy e mītə, gin 6e tī ta kēy e mītə tō.

14 NDoḡi bōr kī gə gidi kēy, ngire e kī kīndə dō mbal je tī dōgi gide joo, kī tō njé kaw kīlə je kī dōgi gide joo lē NGon batī e kī ndangi tītī, kare kare.

15 Malayka kī njé kēl-m ta ka kin uwə nē mbōjī nē jine tī, adī e gakira kī rai-e kī or mba mbōjī-n 6e bo, kī ta kēye je, kī ndoḡi bōr kī gə gide.

16 Be bo kin dame je kī sō asi-naa, adī ngale asi-naa kī tate. Malayka mbōjī 6e bo ka kin kī gakira lāne, asi kun nja dēw dībī kutī gide joo (12.000). MBōjī ngale nīm, tate nīm, kawē kī taa nīm, asi-naa.

17 MBōjī ndoḡi bōr kī gə gidi 6e bo ka kin 6a, ra ngal ji dēw tēe kosile tī bu kī kutī sō gide sō, tē nē mbōjī nē kī dije īsi rai kīlə.

18 Nē je kī indəəi ndoḡi bōr ka kin e mbal kī bari-e jasipi, ningə 6e bo wa e kī kīnde kī or dōrōe, adī ndøy tē bēr be.

19 Gin ndoḡi bōr kī gə gidi 6e bo ka kin e kī ra rōe kī mbal je kī dangi dangi kī gate e ngay, kadi ndole. Gine kī dōsay e kī ra kī mbal kī bari-e jasipi, kī kō joo e kī ra kī mbal kī bari-e sapir, kī kō mitə e kī ra kī mbal kī

ndoy, kí bari-e agati, kí kó so e kí ra kí mbał
kí bari-e emərodi,

²⁰ kí kó mi e kí ra kí mbał kí bari-e onisi, kí
kó mehe e kí ra kí mbał kí bari-e sarduwan,
kí kó siri e kí ra kí mbał kí bari-e kírijoliti,
kí kó jijoo e kí ra kí mbał kí bari-e bəril, kí
kó jikare e kí ra kí mbał kí bari-e topají, kí
kó dəgi e kí ra kí mbał kí bari-e kírijopiraji,
kí kó dəgi gide kare e kí ra kí mbał kí bari-e
yaseti, kí kó dəgi gide joo e kí ra kí mbał kí
bari-e ametisi.

²¹ Ta kəy je kí dəgi gide joo lə ndogi bər, e
mədi-kəsi je dəgi gide joo tə. Ningə ta ndogi
kí ra e kí ra kí mədi-kəsi kare par kí dəne.
Ta mbalo kí 6e bo tı e kí ra kí ɔr kí dərəe, adi
dəw oo lo me tı tə bər be.

²² Dəw oo kəy lə Luwə me 6e bo tı kin al.
Kəy 6a, e Babe Luwə wa kí nje təgi pəti tə,
NGon batı tə par.

²³ Be bo ka kin aw kí ndoo kadi e se nay kí
kadi oo-n lo al jagi, tado kunji Luwə unji dəe
tı, ningə NGon batı e lambi kí kadi oo-n lo.

²⁴ Gin 6e je kí dangi dangi njyəi kunje tı, e
ngar je kí dənangi tı ne rəi kí nə kingə je ləde
me tı tə.

²⁵ Ta kəy je kí kur me 6e bo tı kin a ai tagıra
ba kí ndə je pəti, dəw a uti-de al, tado lo a
ndul me 6e tı kin al.

²⁶ NGa ningə, dije a rəi kí nə kingə je kí nə
təba je lə gin 6e je kí dangi dangi me tı.

²⁷ Nę madi kare kí to nje a ur me tı al, taa
dəw kí nje ra nə je kí to koo al, kí nje ngom
a ur me tı al tə. E dije kí təde e kí ndangi me
makitibi kajı tı lə NGon batı par e a uri me
tı²⁸.

22

¹ Malayka təjı-m man ba kajı, kí ndoy tə
bər be kí isi ibə kí təgine lo kisi Luwə tı əi kí
NGon batı.

² NGa ningə, dana ngadan 6e bo tı, kí dan
ba ji man tı kí tə joo, kagi kajı kí tēę kí
kandine nja dəgi gide joo me gal tı kí kare
a noo. Nay kare e tēę kí kandine, nay kare e
tēę kí kandine, 6a mbie e kí kajı gin 6e je kí
dangi dangi tə.

³ Nę madi kí kadi tə Luwə a man-e goto.

Kimbər ngar kisi Luwə əi kí NGon batı a e
me 6e bo tı, ningə 6əə kılə je lə Luwə a awi
noe tı kadi tə ɔsi kure.

⁴ A ooi ta kəme, ningə təe a e kí ndangi natı
node tı.

⁵ Lo kí ndul a goto, dəw a aw kí ndoo kunji
lambi al nı̄m, kunji kadi al nı̄m, tado Babe
Luwə a 6ukı kunji ne dəde tı, ningə a ɔi 6e kí
dəgal je kí dəgal je.

Re Jəju Kiri

⁶ Go tı, malayka əl-m ə nə: «Ta je kin e ta je
kí rojeti, e ka kəm ta. Ningə Babe Luwə kí nje
kadi gosi njé kəl ta je kí tae tı, ilə kí malayka
ləne kadi təjı 6əə kılə je ləne nə je kí a rai nə
6asi adi-de gəri.»

⁷ Lo kin tı, Jəju əl ə nə: «Oi, m-a m-re
basine, ningə dəw kí nje ngəm go ta je kí
tēę ta Luwə tı kí to me makitibi tı kin e nje
rənəl.»

⁸ Mi Ja, m-o nə je kin kí kəm nı̄m, kí mbim
nı̄m. Ningə go ko-e tı kí m-o kí kəm je, kí
mbim je, m-osi nangi nja malayka tı kí təjı-
m nə je ka kin kadi m-ɔsi kure.

⁹ Nə e əl-m ə nə: «Onoi kadi ı̄ra nə kin. Mi
6əə kılə tə jí je, tə ngakoi njé kəl tā je kí ta
Luwə tı je, kí dije pəti kí njé ngəm go ta je kí
me makitibi tı kin majı, be tə. E Luwə e səbi
kadi ɔsi kure.»

¹⁰ Ningə ilə tı 6əy ə nə: «Ta je kí tēę ta Luwə
tı kí to me makitibi tı kin, onoi kadi ı̄bəyə adi
to, tado dəkagilo kí kadi nə je kin a rai nə e
6asi ngata.»

¹¹ NGa ningə kadi dəw kí nje ra majal, nay
kí lo ra majal tı ləne, e dəw kí nje ra nə je kí
to ra al, nay kí lo ra-e tı tə; ningə dəw kí nje
ra nə kí majı, nay kí lo ra nə kí majı tı, e dəw
kí ay njay, nay kí lo kay rəne njay tı tə.

¹² Lo kin tı, Jəju əl ə nə: «Oi, m-a m-re
basine! M-a m-re kí nə kigə go ji kadi m-adı
dəw kí ra kí go kılə tı kí ra.

¹³ Mi Alpa kí Omega, mi kí Dəsəy kí kí
Dəbəy tı, mi Lo kılə ngirə nə kí Lo təl ta nə²⁹.»

¹⁴ NJé rənəl je e əi dije kí njé togı kibı je
ləde kadi tə ingəi ta rəbi kuso kandi kagi koy
al, e kadi uri kí ta kəy me 6e bo tı.

¹⁵ Ningə kadi dije kí njé ra kılə lə bisi je,
awi gidi 6e bo tı, naa tı kí dije kí njé mbəli, kí
dije kí njé sangi-naa kaya tı, kí dije kí njé təl
dije, kí dije kí njé kaw no kagi yo je tı, kí dije
kí ngom nəl-de kí njé kəl ta kí ngom.

²⁸ 21:27 23-27: Ejay 60.19-20; 60.3-5; 60.11; 52.1; Ejekəl 44.9

²⁹ 22:13 12-13: Ejay 40.10; 62.11; Pa je 28.4; Jərəmi 17.10

¹⁶ «Mi Jəju, m-ılə kí malayka ləm kadı ma naji né je kí rɔjeti kin kí rɔ njé kaw-naa je ti. Mi dəw kí gin koji ti lə *Dabidi, mi NGawndé kí nje kibí gin lo ti.»

¹⁷ NDil Luwə əi kí dəne kí nje ngaw əli əi nə: «Ire!»

Ə kadı dəw kí oo də ndu ta je kin ə nə: «Ire!»

Kadı dəw kí kində man ra-e, re, ə kadı dəw kí ge kay man kají, iŋgə kare kí kanjí ndogi tɔ.

Təl ta ta

¹⁸ Mi Jə m-ılə ndum də ta je ti kí tẹe ta Luwə ti kí to me makitibi ti kin be: Dəw kí

ilə né madi də ti, Luwə a ɓuki tuji je kí e kí kəl tae me makitibi ti kin də kq ti lie.

¹⁹ A re dəw ər né madi me ta je ti kí tẹe ta Luwə ti kí to me makitibi ti kin təba, Luwə a ər né maji kí səbi dəe kə me kagi koy al ti ním, me ɓe bo ti kí ay njay ním. Adi e kagi koy al əi kí ɓe bo kí ay njay kí e kí kəl ta ləde me makitibi ti kin[✳].

²⁰ Ningə dəw kí nje kaw kí ndu də ta je ti kin təki e ta je kí rɔjeti əl ə nə: «Oyo, m-a m-re fasine.»

Amen! Ire, Babé Jəju!

²¹ Kadı me-mají lə Babé Jəju e səsi naa ti pəti.

[✳] **22:19** Dətərənom 4.2; 13.1